T. 4.

Possiedute una edizione dello stesso anno con frontespizio diverso e l'aggiunta di Continuatio totius de Bello Sacro Historiae - - -

Coll: . . .

V'è altra edizione dello stesso anno alla cote 9. 7. ~~16~~ 15 e data per mancante

HISTORIA BELLI SACRI VERISSIMA, LECTV ET IVCVNDA ET vtilissima, libris vigintitribus ordine comprehensa.

In qua Hierosolyma ac terra populo Dei olim promissa & data, vnà cum tota ferè Syria, per occidentis principes Christianos, anno reparatæ salutis millesimo nonagesimonono, magna pietate & fortitudine recuperata fuit. Certa narrationis serie, per annos octogintaquatuor, ad regnum Balduini quarti vsque, continuata & descripta:

Authore olim VVILHELMO TYRIO Metropolitano Archiepiscopo, ac regni Hierosolymitani fidelissimo Cancellario:

Nunc verò multò castigatior quàm antea in lucem edita.

Cum præfatione [redacted], atque ipsius Authoris vita, multarumque nobilissimarum vrbium vera depictione, & omnium librorum ac capitum locupletissimo INDICE.

BASILEÆ APVD NICOLAVM Brylingerum, Anno M. D. LXIIII.

GVILLELMVS DEI PACIENTIA

SANCTAE TYRENSIS ECCLESIAE MINI-
ſter indignus,uenerabilibus in Chriſto fratribus,ad quos
præſens Opus peruenerit,æternam in domino ſalutem.

PEriculoſum eſſe,& grandi plenũ alea, regum geſta deſcri
bere,uirorum prudentiũ nemo eſt qui dubitet. Nam ut
laborem,iuge ſtudiũ,perennes uigilias(quibus huiuſmo
di ſolent indigere negotia)omittamus, duplex hiſtorio-
graphis certum eſt imminere præcipitium:quorũ uix eſt,
ut alterutrũ declinare ualeãt. Effugiẽtes eñ Charybdim,
Scyllã incurrũt.quæ ſuccincta canibus,non minus nouit
procurare naufragia. Aut eñ rerũ geſtarũ ueritatẽ proſequẽtes,multorũ in
ſe cõflabunt inuidiã:aut indignationis gratia leniẽdę,rerũ occultabunt ſeriẽ,
in quo certũ eſt nõ deeſſe delictũ.Nam rerũ ueritatẽ ſtudioſe præterire,& oc
cultare de induſtria, contra eorum officiũ eſſe dinoſcitur. Ab officio autẽ ca
dere,procul omni dubio culpa eſt. Si tamẽ dicitur officiũ,congruus actus u-
niuſcuiuſq; perſonæ,ſecundum mores & inſtituta patriæ.Rerum autẽ incon
taminatam proſequi geſtarum ſeriem,& ueritatis regulam non deſerere,res
eſt quæ indignationem ſolet ſæpius excitare. iuxta illud quod ueteri prouer-
bio dicitur:Obſequium amicos,ueritas odium parit. Aut igitur à ſuæ profeſ
ſionis cadent officio,obſequium pręſtantes indebitum:aut rei ueritatem pro
ſequentes,odium(cuius ipſa mater eſt)eos oportebit ſuſtinere.Hęc nimirum
frequentius ita ſibi ſolent aduerſari, & ſe mutua importunitate reddere mo-
leſta.Nam iuxta Ciceronis noſtri ſententiã:Moleſta eſt,inquit,ueritas,ſiqui-
dem ex ea naſcitur odium,quod eſt amicitię uenenum.Moleſtius autem obſe
quium,quod uitijs indulgens, amicum ſinit ire præcipitem: quod in ſe uide-
tur implere,qui obſequij gratia, contra officij debitum ſupprimit ueritatem.
Nam eorum qui adulationis ſtudio rerum geſtarum articulis inuoluunt im-
pudenter mendacia, tam deteſtabile factum creditur, ut nec ſcriptorum nu-
mero debeant ſociari.Si enim rerum ueritas geſtarum ſecus eſt, & deficiens
à ſcriptoris officio,multo ſortius peccatum reputabitur, mendacij næuum
ueris immiſcere: & quod à uero deficit, credulæ pro uero poſteritati contra-
dere.Ad hoc nihilominus ęquè uel amplius formidabile hiſtoriarum ſcripto
ribus ſolet diſcrimẽ occurrere,(totis uiribus fugiendum) uidelicet ne rerum
geſtarum dignitas,ſermonis ariditate & oratione ieiuna, ſui diſpendium pa-
tiatur. Verba enim rebus,de quibus agitur,decet eſſe cognata:nec à materiæ
nobilioris elegantia,ſcriptoris linguam uel pectus oportet degenerare. Vn-
de magnopere cauendum,ne amplitudo materię tractatus debilitate ſuccum
bat:& uitio narrationis exeat macilentum uel debile, quod in ſui natura pin-
gue ſolidumq; ſubſiſtit. Nam ut ait Orator eximius in Tuſculanarum pri-
mo:Mandare quenquam literis cogitationes ſuas, qui eas nec diſponere nec
illuſtrare poſſit,nec delectatione aliqua lectorem allicere, hominis eſt intẽpe-
ranter abutentis & literis & ocio.Hoc igitur dilemma, et multiplicitatem pe
riculi in præſenti nobis uidemur incidiſſe. Nam in Opere quod geſtamus
præ manibus, multa de regum moribus,& uita, & corporum habitudine,

siue commendabilia, siue notæ subiacentia, pro ut rerum gestarum series uidebatur deposcere, interseruimus: quæ eorum posteri relegentes, impatiēter fortasse portabunt, & aduersus chirographum præter meritū incandescent, aut inuidum aut mendacem reputabunt, quorum utrunqꝫ (uiuit Dominus) tanquam rem fugimus agere pestilentem. Nam de reliquo iam non licet ambigere, quàm ad impar opus imprudenter enitimur, & quod ad rerum dignitatem nostra non satis accidit oratio. nonnihil est tamen quod egimus. Nam & in picturis uides, ut ad artis arcana nondum admissi, luteos primū solent colores substernere, & prima lineamenta designare: quibus manus prudentior, fucis nobilioribus decorem consueuit addere consummatum. Prima enim summo labore iecimus fundamenta, quibus sapientior architectus obseruata ueritatis regula (quam in nullo deseruimus) egregio tractatu artificio sa magis poterit superædificare triclinia. Inter tot igitur periculorum insidias & anceps discrimen, tutius fuerat quieuisse, silendūqꝫ erat, & ocium calamis indicendum: sed urgentissimus instat patriæ pro qua uir bene dispositus (etiā si id necessitatis articulus exigat) uitā tenetur impendere. Instat inquam, & autoritate qua præminet, imperiose præcipit, ut quæ apud se centum penè annorum gesta sunt curriculis, silentio sepulta, non patiamur sentire posse obliuionis incommodum: sed styli exarata diligenter officio, posteritatis memoriæ conseruentur. paruimus igitur, & manus dedimus ei, cui nostram non satis honestè negare poteramus operam: non multum attendentes quid de nobis censura sit posteritas, & quid in tam excellente materia exāguis nostra mereatur oratio. Paruimus sanè (utinam tam efficaciter quàm libenter, utinam tam commēdabiliter quàm deuotè) natalis soli magis tracti dulcedine, quàm uires cum assumpto labore compensantes: non ingenij ope freti, sed pij seruo re affectus, & caritatis sinceritate. Accessit præterea domini Amalrici regis (cuius anima sancta requie perfruatur) & illustris memoriæ & inclitæ in Domino recordationis iussio, non facilè negligenda, & instantia multiplex, quæ ad hoc ipsum nos maximè impulit: cuius etiam rogatu, ipso Arabica exemplaria ministrante, aliam historiam à tempore seductoris Mahumeth, usque in hunc annum, qui est nobis ab incarnatione Domini MCLXXXIIII. per annos quingentos septuaginta decurrentem conscripsimus: autorem maximè secuti uirum uenerabilem Seich, filium Patricij, Alexandrinum patriarcham. In hac uerò nullam aut Græcam, aut Arabicam habentes preducem scripturam, solis traditionibus instructi, exceptis paucis quæ ipsi oculata fide conspeximus, narrationis seriem ordinauimus, exordium sumentes ab exitu uirorum fortium, & Deo amabilium principum, qui à regnis occidentalibus uocante Domino egressi, terram promissionis, & penè uniuersam Syriam in manu forti sibi uendicauerunt. & inde usqꝫ ad regnum domini Balduini quarti (qui in ordine regum, computato domino duce Godefrido, qui primus regnum obtinuit, locum habuit septimum) per annos LXXXIIII. cum multa diligentia protraximus historiam. Et ut ad pleniorē status Oriētalium regionis lectori nihil deesse possit intelligentiam, studioso paucis & succinctè præmisimus, quo tempore, & quāto seruitutis iugum passa fuerit: quæ fuit hoc medio tempore fidelibus in ea delegētibus inter infideles conditio: & quę fuerit occasio, ut post tam longa continuæ seruitutis tempora, occidentalium principes regnorum

gnorum ad liberationem eorum exciti, tantum sibi peregrinationis onus assumpserint. Quod si quis ad nostras occupationes respiciat, quorum multiplicitate fatigamur plurimum, tum circa egregiam & à Deo custoditam Tyrorum metropolim, cui non de meriti electione, sed sola Domini patientia præsidemus: tum circa domini Regis negotia, in cuius sacro palatio Cancellarij fungimur dignitate: & circa alias necessitates, quæ solito maiores emergunt: ad indulgendum erit procliuior, si forte in Opere præsenti occurrerit, unde iustius offendatur. Occupatus enim circa plurima animi motus ad discutienda diligentius singula solet debilior cōsurgere: & partitus tantam singulis non potest impendere diligentiam, quantam totus apud se residens uniformis, consueuit unicis & singularibus aptare studijs. Vnde & facilius ueniam meretur. Distinximus autem uolumen uniuersum in libros XXIII. eorumque singulos certis designauimus Capitulis, quo lectori facilius, quicquid de articulis historiæ sibi uiderit necessarium, occurrat: propositum habentes (uita comite) quæ deinceps nostris temporibus rerum futurarum depromet uarietas, ijs quæ promisimus addere, & numerum augere librorum pro quantitate occurrentis materiæ. Certum porrò tenemus, nec nos hæc fallit opinio, quòd nostræ imperitiæ testem producimus Opus præsens. Et qui latêre potuimus silentes, nostrum scribendo prodimus defectum, dum officium charitatis amplectimur, magis tamen uolumus absque ea quæ inflat inueniri, quàm ea quæ ædificat carere. Nam sine illa plures ingressi ad nuptias, in mensa regis inuenri sunt digni: qui autem sine hac inuentus est, inter conuiuas audire meruit: Quomodo huc intrasti non habens uestem nuptialem? Scientes tamen, quoniam in multiloquio non solet deesse peccatum, & miseri hominis lingua in lubrico posita pœnā facilè meretur: inuitamus fraternè, et exhortamur in Domino nostrum lectorem, ut cùm iustum reprehensionis locum inuenerit, charitate media, utatur ea licenter, & de nostra correctione sibi acquirat æternæ uitæ præmium: memorque nostri in suis orationibus impetret nobis apud Dominum, ut quicquid in Opere præsenti deliquimus, nobis non imputet ad mortem, sed de gratuita bonitate & insolita clementer indulgeat Saluator mundi: cuius tribunal nos miseri, inutiles in domo eius serui, accusantem supra modum uerentes conscientiam, non immeritò formidamus.

a ij

LIBER

LIBER PRIMVS.

Quo tempore Heraclij Augusti, Homar filius Carab, tertius post Mahumeth, dux Arabum, uniuersam occupauerit Syriam. Caput I.

TRADVNT ueteres historiæ, & idipsum etiam habent Orientalium traditiones, quod tempore quo Heraclius Augustus Romanum administrabat imperium, Mahumeth primogeniti Sathanæ (qui se prophetam à Domino missum mentiendo, Orientalium regiones, & maximè Arabiam seduxerat) ita inualuerat doctrina pestilẽs, & disseminatus languor ita uniuersas occupauerat prouincias, ut eius successores iam non exhortationibus uel prædicatione, sed gladijs & uiolentia in suum errorem populos descendere compellerent inuitos. Cùm enim prædictus Augustus uictor reuersus de Perside (unde crucem Domini tanta cum gloria reportauerat) adhuc in Syria morã faceret, & per Modestum, uirũ uenerabilem, quem Hierosolymis ordinauerat episcopum, ecclesiarum ruinas, quas Cosdroe Persarum satrapa nequissimus hostiliter deiecerat, in priorem statum, datis sumptibus necessarijs, reformari præcepisset: Homar filius Carab à prædicto seductore tertius erroris & regni successor, cũ infinitis Arabum copijs, egregiam Palæstinorum urbem Gazam iam occupauerat uiolenter. Vnde postmodum Damascenorum fines cum suis legionibus & infinita multitudine, quam secum trahebat, ingressus, Damascum expugnauerat, prædicto Imperatore adhuc in Cilicia rei exitum expectante. Quod cùm ei nunciaretur, quod Arabes in tantam elati superbiã, & de sua multitudine præsumentes, Romanorum fines inuadere, & eorum urbes sibi uendicare non uererent̃: uidens quod ei uires non suppeterent ad occurrendum tantæ multitudini, & ut eorum comprimeret insolentiam, maluit ad propria sospes redire, quàm uiribus imparibus bellorũ se dubijs committere casibus. Sic ergo eo discedente, qui afflictis ciuibus tenebatur patrocinium ministrare, Arabum inualuit uiolentia ita, ut subitò, & infra tempus modicum à Laodicea Syriæ usq; in Aegyptum uniuersas occupauerint regiones. Quis autem fuerit prædictus Mahumeth, & unde, & quomodo ad hanc proruperit insaniam, ut se prophetã mentiri, & à Deo missum dicere præsumeret: cuius porrò uitæ & conuersationis, quãdiu regnauerit, & ubi, & quos demũ habuerit successores: & quomodo penè uniuersum pestiferis eius repleuerit dogmatibus orbẽ, quiq; eũ in eodem errore secuti sint, alibi disseruimus diligenter, sicut ex subsequentib. dat̃ intelligi manifestè.

Quæ fuerit occasio, quæ opportunitatem præstitit, quod ita subitò Orientem occupauit: & quod idem Hierosolymam ueniens, templum Domini reædificari præcepit. Caput II.

COoperabat̃ sanè ad eorum propositũ, quod paucis ante annis prædictus Cosdroe eandem Syriam uiolenter ingressus, urbes deiecerat, uel incenderat: suburbanasq; ecclesias subuertens, populum captiuauerat: & urbe sancta effracta, hostiliter in ea trigintasex ciuium millia gladio perimens, crucem Dominicam, & loci eiusdem episcopũ Zachariam, cum residuo populi tam urbis quàm regionis uniuersę secum transtulit in Persidem. Hic enim Rex Persarum potentissimus, domini Mauritij Augusti (cuius adeò familiaris fuit beatus Papa Gregorius, ut unum de liberis eius de sancto fonte susciperet) filiã nomine Mariam in uxorem duxit: cuius gratia cõiugij, lauacrum regenerationis adeptus est, fuitq; Romanorum antiquissimus, quamdiu prędictus uixit Imperator. Quo demum à Phoca Cęsare, qui eidem postmodum in imperio successit, proditiosè interfecto, abominatus eorum perfidiam, qui tam nefarium hominem, & adhuc Domini sui cæde cruentatum super se regere passi fuerant, quasi occultæ societatis reos, & illius sceleris habentes consciẽtiam: imperij fines uiolenter ingressus est, in res eorum uiolenter desæuiens, soceri necem, uxore stimulante, ultum iri desiderãs: subactisq; cęteris regionibus, quę Romanorum suberant ditioni, nouissimè Syriam (ut pręmisimus) obtinuit: populis autem eius aut peremptis gladio, aut secum in Persidem deductis. Ingressi igitur Arabes, terram habitatoribus reperientes uacuam, maiorem subijciendi eam sibi repererunt opportunitatem

tatem. Sic ergo urbē Deo amabilē, Hierosolymam uidelicet, paribus calamitatibus inuolutam comprehendentes, populo, qui in ea erat modico, ut eis factus tributarius externis conditionibus deseruiret, pepercerūt, permittentes eis suum habere pontificem, & ecclesiam, quæ (ut prædictum est) deiecta fuerat, reparare: & religionem liberè conseruare Christianam. Dum autem in eadem ciuitate princeps suprà nominatus moram faceret, cœpit diligenter à ciuibus percunctari, & maximè à uiro uenerabili Sophonio, eiusdem loci episcopo (qui Modesto piæ memoriæ iam defuncto successerat) ubi nam esset locus in quo templum Domini fuerat (quod à Tito Romano principe, cum ipsa urbe dirutum fuisse legitur) qui ostendentes ei locum, designauerunt, aliqua uetusti operis extantia uestigia demonstrantes: ubi sumptibus qui sufficere possent ad impensam designatis, & conuocatis artificibus, subiecta pro uotis materia tam ex marmorum diuersitate, quàm ex lignorū differentia multiplici templum ædificari præcepit. Quo postea infra modicum tempus, iuxta conceptum mentis feliciter consumato, quale hodie Hierosolymis esse dinoscitur, multis & infinitis ditauit possessionibus, unde suppeterent facultates, ad conseruāda perpetuò eiusdē sarta tecta & uetera renouanda, & continuanda luminaria per manum eorum qui in eodem templo deseruirent. Quæ autem sit illius forma, & quæ operis elegantia, quonia penè omnibus notū est, non est præsentis tractare negocij. Erant porrò in eodem templi ædificio, intus & extrà ex opere Musaico, Arabici idiomatis literarum uetustissima monimenta, quæ illius temporis esse creduntur: quibus & auctor & impensarum quantitas, & quo tempore Opus inceptum, quoque consummatum fuerit, euidenter declaratur.

Quanto tempore sub alternis dominijs Syria iugum passa est seruitutis: & quomodo fidelibus, & qui sub infidelium ditione degebant, utilis fuit amicitia magnifici imperatoris Caroli cum Aarum rege Persarum contracta. Caput III.

Sic igitur ciuitate Deo amabili & sacrosancta, peccatis nostris exigentibus, infidelium subiecta hostium ditioni, iugū inde seruitutis continuis passa est laboribus per annos quadringentos nonaginta, conditionibus tamen alternis. Nam frequenti rerum immutatione, dominos mutauit frequentius: secundum quorū dispositionem plerunque lucida, plerunque nubila recepit interualla: & ægrotantis more, temporū præsentium grauabatur, aut respirabat qualitate. Plenius tamen conualescere nō poterat, quæ infidelium principum & populi sine Deo, dominatione premebatur uiolenta. Diebus tamen illius admirabilis & prædicandi uiri, Aarum uidelicet, qui cognominatus est Reſſith (qui uniuerso præfuit Orienti, cuius liberalitatem & urbanitatem præcipuam, & mores singulariter commendabiles, uniuersus etiam usque hodie Oriens admiratur, & præconijs attollit immortalibus) interuentu pijssimi & immortalis memoriæ uiri, domini uidelicet Imperatoris Caroli (qui mutuam, intercurrentibus nuncijs frequentibus, inter se gratiam, subnixam fœdere, conciliauerant) plebi tranquillitas præstita est, & fauor principis clemēter indultus ad multam consolationē, ita ut magis sub imperatore Carolo, quàm sub dicto principe degere uiderentur. De quo ita legitur in uita prædicti uiri gloriosi. Cùm Aarum regem Persarum, qui (excepta India) totum penè Orientem tenebat, talem habuerit in amicitia concordiam, ut is gratiam eius omnium qui in toto orbe terrarum erant, regum ac principum amicitiæ præponeret, solùmque illum honore ac magnificentia colendum iudicaret. Ac proinde cùm legati eius, quos cum donarijs ad sacratissimum Domini ac Saluatoris nostri sepulchrum, locùmque resurrectionis miserat, ad eum uenissent, & ei domini sui uoluntatem indicassent, non solum quæ petebantur fieri permisit, sed etiam sacrum & salutarem locum, ut illius potestati ascriberetur, concessit. & reuertentibus legatis suos adiungens, inter uestes & aromata, & cæteras Orientaliū terrarum opes, ingentia illi dona direxit: cùm ei ante annos paucos, eum quem tunc solum habebat, roganti mitteret elephantem. Nec solum ijs qui Hierosolymis habitabant sub infidelium potestate fidelibus, uerùm & ijs qui in Aegypto & in Africa sub impietate degebant Sarracenorum, suarum largitionum frequenter dirigebat solatia, & pietatis opera porrigebat, sicut in eius uita legitur, quæ habet: Ita circa

pauperes sustentandos, & gratuitam liberalitatem (quam Græci eleemosynam uocant) deuotissimus, ut non in patria solum & in regno suo id facere curauerit, uerùm trans maria, in Syria & Ægypto atq; Africa, Hierosolymis, Alexandriæ, atque Carthagini, ubi Christianos in paupertate uiuere compererat, penuriæ eorum compatiens, pecuniam mittere solebat. Ob hoc maximè transmarinorum regum amicitias expetens, ut Christianis sub eorum dominatu degentibus, refrigerium aliquod ac releuatio proueniret. Quod autem & quantis rerum, temporum & dominiorum, quâq; uarijs permutationibus hoc medio tempore flagellata fuerit, tam prædicta Dei cultrix ciuitas, quàm uniuersa ei adiacens regio, si quis scire desiderat, eam relegat historiam, quam nos de Gestis Orientaliū principum, à tempore prædicti seductoris Mahumeth usq; in hunc præsentem diem, qui est nobis ab incarnatione Domini, millesimus centesimus octogesimus secundus, per annos quingentos septuaginta seriem rerum complexam, cum multo labore confecimus.

Quomodo in potestatem deuenerit Aegyptij Caliphæ: & quomodo Hequen nequißimo regnante, seruitutis iugum super fideles factum sit intolerabilius: & de ruina ecclesiæ Hierosolymitanæ. Caput IIII.

PORrò per idem tempus inter Aegyptios & Persas æmula nimis & pertinax erat de monarchia contētio. Ministrabat autem odiorum fomitem & incētiuum maius, contradictotiarum obseruantia traditionum, qua usq; hodie uterq; populus contentionibus reciprocis sacrilegos se appellant, sibi non communicantes inuicem, ita ut in omnibus uelint etiam habere differentiam. Qui enim Orientaliū superstitionē sequuntur, lingua eorū Somni dicuntur. qui uerò Aegyptiorū traditiones præferunt, appellantur Syha: qui nostræ fidei magis consentire uidentur. Quæ autē inter eos sit erroris differentia, non est præsentis temporis edocere. Tandem uerò Aegyptiorum regno inualescente, & usq; Antiochiam prouincias & regiones occupante cum cæteris, in eius urbs sancta legibus communibus descēdit potestatē. Sub quo principatu (sicuti captiuis solent aliquando tempora indulgentiora concedi) à suis anxietatibus cœpit aliquantulum esse remissius, quousq; continuata hominum nequitia exigente, eidem regno Hequen Calipha præfectus est. Hic & prædecessorum suorum & successorum pariter longè uincens malitiam, factus est posteris, & eius insaniam legentibus solennis fabula. Adeò enim in omni impietate et nequitia singularis extitit, ut eius uita Deo & hominibus odibilis, speciales exigat tractatus. Hic inter cætera, quę perniciosa plurima præceperat, ecclesiam Dominicæ resurrectionis (quæ per uenerabilem uirū Maximum, eiusdem loci episcopū, præcipiente domino Constantino Augusto ædificata fuerat, ac postea per reuerendissimū Modestum tēpore domini Heraclij Augusti reparata) funditus deijci mandauit. Cuius præcepti rescriptū quidam eius procurator, præses uidelicet Ramulensis, Hyarot nomine, ad se directū suscipiens, prædicta ecclesia usq; ad solum diruta, iussionem regiam effectui mācipauit. Præerat uerò ea tempestate eidem ecclesiæ uir uenerabilis Orestus nomine, eiusdem nequissimi regis auunculus, matris eiusdē frater. Hoc autem ideo fecisse dicitur, ut suę perfidię populis infidelibus daret argumentum. Obijciebatur enim ei Christianitatis titulus, & quod ex matre Christiana natus esset. quod quasi crimen à se uolēs depellere, prædictum facinus ausus est perpetrare: nihil arbitratus superesse calumniæ, quod in eius personam impingi posset, quodq; eius æmulis pateret ad morsum, ex quo religionis fontem Christianæ & fidei catholicæ cunabula deiecisset.

Quæ erat conditio fidelium per illud tempus inter infideles. Caput V.

AB ea die cœpit fidelium in eadem ciuitate multo deterior esse conditio, tum ex dolore iustissimo, quem ex casu sanctę resurrectionis ecclesiæ conceperant: tum ex multiplicatis angarijs geminata molestia. Nam præter enormitatem tributorum & uectigalium, quæ ab eis præter morem, & contra priuilegia à suis prędecessoribus indulta exigebantur, solennitates etiam interdixerat, quas usq; ad illum diem sub aliis principibus, & in occulto & palàm satis liberè celebrauerant. Quoq; dies erat celebrior, eo arctius domiciliorū suorum septis cohibebātur, nec in publicum audebant comparere. domi etiam non totum dabatur eis habere refugium, sed iactu lapidū &

sordium

ſordium immiſſione, & uiolentis irruptionibus, quanto dies erat ſolennior, tanto amplius moleſtabantur. Ad hoc & pro quolibet uerbo leui, ad quamlibet accuſatoris alicuius ſuggeſtionem, ſine cauſæ cognitione rapiebantur ad cruces & ſupplicia, bona confiſcabantur, auferebantur poſſeſſiones, filijq́ eorum & filiæ rapti de domibus parentum, flagellis aliquando, nonnunquam blandimentis & promiſſionib. apoſtatare cogebantur, aut patibulis affigi. Qui autem pro tempore erat illis Patriarcha, is primum iniurias excipiebat & opprobria: tum eos & publicè & ſecretius ad longanimitatem inuitans, pro temporalibus quæ patiebantur malis, coronas promittebat ſempiternas. Cuius uerbis & exemplo commoniti, tranſitorias pro Chriſto contemnentes iniurias, ſe inuicem mutua charitate conſolabantur. Referre per ſingula longum eſſet, quanta in proprijs corporibus prædicti ſerui Dei pertulerint tormenta, ut hæredes fierent in domo Domini, & ut leges æmularentur paternas. Vnum tamen de tot milibus exempli gratia producamus in medium, ut per hoc deprehendat ueſtra dilectio, quàm ex friuolis cauſis ad ultima ſupplicia raperentur. Quidam ciuis ex infidelibus noſtros odio perſequens inſatiabili, uir perfidus & nequam, ut eis aliquid ad mortem moliretur, morticinum canis clàm proiecit in atrium templi, in cuius mundicia conſeruanda, eius cuſtodes & uniuerſa ciuitas omnem impendebant ſollicitudinem. Mane facto, qui orationis gratia acceſſerunt ad templum, reperientes immundum cadauer & fœtens, pene ad inſaniam uerſi, uniuerſam penè urbem repleuerunt clamoribus. Concurrit ſubitò populus uniuerſus, & omnes aſſerunt pro conſtanti, Chriſtianos hoc feciſſe. Quid plura? Decernitur interitus uniuerſis, & tam peculiare flagitium morte piandum iudicatur. Fideles porrò de ſua confidentes innocentia, mortem pro Chriſto pati, parati erant. Dumq́ adeſſent ſpiculatores eductis gladijs ut populum interimerent, obtulit ſe adoleſcens plenus ſpiritu, dicens: Periculoſum eſt fratres, ſi ita perit omnis hæc eccleſia. Expedit magis ut unus moriatur pro populo, & non tota gens pereat. Concedite mihi, ut mei habeatis annuam in benedictione memoriam, & generi meo honor in perpetuum debitus conſeruetur: ego uerò, autore Domino, hanc à uobis ſtragem depello. Suſceperunt igitur gratanter uerbum, & quod ille petierat, ultrò concedunt. Et ut in ramis Palmarum ad perennem eius memoriam, eius oliuam, quæ Domini noſtri Ieſu Chriſti ſignificatiua eſt, introducant in ciuitatem, in proceſſione ſolenni, confirmant. Quo facto, prædictus adoleſcens primatibus ſe offert ciuitatis, reum ſe confitetur, & omnes alios aſtruit innocentes. Quod audientes iudices, alijs abſolutis, illum gladio expoſuerunt. Et ita pro fratribus animam ponens, cum pietate dormitionem accepit, optimam habens repoſitam gratiam.

Quomodo patri nequam, filius Daber egregius moderator regni ſucceßit: & precibus domini Romani, Conſtantinopolitani imperatoris, reædificatur eccleſia, cooperante Ioanne Carianite, Conſtantino monacho neceſſaria miniſtrante. Caput VI.

AFfuit tandem diuina clementia, & afflictorum miſerta, conſolationem intulit non modicam rebus deſperatis. Prædicto enim nequam rebus humanis exempto, ceſſauit ex parte quaſſatio, filio eius Daber regnum obtinente. Hic ſiquidem ad petitionem domini Romani imperatoris Conſtantinopolitani (qui cognominatus eſt Helíopolitanus, cum quo & fœdus quod pater eius uiolauerat reſarciens, contraxerat amicitiam) prædictam eccleſiam reædificandi fidelibus conceſſit poteſtatem. Qua conceſſa, cognoſtens plebs fidelium, quæ Hieroſolymis habitabat, quod ad tanti operis reſtaurationem eorum uires non ſufficerent, miſſis nuncijs ad prædicti Romani ſucceſſorem, dominum Conſtantinum monachum (qui tunc agebat in ſceptris) precibus porrectis humiliter, ſignificant in quanto mœrore, & in quanta deſolatione poſt eccleſiam dirutam populus conſediſſet: orant effectuoſiſſimè, ut ad reædificationem eccleſiæ Imperialis munificentiæ liberalem porrigeret manum. Procurabat autem eorum legationem quidam Ioannes cognomento Cariamentis, Conſtantinopolitanus natione, nobilis quidem non ſecundum carnem, ſed moribus. Hic poſtpoſita ſeculi dignitate, Chriſtum ſecutus, religionis aſſumpto habitu, Hieroſolymis pauper pro Chriſto habitabat. Miſſus igitur debita inſtantia, & ſollicitudine non pigra, apud eundem dominum Imperatorem fideliter elaborans obtinuit, ut

ad opus prędicti ædificij de proprio fisco, idem Deo amabilis Augustus, sumptus necessarios & sufficiẽtes ministrari præciperet. Impetrata ergo pro uoto fidelis populi postulatione, lętus Hierosolymam reuersus est. Vbi nunciato itineris successu, & precum porrectarum exauditione, uniuersum clerum & populũ, quasi de graui ægritudine conualescentes recreauit. Præerat autem eidem ecclesiæ tunc uir uenerabilis, Nicephorus patriarcha. Sic ergo obtenta licentia, & sumptibus de Imperiali ærario ministratis, eam quę nunc Hierosolymis est, sanctæ Resurrectionis ædificauerunt ecclesiam, anno ab incarnatione Domini millesimo *XLVIII.* ante urbis liberationem annis *LI.* tricesimo uerò septimo postquam diruta fuerat. Qua constructa, contra imminẽtia pericula, & mille mortis discrimina consolationem receperunt. Non tamen cessabant aduersus eundem populum fidelem frequentes iniuriæ, & angariarum noua genera, sputa, colaphi, uincula, carceres: ad ultimum, suppliciorum omne genus, quibus populus Dei incessanter affligebatur. Nec solum ijs qui in eadem urbe erant, sed etiam ijs qui in Bethleem & Thecua, ubi soli habitabant fideles, idem cauterium imprimebatur. Quoties enim nouus accedebat pręses, & missus à Calipha recens dirigebatur procurator, toties contra Dei populum nouæ struebantur calumniæ, et uaria extorquendi inueniebãtur argumenta. Et quoties à domino Patriarcha & populo communiter aliquid uolebant uiolẽter exigere, si aliquo casu eorum differebatur postulatio, statim minabantur eam deijcere. Idq; penè annis singulis patiebantur, confingentibus præsidibus se huiusmodi rescriptum à Regia directum celsitudine habere præ manibus, ut si aliquam difficultatem aut moram in præstandis tributis uel uectigalibus præsumerent annectere, eorũ statim usq; ad solum dirutę deponerentur ecclesiæ. Quamdiu tamen Aegyptiorũ aut Persarum præualuit regnum, sub eorum imperio fideles melioribus usi sunt conditionibus. At uerò postquam Turcorum inualescere iterum cœpit regnum, & eorum uirtus super Aegyptiorum & Persarum fines ampliari, & in eorum urbs sancta decidit potestatem, per triginta octo annos, quibus eam detinuerunt occupatam, maioribus molestijs cœpit populus Dei fatigari, ita ut leue duceret, quod sub Aegyptiorũ uel Persarum iugo pertulerãt.

De ortu & prima origine gentis Turcorum. Caput VII.

ET quoniam de gente Turcorum frequenter nobis in Opere præsenti erant dicenda quamplurima quæ ipsi contra nostros, nostriq; aduersus eos uiriliter magnificeq; sępius gesserunt: & adhuc proteruè nimis in nostrorum impugnatione perseuerant: non uidetur alienum à nostro proposito, de ortu & origine gentis huius, & processu ad hunc excellentiæ gradum, in quo iam multis annis stetisse leguntur, aliquid præsenti inserere narrationi. Gens igitur Turcorum, seu Turcomannorum (nam ab eodem habuerunt originem) ab initio septentrionalis fuit, incerta penitus, & certam non habens sedem. Vagabantur enim, & passim circumferebantur, pascuorum sectantes commoditatem, non habentes urbes uel oppida, uel alicubi manentem ciuitatem. Volentes autem proficisci, incedebant simul qui ex eadem erant tribu, aliquem de maioribus contribulium suorum habentes quasi principem, ad quem uniuersæ quæ in eadem simul tribu emergebant, referebantur quæstiones, cuiusq; dicto ab utraque dissonantium parte parebatur, cuiusq; non impunè licebat examen declinare. Migrantes autem, uniuersam secum suam transferebant substantiam, equitia, greges, & armenta, seruos & ancillas: nam in his eorum omne consistebat peculium: nunquam agriculturæ dantes operam, emptionum & uenditionum ignorantes contractus, sed solis permutationibus, uitæ sibi comparantes necessaria. Volentes autem alicubi locorum herbidorum amœnitate tracti tabernacula figere, & ad tempus aliquod moram sine molestia facere, per quosdam ex suis, qui uidebantur prudentiores, regionum principes solebant conuenire, & pactis initis sub placitis conditionibus, & certa tributorum prestatione, sub principe qui regioni pręerat, moram iuxta condictum habebant in pascuis & nemore. Accidit autem quod illius populi multitudo maxima ab alijs seorsim incedẽs, Persarũ ingressi fines, regionem inuenerunt sibi acceptissimam. Datoque regi qui erat pro tempore secundum quod inter eos ab initio conuenerat, tributo, per annos aliquot moram

ibi

sibi habuerunt diuturniorē. Augebatur autē, quod eorū non erat numerus, neque finis: ita ut regi & indigenis mentem quodāmodo habentibus præsagam, suspecta nimis esset eorū incrementi embola. Vnde factū est, quod habito cōcilio uiolenter à regni finib. eos per se propellere decreuerūt. Sed mutato cōsilio uisum est eis expeditius, ut multiplicatis angarijs & pēsionibus cōsuetis, nouis irregulariter superadditis eos fatigarēt, usque dum sua sponte sine coactione discederent. Cumque iam annis pluribus iniuriarū pondus & tributorū enormitatem exactorū sustinētes, diutius tolerare nolle, cōmunicato decernerent consilio, & hoc regi esset compertum, missa uoce præconia, iussi sunt à regno intra certum tempus discedere uniuerso. Transeuntesque Cobar fluuium, qui regnum ex ea parte limitabat, ibi uident solito libentius & diligentius suorum infinitam multitudinem. Nam prius seorsum habitantes; sui nec numerum nouerant, nec potentiam. Itaque mirati sunt, quomodo tantus, tamque innumerabilis populus alicuius principum aliquando tolerare potuerit superbiam, & angariarum & tributorum acerbitatem portare. Visumque est eis absque dubio, quod & Persarum populo, & qualibet natione nec numero nec uiribus essent impares, nihilque eis obtinendas uiolenter finitimas regiones deesset aliud, quàm id quod more aliorum populorum sibi regem non haberent. Volentes igitur uotis consonis sibi regem creare, describentes suorum uniuersam multitudinem, repererunt in eis centum familias splendidiores cæteris: quarum quamlibet sagittam unam præceperunt afferre, & iuxta numerum familiarum centum sagittarum colligauerunt manipulum. Quem operientes, uocauerunt quendam puerulum innocentem, præcipientes ei, ut immissa manu sub uelamento, quo prædictarum latebat manipulus sagittarum, eo unam educeret solam, ea cōditione, ut de ea familia rex assumeretur, cuius sorte sagitta exiret. Factumque casu, quod puer eduxit sagittam Seducorum. Vnde constitit apud omnes, sicuti prius ordinatum fuerat, quod ex ea tribu princeps futurus crearetur. Præceptum est iterum, ut ex eadem tribu centum eligerentur, qui & ætate, & moribus, & uirtute cęteros anteirent suos contribules, utque singuli singulas afferrent sagittas, offerentium habentes inscripta nomina. Factoque ex eis iterum manipulo, & diligenter cooperto uocatus est iterum puer, uel idem qui & prius, uel alius fortasse eiusdem innocentiæ. Cui similiter persuasum est, ut unam ex eis educeret. Eduxitque unam cui inscriptum erat nomen Selduch. Erat autem is uir speciosus admodum, nobilis, & in sua tribu præclarus, prouectæ ætatis, sed integer uiribus, & in re militari multam habens experientiam, quique tota corporis habitudine magni principis prætenderet elegantiam. Hunc ergo de communi decreto sibi pręficientes, in throno sublimauerunt regio, eam quæ debetur regibus, ei exhibentes reuerentiam: & ad eius implenda imperia, fœdere complacito & iuramentis córporaliter præstitis se obligantes. Ille autem statim collata sibi satis pro imperio potestate, missa uoce præconia, educi publicè mandat, ut retransito flumine, & transmissis legionibus, uniuersi Persarum fines, unde prius exierant, occupent uiolenter, & adiacentia sibi uendicent regna, ne de cætero compellantur regiones exteras errabundi circuire, & aliarum nationum fastus importabiles. Factumque est, quod infra paucos annos non solum Persarum, uerumetiam uniuersa Orientalium regna sibi subiugauerunt, subacta Arabum, & aliarum nationum, quæ principatus obtinebant, uiolentia. Sicque populus uilis & abiectus ad tantum subitò culmen euolauit, quod uniuersum occupauit Orientem. Idque factum est uix triginta aut quadraginta annis, antequam nostri occidentales principes peregrinationis iter (de quo hic agendum est) arriperent. Vtque aliqua esset differentia saltem nominis inter eos qui sibi regem creauerant, & per hoc ingentem erant gloriam consecuti: & eos, qui in sua ruditate adhuc permanent, priorem uiuendi modū non deserentes, dicuntur isti hodie Turci, illi uerò prisca appellatione Turcomanni. Subactis itaque regnis Orientalibus, adiecerunt etiam, ut potentissimum Aegyptiorum regnum inuaderent: descendentesque in Syriam, Hierosolymam cum quibusdam alijs finitimis urbibus, uiolenter subiugauerunt sibi, fideles quos in ea repererant habitatores, durioribus solito aggrauantes molestijs, & angariarum multiplicitate fatigantes, ut præmisimus.

Quot

Quot & quantis uitijs per illud tempus subiectus esset mundus. Caput VIII.

NEc solum in Oriente ita fideles ab impijs opprimebantur, uerum in Occidente in omni penè orbe terrarum, maximè inter eos qui fideles dicebantur, fides defecerat, & Domini timor erat de medio sublatus. perierat de rebus iustitia: & æquitate subacta, uiolentia dominabatur in populis. Fraus, dolus, & circumuentio latè inuoluerant uniuersa. Virtus omnis locum dederat, & cesserat quasi inutilis, malitia subintrante. Videbatur sanè mundus declinasse ad uesperam, & filij hominis aduentus secundus fore uicinior. Nam multorum refrixerat charitas, & fides non inueniebatur super terram. Confusis ordinibus cuncta ferebantur, & in chaos pristinum mundus uidebatur redire uelle. Maiores enim principes, qui subiectos ad pacem tenebantur dirigere, neglecto pacis fœdere, pro causis leuibus contendentes adinuicem, regiones tradebant incendijs, prædas passim exercebant, pauperum bona impijs satellitibus suis exponebant ad rapinam. Non erant tutæ alicuius facultates inter tot insidias. Causa sufficiēs putabatur, ut ad carceres quis traheretur, aut uincula, et in proprio corpore indignos sustineret cruciatus, quod aliquid habere crederet. Ecclesiarum & monasteriorum non parcebatur prędijs, nec sanctorum possessionibus conferebant aliquid à pijs principibus indulta priuilegia, sed nec immunitatem solitam & pristinam sibi uendicabant dignitates. Effringebatur sanè sanctuarium, usibus dedicata cœlestibus rapiebātur utēsilia. Non distinguebat sacrū à profano manus sacrilega, sed sublata differentia prædæ patebant altarium uestes, amictus sacerdotū, & uasa Domini. De gremio diuinę domus, de adytis penitioribus, de basilicarum atrijs, qui ad eas confugerant, ad mortem trahebantur et supplicia. Vias quoq; publicas accincti ferro grassatores impij obsidebant, iter agentibus prætendentes insidias, ubi nec peregrinis, nec uiris parcebatur religiosis. Sed nec urbes nec oppida ab ijs importunitatibus uacabāt, in quibus sicarij uicos omnes & plateas suspectas reddebāt. Innocentibus quo quis erat insontior, eo pluribus subiacebat insidijs. Fornicationū etiā genus quodlibet, quasi res licita, passim et sine rubore exercebatur impunè. Sed nec inter affines aut propinquos tuta erant matrimoniorum fœdera. Amica cœlestibus & Deo placens, quasi res uilis, iussa migrare erat cōtinentia: nec parsimoniæ aut sobrietati locus erat, ubi luxus, & ebrietas, & pernox alea præoccupauerant adytus, atq; atria possidebant. Nec clerus à populo uita nobiliore differebat, sed sicut in propheta legitur: Sicut populus, ita & sacerdos. Nam episcopi negligentes, facti erant canes muti, non ualentes latrare, personarum acceptores, oleo peccatoris impinguantes capita sua, cōmissa ouilia lupis uenientibus mercenariorū more deserebant. Et illius uerbi immemores Dominici gregis, quo dicitur, Accepistis gratis, gratis date: symoniacam non declinabant hæresim: Giezi sordibus & macula fœdati. Quid plura? ut in summa dicatur, Omne in præcipiti uitium stetit, & omnis caro corruperat uiam suam. Nec pronos ad malum reuocare poterant Domini comminantis in cœlo sursum ostenta, nec signa in terra deorsum. Erant enim pestilentiæ & fames, terroresq; de cœlo, & terræmotus magni per loca: & cætera quæ Dominus in Euangelio diligenter enumerat. Sed obstinati in operibus mortuis, quasi sus in uolutabro, & quasi iumenta putrescebant in stercore suo, pia Domini longanimitate abutentes: quasi quibus à Domino diceretur, Percussi eos, & non doluerunt: curaui eos, & non sunt sanati.

Quomodo peccatis exigentibus, Persæ usque ad Hellespontum uniuersas occupauerunt regiones. Caput IX.

HIs igitur & huiusmodi ad iracundiam prouocatus Dominus, non solum eos, qui in terra promissionis erant fideles, prædictæ iugum seruitutis patiebatur portare, & supra uires molestijs fatigari muliplicibus: uerum & alijs qui adhuc sua uidebantur libertate gaudere, & quibus certum erat omnia pro uotis succedere, suscitauit flagellum aduersariorum malleum uniuersæ terræ. Regnante enim apud Græcos Romano, qui cognominatus est Diogenes, & cum omni prosperitate Constantinopolitanum administrante imperium, egressus est de uicinis finibus Orientis, Persarū & Assyriorum satrapa potentissimus, Belpher nomine, infinitam incredularum nationum

nationum ſecum trahens multitudinem, quæ & noſtram diceretur excedere, & uniuerſam terrę ſuperficiem operiret. Aſcendens ergo in curribus & equis, tigridibus & armentis, & magnifico nimis apparatu, fines ingreſſus eſt imperij, cuncta ſibi ſubijciens à ſuburbanis cãpeſtribus, uſq; ad urbes muratas & oppida munitiſſima. Nõ erat qui reſiſteret, nõ erat qui pro ſalute, pro liberis & coniugibus, &(quod grauius eſt) pro libertate contẽdens, ſe opponeret. Interea nunciat Imperatori, gladijs incumbens uis maior, & hoſtilis exercitus Chriſtianũ deuaſtans imperiũ. Qui pro republica ſollicitus, expeditiones equitum, & peditum colligit copias, quantas imminens compellebat neceſſitas, & quantas uniuerſum imperiũ poterat miniſtrare. Quid plura? Cõgregatis legionibus & equitatu copioſo, hoſtibus procedit obuiã, & imperij penetralia iam tenenti, & ad interiora iam progreſſo in manu forti, ſed fauore diuino deſtitutus occurrit. Certatur utrinq; acerrime, & copijs penè paribus, ſed odijs maioribus qualia ſacrilegij dolor & zelus fidei ſolet ſuggerere. Quid multa? Perit Chriſtianus exercitus, fidelium proſternitur acies: ſanguis, Chriſti redemptus ſanguine, ab impijs effunditur: quodq; miſerabilius eſt, capitur Imperator. redit qui euaſerat particularũ exercitus, confuſionem quæ acciderat nũcians. conſternati ſunt qui hoc audiũt, inq; grauia ſe dantes lamẽta, de uita & ſalute deſperãt. Interea uir infidelis, ſed magnificus, de tanto elatus ſucceſſu, & de collata uictoria factus ſublimior, Imperatorẽ ſibi præcepit præſentari, & in cõtumeliã nominis et fidei Chriſtianę ſedens in throno regio, eum mandat pedibus ſubijci, & ſcabelli uice corã poſitis principibus aſcendens & deſcendens, corpore utitur Imperiali. tandẽq; pro tanto obſequio eum libertati reſtituẽs, cum paucis ex ſuis magiſtratibus, qui cum eo capti fuerant, abire permiſit. Hoc uerò audientes principes Imperij, alium ſibi præficiunt: indignum arbitrantes, ut qui tam indigna in proprio pertulerat corpore, in ſceptris ageret, & dignitate fungeretur Auguſtali: inſuper priuatũ oculis, & ignominioſè tractatũ, uitam uix indulſerunt agere priuatam. Princeps autem ſuprà nominatus, propoſito liberè ſatis faciens ſuo, uniuerſas à Laodicea Syrię uſq; ad Helleſpontũ (qui Conſtantinopoli præterlabitur, itinere) ut dicitur, triginta in longitudine, decẽ uerò uel quindecim in latitudine, occupat regiones cum ſuis ciuitatibus & municipijs, uniuerſo populo captiuato. Tradidit eos Dominus in manus inimici, & dominati ſunt eorum qui oderunt eos. Inter quos nobilis & eximia prouinciarum multarum moderatrix princeps, ciuitas principis Apoſtolorum ſedes prima, capta eſt, ſed nouiſſima, & facta eſt infidelibus ſeruitus ſub tributo. Sic igitur celer Syriam & utramq; Ciliciam, Iſauriam, Pamphyliam, Lyciam, Piſidiam, Lycaoniam, Cappadociã, Galatiam, & utrunq; Pontum, Bithyniam, & Aſiæ minoris partem, nobiles prouincias, & omni commoditate inſignes, plebibus refertas fidelibus, infra modicum tempus in ſuam iuriſdictionẽ recepit, captiuãs populos, eccleſias deijciens, & cultũ Chriſtianũ furore perſequẽs exterminato. Quid ſi copiam habuiſſet nauiũ? Ipſam urbem regiã ſibi procul omni dubio ſubieciſſet. Tantam enim Græcis incuſſerat formidinem, ut uix ciuitatis ſecederent mœnibus, & maris interpoſitum nõ ſatis tutum arbitrarentur præſidium. Hæc & ſimilia populo fideli, qui Hieroſolymis & in finibus eius habitabat, miſeriarũ addebãt cumulũ, & in deſperationis abyſſum demergebant. Nam imperio prius in proſperis conſtituto (ſicut præmiſſum eſt) nõ deerat eis ab Imperiali domo frequẽs in neceſſitatibus ſolatium. Imperij ſtatus integer & incolumis, & uicinarum urbium felix ſucceſſus, & Antiochię potiſſimum, ſpem aliquam libertatis aliquando futuræ in eis cõfouebant. At nunc tam ſuam quàm aliorum gerentes ſollicitudinem, & ſiniſtris rumoribus uſq; ad ſupremum defectum defatigati, mortem magis quàm uitam optantes, in ſeipſis liqueſientes tabeſcebant, de perpetua ſeruitute ſecuri.

Quomodo per idem tempus fidelium turbæ ad ſanctam ciuitatem accedebant, & qua conditione habebantur tam intus quàm extrà: & de uarijs generibus ſuppliciorũ, quæ fideles ciues patiebantur: & quomodo in manus Turcorũ iterum reſtituta eſt ciuitas. Cap. X.

INter has tam periculoſi temporis inſidias, accedebat tam Græcorum quàm Latinorum gratia deuotionis ad loca uenerabilia multitudo nõnulla, quibus per mille mortis genera, perq; hoſtiũ regiones ad urbẽ accedentibus, negabatur introitus, niſi

in porta aureus (qui pro tributo constitutus erat) ianitoribus daretur. Sed qui in itinere cuncta perdiderant, & uix cum incolumitate membrorum ad loca peruenerant optata, unde tributum soluerent, non habebāt. Sic ergo fiebat, ut ante urbem ex talibus mille uel plures collecti, & expectantes introeundi licentiam, fame & nuditate consumpti deficerent. Hi tam uiuentes quàm mortui, miseris ciuibus intolerabili erant oneri. Nam & uiuentes alere, & cibo quocunque modo sustentare satagebant, & mortuos sepulturæ tradere nitebantur, cùm tamen eis supra uires sua essent negocia. Quibus autem soluto precio urbem dabatur ingredi facultas, hi maiorem ciuibus ingerebant solicitudinem, timentibus ne fortè deambulantes incautè, tanquam loca sancta uisere uolentes, sputis & alapis afficerentur: ad postremum autem, ne clàm suffocati interimerentur. Vnde hæc mala præuenire cupientes, peregrinos ad loca sancta uolentes properare, ciues de eorum uita & incolumitate, charitate fraterna solliciti, eorum sequebantur uestigia, timentes ne quid eis sinistri casus accideret. Erat tamen in firmitate monasterium Amalfitanorum, quod usque hodie cognominatur Sanctę Mariæ de Latina: & iuxta illud xenodochium, ubi erat oratorium modicum in honore beati Ioannis Eleymon Alexandrini patriarchę, ad curiā Abbatis prædicti monasterij respiciens, in quo huiusmodi miseris sic aduenientibus, tam de monasterio, quàm de fidelium largitionibus, eis utcunque alimonia ministrabatur. Nam de mille uix unus accedebat, qui sibi sufficere posset. Amissis enim uiaticulis, laborum immensitate consumpti, uix incolumès euadere poterant. Igitur nec foris nec domi quies erat ciuibus, quibus mors diebus imminebat singulis, & quolibet mortis genere deterior, seruitus dura & intolerabilis incumbebat. Accedebat etiam ad miseriarū cumulum, quòd ecclesias eorū (quas cum tot et tantis laboribus reparauerāt et cōseruauerant) reparatas uiolenter ingressi, dū diuina celebrarētur, cum furore et strepitu terrorem fidelibus incutientes, super altaria sedebant, nullā facientes locorū differentiam, subuertebāt calices, & uasa diuinis obsequijs mancipata pedibus cōculcantes, cōfringebant marmora, clerū contumelijs & uerberibus afficientes. Ipsum quoque dominū Patriarcham, qui erat pro tempore, quasi uilem & abiectam personam, de sede propria per barbam in solum dabant præcipitem. Plerunque etiam raptum, & quasi uile mancipium tractum, sine causa detrudebant in carcerem, ut sic populum affligerent patri compatientem. Hoc igitur tam diræ seruitutis genus, plebs deo deuota, per annos quadringentos (ut præmisimus) & nonaginta annos pia lōganimitate perferēs, gemitibus et lachrymis, suspirijs, & iugi precum instantia clamabat ad Dominum, ut correctis parcens, ab eis iracundiæ suæ flagella clemēter auerteret. In profundum enim malorum descenderant: unde & abyssus abyssum inuocans, abyssus miseriarum abyssum misericordiarum, ab eo qui Deus est totius consolationis, meruit exaudiri. Hos enim tandem de sede gloriæ suæ Dominus misericorditer respiciens, finem tantis laboribus uolens imponere, cōsolationem eis iuxta eorum desideria paterna prouisione procurare disposuit. Cuius modum & diuinæ dispositionis ordinationē, qua diutinam plebi suæ releuare uoluit afflictionem, hoc præsenti Opere ad Christi fidelium perpetuam memoriam scribere proposuimus.

De aduentu uiri Dei, Petri Heremitæ: & collatione eius, & uiri uenerabilis Symeonis patriarchæ Hierosolymorum. *Caput* XI.

PEr idem igitur tempus, cū Deo placens prædicta ciuitas tantis (ut pręmisimus) subiecta esset molestijs, inter eos qui orationis gratia, & causa deuotionis ad loca accedebant uenerabilia, sacerdos quidam Petrus nomine, de regno Francorum, de episcopatu Ambianensi, qui & re & nomine cognominabatur Heremita, eodem feruore tractus, Hierosolymam peruenit. Erat autem hic idem statura pusillus, & quantum ad exteriorem hominem, persona contemptibilis: Sed maior in exiguo regnabat corpore uirtus. Viuacis enim ingenij erat, & oculum habens perspicacem, gratumque, & sponte fluens ei nō deerat eloquium. Hic lege communi semelque proposita Christianis introire uolentibus tanto tributo, urbem ingressus, hospitio susceptus est apud quendam fidelem, qui & ipse de numero erat Christi confessorum. A quo de eorum conditione diligenter percunctans (sicuti uir industrius erat) ab eo non solum

de præſenti periculo temporis,uerùm etiã & de perſecutione,quam eorum paſſi fue-
rãt progenitores,à multis retro temporibus,plenius edoctus eſt. Et ſi quid defuit ad
plenã uerbo factam eruditionem,id poſtea fide oculata compleuit.Nam moram faci
ens in ciuitate,& eccleſias cirumiens, didicit ipſe plenius, quod prius uerbo referẽti-
bus alijs comprehenderat. Audiens uerò quod eiuſdem ciuitatis patriarcha uir eſſet
religioſus & timẽs Deum,uolens cum eo conferre de pręſenti rerum ſtatu, & de qui-
buſdam alijs ab eodem perfectius edoceri,acceſſit ad eum, pręſensq́ʒ conſtitutus per
fidelem interpretẽ mutuis ſunt confabulationibus recreati.Erat autem nomen patri-
archæ,Symeon:qui ex uerbo Petri colligens, quod uir eſſet circumſpectus, & rerum
multarum habens experientiam, potens quoqʒ in opere & ſermone: familiarius cœ-
pit exponere uniuerſa, quæ populum Dei in ciuitate commorantem acrius afflige-
bant. Dumq́ʒ Petrus fraterno compatiens dolore, lachrymas continere non poſſet,
quæreretq́ʒ diligentius, utrum aliqua ſalutis uia contra hæc mala ingruentia reperiri
poſſet,reſpondit uir iuſtus:Petre,lachrymas noſtras, gemitus & ſuſpiria peccatis no-
ſtris exigentibus,exaudire dedignatur iuſtus & miſericors Dominus:nondum enim
ad plenum purgata eſt noſtra iniquitas,unde necdum flagella quieſcunt. Sed ſi uide-
retur uerus Dei cultor populus (cuius per ſuperabundantẽ Domini miſericordiam
uires ſunt adhuc integrę, & noſtris hoſtibus formidabiles, longè lateq́ʒ floret impe-
rium)præſentibus fraterna pietate compati uellet, & remediũ procurare ijs quę nos
premunt calamitatibus:aut ſaltem pro nobis apud Chriſtũ uellet intercedere:ſpes eſ-
ſet nobis,afflictionẽ noſtram in proximo finiri. Nam de Gręcorum imperio, licet &
conſanguinitate & loco nobis propinquiores,& diuitijs abundent amplius,nulla no
bis ſpes eſt de cętero,ut inde nobis aliquam habeamus conſolationem. Vix enim ſibi
ſufficiunt:omnisq́ʒ eorum, ut audiuiſſe poteſt ueſtra fraternitas, uirtus emarcuit pri-
ma,infra paucos annos plus quàm dimidium amiſerunt imperij.Cui Petrus:Noueris
pater ſancte,quod ſi eccleſia Romana,& Occidẽtis principes,huius calmitatis quam
patimini, diligentem & fide dignum haberent inſtructorem, procul omni dubio, &
uerbo quãtocyus & opere ijs malis ueſtris tentarent remedia procurare. Scribe ergo
diligentius tam domino papæ & eccleſiæ Romanæ, quàm regibus & principibus
Occidẽtis,& ſcriptum ſigilli tui autoritate corrobora. Ego uerò pro remedio animæ
meæ,hunc laborẽ mihi aſſumere nõ refugio: ſed autore Domino paratus ſum omnes
cõuenire,omnes ſollicitare,inſtantius ęrumnarũ ueſtrarum immenſitatẽ perorare,&
ad properandũ remediũ diligẽter inuitare. Placuit ſermo,& uiſus eſt bonus in oculis
tam domini patriarchæ,quàm eorum qui aſſiſtebant fidelium, & depẽſis ingentibus
gratiarum actionibus uiro,de ſua compaſſione,ſcriptum tradidit poſtulatum.

Reuelatio quæ facta eſt eidem Petro,in eccleſia ſanctæ Reſurrctionis.

Caput XII.

VEre magnus es Domine Deus noſter, & miſericordiarum tuarum non eſt finis.
Verè Ieſu bone non erit in te ſperantibus confuſio. Nam unde egeno & ino-
pi & rerum neceſſariarum deſtituto ſuffragijs, peregrinanti, & à patrijs finibus lon-
gè poſito,tanta fiducia,ut ſupra uires negotium ſibi audeat aſſumere, & de uoti con-
ſummatione habeat fiduciam? niſi quod in te protectorem ſuum iactauerat cogita-
tum, niſi quod charitatis ardore ſuccenſus, fratribus compatiens, proximum tan-
quam ſeipſum diligens, legem implere ſatagebat.uires non ſuppetunt,ſuadet tamen
charitas. Et licet durum & impoſſibile uideretur, quod fratres nimis urgebat: amor
Dei & proximi leue facit,quòd fortis eſt ut mors dilectio.Fides igit̃ per dilectionem
operans eſt,quæ apud te meretur:& merita apud te nõ ſuntocioſa. Vnde nec diu flu
ctuare permittis ſeruum tuum,ſed teipſum manifeſtas ei, & tua eum reuelatione ſoli-
das,ne uacillet,Apocalypſim inſinuans, per quam exurgat fortior ad opus charitatis
implendum. Accidit em̃ quadam die,dum pręd ictus Dei famulus pro reditu ad pro
pria, & pro implenda legatione aſſumpta, amplius ſolito eſſet ſollicitus, ad fontem
miſericordiarum tota deuotione recurrens, eccleſiam Dominicæ reſurrectionis in-
greſſus eſt. Vbi cùm pernoctans,orationibus uigilijsq́ʒ fatigatus eſſet impendio, la-
bore uictus in pauimento decubuit,ut ſomno ſatisfaceret irruenti. Cumq́ʒ ſopor (ut

solet) se infudisset altius, uisus est ei Dominus noster Iesus Christus, quasi coràm positus astitisse, & eandem iniunxisse legationem dicens, Surge Petre, propera: & quæ tibi sunt iniuncta, intrepidus perage. Ego enim tecum ero. Tempus est enim ut purgentur sancta & seruis meis subueniatur. Expergefactus Petrus, & uisione quam uiderat confortatus in Domino, factus ad obediendum procliuior, & diuinam admonitionē sequutus, moras rumpit impiger, ad redeundū accinctus. Peractis igitur de more orationibus, sumptaq́ à domino Patriarcha licētia, & impetrata benedictione comitiua ad mare descendit, nauim ibi reperiens mercatorum, qui in Apuliam transfretare proposuerant. Quam ingressus, & prospera usus nauigatione, Barum peruenit. Inde Romam profectus, dominum papam Vrbanum circa illas partes reperit. Cui domini Patriarchæ & fidelium qui Hierosolymis habitabant, literas porrigit, eotumq́ exponit miserias, & abominationes quæ in locis sanctis fiebant à gentibus immundis: & iniunctam sibi tam fideliter, quàm prudentet, exequitur legationem.

De controuersia inter imperatorem Henricum, & Gregorium papam septimum: & quomodo Vrbanus eius successor, Petrum ab Hierosolymis reuersum, benignè susceperit Caput XIII.

POtrò per annos antè aliquot Henricus Teutonicus rex, & idem Romanorum Imperator, à domino Gregorio papa septimo, Vrbani huius prædecessore, passus fuerat quæstionem & controuersiam non modicam, super anulo episcoporum defunctorum, & baculo. Inoleuerat enim consuetudo (præsertim in Imperio) quòd defungentibus ecclesiarum prælatis, anulus & uirga pastoralis ad dominum Imperatorem dirigebatur. Vnde postmodum unumquemlibet de familiaribus & capellanis suis inuestiens, ad ecclesiam uacantem dirigebat, ut ibi pastoris fungeretur officio, non expectata cleri electione. Quod dominus Papa contra omnem fieri honestatem considerans, & iura in eo facto conculcari ecclesiastica perpendens, semel secundo, ac tertio eundem Imperatorem commonuit, ut à tam detestabili desisteret præsumptione. Quem præceptis salutaribus commonitum, cùm reuocare non posset, uinculo anathematis innodauit. Quod factum nimis indignè ferens Imperator, cœpit ecclesiam Romanam persequi, & domino Papæ Guibertum Rauennatem archiepiscopū, uirum literatum & locupletem nimis, suscitauit aduersarium. Qui de uiribus Imperatoris præsumens, & de multitudine diuitiarum confisus, excluso uiolenter prædicto uenerabili uiro, sedem inuasit Apostolicam: ita delyrus, & ab intellectus synceritate deficiens, ut id se esse crederet, quod falsò dicebatur. Cumq́ prius infelix mundus in maligno positus, uias sequeretur periculosas (ut prædiximus) & inutiles, huius schismatis occasione ad deteriora decliuus, omnem Dei et hominum post tergum dederat reuerentiā, noxia sequens, & *declinans. Capiebanť pontifices, & quilibet ecclesiarū prælati tanquam homicidiorum rei mancipabantur carceribus, bonis eorum confiscatis, quicunq́ Imperatori in hac sua peruersitate non erant consentientes. Nec solū ad tempus eis irrogabantur iniuriæ, uerùm exclusis in perpetuum intrudebantur successores. Fugiens igitur dominus papa Gregorius Imperatoris indignationē, in Apuliam concesserat: ubi à dño Roberto Guistardi Apuliȩ duce honestè susceptus est, & benignè tractatus: cuius etiā beneficio prædicti Imperatoris manus euaserat. Tandē Salernum ueniēs, ibi diē clausit extremū: ubi & sepultus est. Cui post dñm Victorē, qui solis duobus mēsibus post eū sedē obtinuerat, successit dñs prȩdictus Vrbanus, qui Hērici nihilominus, prædicti Hētici succesotis, in eadē malitia obstinati furorē declinās, locis munitioribus apud suos fideles delitescebat, nusquā plenè securus. Hic in illa sua aduersitate constitutus, Petrum uirū uenerabilem ab Hierosolymis teuersum, iam dictæ legationis fungērem officio benignè suscepit, & ei in uerbo (cuius baiulus erat) se fidelem cooperatorem tempore accepto repromisit. Petrus autem omnem transcurrens Italiam, zelo diuino succensus, Alpes transiens, occidentales principes omnes sigillatim circuit, instat sollicitus, increpat, arguit, atque cooperante gratia monendo quibusdam persuadet, ut fratribus in tanta afflictione positis subuenire non differant: & loca sancta, quæ Dominus propria dignatus est illustrare præsentia, infideliū spurcitijs diutius prophanari non permittant. Nec uisum est ei sufficere, qoud hoc apud

princi-

principes disseminaret, nisi etiã & plebes & inferioris manus homines, idipsum pijs exhortationibus animaret. Percurrẽs ergo nationes piè sollicitus, & regna, pauperibus & abiectissimis personis legationi suę fideliter satisfaciẽs, idipsum euãgelizabat. Cui tantã gratiam (eius fidei meritũ respiciens) cõtulerat Dominus, ut raro unquam sine fructu populos conueniret. Fuitq; domino Papę, qui cũ ultra montes sine dilatione sequi decreuerat, in eodem uerbo plurimũ necessarius. Nam præcursoris functus officio, auditorũ mẽtes ad obediẽdũ pręparauerat, ut facilius idẽ persuadere uolens, obtineret propositũ, & uniuersorũ animos ad se cõpendiosius inclinaret.

De ingressu Domini Vrbani Papæ ad partes ultramontanas, & synodo apud Clarum montem habita. Caput XIIII.

ANnis igitur ab incarnatione Domini millesimo nonagesimoquinto, indictione quarta, regnante domino Henrico quarto Teutonicorũ rege, & eodem Romano imperatore anno regni eius quadragesimotertio, Imperij uerò duodecimo: illustri quoq; Francorũ rege domino Philippo Henrici filio regnante in Francia, prædictus dominus Vrbanus uidens hominũ malitiã modũ excessisse, et cuncta ferri deorsum, quasi ad malũ prona, post Concilium quod ex uniuersa Italia ad corrigendos excessus hominum necessariũ ualde apud Placentiã celebrauerat, Imperatoris prædicti indignationẽ fugiens, discedens ab Italia alpes transcendit, regnũ Francorum ingressus. Vbi uidens, sicut & prius audierat, diuina passim cõculcari monita, doctrinam Euangelij sordere, fidem perijsse, charitatẽ & omnẽ periclitari uirtutem: è contrario autem aduersę potestatis & principis tenebrarũ lõgè lateq; nimis patêre imperium, anxius plurimũ (sicut ex officij debito tenebatur) quomodo tot uitiorum monstris, tot peccatorum prodigijs posset occurrere, quę ita miserabiliter pullulabant, et orbẽ inuoluerant uniuersum: Concilium generalę (prius apud Vigiliacum, deinde apud Podium) cõuocare disposuit: sed nouissimè apud Clarũ montem * Aluerniæ ciuitatem, diuina comite gratia, ex uniuersis transalpinarum partibus prouinciarum, mẽse Nouembri episcoporum, & abbatum conuenit sacer conuentus in nomine Dñi, præsentibus etiam prędictarumpartium nonnullis principibus. Vbi ordinatis de pręlatorum ecclesię & uirorum Deum timentium consilio institutionibus, quæ ad exigendum labentis ecclesiæ statum uidebãtur respicere: & promulgatis canonibus, qui ad morum ædificationem, & corrigendam delictorum enormitatem poterant proficere, suggerẽte Petro heremita: & qui pacem, quæ de rebus perierat reformarent: qui uerbo sibi iniuncto debitam gerebat sollicitudinem, nouissimè ad hanc exhortationem se conuertit, dicens:

Exhortatio domini Papæ ad populum, pro uia Hierosolymitana. Caput XV.

NOstis fratres dilectissimi, & uestram nosse id expedit charitatem, quomodo humani generis reparator, pro nostra omniũ salute carnem assumens, & homo inter homines conuersatus, terrã promissionis, quam pridem patribus promiserat, propria illustrauit præsentia, & assumptæ dispensationis operibus, & crebra simul miraculorũ exhibitione reddidit specialiter insignem. Id em̃ & ueteris et noui penè in omnib. syllabis docet series Testamenti. Quadã sanè dilectionis prerogatiua certũ est eã dilexisse, ita, quod eã orbis partem, imò particulam, hæreditatẽ suam dignatus est appellare, cùm eius sit omnis terra & plenitudo eius. Vnde per Esaiam ait: Hæreditas mea Israel. & item: Vinea Domini Sebaoth, domus Israel est. Et licet totam in partem præcipuam sibi dedicauerit ab initio, peculiarius tamen urbem sanctam sibi adoptauit in propriam, testante propheta qui ait: Diligit Dominus portas Syon super omnia tabernacula Iacob. De qua gloriosa Dñi, * uidelicet quod in ea docens, passus, & resurgens Saluator, salutem operatus est in medio terræ. Ad hoc à seculo est præelecta, ut tantorum esset conscia, & cella familiaris ministrorum. Electa nimirum, quod ipse qui elegit, testatur dicẽs: Et de Hierusalem ciuitate quam elegi, ueniet uobis saluator. Quãetsi peccatis inhabitantium id exigentibus, iusto iudicio suo in manus impiorum sępius tradi permiserit Dominus, et durę iugum seruitutis ad tempus eam sustinere passus sit: non tamen arbitrãdum est, quod eam quasi à se repudiatã abiecerit. Cùm scriptũ sit: Flagellat Dominus omnẽ filiũ quẽ recipit, illi uero thesaurizat iram,

cui dicit: Receſſit zelus meus à te, iam amplius non iraſcar tibi. Diligit ergo eam, nec
intepuit erga eam dilectionis feruor. Cui dicit: Eris corona gloriæ in manu Dñi, & di
adema regni in manu Dei tui: & nõ uocaberis amplius deſolata, ſed uocaberis uolun
tas mea, quia complacuit Dño in te. Hęc igitur ſalutis noſtræ cunabula, Dñi patriam,
religionis matrem, populus abſq; Deo, ancillæ filius Aegyptiæ poſſidet uiolenter: &
captiuatis liberæ filijs, extremas imponit conditiones, quib. uerſa uice meritò ſeruire
tenebatur. Sed quid ſcriptũ eſt? Eijce ancillã, & filium eius. Sarracenorũ enim gẽs im
pia, & immundarum ſectatrix traditionũ, loca ſancta, in quibus ſteterũt pedes Dñi iã
à multis retro tẽporibus uiolenta premit tyrannide, ſubactis fidelib. & in ſeruitutẽ dã
natis. Ingreſſi ſunt canes in ſancta, prophanatum eſt ſanctuariũ, humiliatus eſt cultor
Dei populus, angarias patitur indignas: genus electum ſeruit in luto & latere: regale
ſacerdotium, principes prouinciarum, factum eſt ſub tributo, ciuitas Dei. Cuius non
liquefiat anima? cuius non tabeſcant præcordia, ijs ad animum recurrentibus? Quis
hæc ſiccis oculis audire poteſt, fratres chariſſimi? Templum Domini, de quo zelans
Dominus uendẽtes eiecit & ementes, ne domus patris eius fieret ſpelũca latronum,
factum eſt ſedes dæmoniorum. Idipſum enim & Nathanaam ſacerdotem, magnum
ſanctorum progenitorem Machabęorum, ad zelum accendit commẽdabilem, ſicut
ipſe teſtatur, dicens: Templum Domini quaſi uir ignobilis, uaſa gloriæ eius abducta
ſunt captiua. Ciuitas regis regum omnium, quæ alijs regulas intemeratæ tradidit fi-
dei, gẽtium ſuperſtitionibus cogitur inuita deſeruire. Sanctæ reſurrectionis eccleſia,
requies dormiẽtis Domini, eorum ſuſtinet imperia, fœdatur ſpurcitijs eorum, qui re-
ſurrectionis non habebunt participium, ſed ſtipula ignis æterni perennibus deputa
buntur incendijs. Loca uenerabilia diuinis deputata myſterijs, quæ Dominum in car
ne ſuſceperunt hoſpitem, ſigna uiderunt, ſenſerunt beneficia, quorum omnium in ſe
plena fide prætendunt argumenta, facta ſunt gregum pręſepia, ſtabula iumentorum.
Laudabilis populus, cui benedixit Dominus exercituum, ſub angariarum & ſordida
rum patrationum pondere gemit fatigatus, rapiuntur eorum filij. Matricis eccleſiæ
chara pignora ut gentium immunditijs deſeruiant, & nomen Dei uiui abnegent, uel
ore blaſphement, ſacrilegio compelluntur: aut imperia detrectantes, cæduntur gla-
dijs more bidentiũ, ſanctis martyribus ſociandi. Non eſt ſacrilegis locorum differen-
tia, non eſt perſonarum reſpectus. In ſanctuarijs occiduntur ſacerdotes & leuitæ: co-
guntur uirgines fornicari aut per tormenta perire, nec matronis ætas maturior ſuffra
gatur. Væ nobis qui in hanc tam periculoſi temporis deſcendimus miſeriam, quam
in ſpiritu præuidens electus à Domino Dauid rex fidelis deplorat dicens: Deus ue-
nerunt gentes in hęreditatem tuam, polluerunt templum ſanctum tuum. & item: Po
pulum tuum humiliauerunt, & hæreditatem tuam uexauerunt. Vt quid Domine ira-
ſceris in finem, accẽdetur uelut ignis ira tua? Vbi ſunt miſericordię tuę antiquę Dñe?
Verum'ne eſt quod dicitur? Non obliuiſcetur miſereri Deus, nõ continebit in ira ſua
miſericordias ſuas? Recordare Domine quid acciderit nobis, intuere & uide obpro-
brium noſtrum. Vę nobis, ut quid nati ſumus? Videre corruptionem populi noſtri,
et contritionẽ ciuitatis ſanctæ, & ſedere illic cùm dantur in manibus inimicorum ſan
cta? Vos igitũ dilectiſſimi, armamini zelo Dei. Accingimini unuſquiſq; gladio ſuo ſu
per femur ſuum potẽtiſſimè. Accingimini, & eſtote filij potentis. Melius eſt enim mo
ri in bello, q̃ uidere mala gentis noſtræ & ſanctorum. Si quis zelum legis Dei habet,
adiunget ſe nobis. Subueniamus fratribus noſtris, diſrumpamus uincula eorũ, & pro
ijciamus à nobis iugum ipſorũ. Egredimini, & Dñs erit uobiſcum. Armaq; cęde mu-
tua (illicitè cruentatis) in hoſtis fidei & nominis Chriſtiani conuertite. Furta, incen-
dia, rapinas, homicidia, & cętera (qualia qui agunt, regnum Dei nõ poſſidebunt) hoc
Deo bene placito redimite obſequio, ut delictorum quibus Dñm ad iracundiã pro-
uocaſtis, celerem indulgentiam uobis obtineant hæc pietatis opera, & deprecatio
collata ſanctorũ. Monemus igitur & exhortamur in Dño, & in remiſſionẽ peccatorũ
iniungimus, ut fratribus noſtris, & cœleſtis regni cohæredibus (omnes eñ inuicẽ ſu-
mus mẽbra, hæredes quidẽ Dei, cohæredes aũt Chriſti) qui Hieroſolymis & in finib.
eius habitãt, aflictictioni et laboribus compatiẽtes, infideliũ inſolẽtiã (qui ſibi regna,
principatus

principatus & potestates subijcere contendunt (debita compescatis animaduersione: & illis totis uiribus occurratis, quibus est propositum, nomen delere Christianũ. alioquin futurum est, ut in proximo ecclesia Dei iugum indebitæ proferens seruitutis, fidei sentiat dispendium, præualente gentilium superstitione. In quanta enim post ti sint afflictione, nouerunt ex uobis nonnulli, qui hæc quæ loquimur, oculata conspexerunt fide, & præsens illorum per manum Petri, uiri uenerabilis (qui præsens est) ad nos delata docet ecclesia. Nos autem de misericordia Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorũ autoritate confisi, fidelibus Christianis, qui contra eos arma susceperint, & onus sibi huius peregrinationis assumpserint, iniunctas sibi pro suis delictis pœnitẽtias relaxamus. Qui autem in uera pœnitentia decesserint, & peccatorum indulgentiam & fructum æternę mercedis se non dubitent habituros. Interim uerò eos qui ardore fidei ad expugnandos illos laborem istum assumpserint, sub ecclesiæ defensione, & beatorum Petri & Pauli protectione, tanquam ueræ obedientię filios recipimus, & ab uniuersis inquietationibus, tam in rebus alienis quàm in proprijs statuimus manere securos. Si uerò quisquam molestare eos interim ausu temerario præsumpserit, per episcopum loci excommunicatione feriatur: & tamdiu sententia ab omnibus obseruetur, donec & ablata reddantur, & de illatis damnis congruè satis fiat. Episcopi uerò & presbyteri, qui talibus fortiter non restiterint, officij suspensione mulctentur, donec misericordiam sedis Apostolicæ obtineant. His dictis, finem dicendi fecit: præcipiens ijs qui aderant, ecclesiarum prælatis, ut ad propria reuersi, cum omni instantia & deb ita sollicitudine plebes suas ad idem hortentur & inuitent diligentius. Iis dictis, finem dicendi fecit: & soluta Synodo ualedicentes adinuicem, ad propria sunt reuersi: ante omnia, iuxta statuta Synodi fideliter laborantes, ut pax (quæ uerbo uulgari Treuga dicitur) ab omnibus obseruaretur illibata, ne ire uolentibus, & ad necessaria discurrere, ullum obijceretur impedimentum.

Qui de præsentibus principibus ad iter se obtulerunt: & de signo crucis, quod ituri uestibus suis in signum uoti & futuræ peregrinationis imprimebant. Caput XVI.

DEdit ergo dominus fideli seruo euangelizandi uirtute multa, & excelso in uerbo gloriæ, pro fidei meritis uerbum efficax, & sermonem omni acceptione dignum in oculis uniuersorum. Et uisa est à Domino res egressa, ita ut mandatum eius, licet arduum nimis & difficile uideretur, cum omni auiditate tam maiores quàm minores amplecterētur. Nec solum præsentes ex illius uerbo succensos huius desiderij ardenter armauerat, uerùm longe latecp sermo idem egrediens, absentes etiam pari uoto feruentes accēdebat ad idem. Episcopi uerò prout in mandatis acceperant, fideles se cooperantes exhibebant, plebes suas ad idipsum inuitantes, & circumeuntes parochias suas, uerbum uitæ disseminabant in populis: nec cadebat uel unus apex sine fructu super terram. ita ut uerè dici posset, quod uerè illud uerbum Domini impleretur: Non pacem ueni mittere, sed gladium. Diuidebatur enim maritus ab uxore, uxor à marito: patres à filijs, filij à parēntibus: nec erat charitatis uinculũ, quod huic feruori posset præiudicium facere: ita ut de claustris multi egrederentur monachi: & inclusi de carceribus, in quibus se incluserant sponte ne propter Deum. Nec tamen apud omnes erat in causa Dominus, & uirtutum mater Discretio uotum excitabat: sed quidam ne amicos desererent, quidam ne desides haberentur, quidam sola leuitatis causa, aut ut suos creditores (quibus multorum debitorum pondere tenebantur obligati) declinantes eluderent, alijs se adiungebant. Omnes igitur ex causis uarijs properabant. Non erat in regnis Occidentalibus, qui aut ætatis aut sexus, aut conditionis, aut status uellet esse memor, aut aliquibus persuasionibus deterritus ab incepto desisteret: sed omnes indifferenter manus dabant, omnes unanimiter corde & ore uotum profitebantur. Videbatur ad literam impleri, quod in Thobia scriptum est: Ierusalem ciuitas Dei, nationes ex longinquo ad te uenient, & munera deferentes, adorabunt in te Dominum, & terram tuam in sanctificatione habebunt, nomen magnum inuocantes in te. De præsentibus igitur qui in Concilio fuerant, multi cum gaudio susceperunt insitum uerbum: quorum primus fuit dominus Ademarus, bonæ memoriæ Podiens. episcopus, uir uitæ uenerabilis, qui postea Apostolicæ sedis

legatione functus, in eadem legatione populo Dei tam fideliter quàm prudēter præfuit. Dominus quoq; Guillelmus Auraficēsis episcopus, uir uerè religiosus, ac timēs Deum. De absentibus uerò utriusq; regni principibus, eodem feruore succensi, ad iter se accingebant, mutuò & frequenter se exhortantes, & certum præfigentes diem, ut collectis necessarijs, & uiæ consortibus conuocatis, iter arriperent. Videtur uerè diuinitus procuratum præsens, unde loquimur, negotium, & uerbum uerè egressum à Domino. Nam cateruatim concurrebant populi, ubicunq; unum de principibus itu rum nouissimè audierant, ut se illius comitatui sociarent, eiusq; super se in toto itinere inuocarent nomen, obsequia promittētes & fidem. Et quia uerbum illud publicè diceretur, Occupet extremum scabies, mihi turpe relinqui: laborabant certatim, se necessarijs communicare, mutuò se præuenire cupientes: uerè diuinitus procuratum. Necessarius enim erat ignis hic purgatorius, quo præsentia (quæ nimia erant) diluerentur commissa: & occupatio ista utilis, qua declinarentur futura. Non enim erat iā inter mortales respectus Dei, nec ad homines, reuerentia. Cōuenerat autē apud omnes & idipsum de mandato Domini propè iniunctum fuerat, ut quotquot prædictæ uię uoto se obligarent, uiuificæ crucis salutare signum uestibus imprimerent: & in humeris illius sibi portarent memoriam, cuius passionis locum instare proposuerant, illum imitantes, cui ad nostram redemptionem properanti factus est principatus eius super humerum eius. De quo etiam non immeritò uidetur posse intelligi illud Isaiæ: Leuabit Dominus signum in nationibus, & congregabit dispersos Israel. Sed & illud mandatum Domini iuxta literam uidebatur impleri: Qui uult uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.

Nomina principum qui de regno Francorum & Teutonicorum iter assumpserunt. Caput XVII.

De utroq; itaq; regno Marrani futuræ peregrinationis signo crucis se communiuerant. Vir illustris dominus Hugo magnus, domini Philippi Francorum regis frater. Dominus Flandrēsium comes. Dominus item Robertus, comes Normannorum: domini Vuillelmi Anglorum regis filius. Dominus Stephanus Tarnotensium comes, & Blesensium, senioris Theobaldi comitis pater. Dominus Ademarus Podiensis episcopus. Dominus Guillelmus Ausaricensis episcopus. Dominus Raimundus comes Tolosanus, & sancti Aegidij: cum alijs multis inclytis & nobilioribus uiris. Vir quoq; strenuus & insignis dominus Godefridus Lothoringiæ dux, & cum eo fratres eius: dominus uidelicet Balduinus, & domins Eustachius. Balduinus itidem, qui cognominatus est de Burgo, prædictorum consanguineus: domini Hugonis comitis de Recheft filius. Item comes Gernerus de Grez. Balduinus comes Hamaucorum. Isuardus comes Diensis. Ramboldus comes Auracisensis. Vuillelmus comes de Foreis. Comes Stephanus de Albamalla. Rotrodus comes Partichensis. Comes Hugo de Sancto Paulo. Sed & de uiris maioribus, qui tamen comites non erant, ad idipsum Deo placitum obsequium sponte se obtulerunt inclyti uiri & nobiles: Henricus de Astha, Radulphus de Balgentiaco, Eberhardus de Pusato, Gentonius de Bear, Vuillelmus à Maner, Guastus de Bederz. Vuillelmus de monte Pessulano, Gerardus de Russellon, Gerardus de Cerefiaco, Rogerus de Balnausla, Guido de Possessa: & Guido de Garlanda, Francorum regis dapifer. Thomas de Feria, Galo de Caluo monte. Prædictus quoque Petrus Heremita cum ingenti multitudine, quam cùm ex regno, tum ex imperio multo labore contraxerat. Circa alpes uerò dominus Boamundus Tarentinorum princeps, domini Guiscardi ducis Apuliæ filius. Dominus quoq; Tancredus, eius ex sorore nepos. Et alij multi, quorum numerum uel nomina non tenemus. Hi omnes tempus expectantes opportunum, cum ingentibus militarium uirorum copijs, ad militiam Christianam parauerant accedere, & se tantæ peregrinationis laboribus pro Christi nomine deuotè mancipare. Transcursa igitur hyeme, cùm prima ueris subsequentis se obtulerunt initia: & frigore depulso, grata terris reddita est temperies: equos præparant, arma exerunt, componunt sarcinas, & mutuis se (qui simul erant profecturi) inuitant legationibus: diligenter præordinantes, quando oporteat eos iter arripete, ubi cōuenire, & qua uia tu

tiu

tius commodiusq; possint incedere. Nec em̄ poterant tot, tamq; infinita populorum milia in unaqualibet regione sibi reperire necessaria. Vnde studiose procuratum est, ut singuli maiorum principum, seorsim legiones suas traherent, & non eodem tramite proficiscerentur. Sed neq; antequam ad urbem Nicenam peruenirent, eorum exercitus conuenerunt. Nam (sicut dicetur inferius) dux cum suis legionibus per Vngariam: comes Tolosanus, & episcopus Podiensis, per Dalmatiam: reliqui uerò principes per Apuliam, sed uarijs temporibus, Constantinopolim peruenerunt. Parabatur interim quod ad tantum iter sufficere posse credebatur: & uiaticula sua, cum uiæ quantitate metiri nitebantur, ignorantes quod uiæ illius non sunt in manu hominis. Ignorat enim mortalis infirmitas, quid sibi crastina pariat dies. Non erat usquam in tot prouincijs, quot habet Occidens, domus ociosa uel una. Cumq; iuxta suam conditionem familiaria suberant (circa quę sollicitabantur) negocia, dum hic paterfamilias, hic filius, illic uerò tota domus ad migrandum se congregaret: dirigebantur frequentes epistolæ, quibus qui simul profecturi erant, se mutuo excitabant, attentius moram increpantes, & monentes properare celerius. Vocantibusq; cęteris, hi, qui turmarum erant duces designati, cum suspirijs & gemitibus diuidebantur ab inuicem: charorum complexus, & supremum sibi dicentes uale, separabantur in osculis. Mater filium, parentem filia, soror fratrem, uxor maritum, in ulnis deportantes paruulos, & sugentes uberá, cum lachrymis & eiulatu comitabantur abeuntes. Et dicto uale, quos gressu non poterant, defixis prosequebantur obtutibus.

Galterus Sensaueir primus uiam ingressus, Constantinopolim peruenit. Caput XVIII.

ANno igitur ab incarnatione Domini millesimo nonagesimo sexto, mense Martio, octaua die mensis, quidam Galterus, cognomento Sensaueir, uir nobilis, & in armis strenuus, cum ingenti multitudine pedestrium turmarum (nam paucissimos secum habebat equites) primus iter arripuit, & pertransiens Teutonicorum regnum, in Vngariam descendit. Est autem regnū Vngariæ paludibus interiectis, & magnis fluminibus præcinctum, & inaccessibile, ita ut nisi certis locis, & ijs uehemēter angustis, uolentibus introire uel egredi, non pateat introitus uel exitus. Eidem autem regno tunc præerat uir Christianissimus, rex Calemannus, qui cognito prędicti Galteri aduentu, & de eius edoctus proposito, piam illius commendans intentionem, eum benigne admisit, & transitu expeditionibus suis per Vngariam concesso, publicorum commerciorum gratiam non negauit. Ille uerò regno eius cum omni tranquillitate transmisso, usq; ad fluuium Marte (qui eiusdem regni limes ab Oriente dinoscitur esse) peruenit incolumis. Quo transito, Bulgarorum fines cum suis legionibus attigit, & ad locū peruenit qui dicitur Bellegrauia. Eo tamen ignorante, quod trans eundē fluuiū in loco qui Malauilla appellatur, de comitatu eius quidam remanserant, ut cibos emerent, & ad iter quædam colligerent necessaria: quos Vngari comprehendentes, nudatos, & affectos uerberibus, ablatis omnibus remiserunt ad suos. Et licet eorum aduersitati uniuersus plena charitate compateretur exercitus, & sinistro, qui acciderat, casui plurimum socij condolerent, tamen uidentes quia durum erat nimis, & penè impossibile transire fluuium, & occasione emergentium negotiorum iter differre propositum, satius arbitrati sunt dissimulare ad tempus iniuriam, quàm ad id quod assequi non possent, temere aspirare. Spem habentes in eo, cui militare proposuerant, quod Christi seruis illata gratis iniuria non præteriret impunita, sed cōdignam ab eo reciperet mercedem, qui suis fidelibus repromisit dicens, Et capillus de capite uestro nō peribit: in patientia uestra possidebitis animas uestras. Cōtinuantes igitur iter, Belgrauiā peruenerūt, ut præmisimus: ubi Galterus à duce Bulgarorū (qui eidem loco præerat) emendi licentiam postulans, & impetrare nō ualēs, ante urbem castrametatus est, ubi exercitum suum uictus inopia laborantē, cohibere non ualens, graue nimis populi sui passus est dispendiū. Nam cùm à Bulgaris omnino uenalium nihil (aliquo precio interueniente) obtinere possent, egressus est eius exercitus, ut sibi modo quocunq; alimenta compararēt, ne præ necessarij uictus defectu cogerētur inopia. Qui greges Bulgarorū inuenientes, & armenta, uiolenter ex eis cœperūt abducere, et castris inferre suis. Quod audiētes Bulgari, correptis armis,

ad eos qui eorum abducebant animalia, hostiliter egressi, prædam reuocare uolētes, bellum raptoribus inferunt. Et facti superiores, centum quadraginta ex eis à præcedentium comitatu separatos incautius, in atrio quodam (quo se gratia consequendæ salutis contulerant) igne supposito, combusserunt: reliquis in fugam adactis. At uerò Galterus sciens, quod populum secum traheret duræ ceruicis, & indiscretum, relictis his qui suo proprio spiritu ducebantur (incorrigibiles facti) cum reliquis agminibus Bulgarorum syluas (longe lateq́ diffusas) prudenter, circunspecteq́ pertransiens, Strutiam Daciæ mediterraneæ metropolim egregiam peruenit: ubi eiusdem ciuitatis præsidi de damno & iniuria plebi Dei iniustè à Bulgaris illata conquestus plenā super omnibus cōmissis iustitiam consecutus est. Insuper ab eodem duce uiro egregio, & timente Deum, humanissimè tractatus, commerciorum legem obtinuit communē: ut sibi, & populo suo æqua mensura, & iusto precio, necessaria uenderentur. Et ut legibus humanis in eius obsequio nihil uideretur deesse, duces etiam itineris (qui eis usq́ ad urbem præessent regiam) concessit. Quò perueniens, & in præsentiā domini Imperatoris introductus, ab eius obtinuit magnificentia, ut usq́ ad aduentū Petri (de cuius præcepto iter arripuerat) exercitū suū in locis urbi finitimis (indulta emēdi uendēdiq́ licētia) habere permitteret: quod & benignè cōcessit Imperator.

Petrus Heremita subsecutus, per Vngariam transiens, Vngarorum sentit perfidiam. Caput XIX.

At uerò Petrus post hæc non multo interiecto temporis interuallo, cum innumerabili exercitu transcursa Lothoringia, Franconia, Bauaria, & ea regione quæ Austria dicitur, cum uniuersa multitudine (quam ex omni populo, & tribubus, & linguis, & nationibus collegerat, quasi ad quadraginta millia) fines Vngarorum attigerat. Vnde missa legatione ad dominum regem, impetrauit, ut si pacificum uellet habere introitum, & sine tumultu & scandalis regni eius pertransire, ei sine difficultate aditus pararetur. Qua suscepta licentia, & conditionem approbans interpositam, cum uniuersis legionibus (quę eum sequebantur) regnum ingressus est. Quod cum omni tranquillitate transcurrens, alimentorum multa copia, iusto precio, & bonis conditionibus ab indigenis ministrata, usq́ ad superius memoratam Maleuillam peruenit. Vbi intellecto quod consortibus eorum (qui Galterum secuti, eos præcesserant) multam illius loci habitatores intulerant iniuriam, & impietatem nō modicam in eos exercuerant: uidentes etiam eorum spolia & arma, nihilominus in muro ciuitatis, quasi pro trophæo pendentia, iusta ira succensi, protinus arma corripiunt, & se inuicem exhortantes, urbem uiolenter effringunt, incolis penè omnibus aut intetemptis gladijs, aut in uicino flumine submersis. In quo tumultu, eorum meritis id exigentibus, illa die cecidisse dicuntur de Vngaris quasi ad quatuor millia: de expeditione uerò Petri centum dicuntur occubuisse. Sic igitur urbe correcta uiolenter, quinque diebus continuis manserunt in ea, propter alimentorum, quam in ea repererunt opulentiam. At uerò Bulgarorum dux, Nyrchita nomine (qui Galtero & eius legationibus rerū uenaliū forū prius interdixerat) intelligens quod Malleuillanis accidisset (pro eo quod in præcedentes ipse quoq́ deliquerat) subsequentes in eum uellent refundere, relicta Belgrauia, cui præerat, de loci diffidens munitione, aufugit. Loci uerò incolæ cum sua quisq́ familia oppidum nihilominus deserentes, cum gregibus & armentis in opaca syluarum, & nemorum abdita longè interius se contulerunt. Petrus autē dum adhuc in exiguo præsidio morā faceret, relatione quorundā edoctus, quod rex Vngariæ suorū stragem (quam audierat) nimis ægre ferens, militares ex uniuerso regno conuocauerat copias, & in suorū ultionē accingeretur animosius, congregatis nauibus quotquot ex utraq́ fluminis ripa inuenire potuit, legiones suas sub omni celeritate trāsferri præcepit, secū trahens greges & armenta, spoliaq́ uberrima, quæ de loco uiolenter effracto usq́ ad redundantem copiā eduxerat. Quibus in ulteriore ripa collatis, ante Belgrauā (quam tamē uacuam repererunt) castrametati sunt. Vnde cum plaustris & uehiculis, cum gregibus & armentis, & uniuerso comitatu, itinere dierum octo, nemorū latè patientium condensa pertransiens, antè urbē Niz, turribus & muro munitissimā, & uiris fortibus refertā, cum suis astitit legionibus, & flumine

flumine quod eandem urbem prçterfluit, per quendam pontem lapideum transmiſſo,castra ibidem metatus eſt.Dumq́ eius exercitus iam deficiente uiatico,uictus ino pia laboraret,miſſa legatione ad præſidem ciuitatis,amicè poſtular,ut rerum uenalium (& eorum maximè quæ uitę ſunt neceſſaria) bonis conditionibus, & iuſto precio, populo peregrinanti, & obſequijs diuinis mancipato fiat commercium. Ille uerò id nullatenus poſſe fieri reſpondit, niſi prius datis obſidibus, ſe obligaret exercitus, ut indigenis forum miniſtrantibus nec iniuria nec uis maior ulla inferatur. Qua conditione utrinq; placita, datis obſidibus, egreſſi ſunt ciues ſecum deferentes uenalia.

Apud Nizurbem Vngariæ,inter peregrinos & Bulgaros tumultus oritur periculoſus. Caput XX.

FActa eſt igitur expeditionibus uniuerſis alimentorū plenior abundantia, emendi uendendiq́ contractibus mutua charitate inter utrunq; populū celebratis: noctéq; illa in omni tranquillitate mutua charitate tranſcurſa,ſummo mane receptis obſidibus,ad iter accinguntur.Dumq́ eſſent in proficiſcendo, & maior pars præceſſiſſet(imò penè omnis exercitus)quidam turbati capitis homines,& diuina animaduerſione digni,memores ſatis friuolę cōtentionis, quā heſterna nocte cum quodā Bulgaro habuerāt occaſione uendēdi emendiq́, ſeparati aliquantulū à præcedentib. agminibus,ſeptem molēdinis, quę iuxta prædictū pontē in flumine uoluebātur ignē ſupponentes, ſubitò conuerterunt in fauillā. Erant prædicti filij natione Teutonici, numero quaſi centū:qui etiā cum eorum nō ſufficeret furor,quem cōmiſerant, adiecerunt etiam,ut quorundā domicilia,quę extra muri erant ambitū,non diſpari nequitia ſuccenderēt.Conſummatoq́ ſcelere turbis innocentib. (tanq; commiſſi maleficij conſcientiam nō habentes)curſo maturato adiungere ſe ſatagerūt. At uerò dux, qui eos benignè ſatis nocte tractauerat heſterna, uidens quod non ſatis ei reſponderēt dignè pro meritis:ſcilicet pro collato beneficio,ſuppliciū reportare cogebat: paucorū cōmiſſum,nō æquo ſatis iudicio refundens in omnes,uniuerſos prædones reputans, & incendiarios:ciues euocat,arma monet corripere,& ipſe primus cum ingenti multitudine,uerbo ſuos exhortatur,extemplo prædictas inſequi expeditiones, tanq; de ſacrilegis uindictam repoſcere perſuadet.Egreſſi uerò unanimiter,præcedentes inſectantur,& partes præcedentis exercitus poſteriores inuadunt hoſtiliter gladijs,inſtātes atrocius.Prędictos itaque malefactores,qui necdum caſtris ſe adiunxerant, ſeorſum à turbarum frequentia rapientes,iuſtiſſima indignatione,morti tradiderunt.Sed ſiue caſu, ſiue ex induſtria inuoluentes iuſtum cum impio, multos de immeritis pari pœna confoderunt. Currus autem & uehicula (quibus tam alimenta, q; omnimodā eorum ſupellectilē deferebant) ſenes quoq;, & ualetudinarios, matronas quoq; cū pueris & puellis,quæ paſſibus ęquis cęteros ſubſequi non poterant, comprehendentes,uinculis alligatos ſecum deduxerunt:conſummata ſtrage,interemptorum ſanguine ſatiati,& ſpolijs onerati,redeuntes ad propria.

Petrus fugientem ſuum reuocat exercitum, iterumq; cum Bulgaris quærit pacifice conuenire:ſed factus eſt error nouiſſimus peior priore,& diſſipatæ ſunt eius legiones. Caput XXI.

INterea uir uenerabilis,Petrus,& uniuerſa quę prçibant agmina,maioresq́ cuncti expeditionis uiri, huius infortunij, quod ſuis acciderat,ignari penitus, iter continuabant inceptum. Cùm ecce quidam equo raptus uelocíſſimo,curſu præcipiti feſtinans,caſum nunciat,ſtragem ſuorū & captiuitatē ex ordine pandens. Quo cognito, de cōmuni prudentium conſilio,uiam,qua tertio die uenerant,relegentes,reuocatis legionibus,factæ cædis argumenta,& fratrum interemptorū fortunā non ſine lachrymis & gemitu contuentes,ante urbē,qua heſterna nocte caſtra locauerāt,cōſtiterūt. Erat autē Petro & his qui ſecum erāt,ſenſus habentes magis exercitatos, in eo facto ſimplex oculus,& pura intentio.Ideoq; tedierāt,ut cauſa mali cognita,& ſcandalorū amputata materia, inter utrūq; populum pax plenior reformaretur, & ad propoſitū tutius purgata rediret conſcientia. Miſſis igitur uiris prudentibus & honeſtis ad præſidem, & maiores ciuitatis, diligenter diſcutiunt, quę nam cauſa interceſſerit, ut ad tantum tumultum & tantam ſanguinis innocentis effuſionem ita ſubitò ueniretur. Cauſa itaque cognita, intelligentes qui miſſi fuerant, quod ſatis iuſtè indignatione concepta,ad arma cōuolauerāt,& quod nō erat tempus ſatis idoneū ad hoc,ut ſuper illatis

illatis reposceretur uindicta,modis competentibus,et tota instant sollicitudine,ut pace reformata,prædam,sarcinas,socios,& uniuersa quæ amiserant,cum integritate reciperent.Dumq; in eo perseuerarent, pactis penè ad placitam utrinq; redactis consonantiam,excitatus est casu inconsulto quorundam calore & ausu temerario, in castris tumultus:uolentib.indiscretis quibusdã iniuriam,quã sustinuerãt,uiolenter uindicare.Porrò Petrus eorum insaniam uolens compescere, & causam cędis declinare quærẽs,missis quibusdam prudentibus & magnæ autoritatis hominib. ab impetu & furore,quo ciuibus instabant hostiliter,eos reuocare nitebatur. Cumq; non proficeret,neq; eius(licet salutaribus)acquiescere uellent monitis:exercitui missa uoce pręconia sub promissę obedientię debito pręcepit districtius,ut nemo illis qui sua temeritate pacem reformatã ausi fuerant uiolare,opem ferat,aut ministraret auxiliũ. Cui uerbo acquiescẽs exercitus,sedebat quasi arbiter,finẽ inchoati tumultus, & rei exitũ præstolantes.Qui aũt pro bono pacis missi fuerant ad pręsidẽ, uidentes quod exercitus in populo tumultus sedari nõ ualeret,sed magis et magis augebat̃,& quod iuxta propositũ proficere nõ poterant, reuersi sunt ad castra infecto negotio, elaborantes cũ uiro Dei Petro,ut turba opprimeret̃.Sed neq; id effectui mancipare dabat̃.Erant autem quasi mille, qui ad hanc properarent temeritate. Quibus totidẽ de urbanis egressis obuiam,bellũ ingens ante urbem utrinq; committitur. Videntes autem qui in urbe erant,quod quasi schisma ortum erat in populo exteriore,sperantes, quod quia inuito & cõtradicente Petro rixam cõmouerant, reliqua pars exercitus nullatenus eis uellet ministrare subsidia,reseratis aditibus,om̃es unanimiter egressi,ex nostris pene quingentos super pontẽ occiderunt: reliquis penè omnibus, dum uada nesciunt, tanq; locorum ignari,submersis in flumine.Quod uidens exercitus, & tantam suorũ non ferens iniuriam, ad arma conuolant uniuersi: & confligentibus inter se agminibus fit strages infinita, ita ut esset error nouissimus peior priore. Populares ergo, & uulgus indocile Bulgarorum,non ferentes instantiam, fugam ineunt: aliosq; qui in certamine uiriliter desudabãt,exemplo suo,& impetu,terga dare compellunt.Fugit itaq; uniuersus exercitus,& turbatis ordinibus,non erat qui resisteret. In quo tumultu sæpè dictus Petrus uniuersam pecuniã, quam de fidelium largitione principũ, ut inde pauperibus & egenis in itinere necessaria ministraret, collegerat:retento curru in quo uniuersa eius deferebat̃ substantia,penitus amisit. Bulgari autẽ animosius instãtes ex ijs ad decẽ millia gladio peremerũt,retẽtis uehiculis & sarcinis uniuersis,mulierũ quoq; & puerorum ingenti multitudine captiuata.Qui autem euaserant, sylua rum latebras & deuia secuti, uix tertia die, monentibus lituis & strepentibus tubis reuocati,circa Petrum & alios, qui cum eodem euaserant, & in collem se receperant sublimem,aliquantulum conuenerunt.

Petrus recollecto profligatarum legionum suarum residuo ,Constantinopolim peruenit:transitoq; Bosphoro,castrametatur in Bithynia. Caput XXII.

Die tandem quarta, recollectis adinuicem eis qui dispersi fuerant, & ex occultis in quibus triduo latuerant prodeuntibus, conglobati:iterum quasi ad triginta millia rursus ad iter se accingũt. Et licet plaustra, currusq;, quasi ad duo milia imprudenter amisissent, ignominiosum reputantes à proposito deficere, uiam,licet multa difficultate,continuant.Dumq; essent in proficiscendo,alimentorũ multã sustinentes inopiam:ecce domini Imperatoris nuncius castris eorum se intulit,qui Petrum, & alios eiusdem exercitus capitaneos, regiam proferens iussionem, publicè conuenit, dicens:Sermo grauis,& uerbum satis absonum,uiri nobiles & inclyti,fama referente de uobis, ad Imperialem peruenit audientiam, quod in imperio suo uiolentiam regionis habitatoribus & eius subditis inferatis enormẽ, rixas & tumultus excitantes. Quapropter eius autoritate,si in conspectu maiestatis eius gratiam aliquando inuenire quæritis, uobis iniungimus, quatenus in aliqua urbium eius uidelicet triduum moram facere ne præsumatis, sed continuato itinere congruo, tamen moderamine temperato,uersus Constantinopolim expeditiones uestras quantocius dirigatis. Nos autẽ exercitum uestrũ præeuntes, necessaria uictui iusto precio uobis ministrari faciemus,Quo audito reuixit spiritus eorũ,qui præ uictus inopia iam cõ tabuerãt:

& in-

& intellecta erga se domini Imperatoris clementia, in spem maiorem erecti, priusque apud eum qui regios detulerant apices de sua innocentia & supportatione patienter, quam eis immitis Bulgari gratis intulerant, pro tempore sufficienter allegauerunt: ducem prædictum sequentes, ab omni abstinentes enormitate, maturato itinere Constantinopolim peruenerũt. Vbi reperto prædicto Galtero, qui cum suis legionibus eorundem præstolabatur aduentum, iunctis exercitibus, castra in loco sibi deputato metati sunt. Petrus uerò à domino Imperatore uocatus, urbẽ ingressus est: & in eius præsentia constitutus, sicuti uir magnanimus erat & eloquens, de sua intentione, & tanti laboris causa interrogatus, plenè disseruit: & quod eum maximi Occidentaliũ partium & Deo digni principes in proximo subsequerentur, edocuit. Tanta mentis constantia, & uerborum usus ornatu, ut & Palatij principes uiri admirarentur animo sitatem & prudentiam, & ipse dominus Imperator eum propensius commendaret. Benignè igitur habitum, & donis cumulatum uberioribus, ad suos redire præcepit Imperator. Vbi cùm dies aliquot eius & uictualibus, & requie refocillatus esset exercitus, paratis nauibus ex Imperiali mandato, transito Hellesponto, in Bithyniam, quę prima de Asiana diœcesi prouincia eodem mari terminatur, descenderunt: demumque ad locum supra idem mare situm, cui nomen Ciuitot, peruenientes, castra metati sunt.

Exercitus Petri, eo abeunte à finibus Nicenis, prædas agit: & iuxta urbem Nicæam oppidum expugnat. Caput XXIII.

ERat autem idem locus in hostium confinio positus, ubi cùm in multa rerum opulentia quasi duobus mensibus continuis consedisset exercitus, non de fuit eis penè quotidie rerum uenalium copia, & refectio pro tempore necessaria. Qua rerum ubertate simul & ocio dissolutus miser & duræ ceruicis populus (prodeuntibus ex adipe stimulis insolentiæ) cœpit seorsum inuitis magistratibus turmas agere, & ad decem uel amplius miliaria perlustrare regionem, greges & armenta secum trahentes. Receperunt tamen sæpius ex parte domini Imperatoris literas cõmonitorias, quatenus ante aduentum maiorem principum (qui subsequi dicebantur) longius euagari, aut in se hostes prouocare non præsumerent, sed in loco designato morã facerent, circumspectè se habentes. Petrus autem pro plebe sibi commissa ualde solicitus, ad urbẽ regiam profectus erat, ut rerum uenalium, si posset, alleuiaret precium, & humaniorem commercijs obtineret conditionem. Vnde populus contumax & capitosus, sumpta occasione ex eius absentia, cœpit insanire uehementius, & conglobato seorsum ab exercitu eiusdem factionis complices, quasi ad peditum septem milia, adiunctis sibi equitibus trecentis, aliorum interdictum auribus surdis prætereuntes, uersus Niceã ordinatis agminibus profecti sunt. Vnde de loco prædictæ urbis cõtermino, greges & armenta ad maximum numerum contrahentes, in castra reuersi sunt incolumes. Porrò uidentes Teutonici & illius linguę homines, quod Latinis in eo negotio ad quod exierant, prosperè successerat, rapinarum amore concepto, adijciunt & ipsi simile aliquid attentare, unde & nomen obtineant, & uires inferant rebus domesticis. Tandem uerò colligati ex eadem natione quasi ad tria millia cum ducentis equitibus, uersus Niceam contendunt. Erat autem in eadem regione oppidum ad radices montis situm, à Nicea, quatuor miliarium uix distans spacio. Ad quod accedentes impetu uehementissimo, & totis uiribus oppugnant undique. Et licet plurimum resistentibus oppidanis, tamen expugnatum occupant uiolenter. Tandẽ interemptis habitatoribus, et occupatis uniuersis quæ eorum fuerant, loci amœnitate tracti simul & opulentia, castrum communiunt, proponentes usque ad aduentum principum in eodem loco commanere.

Solimannus Turcorum princeps prædictum recuperat oppidum: & quotquot in eo reperit, gladio perimit. Caput XXIIII.

SOlimannus uerò illius regionis dux & moderator, audito lõge ante Christianorũ principum aduentu, ex uniuerso interim Orientis tractu (tam prece quàm precio, & modis omnibus quibus poterat) infinitas uirorũ fortium colligens copias, ad easdem partes redierat, ut circa hostiles impetus ciuibus & regioni optata præberet subsidia. Qui audiens quod Teutonicorũ prędicta manus oppidũ eius expugnasset, & expu-

Et expugnatum detinere præsumeret, illuc sub omni celeritate festinat, & castrũ obsidẽs uiolenter expugnat: omnibus quotquot intus reperit, gladio perẽptis. Interea rumor in castris personuit, & celeri fama peruulgatũ est, Teutonicorũ cohortes (quę recenter de castris exierant) in manu Solimanni penitus occidisse. Vnde mente plurimum consternati, gemitu & lachrymis, quas præ spiritus angustia cohibere nequeũt, dolorẽ protestantur. Tandem cõperta plenius ueritate, exortus tumultus populariũ in castris, uociferante plebe, & id summa exigente precum instantia, ut illatam fratribus tam enormẽ non dissimularent iniuriam, sed correptis armis omnes unanimiter tam equites quàm pedites, interẽptorũ fratrũ sanguinẽ uindicaturi, ꝓcederẽt. Quod uerbũ maiores exercitus, & qui in talibus pleniorẽ habebant experientiã, domini Imperatoris consilio parêre uolentes, cum uellent comprimere, & furentis populi indiscretum mitigare furorẽ: insurrexit plebs aduersus eos indomita, & cuiusdam Godefridi (qui nominabatur Vares, quiq; princeps erat factionis) usa patrocinio, maioribus cœpit contumelias irrogare, timiditati ascribens, & non prudentiæ, quod fratrum interfectores, ultore gladio non persequerentur.

Concitatus aduersus eundem Solimannum ob cædem fratrum numerosus exercitus, & pugnans aduersus eum consumitur. Caput XXV.

PRæualuit tandem deterius affectorum sentẽtia, & arma corripientes uniuersi, relictis debilibus cum mulieribus & paruulis, & his quibus arma non erant, congregati sunt ad uiginti quinque milia peditum armatorum: quingentos equites optimè loricatos habentes. Ordinatis ergo agminibus, & in acies dispositis, uersus montana per syluam prędictã, ad partes Niceas contendunt. Vixq; ad tria miliaria processerant, cùm ecce Solimannus cum maxima suorum multitudine eandem syluã ingressus, ut in castra nostrorũ (quę in loco erant supra nominato) subitus irrumperet, accelerabat. Audiensq; per eandem syluam clamores insolitos (ut primùm cõperit quod à castris egressæ nostrorum sibi occurrerẽt legiones) relictis montibus & sylua, ad patentes campos se cõtulit. Quo etiã nostri peruenientes) aduentus hostiũ ignari penitus) postquã eorũ in uicino constitutum cognouerant exercitum, mutuis se uocibus exhortantes, in hostes irruunt, gladijs instantes cominus, interemptorum fratrum sangui-

ſanguinem de manu hoſtium requirẽtes. Hoſtes uerò uotis omnibus & ardente propoſito noſtros in ſe irruentes gladijs excipiunt, & compertum habentes, quod pro capitibus ageretur, reſiſtunt uiriliter iuſta indignatione ſuccenſi, & de ſua multitudine præſumentes. Tandem confligentibus hinc inde cohortibus ſtrenuè ſatisq; uiriliter, oppreſsi noſtrates ab eorum multitudine, & pondus belli non ualentes ferre diutius, diſſolutis agminibus, in fugam uerſi ſunt. Quibus nihilominus Turci gladijs incumbentes, uſq; in eorum caſtra (ſtragem operantes infinitam) eos inſectati ſunt. Ceciderunt in ea congreſsione de uiris nobilibus, qui Petri caſtra ſequebantur, Galterus Senſaueir, Ramaldus de Breis, Fulterus Aurelianẽſis, & alij innumerabiles. Nam de uiginti quinq; milibus peditũ, qui de caſtris egreſsi fuerant, & de quingentorũ numero equitum, uix uel unus ſuperfuit, qui aut mortem effugeret, aut uincula.

Solimannus uictor, noſtrorum caſtra diripit: reſiduum populi aut captiuum trahit, aut perimit. Caſtrum Ciuitot obſidet: ſed audita Imperatoris legatione, recedit. Caput XXVI.

TAndem uerò hac potitus uictoria, & præſenti ſucceſſu Solimannus factus elatior, in caſtra uiolentus irruit, ac reſiduum quod ſupererat, nemine iam qui reſiſtere poſſet inuento, gladijs abolet. Senes, ualetudinarios, monachos, & clerum uniuerſum, matronas quoq; grandæuas ferro perimens: ſolis pueris & puellis, ad huc impuberibus (quorum pro eis ætas intercedebat, & facies) ad hoc parcẽs, ut ſeruituti manciparet. Erat autem iuxta noſtrorum caſtra in littore maris ſitum præſidiũ, uetus, ſemirutum, habitatoribus uacuum: ita ut nec ſeras haberet, nec oſtia, in quod (neceſsitate compulſi ſalutẽ in eo poſſe conſequi arbitrantes) peregrinorũ quidam ſe contulerunt, quaſi ad tria millia. Qui obiectis clypeis, & magnarũ aduolutione molarũ aditus obſtruunt, & ad ſui tutionẽ (prout neceſsitatis articulus imperabat) accinguntur. Dumq; Turcos inſtãtes uehemẽtius, ſpe obtinẽdę ſalutis, qui obſeſsi erant, à ſe repellerẽt longius, pro uita & libertate totis uiribus decertãtes, nũcius quidã ſub omni celeritate ad Petrũ accedens, ſtragẽ ſuorum indicat, & reſiduos de populo iam cõſumpto, in oppido quodã ſemiruto arctiſsima obſidione uallatos edocet, armorũ & uictus inopia laborantes. Qui ad dñm Imperatorẽ accedens, fuſis humiliter precibus obtinet, ut miſſa illuc ſub omni uelocitate militia, reliquias populi ab imminentibus periculis pręcipiat liberari. Quod & factũ eſt. Turci eñ audita dñi Imperatoris iuſsione, ab oppidi protinus deſtiterunt impugnatione. Et trahentes ſecũ quos in uincula coniecerant, cum tentorijs & papilionibus, equis, mulis, & omnimoda noſtrorũ ſupellectile, opima ſpolia deferentes, Niceam reuerſi ſunt. Sic ergo ceruicoſus populus, & intractabilis, dum monitis neſcit acquieſcere iure (libet) ſuo lapſus impetu totus deſcendit in interitum. Et dum diſciplinæ ſalutaris neſcit iugum portare, uuarum ſuarum fructus inutiles colligit, hoſtium gladijs deputatus.

Godeſcalcus ſacerdos quidam Teutonicus, iterum exercitum ducens, in Vngariam peruenit: qui turpia & indigna relatu in Vngaros operari non ueretur. Caput XXVII.

POſt Petri uerò tranſitum in Bithyniam, conſequitur non multo temporis interiecto interuallo, quidam ſacerdos Godeſcalcus nomine, natione Teutonicus, Petri ſequens ueſtigia, eiuſdem peregrinationis accenſus deſiderio, exhortationis habens gratiam, multos ex uniuerſo Teutonicorum regno ad idem tempus animauerat. Collectiſq; uię conſortibus, quaſi ad quindecim milia, Vngarię fines, ſine difficultate admiſſus, ingreſſus eſt. Vbi cũ eius exercitui uenalia de mãdato regio bonis conditionibus ab Vngaris exhiberentur, alimentorum abutentes opulentia & ebrietati uacantes, ad inferendas enormes indigenis ſe contulerunt iniurias: ita ut prædas agerent, uenalia foris allata publicis uiolenter diriperent, & ſtragem in populo committerent, neglectis legibus hoſpitalitatis. Quod domino regi poſtquam innotuit, ira ſuccenſus, regnum uniuerſum præcepit conuocari, & in ultionem tantarum iniuriarum armari populum imperat, & maiores etiam regni. Commiſerant enim grauia in locis quamplurimis, turpiáque nimis, & relatione indigna, quæ non niſi cum ſubiectorum odio, & timiditatis nota, rex poterat diſsimulare. Conuocata igitur totius regni militia, tanquam in hoſtes, & ſuprema dignos animaduerſione, unanimiter ruunt præcipites, pro tantis exceſsibus mortem irrogaturi. Tandemq; apud lo-

cum cui nomen Balgraua est(qui locus in umbilico regni eorum positus est)prædi-ctorum insensatorum confusam repererunt multitudinem. Qui pręcognito regis ad uentu,& de eius indignatione non ignari, uerentes quam læsam portabant conscien tiam,arma corripuerãt,quasi uim ui repellere,& à se propulsare iniurias parati. Quos postquam Vngari armis incumbentes uiderunt,& ad resistendum armatos(perpen dentes quod non sine multa suorum strage poterant eis uim inferre:erant quippe for tes uiri,armorum usum habentes,quiq; non facilè uellent gratis animas ponere)mo-re suo dolis tentant peragere,quod uiribus nequeunt. Missa enim legatione ad prædictum Godescalcum, & exercitus primates, uerbis pacificis eis in dolo loquuti sunt:dicentes:

Epistola regis Vngerorum ad prædictum Godescalcum, & eius exercitum: & interitus eorundem miserabilis. Caput XXVIII.

PEruenit ad Dominum de uestro exercitu grauis querimonia, quod populo sibi subdito graues nimis & enormes intuleritis molestias, iniqua lege nostros hospi tes(qui uos benignè tractauerunt)remunerantes. Tamen domini regis plenius no-uit prudentia,quod non estis omnes commissorum rei: sed etiam habentur inter uos uiri prudentes & timentes Deum,quibus aliorum displicet enormitas, & quibus in-uitis & renitentibus commissa sunt,quæ dominum regem meritò ad iracundiam pro uocauerunt. Vnde aliquorum crimẽ timens in omnes refundere, ne iustum inuadat cum impio,decreuit irę suę modum imponere,& Christianę cõfortibus professionis parcere in præsenti. Vnde eõsuluimus,quod eius omnino quiescat indignatio, quòd & personas uestras, & omnẽ,quam habetis substantiã, arma quoq; in manus domini regis sine aliqua conditione tradatis. Alioqui nec unus solus ex uobis mortẽ poterit euadere,cùm in medio regni eius constituti,nec uiribus pares sitis,nec fugiẽdi habea tis potestatẽ. Godescalcus igitur,& legionũ primarij,quibus ab initio cõtumacis po-puli displicebat insania,de regia benignitate præsumentes,in simplicitate spiritus,po pulum totis uiribus renitentẽ,& pro uita certare paratum,in eam quasi uiolenter tra-xerunt sententiam,ut cum armis & omni eorum substantia in potestatẽ domini regis se traderent,pro his omnibus quibus eum offenderant,satisfacientes. Acquieuit tan-dem populus uniuersus,& armis traditis,uniuersaq; eorum substantia,regis primice-rijs & suis procuratoribus resignata,dum ueniam expetunt,mortem inueniunt. Irru-entes enim in populum nil tale uerẽtem,armorumq; solatio destitutũ,& de regis cle-mentia non immeritò præsumentẽ,non distinguentes iustum ab impio, stragem im-manissimam exercuerũt:ita ut interemptorũ funeribus, & cruore occisorũ locus pol-lueretur uniuersus,& tantę multitudinis uix superessent uestigia. Euaserũt tamen ali-qui cõmune periculum,& per deuia,Domini misericordia, Vngarorũ gladios decli-nantes,& ad propria reuersi, de suorum strage, & sinistro casu,qui acciderat, eos qui profecturi erant, & eiusdem uiæ uotis tenebantur obligati, reddiderunt instructio-res, ut prædicti nequam populi suspectam semper habentes maliciam, prudentius incederent,& cautius discerent negotiari.

Quomodo præcedentes exercitus subsecuta est insensatorum hominum multitudo infinita, Iudæorum infestans populum, & absq; disciplina incedens. Caput XXIX.

PEridem tempus modico interuallo interiecto, conuenerunt eodem studio ex Occidentalibus finibus turbæ innumerabiles,& peditum manus infinita absque duce & rectore,passim & imprudenter incedentes. Erant tamen inter eos uiri nobi-les,Thomas de Fecia, Clarenbaldus de Vendolosio, Vuillelmus Carpentarius, Co-mes Hermannus,& alij nonnulli, quibus in nullo disciplinæ impatiens subijciebatur populus,sed neglecta prudentium & melius affectorum doctrina,passim, & sine de-lectu per omnia liberè discurrebãt illicita. Vnde factum est,ut cùm in timore Domi-ni iter debuissent inceptum peragere,& diuinorum memores mandatorum,obserua ta Euãgelica disciplina, pro Christo peregrinari:cõuerterũt se ad insanias,et Iudęorũ populum in ciuitatibus & oppidis,per quę erat eis transitus,nil tale sibi uerentem,& se habentem incautius, crudeliter obtruncabant. Hoc autem maximè factum est in urbibus Colonia & Moguntia:ubi etiã uir potens & nobilis comes Emico(in eadem

regi-

regione præclarus) eorum cœtibus cum multo se adiunxit comitatu, non solùm pro ut eius dedecebat generositatem, nec morum censor, nec correptor enormitatis, sed maleficiorum particeps & incensor. Qui omnes (transcursa Franconia, & Bauaria) postquam fines attigerunt Vngariæ, peruenientes ad locum cui nomen Mesburg, arbitrati quod liberè, & sine difficultate eius liceret introire: clausum reperientes aditum, citra pontem substiterunt. Erat autem is locus præsidium, munitum ualde fluminibus maximis, Danubio & Lintace, & profundis circumseptũ paludibus, ita etiã ut maiori multitudini, inuitis his qui obseruabant, nõ esset facile irrogare uiolẽtiam. Dicebatur tamen esse eorum, qui aduenerant, numerus ad ducenta milia peditum, equitum uerò quasi ad tria milia. Porrò rex Vngarię transire uolentibus, aditum prohibere mandauerat, timẽs, ne iniuriarum, quas Godescalci legionibus intulerat, memores, in ultionem armari cuperent intromissi. Recens ẽm factũ, & cruentæ cædis enormitas, longè lateq; diuulgata regem sibi timere compellebant. Obtinuerunt tamen ab his qui ad prædicti municipij deputati erãt custodiam, & à principibus legionum (qui in ea parte regionem obseruabant) ut legatos ad regem dirigerent, qui pro impetranda pace, & obtinenda transeundi libertate regem suppliciter conuenirent. Ipsi uerò interim circa paludes in locũ pascuis castrametati sunt, rei præstolãtes euentũ.

Quomodo castrum Mesburg obsederunt, & septingentos ex Vngaris interfecerunt, & tandem diuinitus in fugam conuersi penè omnes ab Vngaris interfecti sunt. Caput XXX.

INterea qui missi fuerant ad regẽ, infecto prorsus negotio, paucis euolutis diebus, reuersi sunt. Quorum relatione maiores edocti, qui erant in exercitu, quod nullam apud regem gratiam poterant inuenire, proponunt terras, quas circa fluuios & paludem rex possidebat, depopulari, & suburbana succendere, in rebusq; eius hostiliter uersari. In quo dum desudarent attentius, accidit die quodam, quod septingenti ex regis supradicti militia nauigio trãseuntes occulto, peregrinis ex insperato, ut ab illatis regionem tuerentur iniurijs, casu se dederunt obuiam. Quos cùm declinare non possent, nec redire ad propria, aquis impedientibus, penè omnes interfecti sunt: paucis exceptis, qui in carecto & paludibus equis amissis, uitæ consuluerant & saluti. Qua erecti uictoria, adijciunt etiam, ut pontibus fabricatis, præsidium expugnent: & iter ferro aperientes, in regnum uiolenter ingrediantur. Iuxta ergo propositum cohortes excitantur, & per põtes, quos de nouo erexerant, mœnibus applicantes, protecti clypeis, ad muri suffossionem, & ad uiolẽtum introitum animosius se accingũt. Eoq; iam per diligentem eorum instantiam uẽtum erat, ut muro in locis pluribus perforato, iamiã peregrinis pateret introitus. Et qui intus erant in municipio, omnino in desperationem descenderant, de uita penitus desperantes: cũ ecce repentè diuinitus immisso timore, relicto assultu, & maxima impedimentorum parte neglecta, uersi sunt in fugam. Qui uictores uidebantur, fugæ causam penitus ignorãtes Nec aliud in causa dicitur extitisse, nisi quod peccatis multiplicibus Dñm ad iracundiam prouocauerant: impietatem secuti, quę suis cultoribus terrorem solet incutere. Fugit enim impius, iuxta uerbum Sapientiæ, nemine persequente. Vngari uerò meliore facta cõditione, uidẽtes hostiũ cuneos terga dedisse, insequuti sunt eos tanquã uictores. Quos prius habuerant formidini, & quos infra mœnia uallati paludibus uix poterãt sustinere, ultrò insequuntur uice uersa, non solũ formidinem, uerum & mortem irrogantes. Ex quibus comes Enico cum maxima parte dissolutarum turmarũ fugiens, in patriã suam reuersus est. Alij uerò nobiles (quos suprà nominauimus) per Corinthiã declinãtes in Italiã peruenerũt: qua de causa Apuliæ se intulerũt finibus. Vnde et eos de principibus, idẽ iter agentibus, qui Durachium nauigare proposuerunt, secuti, in Græciam se contulerũt. His ergo & huiusmodi motibus penè concutiebatur totus occidens, & seorsum turmas agebãt penè nationes uniuersæ: & aliæ sub principibus, aliæ quasi acephalę iter adgrediebantur. Viæ tamẽ compendiũ (quod qui per Vngariam descẽderant, certũ erat reperisse, propter insolentiã eorũ, & enormitates nimias, quas frequenter, & pręter meritum regionis inferebant habitatoribus, transeũtes qui pręcesserant) eis penitus negabatur. Vnde & eos qui subsequebantur, reddiderunt magis sollicitos, ut regis Vngarorum sibi gratiam conciliarent.

Quo tempore dux Godefridus iter arripuerit, & qui nobiles cum eo: & quomodo in Vngariam usq; peruenerit. Caput I.

Eodemq; anno, qui erat ab incarnatione Domini millesimus nonagesimus sextus, mense Augusto, quintadecima die mẽsis, uir magnificus & illustris Godefridus Lotharingię dux, post discessum Petri Heremitæ: & eius exercitus casum (ut prædiximus) lamentabilem: post legionem Godescalci, stragem præmissam, post illud etiam infortunij genus, quod ut suprà præmisimus, subsequentes exercitus multitudini circa Vngariam accidisse dicitur, conuocatis uiæ consortibus, & compositis de more sarcinis, iter aggressus est. Fuerunt autem qui eius castris se adiunxerunt, uiri nobiles & inclyti, & perpete digni memoria, dominus Balduinus, eius frater uterinus, dominus Balduinus de montibus, Hamancorum comes: dominus Hugo, comes de sancto Paulo: & Engelramus filius eius, egregiæ indolis adolescens: dominus Garnerius comes, cognomento de Grez: dominus Balduinus de Burgo, eiusdem ducis consanguineus: dominus Henricus de Ascha, et Godefridus frater eius: Dodo de Conz: Cono de Monte acuto, & alij plures, quorum nomina non tenemus, uel numerum. Hi omnes uno & indiuiduo comitatu pariter incedentes, uicesima Septembris die in prouinciam Austriam, ad locum qui dicitur Collenbruc, cum omni tranquillitate sani & incolumes peruenerunt. Est autem is locus, ubi Lurtax fluuius imperij fines à regno disterminat Vngariæ. Quò peruenientes, solliciti ualde super his quæ Godescalco & suis legionibus acciderant, deliberant, quomodo cum salute in opere incepto possint incedere. Tandem de communi placuit consilio, ut missa legatione ad regem Vngariæ instruantur plenius, quæ nam causa fuerit, quare fratrum præcedentium apud eos ita deperierit exercitus: et ut opportunitate inuenta dominum regem de pace conueniant, & omissis querelis ueteribus, elaborent quomodo eis libet per Vngariam indulgeatur transitus. Nam alias inire uias, itineris cœpti uidebatur dispendium. Missus est ergo uir nobilis Godefridus de Ascha, Henrici frater (quod eius dem à multis retro temporibus familiaritatem habuerat) cum quibusdam alijs honestis uiris & nobilibus, ut eiusdem legationis fungeretur officio. Qui ad regem perueniens, depenso debitæ salutationis affatu, quod ei fuerat iniunctũ fideliter exequens regi loquutus est in hæc uerba:

Legatio eiusdem ducis ad Calemannum regem Vngariæ, per Godefridum de Ascha: & responsum eiusdem regis ad eundem ducem. Caput II.

Vir illustris & magnificus, dominus Godefridus, Lotharingiæ dux, & alij Dei cultores, qui cum eo sunt principes, diuinis obsequijs mancipati, ad uestram nos direxerunt eminentiam, scire per uos cupientes, quare fidelium populus, quorum reliquias in uia reperimus, nobis occurrentes, tantam apud uos (qui de numero fidelium dicimini) repererunt inhumanitatem, ut tutius ad hostes quoslibet declinare possent. Quod si prædicti populi tanta fuit culpa, ut extremis supplicijs digna fuerit flagellari: qui me miserunt, parati sunt eorum interitum æquanimiter tolerare. Nam quęcunq; ex merito pœna infligitur, minus ad irã prouocat, & maiore sustinenda est patientia. Quod si secus est, & absq; ulla causa calumniati estis innocentes, ut eos morti traderetis, non possunt illatam seruis Dei dissimulare iniuriam: sed parati sunt fratrũ sanguinem uindicare. Super his ergo uestra per nostrum ministerium expectant responsa, pro eorum forma animos habituri. His dictis orandi finem fecit. Cui rex suorum satellitum stipatus comitatu, in hæc uerba respondit: Placet uir amicitiarum Godefride (cui meritis exigentibus iam pridem exiguam nostram contulimus gratiam) quod ad nos ingressus es, tum ut ueterẽ renouemus amicitiam, tum ut apud tam discretum iudicem nostrã astruamus innocentiã. Sumus equidẽ & de numero, ut dicis, fideliũ (& utinã opere possimus implere huius nominis uirtutẽ) sed qui uos pręcesse-

runt,tam Petrum heremitam sequentes,quàm adhærentes Godescalco,quàm qui in regni nostri limitibus castrum nostrum expugnare, & ad nos uiolenter ingredi nitebantur:nec re,nec nomine Christi fuerunt sectatores. Nam cùm primò Petrum & suos exercitus suscepissemus hospitio,bona quæ apud nos erant tam gratis, quàm precio illis communicātes iusto,more serpentis in gremio,& muris in pera,male remunerauerunt hospites suos. Nam in extremis regni finibus nostri (cùm iam pro collatis beneficijs grates tenerentur rependere) unam de urbibus nostris confringentes, populum qui in ea erat, delentes penitus, cum eorum spolijs, gregibus,& armentis, tanquam uiolenti prædones abierunt. Godescalci uerò expeditiones, tanquā à prioribus nihil omnino pertulissemus iniuriæ,sine molestia & difficultate admissæ,in medio regni huius rapinas exercere,inferre uiolentiam,incendia procurare,& causis leuibus stragem operari non uerentes, delictorum suorum enormitate Dominum ad iracundiam prouocauerunt.Nos quoque subditorum ferre non ualētes molestias, manum adhibuimus,rei periclitanti remedium prouidentes.Vnde et exemplo priorum deterriti,ne tertiò tam detestabilium turmarum experiremur iniurias,consultius fore uisum est,regni nostri limitibus(Deo planè odibiles) arcere huiusmodi impiorū manipulos hominum,quàm ab eis & damna pati enormia, aut cum eis hostiliter decertare.Hoc igitur apud te uirum prudentem & industrium,pro nostra excusatione sufficiat allegasse.Nam(uiuit Dominus)puram,sicut est,edisseruimus ueritatem.His dictis eosdē legatos præcepit hospitaliter,& cum multa honestate haberi,quousque habito cum suis colloquio,ad prædictos principes nuncios dirigat, responsa conuenientia delaturos.Tandem missis de familiaribus suis aliquot cum legatis(qui ad se uenerant)Duci & principibus in hæc uerba rescripsit: Audiuimus sanè,& fama referente iamdudum cognouimus,quod princeps magnus, illustris, & egregius meritò apud tuos habearis:& quod fidei tuæ synceritatem, & commendabilē animi constantiam etiam longè positi uiri prudentes admirētur. Nos quoque nominis tui odore bono,et operū tracti fragrātia,te(licet absentē)colere proposuimus, & promptius honorare. Sed & uiros nobiles,qui tecū sunt,zelo fidei Christianę accensos,credimus piū habere propositū. Vnde & ea merita,quibus amici solēt comparari,nolumus in uobis ociosa torpescere:sed omnibus debitam impendere charitatem, & fraternæ dilectionis erga eos operibus abundare parati sumus. Vnde quoniam se ita offert occasio, rogamus ut ad castrum nostrum,Ciperō nomine,præsens adesse uelis,ut tecum possimus optata diu mitescere colloquia,& tuis desiderijs congruum adhibere consensum.

Colloquuntur adinuicem rex & nostri principes,& datur Balduinus ducis frater regi obses:transcursaque Vngaria,& fratre recepto,dux à rege multis muneribus honoratur. Caput III.

DVx igitur audita regis legatione,habitoque suorum consilio,cum trecentis equitibus ex omni comitatu electis,die præfixa ad locum peruenit destinatum. Vbi ponte transito,regem inueniens, ab eo benignissimè, & cum multa susceptus est honorificentia. Tandem post multam hinc inde sibi mutuò familiaritatem exhibitam, placuit ut datis obsidibus,de numero nobilium electis,omni rancore deposito,& pace plenius reformata,regni aditus duci & suis legionibus panderetur. Rex ergo ut tantorum uirorum legionibus intromissis fidem haberet pleniorem(ne fortè de occasione qualibet,de uirtute sua & numero confisi regnum turbare præsumerent)dominum Balduinum ducis fratrē cum uxore & familia obsidem petit.Cui dux grato concurrens assensu,fratrem legibus complacitis obsidem tradit, & immissis legionibus, regnum ingressus est. Porrò rex fideliter adimplens quod promiserat, per uniuersas regiones ad quas peruenturus erat exercitus, lege præcepit edictali, quatenus iusto precio, æquo pondere,uictui necessaria legionibus exhibeātur,& rerū uenalium turbas proficiscentes forū perpetuò comitetur.Dux uerò per castra uniuersa,& seorsum & publica uoce præcepit edicti præconia, sub pœna mortis & omniū publicationis bonorum,ne quis rapinam,uim,aut iniuriam accedentibus ad exercitum audeat irrogare:sed fraterna charitate emptionum uenditionumque contractus celebrent in uinculo pacis.Factumque est ita præuia Domini misericordia, quod Vngariam transcurrentes uniuersam,nec in leui uerbo mutuò se offenderent, Rex uerò proficiscentem

exercitum æquis penè passibus cum ingentibus copijs obsides suos secum deducens ex latere sinistro, comitabatur paratus, ut si quid forte seditionis emergeret, per eius præsentiam continuò sedaretur. Tandem uerò ad Maleuillam, de qua superius fecimus mentionem, peruenientes, in ripa fluminis Sauoa, quousque exercitui transitus pararetur, consederunt. Compositis igitur ratibus (quia naues paucas, & ad tantũ transferendum populum minus sufficiẽtes inuenerant) traiectis mille loricatis equitibus, qui circa quaslibet hostium insidias ripam ulteriorem communirẽt, ut translatus populus sedem inueniret quietam, certatim in partem oppositam se transferunt. Vixque plebs enauigauerat, & de principibus nonnulli, & ecce rex cum ingenti suorum comitatu subito adsuit, dominum Balduinum, & uxorem eius, & alios simul obsides in manu domini ducis (sicut ab initio cõ dictum fuerat) resignauit, & donis uberibus tam dominnm ducem, quàm reliquos honorans principes, reuersus est. Dux uerò traiectas secutus expeditiones, in ulteriorem ripam, cum residuo principum et populi se coutulit consequenter, ueniensque ad Belgrauam Bulgariæ oppidum (de quo superius fecimus mentionem) ibi castrametatus est. Inde compositis sarcinis, & legionibus ad iter expeditis, Bulgariç syluas, & latè patentia nemora transcurrẽs, primùm Niz, deinde Stralitiam peruenit.

In terram imperatoris nostræ legiones ingrediuntur: describitur introitus, & Græcorum miseria significatur. Caput IIII.

CONijcere est ex his locis, quæ aliquando uberiores & omnimodis commoditatibus refertę fuerunt prouinciæ, quanta sit Græcorum miseria, & eorum debilitas imperij. Nam postquam deficientibus apud Constantinopolim Latinis principibus, in eorum potestatem sub primo Nicephoro, peccatis exigentibus, descendit imperium, statim barbaræ nationes de Grçcorum imbecillitate confisi, in eorum prouincias irruẽtes pro arbitrio suæ regionis cœperuut tractare habitatores. Inter quas Bulgarorum gens inculta, à tractu Septentrionali egressa, à Danubio usque ad urbem regiam, & iterum ab eodem flumine ad mare Adriaticum, uniuersas occupauerat regiones. Ita ut confusis prouinciarum nominibus & terminis, totus iste tractus qui in longitudine habere dicitur iter dierũ triginta, in latitudine uerò decem, uel amplius, Bulgaria dicatur. Miseris Grçcis ignorantibus, quod hoc ipsum nomen eorum protestatur ignominiam. Super Adriaticum enim mare erat utraque Epirus: cuius alterius metropolis est Durachium, regnum olim uiri strenui & admirabilis, Pyrrhi Epirotarum regis. Vnde autem dux cum suo comitatu transiturus erat: duæ fuerant Daciæ, Ripensis uidelicet, quam à leua super ripas Danubij transeuntes reliquerunt, et Mediterranea, per quam iter agentes, & per urbes olim eximias, Neiz & Stralitiam, transeuntes percurrerũt. Erant & aliç in eodem tractu prouincię, Arcadia, Thessalia, Macedonia, & Thraciæ tres, quæ pari cũ alijs inuolutæ sunt calamitate. Nec solum has prædictas prouincias sua Græci amiserant mollicie, sed etiam postmodum eodem Bulgarorum subiugato populo, per Basilium, eorum imperatorem, in ulterioribus prouincijs (& maximè quæ regnis exteris collimitãt) & per quas ad eos acceditur in utraque uidelicet Dacia, etiam hodie nõ permittuntur habitatores introire, uel excoli in regionem, ut syluis & frutetis loca latè occupantibus nullã præstent introrire uolentibus habilitatem: maiorem habentes in uiarum difficultate, & ueprium, armaturam, quàm in proprijs uiribus resistendo fiduciam. Eodem modo & Epirũ primam (quæ à Durachio habet initium, & usque ad montem, qui cognominatur Bagularius) itinere dierum quatuor protenditur. Per quam omnes alij transitum habuerunt principes, desertam & habitatoribus uacuam relinquũt, ut accedere uolentibus nemora deserta & inuia, & alimentis carentia, repagulorum uice prębeat impedimẽtum. Prędictam ergo Daciam mediterraneam (quæ alio nomine Mesia dicitur) dominus dux percurrens cum suis legionibus: & exuperatis claustris (quæ uulgò dicuntur sancti Basilij) ad loca planiora & alimentorum copiam ministrantia, descendens, Philippopolim usque nobilem & copiosissimam urbem peruenit. Vbi cognito, quod dominus Hugo magnus, domini Philippi Francorum regis frater, cum quibusdam alijs nobilibus, ab Imperatore detinerentur in uinculis, missis sub omni celeritate nuncijs, literis &

ris & uia uoce monet, & rogat diligentius, quatenus prædictos uiros, eiusdem peregrinationis uota habentes, & sine culpa uinculis mancipatos, solutos, abire permittat. Prædictus enim uir illustris, quasi primus omnium iter aggressus, transcursis alpibus, in Italiam descenderat, & inde in Apuliam perueniens, cum exiguo comitatu mare transiens, apud Durachium substiterat, eos qui subsequebantur expectans. Non ueritus quod & in regno Græcorũ (qui Christiana professione censeri diceban tur) sibi suisq́ aliquid sinistri occurreret, ubi à præside regionis uinctus & catenatus Imperatori tradereť: pro arbitrio tractandus, translatus est. Sic ergo eum apud se tan quam prædonum, aut homicidij reum Imperator detinebat in carcere, principũ qui subsequi dicebantur, expectans aduentum, quatenus si prosperè accederent, eorum gratia soluisse uideretur: sin autem secus, perpetuis eum compedibus manciparet.

Dux legatos ad Imperatorem dirigit, ut Hugonem magnum, & alios nobiles soluat, quos detinebat in uinculis: uniuersa regio prædæ exponitur, & tandem nostri Constantinopolim perueniunt. Caput V.

PRæerat autem per idem tempus Græcorum imperio uir nequam & subdolus, Alexius nomine, agnomine Comutio dictus. Qui cùm esset in imperiali palatio à domino Nicephoro, cognomento Bothomath (qui tunc in sceptris agens principabatur) plurimum honoratus, & Megadomestici dignitate (quē nos maiorem Seneschallum appellare consueuimus) fungeretur officio (ab Imperatore secundus) contra dominum & benefactorem suum malitiose recalcitrans, quinto uel sexto anno, ante quã populus noster accederet, depulso dño imperiũ inuaserat, & detinere præsumebat, quod uiolēter occupauerat. Missi ergo domini Ducis legati ad Imperatorē accedentes, prædictum nobilem uirum cum socijs suis (sicut eis fuerat iniunctum) instantissimè postulant absolui. Quod cùm eis ab eodem imperatore præcisè negaretur, ad nostras expeditiones (quæ iam Adrianopolim pertransierant, ibi residentes in pascuis) reuersi sunt. Postquam uerò eisdem referentibus nuncijs, dux, & alij principes, quod nequaquam prædictos nobiles uellet Imperator absoluere, cognouerunt, de communi consilio uniuersam illam regionem legionibus suis exponunt ad prædam: Cúmque per octo dies ibi moram fecissent continuam, uniuersam depopulati sunt. Quod audiens Imperator, nuncios ad eundem ducem dirigit, & rogans ut à præda desistat eius exercitus, & nobiles quos repetierat, recipiat expeditos. Cui uerbo dux libenter acquiescens, præda suis inhibita, pacatis legionibus, Constantinopolim peruenit. Vbi ante urbem in manu robusta, & copioso exercitu fixis tentorijs castrametatus est. Occurrentes prædicti nobiles uiri, dominus uidelicet Hugo magnus, Drogo de Neella, Guillelmus Carpentarius, Carembaldus de Vendoliolo, circa urbem in castra ducis se contulerunt, gratias pro sua liberatione soluturi. Quos cum multa charitate & debita honorificentia susceptos, benignè habuit, secum aliquandiu eorũ molestijs (quas pertulerant præter merita) compatiens.

Imperator ducem ad se inuitat, ille renuit introire: graues oriuntur inter eos inimicitiæ: fraude Imperatoris, ducis exercitus transfertur ad locum angustiorem. Caput VI.

INterea uix mutuos dissoluerant amplexus, & alternis erant confabulationibus recreati, cum ecce Imperatoris adsunt nuncij, monentes ut ad D. Imperatorem cum paucis dux introire festinet. Dux uerò habito consilio, illuc ire distulit: unde indignationem plurimam concipiens Imperator, forum rerum uenalium legionibus, quæ cum duce aduenerunt interdixit. Porrò principes populi uidentes indigentiam alimentorum, & defectum, rursum de cõmuni consilio per suburbana longe lateq́ cum ingentibus armatorum copijs discurrentes, greges & armenta undique contrahunt, & alimentorũ omnimodam in castra referunt opulentiam: ita ut usque ad satietatem minores etiam abundarent. Videns ergo Imperator regionem uniuersam prædę & incendijs expositam, timens ne deterius etiam aliquid contingeret, iterato commercium restitui præcepit. Cumque natiuitatis Dominicæ dies immineret solennis, decreuerunt apud se regionis intuitu per illos dies quatuor nostri principes ab omni præda, & qualibet iniuria manus cohibere. Quibus in omni quiete & tranquillitate

peractis, adfuit Imperatoris nuncius, monens uerbis pacificis, & tamen in dolo, ut ponte transito, qui est iuxta palatium, quod appellatur Aloquerna, legiones suas trās ferant, in palatijs (quæ super littora Bosphori erant plurima) hospitaturi. Potuit autem facile persuadere. Nam instantis maxima erat opportunitas hyemis, & pluuiarum intemperies inaudita, ita ut eorum papiliones uix possent cohibere stillicidia: unde & uictus & supellex omnimodo de madore iugis aquę corrumperētur, & putrescerent. Sed nec homines, nec iumenta, nec cæterorum quodlibet animantiū uim algoris penetrabilem & niuium crebram (imò penè continuam) poterant tolerare diutius asperginem importunam, quibus omnibus supra uires angebātur incessanter. His etsi uerbo compati uideretur Imperator, longè tamen alia mens eius erat, & eò tota eius properabat intentio, ut legionibus in loco angustiore collocatis, minorem euagandi haberēt licentiā, & ipse eas pro arbitrio cohibēdi maiorē reciperet potestatem. Quod ut plenius intelligeretur, de situ huius prædictæ urbis est aliquid interserendū.

Descriptio situs urbis Constantinopolitanæ. Dux legatos ad Imperatorem dirigit: exercitus noster à Græcis ex improuiso sustinet insidias. Caput VII.

MAre Ponticum (quod ab adiacente regione nomen accepit) prædictæ ciuitati à parte Septentrionali positum est, ab eadem distans triginta miliaribus. A' quo in modum fluminis per quasdam angustias in Austrum descendit quædam eius portio: quæ spacio ducentorum triginta miliarium decurrens in directum inter Seston & Abidon urbes antiquissimas (quarum altera in Europa est, altera in Asia) in nostrum mare labitur mediterraneum. Quæ influxio à prædicto mari transfusa, post quam triginta miliaribus à primis faucibus unum introitum (continuo tractu descendit) sinum facit in partem occidentalem, cuius longitudo est ad miliaria quinque, uel sex, latitudo uerò quasi unius. Hoc autem ita angustum mare (quod à Pontico in mediterraneum per ducenta & triginta miliaria protenditur) Bosphorus Propontidis siue Hellespontus appellatur. Quod autem ita sit, Solinus in decimoseptimo de Memorabilibus testatur, dicens: Quartus Europæ sinus ab Hellesponto incipit: Mæotis ostio terminatur. Atq; omnis hæc latitudo, quæ Europam Asiamq; diuidit, in

in ſeptem ſtadiorum anguſtias ſtringitur. Hic eſt Helleſpontus, quem Xerxes ponte nauibus facto permeauit. Deinde Europa porrigitur ad Aſiæ urbem Priamum, quã Magnus Alexander potiundi orbis amore tranſcendit, & pontus eſt inde diffuſus, ęquore patentiſſimo rurſus ſtringitur in Propontidem, mox in quingentos paſſus coarctatur, fitque Boſphorus Thracius, quà Darius copias tranſportauit. Horum autem cauſæ nominum à ueteribus poëtarum fabulis uidentur deductę. Nam Boſphorus ideo dicitur, quod Iupiter Europam Agenoris filiam in bouis effigie aſſumpta, trans illud mare legitur deportaſſe. Helleſpontus autem ab Helle Phryxi ſorore, quę ſuper arietem cum eodem fratre ſuo nihilominus dicitur transfretaſſe. Verbo autem uulgari dicitur Brachium ſancti Georgij, Europæ Aſiæq; limes: cuius illa eſt longitudo, quam diximus. Verum longitudinis non eſt uſquequaque modus idem. Nam pro adiacentium ſitu & diſpoſitione regionum, nunc contrahitur ad unius miliarij ſpacium, nunc per triginta uel amplius miliaria diffunditur. Sinus autem prædictus tendens (ut pręmiſimus) in Occidentem partem, eſt inter eos quos orbis habet, commoda ſtatione famoſiſſimus. Infra quam & Boſphorum in angulo quodam ſita eſt prędicta ciuitas, olim dicta Byzantium, locus ignobilis, & inter urbes Thraciarum quaſi nouiſſima. Nunc ampliatoris Auguſti feliciore inſignita uocabulo, princeps prouinciarum facta eſt, & imperij familiare domicilium: Romæ ſenioris & nomen inuidens, & dignitatis prærogatiuam: à Pauſania Spartiatarũ rege prius condita, iuxta id quod in tertio libro Pauli Oroſij continetur, formam habens trianguli, trium inæqualium laterum. Cuius primum latus ab eo angulo, qui inter portum & Helleſpontum continetur, ubi eſt eccleſia ſancti Gregorij (quæ dicitur Mangaua) uſque ad palatium nouum, cui nomen Blaſquemas, ſecus portam directè protenditur. Alterum uerò ab eodem ſancti Gregorij monaſterio uſq; ad Auream portam ſecus Helleſpontum ducitur. Tertium uerò ab eadem porta uſque ad palatium prædictum Blaſquemam per campeſtria muris, turribus, & antemuralibus inſigne protenditur. Portum autem fluuius quidam ingreditur, æſtate quidem modicus, ſed hyeme aquis pluuialibus ſolet fieri torrentior, pontem habens ſupra ſe poſitum, quem pertranſiens noſtrorum exercitus, inter Ponticum mare & Boſphorum, & portum in ædificijs, quę in ipſo Boſphori littore erant plurima, hoſpitandi gratia ſe cõtulerant. Dumq; ibi moram facerent, reliquorum principum expectantes aduentum, dux frequenter ſollicitabatur imperatorijs legationibus, ut ad eum introiret. Qui ſuſpectam habens eius familiaritatem, & colloquium reformidans, ad eius uocationem accedere uerebatur. Videns tamen quod omnino eſſet indecens, et contra diſciplinã honeſtatis, ſi non aut in perſona propria ueniret, aut ſaltem per ſe idoneos mitteret reſponſales: nobiles uiros dominum Cononem de Monte acuto, dominum quoq; Balduinum de Burgo, & Henricum de Aſcha, ut ſe excuſatum haberent, ad eundem dirigit Imperatorem. Qui uidens animi Ducis conſtantiam, & quod eum ad ſe nullatenus poſſet euocare, iterũ uenalia interdicit. Sed neque ſic conſtantis uiri animum potuit mollire: unde manum aggrauans, miſit ocultè ſagittarios, qui nauibus iunctis ad eam partẽ, in qua dux caſtra locauerat peruenientes, ſummo mane in ipſo diei crepuſculo multos ex noſtris, qui ad mare exierant, & qui de feneſtris ſpeculabãtur, ſagittis confoderunt, plurimos interficientes.

Iterum ante urbem reuertitur exercitus, & ingens pugna committitur. Græcorum fit ſtrages maxima. Caput VIII.

QVod poſtquam duci nunciatum eſt, conuocatis populi principibus, de communi conſilio fieri præcepit, ut Balduinus ducis frater, aſſumpta parte militiæ, properet pontem occupare, per quem tranſierant, ne in illis anguſtijs intercepti, gentis ſuæ diſpendia patiantur. Ille uerò impiger, quingentos ſibi aſſumens loricatos, ad prædictum pontem propere feſtinat, & occupat uiolenter. Iam enim non ſolum illi qui in nauibus deſcenderant, hoſtes ſe exhibebant, uerùm uniuerſa ciuitas contra eos hoſtiliter armabatur. Noſtri uerò cognoſcentes ſtudioſè & induſtria paratos ſibi aduerſarios, etiam ciues uniuerſos in eorum perniciem ad arma conuolare,

igne

igne ſuppoſito uniuerſa palatia, in quibus hoſpitati erant, tractu cõtinuo per ſex aut ſeptem miliaria tam priuatorũ, quàm imperialia ſuccenderunt. Deinde ſtrepentibus lituis, cornuũ admonitione ex diuerſis partibus, ad quas gratia hoſpitandi ſe contule rant, conglobati, ducem (qui iam diſpoſitis aciebus, ad põtẽ maturabat) armis correptis præcipites ſequebantur. Verebantur enim plurimi qui rei militaris maiorem habebant experientiam, ne ponte ab hoſtibus occupato, in locis anguſtioribus reperti, facilius grauarentur. Vnde cum tanta inſtantia uix expectantes peditum manipulos, omnis illuc equitũ manus conuenerat. Sed præcurrens dominus Balduinus ducis frater (ut prædiximus) pontem inuitis hoſtibus uiolenter occupauerat: & eis abactis, & in fugam conuerſis, ulteriorem ripam fluminis noſtris uendicauerat. Dux ergo & uniuerſus exercitus, cum ſarcinis & omnimoda ſupellectile ſua ſine difficultate tranſeuntes, rurſus ante urbem in locis liberis & latè patentibus conſtiterunt. Vbi habito conflictu inter eccleſiam ſanctorum martyrum Coſmæ & Damiani (qui locus hodie uulgari appellatione dicitur Caſtellum Boamundi) & palatium nouum (quod dicitur Blaſquernas, quod in angulo ciuitatis iuxta portum ſitum eſt) circa horam ueſpertinã, interfectis innumeris, noſtri Græcos pondus belli amplius ſuſtinere non ualentes, intra urbem ſe recipere compulerunt. Noſtri uerò campo uiriliter obtento, tanquam uictores, in loco ad id congruo caſtrametati ſunt. Et fortaſſe rurſum irruentibus ciuibus, congreſſio periculoſior, & ſtrages amplior ſubſecuta foret (odio miniſtrante feruorem) niſi nox mutuis finem impoſuiſſet certaminibus. Hic primùm patuit, & ſine hæſitatione factum eſt manifeſtũ, qua intentione prædictus nequam Imperator caſtra transferri præceperat: uidelicet ut ſuſpectum populum in illa locorum anguſtia, quaſi intra quędam repagula coërceret.

Populus ad arma conuolat: regionem depopulatur: ingens fit in caſtris uictualium opulentia. Caput IX.

POſtea demum luce reuerſa terris, edictum eſt publicè, ut ad arma populus conſurgeret: & pars ſub certis ducibus deputata, uniuerſam perluſtraret regionem: & alimentorum (quorum Imperator commercium interdixerat) copias uel uiolenter, uel cum precio comportaret: gregibus & armentis, frugibus & uniuerſis alimentorum generibus non parcentes. Pars uerò cum duce, & quibuſdam alijs magnatibus, ad tutelam caſtrorum in exercitu remaneret: fraudem enim Imperatoris comper tam habentes, contra eius muſcipulas, quanta poterant, ſe armabant cautela. Factum eſt igitur, ut qui pabulatum egreſſi ſunt, ſex diebus continuis cum ingenti tam equitatu quàm peditum multitudine ſuburbana, per circuitum uſque ad ſexaginta miliaria confringentes, tantam alimentorum in caſtra, die octaua contulerant copiam, ut amplius eſſet opinione hominum, & uix gregum & armentorum, uehiculorũ quoq; & iumentorum turbas ante ſe trahere poſſent.

Nuncius Boamundi ad ducem accedit, ne cum Imperatore conueniat depoſcit: reſponſio ducis ad Boamundum. Caput X.

DVm hæc uerò in caſtris aguntur, ecce domini Boamundi nuncius præſens ante ducem aſtitit, prædicti principis literas deferens in hæc uerba: Noueris, uirorum optime, quod tibi contra feram peſſimam, & cum homine nequam incumbit negocium: cuius propoſitum eſt ſemper fallere, & omnem Latinorum nationẽ uſq; ad mortem modis omnibus perſequi. & quod de eo rectè ſentiam tuo aliquando ap probabitur iudicio. Noui enim Græcorum maliciam, & odium aduerſus Latinorum nomen, pertinax & obſtinatum. Cede ergo, ſi placet, urbe relicta, ad partes Adriano politanas, uel circa Philopolim: & legiones tibi à Domino cõmiſſas, in locis uberioribus, alimentis & ocio recreari. Ego aũt, autore Domino, circa Veris initiũ feſtinus adero, conſilium & auxilium fraterna charitate tanquam Domino meo contra Græcorum principem miniſtraturus. Perlectis igitur literis, et earum tenore plenius intellecto, de communi principum conſilio literis uiua uoce reſpondit in hęc uerba: Noui dilectiſſime frater, & fama referente pridem edoctus ſum, quod odio inenarrabili Gręcorum aſtucię populum ſemper noſtrum perſequi ardentiſſimè ſtuduerũt: & ſi quid

quid mihi defuit prius ad scientiam, cotidie per expedimentum addisco plenius: nec dubito, quin iusto zelo aduersus eos mouearis, & de illorum nequitia recte sentias. Sed Dei timorem habens præ oculis, & propositum meum considerans, arma in fide libus debita, in populum conuertere Christianum reformido. Aduentum tamen tuum nobis desiderabilem, & aliorum principum Deo deuotorum præsentiam auidissime Deo amabilis (qui nobiscum est) expectat exercitus.

Imperator misso filio Ioanne Porfirogenito, & dato obside, ducem ad se inuitat. Dux ad eum ingreditur: eum Imperator adoptat: pax inter eos reformatur. Caput XI.

IMperator ergo cum suis familiaribus domesticis anxius plurimum, tum quia totam regionem prædæ uidet expositam, suorum gemitus & lamenta non perferens: tum quia domini Boamundi adfuisse legationem, eumque in proximo uenturum cognouerat, iterum nuncijs suis dominum ducem, ut ad se ingrediatur, sollicitat: timens, ne si conueniant, qui uenturi erant principes, antequam ducem sibi reddat placabilem, in eius ruinam unanimiter consentiant. Instat ergo propensius, ut sibi ducis prius reconciliet animum: monens & exhortans ardentius, ut recepto filio suo Ioanne Porfirogenito (quem ei pro obside dirigebat) ad se sine aliquo mentis scrupulo ingrediatur. Placuit ergo uerbum principibus, & recepto per Cononem de Monte acuto, & Balduinum de Burgo, uiros nobilissimos (qui ad hoc missi erant) Imperatoris filio, & diligenti custodiæ in manu fratris deputato, ipse assumptis reliquis principibus, fratre cum exercitu (ut eius curam haberet) relicto, in urbem ingressus, Imperatori diu desideratam suam obtulit præsentiam. Quem cum multa honorificentia (astantibus illustribus, & uirum unde multa audiuerant, & ex parte cognouerant, intueri uolentibus) receptum, & principibus qui cum eo aduenerant, prout eorum dignitas exposcebat, & honoratis salutatione, & ad pacis osculum similiter admissis, de eorum incolumitate quærit diligentius, & nomina singulorum percurtens, ut eorum sibi gratiam compararet, singulis amabilem se præbuit & benignum. Tandem uero ducem conueniens, his eum uerbis alloquitur: Audiuit imperium nostrum dux dilectissime, quod apud tuos principes sis potentissimus, & pietatis propositum (quod studiose persequeris) deuotionis feruore armatus commendabili, non habet incognitum. Quodque potius est, constantis animi & synceræ fidei uirum te fama celebris longe lateque prædicat. Vnde multorum qui te præsentem non uideant, morum elegantia id exigente, gratiam meruisti. Quapropter nos etiam te totis charitatis uisceribus amplecti uolentes, & honorare propensius, in filium hodie præsentibus sacri palatij nostri magnatibus, te adoptare decreuimus, imperium nostrum in tua potestate ponentes, ut per te a facie præsentis & futuræ multitudinis illæsum manere possit & incolume. His dictis, eum uestibus indutum imperialibus, adhibita iuxta morem curiæ solennitate quadam, quæ in huiusmodi arrogationibus fieri solet, secundum regionis morem adoptauit in filium, pace & gratia utrinque plenius reformata.

Dux muneribus cumulatus, sumpta ad tempus licentia egreditur: rerum uenalium forum exhibetur: ducis legiones Bosphorum transeunt, & in pago Calcedonensi castrametantur. Caput XII.

QVo facto, apertis thesauris suis tam domino duci, quam eius consortibus, dona ingentia in auro, gemmis, & holosericis, & uasis preciosis hominum æstimationem tam operis elegantia, quam dignitate materiæ penitus excedentia, pro liberalitate contulit, ita ut usque ad supremum muneribus cumulati, & diuitiarum incomparabiles copias, & principis mirarentur munificentiam. Nec semel tantum erga ducem tanta functus est liberalitate, sed ab Epiphania die usque ad ascensionem Domini, singulis hebdomadibus, quantum duo uiri fortes aureæ monetæ poterant humeris sustinere. De æreis uero denarijs nouem modia de imperiali palatio ei ministrabantur. Qui tamen omnia (nihil sibi faciens residui) nobilibus & populo (prout cuique uidebatur necessarium) liberaliter erogabat. Egressi ergo a domino Imperatore, sumpta ad tempus licentia, in castra reuersi sunt. Vnde Ioannem Imperatoris filium (quem usque ad domini ducis reditum obsidem in castris detinuerat) cum honesto comitatu ad patrem remiserunt. Imperator uero, dicto publice mandato manifestato,

festato, pœnam mortis eius uiolatoribus infligendam præcepit: ut iusto precio & æquo pondere ducis exercitui quælibet necessaria uenderentur. Dux etiam nihilominus in castris uoce præconia sub pœna mortis inhibuit, ne hominib. Imperatoris aut uis inferretur, aut iniuria. Sicq; satis conuenienter se supportantes adinuicem, cū omni tranquillitate usi sunt commertijs. Tandem uerò mense Martio mediante, audiens dux, quod alij principes in uicino constituti, cum suis exercitibus aduenirent (suggerente Imperatore, & idipsum uolentibus tam plebe sua, quàm principibus) peracto nauigio transiens Hellespontum, exercitum suum in Bithyniam (quæ prima de Asia nis prouincijs occurrit) collocauit, inq; pago Calcedonensi castrametatus est. Est autem Calcedon ciuitas in Bithynia: ubi sexcentorum patrum & triginta sex, tempore domini Leonis, Papę senioris, & domini Marciani Augusti contra Eutychetis monachi & Dioscori patriarchæ Alexandrini impietates, quarta synodus generalis conuenit. Locus uidelicet Constantinopoli proximus, & sola Bosphori interpositione distans. Vnde & urbem in uicino constitutam, erat omnibus intueri: & qui negotijs in gentibus trahebantur, ter uel quater in die ad urbem ire regiam, & ad castra redire sine difficultate poterant. Quod autem maturius ducis exercitum transfretare persuasionibus suis compulerat, non de fidei synceritate processit, sed fraude solita ducem circumuenit, ne alijs aduenientibus, eius copiæ possent admisceri. Nam & reliquos, qui post ea subsecuti sunt, eodem artificio singillatim transire cōpulit: ita ut nunquam duo simul ante urbem fuerint exercitus.

Boamundus accelerat: describuntur nobiles qui eum sequuntur, Imperator occultè ei parat insidias. Caput XIII.

INterea dum hęc circa Constantinopolim per Imperatorem, & Dominum ducem sic geruntur, dominus Boamundus, Roberti Guiscardi filius, princeps Tarētinus (qui ante ingruentem hyemem cum suo exercitu Adriaticum mare transiens, Durachium usq; peruenerat) per deserta Bulgariæ suos (qui eum sequebantur) operiens, pedetentim accedebat. Adhæserant porrò ei, & eius castris se adiunxerant, tam de Italia, quàm de alijs prouincijs uiri nobiles, & potentes plurimi, quorum ad perpetuam memoriam numerum & nomina ex parte comprehēdimus. Tancredus, Guillelmi marchionis filius: Richardus de Principatu, filius Guillelmi Ferrebrachia, fratris Roberti Guischart: Ramusus frater eius, Robertus de Anza, Hermannus de Carru, Robertus de Surda ualle, Robertus filius Crustani, Hunfredus filius Rodolphi, Richardus filius comitis Ranulfi, & comes de Rasinolo cum fratribus suis, & Bohelus Carnotensis, Alberedus de Cagnano, Hunfredus de Monte scabioso. Hi omnes domini Boamundi uexilla secuti, usq; ad urbem Castoream (ubi Dominicæ natiuitatis dies celebres egerunt) peruenerunt. Vbi quoniam à ciuibus uenalia populo prætereunti non exhibebantur, compulsi sunt greges & armenta, & cætera uictui necessaria, rapere uiolenter: & damna locorum habitatoribus (qui eos tanquam hostes abominabantur) inferre. Inde progressi, in regione uberrima, cui nomē est Pelagonia, castrametati sunt. Vbi audientes quod in uicino erat municipiū solis hæreticis habitatoribus refertum, illuc sub omni celeritate contendunt, & castrum uiolenter occupantes, succensis ædificijs, oppidanis quoq; partim consumptis incendio, prædam uniuersam, & opima inde retulerunt spolia. Imperator uerò prædicti domini Boamundi audiens aduentare legiones, primicerijs exercituum suorum (quos in ijsdem regionibus gratia hyemandi collocauerat) clàm præcepit, quod usq; ad Bardarium fluuiū cum uniuersis illarū regionū copijs ex latere sine intermissione prosequantur: ut si fortè eis daretur occasio, & ita opportunitas se offerret uocte uel interdiu, clàm siue aliter exercitum procedentē tentarent fatigare. Suspectissimum enim domini Balduini habebat introitū. Nam tam ab eo, quàm ab eius patre multas & sæpius passus fuerat iniurias. Veruntamē sicut uir erat subdolus, potēs simulare & dissimulare propositū, missis quibusdā nobilibus ex suis Domesticis ad eundē uirū egregium, uerbis pacificis ei locutus est in dolo, tentans si quoquo modo eum posset decipere. Erat autem uerborum quæ tam uiua uoce quàm literis per nuncios porrexerat prædictos, tenor huiusmodi:

Episto-

Epistola Imperatoris Alexij ad Boamundum. Irruit clam exercitus Imperatoris in castra Boamundi. Capiuntur quidam, qui malitiam Imperatoris detegunt. Caput XIIII.

COmpertum habet & nullatenus dubitat nostrum imperium, à Deo protectum, quod magnus & potens princeps sis, & egregius: magnifici quoque, & potentis, & industrij principis filius. teque hactenus meritis tuis id exigentibus, semper habuimus acceptū, licet te præsentem non inspexerimus: & nūc quoniam ad seruitutē Dei & pietatis obsequia accinctum te & eiusdem peregrinationis cum cęteris Deo deuotis principibus consortiū inijsse audiuimus, fortius amare, & honerare propēsius, cor di nobis est, & in prompta fixum gerimus uoluntate. Quapropter dilectissime uir, populis (pręcipue qui te sequūtur) subiectis nostris parcere, uiolentiā, rapinas, & incendia fac cessare: ad nostram quantocyus accedas pręsentiam, securus de multiplici honore & gratia nostra, qua multipliciter te proposuimus præuenire. Pręsentium quoque latoribus dedimus in mandatis, ut exercitibus tuis iusto precio necessaria procurent, ut sine intermissione rerū uenaliū eos copia prosequatur. Hęc Imperatoris uerba, etsi in superficie multam uidebantur habere humanitatem, intrinsecus tamen uirus occultabāt admixtum. Verum Boamundus, tanquam uir solers & argutus, Imperatoris compertam habēs maliciam, propositum dissimulans, cautius se habebat: gratias referēs Imperatori, pro eo quod de statu suo dignaretur esse sollicitus. His igitur ducibus usque ad Bardariū fluuium peruenięs, cùm iam enauigato ex parte amne in ulteriore ripa consisteret exercitus, pars uerò adhuc transeūdi urgeret propositū, ecce Imperatoris satellites (qui cum infinita manu nostri exercitus uestigia sequebātur) rati opportunitatē se inuenisse, in eam partem exercitus, quæ adhuc in transeundi erat procinctu, hostiliter irruunt, quāta poterant importunitate instantes. Quod Tancredus intelligens (sicut uir erat expeditissimus) fulmineus aduolat, & fluuiū, qui medius erat, enatans, partem fluminis attigit ulteriorē. Quem secuti equites, quasi ad duo millia, primo eorū statim aduentu, prędictorū cohortes dissoluunt gladijs, & conuersos in fugā, cædendo aliquantulum sunt prosecuti, interfectisque ex eis quāplurimis, nonnullos etiā cōprehendentes, ante dominū Boamundū esse statuerunt. Qui cùm diligentius interrogarent, quare Christianū prosequerent exercitū: responderunt, quod homines Imperatoris essent, & merēdo stipendia, ad eius pręceptū militare eos oporteret. Hic demum plenius innotuit, quod quicquid eis Imperator loquebatur, fraus erat & circūuentio: tamen quia per eum transituri erant, inuitis alijs, Boamūdus dissimulare potius uolebat iniurias, quàm eum inutiliter ad iracundiam prouocare.

Occurrit dux domino Boamundo: & inuitum quasi ad Imperatorem introducit: ubi plurimum honoratur. Tancredus interim legiones transfert in Bithyniam, ubi à ducis cohortibus honoratæ, sociantur. Caput XV.

TRanscursa igitur Macedonia & uniuersa Illyrico, cōpetenti moderamine, itinere maturato ad urbem cœpit appropinquare. Cumque in uicino esset cōstitutus, quinta feria ante paschalem, solennitatē suscepta iterū Imperatoris legatione, persuadentis ut dimisso exercitu cū paucis familiaribus suis ad se ingrederet, substitit aliquātulū, & effectui mancipare quod pręcipiebat, distulit, suspectā illius habēs malitiam. Dumque sic fluctuaret in incerto, ecce uir illustris dux Godefridus (ab imperatore multa precū uictus instantia, ut dño Boamūdo exiret obuiā, & eū ad se nihil dubitantem introduceret) cum honesto principū comitatu prędicto uiro occurrit magnificē. Vt mutuis cōplexibus & syncere charitatis osculo se suscipientes ad inuicem, post grata colloquia & mutuas de statu singulorū interrogationes, Boamūdus à domino duce cōmonitus, ut ad Imperatorē, sicut uocatus fuerat ingrederetur. Licet primùm se difficilem exhiberet, & ducis non satis exaudiret monita (Imperatoris, ut diximus, suspecta habēs colloquia) postmodū cum honesta uictus persuasione, duce pręuio, ad Imperatorē confidenter ingressus est. Vbi ab eodē in osculo pacis & multimoda gratia, & honore præuentus multiplici, post multa familiariter cum utroque habita cōsilia, factus est (ut dicit) dominus Boamūdus Imperatoris homo, fidelitate manualiter exhibita, & iuramēto pręstito corporaliter, quale solēt fideles dominis suis exhibere. Quo

d facto,

facto, ex Imperialibus uestiarijs oblata sunt prædicto uiro munera in auro, uestibus, uasis, & preciosis lapidibus, tã precio quàm in dignitate incõparabilia. His igiť ita pacificatis, dum adhuc in palatio morã faceret dominus Boamūdus, Tancredus uir per omnia cõmendabilis, eiusdẽ ex sorore nepos, Imperatoris præsentiam studiosè declinans, & colloquia, uniuersum iterũ exercitũ in Bithyniã transtulerat ultra Bosphorũ in pago Calcedonensi (ubi & domini ducis translatus dudum desiderabat exercitus, subsequentiũ expectans aduentũ) castrametatus est. Quod postquã Imperatori plenius innotuit, quod dominus Tãcredus eius ita declinauerat præsentiã, ęgrè tulit plurimũ. Sed more prudentis, iniuriã dissimulans, præsentes principes iterũ atq; iterũ muneribus cumulãs immẽsis, cũ multo honore ad castra trãs Bosphorũ remisit propria. Vbi iunctis agminibus, & plena charitate sociatis, in cõspectu urbis uterq; residebat exercitus, expectantes aduentum subsequentium principum, ut sociatis legionibus, iter quod assumpserant, unanimiter prosequerentur. Ministrabatur autem tam ex urbe regia, quàm ex adiacentibus suburbanis populo illic posito ad sufficiẽtiam uictus necessarius, ita ut pro uoto copiosius abundarent.

Comes Flandrensium Robertus cum suis iterum adest: ab Imperatore uocatus introducitur, & muneribus ingentibus susceptis mare transit, & prædictis sociatur principibus. Caput XVI.

INterea uir illustris Flandrensium comes Robertus (qui à principio ineuntis hyemis cum suo comitatu mare transiens, à Baro Apuliæ ciuitate maritima Durachium descenderat, in locis fertilibus, syluis, pascuis, & omnimoda cõmoditate refertis) instantis brumæ declinauerat importunitatem. Tandemq; circa ueris initium iter arripiens, reliquos principes, qui iam mare transierant, ut eis adiungeretur, multa prosecutus est instantia. Qui antequam Constantinopolim perueniret (sicuti & alijs acciderat) legatos suscepit imperiales: per quos ei mandabatur, quatenus relicto exercitu, cum paucis comitatus, ad eius præsentiã accederet. Ipse autem, quomodo qui eũ præcesserant cum domino Imperatore se habuissent, plenius edoctus, Constantinopolim perueniens, palatium cum paucis consortibus ingressus est. Vbi ab Imperatore cum multa receptus honorificentia, & benignè tractatus, exactam fidelitatem (aliorum sequens uestigia) corporaliter impendit. Vnde & maiorem consecutus gratiam dona suscepit ingentia: socijs etiam eius iuxta modum suum pari liberalitate honoratis. Postquam uerò diebus aliquot eius exercitus ibi iuxta urbem & alimentis & ocio recreatus esset, ipseq; ad Imperatorem sæpius ingressus, de his quæ necessaria uidebantur, cum eo sufficienter contulit: sumpta licentia, cohortes transferens, ad uiq; consortes nauigauit. A quibus benignè & plena charitate susceptus, eorum exercitibus cum suo comitatu sociatus est. Vbi cũ diebus singulis mutuis cõfabulationibus de uarijs rerum euẽtibus (qui singulis eorum in itinere acciderãt) se recrearent adinuicem, & labores suos grata quadam reuoluerent memoria, ad id quod instabant nouissimè recurrebat tractatus, ut diligentius inter se quærerent quando & quomodo ad operis cœpti consummationem intenderent. Dumq; circa hoc essent soliciti, & moram subsequentium arguerent sociorum (eis imputantes, quod sine fructu tempora præterirent) ecce nuncius comitis Tolosani, & episcopi Podiensis, utrunq; adesse, & proximo urbem ingressuros, edocet.

Comes Tolosanus, & episcopus Podiensis cum suis agminibus per Dalmatiam properãt, multam difficultatem itineris in ea regione perpessi. Caput XVII.

POrrò hi duo magni & illustres uiri ab initio suscepti itineris cum suis expeditionibus, comites sibi perpetuò adhæserunt indiuisi. Erant cum eis uiri apud suos tam nobilitate, quàm morum elegantia clarissimi: dominus uidelicet Guillelmus Aurasiensis episcopus, & Ramboldus eiusdem ciuitatis comes, Gaustus de Bedertz, Girardus de Rosellon, Guillelmus de monte Pessulano, Guillelmus comes Forensis, Raimundus Pelez, Cenconius de Bear, Guillelmus Amanem, & alij multi, quorũ nomina non tenemus: certum est tamen ea in libro uitæ conscripta esse. Quippe qui propriam cognationem & amicos, & latè diffusa patrimonia relinquentes, Christũ secuti sunt, uoluntariam amplexi paupertatem. Hi omnes prædictos uenerabiles uiros cũ omni reuerentia secuti, in Italiam descenderunt, transcursaq; Lõbardia, per eã regionem

nem quæ Forum Iulij appellatur, iuxta Aquileiã transeuntes Misniam, in Dalmatiam descenderunt. Est autem Dalmatia longè patens regio inter Vngariam & Adriaticũ mare sita, quatuor habẽs metropoles, Iozaram, & Solanam (quę alio nomine dicitur Spaletum, Antibarum & Ragusam: populo ferocissimo, rapinis & cædibus assueto inhabitata. Montibus & syluis, magnis quoq; fluminibus, pascuis, longè lateq; diffusis occupata penitus, ita ut raram habeant agrorum culturam, locorum incolis in gregibus & armentis omnẽ uiuendi habentibus fiduciam: exceptis paucis, qui in oris maritimis habitant, qui ab alijs & moribus & lingua dissimiles, Latinũ habent idioma, reliquis Sclauonico sermone utentibus, & habitu barbarorum. Hanc igitur ingressi prouinciam, multam inuenerunt itineris difficultatem, maximè propter hyemis instantiam, & locorum nimiam inæqualitatẽ. Sed & uictus, & alimentorum sustinentes grauem defectum, periculosè satis per dies aliquot laborauerunt inedia. Locorum sane habitatores relictis urbibus & præsidijs, ad montes & syluarum condensa cum uxoribus & liberis, & cum omni substantia (quasi agrestes ferè fugientes) nostrorum formidabant aspectum. Occultè tamen, & de remoto proficiscens exercitus, uestigia sequentes, senes, ualetudinarios, annisq; grandæuas (quæ lento gradiebantur itinere) seorsum reperientes occidebant. Comes uerò totius multitudinis debitam gerens solicitudinem, præmissis de principibus aliquot (qui agmina præirent) ipse cum maxima loricatorum manu postremus semper incedebat, nouissimus hospitabatur. Erat pręterea aër caliginosus, & tenebrę cõtinuè penè palpabiles, ita ut qui sequebantur, pręcedentiũ uix tenerẽt uestigia: & qui præibant, uix per iactum lapidis ante se loca possent discernere. Terra (ut prædiximus) riuis, fluminibusq; abundãs, & penè tota palustris tantam diebus singulis ex se dabat caliginem, & spissitudinẽ nebularum, ut aërem penè redderẽt suffocatoriũ. Ad hęc Sclaui Dalmatę tanquã indigenę, locorum habentes peritiam, per abrupta montium, & nemorum condensa, exercitũ ex latere sequentes, frequẽtibus irruptionibus omnẽ populũ è syluis prodeuntẽ opprimebant. Comes uerò, & alij magnates in hos tales sæpissimè faciẽtes impetus, multos ex eis lanceis cõfossos & obtruncatos gladijs perimebãt: pluresq; sępius occidissent, nisi quia syluas habentes uicinas, & ad eas fugiẽtes, præsens captassent remediũ. Accidit tamen die quadã, quod ex prędictis malefactoribus captis quibusdam, manus & pedes pręcepit amputari, ut eorũ consortes saltem hac pœna deterriti, exercitum persequi formidarent. Cũq; tribus hebdomadibus continuis tam laborioso itinere regionis partem transcurrissent, peruenientes ad locum, cui Scodra nomen, Sclauorum regem repererunt ibi. Cumq; dominus comes, sicut uir benignus erat, affabilis, & misericors, multa numerum liberalitate amicitiam cõtrahens, sperabat populo suo indigenarum gratiam optinere, ut salutem commercij & rerum uenalium copiam consequeretur: tandem hac uia prædictæ gentis ferocitatẽ emollire potuit, quos deinceps multo sæuiores inuenit. Cumq; per dies quadraginta omnem Dalmatiam multo pertransissent labore, tandem peruenerunt Durachium.

Apud Durachium eidem comiti imperialis occurrit legatus. Episcopus Podiensis à Bulgaris capitur: sed Domino miserante liberatur. Iterum apud Rodestum tam imperatoris quàm principum nostrorum eidem occurrit legatio. Caput XVIII.

IMperator uerò Comitis suspectum habens aduentum, eo quòd uir prudens & magnificus esset, & maiores secum traherat copias, missa multo antè legatione honestorum uirorũ (qui ei occurrerent) præcepit, ut aduenientem ex parte eius officiosissimè salutatum, honestè tractarent. Qui dicto parentes, in eius præsentia constituti, uiua uoce & literis eum blandè allocuti sunt, Imperatoris porrigentes epistolam, cuius hic tenor erat: Iamdudum Comes dilectissime tuæ prudentiæ opinio celebris & probitatis latè diffusa, fragrans ad nostri peruenit aures imperij, & meritis exigentibus, nos ad tui dilectionem inuitauit, propositum habentes personam tuam amare & honorare propensius. Vnde & tuum aduentum cum multo desiderio expectauimus, multa de negotijs publicis cum tua nobilitate imperio nostro charissima, tractare cupientes. Vnde monemus attentius, ut sine tumultu & scandalis terras nostras pertransiens, ad nos festinus accedas, securus de gratia nostra & honore multiplici,

quo te proposuimus præuenire. Præsentium autem latori dedimus in mandatis, ut rerum uenalium copiam & iuge commercium populo tuo bonis conditionibus faciat exhiberi. His literis tam comes, quàm eius exercitus exhilaratus admodum, rursus iter arripiens, transcursis syluis & montibus, & uniuersa Epirotarum regione, multorum labore dierum, demum in pagum, cui nomen Pelagonia est, omnibus redundantem copijs, descendentes castrametati sunt. Vbi cum uir uitæ uenerabilis dominus Podiensis episcopus longius à castris aliquantulum, hospitandi commoditatem secutus, seorsum locasset tētoria, à Bulgaris irruentibus captus est. Sed quia tantus Pontifex adhuc populo Dei erat necessarius, casu per eius misericordiam uitę est reseruatus. Nam dum unus de prædonibus aurum ab eo quæreret, eum circa cæteros tuebatur. Inter quos excito tumultu ad uocem concertātium, exercitus commotus est uniuersus, & armis correptis in prædictos irruētes maleficos, dominum episcopum cum suis expedierunt. Tandem resumpto itinere Thessalonicam transeuntes, & omnem Macedoniam, continuatis per multos dies laboribus, apud Rodestrum urbem maritimam, super Hellespontum sitam, à Constantinopoli itinere dierum quatuor distantem peruenerunt. Vbi iterum Imperatoris comiti occurrit legatio, & principum etiam, qui præcesserant nuncij nonnulli, monentes & exhortantes obnixius, quatenus exercitu relicto, & paulatim subsequente, ipse cum paucis ueniat expeditus, ut peractis apud Imperatorem negotijs, accedente eius exercitu, possit reliquos subsequi maturius: & populis properare uolentibus, nullum ministret impedimētum. Prę miserat autem & ipse nuncios, qui & ipsi reuersi, eum ad idem animabant.

Comes relicto exercitu, ad Imperatorem properat: cum eo non conuenit: Imperator fraudulenter præcipit, ut in eius irruatur exercitum. Caput XIX.

EVictus ergo comes tam imperialium legatorum instantia, quàm uerbo principum, qui eum maturare hortabantur, relicto exercitu, sub cura & sollicitudine episcoporum, & aliorum nobilium, qui in castris erant: ipse cum paucis Constantinopolim ingressus, sæpius citatus præcedentibus: cum imperialibus hypocrisarijs suam Imperatori exhibet præsentiam. Ibi tam ab eo, quàm à suis illustribus & inclytis, qui ei assistebant, honorificè susceptus est, & benigne plurimum, plena humanitate. Vbi postmodum blandis persuasionibus, & multa instantia pulsatus, Imperatori fidelitatem & iuramentum secūdum formam aliorum principum, qui eum præcesserant, exhibere negauit constantissimè. Interea uerò dum hæc apud Constantinopolim aguntur, indignatus Imperator, quod ei comes more aliorum hominum facere detrectaret, clàm præcepit legionum suarum primicerijs (quæ in partibus illis eranr constitutæ) ut repentè in exercitum comitis irruentes, modis quibus possent, molestare attentarent, ita etiam, ut eis cædem operari non uererentur. Hoc autem attentare ausus est, ea fretus fiducia, quod principes omnes sibi fidelitate ligauerat, quodq; eorum exercitus omnes mare illud transierunt, unde nō facilè erat retransire. Nā quotquot illuc naues aut gratia commercij, aut transferendæ plebis accedebant, omnes statim in ulteriorem ripam deferre tenebantur, ut semper illis nauium deesset copia. Ad hoc enim singillatim eos (ut prędiximus) trāsire blanditijs et callidis persuasionibus compulerat, ne simul iunctis agminibus ante urbem, possent conuenire. Suspectum enim (ut prædiximus) nostrorum habebat aduentum, & conuentum multo amplius formidabilem. Quodq; principibus liberaliter contulerat, nec liberalitatis erat, nec gratiæ, sed timoris desperati, & fraudulentæ uersutiæ. Nostris autem in simplicitate spiritus, & syncera fide incedētibus, uix persuaderi poterat Græcorū malitia, & nequam illorum principis fraus, & circumuentio pertinax, maximè cum erga eos tanta liberalitate, & simulata gratia redundaret.

Comitis absentis clàm à Græcis impugnatur exercitus. Comes contra imperatorem indignatur. Imperator facti pœnitens, & sibi timens, principum interuentionem postulat, suam allegans innocentiam. Caput XX.

IGitur qui Imperatoris mandatum susceperant, centuriones, & quinquagenarij ministerijs militaribus præpositi, regiam exequentes iussionem præmonitis agminibus

nibus,& de nocte in domini Comitis irruũt expeditiones,& dũ incautos reperiunt, nihil tale uerentes,plurimos ex eis interficiunt:ita ut ante quã expergefacti arma corriperent, fuga fœda & strages miserabilis intercederet. Tandem uerò honestioribus uiris admonentibus,ad cor redeuntes, resumptis animis ac uiribus, perditæ Imperatoris latrocinanti familiæ multa suæ gentis intulerunt dispendia. Et licet pro tempore & loco satis uiriliter nostri restitissent, uiæ tamen considerantes difficultatem, & crebra quæ ex imparato diebus penè singulis occurrebant discrimina, liquefiebant in seipsis,quasi assumpti pœnitentes itineris,& minus minusq́; feruebant in eo,quod erant aggressi,tædio laborum fatigati uehementius, ita ut multos non solum de plebis,uerũ & de maioribus laboris incepti pœniteret:& diffidentes de consummatione propositi,uotorum immemores, redire disponerent. Quod nisi monitis & exhortationibus ab episcopis & clero fuissent reuocati, & ad uoti prosecutionem reaccensi, parati erant agmina deserere,& ad propria quocũq́; tentare reditum periculo. Quod postquam domino Comiti renunciatum est, dolore cordis tactus intrinsecus proditum se clamat:& missis de fidelibus suis uiris aliquot nobilibus, Imperatori proditionis infamẽ obijcit titulũ:asserẽs,quod dũ per eius uocationẽ & multiplicatas legationes in eius esset obsequio,cõtra bonos mores in eius exercitũ suos præcepisset armari.Sed & principibus, quorum prece & instantia dimisso exercitu properauerat, casum lamentabilem (qui suis acciderat) & Imperatoris fraudem apertissimam notam fecit,ab his ultionem tanquam fratribus reposcens. Quod si comiti par affectibus & uoluntati esset suorum iniuriam ulciscendi facultas,procul omni dubio à motu animi (quem conceperat)nec minis,nec terroribus,nec reliquorum interuentu principum potuisset cõuelli.Dicebatur enim uir esse animosus, & iniuriarum perpetuò memor, quiq́; in sensu suo plurimum abundaret. Imperator igitur uidens rem nimium processisse,& facti pœnitens, principes, uidelicet dominum Ducem, dominum Boamundum,dominum Flandriæ comitem (qui adhuc in ulteriore maris littore cum suis legionibus residebat) ad se facit euocari,ut per eorum interuentũ domini Comitis sibi possit animum reconciliare. Qui ad eius uocationem conuenientes (etsi multum displiceret quod acciderat,tamen uidentes quod non esset reposcendæ ultionis locus, dominum Comitem seorsum admonent,& honestis persuasionibus hortantur,ut iniuriam,quam communem reputant,dissimulare uelit,ne inuidiam prosequens, multorum dierum operam adgrediatur: & uolentibus in uia Domini procedere, ministret impedimentũ.Factumq́; est tandem, ut ad piam principum intercessionem Comes tanquam uir discretus,exacerbatum mitigans animum, principum cesserit consilio,eorum dispositioni se committens. Illi autem Imperatorem familiariter conueni entes,quã molestè ferant id quod acciderat,unanimiter protestantur. Quorum Imperator intelligens indignationem,& unanimitatis constantiam,coram Comite & uniuersa tam exterorum,quàm suorum domesticorum curia,in excusationem descendit, iurans & obtestans,quod neq; de constantia eius,neq; de mandato (quod accidisse dicebatur) euenerat. Tamen iuxta hanc innocentiam suam Comiti satisfacere paratum se dicebat. Sicq́; quotidie magis & magis Græcorum dolus, & fraus Imperatoris detegebatur, ita ut iam nemo esset de principibus cui non esset manifestum,& luce meridiana clarius,quanto odio prosequebatur populum nostrum, & omne genus Latinorum haberet inuisum. Veruntamen quoniam ad alia properabat eorum intentio,& à Deo ad maius placitum propositum anhelabant, tutius iudicabant dissimulare iniurias, quàm se à tam pio reuocare concepto,aut assumpto labori impedimentum ministrare.

Comes interuenientibus principibus Imperatori reconciliatur. Inuitat Imperatorem,ut cum reliquis principibus proficiscatur. Qui mare transierunt,uersus Nyceam contendunt. Comes eos protinus insequitur. Caput XXI.

COmes igitur iuxta principum exhortationem Imperatori recõciliatur,& secundum tenorem iuramentorum,quem alij præbuerant,& ipse iuramentum fidelitatis exhibens,in plenam gratiam reuersus,donis ingentibus & cumulatæ liberalitatis (quæ & numerum & pondus excederet) honoratus est. Accipientes porrò & alij

principes iterata dona, & sumentes licentiam, ipsumq; Comitem specialiter rogantes, ne moram post eos faceret, ad suos in Bithynia, transito Hellesponto, se conferunt legiones. Interim quoq; & domini Comitis exercitus Constantinopolim peruenit, qui statim de mandato ipsius, ad eos qui se præcesserant, transiens, reliquis exercitibus est adiunctus. Comes uero gratia rei familiaris in urbe moram faciens, per dies aliquot, simul & domestica tractabat negotia, & pro publicis (more prudentis uiri) non desinebat esse sollicitus. Nam sicut ab alijs rogatus erat principibus, Imperatorem frequenter honestis persuasionibus inuitabat (sicut & alij ante eum sigillatim fecerant, ut proficiscentes comitaretur, & exercitus Dominici esse uellet dux & moderator. Commonitus autem sæpe & sæpius prædictus Imperator à singulis nostrorum principum, & maximè à domino comite Tolosano, ut Dominici exercitus dux & comes esse dignaretur, & populorum qui se diuinis obsequijs mancipauerant, uellet obtinere primatum: Excusabat se dicens, quod hostes circa se haberet fortissimos Bulgaros, Commannos, & Picenantes, qui fines imperij sine intermissione circuirent, quæ rentes opportunitatem, ut subitò possent irruere, & eius turbare tranquillitatem. Ideoq; (licet uotis plurimum conueniret tantæ peregrinationis habere consortium, & futuræ retributionis expectare participium) non posse regni curam deserere, & hostibus circumpositis malignandi præstare occasionem. Quicquid autem loquebantur, dolus erat & circumuentio: nec ob aliud hoc pro se allegabat, nisi quod nostrorum profectibus inuidens, sub aliquo quæsito colore, nostris suam subtraheret operam, & processum (quantum ei liceret) modis omnibus impediret. Qui uerò mare iam transierant, dominus uidelicet Godefridus, dominus Boamundus, dominus quoq; Robertus Flandrensium comes, & dominus Podiensis episcopus, compositis sarcinis, ad iter rursus accinguntur, propositum habentes uersus Niceam pedetentim incedere. & ita suos, qui subsequebantur, operiri. Cumq; per diem uersus Nicomediam (quę illius prouincię, Bithynię uidelicet, metropolis est maxima) processissent, uenerabilis sacerdos Petrus Heremita de locis illis finitimis (in quibus hyemis asperitatem declinauerat) cum paucis (qui de suo comitatu erant residui) proficiscentibus occurrens legionibus, et principibus salutatis, eorum cœtibus adiunctus est. Vbi ab omnibus benignè susceptus, & de suorum casu diligẽter interrogatus, rem eis seriatim aperuit, quo modo duræ ceruicis, & incredulus, & omnino indomabilis esset populus, qui cum eo processerat: quodq; magis culpa propria, quàm facto alterius, illis occurrens infortunium accidisset. Vnde compatientes eius & suorum afflictioni principes, multa illi, & his qui eum sequebantur, liberaliter contulerunt. Multiplicato igitur exercitu, & ex diuersis copijs in unum conuenientibus facto per Dei gratiam numerosiore, competenti moderamine iter conficientes, Niceam peruenerunt. Vbi castris per gyrum dispositis (loca tamen uenturis principibus deputãtes) urbem mense Maio quintadecima die Mensis, obsederũt. Comes autem Tolosanus, pertractatis apud urbem regiam negotijs, sumpta ab Imperatore licentia. & ingenti rursus munerum liberalitate honoratus, cum suis, quos secum detinuerat, castra cum omni celeritate secutus, ad urbem prædictam uelox peruenit.

Robertus Normannorum, & dominus Eustachius ducis frater, cum suis legionibus Constantinopolim perueniunt, ab Imperatore ingentibus donis, & multa præuenti sunt bonorificentia. Deinde transeuntes Hellespontum, reliquis principibus se associant. Caput XXII.

INterea uir illustris dominus Robertus Normannorum comes, & alij in eodem comitatu uiri clarissimi, dominus uidelicet Stephanus Carnotensium comes & Blesensium, dominus quoq; Eustachius, domini Godefridi ducis frater, missa iterum legatione, tam domino Imperatori, quàm fratribus, aduentum suum in proximo futurum denunciant. Erat autem cum Stephano comes de Alba Marla, Alanus Fergandus, & Conanus, ambo de Britannia magni uiri. Sed & comes Pechensis, & Rothodus Rogerus de Barneuilla. Hi omnes cum alijs multis uiris præclaris, & nobilibus, cum Flandrensium comite, & domino Hugone magno, anno præterito, circa hyemis ingruentis initia, in Apuliam descenderant: Alijsq; Durachium transeuntibus,

ipsi

ipsi temporis abhorrentes asperitatem, tam in Apulia quàm in Calabrorum finibus
in locis commodis hyemem transegerunt. Tandem uerò circa ueris initiũ conuoca-
tis uiæ consortibus, & compositis ad iter sarcinis ad mare descendentes, aliorum se-
cuti uestigia, Durachium peruenerunt. Vnde continuato itinere, moram quam fece-
rant in Apulia, redimere cupientes, cum omni instantia iter peragunt. Tandemq;
(Domino opitulante) optata usi tranquillitate, decursis medijs prouincijs, Illyrico ui
delicet, Macedonia, & utraq; Thracia, Constantinopolim peruenerunt. Vbi uocati à
domino Imperatore, & more aliorum palatium ingressi, ab eodem & suis qui assiste-
bãt illustribus, cum multa honestate suscepi sunt. Tandem post multa consilia, & cum
illis tribus communiter, & cum eorum quolibet seorsum habita, idipsum quod ab a-
lijs obtinuerat, blandis persuasionibus, & multa pollicitatione ab eis instanter postu
lat. Hi uero aliorum præ oculis habentes exemplum (nam sufficienter de omnibus,
antequam ad Imperatorem accederent, instructi fuerant, dicentes apud se, nec enim
maiores sumus quàm patres nostri) exactam fidelitatem, & secundum formam iura-
mentorum à præcedentibus exhibitorum sacramenta præstantes, Imperatori se obli
gauerunt. Vnde in ampliorem recepti gratiam digni habiti sunt, ut maiora reporta-
rent. Apertis ergo ærarijs in auro, uestibus preciosis, uasis quoque tam materia quàm
artificio admiratione dignis, holosericis quoq; miræ & inauditæ existimationis dona
susceperunt, qualia prius non uiderant, ut quæ ipsis, & in quos transferebatur libera-
litas, stuporem mentis inferrent, nostrarum rerum modum & dignitatem exceden-
tia. Tantis igitur muneribus cumulati, ne uię consortibus moræ causas uiderentur in
nectere, sumpta ab Imperatore licentia, transmisso Hellesponto, cum suis legionibus
iter accelerantes, ubi uniuersus Christianorum residebat exercitus, peruenerunt. A
principibus qui præcesserant, multo charitatis amplexu, & omnium cõcurrente su-
scepti desiderio, locum sibi deputatum obtinentes castrametati sunt.

Taninus quidam Imperatori familiaris, nostris associatur principibus, ut subdolus nimium, & iniquitate notabilis. Caput XXIII.

ADiunxerat se etiam nostrorum castris quidam Græcus Taninus nomine, Impe-
ratori familiaris admodum, uir nequam et perfidus, nares habens mutilas in si-
gnum mentis peruersæ. Hic ex imperiali iussione nostris ducem uiæ ad maiorem cau
telam postulantibus, designatus fuerat dux itineris et comes futurus. Electus ob hoc
quod et locorum plenam habere dicebatur experientiam, et de eius malicia et perple
xa dolositate multum præsumebat Imperator. Hic etiam cum manu suorum nonnul
la nostris principibus adsociatus erat, ut non deesset anser qui inter olores streperet,
et peruersus coluber inter anguillas. Cuncta enim quæ in expeditione fiebãt, cuncta
quę à singulis dicebantur, sinistra peruertens interpretatione, Imperatori significa-
bat, ab eo uersa uice commentorum et fraudis per frequentes internuncios formam
recipiens. Hic primum ex diuersis exercitibus (qui uarios, & per loca diuersa uarijsq;
temporibus secuti fuerunt principes) factus est Dei uiuentis exercitus, ex multipli-
citate partium aduenientium adinuicem, suam recipiens integritatem. Nam ex quo
relictis domibus iter aggressi fuerant prædicti Deo amabiles exercituum duces &
capitanei, nusquam eis datum est mutuo se uidere, nisi postquam ante prædictam
urbem conuenientes, castrametati sunt. Vbi recensito legionum numero, inuenti
sunt habere peditum promiscui sexus sexcenta milia: equitum uero loricatorum cen-
tum milia. Qui omnes ante prędictam urbem consistentes, ad eius
expugnationem commodam dabant operam, laborum
suorum primitias cum omni deuotio
ne Domino consecrantes.

LIBER TERTIVS.

Descriptio urbis Niceæ, & eius prærogatiuæ, quod Solimannus qui in ea dominabatur, ex uniuerso Oriente Turcorum ingentes contra nostros collegerat copias, latens in insidijs, ut in nostros irrueret. Caput 1.

EST autem Nicea una de urbibus Bithyniæ, quę ad Nicomediam eiusdem regionis metropolim, more suffraganearum urbiũ prius habuit respectum: postea uerò à domino Constantino Augusto seniore à iurisdictione illius emancipata est, ob reuerentiam sanctæ synodi primę quę in ea conuenit. In hac enim temporibus domini Syluestri papę, & uiri uenerabilis Alexandri Cõstãtinopolitani patriarchæ, & prædicti Cõstantini Augusti sancta synodus CCCXVIII patrũ aduersus impietates Arrij, & sequentiũ suorũ congregata est, quæ eorũ pernicioso languore damnato, & sanctorũ testimonijs ueritate declarata, uniuersæ ecclesiæ Dei, fidei formam intemeratam præbuit. In hac eadem postmodum tempore dñi Constantini Augusti pijssimi Hyrenæ filij, iterum conuenit septima synodus generalis aduersus Iconomachos, id est impugnatores imaginũ, sub domino Adriano Romano pontifice, & uiro uenerabili Tharasio Constantinopolitano patriarcha: in qua prædicti hæretici dignam pro meritis ab Orthodoxa ecclesia, contra suam perfidiam, damnationis tulerunt sententiam. Est autem ciuitas situm habens commodissimũ, in planicie constituta, nõ longe tamen à montibus, quos bene ex omni parte habet in circuitu: agrum optimum, glebam uberem, syluarumq; & nemorum nihilominus multas habens commoditates. Sed & lacus multæ latitudinis & longitudinis, maxime iuxta prædictam urbem positus, in occidentalem porrigitur plagam, per quem nauigio ex diuersis partibus, ciuitati maximum pręstans munimen, ipsis mœnibus, uentis intumescens, illiditur. Ex reliquis autem partibus circa murũ, uallum erat in circuitu, ex influxione fontiũ & riuulorum restagnans: ita quod plurimum, accedere uolentibus ad urbem impugnandi

causa,

causa, ministrare poterat impedimentum. Erat autem præterea bellicoso referta populo, muris & turribus sublimibus, & ualde dēsis, opere solido compactis, insignis ad modum & munita: ita ut accedentes nostri, & urbis mirarentur munimen, & operis soliditatem. Huius urbis, sicut & regionis totius, & adiacentium simul prouinciarum dominus erat quidam Turcorū potentissimus satrapa, Solimannus nomine, cognomento Sar, quod Persarum lingua rex interpretatur, homo uafer & strennuus. Qui audito nostrorū aduentu, & super hoc ualde sollicitus, multo ante nostrorū aduentū descenderat, ab illarum regionū principibus, contra fidelium aduenientes copias implaturus auxilium. Effeceratq; persuasionibus, & multa instantia precum, necnon & stipendiorum interuentu, quod infinitas tum ex Perside, tum ex adiacentibus prouincijs secum deduxerat Turcorum copias, sperans quod eorum fretus auxilio, ab imminentibus periculis urbem prædictam & regionem uniuersam posset eripere. Has tamen uniuersas prouincias (quæ à prædicto Hellesponto usque in Syriam itinere dierum xxx. & à nostro mari mediterra neo usq; in Septentrionē totidem dierum itinere protenduntur) modico antè tempore prędicti Solimanni patruus, Belphetoch nomine, maximus Persarum Soldanus tempore Romani (qui cognomi natus est Diogenes) Imperatoris Constantinopolitani, qui ante hunc Alexium fuerat tertius, occupauerat uiolēter, & easdē prædicto ex * plurima tradiderat Solimanno. Possidebat ergo, & iure proprietatis uendicabat sibi uniuersas prouincias à Tarso Ciliciæ usq; ad Hellespontum, ita ut è conspectu Cōstantinopolitanę ciuitatis procuratores suos haberet, qui consuetudines à transeuntibus exigerent, tributa & uectigalia regionis uniuersæ ad utilitatem domini sui colligentes. Ipse autē cum ea (quam tanto labore collegerat) multitudine, in montibus uicinis, uix à nostro exercitu decem distans miliaribus, opportunitatem quęrebant, quomodo super nostros cum suorum salute posset irruere, & urbem ab eorum inquietudine liberare.

Nostri urbem acrius impugnant: ciues tamen per lacum liberum habent discursum. Solimannus consolatoriam ciuibus mittit epistolam. Caput II.

PEruenientes igitur ante prædictam urbem nostri exercitus, acrius eam impugnare (confusis tamen agminibus, nec dum castris certo ordine dispositis) cœperunt. Tamen qui præsentes erant, loca sibi certa deputantes, & his qui uenturi erant, congrua designantes, ad id specialiter omnimodam dabant operam, ut ciuibus introitum negarent & exitum. Lacus tamen, qui ciuitati (ut prædiximus) erat coniunctus, huic eorum nimis obstabat proposito. Nam & inuecti, & regredientes peractis nauigijs pro libero arbitrio ad partes uarias indemnes ferebantur. Nostri aūt cùm nauium prorsus nullā haberent copiam, eorū discursus minimè impedire poterāt. Tamen omnimodis procurabāt, ne terrestri ad eos accederetur itinere, uias & introitus cum omni sollicitudine obseruantes. Factum est autem quod prędictus Solimannus intelligens urbem suam obsidione molestari, ut ciues consolaretur, & ad resistendum plenius animaret, mittens duos de familiaribus (qui ad urbem per lacum nauigio descenderent) uerba consolatoria per eosdem ciuibus dirigit in hunc modum: Aduentum huius infelicis & barbari populi, qui circa urbem nostram obsidionem locare præsumpsit, non est opus ut multum formidetis. Nos enim cum ingenti fortium & nobilium uirorum comitatu in uicino sumus constituti, maiores quæ nos adhuc subsequuntur, expectante copias: eritq; in proximo, ut collectis interim uiribus, in eorum castra repentè irruamus. Vnde uos quoq; estote parati, ut nobis exterius irruentibus, uos etiam reseratis aditibus egredientes instetis unanimiter, nobis opem collaturi. Sed neq; eorum suspectum oportet habere multitudinem: de remotis ēm partibus, & à Solis occasu descendentes, longi diuturnitate itineris, & laborum impendio fatigati: neq; equos habent, qui belli pondus sustinere ualeant, nec ipsi nobis (qui recentes uenimus uiribus & conatu) pares poterunt reperiri. Et uos ipsi tenetis memoriter, quod facilè de ingenti eorum triumphauerimus multitudine, una die plus q̄ quinquaginta ex eis millia exterminio mandantes. Cōfortamini igitur, & nolite timere: cras enim ante horam diei septimam, plenam recipietis consolationem, ab hostibus expediti.

Capitur

Capitur epistolæ baiulus, & uniuersa principibus hostium reserat secreta. Comes Tolosanus (qui solus aberat) uelox accedit, à principibus reliquis citatus. Caput III.

IGitur qui missi fuerant, quærentes unde commodius enauigare possent, secus ripam applicuerunt. Dumq́ lustrantes quærũt aptiorem introitum, alter à nostris in eos irruentibus subitò captus est: alter in tumultu gladio confossus interijt. Qui uerò captus est, incolumis ante principes deductus, minis & terroribus ad confessionẽ perductus est, ut plane edisserat, cuius gratia, & à quo missus aduenisset. Constitit autem eius relatione, quod Solimannus eos ad denunciandum ciuibus eius aduentum direxerat, quodq́ in uicino constitutus, ingentes conuocauerat copias, die altera in castra nostra clàm irruiturus. Compertum igitur habentes nostrarum legionum capitanei, quod prædictus Solimannus maturaret accedere, prædictum hominem præcipiunt custodię mancipari: & missis cursoribus, dominum comitem Tolosanum, & episcopum Podiensem (qui nondum ad eos peruenerant) quantocyus monent properare. Illi uerò suscepta fratrum legatione, sollicitudini non pigri, omnem arguentes moram, & tota nocte insistentes, itineri ualde mane ante solis ortum, cum ingenti multitudine erectis uexillis, in armorum fulgore & maximo strepitu castris se intulerunt. Vixq́ sarcinas deposuerant, ut cum alijs in loco sibi deputato se collocarẽt: cùm ecce circa horam tertiam (sicut ille qui in uinculis detinebatur, prędixerat) Solimannus cum ingentibus equitũ copijs (qui ad quinquaginta millia æstimabãtur) de montibus descendẽs, ad planiciẽ se contulerat, ad urbẽ accessurus. Quod nostri uidentes protinus ad arma conuolant, monentibus lituis, & clangore cornicinũ cohortes excitant, instruunt agmina, instaurãt acies: & obseruata rei militaris plenius disciplina (cuius experientiam habebant omnimodam, & usum familiarem) nihil de contingentibus omittentes, ad occurrendum hostibus se accingunt.

Solimannus de montibus descendens, in castra uiolentus irruit: sternitur eius exercitus: signa uictoriæ ad Imperatorem diriguntur: ille principes remunerat. Caput IIII.

SOlimannus igitur præmissa quadam acie, in qua erant decem milia, ad portam properabat meridianam, quæ domino comiti Tolosano ad custodiam erat deputata. Ignarus enim de aduentu eiusdem comitis, sicut heri & nudius tertius eam

arbitrabatur

arbitrabatur posse reperire uacātem:sed opinione frustratus, ibi penè maiores quàm alibi reperit copias. Horum tamen ignarus omnium ad locum prædictum festinans, cum multo impetu in domini comitis irruit legiones, quæ adhuc uix sarcinas deposuerant. A quibus exceptus mirabiliter, confractis conatibus, & priore penitus acie dissoluta, iam in fugam uersi erant: cùm ecce Solimannus cum maioribus subsequēs copijs, eorum refundens animos, qui iam erant dissoluti, secum iterum in nostros redire compulit. At uerò Dux, dominusq; Boamundus, & comes Flandrensis, cum suis expeditionibus ad unguem armati, uidētes hostiū maiores aduenisse cuneos, et turmas densiores, præq; graui multitudine & animosa instantia comitis exercitū supra uires fatigari, irruūt unanimiter, & hostiū se inferunt legionibus, gladijs & lanceis cominus instantes. Cumq; hostes quasi per unius horæ spacium resistendi uires & animum uiderētur habuisse, interfectis ex eis quasi ad quatuor millia, & captis nōnullis, in fugam uersi sunt. Nostri uerò hac prima uictoria (opitulante Domino) potiti, obsidionem continuant, per gyrum sine interuallo dispositi. Ab ea ergo die neq; prædictus Solimannus, neque infidelium principum aliquis, simile aliquid ausus fuit tentare, quamdiu in obsidione perstiterunt. Optime porrò in eo conflictu se habuerūt prędicti principes: sed dñs Tancredus, Galterus quoq; de Garlāda, Francorū regis dapifer, Guido etiam de Possessa, & Rogerius de Harnauilla, celebrem sibi in eo negotio comparauerunt famā. Nostri igitur ad incutiendū terrorem hostibus de capitibus occisorū intra urbē plurima inijci machinis iaculatorijs præceperunt: & ex eis mille, & de captiuis aliquot ad Imperatorem dirigētes, plurimā per hoc eius sibi gratiam compararunt. Vnde & pecuniam non modicam, & holosericorum diuersa genera ad remunerandos exercituum principes, multa cum liberalitate direxit, præcipiens, ut uictui necessaria cum omni plenitudine, et sine dilatione ad eos deferretur commerciū.

Locantur principes deputatis sibi stationibus, & urbs undiq; obsessa impugnatur: quidam nobiles procumbunt inane. Caput V.

QVadam iterum die dum omnes in circuitu principes suas certatim ad murum applicarent machinas, & modis quibuscunq; poterant muros debilitare, & sibi parare introitum niterentur, ocium & desides ferias (strenuorum more) declinantes, comes Hermannus, & Henricus de Ascha, de regno Teutonicorum uiri nobiles & inclyti, instrumentum quoddam artificiose satis compositum, familiarium & suorum domesticorum conatu & uirtute multa mœnibus applicant. Erat autem machina quercinis trabibus contexta, in cuius ambitu robustos intexuerant parietes, ita ut introducti equites uiginti, uiribus robustissimi, ab omni telorum immissione et iactu, & maximorum molarium qui intromissi erant ad fodiendum murum, uiderētur consistere posse securi. Quæ tandem machina (ut prædiximus) muris applicata, instantibus desuper ad muri defensionem ciuibus, magno impulsu lapidum ita contrita est, ut solutis compagibus, eos qui infra se erant comprimeret uniuersos. Condoluit itaque prædictis nobilibus (eo quod inutiliter, non sine sumptu, consumpta essent multorum dierum opera) populus uniuersus: condoluit & uiris fortibus, qui casu tam miserabili occubuerant. Spe tamen potiundæ uictoriæ se inuicem consolabantur, eoq; maximè, quòd uitam meliorem non diffiderent esse consecuturos eos, qui in huiusmodi negotio animas pro Christo ponerent. Instar enim martyrij non immeritò reputabant, in agone huiusmodi uitam amisisse. Vnde morte contempta, uitam pro nihilo ducentes, quibuslibet periculis se obijciebant confidentius, ea spe facti animosiores. Instabāt igitur principes ad urbis expugnationem per circuitum unanimiter, & ut quisq; in parte sibi deputata sollicitum se exhiberet, & obsessos molestaret amplius, gloriosum reputabat: feruebat opus impendio, & assiduis congressionibus, & pugna penè continua, requies ciuibus negabatur. Lacus tamen ciuitati adiacens, nostrorum maximè præpediebat operam & studium, & contra optatam detinebat efficaciam, ciuibus omnimodam præbens consolationem. Nam per eum nauigantes, uictus & alimentorum inferebant copias: nonnunquam uidentibus nostris, & contradicere non ualentibus, multitudinem introducebant.

Nostri

Nostri naues à mari deferunt, in plaustris lacum occupant: ciues nostrorum admirantur augmentum, & desperant. Caput VI.

COnuenientes igitur Deo amabiles principes, super eo specialiter deliberant articulo, qua ratione huic malo commodius possint occurrere: & tandem placuit in communi, ut missa populi parte maxima, & equitum cum eis aliquot legionibus ad mare, naues inde siue integras, siue per partes dissolutas, super currus & uehicula, uel alio quoquo artificij genere usq; ad lacum pertrahant: alioquin futurū, ut euacuatis eorum conatibus, consumptis studijs inutiliter & impensis, res in irritum deducatur. Porrò peruenientes ad mare, quibus id muneris erat iniunctum, uias eorū & propositum Domino misericorditer dirigente, naues reperiunt modicæ quantitatis cuiusdam. Quas à domino Imperatore facilius impetratas educentes de mari, sicco locauerunt in littore. Copulatisq; adinuicem tribus aut quatuor plaustris, prout nauium longitudo deposcebat, eisq; desuper impositis, unius noctis spacio per miliaria septē uel amplius, funibus, humeris & ceruicibus hominum impositis, usq; ad prædictum pertraxerunt locum. Erant autem inter eas quædam non ita modicæ, sed quæ cētum aut quinquaginta pugnatorum numerū possent recipere. Receptis igitur nauibus, & in lacum depositis, lætatus est supra modum Christianus exercitus: & concurrentibus uiris ad lacum primoribus, remiges inducunt, nauigandi habentes peritiam, & simul cum eis uiros in armis strenuos, & animositate commendabiles, spē habentes omnino certam, quod autore Domino urbem essent in proximo habituri. At uerò ciues solito plura in lacu uidentes nauigia, admirati sunt, hærentes an suorum esset apparatus, qui eis subsidia ministrare curaret, an hostium. Tandemq; cognito, quod nostris multis laboribus à mari deductas, & terrestri itinere, eas in lacum immisissent, nostrorum admirati sunt & uires & augmentum, quod rem desperatam, & penè impossibilem effectui mancipassent.

Iterum ex omni parte ciuitas oppugnatur. Comes Tolosanus contra se positam turrim machinis & omni arte debilitare nititur: sed resistentibus ciuibus opera consumitur. Caput VII.

PRæoccupato itaq; classe immissa, ciuium per lacum discursu, decretum est publicè, & uoce indictum præconia, quatenus legiones singulæ, sicut sub certis principibus erant constitutæ ad impugnandam urbem denuò uiriliter armarentur, & maiore solito instantia, quantas possent ciuibus inferrent molestias. Sicq; singuli principes suos animantes exercitus, & armatos ad congressum dirigentes, factus est assultus longè solito asperior. Machinis quoque instantes animosius, alij murum suffodere, alij magnos contorquere molares ad debilitanda mœnia satagebant. Erat autem in parte Australi (quæ domino comiti Tolosano ad impugnandum erat deputata) turris quædam, sublimitate simul & grossitie cæteris nobilior (iuxta quam prædicti Solimanni uxor dicebatur habere domicilium) ad hanc deijciendam Comes omne studium iam per dies aliquot impenderat, sed inutiliter. Nam cum duabus machinis iaculatorijs eam continuis iactibus flagrasset instantius, præ operis soliditate lapidem etiam unum ex ea dissoluere non poterat. Vnde ne ab incepto quasi uictus desisteret, instantiam geminans, tormenta etiam multiplicat, & contortis saxorū maiorum molibus, & miræ soliditatis cautibus immissis, rimas cœpit agere, & in puluerem ictibus fatigata resolui. Quod uidens exercitus, adunata manu se inuicem cohortantes uallum exuperant, & ad murum accedentes, prædictam turrim deijcere, aut saltem perforare nituntur. Ciues autem compertum habētes, quod prędicta turris ruinam minaretur, eam interius lapidibus & cemento repleuerunt, ut si fortè murus aut suffossus, aut tormētis debilitatus corrueret, opus nouū pro uetusto succederet, & penetrare uolentibus præstaret impedimentum. Nostri tamen sub testudine latentes solidissima (quam uiolenter secus murum appulerant) murum suffodere nitebant. Tādemq; effectū est, ut foramē quo duo armati uiri possent facilius introire, ferreis instrumētis & multo labore cōficerent. Ciues aūt è conuerso importunè insistentes, omnino resistere (argumēta argumētis, & uires uiribus nō inferiore spiritu obiectare) unanimit᷑ parati, arcubus & balistis, & omni armorū genere, lapidū quoq; contorsione pugillariū, hostes à se repellere, & illatas propulsare nitebantur iniurias.

Factum

Factum ducis Godefridi memorabile. Ciues machinis nostris ignem immittunt, & adipem: casus cuiusdam uiri nobilis lamentabilis. Caput VIII.

ERat autem inter eos qui murum ab impugnatibus tuebantur, quidam cæteris improbior, corpore quoque & uiribus notabilior, qui arcu in nostros multam operabatur stragem. Insuper etiam & de secessu (quo diu nimis usus fuerat) intumescens, nostros probris afficiebat & cõtumelijs, desides eos uocãs, & timiditatis obijciens titulum. Erat autem hic in ea parte ita importunè desæuiens, quæ domino Duci & suis cohortibus ad impugnandum erat deputata: quod uir illustris nõ perferens dominus Godefridus, sumpta balista locum quærens opportunum, manus contra prædictum grassatorem dirigit, & telo per uitalia directo, confossum & exanimẽ ad terram deijcit: iustam pro his omnibus quæ nostris intulerat opprobrijs rependens uicissitudinem. quo facto, cęteros eiusdem operis consortes (qui in ea parte illius exemplo animati resistebant animosius) maximè deterruit, ita ut minus minusq; & missilia contorquerent, & iacularentur conuicia. Alij tamen qui in cæteris partibus pro urbis defensione desudabant attentius, facti huius ignari, nihilominus de turribus & muris tota se tuentes diligentia, in nostros & cædem & uulnera totis uiribus procurabant exercere: picem quoq;, & oleum, & aruinam, & cętera quæ incendijs solent fomitem ministrare, & accensas faces in nostras machinas dirigentes, eas ex parte plurima (ubi non obseruabantur diligentius) consumebant. Quibus aut in parte Australi ad expugnandam prædictam turrim erat labor sedulus, curam ad idipsum continuabant & studium: sed uidentes quicquid hesterna die in muro suffoderant, tota nocte secuta repararent, cœperunt fieri remissiores, uidentes quod non proficerent, dumq; penè desisterent ab incepto, ecce quidã ualde strenuus & nobilis eques de exercitu comitis Normannorum, sui exemplo uolens alios animare, lorica indutus & galea, & opertus clypeo, uallum transiliens, ad murum accessit imperterritus, nouam lapidum structuram (quam eadem nocte ciues opposuerant) uolens conuellere, & foramen quod hesterna die factum fuerat rursus aperire: sed instantibus desuper cum omni importunitate ciuibus (nec aliorum quisquam ut opem ferret ausus fuit accedere) nec ille potuit consummare propositum. magnis enim lapidum molibus ibi secus murũ contritus, cernentibus nostris, nec subuenire uolentibus, interijt. Cuius corpus exanime uncis ad se ferreis subleuãtes, infra mœnia suis expositũ ludibrijs deiecerunt, tandemq; lorica nudatũ et galea, ad nostros reiecerunt extra mœnia: quo debitis exequijs sepulturæ tradito, fleuit super eum populus, eius plurimum cõmendans animositatem, & mortem eius in conspectu Domini reputans preciosam, per quam eius animam electis spiritibus non dubitabant sociandam: omnibus enim (ut prædiximus) una mens erat, & eadem sententia, eos qui sic in acie procumbebant, uitã mereri perpetuã, & in parte sortis sanctorũ, & pręedestinato collocari in lumine.

Quidam principibus desperantibus, se offert artifex: machinam construit, turrim suffodit, suffossam diruit. Caput IX

INterea de more, quem sibi fecerant adinuicem, conuenientes nostrarum legionũ Deo deuoti principes, compertum habentes quod non proficerent, sed magis inutiliter operam consumerent & studium, apud se quærunt diligentius, deliberatione proposita, quo in tanta necessitate opus sit consilio: dumq; circa id insisterent plurimum, & anxietates sustinentes, ecce quidã Longobardus natione, accedens ad principes, uidens quod omnium artificum eluderentur argumenta, & labor sine fructu deperiret, huius artis professus est se habere peritiam: asserens, quod si ei sumptus de publico ad operis consummationẽ sufficientes, & necessaria ministrarentur, ipse autore Domino infra paucos dies turrim prædictam, sine damno nostrorum ad terram deijceret, & latè patentem introitum omnibus ingredi uolentibus, ministraret: sumptibus igitur de publico ministratis ad omnem sufficientiam, & salario insuper condigno pro eius laboris recompensatione assignato, subiecta pro uotis materia, machinam miro construit artificio: ita ut qui intus erant, nolentibus hostibus sine suo periculo secus murum eam possent applicare, & interius latentes, murum suffodere non timerẽt, quod ipso rerũ experimẽto plenius edocuit ad euidentiã. Nam cõposito et

armato undiq; pro ſuo uoluntate inſtrumento, ad ſuffodiendum murum neceſſarijs inſtructus, ſub eadem ſecũ colligit machina, quã etiã cũ ſuis opificibus probè nimis, & argumentoſe plurimũ, trans uallum mœnibus applicat: ciues autem inſtantes ſolita proteruia, immiſſis magnis molaribus, & igne deſuper iniecto, quę omnia (propter culminis arduitatem, & latera deuexa, quæ inhærere non poterant) ut damnum ſubiectis irrogarent, de conſueto auxilio cœperunt diffidere: & inſtrumenti, quod nullatenus lædere poterant, robur admirantur, & artificis argumentum. Qui autem ſub ea latebant teſtudine, ſecuri penitus ab hoſtium inſidijs ad infringendum murum, & turrim ſubuertendam totis inſtant uiribus, et conuulſorum loco lapidum ſtipites ſupponunt, & ligneam materiam, ne parte muri inferiore ſuffoſſa, ſubitò corruat: pars ſuperior & machinam comprimat, quæ tantæ pondus magnitudinis, & immenſitatem ruinæ nullatenus ferre poterat. Facta igitur tanta ſuffoſſione, quæ ad turris deiectionem ſufficere poſſe uidebatur, & ſuſtentaculis qui murum caſurum ſuſtentabant igne ſuppoſito, & nutriendis ignibus apta ſubiecta materia, machinam relinquunt, ad ſuos cum omni celeritate ſe cõferentes. Factumq; eſt, ut circa noctis medium omniũ fulcimentorum conſumpta materia, & ignibus edacibus in cineres redacta, turris cũ tanto fragore ceciderit, ut etiam remotos quodam horrore concuteret, & terręmotus inſtar corda conturbans ingereret formidinem: ad quem ſonitum excitę legiones, ad arma coluolant, animos induunt, tanquam urbem uiolenter ingreſſuræ.

Vxor Solimanni cum duobus filijs fugiens capitur. Deſperant ciues: cum Tanino græco de ſua deditione tractant: mittuntur ad Imperatorem nuncij. Caput X.

SOlimanni uerò uxor, quæ hactenus urbis obſeſſæ moleſtias multo labore pertulerat, turris caſu, more feminæ perterrita, paratis nauibus urbem clam egreſſa, ad loca tutiora ſe cum ancillis & familiaribus transferre propoſuerat: ſed noſtri qui per lacum in nauigijs erant, ad cohibendos introitus exituſq; ciuium deputati, dum ſtudioſius more prudentum cuncta perluſtrant, abeuntem reperiunt, repertam capiũt, & captam cum duobus filijs tenellis admodum, principibus repræſentant, qui ſub arcta cuſtodia cum alijs concaptiuis eam præcipiunt diligentius conſeruari. Ciues autem de aditu hoſtibus patefacto, & de captiuitate tantæ feminæ, mente plurimũ conſternati, prorſus de uiribus diſſidentes, miſſa legatione, à principibus inducias poſtulant, de ſua deditione cũ eis tractaturi. Taninus aũt, de quo ſuperius fecimus mentionem ſicut uir erat uerſutiſſimus, præſentiẽs populi à ſui tuitione deficiẽtis uoluntatẽ: maiores cõuenerat, monens ut in ſui deditione dñm Imperatorẽ honorarẽt: proponens, quod hic peregrinorũ exercitus (qui pręſens erat) ad alia properabat negotia, nec ex principali propoſito, ſed incidẽter, et quaſi prætereundo in eam deſcẽdiſſent obſidionẽ. Dñm autem Imperatorẽ circa ſe poſitũ haberent perpetuò: de cuius commendabili plurimũ poſſent clementia præſumere, & ſemper expectare meliora. Optimum ergo erat, ut in eo facto Imperatorẽ, hominibus ignotis & genti barbaræ præponerẽt, ita in eius manu fieret deditio, quã declinare nõ poterãt, & per eos urbẽ reciperet Imperator, cuius nõ multis retro temporibus per Turcorũ uiolentiã imperiũ iniuſtè amiſerat. His et huiuſmodi perſuaſus ciuiũ conuentus, in manu Imperatoris eligunt urbẽ, perſonas quoq; ſuas & omnẽ ſubſtantiã ſalua incolumitate reſignare: nec tamen id moleſtũ noſtris fuit principibus, quippe cùm ad alia tota eorũ properabat intentio, nec his inhęrere eorũ eſſet propoſitũ: ſperãtes tamen, quod iuxta pactorum tenorẽ ſalua eſſent exercitui in ſolatiũ laboris & damnorũ quæ pertulerant, ſpolia ciuitatis: captiuos tamẽ de fratribus quos tum ſæpe dictus Solimannus cũ de exercitu Petri heremitę, & apud caſtrũ Ciuitot, tũ etiã quos ciues in obſidione ceperant, libertati reſtitutos, noſter recepit exercitus uniuerſos, anteq; de eorum deditione uellent tractare ſermone, & eorum in hac parte uotis ſatisfacere. Factũ eſt igitꝰ, quod de principum cõuenientia & populi conſenſu miſſi ſunt ad Imperatorẽ nuncij dicẽtes: Principes & Chriſtianus exercitus qui apud urbem Niceam, in eius obſidione pro Chriſti nominis amore fideliter laborauerunt, eam autore Domino, multa ſolicitudine & urgente inſtantia compulerunt ad deditonem. Vnde nos ad tuam dirigentes ſerenitatẽ monemus & exhortamur attentius, quatenus ad partes illas de tuis principibus cum ſufficientibus expeditiouibus aliquos mittere non moreris, qui urbẽ traditã ad

honorem

honorē tui nominis conseruare ualeant, & captiuorum multitudinem hinc transferre sint idonei. Nos enim urbe uestrę celsitudini resignata, iter quod semel assumpsimus, autore Domino, prosequi non differemus.

Imperator missis nuncijs urbem recipit: principibus gratias agens, munera mittit. Indignatur populus: pacta confracta queritur: captiuos Constantinopolim ductos, imperator remittit ad propria, muneribus honoratos. Caput XI.

HIs auditis lętabundus imperator & gaudens, quosdam de familiaribus suis, de quorum fide præsumebat & industria, cum ingentibus copijs, ad partes illas dirigit, qui & urbem suscipiant, & communiant susceptā, omnem captiuorum substantiam, tam in auro & argento, quàm in quolibet supellectilis genere sibi uendicantes: singulisq́ principibus dona mittens ingentia, eorumq́ literis & uiua uoce captās beneuolentiam, grates pro tam honesto seruitio, tantoq́ imperij (quod per eos accesserat) incremento, refert ingentes. Verùm populus & secundæ manus homines, qui ad hoc in prædictæ urbis obsidione studiosius desudauerant, ut de spolijs captiuorum ciuium, & de substantia multiplici infra urbem reperta, rerum suarum dispendia quæ pertulerant, resarcire possent, uidentes, quod non satis æqua mercede eorum remuneraret labores, quodq́ publicādū erat ex pacto, rebus familiaribus & fisco inferre suo proponeret, ægrè nimis tulerunt, ita ut pœniteret eos impensi laboris & sumptuum, quos (ut eis uidebatur) inutiliter attriuerant. Sed & principes eundem Imperatorem, circa pactorum tenorem malitiosē uersatum constanter asserebant: nam in pactorum serie quæ inter eos inita fuerant, hæc formula dicebatur interserta: Quod si aliquam de urbibus, quę eius imperij fuerant, tota illa eorum profectione, usq́ in Syriam (præuia Domini misericordia) capi contingeret, urbe cum adiacētibus pertinentijs Imperatori restituta, præda, manubiæ, & uniuersa substantia, exercitibus, in laboris remunerationem & refusionem impensarum omnino cederet sine contradictione. Et licet nostris facilè & in expedito esset, Imperatoris familiam longè ab urbe repellere, & ad dominum suū remittere uacuos, idq́ iure fecisse uiderētur (nam iniquum est, ei fidem seruare, qui contra pacta nititur uersari) tamen timorem Dei habentes præ oculis, & ad maiora festinantes, uerbum de communi prouidentia dissimulant: populumq́ id molestè ferentem, honestis comprimunt persuasionibus, ut expediti proposito ualeant satisfacere. Græci uerò qui ad hoc missi fuerant, urbem ingredientes, susceptis armis ciuium, & deditione completa, exeūtes ad castra, & statuti corā principibus, pro uita ciuium & incolumitate supplicant, dicentes eos dn̄o Imperatori urbē restituisse, & suos iugo illius & potestati ceruices mancipasse. Sic ergo urbe capta, & copijs quę sufficere uidebantur ad urbis tuitionem deputatis, Solimanni uxor cū duobus filijs (de quibus prædiximus) & captiuorū ingenti multitudine Constantinopolim translata est: ubi ab Imperatore non solum clementer, uerumetiam liberaliter nimis tractati, infra paucos dies libertati pristinæ sunt restituti. Id autem ea fecisse dicitur intentione, ut & Turcorum sibi reconciliaret gratiam, & in nostram propensiores suis beneficijs excitaret iniuriam: & alios si quando casu quolibet urbem contingeret obsideri, à deditione simili non deterreret. Capta est autem urbs Nicea anno ab incarnatione Domini millesimo nonagesimoseptimo, mense Iunio, decima die mensis.

Soluta obsidione iter arripuit exercitus. Diuiduntur ab inuicem principes. Solimannus cum innumeris copijs iterum occurrit. Caput XII.

SOluta igitur obsidione de mandato principum, iterum ad proficiscendum inuitatur exercitus, & compositis sarcinis, tertio calend. Iulij iter arripiunt. Cumq́ per biduum iunctis legionibus incessissent, casu nocte illa secus quendā pontem, aquarum commoditatē secuti, castrametati sunt: unde summo diluculo ante lucis exortū, dum adhuc essent tenebræ, rursus ad iter se accingētes, transito pōte, siue casu siue ex industria, diuisi sunt principes ab inuicē cū suis expeditionibus. Dominus enī Boamūdus, & Normannorū comes, et Stephanus comes Blesensium, Tancredus etiā, & Hugo comes de sancto Paulo, lęuā secuti, seorsum illa die profecti, in uallē peruenerunt cui nomen Gorgon: ibiq́ secus ripam fluuij decurrētis, pascuorum habentes commoditatem & graminis, circa horam nonam castra locauerunt. ubi & noctem illam soliciti,

tamen locatis in gyrum excubijs quidam transegerunt: reliqui uerò omnes dextram tenentes, illam compleuerunt dietam: & iuxta prædictorum castris duobus distantes miliaribus, in locis itidem pascuis, & aquarum habentibus commoditatem, castra posuerant. Solimannus uerò illatæ memor iniuriæ, & ad animum reuocans sine intermissione, quomodo per illos urbem egregiã, uxorem & filios amisisset, ad id totis uiribus anhelabat, ut eis uicẽ rependeret: & aliquas si posset, eis pręstrueret insidias. Conuocatis itaq; ingentibus denuò militum copijs, nostrorum à læua æquis penè passib. subsequebatur exercitum, in quo etiã exploratores habens, qui de statu proficiscentium, eum indesinenter redderent certiorẽ, pręstolabat̃ assiduè, quomodo sumpta occasione opportuna in eos posset irruere. Cognito aũt per eosdem quod diuisus esset exercitus, itẽ pars altera quę uirib. & numero minor uidebatur, sibi erat uicinior, horam ratus inuenisse competentẽ, descendit de montibus cum illo suorũ infinito comitatu. uixq; aurora Solis subsequentis nunciabat aduentum, & noctis umbra densior luce propinqua dissolui cœperat, cum ecce qui in speculis erant constituti, ut hostiũ si qui essent de remoto pręsentirent insidias, exercitũ admonerẽt, uisis hostibus, lituis concinunt, & cursu rapti uelocissimo, hostes adesse denunciant. Igitur cornicinũ clamore & uoce præconia excitæ legiones uniuersæ, ad arma conuolant, equos pręparant tanq; prælium cominus habituri. Erat autem mane, in ipsa die calend. Iuliarum. Disposita igitur uniuersa populi multitudine, per acies, & præpositis singulis cohortibus quinquagenarijs & cẽturionibus, & per alas pedestrium turmarũ primicerijs constitutis, sarcinas, impedimenta, omnemq; senum, mulierũ, ac debilium inualidam multitudinem, quo expeditiores ad pugnam possint procedere, secus arundinetũ in uicino positum, curribus & uehiculis eos prætexentes, collocant quasi in tuto. Missisq; nuncijs ad reliquas partes exercitus, à quibus temerè diuisi fuerant, monent & hortantur attentius, ut accelerare uelint, significantes in quantis angustijs positi sint. Postquam uerò iuxta rei militaris disciplinam in castris dñi Boamundi omnia uidebantur secundum ordinem disposita, ecce circa horam diei secundam adest Solimannus, infinita secũ Turcorũ trahens agmina: quodq; nostris erat mirabilius, in tantorũ multitudine, quę ducẽtorũ miliũ dicebat̃ excedere numerũ, nec unus nisi eques poterat reperiri. Nostri aũt, ut prędiximus, ꝓmiscuè utriusq; ordinis secũ habebãt legiões.

Pugna committitur. Cadit Vuilhelmus Tancredi frater: & totus Boamundi in arcto nimis constituitur exercitus: Tancredus penè capitur. Caput XIIII.

Accedente itaq; Turcorum exercitu, tantus factus est in castris tumultus, quod uix alicuius sermo poterat exaudiri. Fragor enim armorum & equorum strepitus, turbarum classica, & tympanorum sonus horribilis, ipsorum etiam certantium tum clamantium ululatus usque ad sidera tolli uidebatur, ita ut plurimum inassuetis & minus circa huiusmodi exercitatis legionibus, terrorem incuteret uehemẽtem. Irruentes igitur in nostrum exercitum Turcorũ acies, tantam immiserũt sagittarum multitudinẽ, ut instar grandinis aërem occuparẽt, & in nostrorum legionibus uix uacuus à uulnere aliquis inueniret̃: uixq; prior nubes descenderat cum arcubus, sequens emissa nõ rarior, si quid prior intactũ dimiserat, secunda illęsum nõ præterijt. Nostri autẽ, quibus id genus pugnæ ceu incognitũ, eoq; minus tolerabile, quo et minus usu compertũ, uidẽtes quod equi eorum sine remedio deficerent, ipsiq; subitorũ uulnerum, & quod non multum pręcauere poterant, confixionibus interirent, gladijs & lancearum acumine in hostes irruendo, eos à se propellere satagebant. Illi autẽ irruentium pondus ferre nõ ualentes, studiosè diuidebant̃ ab inuicem, ut eorũ impetus eluderent, & neminem sibi obuiã habentes ad suos redirent, concepta spe delusi. Quibus ad suos infecto negotio redeũtib. Turci denuò relegabãt̃ adinuicẽ, & immissa iterũ in modũ imbriũ sagittarũ multitudine, neminẽ absq; letali uulnere pręteribãt. resistebãt tamẽ nostri quãtũ poterãt loricis, cassidibus, ꝓtecti & clypeis: sed equi eorũ & inermis populus passim ꝓsternebat̃, & sine delectu. Ceciderũt in eo cõflictu uiri ex utroq; ordine memorabiles, ad duo penè milia: inter quos egregiæ indolis adolescẽs Vullielmus Marchionis filius, domini Tãcredi frater, dum prorsus in agone desudat uiriliter, sagitta confossus interijt. Robertus quoque Parisiensis, uir in armis strenuus, eodem

eodem mortis genere uitam finiuit. Dñs quoq; Tancredus, dum in medijs fulminat hostibus, uitæ prodigus, & suæ conditionis immemor, uix à dño Boamundo mortis casibus nolens & inuitus uiolenter ereptus est. Inualescebant igitur hostium agmina, & nostris pené deficientibus, arcu ab humeris dependente, & eius neglecto officio, gladijs instant cominus, ita ut dissolutis cohortibus, nostri fugam arriperent, ad sarcinas & impedimenta redeuntes: ubi circa currus & uehicula, sub arundineti densitate arbitrantes se aliquod inuenire posse defugium, conglobati sunt.

Adsunt reliqui principes, fratribus suppreßis subueniunt, & uertitur in fugam Solimannus. perit eius exercitus: nostri uberrima reportant spolia. Iterum unitur exercitus. Caput XV.

DVm igitur sic afficeret̃ fideliũ exercitus, & D. Boamũdi uirtus prorsus collapsa deficeret, ecce uiri illustres & magnifici, dux Godefridus, comes Raymundus, Hugo magnus, Balduinus & Eustachius ducis fratres, & alij Deo deuoti principes, deducentes secum optimè armatos equitũ *XL* millia, in castris suorũ turbis pedestrib. relictis cum omnigenere impedimentorũ, ueloces aduolant suis opẽ collaturi. Accedentibus uerò eis ad castra D. Boamundi, iterũ qui iam penè succubuerãt, resumptis animis, & restitutis in integrũ uiribus, rursus ad certamen redeunt, & illatã quærentes iniuriam ulcisci, & priores redimere defectus, in hostes irruũt animosius, & gladijs instantes uiriliter, quos prius quasi superiores horruerãt, forti prosternunt dextera, iam non resistere ualẽtes. Dñs uerò Podiensis episcopus, cum alijs eiusdẽ officij ministris populos admonent, hortantur principes, ne manus remittant, sed certi de uictoria diuinitus conferenda, interemptorum sanguinem ulciscantur, & de fidelium strage fidei hostes, & nominis Christiani non patiantur diutius gloriari. His & huiusmodi populum incitabant ad congressum uiri Dei, & uires quantas poterant, eorum animis infundebãt. Irruentes igitur nostri solito uehementius & proteruius, instantes gladiis, dissolutis agminibus, non sine strage innumera eos in fugam uertunt. Fugientibus etiam tanta adhærentes instantia, ut per tria aut quatuor miliaria ultra eorum castra, quæ in ualle opima locauerãt, continuam ex eis cædem operantes, persequerentur: unde eis cum multa confusione dispersis, & interfectis quampluribus, reductis etiam captiuis nonnullis, quos ex nostris uiolenter abductos trahebant secum, ad hostium castra reuersi sunt: ubi reperientes infinitas auri & argenti copias, alimentorum quoque commoditates amplissimas, greges, armenta, asinorum turbas, & iumentorum, camelorum quoq; phalanges, quales prius nostri non uiderant, & equos nonnullos, papiliones quoq; & tẽtoria uarij coloris, & formæ inauditæ, transferentes secum omnia, onusti spolijs uberrimis, prædam agentes & manubias, in castra reuersi sunt sua. Cecidisse dicuntur illa die de hostium numero uiri potentes et inclyti, & apud suos locum maximum obtinentes, ad tria milia: de nostris uerò popularibus, & plebe infima promiscui sexus, quatuor milia. nam de maioribus duos tãtum ibi corruisse, ueterum tradit memoria. Pugnatum est ui ab hora diei secunda, usq; in horam octauam uario euentu, die calend. Iuliarum, uiribus lõgè imparibus, & numero multũ dissimili. Nam qui Solimannum secuti fuerant, centum quinquaginta milium scilicet, cum numeratis equitibus dicebantur excedere numerũ. Nostrorum autem qui præsentes illo in tanto certamine desudarant, uix fuit numerus equitum ad quinquaginta milia. Obtenta igitur diuinitus tanta uictoria (ut saucios reficerent, ad modicum aliqua concessa requie) conuocatis adinuicem exercitibus, tribus diebus cõtinuis in locis amœnis & pascuis uirentibus corpora curauerunt, & equorum habuerunt solicitudinem in omni alimentorum abundantia & infinitis copijs, quas hostes comportauerant, & reliquerant fugientes. Optimè se habuerũt in eo discrimine tam periculoso, nostri maiores principes: sed quidam de mediocribus Balduinus de Beluaco, Galo de Caluomonte, Guastus de Bedez, Girardus de Cheresi, perennem sibi gloriam in eodem facto pepererunt. Ab ea igitur die communi decretum est consilio, quatenus de cętero iunctis agminibus, indissolubili copula simul incederent, ut & aduersa communicarẽt, & prosperis couterentur.

Pisidiam ingressæ præ aquarum inopia supra modum laborant legiones. Periclitatur miserabiliter exercitus. Caput XVI.

POstquam ibi per triduum, ut prædiximus, moram sibi & equis suis fecerunt necessariam, iterum monentibus lituis, ad iter se accingunt, uiam inceptā continuaturi. Vbi transcursa uniuersa Bithynia, Pisidiam ingressi sunt: inde uiæ quærētes compendia, casu descēderūt in regionē arētē & inaquosam, in qua & caloris immoderati, quā lē solet ardēs Iulius ministrare, et sitis importunę gemina fatigati molestia, cœpit populus penè deficere, ita ut ꝓmiscui sexus illa die prę sitis anxietate & caumatis intēperātia, plus quā quingēti spiritū dicerēt exhalasse. Accidisse dicit ea die, quod nulla alia tradit historia, quod prętgnantes prę sitis angustia, & caloris intēperie, ante tēpus à natura decretum, fœtus ędere compellerentur, quos præ anxietate spiritus quosdam uiuos, extinctos, quosdam, alios etiam semineces in strata proijciebant: aliæ ampliore abundātes humanitate, pedes suos circumplexæ, per uiam uolutabantur, & sexus feminei oblitæ, arcana denudabant, magis pro instanti mortis periculo sollicitæ, quàm ut sexui debitam conseruarent reuerentiam. Sed & uiris non multum proderat sexus robustior, qui sudore deficientes & calore, ore patulo, & naribus aēra captantes, contra sitis importunitatem quærebant, quod inuenire non poterant, humoris remedium. Nec solum homines his tātis erant subiecti periculis, uerùm & iumenta deputata sarcinis & alia quælibet animantium genera, arefactis interioribus, & uitalibus interclusis, sua negabant obsequia: sed nec auibus delicatis, quorum præda & uolatu solet recreari nobilitas, nisis uidelicet, accipitribus & herodijs proderat cura dominorum, quibus inter manus flatum uitalem exhalabant. Catuli quoq; naribus sagaces & apti uenatibus, dominorum delitiæ, relictis dominis quibus fideliter adhærere consueuerant, anhelantes & sitibundi passim per uias deficiebant: quodq; his omnibus erat periculosius, equi fideles præliorum consortes, & in quibus de propria salute dominis multa erat fiducia, quiq; & calce & dentibus suam prius protestabantur superbiam, urgente sitis & immoderati caloris periculo, quasi uilia deficiebant subiugalia. Tandem omnibus à tanta aquarum laborantibus inopia, misericorditer affuit pater misericordiarum, & Deus totius consolationis: nam diu optatus & quæsitus multum, inuētus est fluuius, ad quē peruenientes, prę nimio desiderio certatim ad aquas properant: ubi reperta aquarum pro uotis copia, bibendi modum excedentes, in grauius descenderunt periculum. Nam plures qui sitis discrimen euaserant, sicut in talibus solet accidere, auiditati potus modum non ponentes, mortem quam euasisse uidebantur, in aquarum reperiunt opulentia. Nec solum de hominibus, uerùm & de iumentis eo casu ceciderunt. Tandem uerò opitulante Domino, his erepti periculis, in regionem copiosam satis & uberē, riuis, nemoribus & pascuis amœnissimam descenderunt, iuxta Antiochiam minorem, quæ prædictæ Pisidiæ metropolis esse dinoscitur, in locis pascuis castrametati.

Diuiduntur ab inuicem quidam de principibus, & circumiacentes oberrant regiones. Dux cum urso dimicans penè occiditur. Caput. XVII.

HIc primum quidam de principibus studiose ab exercitu separati sunt, seorsim particulares trahentes exercitus. Quorum primus fuit dominus Balduinus Ducis frater, & cum eo Petrus comes de Scadineis, Raynaldus comes Tullēsis, frater eius, Balduinus de Burgo, Gilbertus de monte claro, cum septingentis equitibus, & pedestribus manipulis aliquot. Secundus fuit dominus Tancredus, & cum eo Richardus de principatu, Robertus de Ansa, & quidā alij nobiles uiri, cum quingentis equitibus, & peditibus etiam nonnullis. Horum autem omnium unum atq; idem propositum, uias prætētare circumpositas, explorare regiones, & fortunā experiri, rerumq; euentum, qui pro locorum tempore occurreret, ad principum, qui eos miserant, referre notitiam, quo prudentius & magis sine discrimine proficisceret exercitus. Qui à castris egressi, primum uiam regiam non deserentes, urbes finitimas Iconium & Heracliam prætergressi, tandem in dextram declinantes, uersus oram maritimam festinare cœperunt. Dux uerò & alij principes, qui in castris manserant, locorum in quibus castrametati fuerant, tracti amœnitate, & uicinitate nemorum, ut sibi inter tot labo-

laborum difficultates,aliquid recreationis indulgerent,& curis edacibus,quibus an-
gebantur continue,ſubtraherent,uel modicum uenandi gratia certatim ſaltus ingre-
diuntur:ubi uarijs ſemitis ad diuerſa rapti deſideria,uarios inuenerunt euentus. Inter
quos Dux etiam recreationis gratia & exercitij ſyluas ingreſſus,in urſum immaniſſi-
mi corporis & horrendi, caſu incidit: qui dum pauperem peregrinum ligna arida-
portantem inſequeretur atrocius, illeq; uix refugium inueniret ante faciem ſubſe-
quentis,& imminēs multo clamore proteſtatur periculum,forte Dux affuit:& ſicuti
plurimus erat in compatiendo fratribus,uelox irruit,opem laturus patienti. Videns
ergo bellua Ducem inſtantem gladio,ſpreto eo quē prius perſequebatur, in hoſtem
fortiorem ſe contulit, dente armatus & unguibus: tandemq; Dux,equo periculoſe
uulnerato,factus pedes,inſtat gladio nihilominus. Vrſus autem patulo rictu, & mur
mure occurrens horriſono,Ducis inſtantiam paruipendens,contempto gladio,niti-
tur ſe cominus ingerere confligenti.Porrò Dux irruentem à ſe propulſans gladio, to
tis nitebatur uiribus, ut eum mucrone perforaret: uerùm ille declinans gladium, &
brachijs complexum illigans,in ſolum nititur deijcere, ut ſub ſe poſitum,dente & un
guibus facilius poſſit laniare. uerùm miles egregius gladium non deſerens, ſicuti uir
robuſtiſſimus erat,læua complexus belluam,dextera impingit aciem,& capulotenus
immerſo gladio,mortem ingerit colluctanti:ſaucius tamen,& crure læſus,periculoſiſ
ſimè cruentam nimis obtinuit uictoriam. Vulnere quippe grauatus,& nimia ſangui-
nis debilitatus effuſione,ſolo decubans,ſe non poterat erigere. Tandem uerò prædi-
cto paupere,qui eiuſdem Ducis beneficio mortem euaſerat, proclamante, & caſum
qui acciderat, denunciante legionibus, cucurrit illuc uniuerſus populus, ubi fortis
athleta,exercituum patronus, læſus iacere dicebatur: quem lectica impoſitum cum
uniuerſorum gemitu & lachrymis, reliqui principes in caſtra detulerunt, Chirurgo-
rum adhibita ſolicitudine, quorum opera & ſtudio conuenientibus remedijs, plenā
poſſet ſalutem recipere.

Comes Toloſanus ad mortem infirmatur. Exercitus Lycaoniam pertranſiens, in Areſiam peruenit. Vxor Balduini Ducis fratris moritur. Caput XVIII.

PEr idem tempus uir quoq; magnificus & illuſtris dominus Raymundus Toloſa-
nus comes, graui correptus ægritudine, lectica ſimiliter ferebatur: qui euſque
grauatus extitit,ut in terram depoſitus,quaſi moriturus,pene ſpiritum exhalaret. Vn
de uir memorabilis dominus Guillelmus Auraſicēſis epiſcopus,quaſi iam defuncto,
fidelium animabus debita impendit obſequia.Sic ergo tantorum legiones(quaſi de-
ſtitutæ conſilio)uirorum, penè in deſperationem conficiendi itineris & conſumma-
tionis uotorum deſcenderant: unde pro eorum ſtatu plurimum ſoliciti omnes uno
ſpiritu effuſis lachrymis, ut reſtituerētur ſaluti,Dominum precabantur.Fiebantq; o-
rationes in celebratione diuinorum pro eis ab uniuerſa illa peregrināte eccleſia:quo-
rum ſupplicationes & deſideria, miſerator Dominus clementer exaudiens, ſoſpitati
eos & plenæ conualeſcentiæ, ſupplicantis populi uota, benigno fauore proſequens
reſtituit.Tranſcurſa igitur Piſidia,Lycaoniam ingreſſi, & Iconium eiuſdem regionis
metropolim peruenerunt:quam uacuam reperientes,alimentorum maximam penu
riam paſſi ſunt. Turci enim noſtrorum aduentu cognito, in nulla urbium ſuarum re-
ſiſtendi habebant fiduciam,ſed expoliatis urbibus, & uaſtata regione uniuerſa, cum
uxoribus & liberis, gregibus & armentis, & omnimoda ſubſtantia, ad montes con-
fugiebant imperuios,in eo ſolo ſpem habentes, quod noſtri alimentorum inopia fati
gati,eorum pertranſire regiones maturarent: neq; hac ſua opinione ſunt deluſi, cùm
noſtri regionis ſterilitatem fugientes,& uictus defectum, quantum poterant iter ac-
celerare properabant.Inde Heracleam pertranſeuntes,ad urbem Maraſiam applica-
ti,caſtrametati ſunt,moram ibi per triduum continuo facientes.Vbi domini Baldui-
ni,germani ducis,longa et graui fatigata ægritudine uxor,quam ipſe abiens fratribus
commendauerat,ex præſenti luce uocata,optimo fine quieuit in Domino Erat autē
nobilis matrona,ex Anglia trahens originē, Gutuera nomine,uita & moribus com-
mendabilis:quam cum honeſtis exequijs ibidem ſepelierunt.

Tancredus in Ciliciam descendens, Tarsum obsidet. Balduinum ducis fratrem ad easdem partes uenientem honestè suscipit. Caput XIX.

INterea uir per omnia commendabilis D. Tancredus, primus in Ciliciã, uiarum casu secutus compendia, perueniens Tarsum, eiusdem prouinciæ metropolim, cum ijs qui eum secuti fuerant, obsederat. Est autem Cilicia una de prouincijs quæ in Oriente continentur. Orientem autem Antiochiam, iuxta ueterum autoritatem uocamus Diœcesim: habetq́ Cilicia ab Oriente Cœlesyriam, ab Occidente uerò Isauriam, à Septentrione montis Tauri iuga, ab Austro uerò mare Cypricum, siue Myrtoum. Continet autem intra se duas metropoles, Tarsum, doctoris gentium patriam, & natale domicilium, de qua nobis in pręsenti est sermo: & Anauarzam, utranq; insitis suffraganeis urbibus: unde duæ potius dicuntur Ciliciæ, prima & secũda. Tarsum autem dicitur fundasse Tarsus, secundus filiorum Iauan, filij Iapheth, filij Noẽ tertij, sicut ueterum habent traditiones: & argumento est urbis à uocabulo conditoris denominatio. Solinus tamen de urbis conditore aliter sentit, dicens ita in quinquagesimo primo capitulo de Memorabilibus: Cilicia matrem urbium habet Tarsum, quam Danaę proles nobiliss. Perseus locauit. Hanc urbem intersecat Cydnus amnis, hanc alij præcipitari Tauro monte, alij deriuari ex alueo Hydaspis tradiderunt. Potest tamen utrunq; uerum esse, & quod Tarsus primo eam fundauerit, et quod postmodũ eam reparauerit uel ampliauerit Perseus. Vbi cùm per dies aliquot dominus Tancredus & sui in eodem perseuerassent negotio, ciues ad hoc compulerat, & minis & blandis persuasionibus, quod introducto eius uexillo, & super turrim eminentiorem locato, signum deditionis futuræ fecisse uiderentur, ea tamen conditione, ut usq; aduentum domini Boamundi & maioris exercitus, eos cõseruaret indemnes, nec à proprijs domicilijs interim demigrare, aut sua deserere prædia inuitos compelleret, ipsi aũt eidẽ aduenienti urbem sine difficulate resignarent: quod uerbum domino Tancredo bonum uisum est, & acceptum. Erat autem prædicta ciuitas, sicut & reliqua uniuersa regio, Christianos habens habitatores, Armenos uidelicet & Græcos, exceptis paucis, qui usum & autoritatem habentes militiæ, munitionibus præerant, populum uiolenta dominatione prementes: fidelibus autem militare non permittebatur, sed negotiationibus & agriculturis dabant operam. Interea dominus Balduinus Ducis frater, cũ his qui secum aduenerant, de uia secutus, maximam uictus pertulerat inopiam: tandemq́ post multos errorum circuitus, in montis uerticem casu se contulit: unde subiectam Ciliciæ regionem, cum suis urbibus usq; ad mare prospectu libero posset intueri. qui postq́ circa Tarsum castra esse cognouit, hostium ratus tabernacula, iter suum cœpit habere suspectũ: experiri tamen uolens, cuiusmodi esset illa regio, & cuius castra, quæ de remoto cõspexerat, animositate solita, cum omni suo comitatu ad campestria descenderat. At uerò dominus Tancredus præmonitus ab his quos in speculis sublimioribus locauerat, hostium præcauens insidias, socios conuocans, arma arripit: & hostium ratus agmina, quæ urbi uellent subsidia ministrare, occurrit eis imperterritus, fiduciam habens in Dño: & erectis uexillis, suos exhortatione corroborans, procedit aduenientibus obuiam. Postq́ uerò utrinq; mutuo sibi occurrentes, & contemplantes se de uicino, arma cognoscunt non esse hostilia, cõfidentius accedentes, in mutuos eunt amplexus: & post gratas adinuicem confabulationes, iunctis agminibus ad urbem redeunt, obsidionem cõtinuaturi. Vbi à domino Tancredo multum hospitaliter & plena charitate suscepti, de gregibus & armentis, quæ de adiacente contraxerat regione, honestum ea nocte habuerunt conuiuium.

Balduinus Tancredi uexillum de arce ciuitatis deijci mandat: suum ibidem locat. Tancredus indignatus recedit. Guelfo Adaman occupat Caput XX.

MAne autem facto, uidentes dominus Balduinus & qui cum eo erant, domini Tancredi uexillum in superiore ciuitatis arce locatum, inuidiæ stimulis agitati, professionis immemores (qua uelut germani fratres, quanto tempore incesserant, habentes unanimitatem spiritus in uinculo pacis, usi fuerant, & perpetuò decreuerant utendum) indignati sunt, quod eis præsentibus multo fortiores et maiores haberent copias, signa sua in urbem mittere præsumpsissent. Dominus uerò Tancredus,

dus,eorum,ficut modeſtus erat,indignationem mitigare cupiens,allegabat,quod de eius uexillo factum fuerat, minimè in eorum redundare ignominiam:nam ante eorũ aduentum & aduentus ſpem aliquam,eas cum ciuibus in uirtute ſua obtinuerat conditiones. Dominus autem Balduinus ſuggerentibus ſocijs, & ad id pro poſſe inſtigantibus, cauſæ meritum non diſtinguens, ſed præter debitum ſuo ductus ſpiritu, uerbis procacibus dominum exacerbans Tancredum, rem eò arroganter deduxit, ut pene arma in ſe conuerterent, ſtragem mutuam operantes. Factumq; eſt, ut ciuibus ad ſe uocatis, publicè minaretur, quod niſi Tancredi uexillum deponerent, & ſuum loco illius erigerent,inuito eo qui eis ſecuritatem promiſerat, urbem & ſuburbana in gyrum omnia traderet exterminio. Vidētes porrò ciues,quod Balduini multo maiores eſſent copiæ,& uirtus longe pręſtantior, ſub eiſdem conditionibus & pactorum forma, quam prius domino Tancredo pepegerant, deiecta priore, domini Balduini in eadem arce locauerunt uexillum: quod uidens dominus Tancredus,confuſus nimiam merito concepit indignationem:ſed ſaniore conſilio,& pia longanimitate,motum animi temperans,timēs ne periculoſa nimis inter fidelium acies oriretur diſſenſio,ſolutis caſtris,ad urbem uicinam,cui nomen Adama,ſe contulit:ad quā perueniens,nō eſt permiſſus introire.obtinuerat enim eandem ciuitatē quidam Guelfo, natione Burgundio,qui cum alijs à maiore diuiſus exercitu,turbas ſeorſum traxerat: & ad ciuitatem illam caſu perueniens,eiectis inde Turcorū copijs,eam uiolenter occupauerat. Audiēs igitur dominus Tancredus, quod in noſtrorum poteſtatem urbs prædicta autore Dño peruenerat,miſſis nuncijs gratia hoſpitandi, & emendi uitę neceſſaria,implorat à prædicto domino urbis ad iter ſibi & ſocijs reſerari.quibus admiſſis,cuncta uitæ neceſſaria tam ſibi quàm equis,partim gratis, partim interueniēte precio,miniſtrata ſunt ſufficienter.Repererat enim Guelpho prędictus, eandem urbem auro & argēto,gregibus & armentis,uino & oleo,& omni cōmoditate redundantē.

Tancredus Mamiſtram in eadem regione uiolenter obtinet. Caput XXI.

At uerò D. Tancredus ſummo diluculo cum ſuo comitatu urbem egreſſus,uiā ſecutus regiam,iter accelerans Mamiſtram peruenit. Erat aūt Mamiſtra una de nobilioribus eiuſdem prouincię ciuitatibus,turribus & muro,& multorum incolatu inſignis:ſed & opimo agro,& gleba ubere, & amœnitate præcipua commendabilis. Iuxta quam caſtrametatus infra paucos dies continuis aſſultibus & iugi cō greſſione urbē impugnans,autore Domino,interemptis infidelibus,qui in ea reperti ſunt, occupat uiolenter. Vbi & infinitas diuitiarum copias, & alimentorum ubertatem reperiens omnimodam,portiones ſuis cō gruas pro meritorum quantitate diſtribuens,locupletauit uniuerſos: in qua defectus uictualium quæ pertulerant, grata redimentes opulētia,ſibi,equis & ſubiugalibus uniuerſis paſtum benignius indulſerunt, otio ſimul & alimentis corpora recreantes.

Balduinus Tarſum occupat. Trecenti de noſtris caſu miſerabili pereunt. Caput XXII.

Verùm dominus Balduinus,poſt diſceſſum domini Tancredi, iterum Tarſenſes frequentius commonet,& monitis potenter minas permiſcens, urbem ſibi præcipit aperiri, & ſuum intromitti comitatum. Non enim honeſtum uidebatur, quod uſq; ad aduentum exercitus ita teneret ocium,& ſederet inutiliter occupatus. Videntes autem ciues, quod Tancredus ei reſiſtere non poterat, & quod ſi id facere detrectarent,cominus urbem eſſet impugnaturus,facientes de neceſſitate uirtutem, & de proprijs uiribus diffidentes, portas aperiunt domino Balduino, cum uniuerſo eius comitatu introducto: deſignauerunt autem eidem turres geminas quas interim poſſideret,reliquis eius cōſortibus per ciuitatem promiſcuè in domibus fidelium hoſpitio ſuſceptis. Turci uerò qui urbi præerant,alias adhuc in ſua poteſtate turres detinebant. Et licet plures eſſent, & maiora ciuitatis monumenta,quæ tranquillè adhuc poſſiderent,tamen ſuſpectam habentes noſtrorum quos introduxerant,ſocietatem, ſub fidē quoq; ſpem nullam habentes, opportunitatem quærebāt, quomodo cum uxoribus & omnimoda ſubſtantia ſua clàm poſſent egredi. Accidit aūt,quòd eadē nocte uiri trecenti de expeditione domini Boamundi Tancredū ſequētes, ad urbē peruenerūt prędictā,quibus de mandato Balduini urbis interdictus eſt introitus. Illi aūt lõgo fa-

go fatigati itinere, rebus uacui necessarijs, multa precum instantia urbis precabantur hospitalitatem,& alimentorum commercium, pro quibus & qui interius erant, inferioris manus homines, compatientes fratribus, cum preces porrigerent, non sunt admissi, eo quod de familia dicerentur esse Boamundi, & in Tancredi festinarēt auxilium. Populus tamen interior à fraterna non deficiens cōpassione, cùm egredi non ualeret, in sportis panem, in utribus uinum per murum funibus porrigentes, sufficienter ministrauerunt, unde noctem illam possent transigere. Ibi ergo ante ciuitatis portam secundum quod poterant se locantes, quam intrare non permittebatur, quieuerunt. Nocte uerò eadem cùm se tam qui intrinsecus erant, quam exteriores, sopori dedissent, & circa intempestum silentium grata perfruerentur requie, accidit quod Turci & alij qui in ciuitate erant infideles cum uxoribus & liberis, seruis & ancillis, & omni supellectile, apertis portis, clàm & cum silentio egredientes, urbem deserunt: non enim satis bene cum suis quos receperant hospitibus, poterāt conuenire, suspectam habentes eorum cohabitationem. egredi autem eis erat liberum: nam ciuitas unā uel duas portas habebat in sua potestate, sed ut cruentam hostibus possent relinquere uictoriam, præmissis sarcinis & impedimentis omnibus, eos quos extra portam reperrunt somno grauatos, penè omnes interficiunt.

Populus contra Balduinum arma corripit: sed tandem sedatur. Classis quædam apud Tarsum applicat uirorum Occidentalium. Caput XXIII.

MAne facto, cùm iam se lux ad alta infunderet, surgentes qui in ciuitate quieuerant, urbem reperiunt uacuam: & clandestinam admirantes hostium fugā, mœnia perlustrant, & aditus quærentes diligenter, qua parte fuerant egressi: dumq; diligenter singula discutiunt, stragem reperiunt, quam in seruos Christi, Turci abeuntes exercuerant. Vnde graui dolore percussi, & mœrore consternati debito, in lamēta se dederunt: diuisiq; ab inuicem, secunda classis contra D. Balduinum & maiores arma corripiunt, fratrum eis necem imputantes, & interitum: eo quòd hospitalitatis gratiam, quæ ad omnes meritò se porrigit indigentes, uiæ consortibus denegassent. unde facto impetu in primates suos, iusta indignatione commotus populus irruit: & nisi in turres sublimiores se contulissent, satis æquipollente numero stragem exteriorem in suis maioribus recompēsassent. Tandē turba cognita & schismate, quod ex iusta causa exortum erat in populo iam ingrauescēte, solicitè elaborare cœpit, quomodo sedaretur tumultus, se apud populum excusando. Postquam igitur pace ad tempus impetrata, & indicto silentio, arma sustinens quieuit aliquantulū turba pedestris, pro se allegare cœpit, ut se innocentē assereret, iurans & obtestans, quod nō ob aliam causam eos à ciuitate arcuerat, nisi quia neminem se admissurum usq; ad aduentum Ducis fide promiserat interposita. Vnde factum est, quod per quorundam ex nobilibus interuentum, blandis persuasionibus, sed pro tēpore & loco necessarijs, sedatus ad modicum quieuit populus, ipsi plebi recōciliato. Dumq; ibi sopitis scandalis per dies aliquot in omni tranquillitate sedissent, ecce classis uisa est in pelago, uix tribus miliaribus distās ab urbe, ad quam ex utroq; ordine tam equites quàm pedites certatim properantes ad mare descendunt: ubi de littore mutuò sibi colloquentes, cognouerunt per eorundem relationem, quod Christianæ professionis essent homines. Interrogati autem de patria: Responderūt, quod à Flandria, Holandia, Frisonia, in quibus partibus Piraticam annis octo exercuerant, tandem compuncti corde, & delictorum suorum pœnitentes, orationis gratia, ut ad Hierosolymam proficiscerentur, in hoc mare descenderunt. Cognito autem, quòd uiri fideles essent, eos ad portum inuitant, & datis dextris in osculo pacis susceptos, classe in tuto locata, usq; Tarsum perduxerūt. Erat autem eorum quidam primicerius Guinemercus nomine, de pago Boloniensi, de terra comitis Eustachij, patris domini Godefridi. Hic postquam dominū cognouit, sciēs quod domini sui filius esset, relicta classe, cū eodē Hierosolymā ire disposuit: erat autē diues admodū, ex illa arte pessima quā diu exercuerat, factus locupletior: & multos habens in suo obsequio, quos ex parte plurima secum trahens, eum sequi decreuit. Vnde ordinata ex utriusq; comitatu quingentorum uirorum ibi sufficiente custodia, iterum procedere & tentare fortunam disposuerunt.

Balduinus Tarso capta, Mamistram uenit. Pugnant adinuicem ipse & Tancredus: sed mox reconciliantur. Caput XXIIII.

PRoficiscentibus ergo illis, & uiam regiā non deserentibus cōtigit peruenire Mamistram, quē paulo antè, ut prædiximus, dominus Tancredus uiolenter occupauerat, & in manu forti detinebat occupatam: quò peruenientes, arbitrati quod in urbem minimè reciperentur, extra in pomœrijs hospitati sunt. Tancredus uerò audiēs, quod Balduinus iuxta urbē sua castra locasset, iratus admodū, memor iniuriarū quas ab eodem immeritus pertulerat, infremuit spiritu: & ira succensus, ad arma suos conuocat, paratus de omnibus quæ ille intulerat, uicem rependere condignam. Præmissis itaque nonnullis sagittarijs, qui eorum equos per pascua dispersos sauciarent, aut secum deducerent comprehensos, ipse subitò cum quingentis loricatis equitibus in eorum castra irruens, antequam possent arma corripere, omnes penè cōtriuerat. Tandem uerò illis arma corripientibus, & ad resistendum paratis, fit conflictus asperior, parte utraque decertāte proteruius: factumque est ita, ut confligentibus inter se nimis hostiliter aciebus, plures ceciderint, nonnullis ex utraque parte retentis. Tandem uerò domini Tancredi manus impar uiribus & numero, pondus certaminis ferre non ualens diutius, terga dedit fugiens, in urbem se recepturus. Erat autem inter urbem præ dictam & castra domini Balduini fluuius, super quem pons erat ualdè angustus: quo dum in urbem redire domini Tancredi properaret familia, pontis angustia impedimentum ministrante, interierunt ex utroque ordine plures, alijs infra urbem se recipientibus. Et fortasse maiora utrinque ardentibus odijs passi forent dispendia, nisi nox conflictum dirimens irruisset. Capti sunt ibi de comitatu domini Tācredi Richardus de Principatu, eius consanguineus, & Robertus de Ansa, uiri nobiles & præclari, quorum persuasionibus & stimulis ad prædictam dominus Tancredus conuolauerat ultionem. De familia uerò domini Balduini captus est uir præclarus, & nobilis, Gilberus de Monte Claro: pro quorum absentia, turbatæ sunt plurimum hinc inde acies, arbitrantes quod in hesternis congressionibus uita decessissent. Luce demum postera sole oriente restituta, detumescentibus odijs & indignatione aliquantulum mitigata, professionis suæ memores, ad cor, respiciente eos diuina clemētia, reuersi sunt: & missa legatione, rogantes quæ ad pacem sunt, restitutis hinc inde captiuis & sibi mutuò satisfacientes, in plenam gratiam, interueniente pacis osculo, redierunt.

Balduinus ad maiorem reuertitur exercitum. Tancredus uniuersam impugnat & optinet Ciliciam. Finitimi principes oblatis muneribus, ei se conciliare student. Caput XXV.

INde cum omni illo suorum comitatu dominus Balduinus ad maiorem exercitum (qui iam Mareſiam, ut prædiximus, peruenerat) socijs id exigentibus, reuersus est: audiuerat enim, quanto, quamque periculoso casu dominus Dux ante Antiochiam pro fidīs laborauerat: unde de eius salute plurimum solicitus, præsens de eius statu plenius uolebat edoceri. Tancredus uerò assumpto sibi populo residuo, qui in classe aduenerat, et ex eo uiribus adauctis, uniuersam percurrens Ciliciā, hostium præsidia, quotquot ibi reperit, expugnat, incendit, hostibus qui in eis reperti sunt, interemptis gladio: perueniensque ad locum cui nomen Alexandria minor, uiolenter expugnatum, nihilominus occupauit, suæ subijciens potestati. Audientes uerò qui in montibus habitabant, tam Armeniorum quàm Turcorum satrapæ, quod prædictus Tancredus in manu robstua, & exercitu copioso, uniuersam sibi subiugaret prouinciam, timentes ne fortè ad eos ascendens, eorum quoque captiuaret populos, subuerteret municipia, missis certatim legationibus, eius sibi satagunt conciliare gratiam & amicitiam fœderare: unde ut propositū facilius ualerent effectui mancipare, missis donis ingentibus in auro, argento, equis, mulis & holosericis, fœdus contrahebant, tanti principis iram & indignationē declinātes multa liberalitate. Erat itaque uir in cunctis prospere agens, fuitque Dominus cum eo, & omnia eius opera, tanquam serui fidelis dirigebat,

Balduinus Ducis frater ad maiorem redit exercitum. Instinctu Pancratij iterum assumpta militia, in partem septentrionalem descendit, & usq; ad Euphratem uniuersam occupat regionem. Caput I.

DVm igitur Tancredus in Cilicia uiriliter cuncta sibi subijceret, & maior exercitus apud Maresiam iam peruenisset, prædictus Balduinus uiso fratre, cuius gratia ad exercitum redierat, eiusq; cognita conualescentia, rursus æstuat, & Tancredi successus stimulis, & uirtutis eius quę publicè prædicabatur, ęmulus, socios colligit, rursus egredi et casus experiri recentes pro ponit. Audienres uerò qui ab eo super hoc sollicitabantur, quanta aduersus dominum Tancredum apud Tarsum Cilicię, de maiore consisus comitatu, intumuisset malitia, cum eo proficisci uerebantur: abominabilis enim factus erat penè omnibus, illa eius culpa id exigente. Et nisi domini Ducis obstitisset reuerentia, Boamundus & sui impunitam non reliquissent, quam Tancredo intulerat iniuriam. Vnde factum est, ut paucos inueniret illius uiæ consortes. Super quo à fratre seruo Dei correptus est grauiter, reatum cũ omni humilitate recognoscens, & condignam nobili uiro pro commisso satisfactionē promittens. Et quoniam pręter morem, & alterius magis suggestione, quàm de proprio motu reliquerat, indulgentiam consecutus est, & omnium sibi reconciliauit gratiam. Erat enim uir aliâs per omnia commendabilis, nec auditus fuerat amplius sermo huiusmodi de illo. Porrò huic eidem familiaris erat quidam nobilis Armenius, Pancratius nomine, quem à carcere domini Imperatoris elapsum, apud Niceam sibi fecerat familiarem, uiæq; consortem semper habuerat: erat autē idem uir in armis strenuus, sed peruersę fidei, & sobdolus nimis: hic dominum Boamundum honoris penè singulis solicitabat instantius, ut assumpta militia, secum proficisceretur in regionem, quam cum paucis posset occupare facilius. Tandem uerò associatis sibi ducētis equitibus, & populo non modico, duce prædicto Pancratio, in partem septentrionalem proficiscens, ingressus est regionem opulentissimam. Erant autem prędictę regionis habitatores Christianæ professionis, & ueri Dei cultores, exceptis paucis, qui in præsidijs morabantur, fidelē populum, & quibus inhibitum erat militare, pro arbitrio tractantes. Ingressus igitur regionem, Christianis locorum cultoribus, infidelium abhorrentibus principatum, & eidē præsidia tradentibus, infra paucos dies usq; ad Euphratem fluuium magnum, uniuersam obtinuit regionem. Factumq; est nomen eius hostibus circumpositis ita formidabile, ut munita etiam sponte deferentes præsidia, fugam inirent nemine persequente. Fidelibus autem qui eum receperant, tanta de eius præsentia accessit uirtus, & ex uirtute fiducia, ut sicut legitur in Propheta, Vnus fugaret decem, & duo decem millia. Nec solum uulgus ita mente ei adhærebat, sed qui in partibus illis erant Christiani principes, cum eodem fœderati, ad propositum cooperantes, se coniunctis uiribus & impensis deuote obsequijs exhibebant.

Fama eius longè lateq; diffunditur, & à ciuibus Edissanis uocatur. Transito Euphrate, illuc accelerat, insidias in itinere perpessus. Occurrit ei populus Edissanus, & cum multa leticia in orbem eum introducit. Caput II.

POst hæc, diebus aliquot euolutis, egrediens fama, magnifici uiri nomen & opera longè lateq; per adiacentes diuulgabat prouincias, strenuitatem, fidem, & animum pręedicans commendabilem. Exijt ergo sermo iste ad ciues Edissanos, & uniuersam eorum (rumore increbrescente) impleuit urbem, quod talis tantusq; princeps de exercitu Christianorum aduenerat, qui iugum seruitutis eorum penitus posset dissoluere, & eos restituere libertati. Vnde tam qui ciuitati præerant, quàm maiores natu, penes quos uniuersa ciuitatis illius residebat autoritas, missa legatione, literis & uiua uoce, eum ad se satagunt euocari. Est autem Edissa nobilis Mesopotamiæ metropolis, quæ alio nomine Rhages appellatur. Hæc est ciuitas, ad quam Thobias senior, minorem Thobiam filium suum misit, ut à Gabelo consanguineo suo decem talenta

argenti reposceret, quæ ei adhuc dum esset infantulus commodauerat. Huius ciues statim post Domini passionem per Thaddæum apostolum, salutarem Christi susceperunt doctrinam: digni inuenti per omnia, & tanti prædicatione Apostoli, & epistola Saluatoris, quam ad Abigarum regem eorum scribens misit, sicut in I. Ecclesiast. historiæ libro, quam Eusebius Cæsariensis scripsit, reperitur. In qua sicut ab initio & à

temporibus apostolorum susceperant, fidei synceritate perseuerantes, infidelium iugum eatenus patiebantur, quod eis tributa & uectigalia annuatim cogebantur exoluere: uineas quoque & agros, & quælibet prædia exterius posita, pene continuis exactionibus impellebantur redimere. Intra tamen urbem nemo nisi fidelis habitare præsumebat. Hæc enim sola inter omnes illius regionis urbes, in sua manens ingenuitate illibata ab infidelibus, qui circumpositas iampridem occupauerant prouincias, nec subiugata fuerat, nec alterius professionis quempiã pertulerat habitante: sed exterius in urbib. finitimis & præsidijs confinib. habitantes, tantas prædictis ciuib. inferebant molestias, ut egredi urbem non liceret, nec sua exterius procurare negotia. Huic aũt urbi præerat quidam natione Græcus, multo cõfectus senio, utriusq; sexus liberis carens, qui ab eo tempore, quo uniuersa prouincia Constantinopolitano subiecta erat imperio, missus ad eandem urbem, præses fuerat: & Turcis superuenientibus antequã presidatus sui tẽpus esset euolutũ, de necessitate morã facere cõpulsus, iurisdictiõnẽ cõtinuerat suã, nec ipso ad propria redire ualẽte, nec populo ab administratiõe eũ cedere cõpellente. Erat tamẽ prelatus inutilis, à subditis non ualens propulsare molestias, aut quietẽ aliquam procurare. Conuenientes ergo ciues adinuicẽ, cum eius tamen conscientia & bona uoluntate, legatos (ut prædiximus) ut suis remediũ aliquod adhiberet molestijs, ad D. Balduinũ dirigũt. Qui populi & maiorũ intellecta postulatione, habito cũ suis cõsilio, acquieuit: & ad iter se accingens, cum octoginta tantum equitib. Euphratem transijt, reliquos de comitatu suo per arces & mancipia quæ sibi contulerat Dominus, circa Euphratẽ ad custodiã derelinquens. Porrò Turci qui trãs Euphratem habitabant, præcognito eius aduentu, ei parauerunt insidias: erat autem in itinere oppidum, cui præerat quidã Armenius, in quod ut prætentas sibi declinare posset insidias, se contulit, à domino loci benignẽ & hospitaliter susceptus. Cum autẽ

 ibi per

ſibi per duos quieuiſſet dies, non auſus procedere: Turci qui per biduum illic latuerant in inſidijs, moram faſtidientes longiorem, ante prædictum oppidum erectis uexillis, cum turmis ualidioribus ſubitò aſtiterunt, prædam quam in paſcuis adiacentibus repererant, uiolenter abducentes. Noſtri autem quoniam impares & numero & uiribus, ad eos egredi non præſumentes, intra oppidum ſe cohibebant. Tandem die tertia abeuntibus illis, & reuerſis ad propria, Balduinus inceptum iter peragẽs, Ediſſam peruenit: ubi à prædictæ ciuitatis ciuibus, occurrente ei uniuerſo clero & populo, cum tubis & tympanis, cum hymnis quoque & canticis ſpiritualibus multo præuentus honore, & omni gratia ſuſceptus eſt.

Dux ciuitatis facti pœnitens, eius ſucceſsibus inuidet, pacta reſcindere nititur: ſed tandem uictus à populo, fraudulenter Balduinum adoptat in filium. Caput III.

AT uerò dux qui eum citari fecerat, apud ſe tacitus conſiderans honorem & gratiam, quam aduenienti populus exhibuerat, inuidere cœpit, & à pactorum tenore quæ prius propoſuerat, reſilire. Cùm enim eum ad hoc euocaſſet, ut uniuerſorum bonorum, uectigalium, tributorum, quæ ciuitas habuerat, eum in uita ſua decreuiſſet ex ęquo fore participem, & poſt eius obitum cuncta ex integro poſſeſſurũ, mutato propoſito, cœpit offerre: Quod ſi urbi & ciuibus ſuis uellet contra Turcorũ importunitatẽ miniſtrare ſubſidiũ, & arcere uiolentiã, ipſe iuxta boni uiri arbitratũ, honeſtã annuatim laboris recõpenſationẽ deſignaret. Quod D. Balduinus omnino reſpuens, ut tanquam gregarius aliquis apud eum ſtipendia mereret, ad abitum ſe parabat: cùm ecce ciues eo cognito, ad eundem ducem properant, monentes & inſtantes attẽtius, quatenus tantum principem tamq; eorum libertati neceſſarium, nullatenus abire patiatur, ſed iuxta priorem tenorẽ pactorum eum ſibi obliget, ut de cætero tam ipſe quàm uniuerſa ciuitas optata quiete perfruãtur. Videns autem dux unanimem plebis & maiorum inſtantiam, & feruorem dilectionis quam erga eum conceperãt, reniti, & eorum obuiare poſtulationibus periculoſum ducens, inuitus licet, & ſuſpectum eius habens introitum, tamen aſſenſum præſtitit, & ſub quodam colore, cumulatæ recompenſationis, eo in filium adoptato, pręſentibus ciuibus, quamdiu uiueret, omnium bonorum ex æquo, ſolenniter contulit participem, & poſt eius obitũ ex integro ſucceſſorẽ. Gauiſus eſt autem populus, libertatis ſuæ omnimodam in eo ſpem habentes. Ab ea igitur die, de D. Balduini protectione præſumentes, iniurias quas à duce perpeſsi fuerant, ſolito libẽtius reuocantes, animũ habebant ultũ iri, ſi quãdo locus daretur & tẽpus: quod poſtmodũ rei ſubſequẽs exitus euidẽtiſsimè declarauit.

Rogatu ciuium Samoſatum obſidet. Ciues aduerſum ducem ſuum, uirum inutilem, conſpirãt, recolentes quantas eis intulerit iniurias. Caput IIII.

ERat autem iuxta eos antiquiſsima ciuitas, & munita ſupra modum, nomine Samoſatum: cui præerat uir infidelis, natione Turcus, Balduc nomine, in armis ſtrenuus, ſed ſubdolus & nequam. Hic prædictos ciues multis afficiebat moleſtijs, tributa & agrorum uectigalia, & angarias multiplices eis ingeminans, & pro his omnibus liberos eorum habebat obſides: quibus nullam impendens humanitatem, in luto & latere ſibi ſeruire compellebat. Pro quibus moleſtijs ciues uniuerſi ad domini Balduini prouoluta genua, orant unanimiter, & cum lachrymis implorare ſatagunt, quatenus ab illius uexatione eos protegere dignaretur, et ita efficere, ut liberos ſuos, qui ab eo detinebantur inuiti, poſſent recipere: ille autem eorum hanc primam poſtulationem uolens exaudire benignius, & per hoc ſibi populi gratiam ampliorem promereri, conuocato populo, & armis cõmunito, ad locum prædictũ in manu robuſta peruenit: ubi cùm per dies aliquot frequentibus cõgreſsionibus, & multa inſtãtia urbem expugnaſſet, Turcis qui intus erant ſtrenuè reſiſtentibus, & de loci præſumentibus munitione, uidens quod non proficeret, relictis militibus ſeptuaginta, in loco uicino & munito aliquãtulum, qui Samoſatenis ſine intermiſsione requiẽ negarent, & continuas molirẽtur inſidias, ipſe Ediſſeam eſt reuerſus. Videntes autem ciues, quod eſſet D. Balduinus uir ſtrenuus, & in cunctis proſperè agens: & indignum reputantes, quod qui dignus erat tanquam liberator urbis, & quietis fundator, uniuerſos pręſidere, & pro arbitrio cuncta diſponere, parẽ haberet in ciuitate uirũ inutilem: accito

Conſtan-

Constantino nobili & potente uiro, qui in montibus munitissimis habebat præsidia, de communi proponunt consilio, ut duce eorum interempto, dominum Balduinum sibi ducem constituant, & principem singularem. Ciues enim eius meritis exigentibus oderant illum. multis enim calumnijs eos dicebatur affligere, aurum & argentum & quęlibet preciosa ab eis uiolenter extorquens, cui si quis tentabat resistere, eidem statim, data pecunia, Turcorū suscitabat inimicitias & odium: ita ut non solum in uineis & hortis & satis succendendis, gregibus quoq; & armentis abducendis timerent, uerùm & de uita periclitarentur sæpius.

Edisseni ducem prædictum interficiunt, Balduinum sibi præficiunt in dominum: ipse uerò Samosatum prædictum à Balduc, qui ei præerat, multo emit precio. Caput V.

CONuenientes igitur ad inuicem, horum malorum memores, & uidentes quod maior ad diu desideratam libertatem obtinendam, per hospitem pateret uia, ex condicto ad arma conuolant, & turrim in qua domicilium habebat, multa impugnant instantia, proterua animositate diruere satagentes. Videns autem plebis feruorem, & pro meritis aduersus se indignationem conceptam, accito domino Balduino, pro uita solicitus, rogat, ut effusis thesauris, pro eius salute ad populum intercedat. Ille autem cùm bona fide ciuium ab eo uellet propulsare iniurias, & ab illo proposito cohibere, uidens quod non proficeret, sed magis & magis irritaretur populus, reuersus ad ducē, monet & hortatᵉ attentius, quatenus quocunq; modo uitę consulat & saluti. Ille aūt desperati more, quærens remedium ubi non erat, per fenestram fune demisso, seipsum etiam deponebat: ubi antequam ad terram perueniret, mille sagittis confossus interijt. Quem defunctum & exanimē per plateā trahentes, amputato capite, uix aduersus eum conceptam indignationē expleuerunt. Die uerò altera dominum Balduinum inuitum & renitētem, sibi præfecerunt in dominū, exhibitis corporaliter de conseruanda fidelitate iuramētis: & introducentes eum solenniter, & cum omni gloria in præsidiū ciuitatis, uniuersos thesauros & infinitas, quàs ille à multis retro temporibus congregauerat, ei tradunt diuitias, uniuersa in tranquillo constituta ciuitate. Balduc uerò, quem Samosatenæ ciuitati præesse diximus, uidens quod Balduinus de die in diem proficiens, uniuersam sibi subiugabat regionem, prædictam ciuitatem sub precio decem milium aureorum uenalem obtulit. Dominus uerò Balduinus post multam deliberationem, uidens loci munimen, & quod non facilè uiribus poterat superari, data infinita pecunia, urbem & ciuium obsides, cum multa gloria suscepit. Hic primum tantum ciuium Edissanorum in se conciliauit gratiam, ut iam non solum dominum, sed etiam patrem eum haberent, parati pro eius incolumitate & gloria usque ad mortem decertare.

Sororgiam ciuitatem Balduinus obsidet. Obsessam uiolenter occupat: gratiam apud populum suum demerens infinitam. Caput VI.

EST in eadem prouincia ciuitas Sororgia nomine, infidelibus eodem modo referta habitatoribus, Edissanis in uicino constituta, cui præerat quidam Turcorū satrapa Balach nomine. Hic etiam prædictis ciuibus Edissanis, multas inferebat iniurias, & continuis uexabat molestijs. pro quo etiam domino Balduino supplicantes Edissani, facilè obtinent, ut congregato exercitu, urbem prædictā obsideret. Vnde factum est, ut statuta die illuc proficiscens, desideriū populi manciparet effectui ciuitatem. Locatis autem in gyrum castris, & machinis congrua prouisione dispositis, urbem animosius cœpit impugnare. Videntes autē ciues uiri constātiam, & de uiribus diffidentes, nimia concussi formidine, missa ad eum legatione, pacē impetrant ea conditione, ut urbe resignata, uita eis & incolumitas conseruetur. Suscepta autem ciuitate, & eius præsidio, relictis de suo comitatu ad custodiā sufficientibus, præfectoq; uno ex illis, qui ibidem eius procuraret negotia, ciuibus quoq; annuatim præstando imposito tributo, Edissam cum ingenti gloria est reuersus. Factumq; est, ut per huius urbis impugnationem, liber ab Antiochia usq; Edissam transire uolentibus, pateret commeatus. In medio enim itinere, inter prædictam urbem & Euphratem trāsire uolentibus, præstabat prius impedimētum. His ergo dictis de domino Balduino, ad ea quæ restant de maiore exercitu dicenda, redeamus.

Directi quidam à maiore exercitu, urbem Artesiam uiolenter occupant: quo rumore exciti Antiocheni, illuc cum multa properant militia, nostris insidias præstruunt, urbem impugnant: nihil proficientes redeunt, ponte tamen prius occupato. Caput VII.

INterea dum circa partes Edissanas trans Euphratem dominus ita desudat Balduinus, maior exercitus, ut præmissum est, per abrupta montium & uallium deuexa Maresiam usq; peruenerat: erat autem prædicta ciuitas Christianos habens habitatores, paucis exceptis qui in præsidio ciuitatis morabantur, cæteros pro libero tractantes arbitrio. Hi uerò audito nostrorum aduentu, perterriti, clàm aufugerunt, urbem solis fidelibus relinquentes. Ad quam postquam Deo deuotis exercitus peruenit, ante urbis mœnia, in pascuis uirentibus castrametati sunt, uiolentiam ciuibus inferri omnino prohibentes. Vnde factum est ut rerum uenalium illic cum omni trãquillitate ministrata sit abundantia. Compertum autem habentes, ex indigenarum relatione fideli, quod in proximo alia esset ciuitas, bonis redundans omnibus: & cæteris multo fertilior, quæ à Turcis detinebatur, nomine Artesia: illuc cum omni celeritate de cõmuni consilio comes Flandrensium Robertus, assumptis sibi quibusdam nobilibus, Roberto uidelicet de Roserio, & Goscelone filio Cononis de Monte acuto, cum mille loricatis proficiscitur: quò perueniens proximus eam obsidione uallat. Turci autem de loci munimine præsumentes, urbe relicta, in præsidium se contulerunt: at uerò Armenij, & alij fideles eiusdem urbis habitatores, comperientes quod hi qui in tanto armorum fulgore aduenerant, de exercitu essent, quẽ diu, & cum multo expectauerant desiderio, in spem libertatis erecti, arma corripiunt: & Turcos, qui eos uiolenta dominatione per multa oppresserant tempora, gladijs conterimunt. Factumq; est, ut subitò perimentes uniuersos, eorum capita exterius proijcerent: & portis apertis fideles qui exterius erant, intra urbem deuotiss. inuitarent ad hospicium: & plenis hospitalitatis legibus, eis & equis eorum necessaria ministrarent. Est autem hęc ciuitas, quæ alio nomine Calquis appellatur, quæ sicut prędicta Maresia una de suffraganeis urbibus, quæ ad Thronũ Antiochenum subiectionis haber respectum. Distat autem ab Antiochia miliaribus quindecim. Hæc ergo fama longè lateq; per regionem diffusa, ciues Antiochenos exciuit, ut arma corriperent, & in perniciẽ illorum qui ad Artesiã conuenerant, & eius ciues occidendo urbem occupauerant, accingerẽtur. Electi ergo de his qui apud Antiochiam ad tutelam eiusdem urbis conuenerant, quasi ad decem millia, illuc sub omni festinatione contendunt. Ad quem cùm approximarẽt locum, præmissis triginta armaturæ leuis equitibus, qui equos habebant uelocissimos, reliqui in loco occulto ad insidias derelicti remanserũt. Hic ergò qui præmissi sunt, quasi excursores, ut nostros ad insectandum incautius inuitarẽt, ante urbem Artesiam cœperunt liberè nimis, quasi prædas abacturi, discurrere. Nostri autem qui in urbe erant, eorum non uolentes ferre superbiam, & liberos nimis discursus, certatim ad arma cõuolant, & eos sectantes incaute, aliquantulum super eas quas studiose locauerãt insidias, descenderunt: qui de latebris egredientes, nostros ab urbe laborabant excludere, ne ad eam confugientes, contra irruentes maiores copias possent inuenire refugium. Nostri tamẽ autore Domino, eos à se uiriliter repellẽtes, sani & incolumes, cum omni suo comitatu infra prædictam urbem se repererunt. Videntes autem, quod nõ erat opus facile ut ciuitatem ita subitò sibi uendicarent, apponunt eam obsidione uallare. Cũq; per diem integrum urbem expugnassent, & illis qui intus erant resistentibus uiriliter, non proficerent, audientes etiam quod maior appropinquaret exercitus, cuius periculosum erat nimis aduentum expectare, saniore ducti consilio, Antiochiam reuersi sunt: ponte tamen, qui medius erat, militibus communito. Comes igitur cum his qui secum erant, urbẽ quam ei contulerat Dominus, usq; ad aduentum maioris exercitus solicitus conseruabat. Sed interim egregiæ indolis adolescens prædictus, Goscelo domini Canonis comitis de Monte acuto filius, ualida correptus ægritudine, uita decessit, ibidem cum honestis exequijs traditus est sepulturæ.

Maior

Maior exercitus Artesiam peruenit: inde præmissis quibusdam, qui prætentarent uias, ad pontem accedunt, & inuitis hostibus fluuium transeunt. Caput VIII.

Vix circa auroram, Turci qui ab Antiochia uenerant, discesserunt ab Artesia: cùm ecce nunciatur, maiorem exercitum eiusdem ciuitatis fines ingressum, non longè ab urbe castra locasse. Dumq; pro fratribus qui apud Artesiam obsidionem pati dicebantur, debitam gerūt solicitudinem, de communi consilio, mille & quingentos in subsidiū eorum loricatos dirigunt, præcipientes, ut si ad urbem obsidione soluta, liberum possint habere accessum, relictis custodibus, qui ad urbis defensionem sufficere possint, dominus comes Flandrensis, & alij nobiles, qui cum eo ibidem erant, ad exercitum redeant. Redierat etiam dominus Tancredus, eandem mandati formam suscipiens à Cilicia, ubi regionem uniuersam suæ mandauerat ditioni. Reuersi erant & alij nihilominus, qui undequaq; dispersi, uarijs rapti fuerant studijs: excepto domino Balduino Ducis fratre, qui circa partes Edissanas, de die in diem præuia Domini misericordia magis ac magis proficiebat. Sic igitur redintegrato exercitu, & partibus recollectis, lege præcipiunt edictali, ut de cætero nemo, nisi missus, ab exercitu præsumat separari. Solutis igitur castris uersus Antiochiam acies dirigunt, uiarum compendia secuti: & quia fluuius in uia medius erat, & super fluuium pontem audierant esse munitissimum, timentes ne exercitus ibi aliquod sustineret impedimentū, dominum Robertum Normannorum ducem cum suo comitatu iusserunt procedere, & prętentare itinera, quatenus si quid difficultatis occurreret, id subsequentibus legionibus faceret notum, & principes super ea redderet doctiores. Præcedebant autem eius exercitus legionum primicerij, uexilla baiulātes, uiri nobiles & inclyti, & in usu armorum commendabiles, dominus Erardus de Pusato, & Rogerus de Barnauilla. Separatus igitur ab exercitu dominus comes cum suis cohortibus, & maiores præcedens copias, ad prædictum pontem peruenit. Erat autem pons lapideus, in utraque fronte turres habens munitissimas ex opere solido, sicut & totus pons erat compositus: in quibus centum uiri fortes & in armis strenui, arcus usum habētes familiarem, & sagittandi peritiam, ad earum custodiam erant deputati, ut transire uolentes à uadis & fluminis accessu uiolenter arcerent. Aduenerant pręterea ab Antiochia equites septingenti, qui in ulteriore eiusdem fluminis ripa constituti, uada pręoccupauerāt, transitum nostris omnino pro uiribus inhibituri. Fluuius autem, cui pons superpositus est prædictus, Orontes appellatur, uerbo uulgari Fer dictus, qui ab eo loco secus Antiochiam defluens, inde ad mare descendit. De hoc quidam somniare solent, quod sit Farfar Damasci fluuius: sed compertum habemus, quod errore trahuntur, qui hoc asserunt. Farfar enim & Albana à Libano trahentes originem, per agrum Damascenum secus ipsam urbem defluentes, in Orientem penetrant: ubi in arenosa solitudine deficere dicuntur. Orontes uerò secus Heliopolim, quę alio nomine appellatur Malbec, primum habens exordium, per Cæsaream & prædictam Antiochiam in mare descendit mediterraneum. Perueniens igitur ad pontem Normannorum Comes, cum suis expeditionibus transire prohibitus est, cum ab his qui in turribus erant super pōtem, tum ab his etiam, qui fluminis ulteriorem ripam occupauerant: factusq; est ibidem conflictus asperrimus, dum & nostri uiolenter fluuium transire nituntur, & hostes transire uolentibus omnino contradicere, & à uadis arcere, sagittarum immissa grandine moliuntur. Dumq; in hoc utrinque desudarent atrocius, ecce maior aduentabat exercitus. Cognitoq; quod circa pontem Comes & qui cum eo præcesserant, bello detinebantur occupati, iter accelerant, ut laborantibus socijs opem ferant, & exclusis hostibus transitum sibi præparent expeditum. Postquā ergo uniuersæ aduenerunt legiones, uoce pręconia & lituis commoniti, arma corripiunt, & totis uiribus insistentes, pontem, hostibus in fugam uersis, uiolenter occupant. Alij uerò qui secus pontē propter locorum angustiam pugnare non poterant, ut interim otiosi non torpescerent, uado reperto fluuium exuperantes, ripam ulteriorem, exclusis hostibus, liberam possident. Translato igitur uniuerso exercitu cum curribus & uehiculis impedimentorum uniuerso genere, circa fluuium, quinque aut sex ab urbe distantes miliaribus, in locis pascuis & latè uirentibus castrametati sunt. Die uerò sequenti iterum præce-

dentes, inter montes & fluuium, uiam secuti regiam, ante urbem infra miliare unum castra locauerunt.

Descriptio urbis Antioch ne, & eius dignitatis. *Caput. IX.*

EST autem Antiochia ciuitas gloriosa & nobilis, tertiū, uel potius secundum (nam de hoc maxima quæstio est post urbem Romam dignitatis gradum sortita: omnium prouinciarum quas tractus Orientalis continet, princeps & moderatrix. Hec priscis temporibus dicta est Reblata, ad quam Sedechias rex Iuda cum filijs ante Nabuchodonosor Babyloniorum regem deductus est, ubi in patris præsentia filios eius occidi præcepit, & ipsum consequenter oculis priuari. Hanc, post mortem Alexandri Macedonis, Antiochus qui post eum regni eius partem obtinuit, turribus & muro ualidissimo circundatam, & in statum reparatam meliorem, de nomine suo uocari precepit Antiochiā, regni sui constituens caput, et in ea sibi & successoribus eius, et in perpetuum domicilium ordinans familiare. In hac Apostolorū princeps, cathedram obtinuit sacerdotalem, & pontificali primum functus est dignitate: uiro uenerabili Theophilo, qui erat in eadem ciuitate potentissimus, in proprio dogmate basilicam dedicante. Cui Lucas, ex eadem urbe trahens originem, tam Euāgelium suum, quàm Actus Apostolorum scripsit: qui & beato Petro, septimus in ordine Pontificum, in eadem Ecclesia successit. In hac etiam primus fidelium habitus est conuentus, in qua & Christianorum nomen dedicatum est. Prius enim, qui Christi sequebantur doctrinam, Nazareni dicebantur: postmodum uerò à Christo deducto nomine, autoritate illius Synodi, Christiani sunt dicti fideles uniuersi. Vnde etiam, quia gens sine difficultate prædicantem suscepit Apostolum, ad Christi fidem unanimiter conuersa, & nomen, quod sicut unguentum effusum lōge lateq; redolet, prima inuenit & docuit: nomē eius designatum est nouum, & Theopolis est appellata: ut quæ prius hominis nequam & impij nomen pertulerat, eius qui eam ad fidem uocauerat, domicilium & ciuitas deinceps appellaretur, super hoc condignam recipiens à Domino retributionem. Vtq; prius erroris magistra, multis sub se positis regionibus imperauerat, postmodum in uia Domini, et honesta morum disciplina, easdem nihilominus haberet suffraganeas: uiginti enim prouincias in sua iurisdictione eiusdem (Deo amabilis) ciuitatis dicitur habere Patriarcha. Quarum quatuordecim, singulas habent metropolitas, cum suis suffraganeis. Sex uerò relique, sub duobus primatibus, qui uulgari appellatione dicuntur Catholici, quorū alter est Amensis, alter uerò Hermopolitanus, qui est Baldacensis, cum eorum suffraganeis disponuntur. Quę omnes uno nomine, Oriens uidelicet nuncupantur, sicut ex synodo Constantinopolitana colligitur, quę sic habet: Orientis autem Episcopi, solius Orientis curam gerant: seruato honore primatus ecclesiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicenæ synodi continetur.

In qua prouincia sita sit: descriptio quoq; situs eius. *Caput X.*

SIta est in prouincia, cui nomen Syriacœles, quæ maioris Syriæ pars esse dignoscitur: commodissimam & amœnam habens positionem. Protenditur uallibus, agrum habens optimum, & glebam uberem, riuis & fontibus tota pene irrigua, amœnitate singulari, inter medium montium ab Oriente in partes decliuis occiduas: longitudinem habēs quasi ad miliaria quadraginta: latitudinem uerò, pro diuersitate locorum, sex uel quatuor. In superiore sui parte lacum ex adiacetibus collectum fontibus habens piscosum maxime, à fluuio qui uallē percurrit, ad mare secus urbem defluens spacij unius miliarij distans, unde riuus egreditur, qui postmodum in eundē fluuium inferius circa urbem deriuatur. Mōtes uerò, qui eam ex latere uallant utroq;, & si sublimes sint ualde, tamen dulces et perspicuas manant aquas: & usq; ad suprema culmina, in cliuis & lateribus suis, agriculturam præbent præcipuam, quorum qui ab Austro est, sicut est etiam fluuius, qui eandem urbem præterlabitur, Orontes dicitur, teste Hieronymo, qui Antiochiam inter Oronrem fluuium & Orontem promontorium dicit consistere: cuius pars inferius secus mare in immensam se erigens altitudinē nomen sibi uendicat speciale, & uulgari appellatione dicitur mons Parlier, quem quidam Parnassum reputant, Baccho dedicatum & Apollini. Quorum opinioni suffragari uidetur fons Daphinidis, quem quidam Castalium reputant, iuxta ueterum tenorem

tenorem fabularum, Musis sacrum, & gymnasijs celebrem philosophorum. Qui ad radices eiusdem montis, in eo loco qui dicitur Scala Boamundi, iuxta urbem prædictam habere dicitur exordium. Sed à uero secus est hęc opinio. Nam Aoniæ regionis, quæ pars est Thessalię, Parnassum constat esse promontorium, secundum quod Naso in primo Metamorphos. describit ita:

Separat Aonios Actæis Phocis ab aruis
Terra ferax, dum terra fuit, sed tempore in illo
Pars maris, & latus subitarum campus aquarum.
Mons ibi uerticibus petit arduus astra duobus,
Nomine Parnassus, superatq; cacumine nubes.

Hic autem iuxta Solinum Cassius appellatur, de quo in Polyhistore suo capitulo quadragesimoquarto, primò sic ait: Iuxta Seleuciā Cassius mons est, Antiochiæ proximus, cuius è uertice uigilia noctis adhuc quarta, globus solis conspicitur, & breui corporis circumactu, radijs caliginē dissipātibus, illinc nox, illinc dies cernitur. Sed ne te Seleuciæ nomen decipiat ęquiuocum, noueris esse duas urbes, quarum utraq; dicitur Seleucia. Prima, quæ Isauriæ metropolis est, quę ab Antiochia plus quàm dierum quinq; distat itinere. Et altera quę Antiochiæ proxima, uix ab ea miliaribus distat decem, iuxta fauces Orontis fluminis, qui locus hodie Porra sancti Simeonis dicitur. Fons autē supradictus, Daphnis dicit', Apollini dedicatus, quē gētilis superstitio frequentare consueuerat, ut inde reportaret oracula, & super ambiguis quæstionibus responsa. Quem locum Iulianus apostata, postquam à Christo, & à pietatis doctrina desciuit, dum in partibus Antiochenis moram faceret, ad Persas iturus, ut Apollinem super eo facto consuleret, adibat frequens, secundum quod Theodoricus in trigesimo primo capitulo Tripartitæ historię asserit ita: Cùm Iulianus apud Pythonem Daphneum responsa peteret, de Persici belli uictoria, & ille de uicinitate corporis Babylæ martyris eum accusaret, iussit eius corpus auferri. Idipsum etiam euidentius aliquantulum in decimo Ecclesiasticæ historiæ dicitur hoc modo: Dedit & aliud Iulianus uecordiæ suæ & leuitatis indicium. nam cùm Daphnis in suburbano Antiochiæ iuxta fontem Castaliū litaret Apollini, & nulla quæ quęrebat responsa reciperet, causasq; silentij percunctaretur, à sacerdotibus Dæmonis: Aiunt Babylę martyris sepulchrum propè assistere, & ideo responsa non reddi. Et licet fons prędictus dicatur Castalius, non tamen intelligendus est esse ille Castalius, qui alio nomine Pegasæus, Caballinus, & Aganippe dicitur: ille enim esse legitur in prædicta Aonia, iuxta uerbum Solini, quod sic se habet: Thebis Helicon locus est, Cytheron saltus, amnis Ismenus, fontes Arethusa & Hypodia, Salmace, Dirce, sed ante alios Aganippe & Hippocrene. Quos quoniam literarum primus repertor, equestri ordinatione deprehendit, dum rimatur, quę nam insideret loca, incensa est licentia poetarum, ut utrunq; pariter dissеminaret, & quod potus inspiratione faceret literaturam. Qui uerò à Septentrione uerbo uulgari & consueto Mortana nigra dicitur, mons iterum & pinguis & uber fontibus, & riuis irriguus, in syluis & pascuis multas suis habitatoribus prębens commoditates. Vbi & priscis temporibus multa traduntur fuisse uirorum religiosorum monasteria, & usq; in pręsens Deum timentium loca plura fouet & nutrit uenerabilia. Per medium autem huius uallis, fluuius (de quo suprà fecimus mentionem) fluenta deducit usq; ad mare. In eum tamen montem qui ab Austro est magis uicinus & procliuior, urbs inter montē & fluuium constituta est, ita ut à sublimioribus, montis partibus muri sumentis initium, per deuexum montis usq; ad flumen deducti, maximum infra se spacium, tam de montis decliuo latere, quàm de plano, quod à radice montis usq; ad fluuium protenditur, ambientes. Clauduntur autē infra muri ambitū, miræ celsitudinis montes duo, in quorum alterius uertice, qui uidetur eminentior, situm est pręsidium eminentissimum, & insuperabile: qui duo ab in uicem profundissima, sed angusta ualle separantur, per quam torrens demissus à montibus ingreditur, & urbem per mediam defluens multas ciuibus pręstat cōmoditates. Sunt prætereà in ciuitate fontes nonnulli, inter quos præcipuus est, qui in porta Orientali est, qui dicitur sancti Pauli: sed & fons Daphnidis ab urbe tribus aut quatuor distans

miliaribus,formulis & aquæductu artificialiter immissus, in locis pluribus multò argumento aquas ministrat horis constitutis. Sunt autem tam qui in montibus, quàm qui in deuexo, quàm qui in planicie ex opere solidissimo, muri densi plurimum, & proportionabilem habentes altitudinem, turribus frequentibus, & ad defensionem aptissimis, æquis spacijs circumsepti. In parte autem Occidentali inferius, circa partes ciuitatis nouissimas, ita mœnibus & monti fit uicinus fluuius, ut pons quo transitur,portæ ciuitatis & muro continuetur:longitudinē aūt ciuitatis quidā ad duo,quidam ad tria reputant miliaria. Distat autem à mari miliaribus decem, aut duodecim.

Quis erat dominus in ea, & quomodo audito nostrorum aduentu,prius cominus erant ex uicinis urbibus copiæ in eam collectæ. Caput XI.

HVius aūt tam egregiæ ciuitatis præses erat quidam,Accianus nomine, natione Turcus, qui de familia fuerat magni & potentissimi principis Soldani Persarū, de quo superius fecimus mētionē,Belfercho uidelicet,qui uniuersas illas prouincias suo uiolenter subiugauerat imperio:tandem uerò subactis populis & nationibus,uolens ad propria redire,nepotibus suis ac uernaculis,quas uniuersas sibi uendicauerat, distribuit prouincias, ut tantorum beneficiorum memores, perpetuo sibi fidelitatis nexu tenerentur obligati. in qua distributione, Solimanno eius nepoti, ut prædiximus, Nicea cum adiacentibus prouincijs collata est. Cuidam uerò alteri eius nepoti, Ducat nomine,urbem contulit Damascenam cum urbibus suffraganeis & adiacentibus regionibus:quorum utriq; Soldanus & nomen contulit & dignitatem. Solimanno,quia cum Græcis limitans imperij Constantinopolitani,perpetua,& sine intermissione erant certamina. Ducat uerò cum Aegyptijs,quorum prædicto Soldano suspectum erat incrementum, & uires formidabiles, iugem & continuum penè habebat conflictum, & guerrā pertinacē. Cuidam uerò seruo eius Assangur nomine,qui fuit Sanguini pater, & auus Noradini, famosissimam contulit ciuitatem Alapiam. Huic quoq; de quo sermo est in præsenti, Acciano urbem eadem liberalitate concessit Antiochiam, cum finibus modicis. Nam usque ad Laodiceam Syriæ, Calipha Aegyptius uniuersas possidebat regiones. Hic ergò audiens, quod tantus fidelium principū adueniret exercitus,missis frequentibus nuncijs, et uiua uoce, & epistolarum officio omnes principes uniuersi solicitabat Orientis, maximè autem & Calipham Baldacensem: & eximium cæteris omnibus potentiorem Soldanum Persarum. eratq; satis facile,& in expedito,persuadere quod postulabat. nam de nostrorum aduentu erant multò antea præmoniti, de quorū numerositate & uirtute insuperabili Solimannus, qui ipso rerum experimento & fide oculata conspexerat, eos reddiderat fida relatione doctiores. Instat ergò uterq; multa precum instantia, & profusis opem postulant lachrymis:hic,ut illatam ulcisci possit iniuriam:ille uerò,ut patriam ab eorum uiolentia defendat. Promittunt igitur illis manus,& subsidium pollicentur imploratū:quod postmodum,sicut res ipsa docuit, fideli intercessione impleuerunt. Accianus tamen interea de nostrorum aduentu solicitus,quanta potest diligētia, ex adiacentibus prouincijs,& finitimis urbibus uires congregat & inducit,& obsidionem de die in diem prǣstolans,uictus & alimentorum colligit copias,arma congregat,materiam ad contexendas uarij generis machinas, ferrum,chalybem, & cætera quæ in huiusmodi solent usum præstare necessarium. Ardentibus studijs ciues hortatur inducere,qui certatim pro statu publico & urbis tutela soliciti,quanta possunt,insistunt diligentia, ut nulla eis desit rerum, quæ ciuibus obsessis solent ministrare solatium. Circumientes itaque regionem,suburbana spoliant,frumentū,uinum, oleum, & cætera uitæ necessaria: greges quoq; & armenta inde secum trahentes, urbē necessarijs cumulant contra aduenientium importunitatem hostium,multa prouidentia,& labore non paruo, se cōmunicantes. Conuenerunt autem de uniuersis regionibus,quos idem exercitus pertransierat,multi nobiles et magni uiri,ante faciem nostrorū fugientes,qui ob loci munimen et robur,quod uidebat insuperabile sine alicuius uocatione, sola spe obtinendæ salutis,in eandē urbē se cōtulerūt. Vnde ampliato numero, dicebātur in ciuitate esse tā ex ciuibus,quā ex cōgregatis auxilijs, equitū sex uel septē milia,peditū autē ad pugnā expeditorū copia quindecim aut uiginti miliū summā dicebātur excedere.

Deliberatio

Deliberatio nostrorum principum, & accessus expeditionis ad urbem. Caput XII.

VIdentes autem nostri ciuitatem in uicino constitutam, antequam ad ciuitatem accederent, conuenerunt adinuicem super instanti facto deliberationem habituri. Erant enim de principibus nonnulli, qui propter instantem hyemem, urbis differre obsidionem, usque ad ueris initium persuadere conabantur, allegantes, quod exercitus per urbes & castella diuisus erat, qui non facile ante ueris initium possit reuocari. Dicebatur præterea, quod Imperator Constantinopolitanus eis infinitas mitteret copias in subsidium, & quod etiam de partibus Transalpinis recens iterum ueniret exercitus: quorum utrumque oportere expectare, ut multiplicatis uiribus, facilius possent obtinere propositum. Interim uerò per partes diuisum, per loca opulentiora hyemandi gratia dirigendum exercitum, ut uere redeunte, & reparatis uiribus, & equis pabulo refocillatis, fortiores iterum ad debita possent opera consurgere. Alijs uerò longè uidebatur expeditius, ut statim & subitò urbs obsidione uallaretur, ne datis inducijs eam ciues communire possent diligentius, & uocati ad eorum subsidium, colligendi maiores copias, ferias haberent ampliores. In hac igitur tanta deliberatione ea pars obtinuit, quæ operi protinus insistendum, moram esse periculosam, & expeditionis uires non esse abinuicem separandas allegabant. Placuit igitur de communi cõsilio, ut ad urbem unanimiter accederent, & eam uallarent obsidione: unde factum est, ut solutis castris, urbi appropinquantes, mense Octobri, decima die mensis ante urbem consisterent, castrametati. Et licet nostrorum qui gladiũ poterãt educere, ad ter centum milia dicerentur, exceptis mulieribus & paruulis, tamen ciuitatem non poterãt undique castris circumpositis uallare. nam exceptis mõtibus, qui (ut prædiximus) mœnibus eorum claudebantur, circa quos nec attentatum fuit castra locare, ciuitatis partem, quæ à montis radica usque ad fluuium loco protenditur planiore, non potuit obsidio continuata uniuersam cohibere. In hoc igitur nostrorum aduentu, & castrorum positione licet cum multo strepitu & cornicinum stridore, equorumque hinnitu, & armorum fragore, confusa uociferatione, quæ usque ad sidera tolli uidebantur noster accederet exercitus, tamen tota illa die, & per subsequentes aliquot tanto silentio conquieuit ciuitas, ut neque ex ea sonus aut strepitus audiretur, ut meritò crederetur defensoribus uacua, quæ tamen multis tam alimentorum, quàm optime armatorum copijs militum redundabat.

Disponuntur principes circa urbem stationibus congruis, & urbem uallant obsidione: ciues timore consternuntur. Caput XIII.

ERant itaque in ea ciuitatis parte, quæ in plano sita est, portarum aditus quinque. In plaga enim superiore, quæ ad Orientem respicit, erat porta una, quæ hodie dicitur Sancti Pauli, eo quod monasterio eiusdem Apostoli in cliuo montis posito sit subiecta. Secunda uerò eidem è regione opposita, tantum ab ea distans, quantũ in longum ciuitas porrigitur uniuersa, porta est Occidentalis, quæ hodie S. Georgij dicitur, eo quod eiusdem martyris basilicæ sit uicina. In latere autem septentrionali, tres erant portæ, quæ ad flumen habebãt exitum: quarum superior porta Canis dicitur, pontẽ habens ante se, per quem palus, muris contermina transitur. Secunda uerò, hodie porta ducis appellatur: quarũ ab utraque, quasi spacio unius miliarij distat fluuius. Tertia uerò porta, Pontis dicitur, eo quod ibi pons est, quo fluuius trãsitur. nam inter prædictam Ducis portam, quæ media est, usque ad hanc, quę est in eo latere nouissima ita muris applicatur fluuius, ut de cętero muris continuus, à ciuitate non recedat. Hanc igitur, & eam quæ dicitur S. Georgij, quoniam ad utramque illarum, non nisi flumine transmisso, peruenire poterat exercitus, inobsessas dimiserunt, reliquis tribus superioribus obsidione uallatis. Superiorem igitur obsedit dominus Boamũdus, cũ his qui ab initio eius castra secuti fuerant: circa eum, à parte inferiori, Robertus comes Normannorum, Flandrensium comes, dominus Hugo Magnus: hi à castris domini Boamundi, usque ad portã Canis, castra cum suis Normannis, Francis, & Britannis continuauerant sua. Circa portam uerò eandem dominus Raymundus comes Tolosanus, & episcopus Podiensis, cum alijs nobilibus, qui eorum castra secuti fuerant: cumque omniũ Guasconum, Prouincialiũ, & Burgundionũ infinita multitudine

castra

castra locauerunt usque ad sequentem portam omne spacium occupantes. Circa uerò eandem portam, dux Godefridus cum fratre suo Eustachio, & Balduino Hematorum, Raynaldo Tullensium, Conone de Monte acuto, comitibus & illustribus uiris, & alijs nobilibus qui ab initio eius castra secuti fuerāt, Lotharingis, Frisonibus, Sueuis, Saxonibus, Franconibus & Bauaris, castra locant sua: reliqua parte, penè usque ad portam pontis occupata inter ciuitatem & eiiam cohærentem fluuium & reliquorum castra principum, quasi in triangulo constitutus. Erant autem in prędicta regione pomœria, quæ nostri uniuersa succidentes, claustra sibi, & equis eorum inde contexebant repagula. Admirabātur igitur qui de turribus & muris per cancellos castra contemplabantur ciues, armorum fulgorem, operum diligentem instantiam, hospitandi modum, castrorum positionem, & suspectum tam uiribus quàm numero multitudinem, dumque presentia cum pręteritis comparant tempora, præsentē molestiam cum trāquillo qui pręcesserat rerū statu conferentes, uxoribus & liberis, paternis quoque laribus, & quod præcipuum est mortalibus, libertati timentes: felices eos reputant, quos amica mors tātis subtraxerat periculis, quibusque dederat obitus, ne tot inuoluerētur calamitatibus. Suspensi igitur de die in diem suorum cladem, & urbis expectabant oppugnationē: quasi certū habentes quod absque ruina ciuitatis, & libertatis eius naufragio, tanta obsidio absolui nō posset, quę ad id totis uiribus anhelabat.

Nostri super flumen pontem erigunt ligneum, ut liberius pabulatum exeant: in castra comitis Tolosani per portam eis conterminam, à ciuibus fiunt eruptiones repentinæ. Caput XIIII.

IGitur qui in castris erant, ut equis pabulum, sibique necessariam procurarent alimoniam, trans fluuium de necessitate egredi consueuerant, & procedere longius aliquantulum. Cumque sępe ac sæpius illac properantes cum animi incolumitate reuerterentur indemnes, ciuibus adhuc intra urbē se cohibētibus, nec præsumētibus ad hoc exterius euagari, pro consuetudine sibi fecerāt fluuium sæpius in die transire, idque fiebat cum multa difficultate: nam inuadibilis erat fluuius, & natando transire oportebat: quod compertum habentes qui in ciuitate erant, plerumque palàm, sed frequentius clàm per pontē flumine transmisso, nostris incaute discurrentibus, & gratia quęrendi necessaria, dispersis ab inuicē, cædem inferebāt & uulnera: ea maximè freti fiducia, quod non poterant facilem habere ad castra reditū, fluuio impedimentum administrante. Eodemque pacto & qui in castris erant, quamuis suos corā se malè tractari cernerēt, non facilè poterant optatum suis prebere subsidiū: unde uisum est principibus omnino esse expediens, ut pontē ibi ex quacunque erigerent materia, per quem faciliùs insidijs possent occurrere, & suos recipere compendiosius, ad castra redire cupientes: utque non deesset etiam peditibus eorum, ad suas necessitates euocatis, maximè usque ad mare uolentibus descendere, uia compendiosior, & sine difficultate. Inuentis igitur aliquot nauibus, tam in flumine quàm in lacu superiori, eisque inuicem competente nexu colligatis, suppositis etiam trabibus, & lignea ad id conuenienre materia, uiminęis desuper contextis cratibus, effecerūt, ut pluribus una fronte transire uolentibus, solidam in se præberent habilitatem. Vnde ex eo facto maiorem populus consecutus est commoditatem. Distabat autem pōs iste ligneus, à ponte lapideo qui urbi erat contiguus, quasi unius miliarij spacium, eratque positus iuxta domini Ducis castra, è regione contra portam quæ eidem Duci erat ad custodiam deputata, quæ etiam usque hodie ab eo cui cōmissa fuerat, porta Ducis appellatur: ita ut eius castra intra prædictam portam & pontem de nouo constitutum, essent sine interuallo media. Nec solum per pontem superius dictum, & portam ei cohærentem nostris procurabantur pericula, uerumetiam per superiorem, quę ab illa erat tertia, quę porta Canis etiā hodie dicitur, multa nostris occurrebāt discrimina. Erat aūt, ut prędiximus, pons ibi lapideus super paludem quandam urbi conterminam, qui tamen ex eius fontis, qui est in Oriētali porta S. Pauli, tum ex aliorum deriuatione iugi, & riuulorum continuo processu conficitur. Per hunc igitur pontem in castra domini comitis Tolosani, cui ad custodiam porta illa casu contigerat, nocturnæ fiebant eruptiones, & per diem etiam repentini nonnunquam assultus. Aperta enim porta, subitò sagittarum immittebant grandinem: & pluribus ex eius comitatu saucijs uel interemptis, in eo

spem

spem habentes, quod non nisi per pontem eos insectari poterant, facto impetu, & cę de perpetrata, ilicò per pontem ad portam redeuntes, intra urbem se recipiebant indemnes. Vnde fiebat, ut prædictus comes & alij nobiles, qui in parte illa castra locauerant, maiorem equorum iacturam, & plura multo amplius in equis & mulis paterentur dispendia, quàm aliorum principum legiones.

Comes contra eos uaria procurat argumenta, tandem porta obiectis molibus obduratur. Caput XV.

COmes igitur & reuerendus episcopus tanta suorum non ferentes æquanimiter dispendia, conuocantes suos, præcipiunt, ut malleis & instrumentis repertis ferreis omnes unanimiter ad prædicti pontis dissolutionem se prępararēt: factumq; est ita, ut die quadam loricati, cassidibus recti & clypeis, ad pontem conuenientes prædictum, cum multa instantia, pontem dissoluere conarentur: sed resistente plurimū operis soliditate omni ferro duriore, & ciuibus sagittarū immissione, & contorsione lapidum, eorum laborē impedientibus, uidentes quod non proficerent, ab incepto destiterunt. Mutato igitur proposito, consilio machinā decernūt esse è regione circa pontem erigendam, de qua inclusorū introductorum solicitudinem & instantiam armatorum ciuiū, eorumq; eruptiones cohiberētur. Comportata igitur cōpetente & pro uotis materia, & artificibus uocatis, subitò, & infra paucos dies, suis absoluta partibus & diligentius completa, cum multo labore, & eam trahētium periculo, ante pontem in modum excelsæ turris erecta est, & D. Comiti ad custodiam deputata. Ciues aūt uidentes machinā muro proximam, illuc sub omni celeritate contēdunt, & directis ad machinam iaculatorijs iterum tormentis, crebra molarum contorsione eā debilitare festinant. Ipsi quoq; in turribus & muro cōstituti, sagittis & omni iaculorū genere his qui in machina erant & circa eam, instantes animosius, eos à ponte arcere satagebāt. Dumq; qui supra murum erant, ex omni latere instarent & iacularentur frequentius, ita ut sagittarum immissione, & iaculorum frequentia nostros à se aliquantulū propulissent: alij aperta porta, cum multo exientes impetu, pontem uiolenter occupant: & rem gladio cominus peragentes, ad machinam accedunt, & exclusis inde qui ad eius custodiam erant deputati, machinam succendunt, & subito redegerunt in fauillam. Videntes autē nostri principes, quod neq; sic contra eas, quæ per eam portam infere bantur, molestias plene proficerent, sequenti die tres iaculatorias erigunt machinas, ut saltem eorum iactu continuo, & saxorum contorsione murus & portā debilitare, & ciuibus per eam egredi uolētibus exitum possent impedire: fiebatq; ita, quamdiu se in iaculando continuarent machinæ, nemo per eam portam auderet egredi: remittentibus uerò illis operam, iterum ciues ad solitas recurrebant eruptiones, castris uicinis multas inferentes molestias. Videntes autem nostri, quod neque sic proficerent, de quorundam consilio, rupes ingentis magnitudinis, quæ uix centum deuolui possent manibus, & robora prægrandia in uirtute loricatorum mille, protegente eos uniuerso exercitu, ultra pontem deferētes, portæ obijciunt, tantam eis præstruentes congeriem, ut porta de cætero ciuibus inutiliter aperiretur, molarium aggere conatus eorum præpediente. Sicq; factum est, ut tali argumento per eandem portam, ciuium frangeretur impetus, & eruptiones quiescerent repentinæ.

Nostris pabulatum egressis, hostes occurrunt, fit conflictus acerrimus: multi ex utroq; exercitu cadūt, tum confossi armis, tum submersi flumine. Caput XVI.

FActum est autem die quadam, quod de nostro exercitu uiri equites, numero trecenti, nostrum pontem pabulandi gratia transeuntes, cœperunt per regionem, more suo, ut sibi quęrerent necessaria, dispergi. Morem autem fecerat, & pro consuetudine induxerat, tum necessitas importuna, tum id etiam quod frequentius ab illis partibus, licet secum plura comportarent necessaria, redierūt indemnes: unde sibi quandam incautam nimis pollicebātur securitatem, arbitrantes quod se perpetuo in huiusmodi cōtinuarēt successu, nec se, sicut in bellicis solet fieri negotijs, casus sinister interponeret: quos ex urbe cōtuentes, egressi in maiore multitudine ciues, per pontē transeuntes lapideum, ad eos quos incautius deambulantes, uiderant, sub omni celeritate contendunt: in quos irruentes subitò, pluribus ex eis interfectis, reliquos in fugā uertunt.

uertunt. Qui dum ad pontem nauium tanquam in castra se collocaturi properarent, primis pontem occupantibus, plures ex eis uado transire cupientes, mortem inuenerunt in undis, in quibus arbitrabãtur reperire salutẽ. Alij quoq; nihilominus de ponte licet inuiti turmis comprimentibus ferebantur in alueum præcipites, quos ex parte plurima aquarum comprimebat uiolentia, & inuolutos pariter trahebat in profundum, absorbens auidè, quod postmodum reddere denegabat. Quod postquã nostris innotuit, concurrentes ad arma loricatorum aliquot milia, flumine transmisso, hostes à nostrorum redeuntes cæde, & de spolijs exultantes habent obuiam: quos usque ad portam ciuitatis, grauissimam in eis stragem operãtes, multa prosecuti sunt instantia. At uerò ciues uidentes suorum stragem & uulnera, & deficientibus compatientes, reserata porta in graui multitudine, & audacia solito ampliore, pontem transeunt lapideum, & ut suis necessarium procurarent auxilium, in nostros irruentes animosius, primum ualidè resistentes, demum ui oppressos multitudinis, in fugam uertunt, & usque ad pontem contextum nauibus persequi non desistunt: in quo facto plurimi, ex nostris peditibus gladio ceciderunt, plurimis etiam submersis in flumine. De equitibus uerò, dum super pontem arctius se comprimunt, hostes fugiendo insectantes, de ponte in fluuium dati præcipites, cum equis, loricis, galeis & clypeis, postmodum comparere desierunt, fluentarum uoragine suffocati. Sic ergo exercitus nõ leuiorem quàm qui in urbe erant, patiebantur obsidionem: nam cohibentibus eos tam ciuibus quos latere nõ poterat nostrorum exitus, quàm hostibus exteris, qui in syluis & montibus delitescebant, nostris insidias prætendentes, & de nostris triumphantes sæpius, non erant ausi extra castra procedere, aut uictus quærẽdi gratia longius euagare: nec in ipsis etiam castris tuta satis erat mora, timentibus uniuersis, ne hostium ingens (qui ex locis plurimis congregari dicebantur) super eos repente irrueret multitudo: ita ut prudenti uiro meritò posset uenire in ambiguũ, utris magis timendum esset, quorum ue melior esset conditio, an obsidendtium, an eorũ qui obsidionem pati uidebantur.

Consumptis necessarijs, cœpit fames inualescere. Populus inopia laborare. Pluuiarum intemperie putrefieri tentoria. Exercitus deperire. Caput XVII.

REferre casus singulos, qui in tanta obsidione, & tam continuo tempore per loca uaria diebus penè singulis accidebant, longum esset enumerare, & historiæ compendio, quod studiose quærimus, ualde contrarium: unde omissis specialibus, generalia prosequamur. Inter hos igitur assidui Martis uarios euentus, cùm iam quasi in mensem tertium protracta esset obsidio, cœpit in castris uictus deficere, & alimentorum inopia exercitus laborare. Cùm enim ab initio maximam rerum necessariarum habuissent opulentiam, & equis eorum non deessent pabula, more imprudentium arbitrati sunt, quod se in eodẽ statu deberẽt cõtinuare tempora, nihil sibi facientes reliquum, sed concessa abutentes ubertate, infra paucos dies, quæ ad multos sufficere poterant, si congruo dispensarentur moderamine, profligabãt uictualia. Non erat in castris modus, nec prudentibus amica parsimonia, sed ubiq; luxus, ubiq; superfluitas: nec solum in his quę ad hominum pertinebant alimoniam, uerùm etiam in cibis iumentorum, et in equorum pabulis, omnis omnino modus defecerat: unde factum est, ut exercitus ad tantam redigeretur inopiam, quòd fame inualescente, penè populus deperiret uniuersus. Colligebantur ergo adinuicẽ, & præbitis inter se iuramentis, quod æquis portionibus, & bona fide, cuncta quæ lucro cederent, diuiderentur: trecentorum aut quadringentorum simul egrediebantur agmina, uniuersam perlustrantia regionem, ut sibi uictum quacunq; ratione procurarent. Hi tale propositum habentes in principio, antequam ciues ad eos egredi, & insidias moliri consueuissent, dumq; suburbana longè lateq; gregibus & armentis, frumento, uino, & alijs redundarent alimentis, cũ multa præda, & uberibus spolijs, & uictu plurimo reuertebantur, unde præ dicta in castris fuerat opulentia. At nunc exhaustis locis conterminis, & Turcis, qui prius timore contabuerant, resumptis uiribus, & animositate recepta sua loca defendentibus, aut uacui penitus reuertebãtur, aut (quod sæpius contingebat) interemptis omnibus non supererat, qui uel de eorum interitu castra certificaret. Inualescebat igitur per singulos dies fames & inedia, ita ut uix pro duobus solidis, qui uni personæ semel in die

ſumpto cibo, ſufficeret panis, inueniretur. Bos autem iumentum, qui ab initio dabatur pro quinque ſolidis, duabus marcis uendebatur. Agnus uel hœdulus qui pro tribus aut quatuor denarijs dari conſueuerat, quinque aut ſex ſolidis uix repertus dabatur. Equo autem pro cibo neceſſario per noctem octo uix poterant ſolidi ſufficere: unde factum erat, ut qui aduenientes equorum ſecum deduxerant plus quàm ſeptuaginta milia, uix in caſtris haberent duo milia, cæteris fame & algore conſumptis. Quique ſuperesſe uidebantur, inedia tabeſcentes quotidie, & frigoris attenuati uiolentia, paulatim deficiebant. Computruerant præterea caſtrorum papiliones & tentoria, ita ut multi quibus adhuc uictus ſuper erat, conſumpti frigoris inclementia, uitam expirare cogerentur. Tanta enim erat aquarũ inundantia, & pluuiarum intemperies, ut & uictus et ueſtes cõputreſcerẽt, & nõ eſſet locus, ubi aut capita, aut neceſſariã poſſent in ſicco locare ſuppellectilẽ. Tãta igitur lues legiones in caſtris oppreſſerat, ut iam locus deeſſet ſepulturæ, iam funeribus exequiarũ negarẽtur officia. Si qui adhuc uigoris aliquid in ſe uidebanẽ habere, ne ipſi quoque pari cõſumerenẽ periculo, aut in fines Ediſſanas ad dominum Balduinum, aut in Ciliciam ad eos qui urbibus ibi præerãt, aut ad alia loca quælibet, quæ in noſtrorum iam deuenerant poteſtatem, occultẽ ſe conſerebant. Sic ergo his abeuntibus, alijs uerò languore & fame conſumptis, alijs etiam peremptis gladio, adeò comminutus erat exercitus, ut uix eius dimidium uideretur ſupereſſe.

Boamundus & comes Flandrenſis, cum ingenti militia pabulatum exeunt. Ciues interim in caſtra clàm irruunt, noſtris damnum & iniuriam irrogantes. Caput XVIII.

Videntes igitur Deo deuoti principes afflictionem populi & moleſtias, quibus inceſſanter premebantur, compaſſione liqueſcentes, & pereuntis exercitus dolore tabidi, conuenerunt ad inuicem, ſicut & frequenter facere conſueuerant, deliberationem habituri, quomodo & quale tantis malis poſſent adhibere remedium. Tandemque poſt multas diuerſi generis opiniones uiſum eſt expedientius, ut quidam de magnatibus, aſſumpta ſecum exercitus parte, hoſtiũ terras ingrederentur, ut inde ſibi prædã, & uictui deferant neceſſaria: alij uerò medio tempore in caſtris reſidẽtes, cum omni ſolicitudine exercitum tuerentur. Factumque eſt ita, ut domino Boamũdo, & comiti Flandrenſi id muneris iniungeretur: domino comite Toloſano, & epiſcopo Podienſi, ad cuſtodiam caſtrorum derelictis: Comes enim Normãnorum aberat, & dux Lotharingiæ dominus Godefridus lecto decumbens, graui moleſtabatur ægritudine. Aſſumptis ergo cùm equitibus, tum de numero peditum conuenientibus copijs, & quales fatigatus exercitus poterat miniſtrare, in terras hoſtium profectus eſt. Audientes uerò ciues, quod Boamundus & Flandrenſis comes abierant, comes Normannorum aberat, Dux uerò infirmabatur, occaſionem ſumentes, ex tempore & ex utroque ſolito maiorem audaciam, pontem de communi conſilio tranſire, & in noſtrorum caſtra irrumpere, opportunitatemque nõ negligere, quam principum abſentia uidebatur offerre. Cõuocata igitur ex uniuerſa ciuitate omnimoda multitudine, ad portum pontis conueniunt, & reſerato aditu, quidam per pontem, nonnulli per uadum quod erat inferius, certatim tranſeuntes in caſtra moliebantur irruere. Comes autem cum quadam equitatus manu illis occurrens, duobus ex eis interemptis, reliquos intra urbem ſe recipere compulit. Acciderat autem in eo cõflictu, quod noſtri equites equum quendam uacuum, cuius dominum ad terram deiecerat, perſequerentur, ut eum caperent, quod uidens populus infelix & indiſcretus, arbitrabatur quod noſtri equites timoris cauſa fugerent, in fugam quoque ſe dederunt: & præ timore ſe coangustantes ad inuicem, ipſi ſibi mortis cauſam miniſtrabant. Videntes igitur ciues, quod noſtri fugerent nemine perſequente, rurſus per portam egreſſi, fugientibus inſtãt cominus, à ponte lapideo uſque ad naualem põtem noſtros inſectantes, cædemque in eis plurimam operati ſunt: noſtris enim ſe ad inuicem comprimentibus, & præpedientibus iter, partim gladio, partim flumine: de equitibus quindecim, de numero peditum uiginti conſumpti ſunt. Quo ſucceſſu hoſtes plurimum erecti, in urbem ſe receperunt.

g Qui

Qui pabulatum exierant, inuentis hostibus & deuictis, cum præda redeunt, & spolijs uberibus. Caput XIX

AT uerò prædicti principes dominus Boamundus, & Flandrensium comes, qui de communi consilio pabulatum exierant, ut castrorum uictu lato releuarent inopiam, cum suis cohortibus hostiũ regionẽ ingressi, hũc nostrorũ casum quocũq; modo, factis felicioribus recompensauerunt: nam expugnata hostiũ uilla quadã bonis omnib. referta, Boamũdus ad partes uarias exploratores direxerat, ut de statu regionis eum redeũtes instruerent, & prædam si possent, ampliorẽ cõgererent. Factum est autem, ut quidam ex eis reuertẽtes, Turcorũ multitudinẽ in proximo cõstitutam esse renunciarent, cõtra quã D. Flandrẽsem cum honesto dirigẽs comitatu, ipse cum maioribus copijs subsequebatur, quasi opem si deficeret collaturus. Ille uerò, sicut uir strenuus erat & magnificus, in hostes animosius irruens, non prius ad Boamundũ redijt, quàm cæteris in fugã uersis, centũ ex eis gladio peremit. dumq; uictor ad maiores reuerteretur copias, ecce exploratores alij, multo fortiores ex alio latere nũciant acies aduentare: contra quas multiplicatis uiribus, & adaucto comitatu, eundẽ Flandrensium comitẽ dirigit, ipse uerò cũ reliqua parte copiarũ ponè subsequitur in subsidium cùm opus foret, descẽsurus. Factumq; est ita præuia Domini misericordia, ut hostibus in locis quibusdã angustiorib. deprehensis, cùm uiderent quod neq; sagittis neq; arcu, sed gladijs cominus res cũ eis agereẽ, pugnæ huiusmodi usum nõ habẽtes familiarẽ, in fugã uersi sunt: quos quasi per duo miliaria insectantes, stragẽ plurimam in eis exercuerunt. Vnde cum trophæo redeuntes, cum equis & mulis & uberib. spolijs, & præda multimoda, quã de uniuersa cõtraxerãt regione, in castra sani & incolumes se cõtulerãt. Lætatus est exercitus de fratrũ successu, & cœpit à laboribus suis aliquantulum respirare, quoniam tamen præda pauca fuerat, & quæ tantæ multitudini uix ad paucos dies poterat sufficere, non multum releuata est exercitus inopia.

Sueno Danorum regis filius exercitum subsequens, cum suis copijs iuxta urbem Finimuris à Turcis interficitur. Caput XX.

INterea de partibus Romaniæ, rumor quidã mœrore plenus & anxietatẽ uniuersorum corda perculerat, & præsentibus miserijs adiecerat cumulum tristiorẽ. Dicebatur enim, & uerè sic erat, quod quidam homo nobilis & potens, Danorũ regis filius, Sueno nomine, uir genere, fama & morib. conspicuus & illustris, eiusdẽ peregrinationis accensus desiderio, mille quingentos optimè armatos eiusdem nationis iuuenes secũ trahẽs in subsidiũ nostris, & ad præsentẽ properabat obsidionem. Hic de regno patris tardior egressus, plurimũ accelerauerat, ut se præcedẽti. cũ omni suo comitatu adiungeret legionibus: sed causis præpeditus familiaribus, non potuit assequi quod optauerat. Seorsum igitur trahens agmina, solus absq; alicuius aliorũ cõsortio principum iter arripuit, & uiam aliorũ secutus, Cõstantinopolim peruenerat, ubi ab Imperatore satis honestè tractatus fuerat: & cum incolumitate Niceam perueniens, in partes Romaniæ ed exercitum properans, cum omni suo comitatu descenderat. Dumq; inter urbes Finimuris & Termam castrametatus esset, & minus prouidè se haberet aliquantulum, irruentibus super eum clàm & de nocte Turcorũ ingentibus copijs, in ipsis castris gladio perempti sunt: tamẽ aduenientium strepitu præcognito, sed è uicino, ad arma conuolãt, ubi antequã plenius instructi hostes possẽt excipere, ab improuisa oppressi multitudine, pene omnes ceciderunt, sed tamen diu & uiriliter resistentes, ne gratis animas uiderentur impendisse, cruentam post se hostibus reliquerunt uictoriam.

Tantinus uir subdolus, tanquam uictuarium commercia missurus, & Imperatorem rogaturus ut subueniat, ab exercitu discedit non rediturus. Caput XXI.

TAntinus, de quo & suprà fecimus mentionem Imperatoris hypocrisiarius, qui quasi pro duce itineris ab eodem Imperatore nostrorum exercitui fuerat adiunctus, & usq; in presentẽ diem nostras secutus fuerat legiones, uidẽs molestias quibus premebatur exercitus, timẽsq;, sicuti et timidus erat, ne principes possent in proposito perseuerare, & populus una die sub hostiũ gladijs contereretur uniuersus: ad conuentum accedens principũ, persuadere cœpit cum multa instantia, ut soluta obsidione, ad

ad urbes & finitima præsidia, uniuersus se transferret exercitus, ubi & uitæ necessaria possent abundantius reperire, & Antiochenis frequentes inferre molestias, quousq; domini Imperatoris exercitus, quē ex diuersis nationibus, ad infinita contraxerat milia, ut eis subsidium ministraret, circa ueris adueniret initium. Adijciebat etiam, quod quia laboribus eorum ab initio commuicnare decreuerat, & tam prosperitatis quàm aduersorum sc optabat habere consortium, maiorem se ob communem gratiam & publicam utilitatem uelle laborem assumere, uidelicet ut ad Imperatorem directo festinet itinere, exercitum maturare compellat, & de uniuersis ultra urbem finibus, uictui necessaria faciat comportari. Cuius mentem licet nostri principes extunc & ab initio subdolam cognouissent & fallacem, tamen illius uerbo, nemo se obuium dedit nec fuit quisquam qui se eius moliminibus opponeret. Tunc ut quocunque colore fraudem suam palliaret & commentum, tentoria reliquit, & ex plurima parte familiam, aut eorum negligens salutem, aut in occulto significans, ut ad locum destinatum die statuta eū sequerētur. Abijt ergò, quasi in proximo rediturus: qui postea nō comparuit, uir infidelis & nequam, morti perpetuæ tradendus. Reliquit ergò post se perniciosum exemplum: nam ab ea die, quicunq; à castris clàm se potuerunt subducere, fugam occultā inierunt, iuramentorū immemores, & publicæ professionis, quam ab initio uotis conceperāt ardentibus. Fames tamen interim inualescebat, nec poterant principes huic tanto malo præsens aliquod remedium adhibere. Nam licet bini & bini de electis principibus cum ingentibus alternatim copijs, hostium regiones sæpe ingrederentur, & sępius uictores redirent ad propria, tamen nec prędas, nec uictualia secū deferebant necessaria. Hostes nimirum comperta exercitus & eorum qui deprædandi gratia exire consueuerant, fame, greges & armenta, & si qua alia in peculijs habebant animalia, ad montes imperuios & loca transferebant penitiora, ubi nec nostris pateret accessus, & peruenientibus etiam non esset facilè prædas abducere.

Fame inualescente, & lue pestifera populum occupante, triduanum ab episcopis indicitur ieiunium. Caput XXII.

PEr idem tempus, cùm circa exercitum de die in diem fames, lues, & alia increbrescerent pericula, uidentes seniores populi, & qui sensus habebant magis exercitatos, peccata hominum id exigere, & Dominum ad iracundiam prouocatum, meritò hæc flagella populo duræ ceruicis infligere, conuenientes adinuicem, & Domini timorem habentes prę oculis, anxiè deliberare cœperunt, quomodo commissa, celeri pœnitudine diluentes, & pro culpis præteritis condignè satisfacientes, & similia in posterum pręcauentes, indignationem Domini sibi possent reddere placabilem. Factum est igitur de mandatò & autoritato domini Podiensis episcopi, qui legatione sedis Apostolicæ fungebatur, et aliorum Deo amabilium pontificum, consentientibus, & idipsum fieri sumopere postulantibus principibus laicis, & uniuerso exercitu, indictum est triduanum ieiunium, ut aflictis corporibus, animæ ad orationē possent consurgere fortiores. Quo cùm omni deuotione expleto, decernunt pariter, fatuas & leues mulierculas ab exercitu sequestrare: adulteria, & omne fornicationis genus sub pœna mortis inhibentes. Comessationes & ebrietates, & periculosum alearū ludum, incauta iuramenta, in pondere & mensura fraudem, & omnem circumuentionem, furtum & rapinam interdicentes. Quibus decretis, & uniuersorum scitu, corroboratis, conuenienti iudices super horum omnium cognitione certos constituunt, quibus & cognoscendi & animaduersionis plenam conferunt autoritatem. Inuenti sunt postea quidam harum sanctionum uiolatores, quibus per prędictos iudices accusatis & conuictis, solenniter iuxta legum seueritatem pœna pro modo culpæ inflicta, alios à similibus deterruerunt commissis. Factumq; est per Domini superabundantem gratiam, ut populo ad frugem melioris uitæ reuocato, ex parte quiesceret ira Domini sæuior. Statim enim dominus Godefridus, qui totius exercitus quasi singularis erat colūna, de ualida ægritudine, qua diu molestatus fuerat, occasione uulneris, quod ei apud Antiochiam Pisidiæ ursus intulerat, plenè cœpit conualescere: unde totus exercitus plurimam suæ afflictionis recepit consolationem.

Dux Godefridus plenam recipit conualescentiam, & exercitus de eius salute consolationem. Caput XXIII.

RVmor interea & fama celebris iam uniuersum repleuerat Orientem, sed nec etiam Austri reginam & exteras nationes intactas reliquerat, tantas Christianorum aduenisse copias, & urbem in ualida manu obsedisse Antiochenã. Vnde regum quisq; pro suo statu solicitus, exploratores ad nostrũ dirigebat exercitum, ut per eos de moribus & uirtute & proposito tantæ multitudinis redderentur prudentiores: eratq; in castris tanta eorum copia, ut penè singulis diebus, alijs abeuntibus, his qui eos miserant, statum exercitus renunciaturi, recentes eisdem conditionibus aduenirent. Nec erat difficile huiusmodi hominibus inter nostros latere, tum linguarũ haben tes commertium, cum alij Græcos, alij Syrianos, alij Armenos se esse confingerent, et uerborum idiomate, & moribus, & habitu talium personas exprimerent. Super eo quoq; ut Reip. consuleretur conuenientes adinuicem, deliberare cœperunt principes, quidnam fieri oporteret. Videntesq; quod huiusmodi exploratores non facilè erat à castris expellere, quoniam à prędictis nationibus, lingua, moribus & habitu pe nitus erant indifferentes: interim donec plenius deliberetur, quid contra illos statuendum sit, optimè iudicant consilia sua communicare paucioribus, ne per plures diffusa, usq; etiã ad illos peruenirent, qui in læsionem Christianæ plebis essent hostibus propalaturi. Cumq; nihil aliud contra talium improbitatem excogitare possent amplius, dominus Boamundus, sicut perspicacis erat ingenij, & mẽtis acumine pollebat, fertur dixisse principibus: Fratres & domini, omnem istam sollicitudinem proijcite super nos. Nam autore Domino, nos conueniens huic malo inueniemus remedium. Sic itaq; soluto principum consistorio, quisq; ad castra sua reuersus est. Boamundus uerò promissi memor, circa primum noctis crepusculum, cum alij per castra pro cœnæ apparatu more solito essent soliciti, educi præcepit Turcos aliquot, quos habebat in uinculis, & tradẽs eos carnificibus, iugulari mãdat: & igne copioso supposito, qua si ad opus cœnę diligẽter assari pręcipit, & studiosius pręparari: pręcipiẽs suis, quod si ab aliquibus interrogati essent, quid nam sibi talis cœna uellet, responderẽt: Quod inter principẽs conuenerat, ut quotquot deinceps de hostibus, aut eorum exploratoribus caperentur, omnes prandijs & principum & populi ex se ipsis escas, & uiaticũ cogerẽtur persoluere. Audientẽs igitur, qui in expeditione erant, quot talia in castris Boamundi tractarentur, facti admirantes nouitatem illuc concurrunt uniuersi. Quo facto, qui in exercitu erant exploratores, deterriti, totum esse serium, & sine simulatione, quod decretum dicebatur, arbitrantes, ex eo quod acciderat euidens trahebant argumentum, timentesq; ne simile quid eis contingeret, à castris egressi, ad propria redierunt, his qui eos miserant dicentes: Quoniam populus hic, quarumlibet nationum, ferarum etiam exuperat sæuitiam, cui sufficit urbes, castella, & omnimodam hostium diripere substantiam, & eos uinculis mancipare, aut more hostium torquere inclementius, aut saltem occidere, nisi etiam de carnibus eorum uentrem suum impleant: & adipe saginenẽ inimicorum. Exijt ergò iste sermo, ad partes Orientis remotissimas: & non solum finitimas, uerùm longè positas exterruit nationes. Ciuitas quoq; tota contremuit, acerbitate factũ conterrita. Sicq; factum est per studium & operam domini Boamundi, ut exploratorum pestis ex parte quiesceret, minusq; nostra hostibus diuulgarentur consilia.

Aegyptius Calypha nuncios dirigit ad principes, fœdus postulans, & eorum gratiam sibi conciliare quærens. Caput XXIIII.

POrrò Aegyptius Calypha inter cæteros infidelium principes, diuitijs & malitia potẽtissimus, nuncios suos ad nostros direxerat principes, cuius legationis causa hæc erat: A multis retro temporibus uetus odium, & graues inimicitiæ inter Orientales & Aegyptios ex dissimilitudine superstitionis eorum, & ex contrarijs dogmatibus ortæ fuerãt, & usq; in præsens, tractu continuo, inexorabiliter deductę, ita ut præ dicta

dicta regna, mutuis congressionibus plerunque collisa, fines suos contra se porrigere, & terminos alternatim protelare certatim contenderent, sicut in primo huius operis libro dictum est diligentius. Factis uerò nunc his, nunc illis, pro temporum differentia, & successiuum uarietate superioribus, regna quoque suscipiebāt incremēta, ut quicquid uni accideret, totum alteri decessisse uideretur. Possidebat autem per id temporis princeps Aegyptius, à finibus Aegypti usque ad Laodiceam Syriæ uniuersas itinere triginta dierum regiones. Persarum uerò Soldanus Antiochiam, regni Aegyptiorum, finibus cōterminam, modico ante nostrorum aduentum sibi uendicauerat tempore: & uniuersas usque ad Hellespontum, ut prædiximus, occupauerat regiones. Suspectum igitur habens Aegyptius Persarum uel Turcorum incrementum, super eo plurimum congratulabatur, quod amissa Nicea, Solimannus cū suis malè tractatus diceretur, & quod circa Antiochiam nostri locassent obsidionem: Turcorū damnum sibi pro lucro reputans, & eorum molestias pro summa sibi & suis tranquillitate. Timens ergo ne nostri ab incepto deficerent, & laboris superati diuturnitate fatigarentur, nuncios dirigit familiares, & assumptos ex domesticis, qui nostros principes ad continuādam obsidionem solicitent, & eius opem & auxilium promittentes, principum sibi corda concilient et gratiam, ferirentque cum eis pacta & amicitias. Qui mandatum domini fideliter exequentes, nauigio uecti, in nostrorum castra peruenerunt, pro his omnibus quę illis iniuncta fuerant, ualde soliciti. Hi licet à nostris principibus satis hospitaliter & honestè suscepti fuissent, & ad eorum colloquium, ut iniuncta nunciarent, frequenter admissi: nostrorum tamen tolerantiam, uires & armorum genus admirantes, & laboris patientiam: suspectas dein habebant tantę multitudinis copias, quod futurum erat, animo præsagientes: nā quod ille fraudulenter in aliorum supplantationem tractabat, id in se postmodum coactus est experiri. Nam Antiochena urbe deuicta. Christianæque restituta fidei, & pristinæ libertati, quicquid ab eadem ciuitate, usque ad riuum Aegypti, qui Gazæ continuus est, itinere dierum quindecim, fidelis hodie detinet populus, totum ab eius uiolenta dominatione per omnipotentis Dei gratiam, ab eo sibi potenter uendicauit.

LIBER QVINTVS.

Ciues Antiocheni à finitimis subsidia uocant, & obtinent eorum auxilia. Circa castrum Harenc tentoria locant. *Caput I.*

INterea ciues Antiocheni, simul & eorum dominus, pro statu suo ualde soliciti, uidentes nostrorum longanimitatem, & in laboribus perseuerantiā, quodque nec fame, nec frigoris inclementia ab incepto poterant reuocari: sed inter tot molestias propositum continuare satagebant, missis epistolis, & crebris legationibus, principes finitimos in sui subsidium euocare cōtendunt, orantes, & persuadere nitētes attentius, quatenus fratrum compassione moti, eis opem maturare non differant: modum etiam, quo subintrare possint commodius, insinuant talem: ut ad urbem accedentes, occultè in insidijs lateant, expectātes ut ciues more solito cum hostibus, secum ad pontem congrediant, & circa eos detineant occupati: dumque circa id tā interiores quā exteriores plurimū fuerint negotiosi, tunc irruant subitò, & incautos opprimāt: futurūque esse, ut & antè & retrò eis occurrētibus, nec uni ex eis liceat mortē euadere. Factū est igitur per eorum iugem instantiam, quod ab Alapia Cæsarea, Hama, Emissa, Hierapoli, & alijs conterminis urbibus ad ingentem numerum congregata militia, clàm & sine tumultu, sicut in mādatis acceperant, accedentes, circa castrum Harenc, quod ab Antiochia uix distat quatuordecim, miliaribus castra taciti locauerant, propositum habentes, sicut ab Anitochenis formam receperant, nostris circa urbis assultum occupatis, ex improuiso irruere. Verùm fidelibus locorum, in locis qui nostris multo usui sæpius fuisse noscuntur, statum eorum & aduentū significātibus, principes præmoni

 ...ti con-

ti conuenisset adinuicem, super eo negotio deliberaturi. Placuitque demum, ut omnes quotquot in exercitu erant equites, equos quibus uti possent habêtes, circa primum noctis crepusculū armis instructi, clàm, & sine tumultu uexilla suorum sequētes principum, in silentio castris egrederentur. Pedites autē in castris remanerēt, pro tuitione castrorum soliciti, quousque maiores proficiscentes, autore Domino, reuerterentur.

Nostri principes, peditibus ad castrorum tuitionem relictis, cum equestri manu procedunt obuiam, uictores in castra redeuntes. Caput II.

SVb primo igitur noctis crepusculo, sicuti condictum fuerat, à castris egressi, per pontem nauium, uix septingentos secum eduxerant equites: ad eum proficiscentes locum, qui medius inter lacum, de quo superius fecimus mētionem (ubi de urbis situ locuti sumus) et Orontem fluuium, qui ab eo quasi unius miliarij distat spacio, ibi ea nocte quieuerunt. Hostes uerò nihilominus eadem nocte, eundem fluuium per pontem superiorem transierant, de nostrorum aduentu penitus ignari. Mane autē facto, ubi lux prima terris se intulit, nostri cum omni celeritate arma corripientes, in sex acies suum ordinant exercitum, certis ducibus præsignatis. Turci uerò, iam in uicino constituti, habētes compertum per exploratores, quod nostri eis occurrebant, ipsi etiam de suis copijs duas acies præmiserant, reliquarum copiarum maiore turba subsequente. Factum est autem diuinitus, ut nostri, qui uix erant, ut prædiximus, septingenti, per turmas, iuxta rei militaris disciplinam dispositi, qui suscepto de superius cremento, infinita milia uiderentur. Procedentibus itaque paulatim contra se legionibus, cœperunt eorum primæ acies in nostros cum impetu irruere maximo, & immissa sagittarum grandine, ad suos habere recursum. Nostri autem eorum neglecto impetu, sed cominus accedentes, uibratis solito uigore lanceis, & gladijs incumbentes, eos in unam compellunt turbam solidari: comprimētibus autem eos locorum angustijs, hinc lacu, inde fluuio licentiam euagandi inhibente, uidentes quod ad consuetas discurrendi artes & sagittandi habilitatē recurrere nō dabatur facultas, eo nostrorum nō ualentes sustinere instantiam, & se præ timore gladiorum comprimentes, in sola fuga spem salutis constituunt, dātes ergo terga, fugam arripiunt. Nostri uerò certatim eos insectantes, usque ad prædictum eorum castrum, Harenc nomine, quod à loco pugnæ decem distabat miliaribus, eos occidendo, & stragem infinitam operando, persecuti sunt. Videntes autem oppidani, suos in fugam uersos, hostiū gladijs penè omnes occubuisse, milites post eorum casum timētes, in præsidio remansere, succenso oppido, ipsi quoque in fugam uersi sunt. At uerò regionis incolę Armenij, & alij fideles, quorum illic multa erat copia, prædictum occupant municipium: illud statim nostris principibus antequā redirent ad castra, resignantes. Ceciderunt illa die de hostib. quasi ad duo milia, ex quibus quingenta capita reportantes, erecti in spē bonam, & de gemino qui eis acciderat triumpho, lætātes, cum mille ualidis equis, qui eis plurimum erant necessarij, & spolijs ingentibus ad castra reuersi sunt, Domino maximas persoluentes gratiarum actiones.

Ciues cognito auxiliariorum suorum casu, grauiter consternantur. Caput III.

AT uerò ciues interim tota nocte promissum expectantes subsidium, uotis ardentibus lucem affore præoptabant, ut uidelicet hostibus irruētibus exterius, ipsi quoque nihilominus ab interius prodeuntes, nostros harum rerum ignaros & incautos repertos, possent opprimere. Videntes autem circa noctis nouissima, iam illucescente aurora, quod aduentus eorum nulla comparabant argumenta, & cognito per exploratores, quod nostri principes eis obuiam processissent, congregati adinuicem, & per portas ciuitatis certatim egredientes, per totam diem nostris grauissima intulerunt certamina, quousque de superioribus ciuitatis excubijs, quidam nostrorum aduentum significabant, tunc in urbem se receperunt. Vbi super turres & mœnia, & loca eminentiora cōstituti, aduentare quidem cōsiderāt legiones: ignari tamē nostrorum an suorum castra essent, qui accederent. Tandē uerò nostris propius accedentibus, ubi eorum cœperunt arma cognoscere, eosque prædam & manubias trahere conspicerēt, & eos uictores, attritis suorum copijs compertū habuerūt, in grauia se dederunt (tanta spe frustrati) lamenta. Nostri uerò ad urbē accedentes, & castris illati, in uictorię

uictoriæ signum, & doloris eorum incrementum, ducenta Turcorum capita machinis iaculatorijs in urbem contorqueri fecerunt, reliqua uerò ante urbem in palis præceperunt conseruari suspensa: ut tam hæc quàm illa tanquam spina in oculis, eorum augerent & multiplicarent molestias. Dicitur autem numerus fuisse eorũ qui ad prædictum Antiochenorum subsidium uenire decreuerant, ad uiginti octo milia, sicut ex relatione captiuorum plenius compertum est. Factum autẽ est hoc mense Februario, septima die mensis, anno ab incarnatione Domini, M.XCVLI

Nostri castrum ædificant. Naues Ianuensium, in portu applicant. Populus ad mare descendit, & insidias passus, ex parte corruit. Caput IIII.

EOdem tempore uisum est nostris principibus, ut in colle quodam qui supra domini Boamundi erat tentoria, castrum ędificaretur, ut si aliquando in nostras expeditiones Turci tentarent irrumpere, eis noua munitio impedimentum pręstaret, & nostrorum castris esset quasi antemurale. Quod factum postquam est, & diligenti custodię deputarum, totus exercitus ita collocatus est in tuto, tanquã si urbis mœnibus essent per circuitum uallati. Erat autem eis ab Oriente hęc noua munitio, ab Austro murus ciuitatis, & palus muris adiacens: ab Occasu uero solis & septentrione, fluuius in ciuitatem se obliquans. Cumq; iam in mensem quintũ se protraxisset obsidio, naues quædam Ianuensium, peregrinos & uictualia deferentes, infra fauces fluminis egressę, à pelago se contulerant, expectantes, & idipsum nuncijs frequentibus exigẽtes, ut missis de principibus aliquot, qui eos securè conducerent, ad castra proficiscerentur. Hostes enim scientes, quod eorum qui in expeditione erant, frequens erat ad mare decursus & eorum iterum qui in nauibus erant, recurrendi ad castra uotum, nõ remissius uias obsidebant et itinera, & sequentes transeuntibus tendebant insidias, et stragem in eis operabantur, unde non nisi in maximo comitatu ad castra præsumebãt accedere. Decreuerunt autem per dies eosdem, in capite pontis, ubi erat quoddam superstitionis oratorium, munitionem quandam nostri principes exigere, ut minus liber hostibus per pontem pateret exitus. Sed quoniam infiniti de exercitu ad mare descenderant, qui peractis negotijs, ad castra redire proposuerant: eliguntur de principibus D. Boamundus, & Tolosanus comes, & cum eis D. Eurardus de Pusato, & comes Gernerus de Gretz, qui Aegyptiorum nũcios redire cupientes, usq; ad mare prosequerentur, & eos qui in portu erant, tam qui recentes aduenerant, quàm qui de castris ad eos descenderant, ad castra reducerent. Audientes uerò Antiocheni, quod prædicti principes ad mare descenderant, missis quatuor milibus expeditorum militum illis obuiam, præcipiũt ut eis parent insidias, & incaute redeuntibus, si ita contigerit, uiriliter occurrere nõ formidarent. Factum est autem, ut post diem quartum, cùm in redeundo essent, & secum traherent inermis popoli & iumentorum uictualibus, & omnimoda supellectile onustorum multitudinem, hostes eis in quibusdam locorum angustijs repente ex insidijs occurrerent. Præibat autem dominus comes Tolosanus, dominus uerò Boamundus posteriora tuebatur: qui licet uiri strenui essent, & per omnia cõmendabiles, dum ex insidijs hostium irrumpunt agmina, plebem incõsultam pro uoluntate regere nõ ualentes, nec uires addere, uel alia, quibus natura negabat (postquam diu, tum pro sua honestate, tum pro illorum arcendo periculo) uidentes quod mora ad se traheret periculũ, nec eos amplius inutiliter laborare oporteret, sibi prouidentes, imparem nimis conflictũ reliquerunt, ad castra cum suis; qui eos sequi poterant, se conferentes. At uerò uulgus relictis sarcinis, partim ad syluas, partim ad montes fugit: qui uero fugere nequiuerũt hostium gladijs ceciderunt interempti. Facta est ibi nostrorum strages maxima: sed de numero occisorum quidam aliter & aliter nobis retulerunt: tamen plurimorum est opinio promiscui sexus & ætatis usq; ad trecentos cecidisse.

Consilium Ducis, & opus admirabile, contra sinistrum casum qui acciderat. Caput V.

RVmor interea ad castra peruenerat, eos qui à mari ascendebant, omnes in uia hostium insidijs & congressione im, prouise penitus corruisse: de principum autem uita uel morte, non erat quispiam, qui pro certo aliquid nunciaret. Interea uerò dñs Godefridus, sicuti uir erat impiger, & ad arma promptissimus, tantã pro Dei populo, quantam pro liberis gerens solicitudinẽ, conuocatis principibus, & legionibus

uniuersis, arma incunctanter eos iubet arripere: & emissa uoce praeconia, sub poena mortis interdicitur, ne quis tantae necessitatis articulo se audeat subtrahere, sed omnes ad arma conuolent, fratrum sanguinẽ uindicaturi. Nec mora, quasi uir unus conuenerunt uniuersae legiones: quibus in unum redactis, pontem transeunt nauium, & per acies diuiso exercitu, principes ei praeficit, dominum Robertum Normannię comitem, dominum quoq; Flandrensem, dominum Hugonem Magnum, dominumq; Eustachium fratrem suum, singulis singulas acies distribuens, congruis locat stationibus, uerbis infundens animos, ad uirtutem inuitat, & tanq; uiris prudentibus propositum aperit, dicens: Si ita, ut nobis est nunciatum (peccatis nostris exigentibus, Domino permittente) de dominis & fratribus nostris hostes nominis & fidei Christianae triumphauerunt, nihil aliud restare uideo, uiri illustres, quàm ut cũ eis moriamur, aut tantam Domino Iesu Christo illatam ulciscamur iniuriam. Mihi credite, quia nec uita, nec salus, morte, uel quolibet aegritudinis genere, charior est: si tantorum principum sanguis impune effusus est super terram, aut tanta Deo deuoti populi strages, maturam non inuenerit ultionem. Videtur ergò mihi, quod hostes depositi, de praesenti aliquantulum elati uictoria, imprudentius se habebunt: & de sua uirtute praesumentes, per nos ad urbem redire, prędam et manubias inferre non uerebuntur. Solet enim prosperitas eos, quibus praesens arridet, reddere incautiores, sicuti uersa uice, miseris & afflictis rebus, consueuit solertia maior accedere. Nos ergo, si tamen uobis uidetur, hic simus parati, et iustam causam fouentes, de obtinenda uictoria, in eo cui militare nos credimus, spem certam habeamus: & hostes, si per nos redire uoluerint, in ore gladij, hostium more excipiamus, iniuriae memores illatae, & à paternis uirtutibus nõ degeneres. Placuit itaq; sermo iste, & in oculis omniũ uisus est bonus: dumq; in eo adhuc consisterent uerbo, ecce dominus Boamundus à mari rediens, in castra se contulit: & post modicum interuallum, comes Tolosanus eum subsecutus: quos reuertentes, cum lachrymis, & plena charitate suscepit populus, tantorum principum penè solatio destitutus. Intellecto itaq; domini ducis consilio, uerbum approbant, & ita fieri oportere protestantur. Accianus itaq; cognoscens quod sui uicerãt, timensq; redeuntibus, maxime propter egressas de castris praeter solitum legiones, quotquot erant in ciuitate armorum usum habentes, sub edicto publico ad portam pontis pręcipit conuenire, ut suis redeuntibus, opem impendere, si opus fuerit, non morentur. Nostri uerò missis exploratoribus, diligenter percunctari faciunt, quo accedant itinere, de obtinenda uictoria spem habentes in Domino.

Hostes redeuntes cum uictoria ante portam ciuitatis, nostrorum gladijs obtruncantur: cadunt ex eis duo milia. Dux loricatum per medium diuidit. Caput VI.

NEc mora, dum ordinatis aciebus, & erectis uexillis, hostium praestolantur aduẽtum, ecce aduolant, qui eos in uicino constitutos denunciant, & nostros armari, & hostibus obuiam ire, multa uociferatione hortantur: illis uerò appropinquantibus, & eatenus uicinis, quod nostris egrediendum esse uideretur, inuocato de superius auxilio, mutuo se hortantes, ut uibratis hastis, pristinae uirtutis memores, in eos unanimiter irruant, gladijs instantes cominus: dumq; solita eis incumbunt instantia, & iniuriae memores, quam pertulerant, nec respirandi permittunt ferias, emarcuit uirtus eorũ, & prae timoris angustia renibus dissolutis, in fugam uersi, ad pontẽ ciuitatis certatim contendunt. Sed praeuenerat eorũ mollimina, in huiusmodi assuetus negotijs, Lothoringiae dux illustris, & locũ qui ante pontẽ eorũ erat aliquantulum eminentior cum suis occupat, & eos quos uenerabiles principes gladijs insectabãtur, ad pontem uolentes effugere, aut gladijs obtruncat, aut in agonem unde fugerant uiolenter redire compellit perituros. Instat comes Flandrensium tanquam uir strenuus, & armorum usum habens familiarẽ, cum suis sequacibus hostium prosternit agmina, obijciens animosius, & frequenter quae in nostros mala cõmiserat exaggerat. Normannorũ uerò nihilominus comes, à paterna uirtute non degenerans, strenuè nimis in eodem desudat opere. Comes quoq; Tolosanus zelo Dei succensus. Hugo etiam Magnus, regij memor sanguinis, & à tantae dignitatis culmine non recedens. Comes Eustachius, D. Ducis frater, Balduinus quoq;, Hermanduorũ comes: & Hugo de sancto Paulo, cũ

alijs

alijs nobilibus,tanta hostes animositate insequuntur, tanta in eos uirtute deseuiunt, ut contritis eorum uiribus,more pecudum impune cæderentur. Accianus autē urbis portas post suos quos inde ad pugnam emiserat, claudi præcipiens,ut eis animos am pliores infunderet, & pro desperatione reditus ,magis animaret ad prælia, dum sibi credit consulere,suos inconsultè trahit in ruinam: dum enim nostrorū impetus & instantiam sustinere nō ualerent diutius, salutis unicum erat fuga remedium : cuius spe frustrati penitus,passim gladijs cæduntur & pereunt, qui ea uia mortē poterant euasisse. Erat aut in castris tantus armorum fragor, & gladiorum tinnitus & choruscatio, equorū fremitus, & populi uociferantis clamor,q̃ nisi armorū genus manifestā inter eos præbuisset differentiam, multos potuisset error indiscretus imminentibus subiecisse periculis, aūt sinistris casibus exemisse. Matronæ autē ciuitatis cum filiab. & par uulis, senes quoq; & imbellis populus, de turribus & muro suorum stragem contuentes, gemitibus & lachrymis suorum deplorant exterminium, felicia iudicantes quę præterierant tempora: felices eos nihilo minus, quibus mors amica pridem se contulerat, ne istis inuoluerentur calamitatibus. Quæcunq; fœcundas, beatas prius matres reputauerant, nunc mutato cantico .faustas esse steriles, & matribus multo prędicant feliciores. Accianus interea populum suum uidens penitus defecisse, quodq; residuū erat gladijs expositum, strage uicina consumendū, portas præcipit sub omni celeritate aperiri, ut populi reliquias in tuto permitteret locari. Reserato aūt aditu tanta per pontē fugientiū facta est turba & tumultus, ut hostibus insectantibus & præ timore se inuicē comprimentib. infiniti præcipitarentur in fluuiū. Dux uerò Lothoringiæ, et si in toto conflictu optime se haberet, tamen circa pontem iam a duesperascente die, tantum tamq; insigne uirtutis, qua singulariter præeminebat, dedit argumentum, ut perpetua dignum uideretur memoria: factum eius celebre, quo se uniuerso exercitui reddidit insignem. Nam postquam multorum capita loricatorum sine ictus repetitio ne solita uirtute amputauit, unum de hostibus protinus instantem, lorica indutū, per medium diuisit, ita ut pars ab umbilico superior, ad terram decideret: reliqua parte su per equum cui insedit, intra urbem introducta. Obstupuit populus, uisa facti nouitate, nec latere patitur, quod ubiq; prædicat, factum tam mirabile. Cecidisse ea die dicuntur de hostibus, quasi ad duo milia: quod nisi nox importuna, nostrorum titulis et palmæ inuidens, se intulisset immatura, finem ea die proculdubio Antiochenum habuisset negotium. Tanta autem circa pontem & in flumine perpetratæ cædis extabant uestigia, ut mutato colore fluminis, totus ab mare sanguineus descēderet. Fama est etiam, & ita per quosdam fideles, qui ab urbe egressi ad nostros se contulerunt, ple nius innotuit, quod duodecim de maioribus eorum satrapis, in ea congressione gladijs obtruncati, irreparabile ciuitati damnum intulerunt.

Nostri in capite pontis præsidium construunt. Victoriæ signum ad naues dirigunt. Caput VII.

LVce demum postera solito cursu terris restituta, iterum conueniunt principes ad inuicem, gratias Omnipotenti pro collata exhibentes uictoria, ut de instantibus deliberarent negotijs. Visumq; est omnibus expedire, ut ad id, quod prius conceperant, redeuntes munitionem quandā in capite pontis erigerent, ut & ciuibus præpediretur exitus, & nostris securior discurrendi ministraretur facultas. Erat autē ibi (ut prædixisse nos meminimus) superstitionis eorum oratorium, ubi etiam sepulturæ suorum locum deputauerant. Illuc enim tam nocte preterita, quàm diei parte sequentis iam exacta, defunctorum suorum transtulerant & sepelierant corpora. Quod ut plebi nostræ plenius, & pro certo compertum est, illuc uiolenter irruentes, occasione spoliorum, quæ cum ipsis tradita fuerant sepulturæ, sepulchra uiolant, sepultos effodiunt, aurum, argentum, & uestes preciosas cum ipsorum funeribus de monumentis extrahentes. Factum est autem, ut qui prius de numero interemptorum, eo quod de nocte consummatū erat prælium, dubitarent, per hanc talem reuelationem facti doctiores, pleniorem de hesterno negotio lætitiam conceperint. Nam præter eos qui in flumine uarijs casibus submersi sunt, & qui in urbe sepulti, quiquē letaliter saucij, mortem adhuc pręstolabantur imminentem, mille quingenti in prædicto loco

repetti

reperti sunt. Ex quibus trecentis uel amplius ad portum proiectis, nostros qui illuc ab hesterno conflictu redierant, lætificauerunt admodum. Aegyptiorum etiam legatos, qui nondum à portu discesserant, plurimũ in eo facto deterrentes: unde factum est, ut qui in montibus & speluncis, syluis & frutetis ab hesterno elapsi periculo latebant, audita nostrorum uictoria, ad castra se contulerint. Milites, quos in prælio occidisse crediderunt, sani & incolumes, autore Domino, reuersi sunt. Vnde recepto populo, qui ad uaria loca se contulerant, castrum circa pontis initium, ex ipsis lapidibus, quos de monumentis effoderant, uananimiter & feruenti studio muro erigunt solido, & erectum uallo profundo cõmuniunt. Dumq; inter principes de eius custodia esset deliberatio, & nemo esset eorum, qui tanto oneri se uellet subijcere, & causas quisq; pro sua excusatione uarias allegaret, uir Deo amabilis dñs comes Tolosanus ultro se obtulit, & publicæ utilitatis gratia nouum præsidium in suam suscepit curam. Vnde & uniuersarum expeditionum gratiam, quam toto anno perdidisse uidebatur, sibi reconcilauit in integrum. Nam ab æstate præterita, per totam insequentē hyemem, occasione cuiusdam ægritudinis, ita remissus iacuerat, & penè inutilis, ut eam curam exercitus, quam principum aliorum quisq; pro uiribus et studio supportabant indefesso, ipse solus uideretur negligere, nemini se exhibens munificum, nemini affabilitatis gratiam exhibens eratq; in eo id notabilius, eo quòd omnibus alijs posse & habere plurima dicebatur. Vt igit desidiã simul & auaritiã excusaret, onus prædictũ gratanť assumpsit. Præterea in manus domini Podiensis, & quorundam nobiliũ quingentas dicitur marcas argenti examinati, ad restaurationē equorũ, quos in conflictu amisisse cõtigerat, dedisse. Vnde eius facti animosiores domestici, de damno equorũ resarciẽdo habẽtes fiduciã, hostibus fortius instabãt: & domini Cõitis quã passus fuerat, lenita est inuidia, ita ut ab omnib. pater & cõseruator exercitus appellaret.

Ciuitas soluto amplius angustatur, munitione noua super portam constituta. *Caput* VIII.

Porta igitur pontis per prædictum nouum pręsidium, in quo quingentos uiros fortes D. comes Tolosanus locauerat, sic obsessa, ut ciuibus per eam non nisi cũ maximo periculo pateret exitus, nostri ad necessaria prosequenda discurrebant liberius. Hostes uerò iam non nisi per portam Occidentalem, quæ inter radicem montis & fluuium erant, exire poterant. Et licet nostris, quorum castra omnia trans fluuium posita erat, non multum eorum exitus per eam portam potuit esse periculosus: quia tamen minus liberam euagandi uidebantur habere licentiam, & uitæ necessaria per eam solã adhuc inferebantur obsessis: conuenientes iterum, ut super huiusmodi necessariũ haberent tractatum, uiri uirtutum, & immortalis memorię principes: decernunt præsenti plurimum expedire negotio, ut trans fluuium in loco ad id idoneo aliqua construeretur munitio, ubi aliquo ex principibus locato, illa uel talis euagandi amputaretur licentia. Cumq; de constituenda munitione apud omnes constaret, nemo tamen se obtulit, qui eius præsumeret tuitionem sibi assumere. Dumq; ita hærerent, & factum non procederet, dominus Tancredus, uir insignis & industrius, ad id muneris eligitur: sed cùm de rei familiaris tenuitate excusationem uellet intexere, prædictus comes Tolosanus ad opus ædificij centũ ei marcas argenti contulit: & ut laboris cõsortibus honestũ nõ deesset salariũ, quadraginta eis marcæ per menses singulos ex publico sunt deputatæ. Sicq; factum est, ut in colle quodam eidem portæ contermino, ubi pridem monasterium fuerat, pręsidio locato, & uiris prudentibus & robustis ad eius deputatis custodiam, dominus Tancredus tam strenuè, quàm feliciter, usque ad consummationem negotij, debita solicitudine obseruauerit illæsum. Erat autem inferius, secus fluminis decursum, secessus quidam inter montes & eundē amnem, herbidus, & pascuorum amœnitate simul & ubertate cõmendabilis, tribus aut quatuor uix distãs ab urbe miliaribus: in hũc ob defectũ in urbe pabulorũ, Antiocheni equos ex parte plurima trãstulerant suos: quod ubi nostris compertũ est, clàm uocatis equitum cohortibus, quę dam secuti uiarum dispendia, ut propositum occultarent, ad locũ prædictũ conueniunt: ubi occisis qui armentis præerãt nõnullis equitibus, exceptis mulis & mulabus, duo milia nobilium equorum ad castra deduxerũt,

Nec

Nec erat præda uel manubiorum genus aliud eo tempore, quod magis exercitui foret necessarium: nam suos cum in acie, tum fame, tumq́ frigore, alijsq́ casibus innumeris penè omnes amiserant.

Dispersi ad exercitum redeunt Balduinus ab Edissa singulis principibus munera dirigit. Caput IX.

Sic igitur ciuitate ex omni parte obsidione uallata, ut iam ciuibus ad procurāda exterius negotia, nec liber exitus nec sine difficultate daretur introitus, cœperunt multa difficultate laborare, & multis aggrauari molestijs. Victus enim deficiens & subitò exorta inopia ciues plurimum molestabat: imminuta quoque equorum usibus alimonia, eos inedia tabescere, & omnino sua negare officia cōpellabat. Nostris autem solito liberior tum ad mare, tum ad alia loca ad quæ eos sua trahebat necessitas, progrediēdi data erat facultas: unde et in castris ex parte plurima reuelata erat illa uictus inopia, qua periculosè nimis per totā hyemē laborauerat exercitus. Nam decursa hyemis asperitate, & ueris iam adulti temperie restituta, sedato pelago, classis quæ in portu erat ire & redire poterat tranquillius, & uiarum difficultate temporis incalescentis beneficio deposita, exire poterāt, qui cura domestica & familiari solicitudine ad procuranda negotia habebātur. Et iam etiam qui in castris & in urbibus finitimis, castrorum fugientes hyeme asperitatem, latuerant, reddito fauore tēporis clementioris, iterum ad castra reuertebantur, arma reparātes, & redintegratis uiribus iterum se accingebant ad prælia. Sed D. Balduinus, Ducis frater, de quo superius fecimus mentionem, de suarū cumulo diuitiarū, quas ei, ut prædixerā, multa liberalitate contulerat Dominus, audiēs quod tanta inopia laboraret exercitus, illorū decreuit plenitudine piæ compassionis affectu, releuare paupertatē: & missis ingentibus donis, in auro & argento, sericis, equis nobilibus & preciosis, singulorum principū rem domesticam reddidit ampliorē. Nec solum maiorib. uerū et multis de plebe munificū se exhibens & liberalē, propensius omniū sibi recōciliauit gratiam, uniuersos in suā excitans dilectionem. Insuper autē ne domino suo & fratri primogenito aliquid fecisse uideretur, in terra quam circa Euphratē possidebat, omnes redditus quos circa Turbessel, & in suburbanis ei adiacentib. in frumento, hordeo, uino & oleo habebat, nec nō & aureorum quinquaginta milia fratri designauit persoluēda. Præterea quidā Armeniorū potens satrapa, D. Balduini familiaris, Nichosus nomine, tentoriū miri operis, maximæ capacitatis, gratia D. Balduini per nūcios suos direxit ad D. Ducem: sed pōsitis in itinere à Pancratio insidijs, ablatū est prædictū tentoriū à pueris deferētibus: & ex parte prædicti Pancratij, ad dominum Boamundum dono delatum est. quod postquam D. Duci innotuit, et per pueros prædicti Nichosij ita rem processisse cognorat, adiuncto sibi Flandrensium comite, cuius amicitia specialiter in tota expeditione usus fuerat, dominū Boamundū conuenit, ut munus sibi destinatū & ablatū uiolēter, restitueret: ille uerò licet donationis nobilis uiri Pancratij titulū prætēderet, seq́ iustè posside re, quod petebat, allegaret: tamē ne tumultus fieret in populo, aut inter principes scādalum oriretur, multa precum reliquorum principum uictus instantia, munus quod sibi oblatum fuerat, restituit, gratia inter eos plenius restituta. Vnde miramur plurimum, quod uir tanta modestia insignis, tantaq́ morum dignitate conspicuus, rem modicam & contemnendam facile, tanta importunitate repetijt. nec aliquid nobis pro solutione occurrit, nisi quia scriptum est: Nihil ex omni parte beatum. & illud: Quandoq́ bonus dormitat Homerus. illud quoq́ tertium: Opere in longo fas est obrepere somnum. Vt enim in nobis sæpius à bono sentiamus defectum, humanæ conditionis leges habent.

Nunciatur in castris, hostium copiarum aduentus. Stephanus Blesensium comes, simulata ægritudine, ad mare descendit, non rediturus. Caput X.

Interea fama celebri uulgabatur, Persarum principē potentissimum, ad Antiochenorum instantiam, & suorum etiam postulationes assiduas ex uniuerso imperio suo, in eorum subsidium, innumerabiles dirigere copias, & infinitam Turcorum multitudinem in Syriam ascendere, sub deputatis magistratibus, lege edictali præcepisse. Nec solum ab exterioribus rumor hic originem habebat et incrementū, uerum etiam & qui

& qui de urbe egrediebantur, ad castra nostra habentes refugium, idipsum consonè protestabantur. Cumq; per dies singulos magis & magis hic rumor amplia retur, & iam pro foribus diceretur imminere, timor nostrorum concussit exercitum, ita etiam ut dominus Stephanus Carnotensium comes, uir potentissimus & princeps illustris, quem ob meritum singularis prudentiæ principes suis consilijs quasi patrem præfecerant, simulata ægritudine, sumpta à fratribus licētia, cum domesticis & familiaribus uniuersis, & omnimoda qua plurimum abundabat substantia, ad mare descendit, dicens se apud Alexandriam minorem, quæ non longè à portu in littore maris sita, initium præstabat Ciliciæ, moram uelle facere, quousq; recepta plena conualescentia, & uiribus resumptis, iterum redire ualeat. Quo discedente, secuti sunt eum, qui in eius comitatu aduenerant, uiri quasi ad quatuor millia. qui ad mare perueniens, ad prædictam secessit Alexandriam, rei euentum præstolans: habens apud se propositum, quod si nostris in bello, quod sperabatur futurū, prosperè succederet, rediret ad exercitum, quasi de ęgritudine conualescens: sin autē, in nauibus quas sibi parauerat, cum probro perpetuo & existimationis iactura, redire in patriam tentaret. Quo facto tam notabili, & perennem irrogante infamiam, principes qui in castris erant consternati, nobili uiro compatientes, qui & decus generis, & honestatem propriam tanta culpa funestauerat, cœperunt anxiè deliberare, quomodo huic tanto malo possent occurrere: ne qui residui erant, pernicioso illius prouocati exemplo, simile aliquid auderent attentare: placuitq; tandem de communi consilio, ut missa uoce præconia, omnibus generaliter ab exercitu discessus interdiceretur: adhibita pœna, quod si aliquis cuiuscunq; conditionis officio fungeret, aut cuiuscunq; dignitatis titulo præemineret, furtim, & sine principum licentia, se à castris subtraheret, tanquam sacrilegus aut homicida perpetuæ subiaceret infamiæ, & ultimum præterea supplicium cogeretur subire. Factumq; est ita, ut tum uirtutis amore, tum pœnæ formidine, nemo iam de cætero, nisi à principibus impetrata licentia, uel ad modicū auderet se à castris subtrahere, sed omnes unanimiter tanquam uiri claustrales, principibus suis sine difficultate & molestia se obedientes exhibebant.

De statu ciuitatis dicitur. Boamundi cum quodam fideli de ciuitate gratia contracta describitur. Caput XI.

PORrò hæc ciuitas Deo amabilis, à tempore Apostolorum, ut prædiximus, Christi doctrinam, & iugum suaue, prædicante apostolorum principe suscepit, & usque in præsentem diem fideliter & deuote portauit. Dumq; totus concuteretur Oriens, successoribus Mahumet ad impietatem superstitionis & peruersorum dogmatū uniuersas uiolenter subiugantibus prouincias, hæc & eorum languorem respuit, & gentis incredulæ dominationē, quàm diu potuit, ferre detrectauit. Nam cùm omnes à sinu Persico usq; ad Hellespontum, & ab India usq; ad Hispanias, hæreses illius seductoris, uniuersas occupassent regiones, hæc in medio peruersarum nationum quasi sola & singularis fidei cōseruauit integritatē, & pro sua stetit uiriliter libertate. nam uix annorum quatuordecim elapsa erāt curricula, ex quo perurgēte eam intolerabili hostium procella, longis obsidionibus fatigati, eius ciues inclyti, & iam diutius resistere non ualentes, urbem hostibus nominis & fidei Christianæ resignare coacti sunt. Vnde factum est, quod etiam adueniente nostrorum exercitu, penè omnes ciuitatis habitatores fideles erant, sed nullam in ciuitate habentes potestatem. Nam eis negotiationi, & alijs mercantiarum artium officijs uacantibus, solis Turcis & infidelibus militare licebat, & maiores ciuitatis administrare dignitates: unde nec arma eos licebat tractare, nec ad curam rei militaris admittebantur. & maximè postquam de aduentu Occidentalium Christianorum rumor ad principem ciuitatis peruenerat, ita suspecti habebantur, & præsertim postquam urbem uallauerat obsidio, ut etiam non nisi certis horis de domibus exire, & in publicum prodire liceret. Erant autem ex eis in ciuitate familiæ ualde nobiles, antiquam ducentes ex generosis proauis sanguinis dignitatem: inter quas erat tribus una generositate insignis, quæ dicebatur Beni Zerra, quod in lingua latina interpretatur, Filij loricatoris. Hi enim siue à primo eorum parente, qui hanc artem exercuerat: siue ab eo quod ipsi hanc professionem exercerēt,

ricas intexerent, dicebantur Filij loricatoris. Probabilius tamen est, & uidetur, quod quidam ex his adhuc eidem arti darent operam, ut fit: indeq; nomen habent hæreditarium, & ita per successionem traditam artem non desererent. Vnde & in parte ciuitatis Occidentali secus portã, quę hodie dicitur S. Georgij, turris una, quæ uulgari appellatione dicitur Duarum sororum, ut in ea artis suæ, quæ domino & ciuitati plurimum uidebatur utilis, quieti uacarent, erat eis deputata: erantq; in ea familia duo fratres, quorum maior, & qui contribulium suorum & familiæ princeps erat, dicebatur Emirferrus, uir potens plurimum, & urbis domino multa familiaritate conifictus, ita ut in eius palatio Notarij fungeretꝰ officio, & plurima esset insignis dignitate: hic autem quoniam uir erat ualde industrius & uafer, audiẽs quod dominus Boamundus princeps magnificus esset & illustris, & in omnibus quę exterius gerebantur, primas haberet partes: statim post urbem obsidione uallatam, per fideles internuncios eius sibi conciliauit gratiam, totoq; obsidionis tempore, fideliter & deuotè se continuabat in proposito, ita ut diebus penè singulis de statu ciuitatis & Accini proposito eu redderet doctiorem: dissimulabat autem quantum poterat, sicuti uir discretus erat & prudens, hanc quam cum domino Boamundo contraxerat familiaritatem, ne fortè alijs cognita, sibi & suis posset esse in periculum. Dominus quoq; Boamundus uersa uice, hanc boni uiri occultabat amicitiam, & arcanum penes se quasi sepultum comprimebat, ita ut nec eorum familiaritatis et discurrentis internuncij, etiam utriusq; domestici & contectales, nullum uel leue possent intelligere argumentum.

Consilium per internuncios inter dominum Boamundum, & prædictum fidelem uirum. Caput XII.

CVmq; iam quasi mensibus septem hæc inter eos se continuasset gratia, ita occultè, ut diximus, plerunq; de eo quomodo ciuitas Christianæ restitueretur libertati sermo inter eos habitus est familiaris: cumq; super eo à domino Boamundo sæpius esset commonitus, semel eidem per filium, qui secretorum erat baiulus, respondisse dicitur: Nosti uirorum optime, & mea luce mihi charior, quàm syncerè te dixerim: ex quo aurore Domino, in hanc communem gratiam descendimus: teneoq; nihilominus memoriter, quod in uerbo tuo, firmã, et bono uiro cõdignam reperi usquequaq; stabilitatem: unde factum est, ut per dies singulos mihi magis & magis insinuêris, & multo charior occurras. Super eo autem, unde me commonuisti sæpius, nonũquam solicitus deliberaui, partes congruo pensans libramine. Nam si patriam pristinæ restituere libertati, & exclusis immundis canibus, quorum uiolenta dominatione premimur. Dei cultorem populum possem introducere, certus sum, æterna mihi non defutura præmia, & cum sanctis animabus æternæ beatitudinis non defuturum consortium. Si uerò rem semel aggressus, difficilem & arduã consummare nequiuero, certum est, & nulli uenit in dubium, quin domus mea, & præclari nominis familia penitus deleatur, ita ut non memoretur nomẽ illius ultra. Veruntamẽ, quoniam consueuit emolumentorum spes mortalium mentes ad similia sæpius inuitare: si hoc posses apud tuos obtinere, quod nostro studio tibi traditam, propriam uendicares ciuitatem: ego tui gloria (cui omne bonum, tanquam liberis meis cupio:) ad prędictum opus, licet difficile uideatur, autore Domino, cuius glutino mihi coniunctus es, me accingam, et turrim hanc munitissimam, ut uides, cuius plenam habeo potestatem, sine difficultate tibi tradam, unde uestris omnibus liber in ciuitatem poterit esse introitus. Si uerò, sicut pares estis, ita urbem captam, equis inter uos portionibus proposuistis diuidere: ego gratia illorum, ad quos nulla mihi est proportio, in hoc periculum non descendam. Vnde cum diligentia elabora & enitere, publicæ utilitatis & salutis gratia, ut apud tuos principes id obtineas: securus procul omni dubio, quod quacunque die te id obtinuisse cognoueris, urbis tibi aditum, sicut persuadere niteris, aperire non differam. Ad hoc noueris, quod nisi hoc in proximo fiet, differetur fortasse in perpetuum: nam diebus penè singulis ciuitatis domino, & nuncij diriguntur & epistolæ, quod qui in subsidiũ eius ex oriente conuenerunt, circa Euphratem castrametati sunt, equitum ducenta trahentes secum milia. Quod si uos extra urbem repererint, difficile est, ut & ciuium & aduenientium multitudinem hostium possitis sustinere.

Laborat Boamundus ut ei ciuitas concredatur: solus Tolosanus comes contradicit. Caput XIII.

AB ea igitur die dominus Boamundus prætentare cœpit sollicitus, & singulorum principum corda percunctari diligenter, quid nam haberent in animo, & quid si urbs obsessa caperetur, de ea disponerent: celans tamen propositum, nisi apud eos de quibus certum habebat grato assensu obtemperaturos desiderijs. Cumque intelligeret se apud quosdam illorum non multum posse proficere, rem distulit usque in tempus magis opportunum. Dux tamen Godefridus, & Normannorũ comes, & comes simul Flandrensium, necnon & dominus Hugo magnus, eius acquieuerunt postulationi, & grato concurrebant assensu, secretum nobilis uiri approbantes, & admirantes prudentiam, & apud se occultum, & nemini unquam publicandum comprimentes. Solus uerò Tolosanus comes in eo ab illis erat dissonus. Vnde factum est, quod res in periculosam penè descendit dilationem: nam nec ille, qui domini Boamundi familiaris erat, tantum sibi aliorum gratia laborem uolebat assumere, nec tantis se mancipare periculis: nec ipse dominus Boamundus tanta pro utilitate communi, quanta pro domestica & familiari laborabat instantia: familiaritatem tamen cum uiro prædicto, muneribus & obsequijs prosequebatur, legibus syncerae impletis amicitiæ: missisque utrinque frequentibus, & receptis pariter nuncijs, semel concepto uires & fomitem ministrabant amori.

Qui in subsidium Antiochenis properabant, Edissam obsident: sed resistente uiriliter Balduino, uacui redeuntes, Euphratem transeunt. Caput XIIII.

INterea qui ab Acciano & ciuibus missi fuerãt, subsidium postulaturi in Persidem consummato pro uoris negotio, & impetrata postulatione, quam prætulerant, reuertebantur ad propria. Princeps enim ille magnificus, Antiochenorum molestijs, quas audierat compatiens, & occurrere uolens nostrorum conatibus, & uires præcidere, ne regnorum eius aliquas partes sua uiolentia possent cõprimere, infinitas Persarum, Turcorumque copias in Syriam dirigit, quendã familiarem suum, de cuius uirtute, fide & industria plurimum præsumebat, illis præficiens: & sub eo Centuriones, Quinquagenarios, & inferiores constituens magistratus, qui omnes eius parerent & regerentur imperio. Epistolas præterea ad uniuersarum sibi subiectarum præsides, regionum, uim legis obtinentes, eis delegat, præcipiens populis & nationibus, tribubus, & linguis, ut omnes sine excusatione dilectũ filium suum Corbagath, quem exercitibus suis de meritis electione prælecerat, sequantur, & eius omnes subijciantur potestati, parentes in omnibus quæcunque pro liberæ uoluntatis arbitrio imperare decreuisset. Assumptis igitur de mandato domini, prædictis legionibus, & quæ toto itinere occurrebant, cum ducentis milibus Mesopotamiam ingressus, circaque partes Edissanorum castrametatus est. Hic cum eidem multorũ relatione cognitum esset, quod unus de Francorum Principibus, cõtra quos dirigebatur, tam ciuitatem, quàm uniuersum adiacentem obtineret prouinciam, decreuit antequam Euphraten pertransiret, prædictam impugnare & uiolenter occupare ciuitatẽ. Dominus autẽ Balduinus præcognito eius aduentu, urbem suam cum uictualibus, armis & uiris strenuis undique corrogatis, diligenter communierat, itaque de eius minis & terroribus modicum quid erat sollicitus: cumque uoce præconia publicè mandatum esset cohortibus, ut urbem obsidione uallarent, & obsessam tota impugnarent instantia, uidẽtes quod resistentibus strenuè, ciuibus, non multum in eo facto possent proficere, qui magis sensus habebant exercitatos, ad illum accedentes Principem suum, post multa tandem persuaserunt, ut relictis incidentibus caussis principale propositũ exequeretur: & Euphrate transmisso, Antiochiam, quò principaliter dirigebatur, obsidionem dissoluturus maturaret. Nam in reditu suo, obtenta uictoria, uix unius opus esset diei, & prædictam occupare ciuitatẽ, & Balduinum uinculis mancipare. Cumque per tres septimanas continuas ibi operam consumpsisset & impensam, præcepit Legionibus ut transirent fluuium: & ipse nihilominus transiens, proposito incepto instare diligentius. Hæc autẽ eius mora circa partes Edissanas, caussa fuit quod dominus Balduinus prædictæ obsidioni se præsentem dare non potuit: caussa fuit etiam & nostrorum salu-

salutis:nam si directo ad eos peruenisset itinere,sicuti & domino Boamundo ab eius amico prædictum fuerat,antequam urbem obtinerent, in graui essent res eorum constituta discrimine:nam etiam urbe prius per Dei gratiam obtenta,uix eius potuerunt aduentum sustinere.

Nostri exploratores dirigunt, de aduentu solliciti. Caput XV.

RVmor interea aduentum tantorum exercituũ percurrẽs castra repleuerat,& multis idipsum referentibus, quasi pro certo habebatur,quod in uicino essent constituti. Super quo principes ualde solliciti,uiros experientissimos, de quorum fide & industria merito possent præsumere,ad loca dirigunt diuersa, ut quanta possint diligentia,per suos,de quibus dubitare non erat licitum,percontarentur & herent prudentiores,an ita foret sicuti uulgo dicebatur. Eliguntur ergo ad id muneris uiri nobiles & in armis strenui,Drogo de Neella,Clarẽbaldus de Vendosio, Girardus de Cerisiaco, Raynaldus Comes Tulliensis,& alij nonnulli,quorũ nomina non tenemus:qui ad uarias partes dispersi cum suis comitatibus, sedulitate quanta possunt diligenter inuestigant,& missis iterum suis exploratoribus ad loca ulteriora, ex omni parte expeditiones confluere & conuenire in unum exercitus:sicut solent flumina in mare decurrere,pro certo colligunt:tandemq; maturè reuersi,principes qui eos miserant, super eo plenius instruunt,iam non de cætero dubitantes. Septem itaq; diebus,antequam prædictus Princeps cum suis adueniret legionibus, præmoniti sunt nostri maiores exercitus,exploratoribus id iniungentes, ne id populo notum fieret,ne fortè plebs famis angustia & laboris diuturnitate fatigata,timore concuteretur nimio, & de fuga cogitaret,quod quibusdam etiam de maioribus nuper acciderat.

Conuenientes adinuicem deliberant. Boamundus secretum referat, quod ei commiserat amicus. Caput XVI.

COnuenientes igitur adinuicem super facto in quo totius uidebatur summa consistere, in spiritu humilitatis & animo contrito cœperunt adinuicem deliberare,quid in tanta necessitate fieri oporteret, tandemq; placuit quibusdam, ut omnes quotquot erant in obsidione exercitus,aduenienti multitudini urbe relicta procedat obuiam ad duo uel tria miliaria: ibiq; cũ superbo principe, & de uiribus suis nimium præsumente,inuocato de cœlis auxilio, belli fortunam experiantur. Alijs autem uidebatur expedientius,ut partem exercitus in castris deserant,qui ciues egredi & hostib. admisceri uolentes,infra mœnia cobibeant:pars uerò potior & armis magis instructa iuxta consilium priorum,aduenientibus hostibus in uirtute omnipotentis occurrant ad tria miliaria,ibiq; si ita à Dño sit prouisum,congrediãtur. Dumq; in hac deliberatione studiosius disceptarent adinuicem,& quisque suam pro arbitrio daret sententiam, dominus Boamundus maiores Principes, dominum Ducem Godefridũ,& D.Flandrensium Comitem Robertum, dominum item Robertum Comitem Normannorum,dominum quoq; Raymundum comitem Tolosanum seorsum à turba secretius conuocat,& in loco familiari constitutos alloquitur,dicẽs: Video uos fratres dilectissimi,& diuinæ seruitutis consortes de aduentu istius principis qui uenturus esse dicitur multa sollicitudine macerari,& in deliberatiõe præmissa uarijs affectos desiderijs, uaria sensisse:sed tamen neutrum partium illuc se dirigere, ubi totius negotij summa consistit. Nam siue omnes egrediamur,ut uolunt ex uobis quidam:siue pars in castris remaneat, uidemur operam & studium, & impensas per tam lõga tempora inutiliter expendisse:nam egredientibus uniuersis soluetur obsidio,& nostrum euacabitur propositum,ciuibus in suam se libertatem recipientibus,aut dum hostibus egressu libero se adiungent,aut dum urbi auxiliares introducunt cohortes. Si uerò pars legionum in castris remanserit, idipsum uideo de necessitate contingere (nam quomodo poterit pars una præsente eorum subsidio ciues intra urbem cohibere, cùm nos omnes uiribus communibus & in diuersis absq; ulla spe,subsidij deiectos uix poteramus cohibere?) alterutrum horũ mihi uideor uidere profectò futurum,ut uel suis coniuncti auxilijs,mixtis uiribus in nos irruant fortiores:aut saltem introductis auxiliarijs copijs,urbem uictu, armis diligenter communiant:ita ut etiamsi auctore Domino exteriores uicerimus,de obtinẽda tamẽ urbe nulla nobis fiducia reseruetur. Vnde mihi uidetur, Patres reuerẽdissimi,quod illuc omnis nostra deberet festinare intentio,& circa illud

follicitudo uerfari, ut ante huius tanti principis aduentum ciuitas in noftram defcenderet ditionem. Quod fi modum quæritis, quo hoc noftrum tale confilium effectui ualeat mancipari, ne impoffibilia uideamur fuggerere, in prōptu eft nobis uiam aperire compendiofam, & qua facilè ad finem perueniatur optatum. Amicum habeo in ciuitate fidelem, quantum humanus dijudicare ualeat oculus, & prudentē plurimùm: hic fecundum quod aliquibus ex uobis iam me retuliffe memini, turrim habet in poteftate munitiffimam, quam fi certis conditionibus id ab eo exegero, fide media obligatus mihi refignare tenetur. Pro quo facto multam illi pactus fum dare pecuniam, fibiq; & hæredibus eius in perpetuum non modica prędia, & libertatē omnimodam quafi pro labore falarium, fi res optatū fortiri poterit euentū, fide interpofita, cōpromifi. Si ergo ueftræ uidetur Amplitudini, ut noftra follicitudine & ftudio capta ciuitas in noftram iure hæreditario in perpetuum poffidenda tranfeat iurifdictionem, paratus fum, cum prædicto familiari meo pacta complere. Sin autem elaboret ueftrum quilibet, & quocunq; ftudio urbem poterit obtinere, habeat eam fibi in omni pace quietam: ego illi in præfentiarum meas cędo actiones, & iuri meo renuncio.

Gauifi principes Boamundo urbem concedunt: ipfe cum amico de urbe tradenda tractat fecretius. Caput XVII.

His dictis, principes gauifi funt gaudio magno, & petitioni oblatæ grato concurrentes affenfu, excepto Comite Tolofano, qui partes fuas fe nemini cedere, proteruè nimis affeuerabat, urbem cum fuis pertinentijs iure hæreditario poffidendam concedunt in perpetuū, cōpromittentes adinuicē, & datis dextris fe obligātes, quòd fibi creditum nemini reuelarēt arcanum: dominū quoq; Boamundū monent & hortantur attētius, quatenus ad rei confūmationē tota incūbat follicitudine, ne periculo fam intercedere patiatur morā. Soluto itaq; conuentu, ille ficut uir erat moræ impatiens, & ardenter urgēs propofitū, amicū folitis cōuenit internūcijs, & fignificās quod apud principes cūcta pro uotis impetrauerat, amici animū folito reddit lętiorē. Monet ergo & per fidem inuitat mediā, ut nocte proxima fubfequēte, auctore Dño, res effectui mācipetur. Accidit aūt, medio ut dicit' tēpore, quiddā quod ad cōceptum prius opus eum nihilominus animauerat. Nam tū circa frequens minifterium & curam quam in domo domini fui & urbe uniuerfa habebat ampliffimā, cafu filiū quem habebat iam pubetem, ex cauffa urgente, fed nobis occulta domū direxiffe dicit', qui illuc perueniens rem inuenit deteftabilem: unū enim de maioribus Turcorū principibus, cū matre teperit puer, illicita carnis copula commifceri: quod abhorrens & dolore cordis tactus intrinfecus, ad patrē properè redijt, rem nefandā, feriatim pādens. Ille uerò facti acerbitate permotus, & zelo maritali fuccenfus, dixiffe fertur: Non fuffi cit canibus immundis, quod nos indebitē iugo præmunt feruitutis, & noftra cottidianis exactionibus debilitare patrimonia, nifi etiam thori leges uiolent, & iura diffoluant cōiugalia. Ego fi uixero, hanc eorum auctore domino abbreuiabo infolentiam dignam pro meritis recompenfationem retribuens. His dictis, iniuriam diffimulans, filium fecreti confcium, & de illata matri turpitudine confufum, folito itinere dirigit ad dominum Boamundum, monens attentius, ut ad opus prædictum uniuerfa præpararet neceffaria: in fe uerò nullam effe moram, quo minus nocte proxima promiffum impleatur. Significat nihilominus, ut circa horā nonam omnes Principes, finguli cum comitatu, tanquam hoftibus obuiam profecturi de caftris egrediantur: circa primam uerò uigiliam noctis, & cum filentio reuertentes, parati fint circa noctis medinm iuxta eius monita fe habere. Sufceptum ergo adolefcentem, ad principes fecreti confciosocculte fecum ducit, & confilij formam quam per eundem à patre fufceperat ordinatim, pandit ex ordine. Illi uerò & argumenti & fidei ftupentes fyncceritatem, confilium approbant, & ita fieri oportere confentiunt.

Ciuei prædictum uirum fufpectum habent, ipfe coram Principe fuam allegat innocentiam. Caput XVIII.

Accidit autem per eofdem dies quiddam, quod in maioribus negotijs folet contingere frequētius. Ciuium enim & eorum maximè qui curam urbis gerebant propenfiorem, cœpit animus præfagire, non ex aliquibus indicijs, fed magis ex

fufpici-

ſuſpicione, quod de urbe tradenda occultè haberetur tractatus, cœpitq́ ſermo iſte in omnium ore penè uerſari. Vnde conuenientes adinuicē maiores ciuitatis, principem adeunt, ſuper eo uerbo conſilium habituri: uidebatur enim ueriſimile, & multæ ad id concurrebant præſumptiones. Erãt enim in eadem ciuitate (ut prædiximus) multi fideles, & ſi omnino huius reatus immunes, tamē ſuſpecti habebantur: inter quos prædictus nobilis homo, & ſi de eius fidei ſynceritate Accianus nõ modicè præſumeret, à reliquis tamen magiſtratibus habebatur in ſuſpicione. Verũ & corã Acciano poſiti, dum ſuper eo facto deliberationē haberēt ſollicitam, inter alios qui uidebãtur ſuſpecti, huius habuerũt mentionē: quibus prædictus Princeps quodammodo perſuaſus, eum ad ſe præcepit euocari, quo in eius præſentiã conſtituto, de eodē uerbo corã eo cœpit ſtudioſe idem continuari tractatus, ut eius conſiliũ ſuper hoc audiretur, & depræhenderet ex eius uerbo manifeſtè, utrum meritò ſuſpectus eſſet uel non. Cõtigit aũt, ſicut uir induſtrius erat, & oculi ualde perſpicacis, ꝗ protinus cognouit, quod eius gratia ille talis haberet conuentus, quodq́ apud eos eſſet ſuſpectus: unde, ut artificioſe cælaret propoſitum, & ſe apud eos aſſereret innocentem, fertur dixiſſe ijs qui conuenerant ut tentarent eũ: Sollicitudinem geritis uiri uenerabiles, & huius ciuitatis principes maximi ualde commendabilē, & quę nõ niſi in prudente locũ poteſt habere. Prudēter eñ timetur quod accidere poteſt, & abundãs in re capitali cautela nõ nocet: unde nõ leui motu inducti eſſe uidemini, ut pro libertate, uita, uxoribus & liberis hanc geratis ſollicitudinē. Eſt tamen, ſi noſtro uultis acquieſcere cõſilio, uia cõpendioſa ſatis, qua huic morbo quē uenturũ formidatis, poſſit cõueniēs aptari remediũ, & cura competēs adhiberi. Hoc negociũ tam deteſtabile, quod ita prudēter ueremini ne accidat, nullatenus poteſt effectui mancipari, niſi per eorum operã, qui turribus & muris ſunt præfecti, & ad portarum deputati cuſtodiam. Quod ſi de eorum ſynceritate diffiditis, mutentᷣ frequentius, ne in aliquo certo loco moram facientes diuturnam, pernicioſam cum hoſtibus poſſint cõtrahere familiaritatē. Huiuſmodi eñ negotium non facilè abſoluitur, ſed temporis indiget diuturnitate, nec penes priuatã perſonam tantæ rei poteſt conſiſtere momentũ, niſi et de maioribus ciuitatis pariſactionis ſcelere corrupti muneribus inuoluantur. Mutatio uerò hæc repentina & frequēs omne huiuſmodi pericoloſæ negotiationis amputabit opportunitatē. Hæc cũ dixiſſet, innocentiam uiſus eſt aſtruxiſſe ſuam, et ſuſpicionem quam de eo conceperãt, aliquatenus mitigaſſe. Placuit itaq́ eius ſermo, & in oculis omnium uiſus eſt bonus, fuiſſetq́ ſtatim effectui mancipatum eius conſilium, niſi quia nocte irruēte dies iam declinauerat, ita ut nequaquam circa urbis ſtatum tanta poſſet fieri mutatio. Cura enim uigili & exacta diligentia urbem præcipiunt cuſtodiri, eorum quæ à prædicto uiro tractabantur penitus ignari. Ipſe autem ſciens quod in proximo res eſſet maximam mutationem ſubitura, ſedulum ſe gerit quomodo interim propoſitum impleretur, antequam aliquid occurreret impedimenti.

Quantis anguſtijs fidelium populus, qui in urbe erat, premeretur: & quomodo ſtrages eis deſtinata quieuerit. Caput XIX.

POrrò ciues ab ipſo primo noſtrorum introitu, ex quo circa urbem locata eſt obſidio, ſuſpectos habuerunt Græcos, Syros, & Armenios, & alios cuiuſcunq́ generis Chriſtianæ fidei profeſſores. Vnde ſtatim eos qui tenuiores erant, nec ſibi & familiolis ſuis poterant ſufficere, uictum penes ſe nõ habētes neceſſarium, extra urbem fecerant eſſe, ne urbi eſſent oneri: ſolis diuitibus, & qui ampla habebant patrimonia & alimenta, penes ſe in domibus ſuis ſufficientia, retentis. Hos etiam tantis angarijs affligebant, & perangarijs, ut melius eſſe uideretur his quos ab urbe depulerat, quàm quibus pro ſummo beneficio urbis indulſerant habitationē. Nam & pecuniarias eis ſæpius infligebant mulctas, id quod habere uidebantur uiolenter extorquētes, & ad quælibet ſordida munera & onera ciuilia rapiebant inuitos. Nam ſi erigendæ eſſent machinæ, aut immenſi ponderis transferendæ trabes, ſtatim id eis muneris iniungebatur. Hi lapides & cœmenta, & quamcunque materiam ad opus ædificiorum neceſſariam circumferre compellebantur: hi iaculatorijs & machinis molares qui extra mitterentur tenebantur miniſtrare, & funibus quibus extra contorquebantur inſeruirē,

pro arbitrio præfectorum ſine intermiſſione, nulla data requie, cogebantur. Demum uerò poſtquam iniuncta ſibi obſequia fideliter & deuote compleuerant, cõlaphos & uerbera reportabant, pro mercede indignis affecti cõtumelijs. nec ſufficiebat hoc immundis canibus, quorum uiolenta dominatione premebatur: ſed ut inauditam complerent malitiam, octo diebus, antequam ſupradictũ uirum, ut prædiximus, tanquam ſuſpectum conuenirent, cõſilio ſecretius habito, quotquot in urbe habitabant fideles, ſubitò, & de nocte occidere decreuerunt: quod niſi per quẽdam magnum & prudentem ciuitatis principem, qui ſemper Chriſtianis ſe amicum exhibuerat, octo dierum ad id complendũ, inuitis alijs, datæ fuiſſent induciæ, procul omni dubio, miſſis ſpiculatoribus, illius tam pernicioſi cõſilij executoribus, eadẽ nocte uniuerſa fidelium turba gladio cecidiſſet. Recepta autem fuerat eo intuitu octo dierum prædicta dilatio, ut interim conſiderarent, utrum ſolueretur obſidio: quod ſi noſtri in obſidendo perſeuerarent, tunc quod decretum fuerat, executioni mãdaretur: ſin autem, parceretur ciuibus, qui ad mortem erant deputati. Effluxerant porrò feriæ, eaq́ erat nox nouiſſima, iamq́ ſecretius exierat edictum, ut prædicta executioni mandaretur ſententia: cum de complendo eadem nocte propoſito, inter dominum Boamũdum & prædictum Emirferrum cõuenerat: & pro fixo fuerat ſtatutum, ut quod multũ ante inter eos conceptum fuerat, adimpleret: quod autore Domino factũ eſt. unde accidit, quod eadẽ recte noſtris urbem occupantibus, pro excito tumultu, maiores ciuitatis minus facti ſunt ſoliciti, nihil aliud arbitrantes urbis ſtrepitũ ſignificare, quàm id quod in Chriſtianos conciues præceperãt exerceri. Vnde & urbe uiolenter effracta, in domibus fidelium reperti ſunt de hoſtibus quamplures, qui ad hoc cõuenerãt, ut ſicuti eis iniunctum fuerat, incautos repentè occiderent.

Iuxta conſilium prædicti uiri, exercitus de caſtris egreditur, circa noctem reuerſurus. Caput XX.

IGitur circa horam nonam, miſſa uoce præconia per caſtrorum ambitum, educitur publicè uniuerſis de equeſtri ordine, quatenus armati omnes maiores ſequantur principes: id quod eis iniunctum fuerit, ſine mora executuri. Erat autem non ſolum plebs inferior huius ignara ſecreti, uerum etiam paucis ex maioribus reuelatum erat hoc myſterium. Factum eſt igitur, ut iuxta prudentis uiri conſiliũ, egreſſæ à caſtris uniuerſæ equitum copiæ, principum ſecutæ uexilla, longius ſe abire fingerent, quouſq́ nox irruẽs terris, ſolitam induxerat caliginẽ: qua occultati, clàm & cum ſilentio ad caſtra ſunt reuerſi. Huic autem uiro Dei, qui tantum noſtris fauorem contulerat, frater erat uterinus, longè alterius mentis, & diſparis propoſiti: cui frater, quoniam de eius non multum præſumebat ſynceritate, nihil ſecreti ſui cõmunicauerat, ſed ſuſpectum habens eum, propoſitum quãtum poterat, occultabat ſuũ. Accidit autem eadem die, dum noſtræ circa horam nonam egrederentur legiones, quod ambo fratres adinuicem per cancellos murorum caſtra proſpicerent, & egredientia contuerentur agmina: laborabat autem ſenior frater, minoris noſſe propoſitum, & eius uoluntatem libenter indagare. unde exorſus, ad fratrem dixit: Miſereor frater mi, populo huic noſtræ profeſſionis gratiam & fidem conſecuto, cui tam ſubitus paratur interitus. ignarus enim quid craſtina pariat dies, ſecurus egredit̃, & quaſi rebus in tuto collocatis, nihil timere uidetur: uerùm ſi ſciret quantæ illi præſtruantur inſidiæ, & quanta in proximo eorũ paretur ruina, fortè aliter ſibi prouideret. Cui frater: Stulta inquit, ſolicitudine cõſumeris, & indiſcreta cõpaſſione fatigaris. utinam Turcorum gladijs iam occubuiſſent uniuerſi. à die enim introitus eorum primo, multo deterior facta eſt noſtra conditio: uixq́ eſſe poterit, ut tantum nobis utilitatis per eos accedat, quantum moleſtiarum eorum occaſione paſſi ſumus. Sic ergo qui prius dubitauerat, an fratri ſuo communicaret propoſitum, nunc tanquam peſtem declinans, abhorret animo, execratur in conſcientia, & ne Chriſti obſequium præpediretur per eum cœpit de eius morte (charitati fraternæ publicam fidelium præponens ſalutem) tractare.

Boamundus amicum ſolicitat, ut opus compleatur. Emirferrus fratrem non conſentientem perimit. Chriſtianos per ſcalam demiſſam, in urbem recipit. Caput XXI.

INterea dominus Boamũdus tota mẽte anhelans, quomodo uotis ſatis faceret, ne de eius deſidia res optata ſuſciperet dilationem: Principes circuit tota inſtantia,

monet

monet esse sollicitos, scalam funibus cannabinis satis artificiosè intextam, paratam habens præ manibus, quæ uncis inferius ferreis, superius uerò ad murorum propugnacula debeat alligari. Iam uerò nocte media, cum se uniuersa quieti dedisset ciuitas, continuis uigilijs, & labore immenso uires sopori ministrātibus, interpretē domesticum & ualde familiarem ad prędictum amicum dirigit, ut ab eodem sciscitaretur diligentius, utrum adhuc sibi uelit adesse domini sui familiam. Adueniens autem ille, uirum reperit in cancellis uigilantem. Cumq́ ei interpres uoce submissa, uerba domini sui exposuisset, respondit ei: Sede quietus & tace, quousq́ præfectus uigilum, qui cum multo accedit comitatu, & fulgore lampadarum, locum istum pertranseat. Erat enim in ciuitate consuetudo, quod præter uigiles, qui in singulis turribus erant deputati, eorum superior magistratus, ter uel quater in nocte, muros cum ingenti circuiret comitatu, faculas ardentes gestādo prę manibus, ut si quos inueniret aut somno grauatos, aut negligentius se habentes, debitæ animaduersioni subiacerent. Pertransiens autem hic, cuius tanta erat iurisdictio, uirum uigilantem reperiens, eius cōmendauit diligentiam, ad ulteriora loca properans securus. Videns autem uir prędictus horam se obtulisse rebus agendis opportunam, interpretem sepositum alloquitur, dicēs, Vade citus, & dic domino tuo, ut cum uiris electis festinus adueniat. Qui dicto citius recurrens ad dominum, & paratum reperiens, cum uocatis clàm alijs principibus, & in ictu oculi sicuti primo eunti erant subsequentes, quisq́ cum suo domestico comitatu subitò ante turrim diu antè pręnotatā, quasi uir unus astiterunt, ita ut nec clamor, nec strepitus ex eis audiretur. Interea ille uir prædictus turrim eandē ingressus, fratrem reperit somno grauatum, cuiusq́ mentem nouerat alienam à suo proposito, timens ne per eum rei tam penè consummatę ministraretur impedimentū, gladio trāsuerberat, facto pius & sceleratus eodem. post hoc rediens ad cancellos, & quos uocari pręceperat conspiciens, dato & resumpto mutuæ salutationis officio, funem demittit inferius, quo scalam ad se pertrahat subleuatā. Erecta igitur scala, & iam à superiore parte, quàm ab inferiore firmius annexa, nemo repertus est, qui ad uocem superioris uel domini Boamundi mandatum præsumeret ascendere, & in se huiusmodi experimentū facere. Quod dn̄s Boamūdus uidēs, conscendit ipse prior intrepidus. Cumq́ iam muri propugnaculo, trāscursa scala, manum adhibuisset, comprehendēs eum qui erat interior, sciens quia D. Boamundi esset manus, dixisse fertur: Viuat hæc manus. Et ut eius & omnium fidelium sibi maiorem reconciliaret gratiā, eo quòd fratrem uterinum, in opere tam sancto non consentientē transuerberauerat, induxit eum in turrim, & fratrem ostendit exanimem proprio sanguine cruentatum. Deosculatus igitur Boamundus uiri constantiam, & fidei synceritatem, ad murum rediens, emisso paulisper per cancellum capite, uoce suppressa suos ad ascensum cœpit inuitare: cumq́ adhuc dubitarent, nec erat ausus quisquam ascendere, totum reputantes sophisticum, quicquid de muro dicebatur: quo cognito, ad suos per eandem scalam rediens, suæ incolumitatis euidens dedit argumentum. Vnde factum est, ut certatim ascendentes, in momento murum replerent, & non solum turrim illam, uerum & de collateralibus nonnullos occuparent. Audiuimus quod inter alios D. Flandrensium comes, & D. Tancredus ascenderunt, quorum doctrina cæteri regebantur.

Intromissi portam capiunt. Exercitus iam facti conscius, in urbem irruit. Antiochena Ciuitas expugnatur. Caput XXII.

VIdentes uerò principes, quod sufficiebat numerus & prudētia eorum quia iam ascenderant, ut uel una uel plures portæ aperirentur, & sub omni uelocitate reuersi sunt ad castra, ut suas præpararent copias: & dato signo ab interioribus, urbem ingredi non morarentur. Qui uerò supra murū ascenderāt, uirtute induti ex alto, duce prædicto uiro qui eos introduxerat, iam decem turres in eodem sine interpellatione tractu, occisis eorum custodibus occupauerāt: & tamen adhuc uniuersa quiescebat ciuitas, ita ut nec rumor aliquis audiretur. Erat autē secus eam partem muri, unde nostri ascenderant, porta adulterina: ad quam descendentes, confractis eius uectibus & seris, eam uiolenter aperiunt, & admittentes eos qui de foris expectabāt, creuit eorū numerus qui intus erant ad immensum: ita ut ad portam quæ Pōtis dicitur facto im-

petu concurrentes, cæsis gladijs eius custodibus, eam uiolenter aperirent. Interea quidam de familia domini Boamundi, eius uexillum super eum contulerat montem qui urbi præminebat, & iuxta præsidium superius in arce quodam loco eminentissimo collocauerat. Cognoscentes autem quod aurora rutilās solis ortū nunciaret, dato signo cornibus & lituis, cœperunt perstrepere ad urbis ingressum, eos qui in castris erant, animantes. Principes uero signi quod condixerant intelligentes argumentum, raptis armis, subito sua secum trahentes agmina, in urbem irruunt, aditus & portas occupantes. Interea populares exciti, quos hactenus secretum latuerat, uidētes iā castra pene uacua, alios secuti, in urbem certatim se ingerunt. Ciues autem tanto tumultu expergefacti, primum dubitant, quid nam sibi uelit clamor iste insolitus: deinde uidentes discursus per urbem loricatorum insuetos, & stragem quæ passim per uicos fiebat & plateas, rem pro ut erat, arbitrati sunt accidisse. Relictis ergo domibus, cum uxoribus & liberis tentabant effugere: dumq; armatorū acies fugiunt, latebras quærentes, & salutis uiam, attoniti quid faciant, armatis se ingerunt imprudenter. Qui autem erant urbis habitatores, Syrij, Armenij & aliarum nationum fideles, hi de euentu qui acciderat congratulantes plurimum, correptis armis, nostrorum se adiungunt cœtibus: & sicuti maiorum habebant locorū peritiam, ita alios post se trahentes urbis diuerticula & portas, si quę adhuc clausæ tenebantur, obtruncatis eorū custodibus, confractis seris aperientes reliquum exercitus intromittebant. Hęc à Domino, egressa uicissitudo, ut qui canibus immundis, indebitæ seruitutis iugo subiecti fuerāt angarijs & perangarijs, & cruciatibus miserabiliter fatigati, nunc uice uersa, æquipollentes refunderent calumnias, & eis procurarent interitū. Et iam uniuersus nostrorū introductus erat exercitus, iā libere portas turresq; sibi uendicauerant & mœnia, iā principū uexilla & omnibus nota in locis sublimioribus constituta insignia, uictorię dabant argumentum. Erat ergo ubiq; strages, ubiq; luctus, ubiq; mulierum eiulatus: & interfectis patribus familias, passim obtruncabatur familia, & effractis domibus, uasa diripiebantur: & uniuersa eorū substātia his qui primi accedebant, concedebāt ad prædā. Discurrebāt uictores per loca prius inaccessa, & tracti cædis cupidine, & lucri desiderio, nec sexui parcūt, nec cōditioni, ætatis etiā apud eos nulla erat differentia. Occurrentes aūt sibi per uicos & plateas ciuitatis, quęrunt diligentius ubi sint potentum domicilia, et ubi habitauerant locupletiores: illucq; iunctis concurrentes agminibus, interfectisq; domesticis, effringentes penetralia nobiliū, liberos, matresq; familias gladijs transuerberantes, domus, suppellectilem, aurum, argentum, et uestes preciosas æqua sorte inuicē partientes. Cæsa fuisse dicūtur ea die de ciuium numero decem milia, quorum corpora passim et sine delectu per uias iacebant insepulta.

Ciues in præsidium se receperunt. Accianus extra urbem fugiens occiditur. Multi de monte præcipites prosternuntur. Caput XXIII.

Accianus uerò uidēs, quod hostibus tradita erat ciuitas, qui per turres & mœnia et urbem sibi uendicauerant uniuersa: uidensq; quod populus, qui stragem euaserat, in præsidium se certatim conferebat, timens ne Christianus exercitus illuc eos prosequens, præsidium uellet obsidione uallare, solus absque comite per posticum egressus, amens, uitæ tamen & salutis quærens compendium, fugam inijt: dumq; solus præ doloris angustia, sine certo proposito errabundus uagaretur, casu habuit obuiam quosdam Armenos: qui statim eum cognoscentes, accesserunt, quasi solitā exhibituri reuerentiā: dumq; ille, quasi extra se factus, hos passus est ad se peruenire, cognoscentes ex eo, quod solus ita aufugerat, urbem esse deuictam, uiolenter eum ad terram deiecerunt, & educto eiusdem gladio, caput ei pręcidentes, in urbem intulerant, coram uniuerso populo illud principibus offerentes. Erāt autem in ciuitate quidam nobiles, qui de remotis partibus ad Antiochenorum gratia exercendæ uirtutis uenerant subsidium: hi locorum ignari, cognito quod ciuitas in nostrorum uenerat ditionem, dubij quid facerēt, & pro uita soliciti, in præsidium se superius recipere decreuerunt: dumq; illuc tota properarent intentione, casu accidit, quod nostros à parte superiori habentes obuiā, & inter locorū intercepti angustias, ita ut neq; ascendere neq; descendere, propter montis deuexitatē liceret, instantib. nostris desuper, dū quocunq;

quocunque modo fugere nituntur, præcipitati sunt cum equis & armis, quibus erant insigniti, quasi recenti: qui cōfractis ceruicibus, & membris cōtritis, uix de seipsis reliquerunt aliquam memoriam. Qui autem de urbe, aut de adiacente prouincia locorum habentes peritiam, inuenti sunt expeditiores, hi summo diluculo, postquam cognouerunt urbem effractam, per portas, quæ iam incipiebātur referari, iunctis agminibus egrediebantur, ut confugerent ad montana: quos nostri cominus insectantes, partem reduxerunt, uiolenter eos compedibus alligantes: pars equorum erepta beneficio, ad montana fugiens, uitæ consuluit & saluti. Circa uerò horam diei quintam, redeuntibus nostris, qui egressi fuerant, & qui per urbem dispersi fuerant, recollectis adinuicem, quæsitum est diligentius, & pro certo cognitū, quod nihil prorsus alimentorum in urbe repertum fuerat: nec mirum, cùm iam penè mensibus nouem cōtinua obsidione uallata fuisset. Sed tamen in auro, argento, gemmis, uasis preciosis, tapetis & holosericis, tot & tantæ receptæ sunt copiæ, ut qui prius mendicabat esuriens, nūc factus locupletior, omnibus afflueret abundanter. Reperti autem sunt in tota urbe qui ad arma ualerent, equis uix quingenti, & hi etiā cōfecti macie, & inedia tabescentes. Capta est ergo Antiochia, anno ab incarnatione Domini, Millesimo nonagesimo octauo, mense Iunio, tertia die mensis.

LIBER SEXTVS.

Describitur mons qui urbi præeminet, & pars eius ab hostibus occupatur, custodibus illuc locatis. Mittuntur ad mare qui populum euocent, & illatis in ædualibus ciuitas cōmunitur Caput I.

SEdato autem tumultu, & gladijs inebriatis sanguine, fessis à cæde continua uictoribus, cùm iam ciuitas quieuisset, conuenientes adinuicem principes, multum adhuc superesse laboris, & nō dum consummatum negotium intelligentes, per portas & mœnia insignatis custodibus, in montem ascendere decreuerunt, & oppugnare præsidium. Et missa uoce præconia, cohortes uniuersas, in montem prædictum ascendere certatim compellunt: quò peruenientes, cum præsidij constaret munitione, quod omnino esset insuperabilis, & quod sola fame poterat expugnari, uidentes quod inutiliter consumerent operam & studium, & res multorum dierum ferias exigeret, ad alia se conuertunt argumenta. Mons enim iste, qui urbi præeminet, ualle quadam profundissima, deuexo plurimum præcipitio diuisus est, ita ut eius pars quæ in Orientem respicit, sit humilior, largā in sui uertice habēs planitiē, uineis aptā & agriculturæ. Tanta est profundæ intercapedinis distātia, ut potius montes duo, quā unus in duo diuisus uideatur. Qui uerò in Occidentē protenditur, longe sublimior est, & cacuminatus, in tus parte sublimiore sicubi est præsidium, muro solido, & turribus ualidioribus. Ab Oriente & Septentrione prædictū habēs immane & in modum barathri præcipitiū, ita ut nec excogitari possit, quomodo ex illis duabus partibus præsidio noceatur. Ab Occidente uerò collis erat depressior, inter quē & præsidium uallis erat, sed modica, nec latitudine diffusa, nec profunditate præceps: per quā uolentibus à præsidio in urbem descendere, iter unicū & singulare satis per se nomine impugnāte periculosum. Hūc ergo collē nostris uisum est principib. occupare, ne forte per portam præsidij hostibus immissis, in nostrorū læsionē, in urbem pateret descensus: locatis ergo ibi uiris prudentib. & strenuis, & relictis quæ in uictu necessarijs, factoque muro cū propugnaculis & opere solido, & locatis super eum ordine cōgruo machinis, quibus à se repellere possent hostium molestias: Principes de maioribus deliberaturi, in urbē descenderunt, ad eundē locum cōpositis negotijs redituri. Omnes enim illic moram facere, quousque expugnaretur præsidiū, decreuerant: excepto domino Duce, qui de cōmuni principum cōsilio, portam Orientalem in suam receperat custodiā: simul & præsidiū, quod nostri extra urbē firmarant, domino Boamundo commiserant. Audientes igitur

Orientalem portam pręſidium quoddam in colle aliquantulum edito ſitum, quod ab initio ad caſtrorum tuitionem fundatum, domino Boamundo prius tradiderant conſeruandum: urbe uerò capta, poſtquam generalem cœpit habere adminiſtrationem, prædictam munitionem ſimul cum uicina porta domini Ducis cuſtodiæ deputauerunt. Circa quod præſidium, dum caſtra hoſtes locaſſent ſua, & his qui erant in præſidio aſſultus darent cum multa inſtantia frequentiſſimos, Dux eorum nō ferens inſolentiam, cum ſuo egreſſus eſt comitatu, ut his qui in pręſidio erant pene dificientibus miniſtraret ſubſidium, & caſtra quæ ante portam erāt locata diſſoluēret: ſed egredienti duci, & ſuis uolenti ſubuenire, occurrit Turcorum multitudo ingens, quam & uiribus & numero longè ſuperiorem Dux ſuſtinere non ualens, uix eorū ereptus gladijs, fuga inita, in urbē ſe recepit: ubi hoſtibus proterue nimis inſiſtētibus, dum plebs indiſcreta nimis premeretur, & mutuo ſibi præ turba negarent introitum, ducenti penè partim oppreſſi, partim uulnerib. ſaucij, nōnullis etiāc aptis, miſerabilit perierūt.

Noſtri infra urbem ſecus radicem montis uallum ducunt. Pugnatur ibi: uincuntur hoſtes. Princeps hoſtium de monte deſcendit, urbem obſidet in parte inferiori. Caput III.

Sic igitur duce confuſo, qui quaſi omnium præcipuus uidebatur, Turci in tantam elati ſunt audaciam, ut per portam ſuperioris præſidij, quibuſdam notis compendijs, in urbem deſcendentes, in noſtros ſubitò irruerent: & reperientes improuidos, ſagittis & gladijs plerunq; multos interficerent: noſtris autē eos inſequentibus, ſubitò montem occupantes, in arcem ſe recipiebant ſuperiorem, alias etiam uias habentes, quàm per eum collem, quem noſtri occupauerant & communierant diligentius: dumq; ſæpius ita contingeret, & multi de populo in ciuitate, hac fraude deperirent, conuenerunt ſimul principes, ut huic tanto malo remedium procurarent: factūq; eſt, quod de cōmuni conſilio, D. Boamundus, & D. Comes Toloſanus inter partē urbis inferiorem & cliuū montis, uallum duxerunt profundū admodū, & latitudinis competentis, quo impetus eorum qui deſcendere de monte conſueuerant, retardaretur, & populus intra urbem poſſet tranquillius quieſcere. Et ut etiam uallum ad ſui tuitionem redderent habilius, munitionem ibi conſtruunt, fidelem & deuotam operā impendentes, tamq; pro ſalute propria, quàm pro uniuerſis legionibus. Turci uerò, qui adhuc ſuperius obtinebant præſidiū, & qui exterius erant in obſidione, per ſuperiorē portam admiſſi, per occultas ſemitas deſcendentes, huic nouæ munitioni frequentes dabant aſſultus: & quanta poterant inſtantia, ut eam deijcerent, elaborabant. Accidit autē die quadā, quod erumpēs à ſuperioribus partibus, per ſolita uiæ compēdia Turcorum manus ſolito numeroſior, circa prædictū, & de nouo conditū præſidium, tanta cœpit eos qui intus erant impugnare inſtantia, quod niſi princeps qui alijs urbis partibus ad cuſtodiam erant deputati, et uniuerſus qui per urbem diſperſus erat populus, maturius ſubueniſſet, pene dominum Boamundum & Eurardum de Puſato, Rodulphum de Fontanis, Reibaldum Trecon, Petrum filium Gillæ, Albertum & Iuonem, uiros ſtrenuos et nobiles, qui ad eius tuitionem ſe inttò contulerāt, expugnaſſent: ſed aduenientes cum multo impetu Dux, & Comes Flandrenſis, & princeps Normannorum, eorum adeò repreſſerunt inſolentiam, ut interemptis pluribus, & captiuatis nonnullis, non ſolum à præſidio, uerùm ab urbe uniuerſa, conuerſos in fugā, & malè tractatos, ſub omni celeritate fugere compellerēt: qui ad dominū ſuū reuerſi, noſtrorū uires, & admirabilem animorum conſtantiam prædicabant. ita ut in eis uideretur impletum illud uaticinium: Lingua canum tuorū ex inimicis: nam fidelis populi extollebant præconium, qui erant eius perſecutores. Corbagath uerò, cū per dies quatuor in montanis, ut prædiximus, morā feciſſet continuā, uidēs quod non proficeret, & quod equis pabula deficerēt, ſolutis caſtris, iterum cum uniuerſis legionibus ſuis denuò deſcendit ad campeſtria, & tranſito flumine, per uadum inferius partitis agminibus æquipollentibus ſpacijs, & locatis in gyrum principibus ſuis, urbem uallat obſidione: ubi dum die ſequente, quidam ab exercitu diuiſi, noſtros ad cōflictum prouocarent, contigit ut de equis deſcendentes, & his qui in muro erant, inſtantiam ſuorum proteruius incuterent, dominus Tancredus per portam egreſſus Orientalē, in hoſtes irruit ſubitus: & antequā ad equos poſſent habere recurſum, ſex

ex eis

ex eis interimens, reliquos in fugam adegit: quorum amputans capita, in urbem intulit ad consolationem populi, qui pro defectu Rogerij de Barnauilla, qui ibidem occisus fuerat, graui mœrore concutiebatur.

Populus infra urbem multa laborat inedia. Quidam nobiles clàm inde aufugiunt. Boamundus uniuersis præficitur. *Caput V.*

INterea populus, qui paucis ante diebus eandem urbem obsederat, & obsessam sibi uendicauerat uiolenter, nunc uersa uice (sicut & rerum solet esse uicissitudo) obsidionem sustinens, graui supra modum molestabatur inedia, & immensis supra uires fatigabatur laboribus. Foris erat gladius, & intus pauor. Nam præter eam, quam de innumerosis expeditionibus exterioribus quæ urbem obsederant, meritò conceperant formidinem, hostibus adhuc præsidium detinentibus, unde fiebant sæpissime, ut dictum est, irruptiones, non erat illis tranquillitas. Fiebat igitur, peccatis eorum exigentibus, quod multi in desperationem lapsi, professionis immemores, iuramentorū quę exhibuerant prodigi, clam funibus & in sportis per murum demissi, derelictis socijs, aufugerant ad mare: ex quibus nonnulli ad manus hostium peruenientes, perpetuæ mancipati sunt seruituti. alij uerò ad mare peruenientes, eos qui in nauibus erant pręcisis anchoris, in fugam compulerunt, dicentes: Princeps hic magnus, qui cum innumerabilibus aduenit copijs, urbem quam nos expugnaueramus, extincto uniuersorum nostrorum numero nunc & principibus interemptis, uiolenter recepit: nos autem opitulante Domino, gladios eorum euasimus. Vos igitur funes præcidite, & maturate fugam, ne ad mare descendentes, pari uos inuoluant periculo. Ipsi autem cum eis conscendentes, fugam inierunt. Erant autem qui sic aufugerant, non solum de popularibus & plebeijs, uerum etiam uiri nobiles, & multa generositate insignes, Vuilhelmus uidelicet de Grantemaisnil, uir inclytus de Apulia, qui sororem D. Boamundi habebat uxorē, & Albericus frater eius. Vuilhelmus Carpentarius, Guido Trusellus, & Lampertus Pauper, & alij multi, quorum nomina non tenemus, quia deleta de libro uitæ præsenti operi non sunt inserenda. Nonnulli etiam, quod multo erat abominabilius, futuri timore periculi, famis et laborū impatientes, ad hostes se conferebant, Christi doctrinam, & eius fidem cum impietate abnegantes. hi de statu nostro certificantes aduersarios, supremum eodem modo penè nostris intulerunt periculū: alij uerò qui in ciuitate remanserant, spem diffugij nihilominus ex parte plurima conceperant. Sed uir uitæ uenerabilis, Podiensis episcopus, & D. Boamundus princeps illustris, eorum præuenerunt molimina. Nam designatis per portas singulas uiris prudentibus, & de quorum experientia simul & fide merito præsumerent: turribus quoque per singulos nobiles collocatis, ita nocte & die studio indefesso seruabātur excubias, ut nemini penitus quantūcunq; properāti & arguto, ulla pateret uia subterfugij. Et ut liberius generalem, quæ eis concessa fuerat, exercere pollent iurisdictionem, intimauerant omnibus à maiore usq; ad minimum, quod usq; consummationem negotij Antiocheni, & bellum quod sperabatur futurum, completum, D. Boamundi mandatis fideliter & deuotè obedirent: unde ille incessanter nocte & die, suis comitatus domesticis & familiaribus, & his quibus ampliorem habebat fidem, uicos & plateas, muros & turres ciuitatis cum multa circuibat sollicitudine, diligenter inuestigans, ne quis incaute se haberet, ne quis hostium introitus pateret insidijs. Erant autē præsidia quatuor, in quibus maior exigebatur custodiæ diligentia: superius uidelicet, quod contra arcem superiorem è regione positum erat. Secundum item inferius, infra urbē supra uallum erat cōstitutum, contra eorum irruptiones, qui à porta castri superioris in urbem consueuerant descendere. Tertium extra portam Orientalem positū, quod ad castrorum tuitionem ante urbē captam fuerat fabricatum. Quartum quoq;, quod in capite pontis constructum fuerat, per quod porta pontis nouissimè fuerat obsessa. Cuius curam D. comes Tolosanus ex quo ciuitas capta fuerat, cum alijs in urbem se conferens, dereliquerat. Vrbe autē capta, Flandrensium comes prædictum ingressus castrum, cum quingentis uiris fortibus & strenuis diligenter cōmunierat, timens ne forte in manus hostium deueniret, nostris per pontem introitus negaretur & exitus, in quo fieret obsessorum multo deterior conditio.

Comes

Comes Flandrenſium præſidium ante pontis portam, quod conſeruare non poterat, ultrò deſerit & incendit. Princeps hoſtium quoſdam de noſtris captos in Perſidem mittit. Caput. VI.

CОntigit autem die quadam, quod uidens Corbagath, noſtros nimiam egrediendi & ingrediendi habere licentiam, & prædictum iuxta pontem præſidium, multum ſuis obſtare conatibus, præcepit de ſuis ad duo milia loricatorum armatis, ut prædictum cum omni inſtantia impugnarent præſidium. Illi autem dicto quantocyus parentes, circa prædictæ munitionis uallum congruis locatis ſtationibus, quāta poſſunt inſtantia, immiſſa ſagittarum grandine, prædictum locum, ab hora diei prima uſque in undecimam continuis infeſtant aſſultibus, & congreſſionibus impugnant: Comite cum ſuis reſiſtente uiriliter, & locum, cuius tuitionem aſſumpſerat, totis uiribus protegente. Cumq; circa ſolē iam occiduum, & ueſperam imminentem uiderent impugnatores, quod nō multum proficerent, ſoluto aſſultu in caſtra reuerſi ſunt. At uerò comes timens ne multiplicatis uiribus in craſtino ad opus ſimile accingerētur, ſciensq; quod nullatenus poſſit contra tantum exercitū, prædictam tueri munitionem, intempeſtæ noctis ſilentio ignem adhibens, & incendio tradens, uniuerſam in urbem cum ſuis eiuſdem rei conſortibus ſe contulit. Mane autem facto redeuntes in idipſum qui heſterna die caſtrum impugnauerant. Aſſumptis igitur duobus alijs milibus, iterum ad idem opus ſe accingunt, & ad dictum locum properantes: ubi deſertum reperiunt, & ex parte plurima dirutum, infecto negotio reuerſi ſunt ad ſuos. Per eoſdem dies accidit, quod quidam de hoſtium exercitu latēter egreſſi, quoſdam de noſtris caſu obuiam habentes, uiros egenos & inopes, proficiſcentes incautius ceperunt: quos ante Principem ſuum deductos ſtatuerunt, ut ei tanquam Domino, ſucceſſus ſui & manubiarum dedicarent primitias. Ille autem in captiuis & armorum & habitus contemnens uilitatē (erant enim eis arcus lignei, enſes quoq; ſordebant operti rubigine, ueſtes etiam præ continuis laboribus laceræ, & aſſiduitate utendi prætendentes uetuſtatem: non enim erat populo peregrinanti diuerſa, quibus alternatim uterentur, mutatoria) dixiſſe fertur: Ecce populus qui regna debeat ſollicitare aliena, cui pro multis diuitijs deberet ſufficere, ut in quocunq; terrarum angulo panis eis quaſi uilibus daretur mercenarijs. Ecce arma, quibus Orientalium ingenuitas debeat flagellari, quibus uix paſſer ictus deperiret. Alligate eos & compeditos cum armis ſuis, & iſto ſuo habitu, Domino meo qui me miſit repreſentate illos, ut ex iſtis colligat, quàm nullius momenti ſit de talibus triumphare: qualesq; habendi ſint quos tam miſerabilis populus gloriatur ſubegiſſe. Abijciat ergo à ſe curam et omnem iſtam ſuper me ſollicitudinem: in proximo enim erit, quod canes hi immundi cōparere deſinant, & comſumpti penitus nequeant in populis numerari. His dictis tradi præcipit quibuſdam ad hoc deputatis, qui eos iuxta eius definitionem & maiorem Soldanum uinctos deducerēt in Perſidem: leuiſſimum enim iudicabat, eos poſſe ſibi ſubijcere, quorum uirtutem nondum expertus fuerat: quodq; ſibi pro gloria putauerat adſcribendum, ut eos apud dominum ſuum uilipenderet, id poſtea in eius confuſionem retruſum eſt: quanto ſanè à contemptibilioribus, ſuo iudicio, uictus abijt & confuſus, tanto illi maior infligitur contumelia, tantoq; maior irrogatur confuſio. Solet enim uictis eſſe quaſi pro ſolario & caſum reddere leuiorem, ſi à uiris fortibus & ſtrenuis dicātur ſuperati: ſic è diuerſo, ruborem ingeminat, & adauget ignominiam ab indignis & uilibus obtenta uictoria ſuperari.

Fame inualeſcente, populus ad immundos inuitus conuertitur cibos. Caput VII.

VRbe igitur ſic ex omni parte obſidione uallata, cū iam populo egredi uel ingredi, & ſua exterius procurare negocia nō liceret, facta eſt noſtrorum multo deterior cōditio: nam cum nihil inferreretur alimentorū, exorta eſt fames in ciuitate ſolito uehementior, ita ut præ defectu uictualium, & famis importune urgentis acerbitate, ieiuna plebs propugnandi cibi gratia, ad turpia nimis declinaret compēdia. Nō erat in eſcis etiam apud delicatos differentia, non erat mundorum ab immundorum legalis illa diſtinctio: ſed quod caſus offerebat, ſiue gratis ſiue cū precio, id in cibum uertebatur: inde uenter rugiens & famelicus, ſi tamen ad hoc ſufficiebat quod aſſumptū fuerat, implebatur. Nō erat rubor nobilibus, non ingenuis uerecūdia, menſis alie

i nis im-

nis importunos se conuiuas ingerere, auidè manibus alienis inhiare, importunè petere quod sæpius negabatur. Fugerat à matronis, quibus aliquando familiaris fuit pudor, à uirginibus reuerentia: & suorum oblitæ natalium, exhausta facie, uocibus flebilibus, quę saxea possent mouere pectora, non timentes repulsam, passim uictum quęritabant: quas autē famis acerbitas expugnare non poterat, ut rubore deposito, fronte indurata ad medicandum descenderent, hæ in absconditis delitescentes, in seipsis tabescebant, mortem magis eligentes quàm se dare in publicum ut aliquid postularēt. Erat deniq; intueri uiros robustiores fœminis, quos uirtus præcipua & nobilitas præclara reddiderant conspicuos & insignes, innixos præ nimia debilitate baculis, per uicos & plateas artus circumferre femineces, uultu deiecto. Etsi non uoce eleemosynam peterent à transeuntibus, intueri erat nihilominus pueros uagientes & adhuc lactis egentes alimonia, per compita uiarum passim expositos: quibus ij qui eos genuerant, materna denegabant obsequia, dum sibi nō sufficerent ad hoc saltem, ut sibi aliquid peterent necessarium. Vix erant in tanto populo qui sibi sufficerent: uniuersis penè sumptus defecerant, omnibusq; quasi in usum uenerat mendicare. Aut si cui res adhuc domestica suppetebat, dū non occurrebat uenale quod erat necessarium, nihilominus indigebat: quiq; apud suos in largiendis dapibus prius liberales iudicabantur, & profusi, hi secessus quærentes abditissimos, & loca inaccessa cæteris, qualem qualem sumentes refectionem, ijs quę undecunq; collegerant incumbebant auidius, nemini quod eis erat pro cibo communicantes. Quid plura? Camelos, equos, asinos, mulos, & immunda quælibet & indigna relatu, suffocata morticinia, quoties dabatur ex ijs aliquid habere, pro summis reputabant delicijs: & ex ijs importunā repellentes esuriem, miseram quocunq; modo sustentabāt uitam. Nec solum plebeios & mediæ manus homines huius tam miserabilis inediæ calamitas inuoluerat, uerùm & maioribus nimis importunè se ingesserat principibus: eratq; eis tanto molestior, quanto pluribus prouidentes, indigebant amplioribus, & suā petentibus negare nō poterant munificentiam. Referre uerò quid singulis acciderit maioribus, licet hoc habeant adhuc ueterum traditiones, & quanta egestate pij pro Christo laborauerint Principes, longè esset ab historiæ compendio, & speciales tractatus exigeret. Sed ut in summa dicatur, uix est quod aliqua contineat historia, tantos principes, tantumq; exercitum, tantas alibi sine defectu & tam patienter pertulisse molestias.

Hostes clàm unam de turribus penè occupant, Henricus de Sascha restitit uiriliter, & pluribus occisis arcem obtinet uiolenter. Caput VIII.

INterea dum ita ciuitas per studium & operam Corbagath & suorum, ex omni parte circundata esset obsidione, & populus inclusus nusquā egredi, nullusq; ad eos introire posset, insuper & congressionibus penè continuis, tam in urbe quàm extrà supra uires fatigati essent, accidit ut præ laboris diuturnitate & famis inedia, minus uigiles minusq; solliciti urbē custodirent: quibusq; cura circa corporis alimentū pene tota uersabatur, necesse erat, ut ad cætera tractanda consurgerent remissiores. Vnde factum est, ut die quadam turris una, iuxta eam per quam nostris datus fuerat in ciuitatem introitus, custodita negligentius, hostibus paulo minus ad urbem iterum impugnandam occasionem præstitisset. Quidam enim de hostibus sperantes, quòd in noctis silentio potuissent eam occupare, ut inde sibi, sicuti & nostris prius in urbem pateret descensus, ad eam obtinendam scalas muro clàm adhibuerūt, quibus iam circa primum noctis crepusculum, quasi triginta super murum ascenderant, turrim uacuam ingressuri: in quo negotio dum feruentius desudarent, casu contigit, quod qui uigilum administrabat præfecturam, mœnia perlustrans, ad eam partem peruenit, ubi hæc talia gerebantur. Cognitisq; eorum moliminibus, multa uociferatione eos qui in uicinis erant turribus excitauit, turrim denuncians fraudulenter ab hostibus occupatam. Ad quem tumultum excitati sunt, qui in ea regione obseruabant excubias: inter quos uir strenuus & insignis Henricus de Sascha, cum duobus alijs, Francone uidelicet, & Sigemaro, cognatis, de uilla quæ dicitur Machesa super Mosam fluuium, ad partes illas impiger conuolat, timens ne forte ab aliquibus pecunia corruptis ciuitas proditiose tradita esset hostibus. Quò perueniens, confluentibus ad eū qui in

uicinis

uicinis erant turribus, hostes inuadit uiriliter, & strenuitate solita, in momento, licet plurimum resistentes, à prædicta turri depulit, quatuor ex eis peremptis gladio: reliqui uiginti sex (uiginta enim iam ascenderāt, alios postmodum introducturi) fractis cruribus & brachijs & ceruicibus de muro præcipitati sunt. Amisit tamen uir strenuus socium suum Sigemarum, transuerberatum gladio. Franconem uerò letaliter saucium, quasi semineceem, domum fecit reportari.

Hostes ad mare descendunt, incendunt naues, & in uia multos de nostris perimunt. Caput IX.

PErurgente igitur obsessos singulis diebus maiore inedia, & fame periculosius inualescente, affligebatur populus uehementius: unde præ angustiarum multitudine & quottidianæ afflictionis pondere intermisso, quidam uitæ negligentes & salutis urbe clàm egressi, per medias hostium acies, per mille discrimina, ad mare, ubi adhuc aliquot tam Græcorum quàm Latinorum erant naues, descendebant, ut cibos emerent, & iterum referrent in urbem uenales: alij uerò, ut se tantorum eximerent casibus periculorum, abibant non redituri, nullam spem habentes, quod eorū qui in urbe relicti fuerant, in melius posset procedere negotium, aut hostium saltem gladium declinare. Quod postquam Turcis compertum est, clandestinis itineribus & nocturnis, caussa quærendi uictus nostros ad mare descendere, & circa urbem euagari, missis nō nullis locorum habentibus peritiam, qui eis prætenderent insidias, sæuissimas ex eis operati sunt strages. Et quoniā sæpius eis in eo successerat facto, duo milia electorum equitum ad oram maritimam dirigunt, qui peremptis nautis & institoribus, & classe succensa, omne de cætero commerciorum genus amputarent, ut & ea præcisa negotiandi semita, omnis omnino Christianis deficeret alimonia, & salutis spes intercluderetur, quod et factum est. Nam mandatum exequentes, succensis ex parte nauibus, et earum nautis, quos incautos repererant, ex plurima parte interfectis, reliquos in fugam adegerunt: quo rumure, qui à Cypro, Rhodo, & alijs insulis, quiq; de Cilicia, Isauria & Pamphilia & alijs maritimis regionib. gratia commerciorū solebant accedere, plurimū deterriti, iā illuc redire & merces inferre formidabāt, nec audebāt accedere, unde nostris etsi nimis periculosa prius, periculosior tamē facta est conditio, rerū uenaliū penitus cessante commercio: nam dùm institoribus liber per mare patebat accessus, & si modicum erat quod per eos inferebatur, nec tanto poterat sufficere populo, tamen ad nonnullam nostris erat consolationem, & eorum aliquatenus releuabat inopiam. Hostes uerò redeuntes ab ora maritima, de nostris etiam in uia quosdam reperiunt, quos omnes gladijs interimunt, exceptis paucis, qui per dumos & fruteta & speluncarum latebras delitescere potuerunt: quæ fama mali nūcia, nostros non minus, quàm ipsa famis enormitas molestauit: quotiens enim suorum casum audiebant, totiens eorum dolor renouabatur. Vnde tot molestijs & laboris immensitate, & quottidiana suorum ruina, & infortuniorum acerbitate supra uires fatigati, iam de uita desperare, iamq; minus pro sua tuitione solliciti, minusq; obedire Principibus incipiebant.

Stephanus Comes Carnotensium ad Imperatorem Constantinopolitanum proficiscitur Caput X.

INterea Vuilhelmus de Grētemaisnil, & alij qui cum eo aufugerant, peruenientes Alexandriam minorem, ubi dominus Stephanus Carnotensium & Blesensium Comes, cuius reditum tam principes, quàm uniuersus populus, per singulos dies ardentibus præstolabantur desiderijs, adhuc suam simulabat ægritudinem, quæ apud Antiochiam gerebantur, exponunt, & ne ipsi etiam ob leuem & friuolam caussam, & tanquam timidi socios deseruisse uiderentur, ærumnarum & afflictionis modum qui erat, amplificāt. Et licet magnus esset & incomparabilis, tamen studiosa relatione maiorem efficiunt, & de magnis maiora loquuntur. Nec erat difficile ei persuadere quicquid timiditatem augere poterat, cùm ipse prius eiusdem rei gratia socios deseruerat, & fugerat à consortibus, ægritudine simulata. Factum est itaq, quòd comuni cato adinuicem consilio, naues habentes paratas mare ingressi sunt: qui dum aliquan diu nauigassent, peruenientes in unam ex urbibus maritimis, sicuti solliciti erant, &

ubi'nam Imperator esset diligenter inuestigarent, didicerunt per quorundam relationem dissonam, & ementitã, quod Imperator cum infinitis legionibus tam Græcorum quàm Latinorũ apud urbem Finiminis castra locasset, Antiochiam proficiscens, quasi nostris subsidiũ collaturus, sicuti ex cõpromisso tenebatur. exceptis autẽ exercitibus quos ipse ex uniuersis nationibus ad inuicem collegerat, erant ei adiũcti, quasi ad quadraginta milia Latinorum, qui à legionibus quæ præcesserant, aut paupertatis caussa, aut sua suorumq; ualetudine, aut ex quibusdam alijs urgentibus caussis per terram Imperatoris derelicti fuerant: tunc uerò resumptis uiribus & animo de Imperatoris præsentia, & eius innumerabilibus copijs transeundi fiduciam habentes, ad eũ censores toto spiritu, totaq; mente festinare satagebant. Audiens ergo prædictus comes Stephanus, quod illuc residens Imperator, uires maiores præstolaretur & ad proficiscendum se accingeret, assumpto cum ijs qui secum erant, itineris compendio, uersus imperatoris exercitum cum omni celeritate contendit. quò perueniens, ab imperatore honestè satis, sed cum admiratione susceptus est: nouerat enim eum Imperator & ab initio dum cum alijs transiret, eius sibi contraxerat amicitiam. Interrogans igitur Imperator ab eo diligenter de uita & salute & statu principum, & quæ'nam esset caussa, quod ab alijs rediret separatus, respondit.

Oratio eius ad eundem Imperatorem, mendacio plena, perniciosa fidelibus. Caput XI.

Fideles tui Imperator inuictissime, qui paulo antè per tuã habuerant transitum eminentiam, & de tua plenitudine, te largiente facti sunt locupletiores, capta Nicea, usq; Antiochiã satis prospero cursu peruenerunt, urbemq; ipsam iugi obsidione quasi per nouem continuos menses expugnatam, præuia Domini misericordia, uiolẽter sibi excepto urbis præsidio, quod in mõte sublimiori situ, urbi præeminet nullis superabile uiribus, uendicauerunt. Cumq; crederent rem esse consummatã, quodq; se periculis exemissent uniuersis, urbe recepta, factus est error nouissimus peior priori, & in multo maiora quàm passi sunt, inciderunt discrimina. Vix enim ab urbe capta dies tertia elapsa fuerat, cum ecce Corbagarh Persarum princeps potentissimus, cum infinitis orientalium copijs & multitudine omnem numerum excedente, eandem obsidione uallauit urbem, & ex omni parte obsessis introitum negãs & exitum, principes & omnem populum tot & tantis molestijs affligit, quòd nec etiam de eorum uita sperare liceat. multitudinis autem eos obsidentium nõ est facile numerum comprehendere: nam ut in summa dicatur, omnem adiacentem urbi regionem, locustarum more operuerunt eorum agmina, ita etiam, ut tabernaculis uideatur locus deesse. Noster autem populus, fame, frigore, simul & æstu, cædibus & clade, ita comminutus est, quòd totus intra urbem se collegerit, & uix ad eius tuitionem sufficere posse uideatur. Præterea & id solatij, quod de regno tuo tam de insulis quàm de alijs urbibus maritimis, nauigio annona inferri consueuerat, noueris funditus esse præcisum. Nam emissa copiarum parte, omnem inter Antiochiam & mare regionem, ita occupauerunt, ut classe penitus consumpta nautis, institoribus gladio peremptis, omnem conuectorum spem & obtinendi uictus fiduciam nostris amputauerint. Sed nec in ciuitate tantum alimentorum, superesse, ut uel unius diei subueniri possit necessitati. Ad hoc, ad maiorem ærumnarum cumulum, nec in urbe etiam habent tutum refugium. nam irruentibus ijs qui per castrum superius in urbem clàm sæpius immittuntur, in ipso ciuitatis medio per uicos & plateas fiunt congressiones, non minorem curam intestinorum habentes conflictuũ, quàm eorum quæ ab exterioribus inferebantur. Vnde nos, & ij qui nobiscum sunt præsentes Capitanei & nobiles uiri, uidẽtes confratrum negotia non posse procedere, eos conuenimus, sæpius & fraternè monentes, ut sibi consulerent, & inuita diuinitate rem impossibilem comprehendere uelle desisterent. quos cùm à suo non possemus reuocare proposito, nos, ne paribus imprudenter inuolueremur calamitatibus, nostræ curauimus saluti prouidere. Et nunc si placet, & tuis ita uisum fuerit illustribus, desiste procedere, ne tuæ felices quas tecum trahis expeditiones, paribus inuoluantur periculis. nam à facie tantæ multitudinis quam uniuersus ministrauit Oriens, consultius est intẽtato negotio, tibi adhuc integro

integro discedere, quàm temerè casum fortuitum cum tot & tantis experiri. Testes
sunt eorum quæ loquimur præsentes inclyti uiri eiusdem sortis participes. Sed & Ta-
tinus uir prudens & uafer, quem nobiscum tua direxit amplitudo, nostrorum cogno-
scens defectum, prudenter nimis ab eorum se subtraxit collegio, ut hæc tuæ nota face
ret maiestati. Erat autem in prædicto Imperatoris exercitu, quidam domini Boamun
di frater, Guido nomine: qui hoc audiens, penè ad insaniam motus est, fratris & ami-
corum casum deplorans. Hic licet primùm comitis narrationi obuium se daret, timo
ris caussam obijciens, quod à tantorum cœtu principum se subtraxisset imprudenter:
compescuit eum prędictus uir, secundum carnē indytus, & si moribus diuersis, Vuil-
helmus de Grentemaisuil, qui pius & domini Boamundi sororem habuit uxorem.

Reuertitur Imperator ad propria: expeditiones quas in nostrorum subsidium collegerat, dissoluit, uerbo credens prędicti Comitis. Caput XII.

HIis igitur auditis, conuocato Principum suorum consistorio deliberat Impera-
tor, utrum procedendum sit ei, an domum exercitū oporteat reuocare: habitaq;
pro tempore & negotio deliberatione argumentosa, tandem de cōmuni consilio ui-
sum est expedire, tutius esse, incolumes exercitū domū reuocare, quā uniuersū in se ex
citare Orientis regna, & se dubijs inconsideratè cōmittere fortunæ casibus & prælio-
rum. Tantum igitur Imperator uerbis prædicti Comitis fidem adhibuit, ut nō solum
ita fore, prout ille asseueraret, uerumetiam ut timeret apud se, ne princeps prædictus,
nostris (ut dicebatur) interēptis, cum uniuersa multitudine quā secum trahere diceba
tur in regnum eius introiret: & quam de opere & studio peregrinantiū principū Nice
am cū uniuersa uicinia receperat, iterū cogeretur admittere: unde huic prouidens arti
culo, uniuersas prouincias ab Iconio usq; Niceā rediēs à dextra læuaq; incendijs & ra
pinæ mandari præcepit, ut si casu quolibet suas aduersus imperiū eius hostes uellēt ex
peditiones dirigere, regio uastata alimētis carens, & habitatoribus uiduata, aliquod
saltē ministraret impedimētū: sicq; factum est, ut per operā prędicti Comitis subsidiū
quod ex cōpromisso cōferre paratus erat Imperator Christianus eo plurimū indigēs
non haberet exercitus. Considerantib. tamē interius, & rem perscrutantibus diligen-
ter, uideri potest, etsi prædicti Comitis opus nullatenus ualeat excusari, utpote uicio
sam habēs originē, et causam primā ab honesto se discutiētē: tamē ex eo subsecutū est,
eo procurāte qui solus potest & nouit ad meliores exitus, etiā quę malo sunt inchoa-
ta principio pertrahere, ut in eorundē principū & plebis Dei, qui ita cecidisse diceba
tur, certū sit gloriam redundasse. Nā qui portauerāt pōdus diei & ęstus, relictis uxo-
ribus & liberis peregrināntes Dño decreuerāt militare, dignū erat, ut gloriā pro suis la
boribus reportarēt: quoniā si præsens fuisset Imperator, cæteris omnibus inuidisset.
Videretur em̄, si cum suis expeditionibus affuisset, ob præcipuam sui auctoritatem &
copiarum maiorem numerum negotium consummasse, & ita sibi meritò palmā com
petere. Vnde creditur à Domino procuratum, ut qui fideliter & deuotè & cum innu
merabilibus desudauerant periculis, laboris fructum & uictorię titulum reportarent.

Hostes cognito Imperatoris recessu, instant amplius. Desperant nostri, obsequia negant. Boamundus urbem incendit, ut eos de latebris eliciat. Principes fugam meditantur, Dux resistit. caput XIII.

RVmor interea de recessu Imperatoris multorum relationibus urbem repleuerat,
qui & molestijs quibus premebantur incessanter, adiecit cumulum, & in des-
perationis barathrum omnes pene dabat præcipites. Abominantur prædicti co-
mitis & in perpetuum damnant memoriam, execrantur Vuilhelmum de Grentemai
suil, & omnes illius impietatis participes, ut cum proditore Iuda in æternis incendijs
habeant portionem: qui non solū se communibus subtraxerint laboribus, uerùm eti-
am tanto, quod eis uidebatur Dominus procurasse, Dei populum defraudassent sub
sidio. At uerò Corbagath, & qui in castris eius erant principes maximi, sicubi cogni-
to per exploratores Imperatoris aduentu, suspensi meritò tenebantur, uiresq; eius sus
pectas habentes, robur imperij non meritò formidabant, ita nunc notum per eosdem
eius habentes discessum, in maiorem se erigunt insolentiam: & quasi de uictoria cer-
ta spe concepta, nostros animosius comprimebant, & coangustabant attentius. Vn-

de fiebat, ut fideles qui in urbe erāt, in tāta essent calamitate, & multiplicis miseriæ nouissimo constituti, ut iam nec salutis spes, nec consolationis uia ulla superesse uideret. Adeoq; inualuerat, & omnes occupauerat desperatio, ut circumeunte domino Boamundo ciuitatem, cui super omnes uniuersi exercitus cura commissa erat generalis, nec uerbo nec uerberibus quicquam proficeret, ut uel unum de domibus in quibus latitabant, posset auellere, & peragendas excubias, uel ad occurrendum hostibus, siue intus siue extra, quorum multiplices patiebātur insidias, destinare. Vnde die quadam, defatigatis uociferando præconibus & apparitoribus, infecto negotio reuersi, cum uiderent quòd inutiliter operam consumerēt, ut aliquem de latebris possent educere, in locis plurimis incendia per ministros suos procurari iubent, & urbem succendi, ut saltem incendiorum metu prodirent in publicum, qui congelatis uisceribus, obsequio diuino studium negabant & operam, unde factum est, ut quorum prius nō poterant habere copiam, eos postmodum ad prosequenda munera certatim inuenirent præcipites. Dicitur etiam, quòd principes de uita desperantes, & salute, habito inuicem familiari consilio occultè decreuerant, ut relicto populo & plebe uniuersa, ipsi clàm & de nocte aufugerent, ad mare properantes, quod postquā Duci innotuit, & uenerabili uiro Podiensi Episcopo, conuocātes eos ad se, iustis in eos increpationibus inuecti sunt, ponentes præ oculis, quàm perennem infamiæ notam sibi & posteritati suæ in perpetuum meruerint prædicti nobiles uiri, qui contra honestatem morum, generositatis suę titulos denigrantes, tanto fidelium Christi collegio se subtraxerant. Erat igitur in populo Dei tantus alimentorum defectus, tanta famis angustia, tot & tantę tam exterius quàm interius hostium importunitates, ut nusquam contra ea solatium, nusquam contrà remediū inueniretur. Maiores & minores paribus inuoluti calamitatibus nullam sibi adinuicem consolationis gratiam impendebant, memores uxorum et liberorum quos domi reliquerant, amplissimaq; quæ ob Christianitatē demiserant patrimonia, monte recolunt, & de domini quasi conqueruntur ingratitudine, quòd labores eorum, & deuotionis synceritatem nō respiciat, sed quasi à Deo alienum populum, in manus hostium tradi patiatur.

Petro cuidam fit reuelatio: Lancea domini repetitur: Iterum confortatur populus. Caput XIIII.

DVm ergò sic affligitur Dei populus, respexit eum Dominus, & gemitus eorum exaudiuit, mittens ei consolationē de sede maiestatis suæ. Quidam enim Petrus Clericus, ut dicitur, de regione Prouincia, ad episcopū Podiensem, & dominū Comitem accessit Tolosanum, asserens, quod ei beatus Andreas apostolus in somnis apparuerit, & eum ter uel quater commouerit diligentissimè, quatenus ad principes loqueretur & nūciaret, ut lanceam, qua Domini nostri Iesu Christi latus fuerat perforatum, in ecclesia principis Apostolorum occultè repositam, cum omni studio perquirerent: eiq; locum certis designauerit indicijs. Qui accedens ad prædictos Deo amabiles uiros, uerbum sicut ei iniunctum fuisse testabatur, ex ordine pandit, asserens se ab eodem Apostolo multis terroribus ad hoc cōpulsum. Nam cùm sæpe legationē hāc sibi assumere, quoniam pauper & nullius prudentiæ erat, detrectasset urgentissimam Apostoli uisionem nisi cum mortis periculo declinare se non posse profitebatur. Hi autem reliquis principibus uerbum secretius communicantes, eundem Clericum præsentem constituunt, ut ab eodem modum & formam uisionis acciperent: quibus uerbis fidem habentes, ad locum quem eis intra septa prædictæ ecclesiæ designauerat, conueniunt: ubi effossa terra in altum aliquatenus, lanceam, sicuti prædixerat, reperiunt. Quod audiens populus, tanquam immissa de supernis consolatione, currunt unanimes, & donis, muneribusq; tam preciosum multo honore præuenientes inuentum, cœperunt quodammodo à suis anxietatibus respirare, & in obsequijs diuinis reperiri fortiores. Fuerant & alij nonnulli, qui se dicebant uisiones angelorum & sanctorum Apostolorum uidisse, quibus quasi inuicem consonantibus fides habebatur amplior, & populus à sua deiectione resurgebat in immensum. Factū est igitur ad suggestionem uenerabilium, & Deum timentium uirorum, quod principes uniuersi iterum uoto excepto, & iuramentis corporaliter præstitis, se obligauerunt mutuò,

ut ſi Dominus eos de præſenti caſu clementer eriperet, & de hoſtibus ſuis optatam indulgeret uictoriam, quod ipſi abinuicem nõ diſcederent, quouſq; autore Domino urbem ſanctam, & glorioſum eius ſepulchrum, Chriſtianæ fidei & priſtinæ libertati reſtituerent.

De communi principum conſilio mittitur Petrus Heremita legatus ad hoſtes: intrepidus peragit legationem. Caput XV.

CVm aũt diebus uiginti ſex cõtinuis hac inde intolerabili afflictione laboraſſent, cœpit iterum populus, ad cor rediens, fortitudine lumbos ſuos accingere, & longanimitate prius ſolita abundare, quadam ſpe diuinitus immiſſa ſe confortans: ita ut omnes unanimiter à maiore uſq; ad minimum his moleſtijs finem imponendum cõſonarent, & cum hoſtibus pugnandum, ut ſubitò per diuinæ uirtutis auxilium eos de ſuis uiribus præſumentes, hoſtes à ſe poſſent repellere, & urbem quam eis contulerat Dominus, liberam uendicare. Vtilius enim iudicabant belli ſemel fortunam experiri quàm perpetua tabeſcere inedia, & ingruentium moleſtiarum iugi ſarcina torqueri. Hic igitur erat, & in omniũ ore ſermo uertebatur, ut extra urbem egredientes, cum hoſtibus decertarent: nec erat ea mens nobilium tantum, ſed etiam populares eo deſiderio ſuccenſi, principum arguebant deſidiam, & moras increpabant. Conueniẽtes igitur principes in unum, & populi immiſſum diuinitus recognoſcentes feruorem, de communi decernunt conſilio, ut miſſa legatione ad principem hoſtium, alterutrũ duorum proponant: Aut cedat, urbem noſtris perpetuò poſſidendam derelinquens, ſicuti iuris eorum ab initio fuerat, & nunc, autore Domino, in idipſum eſt conuerſa: aut ad pugnam ſe præparet, gladij iudiciũ ſubiturus. Electus eſt igitur ad id muneris proſequendũ, Petrus Heremita, uir uitæ uenerabilis, de quo in ſuperiorib. multa diximus: adiunctusq; eſt ei ſocius & comes, quidam Herbanius Perſarum idiomatis, & Parthicæ linguæ aliquam habens peritiam, uir itidem prudẽs & diſcretus: quibus datum eſt in mandatis id quod præmiſimus, ſub conditione tamen hac, ut ſi pugnam præeligere inueniretur, eſſet in eius optione, utrũ ſingulariter ipſe cum uno ex principibus experiri uellet, an certum numerum noſtrorum, totidem opponere: aut ſimul hincinde uniuerſos confligere exercitus, & legiones unanimiter ad pugnam conuenire. Impetrato igitur ad tempus fœdere cum gratia mittẽdæ legationis pace petita, profecti ſunt duo prędicti uiri cum ſibi conſortibus deſtinatis, uſq; ad tentorium principis: ubi eum reperientes cum ſuis ducibus & ſatrapis, ſicuti uir magnanimus erat, licet ſtatura puſillus eſſet, munus iniunctæ legationis ſtrenuè & fideliter procurauit. Accedens autem ad præfatum Perſarum ſatrapam, nullamq; ei omnino exhibẽs reuerentiam conſtanter & imperterrite propoſuit, dicens: Direxit nos ad tuam nobilitatem, Deo amabilium, qui in Antiochia ſunt Principum ſacer conuentus, monens ut ab eorum infeſtatione, & ab urbis, quam eis reſtituit diuina clementia, impugnatione deſiſtas. hanc enim Apoſtolorũ princeps Petrus, noſtræ fidei fidelis & prudẽs diſpenſator, uerbi ſui uirtute, & exhortationis, qua præeminebat, gratia, ſed & ſignorum magnitudine ab idololatria reuocans, ad fidem Chriſti conuertit, nobis eam reddens peculiarem. Nũc uerò eam à uobis uiolenter & indebitè occupatam, nobis reſtituit fortis & potẽs Dominus: unde pro auita hæreditate & Chriſti domicilio familiari, debitam gerentes ſolicitudinem, unum tibi ex pluribus proponũt, ut aut ab urbis obſidione, & eorũ moleſtatione quieſcas, aut tertia ab hac die cum eis gladijs decertantibus experiaris. At ne fortè oblatum certamen cauſeris, & ſubterfugij cauſam iuſtam inuenias, optionem tibi proponunt, ut unũ è pluribus poſſis: an ſolus cum uno ex pluribus tantum congrediaris, & uictor totum obtineas, aut uictus conquieſcas: aut plures cum totidem eiſdem conditionibus decertant: aut uniuerſæ hinc inde legiones bellicis euentibus experiantur. Ille uerò ſpreta eius legatione, reſpondiſſe dicitur: Nõ uidetur mi Petre, quod principũ, qui te huc ad nos miſerũt, res ſit in eo ſtatu collocata, quòd mihi debeant optiones proponi, uel quod ego tenear pro eorũ arbitrio aliquid eligere: cum ad hoc per noſtrum deuenerint gladium, ut neq; ſibi liberam facultatem habeant optandi, ſed pro noſtro arbitrio eos oporteat ſumere & deponere uoluntatem. Vade ergo & dic imprudẽtibus, qui ſuam adhuc nõ intelligũt conditionẽ,

qui te huc ad nos direxerunt, quod omnes quotquot integræ ætatis ex utro q; sexu reperire potero, domini mei obsequijs deputatos, iure reseruabo: omnes uero alios tanquam arbores inutiles gladio succidam, ita ut nec q; eorũ aliqua supersit memoria. Quod nisi satius duxissem eos famis acerbitate consumi, quàm gladijs interimere, iã pridem effractis mœnibus, & urbe uiolenter occupata, uiarum suarum fructus collegissent, gladijs ultoribus subiecti.

Reuertitur Petrus ad proceres, hostium superbiam nostris insinuat: bellum indicitur. Caput XVI.

AT uerò Petrus intellecta principis, ad quem missus fuerat, mente: & superbia cognita, quam ex multitudine suorũ & incomparabilibus diuitijs collegerat, sumpta licentia, ad suos reuertitur. Quem intra urbem receptum, & quæ secum deferebat responsa uolentem edere, & significare his qui eum miserant principibus, affuit uniuersa tam principum, quàm plebis multitudo, cum summa auiditate audire gestientes responsi formam, & legationis finem. Dumq; Petrus secundum uerborum seriem principis, ad quem missus fuerat, superbiam, minas, & immoderatum fastum, præsente populo uniuerso, seriatim proponere decreuisset: timens uir illustris Dux Godefridus, ut si cuncta ex ordine populo continuis afflicto laboribus, & iam præ ærumnarum immensitate deficienti panderentur, plebs nimis deterreretur, & timore deficeret, uolentem in narratione procedere compescuit, seorsum duces eum à turba frequentiore, & suggerens, ut omissis alijs, id solum breuiter & in summa significetur, quod bellum exigant hostes, & ad id se omnino præparent. Populus ergo iuxta Petri uerbum, intelligens quod hostes pugnam deposcerẽt, unanimiter omnes à maiore usq; ad minimum, paribus accensi desiderijs, id ipsum uotis expetunt ardentibus, cum tanta hilaritate uerbum suscipientes, ut iam omnium pressurarũ quas pertulerãt uiderentur immemores, & de uictoria securi. Acclamantibus ergo uniuersis, & tam uoce quàm signis consonantiam, & omnium conuenientiam significantibus, bellum crastina die futurum indicitur. Gauisus igitur, reuersus est ad propria populus, totãq; illam noctẽ præ pugnæ desiderio ducunt insomnem, dum arma exerunt, dum arma præparant, loricas detergunt, & galeas, aptant clypeos, gladios acuunt, somno locus non datur, nec indulgetur sopori. Edicitur præterea publice, & uoce præconia nũciatur, quatenus summo mane, ante solis exortum, unusquisq; armis correptis, & instructus ad prælium, suis associaretur legionibus, & proprij principis uexillum sequatur. Mane autẽ facto, circa primum diei crepusculum, sacerdos & ministri Domini, per ecclesias diuina celebrantes, & consummantes sacrificium, plebes monent, ut peractis de more confessionibus in spiritu humilitatis, et animo cõtrito cõtra mundi pericula, Corpore & sanguine Domini se communiant, & indultis offensis, & rancore deposito, si quis erat, reformata penitus charitate, cum maiore fiducia ad prælium egrediatur: & eius uete sint auditores & membra, qui dixit, In hoc cognoscẽt omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis adinuicem. Celebratis ergò diuinis, & legionibus uniuersis cœlesti munere satiatis, tanta est eis diuinitus infusa gratia, ut qui heri & nudius tertius quasi segnes & abiecti, macilenti & exangues, præ defectu uirium uix poterant attollere lumina, frontes erigere, & ieiunijs attenuati, uicti laborib. quærebant latibula, pristinæ honestatis immemores, nunc ultrò in publicum prodeuntes, abiecta ignauia quasi resumptis uiribus, arma baiulant uiriliter, & de rebus bellicis tractare animositate præsumunt solata, palmam sibi promittentes. Vix reperiebatur in tanto populo conditionis aut ætatis cuiuspiam, qui non meditaretur fortia, qui ad arma non consurgeret, qui non sibi præsagiret uictoriam. Sacerdotes uerò sacris induti uestibus turmas circumeuntes & conuentus, cruces deferebant in manib. & sanctorum patrocinio peccaminum promittentes indulgentiam, & plenam delictorum remissionem his qui fortiter in acie desudarent, et paternarum traditionum, & Christianæ fidei uellent esse defensores. Episcopi nihilominus, principes, & exercitus primicerios tam seorsum quàm in publico exhortantes, quanta eis diuinitus dabatur exhortationis gratia, instabant, benedicentes populum, & Domino commendantes: inter quos præcipuus Christi cultor D. Podiensis episcopus, exhortationibus iugiter insistens, ieiunijs & orationibus, & larga eleemosynarum liberalitate seipsum Domino dedit in holocaustum.

Ordinatis

Ordinatis aciebus, urbem egrediuntur. Tolosano comite ad urbis custodiam derelicto. Caput XVII.

Conuenientes igitur summo diluculo, quarto Calēd. Iulij, et ante portā quæ ponti erat continua, inuocato desuperius auxilio, omnes unanimiter quasi uir unus antequam urbem egrederentur, acies instruūt, & instructis ordinem & modum assignant progrediendi. In prima igitur acie, Hugonem magnum, fratrem regis Franciæ, Ducem & signiferum constituunt: atque associant uirum per omnia cōmendabilem, Anshelmum de Riburgismonte, cum alijs nobilibus, quorum numerum uel nomina non tenemus. Secundæ præficiunt dominum Robertum, qui cognominatus est Friso, Flandrensium Comitem, cum his qui ab initio castra eius secuti fuerant. Tertiam iussus est regere dominus Robertus Normānorum dux: & cum eo uir inclytus, nepos eius, Comes Stephanus de Albamarla, & alij nobiles, qui in eius aduenerant comitatu. Episcopus uerò Podiensis, dominus Ademarus, bonæ memoriæ, cum sua & domini comitis Tolosani familia, quartæ præerat aciei, Dominicam secum deferens lanceam. Quintam uerò Tancredus comes Tullensis, & Petrus de Stadaneis, frater eius, Comes Gernerus de Grez, Heinricus de Ascha, Tancredus de Ammerlat, Galterus de Dommedart, suo moderamine iussi sunt producere. Sextæ uerò aciei de mādato principum præfecti sunt Ramboldus comes de Oringis, Ludouicus de Moneans, Lambertus filius Cononis de Monteacuto. Septimam uerò aciem uir illustris & magnificus, dominus Lotharingiæ Dux Godefridus, cum uiro uenerabili fratri suo Eustachio, iuxta militarem disciplinam disposuit. Octauæ uerò uir in armis strenuus & morum generositate insignis præfuit, dominus Tancredus. Nonam uerò comes Hugo de Sancto Paulo, & Engelhardus filius eius, Thomas de feria, Balduinus de Burgo, Robertus filius Gerardi, Rainoldus Beluacēsis, Galo de Caluomonte disponere iussi sunt. Decimæ uerò præfecti sunt Rocholdus Comes Prochensis, Euerhardus de Pusato, Drogo de Monti, Radulphus filius Godefridi, Conanus Brito. Vndecimam uerò Yscardus Comes Dyensis, Raymundus Piletus, Gastus Biterrensis, Girardus de Rosseilon, Vuilhelmus de monte Pessulano, Guilhermus Amaneus tenuerunt. In duodecima uerò, quæ erat nouissima, cæteris refertior, constitutus est princeps & moderator D. Boamundus, iussusq; est postremus incedere, ut precedētibus tempore opportuno ministraret subsidium, & pro ijs qui amplius ab hostibus grauarentur prouidam gereret sollicitudinem. Dominum autem Comitem Tolosanū ęgritudine ualida periculosius laborantem, in urbe dimiserunt ad eius custodiam, contra illos qui adhuc rebelles erant in præsidio, ne fortè in absentia principum, urbem arbitrantes uacuam, super debiles, infirmos, senes & mulierculas, imbellem populum, irruptiones molirentur. Fecerant autem & in colle qui præsidio erat impositus, murum ex calce & lapidibus cum propugnaculis solidissimum, super quem machinas iaculatorias constituerūt: nonnullos ducentos uiros, robustos uiribus, & armis instructos, qui locum tuerentur, ibi relinquentes.

Hostium Princeps exitum conatur impedire, sed nostri uiriliter erumpunt. Caput XVIII.

Sic ergo dispositis suorum ordinibus, & in aciem redactis, de communi decernunt consilio, quòd D. Hugo Magnus, dominusq; Flandrensis & Dux Normānorum reliqua præcedant agmina. uniuersisq; præcipiunt hūc obseruare proficiscendi ordinem, ut præmissis peditibus equites subsequantur, & eis diligentem adhiberent custodiam. Cautum est etiam edicto publico, & lege communi promulgatum, ne quis hostium spolijs inhiare præsumat, sed omnes cædi unanimiter incumbant, quousq; obtenta uictoria & prostratis hostibus, licitè possint ad colligenda spolia redire. Porro Corbagath suspectum habebat ab initio, & maximè postquam ad eum Petrus missus fuerat, nostrorū subitum in castra egressum: unde & cum ijs qui in præsidio erant, conuenerat, ut si quando nostri de exitu cogitarent, & se præpararent ad egressum, oppidani dato signo, castris id significare properarent. Factumq; est circa horam diei primam, dum nostri acies suas disponerent, qui in præsidio erant, id compertum habentes, signo dato de quo inter eos conuenerat, id castris cominus significauerunt. Vnde nostrorum uolentes impedire propositum, præmiserunt de suis quasi ad duo milia,

duo millia, qui circa pontem nostris occurrerent, & eos egredi non paterentur: qui ut instarent proteruius, & ad sagittandum essent habiliores, descendentes de equis pedites se constituerunt pontis partem ulteriorem occupantes. At uero nostri compositis aciebus, et iuxta rei militaris disciplinam ordine congruo digestis, reserata porta, obseruatis stationibus & legionibus impermixtis egrediuntur. Dumq; prædicti hostes qui ad cohibendum nostris exitum conuenerant, & in eo proposito fortius desudarent, Dominus Hugo Magnus, qui ut præmisimus, primæ præerat cohorti, præmissis turbis pedestribus & sagittarijs, in eos irruens animosius, primo tentantes resistere: sed tandem nostrorum impetum ferre non ualentes, uiolenter dissolutos adegit in fugam: tanta instans animositate, ut uix equos ex quibus descenderant, recipere possent: quibus fugam ingressis, uir memoria dignus Anshelmus de Riburgismonte, qui in prima constitutus erat acie, protinus irruens secundus, memorabile uirtutis suę dedit experimentũ: nam in medijs eorum cùm eius salutis immemor, audacter inuolutus, dum hos deijcit, alios perforat, & in eorum strage desudat animosius, uniuersorum ordinum in se prouocauit & oculos & fauorẽ. Quod uidentes Hugo Magnus, & Robertus Comes Flandrensium, Robertusq; Normannorũ Comes, et Balduinus Comes Hemancorũ, & Eustachius Ducis frater, prædicto nobili uiro ut subsidium præstarent, aduolabant celerius, uiri strenuitatem admirantes: & collatis uiribus irruentes, si quid adhuc erat roboris, potenter confringunt, & stragem ex eis operantes innumeram, pene usq; ad eorum castra insectati sunt fugientes.

Nostris egredientibus ros de superius infunditur, in quo consolationem recipiunt uniuersi. Caput. XIX.

Accidit autem in exercitu nostrorum, quiddam memoria dignũ: quod dum essent in procinctu, et iam extra portam acies dirigerẽt, hostibus qui exitum præpedire proposuerant, partim interemptis, partim in fugam uersis, ros quidam suauissimus immissus de superius, modicus, sed gratissimus, super nostrum exercitum descẽdit ita placidus, ut quasi in eo benedictionem & gratiam suam uideretur Dominus infudisse. Quicunq; enim eo imbre cœlitus immisso cõspersus est, ita plenam mentis & corporis hilaritatẽ & integritatẽ sospitatis, suscepit tanq; nihil laboris, nihil molestiæ tota illa expeditione passus esset: nec solum hominibus, uerumetiam equis uigor pristinus à Deo restitutus est in integrũ, ut qui per multos ante dies non nisi folia & cortices arborum habuerũt pro pabulo, hostiũ equos ordeo pastos & palea, tota illa die & celeritate uincerent, & laboris patientia. Tanta ergo ex illius benedictionis rore nostris legionibus uictoriæ spes & fortitudinis gratia uidebatur accessisse, ut de eis uideretur esse dictum: Pluuiam uoluntariã segregabit Deus hæreditati suæ. Et spiritus sancti gratiam manifestẽ se non dubitarent accessisse. Eductis aũt extra urbem legionibus, decernunt esse utilius uersus montana acies dirigere, quæ ab eadem urbe quasi duabus distabant miliaribus: & ita uniuersam occupare planitiem, ne forte hostes infinitas habentes copias inter eos & urbem clàm uel uiolenter transeuntes, sicuti facere consueuerant in prælijs, nostros possent ex omni parte uallare, & aditum intercludere fugientibus. Procedebant autem gradu lento, ita tamen ut non permiscerentur acies, neq; ordines confunderentur: factumq; est diuinę uirtutis operatione, ut qui intra urbem hostibus pauciores, imo pene nulli eorum comparatione crederentur, tot & tanti, quot & quanti extra urbem, aut plures, aut non pauciores uiderentur. Qui enim quinq; panes post quinq; milium refectam esuriem in tantam fragmentorũ quantitatẽ nouit prius multiplicare, idẽ populũ sibi acceptabilẽ & sectatorẽ bonorũ operũ, ad nominis sui gloriam, non inferiori miraculo uoluit augere. Erãt aũt immixti præcedentibus ad præliũ Deo deuoti sacerdotes & leuitę stolis amicti albis, signũ crucis mirabile deferentes in manibus. Qui uerò in urbe remanserant super muros ascendentes uestibus induti sacerdotalibus, in lachrymis & oratione perseuerãtes, expansis manibus pro fideli populo sine intermissione orabant ad Dominũ ut parceret populo suo, & ne daret Gentibus in opprobrium hęreditatem suam.

Corbagath

Corbagath ſuas inſtaurat acies: pugnatur cominus. Solimannus à tergo irruens, aciem Boamundi grauiter opprimit: ſubueniunt principes. Turci deficientes ignem ſubijciunt, ut fumum excitent. Caput XX.

INterea Princeps hoſtium intellecto noſtrorum egreſſu, tum ex ſigno quod in præſidio urbis cōſpexerat, tum ex eorum relatione qui ab egredientibus deuicti aufugerant, conuocatis ſenioribus & expeditionum primicerijs, iam incipit habere pro ſerijs, quæ prius quaſi ludicra reputauerat: & quorum prius arma & tenuitatē negligere uidebatur, iam incipit habere ſuſpecta. De communi igitur conſilio, Antiochenorum tum maxime uſus experientia, acies inſtruit, diſponit agmina, & qui præcedere ſiue ſubſequi debeant, diligenti ſtudio diſtinguit & debita digerit ſollicitudine. Inter cætera uerò antequam noſtri uniuerſa inter urbem & montes occupaſſent campeſtria, aciem unam uiris prudentibus, & robuſtis inſignē, cui præeſſe dicebatur uir illuſtris Solimannus Nicenorum Princeps, de quo ſuperius mentionem fecimus ſępiſſimam, uerſus mare dirigit, eo intuitu ut noſtris deuictis & cōuerſis in fugam, uolentibus ad mare deſcendere, uel in urbē ingredi, illi occurrerent: & ita inter molares duos uidelicet inter ſubſequentes & occurrentes à fronte Dei populus cōtereretur. reliquis autem à dextris locatis & à ſiniſtris ſub ſingulis principibus, ſub obtentu gratiæ ſuæ, diſtrictè præcipit, quatenus priſtinæ uirtutis memores, ſtrenuè & uiriliter decertare cōtendant: friuolū reputātes, quicquid tam imbellis populus, uulgus famelicū, plebs inermis & inconſulta niteretur moliri. Occupata igitur uniuerſa planitie, & prouiſo diligētius ne ab hoſtibus poſſent circumdari monentibus lituis, & præcedentibus legionū uexilliferis, noſtri uerſus aciem hoſtiū gradatim procedūt: quibus cum appropinquaſſent, adeò ut iam in eos, hoſtes ſagittas ſuas contorquere poſſent, facto impetu, tres primæ acies unanimiter in eos irruunt, lanceis & gladijs inſtantes comminus. Sed & noſtri pedites qui arcubus utebantur & baliſtis, equitum præcedentes manipulos, uotis ardentibus ultrò & certatim ſe ingerebāt, quibus ſubſequentes, quantā poterant adhibent cuſtodiæ diligentiam. dumq; primæ acies uiriliter in agone deſudant, ecce ſubſequentes eis, adiunctæ & illatæ, impetu non inferiore, eos qui ſe præceſſerant reddunt tam audacia quàm uiribus pręſtantiores. Cumq; iam omnes, excepta nouiſſima, cui præerat dominus Boamundus, ad hoſtes perueniſſent acies, & cū eis decertarent uiriliter, ita ut pluribus interfectis, & iam pene diſſolutis agminibus hoſtes in fugam uerterentur, duxq; cum ſuo comitatu ualidiorem & denſiſſimam hoſtium cohortem iam penitus in fugā adegiſſet: ecce Solimannus, cum ea legione quā ſuprà diximus eum ad loca maritima deduxiſſe, rediens, in aciem domini Boamundi audacter & cum nonnullo impetu à tergo irruit, tantam immittens ſagittarum multitudinem, ut inſtar grandinis totam aciem operirent: moxq; depoſitis arcubus et eorum neglecto officio, claua inſtantes & gladijs, ita ut importunam eorum inſtantiam dominus Boamundus uix ſuſtineret: dumq; ijs premerentur atrocius, & iam penè diſſolueretur legio cui præerat, licet ipſe ſtrenuè pro more & fortiſſimè, in hoſtes medios cum paucis conſortibus decertaret, Dux ſubitò cum ſuis copijs euocatus, unaq́ue cum eo uir ſpectabilis dominus Tancredus impiger, aduolant, domino Boamundo ſubſidium miniſtraturi: quorum importuno aduentu, ſtatim hoſtium eneruatæ ſunt uires, & omnis eorum uirtus emarcuit, inſtantibus noſtris animoſius, uulneraq; & mortem miniſtrantibus. dumq; uiderent ſe uiribus impares, et irruentium pondus ſe non poſſe ſuſtinere diutius, ad alia ſe conuertunt argumenta, & ignem ſolito excutientes artificio, ſubijciunt in ſtipulam. erat enim fenum multum in loco aridum ualde & ſtipula, prorſus apta incendio, quæ ſubiectum ignem ſuſcipientia gratum miniſtrauerunt fumum. Et licet flammam quidem modicam, terrā tamen atq; denſam fumi dederunt caliginē: qua inuolutę acies, minus quidē inſtabant hoſtibus, fumo plurimum officiente luminibus, & puluere nihilo minus, qui eorū & peditum excitabatur frequentia. In hac igit tanta fumi caligine ſtudioſius excitata, hoſtes noſtros inſecuti de peditib. nōnullos occiderūt. Equites autē equorū capti beneficio periculoſam illā declinātes nebulam, redeūtes in idipſum, & diuino freti adminiculo

agonem

agonem continuantes, redintegratis diuino munere uiribus, hostes in fugam gladijs persecutoribus conuertunt, nec desistunt insequi, quousque ad suorum iam dissoluta agmina, eos recurrere uiolenter compulerunt.

Fugit hostium princeps, Legiones eorum perimuntur: qui euaserunt, uersi sunt in fugam. Caput XXI.

ERat autem in ea regione uallis modica, per quam horis hyemalibus torrens de monte defluens descendere consueuerat, cursusque præcipiti alueum in uallum subegerat: ultra quam cum hostes cōfugere noster compulisset exercitus, in colle quodam eminentiore, aliquantulum dum tentarent resistere, & tubarum sonitu & strepitu tympanorum dissolutas iterum reuocare conarentur legiones, sine intermissione eos subsecuti, nostri principes aduolant celerius, tam qui in postremis ubi maius exercebatur negocium, cum Solimanno laborauerant, dominus Dux Godefridus, Dominus Boamundus, Tancredus quoque & alij quidam nobiles, auctore Domino uictoria potiti: quā qui in prima fronte, obuias sibi iam contriuerant acies, Hugo Magnus uidelicet, & uterque Robertus tam Flandrensium quàm Normannorū Comes, & alij multi perpete digni memoria, ualle transmissa, hostes à prædicto colle deijciūt uiolenter: & iterum ab inuicem dissolutos, nostrorum constantiam sustinere non ualentes, fugam inire compulerant. Corbagath autem ab initio turbā declinans, in colle quodam constitutus frequentes dirigebat nuncios, qui ad eum recurrentes sæpius de belli euentu eum edocebant: Hic dum præstolaretur anxius, quo fine tantum finiretur negocium, repente suas dissipatas penitus & in nullo sibi cohærentes, diffluere conspicit legiones: quo facto perterritus, monentibus suis qui eum comitabantur, ut saluti consuleret, relictis castris & suorum immemor, fugam inijt quātocyus, tanta ex territus formidine, ut neminem expectans & equos permutans alternatim, ut fugæ possent sufficere transito Euphrate in tutum se receptaret. Relictæ uerò acies, principis destitutæ solatio, & resistendi animo simul & uiribus uacui, quibus equi sufficere poterant, eadem uia saluti consulentes, fuga elapsi, insequentium gladios euaserunt. Nostri autem timentes equorum defectum, non multum insequi præsumpserunt, excepto domino Tancredo, & paucis alijs qui usque ad occasum solis tribus aut quatuor miliaribus eos sternendo prosequuti sunt. Tantum siquidem diuina uirtus eis timorem immiserat, ut uel resistere, uel à se infectantium propulsare iniurias nec attentarent. decem enim ex nostris uidebantur eis quasi multa milia, nec erat qui à facie nostrorum fugientibus posset ministrare consolationem. Hic plane innotuit, quia non est cōsiliū contra Dominum. quoniā quod uere dicatur quod non deserit Dominus sperantes in se, ipso rerum experimento factum est euidens & manifestum: cum populus inops & famelicus tantam uirorum fortium multitudinem, Dei fretus auxilio, potuit superare, & præter spem propriam, in uno prælio uniuersum à Deo destitutū Orientem confundere.

Redeuntes à cæde hostium nostri, de castris eorum infinita reportant spolia. Caput XXII.

COnsummato igitur prælio, & diuinitus concessa nostri principes potiti uictoria in castra hostium redeunt: ubi tantam rerum necessariarum reperiunt opulentiam, tantas Orientalium diuitiarum copias, ut iam auri & argenti & gemmarum, holosericorum & preciosarum uestium, necnon & uasorum tam artificio quàm materia commendabilium neque numerus esset, neque mensura: equorum etiam, sed & gregum & armentorum. Annonæ quoque nihilominus, & uictualium tanta ibi reperta est abundantia, ut iam nescirent quid eligerent, etiam suprema qui prius laborauerant inopia. Colligentes itaque hostium papiliones & tentoria, quibus plurimum indigebant (sua quippe uetustas & imbrium quos sæpe pertulerāt intemperies corruperant, tūc cum essent in Cilicia) gazas in eis reperiebant multiplices, sed & ancillas & paruulos quos fugientes dimiserant, secum in urbem detulerunt. Inter cætera autem & maioris eorum principis admirabile repererunt tabernaculum, in modum ciuitatis, turribus, mœnibus & propugnaculis, ex optimo serico & uarijs coloribus contextum. A cuius medio quasi à triclinio principali, in partes plures annexa defluebāt diuersoria,

quæ

quasi per uicos distinguebantur, quibus duo hominum milia spaciose considere posse dicebantur. Onerati igitur spolijs, & manubijs ditati, cuncta in urbem deferunt, agentes solennia in lętitia & exultatione, gratias illi exhibentes de cuius munere uenerat, ut tot casibus superatis, tot decursis laboribus, optatā consecuti essent uictoriam. Qui autem erant in præsidio, uidentes quod sui deiecerant, & necessariam subsidij spem haberent nullam, interpositis conditionibus, quod cum salute liceret egredi, uxoresq; ac liberos suos & omnem eorū substantiā liberè possent educere, arcē nostris resignant principibus, eorū uexillis in summis turribus collocatis. Sic igitur factū est per Dei abundantem gratiā, ut recepto urbis pręsidio, & obtenta uictoria, qui heri & nudius tertius tenues erant & pene famelici, bonis incœperint omnibus abundare: ad hoc enim iam deuenerāt etiam qui inter eos erant potentissimi, & eximij nominis, ut etiā mendicare cōpellerentur: nam ut de gregarijs taceamus, Comes Hermannus uir nobilis de regno Teutonico, ad eam deductus est paupertatem, ut ei de mēsa Ducis, panis pro quottidiano stipendio quasi magnum deputaretur. Henricus quoq; de Ascha uir probitate singularis, inedia penitus consumptus esset, nisi ab eodem domino Duce assumptus esset in conuiuiam. Sed & ipse etiam Dux, dum ciuitas obsideretur, antequā egrederenť ad prēliū, tanta laborabat inopia, ut equos non habens, eum cui insedit in prēlio à Comite Tolosano multis precibus uix extorserit. Iam enim tam ipse quàm alij principes quicquid pecuniarum secum detulerant, in larga eleemosinarum liberalitate & pietate operibus, & ijs maxime quę ad cōmunem respiciebant utilitatē, prona deuotione consumpserāt. Vnde factum est, quod multi nobiles & apud suos tam genere quàm stēmate pręclari, ea die qua bellum indictum est, consumptis opibus inopes facti, equos non habentes, partim pedites, partim super asinos & uilia iumenta egressi sunt ad pugnam: quorum inopiā benigne respiciens consolator Dominus, antequam sol uerteretur in occasum, deuictis hostibus opes contulit redundantes. Renouatum est ibi euidentius illud Samariæ antiquum & uetus negotiū, de mensura similaginis & ordei, quæ statere uno accipiebatur. Nam qui mane uix sibi sufficere poterat, uespere habuit unde multos aleret. Factum est autem hoc, Anno ab incarnatione Domini M. xcviij. mense Iunio, xxviij. die mensis.

Ciuitate Antiochena composita, Ecclesias mundant, Clerum in eis ordinant studiose. Cap. XXIII.

Reuersis igitur principibus de prēlio, & urbe iam in omni tranquillitate cōposita, curæ fuit omnibus, & præcipue patrono exercitus, uiro uenerabili Domino Podiensi Episcopo, cooperantibus alijs qui in eodem exercitu erant pontificibus, & plebe suffragia ministrante, tam maiorem urbis ecclesiam, quæ in honore principis Apostolorū dedicata erat, quàm reliquas, quæ per urbē erant constitutę, in pristinū decorem reformare basilicas, & in eis clerū restituere, qui diuinis iugiter se manciparēt obsequijs. Gens enim Turcorū impia loca profanauerat uenerabilia: & eiectis inde cultuum diuinorū ministris, usibus prophanis ea deputauerant: in alijs equos & iumenta quasi in stabulis collocantes, in alijs uerò indigna ijs locis exercētes negotia. Venerabiles quoq; sanctorum imagines (quibus simplex populus & plebs dei cultrix pia ruditate cōmendabilis, quasi pro libris utuntur, quæq; uice lectionis simpliciores ad deuotionē excitant) ex ipsis deraserant parietibus, & quasi in uiuentes personas desęuientes, oculos effoderāt, & mutilauerant nares, & luto sumpto de immūdis, obduxerant: deiecerant altaria, & nephādis operibus inquinauerant Domini Sanctuariū. Placuit igitur de cōmuni cōsilio, ut statim sine dilatione in eis clerus restitueretur, & pristina reformaretur dignitas, designatis stipendijs unde possent sustētari qui in eis Domino militarent. Obtulerūt itaq; de spolijs hostium, aurum, argentū, unde fierent candelabra, cruces & calices, & textus Euangeliorum, & cætera Ecclesiasticis necessaria usibus utensilia. Olosericа quoq; ad opus sacerdotalium instrumentorū, & altarium operimenta. Dominum quoq; Patriarcham, Ioannē nomine, qui tanquā uerus Christi confessor, post nostrorū aduentum, infinita ab infidelibus pertulerat supplicia, in sede propria cum multo honore locauerūt: per urbes finitimas, quæ Cathedralē consueuerunt habere dignitatem, constituētes Episcopos. Nostræ uerò latinitatis Patriarcham, eo uiuente qui pridem ibi ordinatus fuerat, eligere uel consecrare non præ-

ſumpſerunt, ne duo unū & eundē thronū obtinere uiderētur: quod immediate cōntra ſacros Canones & contra Sanctorū ſtatuta patrum eſſe dinoſcitur. Sed tamē poſt modum uix euoluto biennio, uidēs ipſe quod non ſatis utiliter præeſſet, Græcus Latinis, urbe cedens Conſtātinopolim abijt. Poſt cuius diſceſſum cōuenientes eiuſdem ciuitatis clerus & populus, Artaſienſem Epiſcopum Bernhardum nomine, natione Valentinum, qui in eadem expeditione D. Podienſem epiſcopum ſecutus, fuerat

Capellanus eius, ſibi pręfecerūt Patriarcham. Vrbis autem poteſtatem & dominium ſicuti ab initio promiſerant, omnes unanimiter D. Boamundo conceſſerūt, excepto Comite Toloſano, qui portam ponti conterminā cum adiacentibus turribus ſuis munitam ſatellitibus detinebat: quas poſtmodū poſt diceſſum Comitis ex urbe, eiectis inde eius militibus, ſicuti inferius dicetur, recepit. Quoniam autem apud ſuos nomine dignitatis Princeps dictus fuerat, obtinuit conſuetudo, ut de cætero Antiochiæ Dominus & Princeps appelletur.

LIBER SEPTIMVS.

Diriguntur nuncij ad imperatorem Hugo Magnus, & Comes Henmancorum. Balduinus Comes in uia deficit: Hugo Magnus non reuertitur. Podienſis Epiſcopus moritur. Lues oritur. Caput I.

REbus igitur in urbe ſic diſpoſitis, de communi decernunt conſilio, ut D. Conſtantinopolitanū Imperatorem per nuncios ſuos ſollicitent, quatenus iuxta pacta quæ cum eis inierat, eius auxilium in propria perſona non differat miniſtrare: ſed proficiſcentes Hieroſolymam, ſicut tenebatur ex cōpromiſſo, maturē cōſequatꝛ: alioquin pactorū ſeriē negligē͂ti, ipſi nullatenus uellēt ſe obligatos teneri. Electi aūt ſunt ad id muneris proſequēdū uiri nobiles & clariſſimi, dn̄s uidelicet Hugo Magnus, dn̄i Philippi Frācorū regis frater, & dn̄s Balduinus Henmācorū Comes: quorū alter irruentibus in itinere hoſtibus, cōparere deſijt, cuius uſqꝫ hodie dubius eſt exitus, alijs dicenbus eum in acie cecidiſſe: alijs, ab hoſtibus captū & mancipatum uinculis, in ulteriora

dedu-

Deductum orientis, asseuerantibus. Dominus uerò Hugo Magnus irruentium insidias declinans hostium, ad Imperatorem peruenit incolumis. Vbi insignibus gestis eius multam nubem induxit, & titulo generis derogauit non modicum. Nam cum in expeditione nulla gessisset egregiè, unde sibi famam pepererat immortalem, in ea legatione meritum denigrauit, dum expleto negocio, ad eos qui eum miserant, nec responsa detulit, nec curauit redire. Fuitq; in eo delictum tanto notabilius, quanto ipse genere erat præclarior: nam iuxta uerbum nostri Iuuenalis:

Omne animi uitium, tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto qui peccat maior habetur.

Suscitata est itaq; ex caussis occultis statim urbe capta & consummata uictoria, postquam erant res in tranquillo collocatæ tanta clades in populo, ut uix aliqua præteriret dies, in qua triginta uel quadraginta non efferrentur funera, ita quod de populo supererat, iam quasi penitus deleretur. Qua lue pestifera & contagione cūctos longè lateq; indifferenter inuoluente, uir uitę uenerabilis & immortalis memorię, dominus Ademarus Podiensis Episcopus uiam uniuersæ carnis ingressus est, atq; cum gemitu & lachrymis & intimis omniū suspirijs tanq; pater & pręcipuus plebis uniuersæ moderator, in basilica beati Petri, in eo loco ubi lancea Domini reperta fuisse dicebatur, cum multa sepultus est honorificentia. Eiusdem cladis acerbitate Henricus de Ascha uir & generis titulo, & strenuitate commēdabilis, apud castrū Turbes consumptus est, ibiq; sepultus. Sed & Raynaldus de Amesbach miles pariter & manu & sanguine clarissimus, eodem occubuit casu, sepultus in uestibulo basilicę principis Apostolorum. Sexus quoq; fœmineus ibi penè uniuersus eadē lue deperijt, ita quod infra paucos dies penè quinquaginta milia deficerent: cuius tanti mali circa hæc quidam curiosi, caussas assignare cupientes, dissentiebant ab inuicem, dicentibus alijs quod ex oculis quibusdā aëris passionibus hoc accideret: alijs uerò id pro caussa assignantibus, quòd populus longo tempore famis acerbitate uexatus, postquam alimentorum attigit abundantiam, cibos cum auiditate sumens nimia, præteritos defectus quærens redimere, sibijpsi caussam mortis immoderata gulositate inferebant. Idq; pro suæ assertionis opinione in euidens trahebant argumentum, quòd sobrijs & ijs qui sibi parcè sumebāt alimenta, multò melius erat, & redibāt ad cōualescentiā.

Vociferatur populus ut Hierosolymam eatur: differtur iter usq; ad Cal. Octobris. Boamundus in Ciliciam descendit, & regionem recipit uniuersam. Caput II.

Interea uerò tum cladis effugiendæ gratia, tum assumptæ peregrinationis intuitu incepit uociferari populus, & instanter acclamare, ut adiret uersus Hierosolymam, cuius caussa uenerant, & itineri Principes se accingerēt, et domini pręirent exercitui, caussæ principali, quæ omnes de regionibus suis exemerat, satisfaciētes. Qua ex caussa principes conuenientes in unum super hac populi postulatione tam fauorabili & exauditione digna, deliberationē ingressi sunt, in qua alius aliter assentiebat: quibusdam enim uidebatur id expedientius, ut statim sine dilatione iter arriperent, & populi satisfacerent desiderijs: quibusdam uerò ob instantis feruorem æstatis & aquarum penuriam, & populi famis acerbitate diutius afflicti, debilitatē, & equorū defectum, usq; ad clementioris initiū temporis & Cal. Octobris differendum uidebatur, ut hoc medio tempore, equis de nouo acquisitis, & refocillatis uiribus, populo quoq; alimētis & requie in statum pristinum reformato, et omnium uiribus reparatis, ad laborem itineris possent resurgere fortiores. Placuit tandem omnibus posterior sententia, & usq; ad tempus prætaxatum de cōmuni conuenientia receptæ sunt feriæ. Vt uerò interim & cladis declinarent imminentis periculum, & necessariorum alibi maiorem reperirent abundantiam, diuisi sunt principes ab inuicem, ea conditione, ut sine dilatione, tempore redirent condicto. Boamundus enim in Ciliciam descendens, Tarsum, Adanam, Mamistram, Anauarzam urbes recepit, & custodibus deputatis, regionem sibi uendicauit uniuersam. Alij quoque per urbes dispersi finitimas, seorsum à turbis, equis & sibi curam agentes indulgebāt. Multi etiā tam de plebe, quàm nobilioribus, ad dominum Balduinum Ducis fratrē, ut ab eo aliquid accipere mererētur,

Edissam cui præerat transito Euphrate, certatim properabant. Quos ille cum multa honestate suscipiēs, & apud se commorantes tractans benignius, multis donatis muneribus, hilares remittebat ad suos.

Dominus Hasarch contra suum dominum Rodoam, à duce petit auxilium. Dux euocato fratre Balduino, illuc properat. Caput III.

ACcidit autem per eosdem dies, quod Rodoā Alapiensium princeps, cum quodam de suis satrapis, qui castello Hasarch præerat, contraxerat inimicitias, eoq; odium inter eos prouenerat, quod cōuocata ex uniuersis sibi subditis regionibus militia, castrum prędictū obsederat. Videns autē præsidij dominus, quia non facile nisi per auxilium Francorum, domino potenti & irato posset resistere, missa legatione ad Ducem Godefridū per quendam Christianū fidelem suum, missis muneribus, ut eius sibi facilius conciliaret gratiam, eius amicitiā postulat, seruitiū suum cum deuotione spondet, indissolubili nexu fœderis ei se cupiēs obligare: & ut uerbis eius pleniorem haberet fidē, & nulla ex parte de eius promisso dubitaret, filiū suū ei designat obsidē, orans & petens, ut à præsenti eū soluat periculo, condignā pro meritis tempore opportuno retributionem percepturus. His & huiusmodi uir uenerabilis persuasus, prędicto nobili amicitia fœderatur, in suam eum gratiā recipiēs: missoq; nuncio, fratrem suum Edissanum comitem cum militaribus copijs ad se præcipit euocari, ut amicum obsidione soluta expediat. Vixq; prædictus Rodoam circa castrum Hasarch quinq; dies cum suis expeditionibus consederat, cùm ecce dux Godefridus in magna multitudine tam fidelium suorum, quàm amicorum, quos ad persequendum propositum inuitauerat, ab Antiochia egressus in manu forti, ad partes illas ut amico subueniret, impiger properabat. Qui autem prędicto nobili uiro ad dominū Ducē missi fuerant, uidentes quia prosperè & pro uotis cuncta compleuerant, in conspectu ducis domino suo gratiā obtinentes cumulatiorem, quoniam ipsi in persona propria dominū suum super eo nullatenus poterant reddere doctiorē (exercitus quippe hostilis ita undiq; castrum uallauerat, ut nec introitus alicui pateret, uel exitus) duas emiserunt columbas, ad id muneris prosequendū instructas, apprimè, quibus literulas suæ legationis seriem continentes ad caudas religauerūt, quibus dominū suum super his omnibus quæ obtinuerant, instruerent diligentius. Quæ suæ libertati restitutæ, in momento ad locū unde eductæ fuerant redeuntes, ab earū custode pariter & alumno captæ sunt, & dissolutæ paginulæ præsentatæ sunt domino: quibus perlectis, in tantā spem erectus est, ut qui prius obsidentē ueritus multitudinem, de resistendo diutius desperauerat, eosdem sponte lacessere non uereretur.

Balduinus fratri occurrit cum ingentibus copijs. Reliqui principes ministrant auxilium. Fugit Rodoam, quidam ex nostris in ea pereunt: occiduntur hostium ad decem milia. Caput IIII.

INterea cùm iam diei unius iter dux cum suo comitatu processisset, occurrit ei frater eius cum tribus milibus uirorū fortiū, & armatorū optimè: quo cum plena charitate & pietatis affectu benignè suscepto, propositi pandit seriem, & gratiam quam cum prędicto uiro nobili contraxerat, aperit diligenter: quę omnia superapprobans, ante omnia monet, ut quoniā eius uires, ad tantā obsidionē uiolenter dissoluendam, nō uidebantur posse sufficere: antequā procedat, principes qui apud Antiochiam remanserant, in suum euocet auxiliū, ut confidentius ualeat in facto procedere. Acquiescens ergò Dux fraternis monitis, missa legatione, dominum Boamundum, dominumq; Tolosanum comitem, multa precum exorat instantia, & sub obtentu fraternitatis inuitat humiliter, uicem condignam tempore accepto recepturi. Inuitauerat autem eos & prius, antequam urbe egrederetur, & multùm amicè illorū sibi postulauerat suffragium: sed inuidiæ stimulis agitati, eo quod prędicti uiri nobiles, Ducis prius quàm suum expedierant adminiculū, eum non sequi decreuerant: at nunc iterata uocatione cōmoniti, uidētes quod non possent cum sua honestate Ducis preces nō admittere, conuocatis copijs D. Ducē secuti, eius se expeditioni sociauerunt. Qui postquam conuenerant inuicem, facti sunt omnes quasi ad triginta milia pugnatorū. Rodoam uerò, licet Turcorum quadraginta diceretur habere milia, tamen diffidens de

uiribus,

& nostrorum timens aduentum, quos in proximo affuturos per suos nouerat exploratores, soluta expeditione, reuersus est Alapiam. Dum autem nostrorum exercitus fugæ Rodoam ignarus adhuc cœptū continuaret iter, multiq; ab Antiochia utriusq; ordinis uiri de remoto sequerentur, ut proficiscentibus se associarent legionibus, in quasdam hostium, quas illi studiosè prætenderant, non pauci casu descenderunt insidias longè à præcedenti, ut diximus, agmine separati: quos longè & industria & uiribus impares exuperantes Turci, captiuatis nonnullis, plurimos ex eis occiderunt. Quod postquā Duci, cæterisq; principibus innotuit, accepto desistentes itinere, prædictos malefactores unanimiter insecuti, antequā in suos se possent secessus recipere, & solita reperire diuerticula, eos casu obuiam habuerūt: quos gladijs excipientes, & irruentes in eos animosius, dissoluerunt in momento. Et retentis nostris, quos captiuos abducebant in compedibus, interemptisq; ex hostibus quamplurimis, & captiuatis innumeris, in fugam uerterunt, penè ad supremam deletos internecionē. Erant autem hi ex electa sępe dicti Rodoam militia, ex familiaribus & domesticis eius qua si decem milia. Quo peracto, iterum rediēs in unum exercitus noster, ad locū destinatum cum uictoria peruenerunt: quibus cum trecentis equitibus pręsidij dominus occurrens, in cōspectu uniuersaliter legionum, prono capite, defixis in terram genibus, primò Duci, dein principibus alijs in multa deuotione magnas agens gratiarum actiones, se coram omni populo præbitis corporaliter iuramentis, Christianis principibus fidelem obligauit & tradidit: asserēs, quod ab eorum gratia & obsequijs, nulla dies, casus nullus, illum auelleret in perpetuum. Sic igitur feliciter consummato negocio, & amico pro uotis expedito, exercitus reuersus est Antiochiam, D. Balduino fratre Ducis Edissam redeunte.

Dux cladem declinans, in terram fratris secedit, quorundam proditorum illic oppida diruit. Properant illuc & alij quidam principes, ut Balduini munificentiam consequantur. Caput V.

DVx ergo uidens adhuc regnare in urbe pestilentiam, & cladem magis ac magis in populo dominari, fratris acquiescens petitionibus, qui eum pręsens quàm in timè rogauerat, ut in suam descēderet regionem, ibiq; Augusti feruorem, & pestilentis aëris declinaret malitiam. Assumpto familiari comitatu, & indigentium maxima manu, ut eis in necessarijs, charitatiue prouideret, in terram fratris descēdit, in finibus Trabessol, Harab & Rauandel habitans, tota regione utēs pro suo arbitrio, & fratris sæpius habens præsentiam. Accidit autem, dum moram ibi faceret, quod regionis incolæ, & maximè uiri religiosi, qui in monasterijs, quę illinc erāt plurima, habitabāt, graues de Pancratio, & Conuasilio eius fratre, in eius præsentia fundebant quæstiones: erant autem hi duo fratres, Armenij natione, uiri præclari, sed subdoli supra modum, habentes in ea regione municipia, de quorum munimine præsumentes, regionis habitatores, & maximè monasteria, grauibus & indebitis molestabant exactionibus, processeratq; eò usq; eorum temeritas, quod etiam D. comitis Edissani nuncios cum muneribus ad fratrem directos, dum adhuc obsidio ante Antiochiam perseueraret, itinere spoliare præsumerent, & destinata D. Duci munera, D. redirigerent Boamundo, ut eius sibi aduersus comitem Edissanum conciliarent gratiam. Auditis ergò quærimonijs, & iusta motus indignatiōe, missis quinquaginta de numero suorum equitibus, cum populo regionis, eorum præsidia effregit uiolenter, et effracta solotenus deiecit, ut eorum intolerabilem aliquatenus comprimeret insolentiam. Duce igitur in partibus illis commorante, uniuersi penè maiores nostri exercitus, & de popularibus infiniti, ut contra imminentes paupertatis angustias aliquod reperirent solatium, ad dominum Comitem prædictum confluebant: & maximè ex quo præsidium Hasarch, quo in medio itinere constitutum erat, in nostrorum deuenerat gratiam. Quos omnes cum tanta suscipiebat honorificentia, tanta remunerabat liberalitate, ut ipsi etiam qui ad hoc uenerant, mirarentur.

Ciues Ediſſani indignati, quod Comes eorum ſolus uteretur Latinis, aduerſus eum conſpirant: ſuper quo Balduinus commonitus, conſpiratores interficit. Caput VI.

FActum eſt itaq; quod noſtrorum turbis ad urbem ſæpe dictam confluentibus, tanta erat in ea Latinorũ multitudo, quod ciuibus Dux iam inciperet eſſe moleſtus: frequentes enim eis in hoſpitio ſuſceptis, inferebant moleſtias, ſupra modũ in populo dominari uolentes. Iamq; ciuium conſilio nobilium, quorum beneficio tantam urbem acquiſierat, minus & minus utebatur. Vnde uehementi indignatione aduerſus eum ſuoſq; ſuccenſi ſunt, pœnitentes admodum, quòd eum ſibi præfeciſſent: timentes, una die, cui nihil ſufficere uidebatur, bonis omnibus ſpoliari. Facta ergo conſpiratione cum principibus Turcorum finitimis, tractare cœperunt, quomodo dominus Balduinus aut caſu caderet repentino, aut ſaltem urbe pelleretur. Vt autẽ ad hoc propoſitum inuenirentur paratiores, theſauros ſuos, & omnem ſubſtantiam per caſtella & finitimas urbis apud ſuos depoſuerãt familiares: dumq; circa id plena ſolicitudine tractarent frequentius, factum eſt, ut relatione cuiuſdam, qui gratia in eundem plurima, fidei & dilectionis ſynceritate abundabat, huiuſmodi ſermo ad eum perueniret: cuius rei plurima & digna fide reperiens argumẽta, miſſa ſatellitum ſuorum numeroſa manu, oẽs homicidas illos teneri præcepit, & uinculis alligare. Tandẽ uerò re per eorundem confeſsionem plenius intellecta, factionis illius principes excæcari facit: alios uerò, qui minus deliquerãt, confiſcatis eorum bonis, urbe fecit extorres: aliorum autem ſubſtantiã, ſuo applicans ærario, urbis habitatione clementer indulta, pecunia tantum multauit. Vnde ſuſcepta ad uiginti aureorum milia quantitate, his qui ad ſe uenerant, quorum'que ope urbes & finitima ſibi ſubijciebat municipia, multa liberalitate erogabat ſtipendia: & tam ciuibus quàm populis adiacentibus, ſolo nomine inferebat formidinem. Vnde & de eius exterminio multi cum omni ſolicitudine cogitabant, ita ut ſocer eius timẽs, ne pro dotis reſiduo, quam cum filia promiſerat, necdum perſoleurat, graues quæſtiones pateretur, in montes, ubi habebat præſidia, clàm aufugit.

Balas proditionem aduerſus Comitem molitur. Comes ſibi præcauet: capiuntur ex eius ſocijs quidam. Fulcertus Carnotenſis caſum reddit leuiorem. Balduc proditor occiditur. Caput VII.

ERat porrò in eadem regione nobilis quidam, genere Turcus, Balas nomine, eodem conatu confœderatus, qui quondam Sorogiæ dominus fuerat, ante illum Latinorum frequentem acceſſum Comiti plurimum familiaris. Hic uidens, quòd circa eum Comitis amor intepuerat, ſiue rogatu ciuium, ſiue propria ductus malitia, acceſſit ad eum orans & petens, ut unicum quod ei ſupererat præſidium, ueniens ipſe in propria perſona, ſuſciperet: aſſerebat enim, ſibi eius gratiam ſufficere, & pro multa hæreditate reputari. Vxorem autem ac liberos, & omnem ſubſtantiam ſuam in urbem Ediſſanam aſſerebat ſe uelle introducere: multum enim contribulium ſuorum indignationem fingebat ſe uereri, eo quod Chriſtianis factus eſſet familiaris. Quibus uerbis Comes perſuaſus, diem condixit, ut ad locum perueniens, eius ſatis faceret uoluntati. Statuta autem die, aſſumptis ſecum ducentis equitibus, ad locum deſtinatum præuio Balas peruenit. Balas autem oppidum occultè præmunierat, uiros centum fortes uiribus & armis optimè inſtructos introducens, qui ita latebant in præſidio, ut nullus ex eis compareret. Cùm ergo ante oppidum conſtitiſſent, rogauit comitem, ut cum paucis & familiaribus caſtrũ ingrederetur, ne fortè omni illa intromiſſa multitudine, ipſe in ſubſtantia ſua aliquam iacturã ſuſtineret. Et iam pro uoto penè cuncta perſuaſerat, cùm proditionem quodammodo præſagientes quidam, qui circa eum erant nobiles uiri & circumſpecti, ingredi uolentem quaſi uiolẽter detinuerunt, hominis ſuſpectam meritò habentes malitiam, & tutius iudicantes per alias perſonas hoc fieri primum experimentum: quorum prudenti Comes acquieſcens conſilio, duodecim de ſuis uiros robuſtiſſimos, & armatos egregie, in præſidium iuſſit introire: ipſe autem exterius in loco ſatis uicino cum reliqua militia ſubſedit quietus, donec rei exitũ fide cõſpiceret oculata. Qui autem ingreſſi ſunt, fraudem & malitiam

tiam iniqui proditoris in seipso experti sunt: nam egressi de latibulis armati ad unguẽ Turci, de quibus prædiximus, centum seductos equites, resistere uolentes, sed in cassum uiolenter cõprehenderunt, in uinculos eos mancipantes. Quo cognito, Comes pro suis fidelibus, quos ita fraudulenter amiserat, tristis admodum, & maximẽ sollicitus, accedens propius ad præsidium, cœpit Balam diligenter commonere: & sub obtentu iuramentorum, quę illi de obseruanda fidelitate exhibuerat, attentius conuenire, ut sumpta immensitate pecuniæ, quos proditiose receperat, restitueret: negauit penitus, nisi ei Sorogia redderet. Comes autẽ uidens quod nõ proficeret, erat enim prę sidiũ in excelsis rupibus sitũ, arte & uiribus insuperabile, reuersus est Edissam, suorum ægrè ferens captiuitatẽ, & fraudem quam pertulerat animo uoluens anxietate nimia. Præerat autem prædictæ urbi Sorogiæ, quidam Fulbertus Carnotensis, uir militaribus negotijs expertissimus, centum expeditissimos sub se habẽs equites. Hic dolum comperiens quẽ dominus eius passus fuerat, tota mente concussus æstuabat animo, quomodo tantã ulcisceretur iniuriam. Vnde die quadam positis in loco ad id opportuno insidijs, ante sępius memoratũ oppidum, quasi prædam abacturus, cum paucis studiose, ut eum insequerentur, accessit: qui autem erant in municipio, uidẽtes quod ex pascuis prædam abigeret, armis correptis, certatim illum ultra quas idem posuerat insidias, insectati sunt fugientem. Vnde resumptis uiribus, & erumpẽtibus his qui latuerant, in eos irruentes, quibusdam interfectis, alijs in oppidum uix refugium habentibus, ex eis sex uiuos comprehendit: pro quibus totidem de suis, modico temporis interuallo, facta recompensatione, recepit: quatuor uerò ex eisdem, deceptis custodibus elapsi, in suam se receperunt libertatem. Duos uerò, qui de illorum supererant numero, uir nequam & impius decollari præcepit. Vnde factũ est, ut ab ea die dominus Balduinus Turcorum declinaret amicitiam, & suspectam penitus habebat fidem: quod statim euidenti docuit argumento. Erat enim in eadem regione quidam eiusdem generis, Balduc nomine, qui urbem Samosatum ueterem & munitissimam, precio interueniente, eidem Comiti uendiderat. Hic uxorem & liberos, & uniuersam familiam in urbem Edissanam traducere tenebatur ex compacto: sed caluas quęrens occasiones, propositum adimplere differebat, malignandi quærens opportunitatem: hunc ad se ingressum more solito, & moræ causas allegantem friuolas, ne simile aliquid ab eo pateretur, decapitari iussit.

Comes Tolosanus Albaram occupat, Episcopum in ea constituit. Classis Teutonicorum applicat in portu. Clades non cessat. Caput VIII.

INterea uerò dum circa Turbessel dux moram faceret, & hęc circa partes Edissanas agerentur, comes Tolosanus cum suo comitatu & multo pauperum populo egressus Antiochia, ne interim ociosus torpesceret, Albaram urbem munitissimã in Apamenensi prouincia constitutam, ab Antiochia quasi duorum dierum itinere distãtem, obsedit, & obsessos in ea ciues uiolenter compulit ad deditionem. Vrbe uerò capta, & adiacente sibi cum uniuersis suburbanis subiecta regione, quendem Petrum Naboriensem genere, de suo comitatu, uirum honestæ conuersationis, & ualde religiosum, in eiusdem loci elegit Episcopum: cui statim dimidium ciuitatis & uniuersi contulit territorij, Deo gratias exhibens, quòd per eius operam & studiũ Oriens Episcopum haberet Latinum, qui Antiochiam ut suæ consecrationis munus susciperet, de mãdato Comitis profectus, pontificalis adeptus est plenitudinẽ potestatis. Postmodum uerò Antiochena ordinata Ecclesia, per dominum Bernhardum eiusdem ciuitatis patriarchã Latinorum primũ, suæ Metropolis in eandem Ecclesiam transtulit dignitatẽ, suscepto ab eodem pallij præmio, factus Archiepiscopus. Erat per idem tempus cum domino comite Tolosano quidam nobilis Guilermus nomine: hic effracta urbe Antiochena, casu fortuito uxorem Acciani, Antiochenorum principis, cum duobus nepotibus ex filio Samsadolo paruulis ceperat, & apud se detinebat in uinculis: pro quorum redemptione, prædictus Samsadolus, supra nominato nobili uiro infinitam dedit pecuniam, matre cum liberis pristinæ restitutis libertati. Eodem quoque ingens uirorum multitudo de regno Theutonicorum, de partibus Ratisponensibus, numero quasi mille quingenti prospero nauigio, in portu sancti Symeonis

applicauerant: qui omnes infra modicum tempus eadem clade consumpti sunt. Tribus enim mensibus continuis ad Calendas Decembris usque, morbus ille pestilēs, ita populum afflixerat, ut infra hoc temporis spacium, de equestri ordine ceciderint uiri nobiles plus quàm quingenti, de plebe uerò infinitus erat numerus.

Ciuitatem Marram obsident, obsessam capiunt. Dominus Vuilhelmus Aurasiacensis Episcopus moritur. Gulfredus de Turribus insignis habetur. *Caput* IX.

CAlend. autē Nouemb. cùm iam sicut ex compacto tenebātur omnes princeps, qui cladem euitantes ab urbe secesserant, essent reuersi, capta ut prædiximus, Albariensi urbe, de communi consilio, Marram urbem munitissimam ab Albara octo distantem miliaribus, ne nil interim ageretur, expugnare proponunt: non enim poterāt uociferantis populi, & iter uersus Hierosolymam expetentis clamorem tolerare. Præparatis igitur necessarijs die constituta profecti sunt, ut proposito satisfacerent, Comes Tolosanus & Flandrensis, comesque Normannorum, Dux etiam & dominus Eustachius eiusdem frater, & Tancredus unà cum illis supra nominatam urbem obsidione uallauerunt. Erāt autem ciues eiusdem loci, superbi admodum, & præ multitudine diuitiarum arrogantes, eoque maximè, quod semel in quodam conflictu, multos de nostris occiderant: unde adhuc apud se gloriabantur, nostrum contemnentes exercitum, & principibus irrogantes conuicia. Sed & cruces etiam super turres & mœnia figentes, sputis & alijs modis quibusdam probrosis nimium, in nostrorū contumeliam afficiebant. Vnde motu maiore & indignatione uehementi, quantum poterat intendere sacrilegij dolor, urbem aggredientes continuis assultibus, si scalarum habuissent copiam, die secunda, qua ad eandem applicuerant, urbem uiolenter effregissent. Tertia demum die, dominus Boamundus cum maioribus copijs, urbē ex ea parte quà inobsessa remanserat, obsidione continuauit: post cuius aduentum diebus aliquot indignantes nostri, quod tam diu detinerentur inutiliter, crates contexunt, & turres erigunt, machinasque ligneas componunt iaculatorias: et impatientes moræ, urbem proteruius impugnare satagunt. Complanato igitur multo labore uallo, nostri murum suffodere nitebantur, qui uero intus erāt totis uiribus resistentes, lapides, ignem, & plena apibus aluearia, ut eos à muro propellerent, mittentes, sed Dei uirtute & misericordia de nostris nullos, aut paucos lędere poterant: tantoque nostri instabant uehementius undique urbem impugnantes, quanto ciues deficere & eorum euacuari conatus conspiciebant. Cùm autem primo diei diluculo, usque ad solem occiduū continuatus esset assultus, defatigatis labore continuo ciuibus, & iam minore resistentibus cura, applicatis ad murum scalis, uiolenter nostri muros cōscendunt. Inter quos uir nobilis de Episcopatu Lemouicensi Gulfredus cognomento de Turribus, murū primus conscendit, quem plures subsecuti, quasdam ciuitatis turres occupauerunt: sed in eodem facto procedere, & urbem sibi uendicare uniuersam, nox irruens intempesta prohibuit: differentes autem usque in sequentem diem, nostri equites, & maiorum maius negocium, ut summo mane redirent in idipsum, tota nocte circa urbem, ne hostibus pateret exitus, custodierunt uigilias. At uerò plebs indomita longis fatigata laboribus, & diutinæ famis acerbitate uexata, uidens quod hostium nemo compareret in mœnibus, quod ciuitas sine strepitu tota quiesceret, absque maiorum conscientia in urbem ingressa est, & eam reperientes uacuam, clàm & sine strepitu uniuersa eius obtinuerunt spolia. Ciues enim in speluncas se contulerant subterraneas, ut saluti consulerent uel ad tempus. Mane autem facto, exurgentes principes, & urbem sine prælio obtinentes, pauca inde sustulerunt spolia: cognoscētes tamen, quod in latibulis subterraneis se ciues occultauerant, appositis ignibus, & fumo copiosius immisso, eos ad deditionem compulerūt, & inde uiolenter abstractos partim obtruncauerunt gladijs, partim compedibus mancipauerunt. Mortuus est ibi dominus Vuilhelmus, bonæ memoriæ, Aurasiacēsis Episcopus, uir religiosus & timēs Deum. Dux autem cùm per dies cum alijs ibi moram fecisset, quindecim, cum Flandrensiū Comite familiaribus tractatis negotijs, Antiochiam est reuersus.

Dux fra-

Dux ad fratrem reuertitur, licentiam impetrat: rediens ad exercitum, insidias patitur in uia, sed illæsus euadit. Caput X.

PEr idem tempus uidens dominus Godefridus Lotharingiæ Dux, quod populus ad proficiscendum se accingeret, & principes ad idipsum inuitaret instātius, proposuit, prius quàm à regione illa discederet, fratrem uidere, & eius colloquio recreari. Profectus ergo cum familiari comitatu, in fratris regionem descendit: quo uiso, completisq; pro quibus ierat negotijs, & sumpta licentia, Antiochiam, ad cæteros principes qui eum expectabant, reuertebatur. Cumq; iam urbi per sex uel quinq; miliaria esset proximus, accidit quod id loco herbido & amœno satis, secus fontem, qui dulces & perspicuas emanabat aquas ipsa loci facie ad id inuitāte, descendit ut cibum sumeret: dumq; in eo sociorum ferueret intentio, & aptus pro loco & tempore prandij fieret apparatus, ecce repentè de carecto paludis, quæ loco illi erat contermina, hostium equites ad unguem armati, super conuiuantes irruunt. Dux tamen & sui, antequam Turci ad eos accederent, arma corripuerant equis insidentes: unde factum est, ut habito inter eos conflictu, præuia Domini gratia, Dux fieret superior: ita ut interfectis pluribus, reliquos in fugam abigeret, & inde cū gloria in urbem se recepit.

Apud Marram oritur contentio inter Comitem Tolosanum, & dominum Boamundum. Boamundus partes Comitis apud Antiochiam occupat: Principes apud Rugiam conueniunt, nil utile statuentes. Populus fame laborat. Caput XI.

CApta ergo ciuitate prædicta, orta est inter D. Boamundum & Tolosanum Comitem grandis controuersia. Comes enim Albariensi Episcopo eam dare proposuerat, Boamūdus uerò eā ciuitatis partem quā occupauerat, pro comitis arbitrio Episcopo uolebat cōcedere, nisi Comes eas quas ipse apud Antiochiam possidebat, prius ei resignaret turres. Tandem uerò neglecto negotio quod apud Marram gerebatur, D. Boamundus cum indignatione reuersus est Antiochiā, ubi expugnatis turribus quas Tolosani Comitis munitas detinebant satellites, eius inde uiolenter deiecit familiā, & sic uniuersam absq; cōsorte possedit ciuitatē. Comes uerò uidens quod eius recesserat æmulus, & pro libero arbitrio de urbe capta posset disponere, Episcopo eā sicut & prius proposuerat cōtulit Albariensi. dum aūt cum eodē ordinaret Episcopo, quomodo deputatis ex utroq; ordine custodibus, urbē possent ab hostibus cōseruare indemnē. sentiēs hoc populus, molestè nimiū cœpit ferre, et apud se cōqueri, quod moras innecterēt principes, & pro singulis captis urbibus lites inter se suscitarent & iurgia, ita ut principale eorū propositū omnino neglectū uideret. Vnde cōuenientes adinuicē ordinauerunt apud se, ut quacunq; ex caussa, absente Comite urbē diruerēt, ne de cætero eorū uotis aliquod præstaret impedimentū. Contigit uerò interea, q; cōuenientibus apud Rugiā, quæ quasi in medio inter Antiochiā & prædictā Marrā sita est, principibus, ut ad uociferationes populi, super itinere deliberationē haberent, Comes uocatus illuc peruenit. Vbi dissentientibus ab inuicē nihil consonum, nihil utile de proposito cōstitutum est: ubi dum Comes moram faceret, populus qui apud Marram relictus fuerat, nacta occasione ex Comitis absentia, multū prohibente & renitente plurimū prędicto Episcopo, turres & mœnia deiecerant funditus: ut Comes rediēs, ulterius innectendi moram ex eo caussas nō haberet. Redeunte uerò Comite, tristis admodum pro casu qui acciderat: uidens tamē populi uoluntatē, factum prudens dissimulauit. Populus uerò nihilominus proteruius instabat, orans & petēs, ut populo Dei ad peragendum iter inceptum ducem se prębereret: alioquin ipsi unum quelibet de militibus sibi præficerent, qui eorū pręesset exercitui, & eos in uia Domini præcederet. Erat præterea in eodem exercitu tanta famis acerbitas, ut deficiētibus alimentis, multi contra morem ferarum animis induti, ad esum immundorum se conuerterent animalium. Dicitur etiam, si tamen fas est credere, quod multi præ alimentorum inopia, ad hoc ut carnes humanas ederēt, prolapsi sunt: sed neq; clades deerat in populo, nec meritò deesse poterat, ubi tam immundis & pestilentibus cibis (si tamen cibi dicendi sunt qui contra naturam sumūtur) misera plebs alebatur. Nec enim momentaneum fuerat, nec ad tempus modicum, illa tanta talisq;, quæ populum afflixerat, inopia. sed quasi hebdomadibus quinq;, uel amplius, circa illā quā expugnare niteban-

Prædonum accursus in itinere Comitis sustinet exercitus: contra quos Comes prudenter irruit. Castrū repugnans effringitur. Ante Archim castra locantur, & finitimorum nuncij ad principes accedunt. Caput XIII.

FVerunt sane toto illo itinere, ex quo à Marra discesserunt, eis cuncta satis prospera, nisi quod sæpius circa expeditionis nouissima, prædones quidam occultè con sueuerant irruere, & de senibus & ualetudinarijs qui exercitū non poterat æquis sub sequi passibus, nonnullos interimebant, aut captiuabant: quorum fraudibus Comes argutè obuians, præeuntibus exercitū domino Tancredo & D. Normannorum duce Roberto, una cum Albariensi Episcopo, ipse cum quibusdam uiris insignibus & egregijs post exercitum sequebantur, ut si incautos opprimant, tempore occurreret opportuno. Factumq; est ut more solito irruentibus maleficis, Comes è latebris egrediens, eis se daret obuiam, & repentè irruens prosterneret uniuersos, equos eorum & spolia & de captiuis aliquot cum multa lætitia in expeditionem referens. Ab ea die tutè & sine difficultate incedebat populus, rebus necessarijs affluēter abundans: nec fuit in omni regione quam prerierunt proficiscentes, à dexteris uel à sinistris ciuitas ulla, uel mancipium, cuius ciues exercitui & eius ducibus non dirigerentm unera, fœdus non impetrarent à transeuntibus & amicitiam: excepto uno, cuius habitatores de sua multitudine & loci præsumentes munimine, nec forum eis obtulerunt rerum uenalium, nec impetrato fœdere, ducibus miserunt encęnia, sed iunctis agminibus nostrorum expeditioni conati sunt impedimentum præstare. Quod uidentes nostri, iusta indignatione succensi, in eos irruerunt unanimiter: & in momento dissolutis eorum manipulis, & captis nonnullis, eorum oppidum effregerūt uiolenter, gregesq; eorum & armenta, equos etiam qui in subiectis pascuis alebantur, & omnem eorum substantiam diripientes abduxerūt secum. Erant autem in eodem exercitu finitimorum principum nuncij, ad hoc ut pacem impetrarent missi. Hi nostrorum uidentes uires & audaciam, ut plenam pacem suis obtinerēt dominis, ad propria reuertebantur, ut qui eos miserant, de nostrorum moribus & fortitudine plenius instruerent, sed mox cum equis & alijs muneribus redibant. Post autem aliquot dies, regione media cum omni tranquillitate decursa, in campestria urbis antiquę & loci situ munitissimæ, haud longè à mari, quæ Archis appellatur, descenderunt, satis in uicinio iuxta urbem castrametantes.

Describitur Archis. Captiui ex nostris qui in urbe Tripolitana detinebantur, urbem obsidendam significant. Caput XIIII.

EST autem Archis una de urbibus prouinciæ Phœnicis, ad radices Libani, in colle sita munitissimo, quattuor aut quinq; à mari distans miliaribus, longe lateq; diffusa, optimi soli, & glebę uberis habens planiciem: cui etiam & lætissima non desunt pascua, & aquarum commoditates uiuentium. Hanc, ut ueterum habent traditiones, septimus filiorum Chanaan fundasse dicitur, & de suo nomine Arachis dixisse: sed postea corrupto nomine, Archis dictam fundisse. Circa hanc, ut pręmisimus, nostri locauerunt sua, non casu fortuito, sed quorundam ex nostris qui in uinculis hostium detinebantur, literis & exhortatione commoniti. Erant enim in ciuitate Tripolitana, quę est ciuitas nobilissima in littore maris sita, ab Archis sex aut quinq; distans miliaribus, de nostris aliquot, qui in ea uiolenter detinebantur. Ab initio enim obsidionis Antiochię, & maximè post urbem debellatam, cœperunt nostri ut sibi uictum propagarent, compellente inopia, imprudenter circuire regiones, & se hostibus circumiacentibus ultro ad prędam exponere. Vnde factum erat, ut uix esset ciuitas uel oppidum, quod de populo nostro non haberet captiuos: iuxta quem modum in urbe Tripolitana, de qua prěmisimus, de nostris plus quàm ducenti eadem detinebantur conditione. Qui nostrorum intelligentes aduentum, significauerunt principibus, ut nullatenus ab Archi discederent, sed eam uallarent obsidione: sic enim aut intra paucos dies eam possent recipere: aut à rege Tripolitano, ut ab obsidione discederent, infinitam extorquere pecuniam, & captiuorum fratrum obtinere liberationem. Quod & factum est. nam statim accedentes ad urbem, proprius castris circumpositis obsidione uallauerunt: tum ut id tentarent, quod eis intimatum fuerat: tum ut reliquos operirentur, quod eos in proximo subsecuturos credebant.

A castris

A castris egressi quidam, urbem Antaradon occupant uiriliter, unde cum spolijs uberibus ad castra redeunt, & continuant obsidionem. Caput XV.

EGressi autem de castris eisdem equites centum, cum peditum ducentorum duobus manipulis, & Raymundum Pelet secuti, usque ad urbem Antaradon, quę uulgari appellatione Tortosa dicitur, ab obsidione uiginti uel amplius distantem miliaribus, ut experirentur si quid sibi necessarium & usui futurum reperirent, peruenerunt. Est autē Antarados ciuitas in littore maris sita, iuxta se insulam habens modicā, quasi per duo distantē miliaria, ubi per antiqua & multa secula insignis ciuitas Arados nomine fuit. Huius Ezechiel propheta mentionē facit, ad principem Tyri dirigens sermonē ita: Habitatores Sydonij & Aradij fuerunt remiges tui. Et idem infra: Filij Aradij cum exercitu tuo erāt super muros tuos, in circuitu tuo. A cuius nomine & prędicta ciuitas nomē accepit, ut Antarados diceretur, eo quod prædictæ Arado esset opposita. Harū utraque sita est in Phœnice prouincia, & eiusdem ciuitatis unus. & idem auctor fuit, Aradius uidelicet, nouissimus natu filiorū Chanaan, filij Cham, filij Noe. Ad hanc itaque urbem accedentes domini Tolosani exercitus pars prædicta, urbem cœperunt acrius impugnare: sed cum resistentibus ciuibus animose satis in eius expugnationem non possent multum proficere, nocte irruente, in diem crastinam distulerunt negociū: ut receptis consortibus, qui eos subsequi decreuerant, facto mane ad id tempus fortiores resurgerent. At uerò ciues timentes ne maiores ea nocte accederent copiæ, quibus tandem resistere non ualerent, cum uxoribus & liberis & familia urbem egressi, ad montes uicinos, ut fuga saluti cō sulerent, se cō tulerunt. Nostri porrò summo mane se adhortantes adinuicē, casus qui de nocte illa acciderat ignari, ut opus continuarent hesternum, & ad urbem impugnandā se armarent, accedentes cominus, & eam reperientes uacuā, intrepide & cōstanter ingressi sunt, & uictualibus & spolijs eam inuenientes redundantē. Vnde onerati usque ad supremam satietatem, ad castra reuersi sunt: quæ interim eis acciderant, cuncta per ordinē edocentes, & de successu prospero uniuersum lætificantes exercitum.

Dux Godefridus cum Flandrensium Comite & expeditionum residuo Laodiceam peruenit; Guimerinum à uinculis expedit, classem ei restituens. Boamundus usque ad prædictam urbem abeuntes prosequitur. Caput XVI.

INterea circiter Calendas Martias, populus qui Antiochiæ remanserat, uidens pręfixam ad iter egredientum imminere diem, D. Lotharingię ducem Godefridum, dominum quoque Robertum Flandrensem Comitem, & alios principes multa cœpit urgere instantia, ut iter arriperent, & eis uolentibus uoti consummationē adimplere, ducatum præberent. Prætendebant & domini Comitis Tolosani, Ducis Normannorum, & domini Tancredi fidem & constantiam, & admirabilem gratiam quam plebi Dei exhibuerant, eos iam per dies multos in uia Domini fideliter præcedentes. His & huiusmodi persuasi principes, attestati, cō positis sarcinis & necessarijs ad iter præparatis, assumpta secum uniuersa tam equitum quàm peditū multitudine, quibus cordi erat & in proposito uersus Hierosolymam proficisci, iij. Cal. Martijs apud Laodiceam Syrię quasi ad uigintiquinque milia uirorū fortiū & armatorum cōuenerunt, prędictos principes secuti. Sed & D. Boamundus cum suo comitatu illuc usque eos prosecutus est: non tamen aut cum eis proficisci, aut ibi moram facere longiorē poterat, ne forte recens captam Antiochiā hostibus circumpositis temerē, uel ad tempus inobseruatam negligere uideretur: tamen ut societatis memor & gratiæ, quam in uia Domini cum alijs contraxerat proceribus, eos usque ad locum prosequutus est supradictum, quicquid officij & humanitatis poterat prompta exhibens deuotione ut sui memoriā altius imprimeret abeuntibus. Reuersus est ergo salutatis principibus, & sumpta cum multo gemitu & suspirijs licentia, ut ciuitatis sibi creditæ curam gereret diligentem, quæ fideles habens habitatores, sola de urbibus Syriæ, Imperatoris Græcorum iurisdictioni erat supposita. Ad hanc Guimerinus quidam Boloniensis, quem superius cum classe apud Tarsum Ciliciæ, dum dominus ducis frater Balduinus eam occupasset, applicuisse meminimus, cum eadem classe sua peruenerat. Et dum eam imprudenter, non comparatis uiribus aggrederetur impugnare, & suæ mancipare

ciparę ditioni, captus erat à ciuibus, & carceri cum omni planè suo comitatu mancipatus. Hunc quia de terra patris sui aduenerat, & apud Tarsum prædictam fratri suo utilitati fuerat & honori, dominus Dux à præside ciuitatis & loci primatibus sibi petijt restitui: qui uerbo Ducis non audentes in re quapiam contraire, prædictum Guimerinum cũ socijs uniuersis & classe quã induxerant, Duci restituerunt: quem suæ classi Dux præficiens, æquis passibus eum per terras gradientem subsequi præcipit, quod & factum est.

Dux & qui cum eo erat exercitus, Gabulon obsidet. Tolosani fraus intercedit. Archim properantes reliquis associantur principibus, obsidio non proficit. Caput XVII.

EGressus igitur Loadicea Syriæ prædictus exercitus, receptis ijs quos in eadem urbe repererat, qui ab Antiochia & Cilicia & urbibus finitimis, caussis familiaribus & occupationibus domesticis detenti, tardius egressi fuerant, oram legentes maritimam, ad urbem Gabulonensem, quam uulgari appellatione Gybellũ dicunt, quæ à prædicta Laodicea duodecim distat miliaribus, peruenerunt. Vbi cùm per aliquod temporis interuallum castris in gyrum locatis urbem obsedissent, is qui ciuitati præerat, principis Aegyptij procurator (nam hæc prima de urbibus maritimis Aegyptiorum erat subiecta potestati) aureorum sex milia duci obtulerat, insuper ingentia munera, si ab obsidione desisteret: quem tanquã sordidorum contemptorem munerum, cùm flectere nequiuisset, ad alia se conuertens studia, legatos de quorum fide præsumebat & industria, ad comitem direxit Tolosanum, prædictam pollicens pecuniam, si eum à ducis manibus posset expedire. Ille autem, ut dicitur, oblata clàm sumpta pecunia, confinxisse dicit, quod infinita hominum multitudo à tractu descenderat Persico, propositũ habens eas iniurias ultũ iri, quas Persarum populus sub duce Corbagath passus fuerat apud Antiochiam, & quod non inferius priore bellum parabatur rediuiuum: & super his omnibus se dicebat recepisse fide dignos nũcios, de quorum uerbo nullatenus esset ambigendum. Missa igitur legatione per uirum uenerabilem, dominum Albariensem episcopum, & directis epistolis, dominũ Ducẽ, & comitem Flandrensem anxiè nimis sollicitat, ut obsidione soluta, properare non differant, sed omnibus periculis fraterna compassione occurrant. Illi uerò audita fratrum necessitate, quod imminere dicebatur ex periculo, in simplicitate spiritus gradiẽtes, statim ob sidione soluta, et itinere maturato, transeuntes urbem Valentiã, quę sub oppido Margat, in littore maris sita est, deinde Marecleam, quę prima de urbibus Phœnicis à Septentrione uenientibus occurrit, Antaradum, quæ uulgari appellatione Tortosa dicitur, quæ similiter una est de urbibus suprà nominatæ prouinciæ, in littore maris similiter constituta, peruenerunt. Quam reperientes habitatoribus uacuam, insulæ quæ ab Occidente eidem obiecta est ciuitati, ubi te nostrorũ naues aliquot opportuna statione inuenerant, uicinitatem admirati sunt. Vnde compendia secuti, infra paucos dies ante urbem Archim cum omni sua multitudine se cõstituerunt. Quibus D. Tancredus occurrens, fraudẽ Comitis uniuersam seriatim edocuit. Vnde & seorsum longè à tabernaculis eorum qui pręcesserant castrametati sunt. Videns autem Comes, quod ab eo aliorum principum esset alienatus animus, missis muneribus, eos sibi reconciliari satagebat. Vnde factum est, ut post modicum temporis interuallum, reconciliatis sibi principibus, excepto domino Tancredo, qui aduersus eum graues suscitabat quæstiones, in unum corpus circa urbem couenerint expeditiones. Cumq; Comes ante ducis aduentum multis iam diebus inutiliter ibi insumpsisset operam, spes erat quidem in aduentu reliquorum principum, quod urbs facilè superari posset, & obsidentiũ labor optato fine consummari: sed contra spem accidit: nã neq; prius neq; posterius propitium in eo facto habuit populus Dominum: quoties enim nitebantur urbem impugnare, & ad uaria se attollebant nocendi argumẽta, ut uel agerent ad deijciendum murum, uel contra eum assultus committerent, toties noua occurrebãt impedimenta, et omnis eorum euacuabatur conatus, frustrabanturq;, opera impensa deperibat: ita ut manifestè diceretur intelligi, quod in eo opere, eorum conatibus fauor se subtraxisset diuinus. Quippe occidebat assiduè populus, & uiri nobiles & præclari inutiliter decumbebant. Ceciderunt ibi uiri nobiles & pręclari, & casu mirabili,

uterque iactu lapidis, Anshelmus de Riburgismote, uir in armis strenuus, & perpetuæ dignus memoriæ: & Pôtius de Baladino, uir nobilis & familiaris domino comiti Tolosano. Propterea & populus ibi inuitus detinebatur, cui erat in proposito, iter incep tum consummare: unde nec operam dabat cum studio, nec multam in facto impendebat sollicitudinem, maximè autem post Ducis aduentum, etiam qui cum comite Tolosano aduenerant, eius familiares & domestici se subtrahebant ex industria, ut communes affectus, tædio aliorum principũ uias sequeretur, qui etiam inuiti & compellente Comite contra conscientias detinebantur.

Renouatur quæstio de lancea Domini. Inuentor rogum intrat accensum: paucis post diebus moritur. Caput XVIII.

Renouata est ibi quæstio de lancea, quæ apud Antiochiam reperta fuerat, utrum ea esset, qua de latere Domini sanguis & unda profluxit, an res esset commenta. Dubitabat enim ualde super hoc populus: sed & maiores fluctuabãt incerti, aliis dicentibus, quod uerè ipsa esset, quæ Domini cruce maduerat, eius latus aperiẽs, & per inspirationem diuinam in consolationem plebis reuelata: aliis asseuerantibus, quod uersutiarum Tolosani comitis esset argumentum, & gratia quæstus adinuentio ficta. Huius autem dissentionis autor erat præcipuus, quidam Arnulphus, Domini Normannorum comitis familiaris & capellanus, uir quidem literatus, sed immundæ conuersationis, & scandalorum procurator (de quo in sequentibus multa dicenda occurrent.) Cũque diu super hoc in populo sermo discurreret contradictorius, hic qui eam reuelationem sibi factam fuisse asserebat, ut populo fidem faceret, & omnem tolleret ambiguitatem, rogum copiosum iubet accendi, pollicens autore Domino, certo per ignẽ experimento fidem se facturũ incredulis, quod nihil confictũ nihil cõmento adumbratũ in eo facto intercessisset sed sola reuelatiõe diuinã ad notitiam hominũ & cõsolationem totum esset procuratum. Accenso igitur rogo copioso admodum, cuius incendii feruor etiam circumpositos terrere poterat: conuenit uniuersus populus à maiore usque ad minorem, in ea sexta feria, quæ sanctum Domini Pascha præcedit, in qua et mundi Saluator pro nostra salute passus legitur, ut tantę rei plenũ haberet experimentum. Qui uerò tam periculosum examen spontè subiturus erat, dicebatur Petrus Bartholomei, clericus quidem, sed modicè literatus, & quantum ad humanum diem diiudicare pertinet, homo simplex uidebatur: Qui oratione facta in conspectu circum septarum legionum, assumpta secum prædicta lancea, per ignem transiuit, quantũ populo uidebaẽ, illæsus, uerùm hoc eius factum nõ solũ non amputauit quæstionem, sed maiorem suscitauit: nam intra paucos dies uita decessit: cuius accelerati obitus occasionem, cùm homo sanus & uitalis prius uideretur, quidam asserebant tentatum incendium, dicentes quòd in eo tãquam fraudis patronus, mortis causam collegisset. Alii uerò dicebant, quòd ab incẽdio sanus euaserat, & incolumis, sed egressum ab igne, turbæ causa deuotionis irruentes oppresserant eatenus, ut uitæ finem administrarent. Sicque res quæ in dubium uenerat, nullam recipiens decisionem, maius induxit ambiguum.

Nuncii qui à nostris principibus missi fuerant in Aegyptum, reuertuntur. Caput XIX.

Per idem tempus legati nostri, qui inuitãtibus Aegyptiis, qui ad obsidionem Antiochenam missi à Calypha Agyptio uenerant, ut præmisimus, descenderunt in Aegyptum, post annum quo tam uiolenter quàm dolosè detenti fuerant, ad principes qui eos miserant, sunt reuersi: ueneruntque cum eis Aegyptiorum principis legati, uerba deferentes multum ab his quæ prius attulerant, dissimilia. Cùm enim multa prius obtinere laborassent precum instantia, ut nostrorum principum contra Hierosolymam Turcorum & Persarum Soldanos haberent gratiam & auxilium: nunc mutato cantico, pro summo beneficio se arbitrabantur nostris indulgere, si Hierosolymam ducentos aut trecentos simul permitteret inermes accedere, & completis orationibus redire incolumes. Quod uerbũ nostri principes pro ludibrio habentes, prędictos nuncios redire compulerunt, significantes, quod nõ secundum propositas conditiones particulatim illuc accederet exercitus, sed iũctis agminibus Hierosolymam proficiscerentur unanimes, regno eius periculum illaturi. Huius autem mutationis

causa

causa fuerat quiddam, quod ex nostra uictoria, quæ apud Antiochiã acciderat, habu erat ortum. Nã Turcis ibi ita periclitantibus, ita per omnem Orientem eorum confractus est gladius, & sublimis quæ fuerat gloria, uersa est in confusionẽ, ut ubicunq; cum alijs nationibus erat eis negotiũ, in omni loco succumberẽt, & calculum reportarent in omni conflictu deteriorẽ. Iuxta quam eorũ conditionẽ, inualescente super eos Aegyptiorum regno, per manum cuiusdã, cui erat nomẽ Emiterius, principis militiæ regis Aegyptiorum Hierosolymã amiserint, quã triginta & octo annis antè ab eodem Turci eripuerant uiolẽter. Vnde factum est, ut hostes quos prius quasi fortiores horruerant, nũc per nostrorũ operã deiectos, & cõfractis uiribus, in imo uidentes constitutos, nostrorũ auxilium, quod prius instanter nimis expetierant, contemnerent.

Imperatoris legati adsunt, de domino Boamundo conquerentes. Imperatorem nunciant uenturum. Principes dissentiunt. Pugnatur cum Tripolitanis, & uincuntur hostes: nostri uictores in castra redeunt. Caput XX.

Aduenerunt præterea Constantinopolitani Imperatoris legati, multum conquerentes de D. Boamundo, qui contra legem pactorum & exhibiti tenorem iuramenti Antiochiam præsumebat detinere: allegantes in conspectu principum, quod domino suo præbitis corporaliter iuramentis, omnes qui per eum transierãt, tactis sacrosanctis Euãgelijs promiserãt, quod neq; de oppidis, neq; de ciuitatibus aliquam, quæ de imperio eius fuerant, usq; Hierosolymam, detinere præsumerent, sed ea capta, eius imperio resignarent: de reliquis uerò habitæ conuentionis partibus, nullam omnino habebant memoriam. Certũ est autem, quod id inter eum et principes, apud Constantinopolim conuenerat: sed in fine conuentorum fuerat annexum, quod ipse cum omni suo comitatu, & ingentibus copijs eos deberet sine dilatione subsequi, & auxilium in suis necessitatibus ministrare. Quibus de communi principum consilio respõsum est, quod imperator pacta & conuenta prior uiolauerat: unde meritò & ab his quæ iuxta legem pactorum sibi poterant competere, casum pateretur: iniquum enim est ei fidem seruare, qui contra pacta nititur uersari. Nam cum nostris principibus ex compacto teneretur obligatus, quod cõuocatis exercitibus, statim eos sequeretur, & per mare nauibus continuum eis ministrari faceret commercium, & rerum uenalium toto itinere exhiberi præciperet opulentiã: utrunq; neglexit fraudulenter adimplere, cum sine difficultate utrũq; potuisset effectui mancipare. Vnde quod de Antiochia factum fuerat, quoniam id iure fecisse uidebantur, ratum uidebant permanere, & inconcussum, ut eis eã iure hæreditario possideret in perpetuum, cui de communi liberalitate concessa fuerat. Instabant præterea eiusdẽ imperatoris legati, persuadere cupientes, ut eiusdẽ imperatoris aduentum, quẽ in Cal. Iulij affuturum promittebant, præstolarẽt exercitus, pollicentes quod singulis principibus ingẽtia daturus esset munera: sed & plebeis cũ multa liberalitate stipẽdia, unde honestẽ sustẽtari possent, esset largiturus. Super quo deliberationẽ habẽtes, dissentiebant ab inuicẽ. Nam Tolosanus comes expectãdũ esse tanti principis aduẽtum utile iudicabat, siue ex eo quod ita affuturum arbitraretur: siue ex eo quod ea occasione principes & populũ detinere laboraret, quousq; urbem quam obsederat, sibi posset uendicare. Turpe enim & ignominiosum reputabat, si à proposito ita manifestẽ deficeret, desiderium nõ ualens adimplere. Alijs autem opposita longẽ melior uidebatur sententia, ut cœpto instarent itineri, & uotum pro quo tot labores pertulerant, feliciter consũmarent, fraudes eñ imperatoris, & eius uersutias, quas sæpius experti fuerãt, declinare iudicabãt commodius, ne eius labyrinthis & ambagibus iterũ se inuoluerent, à quibus non satis facilẽ postmodum possent expediri. Effusa est igitur inter principes contentio, & eorum penẽ in nullo consolabantur desideria. Vnde & is qui urbi præerat Tripolitanæ, cũ prius infinitam obtulisset pecuniæ summã, ut obsidione soluta, ab eius finibus nostræ migrarent expeditiones, cognito schismate quod inter principes erat exortũ, non solum dare pecuniã prius oblatam renuit, uerũ nostris spontẽ occurrere, & cum eis belli aleã experiri proposuit. Factum est autẽ, quod de communi consilio, relicto Albariensi episcopo, & alijs nonnullis uiris potentib. in obsidione, qui castra tuerẽt, principes in dicto prælio, instructis aciebus, & ordine congruo dispositis, uersus Tri

polim agmina dirigunt:quò peruenientes,eiusdem loci præsidem, cum uniuersa ciuium multitudine tam equitum quàm peditum extra urbem reperiunt:ubi ordinatis parimodo agminibus, nostrorum aduentum præstolabantur intrepidè. Cum enim duobus mensibus,& amplius aliquid,Comes Tolosanus in prędicta obsidione operam consumpsisset inutiliter:nec profecisset quippiam, cœperāt eos Tripolitani contemnere,& nostrum exercitum minus & minus habere suspectum,quam ab ea uirtute quam prius audierant,facti degeneres in seipsis,strenuitatis consuetę pateretur defectum.Postquā ergò ad urbem uentū est, & hostiū contrà se positas nostris datū est intueri legiones, in eos statim irruūt animosius,& primo impetu dissolutis eorum cohortibus hostes in fugam uersos,intra urbem certatim se recipere proterua compulerunt instantia,septingentis ex eorum numero gladio peremptis:de nostris uerò tres aut quatuor cecidisse dicuntur.Ibi celebrauerunt pascha, quarto idus Aprilis.

Præses Tripolitanus multa pecunia & muneribus à nostris pacem impetrat. Principes de Syrorum consilio qui in illis partibus habitabant, uiam eligunt maritimam. Caput XXI.

OBtenta igitur uictoria,in castra iterum reuersi sunt, ubi nihilominus uociferari & acclamare cœpit populus uniuersus,ut illa perniciosa obsidione dimissa, uersus Hierosolymam,quo eorū omne festinabat desiderum, iter arriperent: obtinuitq; proterua instantia populus,ut incensis castris, Dux & Flandrensium comes, necnon & Normannorū comes,sed & Tācredus,populo satis facientes,inuito, & plurimum renitente Comite Tolosano, obsidionē deserentes,uersus Tripolim,tanq; iter continuaturi,expeditiōe direxerāt: erantq; in eo facto procliuiores, qui ab initio prædicti comitis signa fuerant secuti:ita ut eū deserentes,prædictos principes certatim sequerentur:quo intellecto, uidens quod neq; precibus nec pollicitis eos reuocare poterat,faciens de necessitate uirtutē,alios secutus est,licet inuitus. Cumq; uix quinq; miliaribus progressi,ante urbem Tripolitanam castrametati essent, eiusdem loci pręses, qui Aegyptij Caliphę in eā regione procurabat negotia,deposita illa tali arrogātia, qua prius cū nostris principibus de pari posse contēdere arbitratus fuerat, cognoscēs seipsum,missa legatiōe à principibus obtinuit,ut datis quindecim milibus aureorum insuper etiam muneribus in equis,mulis,sericis, & uasis preciosis,& restitutis uniuersis quos de nostro populo detinebat captiuis, ut à sibi cōmissa discederēt prouincia, ac tribus quibus præerat ciuitatibus,Archi uidelicet, Tripoli, ac Biblio cum suis prouincijs parcerent transeuntes.Misit insuper gregres & armenta, & alimentorum uberem copiam,ne præ uictualium inopia, suburbana spoliare cogerentur, & agrorum cultoribus inferre molestiam. A certis etiam quibusdam fidelibus, Seyr montis habitatoribus,qui urbibus illis à parte supereminet Orientali excelsus admodum & in sublime iuga porrigens,tanquā à uiris prudentibus locorum gnaris,qui ad eos gratulabundi descenderant,ut fraternæ charitatis impenderent affectum,cōsilium ab eis petierant,qua uia uersus Hierosolymam tutius possent incedere,& commodius. Illi tandem compensatis bona fide uniuersarum uiarum quę illuc ducebant tam commoditatibus quàm compendijs,nouissimè uiam eis cōmendauerūt maritimā, ut & directiorem sequerent̄, & nauiū suarum quę proficiscentē sequebātur exercitum, eis solatiū non deesset. Erant aūt in nostrorum classe, non solū Guinimeri, sociorumq; eius, qui à Flandria,Normānia,& Anglia,ut præmisimus, descenderant, uerū & Ianuensium, Venetorū,Græcorumq; naues, quæ à Cypro,Rhodo, & alijs insulis rebus onustæ uenalibus frequenter accedebant,quæ nostris multā afferebant consolationē. Assumptis ergo ducibus itineris,tum ex prædictis fidelibus, tum ex Tripolitani principis familia,orā legentes maritimam,iuga Libani à sinistris,habentes, Biblium pertranseuntes,supra ripam fluminis secus locum cui nomen est Maus,castrametati sunt, ibi per diem uulgus debile,& eos qui non ita celeriter subsequi poterant,operientes, habuerunt requiem.

Proficiscentes urbes prætereunt in littore maris sitas, Liddamq; & Ranulam perueniunt. Caput XXII.

DIe demum tertia ante urbem Berilēsium,secus fluuium qui iuxta urbem labitur, castrametati sunt:ubi à præside loci,ut satis parcerent & arboribus, data pecunia,&

nia,& uictualibus ad sufficientiam ministratis,nocte quieuerunt una.Sequenti uerò die Sydonem pertr ansfeuntes, secus fluenta aquarum commoditatem secuti,locaue runt tabernacula.Vbi nescimus qua fiducia,qui urbi præerat,nostris principibus nul lam exhibuit humanitatis gratiam, sed de uiribus præsumens suis, exercitũ nostrum aggressus est molestare:in quo facto non multum successit ei prosperè: nam quibusdam ex nostris in eos irruentibus, qui eorum discursionibus prouocati, diutius dissi mulare non poterant,interfectis ex eis aliquot,reliquos intra urbem se recipere com pulerunt: unde factum est,ut noctem illam in castris,cessantibus eorũ molestijs,cum omni tranquillitate peragerent.Mane autem facto,ut ali quantisper recrearentur po- pulus,moram ibi facere decreuerant, mittentes de exercitu expeditiores quosdam, qui de urbanis adiacentibus uictui necessaria conueherent:qui cõportatis gregibus & armentis & uictualium ingenti copia,cum sospitate regressi sunt omnes,excepto quodam nobili uiro,Galthero uidelicet de Verra,qui redeuntibus alijs,ad ulteriora progrediens,ut maiorẽ prædam cõtraheret,dubia sorte sublatus cõparere desijt,uni uersis eius dubium exitum nimis molestè ferentibus.Sequenti postmodum die trans cursis scopulosis ex parte plurima locis, per loca planiora, à dextris relicta antiqua urbe Sarepta Sydoniorũ,uiri Dei Heliæ nutricia,transmisso flumine, qui medius discurrit egregiam illius regionis metropolim Tyrũ,ueracissimum Agenoris et Cadmi domicilium,peruenerũt,ubi circa illũ egregium & seculis omnibus admirabilẽ fontem hortorum , & puteum aquarum uiuentiũ castrametati in pomerijs latè patẽtib. & multa commoditate refertis,nocte quieuerunt una: dehinc die restituta iterũ se ad iter accingentes,ex superatis angustijs,quę inter mõtes prominentes & mare pericu losè nimis iacent medię,iterũ in plana descenderunt, quæ urbi Acconensiũ subiecta sunt. Vbi iuxta ciuitatem secus fluuiũ,qui eandẽ urbẽ præterfluit,castrametati, à pro curatore & ciuibus munera suscipientes,rerum uenaliũ bonis conditionibus habuerunt commertium.Factus est insuper nostris principibus familiaris & amicus, spondens,si post captam Hierosolymã, uiginti dierũ spacio,absq cõtradictione in regno possent cõsistere,aut Aegyptiorũ uires superare,ipse urbem Acconensem absq difficultate ulla eis resignaret.Inde uerò progressi Galileã à lęua deserẽtes,inter Carmelum & mare, Cæsaream secundæ Palestinæ metropolim, quæ prisco nomine Turris Stratonis appellata est,peruenientes,secus fluuiũ qui de paludibus eidem urbi adia centibus defluit,castrametati sunt:ubi & sanctum Pẽtecostes diem,iiij Cal. Iunias ce lebrauerunt,à prædicta urbe,uix duobus distantes miliaribus. Inde post diẽ tertium itineris resumentes laborem, relictis à dextra locis maritimis , Antipatrida & Ioppe, per latè patentem planiciem,Eleutheriã pertranseuntes,Liddam,quæ est Diospolis, ubi & egregij martyris Georgij gloriosum usq hodie sepulchrum ostenditur,in quo secundum exteriorem hominẽ in Domino creditur conquiescere,peruenerunt. Cuius ecclesiam,quam ad honorem eiusdẽ martyris,pius & orthodoxus Princeps Romanorũ Augustus,illustris memorię D.Iustinianus,multo studio & deuoitone prõpta ædificari præceperat.Turci,audito nostrorum aduentu, solotenus hostes deiece rant paulo antè,timentes ne trabes ecclesiæ,quæ multæ proceritatis erant,in machinas & tormenta ad expugnandam urbem uellent conuertere . Compertum autẽ habentes,quod in uicino nobilis quædam esset ciuitas Ramula nomine,cum quingentis equitibus D.Falndrensium Comitem præmiserunt, qui ciuium prætentaret animos,& quidnam haberent propositi,experirentur:qui accedentes ad urbem propius,uidentes quod nemo ad eos egrederetur,portas,quas patentes repererũt,ingressi sunt,urbem penitus reperientes uacuam:nocte enim quæ præcesserat,cognito no strorum aduentu, abeuntes cum uxoribus & liberis, & uniuersa eius familia urbem uacuam reliquerunt:quod statim remisso nuncio, Comes legionibus significans ad urbem eos accedere maturè consuluit.Illi uerò completis de more orationibus ad ur bem accedentes, in omni commoditate frumenti,uini & olei,ibi continuum exigerunt triduum,Episcopum eidem Ecclesiæ præficientes quẽdam Normannorum genere,de episcopatu Rothomagensi,cui utrãq urbem, Liddam scilicet & Ramulam

cum adiacentibus suburbanis, iure perpetuo possidentes contulerunt, primitias laborum suorum cum omni deuotione egregio Martyri dedicantes.

Hierosolymitae uiris fortibus, armis & uictualibus, cotra nostros urbem communiunt diligenter. Ciues fideles ex plurima parte extra urbem proijciunt. Caput XXIII.

INterea Hierosolymitae de nostrorum aduentu nuncijs edocti frequentibus, scientes quòd omnis quę aduenire dicebatur multitudo, speciale & pręcipuum haberet ciuitatem illam obtinendi propositum: quanta possunt diligentia, quanta ualent solicitudine, urbē communire satagūt, uictui necessaria, armorum genera quęlibet, ligna, ferrum & chalybem, & quęcunque obsessis solent praestare praesidium, corrogare, & in urbē inferre, studijs se inuicem pręuenientibus, contendunt. Sed & princeps Aegyptius, qui multo labore eodem anno, Turcorū expulso principatu, pręd ictā urbem receperat, cōperto quod ab Antiochia noster discesserat exercitus, quanto poterat studio, turres reparari pręceperat, & moenia. Ciuibus ut eorum sibi & fidem conciliaret, & gratiam, de proprio aerario cum multa liberalitate ministrari praecipiens stipēdia, tributorū & uectigaliū pręstationes remittēs imperpetuū: qui tum ut uitae cōsulerēt, & saluti, tum ut tantę libertatis sublimarentur priuilegio Regio, satagentes parēre uoluntati: cōuocatis uicinarum urbium ciuibus, uiris fortibus & industrijs & armatis optimè, urbem communierunt diligenter. Insuper etiam conueniētes omnes unanimiter in atrio templi, quod erat spaciosissimum, ut nostrorum possent praeuenire aduentum & praecidere, decreuerunt, ut interfectis uniuersis fidelibus, qui eius urbis essent habitatores, Ecclesiam Dominicae resurrectionis deijcerent funditus, & sepulchrum Domini ab eadem radicitus conuellerent, ne illorum occasione, aut orationis gratia, fidelium populus deinceps accedere aut urbem frequentare proponeret. Sed tandem cognito, quod per hoc maiora populorū nostrorum in se conflarēt odia, & in suum uehementius irritarent interitū, mutato cōsilio, extorta ab eis uiolenter uniuersa pecunia, & quicquid habere uidebanť, quatuordecim aureorū milia, tū à Patriarcha qui tunc urbi praeerat, tū à populo ciuitatis, tum ex adiacentibus Monasterijs abstulerunt: unde oportuit eundem uirū uenerabilem, ut haberet unde tantam summā extorrae pecunię soluere posset, cùm ad id uniuersorū non sufficiebant patrimonia, & ut inopiā suam & plebis quocunque modo cōsolaretur tenuitatem, in Cyprum insulam abnauigare, ut ibi à fidelibus eleemosinarū, & pię largitionis mendicaret suffragia, quę attritae & esurienti plebi Dei, quae Hierosolymis & in eius finibus habitabat mitteret ad uitę sustentationē. Nec etiā hoc eis uisum est sufficere, sed extortis à plebe per quęstiones & grauia tormēta bonis omnibus, exceptis solis senibus & ualetudinarijs mulieribus & paruulis, omnes alios urbe depulerūt: qui usque ad nostrorū aduentū in uinculis suburbanis delitescentes, quotidie mortem expectabant, non audentes urbē introire: sed nec exterius inter persequentem populum, tuta eis dabatur requies, habentibus locorum incolis omnē eorum suspectam operā, & eos usque ad immundos & intolerabiles perurgentibus angarias. Erat pręterea eodem tempore, in eadē Deo amabili ciuitate, uir uitę uenerabilis & fide insignis, Geraldus nomine, qui ei de quo supra diximus, pręerat xenodochio, in quo pauperes q orati ōis gratia ad urbē accedebāt, hospitabanť, & aliqualem pro loco & tempore sumebant refectionē. Hunc credētes pecuniarū aliquā habere repositionē, & suspectū habentes, ne in nostrorū aduētu aliquid eis moliref damnosum: uinculis subiecerunt & uerberib. ita manuū ac pedū torquēdo eius cōfringerēt articulos, & mēbrorū partē maximā redderent inutilem.

Bethleemitae ad principes legatos dirigūt: mittitur illuc Tācredus, qui ecclesiā et locū occupat. Cap. XXIIII.

COnsumato igitur triduo, custodibus ibi aliquot deputatis, qui munitionē eiusdem ciuitatis partem ab hostiū tuerentur insidijs, summo diluculo ad exequendum se accingunt propositū. Vnde assumptis itineris ducibus, uiris prudētibus, & locorū peritis, peruenerūt Nicopolim. Est autē Nicopolis ciuitas Palestinae: hanc dum uicus adhuc esset, sacer Euangeliorum liber appellauit Emaus: beatusque Lucas Euangelista hāc dicit ab Hierosolymis distare stadijs sexaginta. De hac Sozomenus in sexto Tripartitae historiae ita ait: Hanc Romani post uastationē Hierosolymorū, Iudaeamque uictoriam, Nicopolim ex euentu uictoriae uocauerunt. Ante hanc urbem in triuio,

rio, ubi Christus cum Cleopha post resurrectionem noscitur ambulasse, fons est in quo passiones hominum diluuntur, & alia pariter animalia diuersis detenta languoribus emundantur: quod ut ita contingat, traditur ex quodam itinere apparuisse Christum ad fontem cum discipulis suis, & lauasse pedes: ex quo aqua facta est diuersorū medicamen passionum. Hæc prędictus Historiographus de castello Emaus. Vbi noctem illam in aquarum abundantia, & rerum copia uictui necessariarū egerunt tranquillam: ubi circa noctis medium, fidelium qui in ciuitate Bethleem habitabant, legatio adfuit ad Ducem Godefridum, orans & petens, cum multa instantia, ut illuc aliquam militiæ partem dirigeret. Conuenientibus enim ex uniuersis finitimis oppidis & locis suburbanis hostibus, Hierosolymam properabant, tam ut urbem tuerentur, quàm ut ipsi etiam in urbe salutis sibi inuenirent consilium. Timebant autem prædicti fideles, ne ad partes eorum accedentes, ecclesiam deijcerent, quam multo precio sæpius ab eisdem hostibus, ne deijceretur, redemerant. Audita igitur & cum pietatis affectu suscepta fratrum fidelium postulatione, electis ex suorum numero centū expeditis equitibus, ad locum prædictum, ut fidelibus opem ferrent, Dux præcipit contendere: quibus dominus Tancredus datus est primicerius, & consors itineris: qui ducibus eiusdem loci habitatorum, ad locum summo diluculo peruenerūt destinatum: ubi à ciuibus cum hymnis & canticis spiritualibus honorifice suscepti, introducente eos clero & populo, ingressi ecclesiam fœlicis puerperæ diuersoriū, & saluatoris præsepe, in quo fœlicium cibus animaliū requieuit beatis oculis cōspexerunt. Vbi etiam & ciues eiusdem loci præ gaudij & exultationis immensitate uotiua cātica Domino psallentes, in signum uictoriæ domini Tancredi uexillum super ecclesiam statuerunt. At uerò qui in exercitu remanserant, præ itineris desiderio, loca uenerabilia scientes in proximo constituta, pro quorum amore & reuerentia tot labores, tot pericula tertio iam anno sustinuerant, noctem ducebant insomnem, uotis ardentibus auroram deposcentes, ut itinerarij sui felicem conspicerent clausulam, & tam longæ peregrinationis beatam consummationē possent intueri. Videbatur eis nox ultra solitum uices suas producere, partēq; lucis futuræ sibi usurpare indebitè, omnisq; mora animis ardentibus periculosa uidebaē: eratq; abominabilis, iuxta id quod prouerbialiter dici solet: Animo cupienti nihil satis festinaē. Et itē illud, Dilatione uotum creuerat.

Proficiscentes exercitus Hierosolymam perueniunt, sed interim excitatur tumultus, in quo cadunt nonnulli de hostibus. Caput XXV.

POstquam autem in castris cognitum fuit, quòd Bethleemitarū nuncios, Dux nocte illa susceperat, & de suis in eorum subsidium præmiserat quosdā, nō expectata procedendi licentia, uel opportunitate, qualē lux exoriens iter agentibus solet ministrare, intempestæ noctis silentio, excitantibus se mutuo plebeis & moram arguentibus, inuitis principibus surrexerunt, iter arripientes. Cumq; processissent aliquantulum, uir quidam nobilis et strenuus, Gastus Bitertensis, assumpto sibi triginta expeditorum equitum comitatu, ab exercitu separatus uersus Hierosolymam aurora iam illucescente cœpit cōtendere, ut si quas extra urbē gregū aut armentorū reperiret copias, eas secum in expeditionem deduceret. Cumq; iam urbi esset proximus, iuxta uotum occurrerunt ei animalia quibus, pauci pręerant pastores, qui uisa nostrorum militia in urbē perterriti aufugerunt. Gastus uerò interim relicta absq; custodibus secum trahens animalia, ad exercitum reuertebatur: cùm ecce ad pastorum uoce exciti Hierosolymitæ, correptis armis, prædam abactam uiolenter reuocare cupiētes, certatim insecuti sunt abeuntem. Vir uerò insignis, insectantium ueritus multitudinem, relicta præda saluti fugiendo consulens, in collis culmine cum suo substitit comitatu: dumq; ibi rei præstolaretur euentum, ecce per uallem eidem loco subiectam, dominus Tancredus cum prædictis centum equitibus, à Bethleem rediens ad exercitum maturabat, quibus prędictus uir nobilis occurrens, casum qui ei acciderat, ex ordine pandit: coniunctis itaq; agminibus, eos qui prędam reducebant uersò insecuti sunt itinere: et antequā in urbem se reciperent, subitò in eos irruentes, interfectis pluribus, reliquisq; in fugam uersis, prædā iterum receptam uiolenter adducentes, ad exercitū cum multa lætitia sunt reuersi: à quibus cùm quæreretur, unde prædam illam contraxissent:

lim, quæ est Lidda, ubi Petrus Aeneam uirum paralyticum ab annis octo in grabbato iacentem saluti restituit. Sed & Ioppen prędictam, ubi idem Petrus, discipulā nomine Tabithiam, plenā operibus bonis & eleemosynis, defunctā suscitauit, & sanctis ac uiduis resignauit uiuam. Vbi & apud Symeonem coriarium hospitatus, Cornelij nuncium suscepit, sicut in Actibus Apostolorum continetur. Ab Oriente uerò Iordanis habens fluenta, & ei adiacentem solitudinem, filijs prophetarum familiarem, quasi ad milliaria quatuordecim: & uallem syluestrem, ubi nunc est mare salis, quod & lacus Asphaltites, & mare mortuū nuncupatur: quæ omnis regio antequā Dominus subuerteret Sodomā, ut in Genesi legitur, quasi paradisus Dei irrigabatur. Citra uerò Iordanem, urbē Hiericho, quam Moysis successor Iosue, magis orando quàm pugnādo subegit: ubi postea Dominus præteriens, cæco lumen restituit. Galgala quoq; Helisei receptaculum. Vltra Iordanem uero Galaad, Basan, Arnon & Moab. quæ postmodum Ruben, Gad, & dimidia tribus Manasse susceperant in sortem, quorum omnis hodie regio generali appellatione dicitur Arabia. Ab Austro uero, habens sortē Iuda, in qua est Bethleem, familiare Domini reclinatoriū, & fœlix natiuitatis Dominicæ & cunarum locus. Et Thecna urbs, prophetarum Abacuk & Amos domiciliū. Et Ebron, quæ alio nomine dicitur Cariatharbe, sanctorum Patriarcharum sepulchrū uenerabile. A septentrione uerò urbē habens Gabaon, Iosuæ, filij Nun, insigni uictoria & defixi solis miraculo præclarum. Tribum quoque habens Ephraim, in qua est Silo tabernaculi Domini custos aliquando. Sichar, confabulatricis Domini Samaritanę patria. Bethel, aureorum cultrix uitulorum, & peccati Hieroboam testis. Sed & Sebastia Ioānis Baptistæ, Helisei quoq; & Abdiæ tumulus, quæ olim dicta est à monte Somer: in qua sita est Samaria, tegum Israel thronus sublimior: unde & tota prædicta regio usq; in præsentē diem dicitur Samaria. Neapolis quoq;, quæ olim dicta est Sichen, conditoris nomen habens: in qua, secundum lectionem libri Geneseos, filij Iacob Simeon & Leui, in ultionem stupri, quod filius Sichen, Hemor, sorori eorū Dinę amore illius captus intulerat, tam ipsum quàm filios eius in ore gladij percusserunt, urbem eorum succendentes.

Quibus nominibus & quot appellatur ciuitas, & quod Dauid eam Regni soliū constituit: Quomodo Aelius Adrianus, urbē decliuem, in montis uerticem transtulit. Et quędam cęterū de situ eius. Caput II.

Est autē Hierosolyma Iudeæ metropolis, in loco, riuis, syluis, fontibus & pascuis penitus carente, sita. Hæc iuxta ueteres historias, & Orientaliū populorū traditiones, primum dicta est Salem: deinde Iebus. postmodum tempore Dauid, qui eiecto inde Iebuseo eius habitatore, postquā septem annis quot regnauerat in Ebron, eam ampliauit & regni constituit solium, dicta est Hierusalem. Vnde ita legitur in Paralipomenon: Abijt ergo Dauid & omnis Israel in Hierusalem, hoc est Iebus, ubi erant Iebusæi habitatores terrę: dixeruntq; qui habitabant Iebus ad Dauid, Non ingredieris huc. Porrò Dauid cepit arcem Syon, quæ est ciuitas Dauid: dixitq;, Omnis qui percusserit Iebuseum in primis erit princeps & dux. Ascendit igitur primus. Ioab filius Sarurę, & factus est princeps. Habitauit autem Dauid in arce, & iccirco appellata est ciuitas Dauid. ædificauitq; urbem in circuitu à Mello usq; ad Gyrum Ioab autem reliqua urbis extruxit. Postea uerò regnante filio eius Salomone, dicta est Hierosolyma, qua Hierusalem Salomonis. Hanc uero, ut referunt egregij scriptores, & illustres historiographi, Egesippus & Iosephus, Iudæorū id exigentibus meritis, quadragesimo secundo post passionem Dñi anno, Titus Vespasiani filius, Romanorum princeps magnificus, obsedit: obsessam expugnauit, & expugnatam deiecit funditus, ita ut iuxta uerbum Domini, non remaneret in ea lapis super lapidem. Hanc eandem postea Aelius Adrianus, quartus ab eo Romanorum Augustus, reparauit, unde & ab eodē dicta est Aelia, sicut in Synodo Nicea legitur: Episcopus Aeliæ ab omnib. honoretur, & cętera. Cūq; prius in cliuo sita esset pręcipiti, ita ut in Orientē partim, partim in Austrū tota deuexa respiceret, in latere tam montis Syon, quàm in arce constituta: ut solū templū, & præsidiū, cui nomē Antonia erat, in sui haberet fastigio, et parte superiore, ab eodē Imperatore in montis uerticem tota translata est, ita ut Dominicæ passionis & resurrectionis locus, qui prius extra urbem fuerat, urbe reædificata intra

intra murorum ambitum clauderetur. Est autem ciuitas & minor maximis, & medio cribus maior, forma quidem oblonga, & parte altera longiore, tetragona, cum uallibus profundum ad modum ex tribus partibus circumsepta. Nam ab Oriente uallem habet Iosaphat, huius mentionem facit propheta Iohel, dicens: Cùm côuertero captiuitatem Iuda & Hierusalem, congregabo omnes gentes, & deducam eas in uallem Iosaphat, & disceptabo ibi cum eis super populo meo, & hæreditate mea Israel. Cuius in imo, constructa est nobis Ecclesia in honore Dei genitricis, ubi & sepulta creditur: & gloriosum eius usq; hodie, accedentibus populis, monstratur sepulchrũ. Sub qua etiam et torrens Cedron, aquis pluuialibus factus tumidior, hybernis mensibus defluere consueuit. cuius mentionem beatus Ioannes Euangelista facit dicens: Egressus Iesus trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, & cætera. Ab Austro uerò uallem habet prædictæ contiguam, cui nomen Hennon: qui sortis Beniamin & Iuda, in sinicu lo distributionis limes fuit. sicuti in Iosue scribitur: Ascenditq; per côuallem filij Hennon, ex latere Iebusæi ad meridiem, hoc est Hierusalem, & inde se erigẽs ad uerticem montis qui est contra Gehennon ad Occidentem: in qua hodie de precio Saluatoris, pro quo Iudas mercator pessimus Dominum Iudæis tradidit, ager emptus ostenditur, in sepulturam peregrinorum deputatus, cui nomen Acheldemac. De hac etiam ualle in Paralipomenon scribitur ita: Sitq; sermo de Achaz. Ipse est qui adoleuit incẽsum in ualle Ennon, & lustrauit filios suos in igne iuxta ritum gentium, quas interfecit Dominus in aduentu filiorum Israel. Ab occidente uerò eiusdem uallis partem, in qua uetus piscina, quæ tempore regum Iuda celebris fuit, designatur. Indeq; protenditur ad superiorem piscinam, quæ hodie uulgari appellatione dicitur Lacus Patriarchæ: iuxta uetus cœmiterium, quod est in spelunca quæ cognominatur Leonis. A septentrione uerò plano itinere ad urbem acceditur, ubi usq; hodie locus in quo proto martyr Stephanus à Iudæis lapidatus, & pro persecutoribus orans positis genibus emisit spiritum, designatur.

Quod partem duorum montium infra muri ambitum contineat, & quod sit in alto sita Ecclesia Dominicæ Resurrectionis, in alto uero Templum Domini, & quæ sit forma utriusq; Ecclesiæ. Caput III.

Sita est autem in montibus duobus, sicut Dauid commemorat dicens: Fundamenta eius in montibus sanctis: quorũ fastigia infra muri ambitum ex parte plurima continet, modica ualle distincta, quæ etiam urbem per medium diuidit. Horum alter qui ab occidente est, Syon appellatur, unde plerunq; & tota denominatur ciuitas. ut ibi: Diligit Dominus partes Syon, super omnia tabernacula Iacob. Alter uerò qui ab Oriente est, mons Moria dicitur, cuius mentio fit in Paralipomẽon secundo, hoc modo: Et cœpit ædificare Salomon domum Domini in Hierusalem in monte Moria, qui demonstratus fuerat Dauid patri eius, in loco quem parauerat Dauid in area Orna Iebusæi. In occidentali ergo quasi in supremo montis uertice ecclesia est, quæ nomine montis dicitur Syon: & nô longẽ ab ea turris Dauid, opere constructa solidissimo quæ quasi præsidium ciuitatis cum turribus, muris & antemuralibus sibi annexis, uniuersæ sub se positæ præeminet ciuitati. In eodẽ quoq;, sed in deuexo quod ad Orientem respicit, sita est sanctę Resurrectionis ecclesia, forma quidem rotunda: quæ quoniam in decliuo prędicti montis sita est, ut cliuus eidem imminens, & contiguus ecclesiæ penẽ superet altitudinem, reddit obscurum. tectum habet erectis in sublime trabibus, & miro artificio in modum coronæ contextis, apertum & perpetuo patens, unde lumen Ecclesiæ infunditur necessarium: sub quo hiatu patulo saluatoris positum est monumentum. Porrò ante nostrorum, Latinorum introitum, locus Dominicæ passionis qui dicitur Caluariæ, siue Golgatha, & ubi etiam de cruce depositum Saluatoris corpus, unguentis & aromatibus dicitur delibutum & syndone inuolutum, sicut mos erat Iudæis sepelire, extra prædictæ ambitum erant Ecclesiæ, oratoria ualde modica. Sed postquam nostri opitulante diuina clementia, urbem obtinuerunt in manu forti, uisum est eis, prædictum nimis angustum ædificiũ ampliare, & ampliata ex opere solidissimo & sublimi admodum ecclesia priore, intra nouum ędificiũ ueteri contiguo & inserto, mirabiliter comprachenderunt lora prędicta. In

cta. In altero uerò monte, qui in parte est Orientali, in decliuo eius, quod in Austrum respicit, templum Domini est, in eo ubi iuxta lectionem libri Regum et Paralipomenon, Dauid rex, ab Aurema siue Horna homine Iebusæo aream emit. Vbi & præceptum est ei altare Domino ędificare, in quo postmodum obtulit holocausta & pacifica, & inuocauit Dominum, & exaudiuit eum in igne de cœlo, super altare holocausti. Vbi etiam de mandato Domini filius eius Salomon, post patris obitum templum ædificauit: cuiusq; forma fuerit, & quomodo sub Nabuchodonosor Babyloniorum rege ceciderit, iterũq; sub Cyro rege Persarũ à Zorobabel & sacerdote Iesu Magno reædificatũ fuerit, & quomodo illud idẽ cũ uniuersa urbe postmodũ sub Tito Romanorũ principe deletũ fuerit, ueteres tradunt historiæ. Huius autẽ quis autor fuerit, & quæ compositionis sit forma, in præsenti sufficit edocere. Porrò in principio huius uoluminis, ædificij huius autorem diximus Homar filium Catab, qui tertius à seductore Mahometh erroris & regni successor extitit: & ita esse, antiqua literarum monimenta in eodem ædificio intus scripta, & de foris manifestè declarant: forma uerò huiusmodi est. Platea quædam, quantum arcus bis iactare potest, habens longitudinem, & latitudinem tantundem, quadrangula & æquis distantibus contenta lateribus, muro circundata est ualido, altitudinis moderatę. In quã ab Occidente, duabus portis introit̃, quarũ altera dicitur Speciosa: ubi secundũ quod in Actibus Apostolorum continetur, claudum ex utero matris suæ, eleemosynã à trãseuntibus petentem, cõsolidatis basibus erexit Petrus. Alterius uerò certum nomen nõ tenemus. A Septentrione uerò una, ab Oriente quoq; alia, quæ usq; hodie Porta Aurea dicit̃. Ab Austro uerò domũ habet Regiam, quæ uulgari appellatione Templum Salomonis dicitur. Super singulas autem portas, quæ urbi sunt conterminæ, & per angulos superficeis turres erant sublimes admodum, in quibus certi superstitionis Sarracenorum sacerdotes, ut populum ad orationem inuitarent, ascendere consueuerant: quarum quædam adhuc sunt, quædam uerò casibus uarijs sunt depositæ. In fra hæc septa nemini habitare, nemini etiã introire, nisi nudis et lotis pedibus permittebatur, ianitoribus per singulas portas constitutis, qui huius rei curam haberent diligentem. Porrò, in medio huius sic circumseptæ areæ, planities iterum quædam & eminentior, eodẽ modo quadrilatera à lateribus subiectę ex omnibus partibus æque distans. Ad quã à parte Occidentali, duobus locis per gradus, & ab Austro totidẽ, ab Oriẽnte uero uno tantum ascendit̃. In cuius singulis angulis, singula erãt oracula: quorũ quædam adhuc extant, quędam uerò ut alia ibi constituerent, deposita sunt. In huius superioris aræ medio templum ædificatum est, forma quidẽ octogonum, & laterũ totidẽ, intus & deforis marmoreis tabulis & opere Musaico decoratũ, tectum habens sphæricum, plumbo artificiosè coopertum: harum utraq; plateaũ tam cõtinẽs & inferior, quã superior & contenta, albo strata est lapide, ita ut hybernis tẽporibus aquæ pluuiales, quæ plurimæ de templi descendunt ædificio, quasq; aliunde non pauciores excipiunt limpidissimę, et absq; cœno in cisternas defluant, quę plurimę infra septa prędicta continentur. Intus uerò in medio templi, infra interiorem columnarum ordinem rupes est aliquantulum eminentior, cum subiecta ex eodem saxo spelunca, supra quã sedisse angelus dicitur, qui propter dinumerationem populi à Dauid incaute factam percussit populum, quousq; preceptum est à Domino, ut parcens populo gladiũ suũ conuerteret in uaginã. Vbi postmodũ empta sexcentis siclis auri iustissimi ponderis area, altare, ut præmisimus, instruxit. Hæc autẽ ante nostrorũ introitũ, et postmodũ annis quindecim nuda patuit & aperta: postea uerò, qui eidẽ præfuerunt loco albo eũ cooperiẽtes marmore, altare desuper decorũ, in quo clerus diuina celebrat, cõstruxerũt.

Quod in loco arido & inaquoso sita sit ciuitas. De fonte Siloe. Et quomodo ciues audito nostrorum aduentu, lacus dissipauerunt, & obstruxerunt fontes. Caput IIII.

Dicitur autem regio, in qua prædicta Dei cultrix sita est urbs, Iudęa: dicitur nihil ominus & Palæstina prima. Iudæa sane ab eo, ex quo decem tribus Hieroboam filium Nabath secutæ, à Roboam filio Salomonis discesserunt: solæque quæ tribus, Beniamin uidelicet & Iuda, adhæserũt ei. Vnde à cognomento Iudæ, utriusq; tribus regio, Iudæa dicta est. Vnde & illud est de Euangelio: Reuertere in terrã Iuda. Vnde

etiam

hodie Probatica piscina reputaē,in qua olim ĩmolatitię lauabanē hostię,quę in Euangelio quinq; porticus dicitur habere,& in quā angelus dicebaē descendere,et aquam mouere,illo effectu,ut qui primus post motionē aquę descēderet in piscinam,sanaretur:in qua & Dominus paralyticum curatum, grabbatum iussit tollere.

Quo tempore noster exercitus ante urbem aduenerit: & quis fuerit nostrorum, hostium'ue numerus: & quo ordine castra sint locata. Caput V.

ANno igitur ab incarnatione Domini millesimo nonagesimo nono, mense Iunio, septima die mensis, nostrorum ante prædictam urbem castrametatę sunt legiones: diciturq; fuisse aduenientiū numerus promiscui sexus, ætatis & conditionis, quasi ad quadraginta milia, inter quos expeditorū uix poterant esse uiginti milia peditum, equites autem mille quingenti, reliqui autem omnes, aut inerme uulgus, aut ualetudinarij & debiles. In urbe autem dicebantur uirorum fortium & optimè armatorum quadraginta milia: conuenerant enim ex uicinis oppidis, & suburbanis adiacētibus in urbē maxima multitudo, tum ut à facie exercitus in urbē se conferentes, proprię saluti consulerēt: tum ut urbem regiā ab imminētibus protegerēt periculis, eam cum armis & uictualibus cōmunientes. Postquam ad urbem accesserunt, habito diligenti tractatu, unde facilius & cōmodius urbem possent impugnare, cum his qui locorum habebant peritiam, uidētes quod neq; ab Oriēte, neq; ab Austro ꝓpter uallium prædictarum profunditatem possent proficere, à Septentrione eam obsidere decreuerant. Ab ea igitur porta, quæ hodie dicitur Sancti Stephani, quæ ad Aquilonem respicit, usq; ad eam quæ turri Dauid subiecta est, & ab eodem rege cognominabatur, sicuti & turris quæ in parte eiusdem ciuitatis sita est Occidentali, nostri principes castrametati sunt. In quorum ordine dominus Lotharingiæ dux Godefridus primus fuit, post eum dominus Flandrensium comes Robertus, tertium uerò locum D. item Robertus Normānorum comes: quartum uerò locum circa turrim angularem, quæ ab eodem cognominata est, D. Tancredus, & alij quidam nobiles obtinuerunt. Ab eodem uerò usq; ad portam Occidentalem, comes Tolosanus cum suo comitatu urbem obsedit: uerùm postea tum propter turrim quæ castris eius imminebat, prædictam portam quasi sub se positam potenter tuebatur: & propter uallem nihilominus quæ inter urbem & castra eius erat media, uidens quod in ea parte non multum posset proficere impugnando urbem, de consilio quorundam prudentium, & qui locorum habebant peritiam, super montem in quo ciuitas ædificata est, inter urbem & ecclesiam, quæ dicitur Sion, quæ ab urbe distat quantum arcus semel potest iacere, in parte Septentrionali, castrorum partem transtulit: partem etiam ibidem, ubi prius fuerat derelicta. Hoc autem ea intentione dicitur fecisse, ut facilius ad urbem expugnandam sui possent accedere, & prædictam ecclesiam ab hostium iniuria tueri. Is enim locus erat, in quo Saluator cum discipulis cœnasse, & eorum lauisse pedes dicitur. Ibidem etiam & spiritus sanctus super discipulos in linguis igneis die sancto Pentecostes descendisse: ibi etiā & pia Dei genitrix mortis soluisse debitum, ueterum habēt traditiones. Vbi etiā & protomartyris Stephani sepulchrū usq; hodie designatur.

Quinta post obsidionem die urbem impugnant: ductu cuiusdam fidelis in syluas descendunt, trabes deferunt, erigunt machinas. Caput VI.

LOcatis igitur, ut prædiximus, castris à porta Septentrionali, quæ uulgò dicitur Sancti Stephani, usq; ad turrim angularem, quæ ualli Iosaphat præeminet, & inde usque ad oppidum eiusdem ciuitatis angulum, qui super cliuum eiusdem uallis ab Australi sita est parte, & inde usque ad portam Australem, quæ hodie dicitur montis Sion, ciuitas remansit inobsessa, uix enim eius dimidium obsidione claudente. Quinta igitur die, postquam ante urbem noster constitit exercitus, indictum est generaliter, & uoce significatum præconia, quatenus omnes unanimiter à maiore usq; ad minimum armis instructi, & protecti clypeis, ad urbem impugnandam se accingerent. quod & factū est, consurgentes enim omnes unanimes, tanta circa partes urbis obsessas irruerūt instantia, tantaq; cura & uirtute cōtinuantes congressum, ciues impugnabāt, ut effractis antemuralibus, intra muros interiores eos se cum timore recipere cōpellerent, & de resistendo diffidere cogerenē: quod si illa die, in eo urbem impugnan-

m di fer-

di feruore scalas habuissent, aut ad occupãda mœnia machinas aptassent, procul omni dubio ciuitatẽ sibi poterãt uendicasse: cũq; à summo mane circa horã diei septimã in eo facto desudassent, uidentes quod absq; machinis non multum possent proficere, propositum ad tempus distulerunt, opus authore Domino, consummatis machinis, felicius repetituri. Dum que circa id principes plena deliberant solicitudine, ubi apta instrumentis lignea posset reperiri materia (nam adiacens regio uniuersa nullam huiusmodi uidebatur opportunitatem ministrare) casu affuit quidam fidelis indigena, natione Syrus, qui in ualles quasdam secretiores, sex aut septem ab urbe distantes miliaribus, quosdam de principibus direxit, ubi arbores, etsi non ad conceptum opus aptas penitus, tamen ad aliquem modum proceras inuenerunt plures. Vbi habentes artifices & lignorum cæsores, quantum ad opus prædictum necessarium uidebatur, camelis & plaustris impositis, ad urbem detulerunt. Conuocatis ergo artificibus & qui in huiusmodi exercitio maiorem habebant peritiam, omnem operam adhibent & studium indefessum, in securi & ascia, & in huiusmodi omnino instrumentorũ genere, ex subiecta materia, castella & machinas iaculatorias, quas mangana uel petrarias dicunt, arietesq; simul & strophas ad suffodiendum murũ, certatim & summa contexunt diligentia. Dabatur autẽ artificibus, quibus propriæ non suppetebãt facultates, ut gratis possent operam impendere, merces de simbolis quos populi offerebat deuotio. Nam nullius principũ ad hoc sufficiebant copię, ut architectis possent ministrare salarium, excepto comite Tolosano, qui perpetuò plus cęteris abũdabat. Ipse enim de proprio ærario absq; collatione populi suis artificibus impensas ministrabat necessarias: sed & multis nobilibus, quibus sua defecerant uiatica, stipendia ministrabat. Dumq; sic circa maiora negotia maiores principes essent soliciti, alij nobiles & præclari uiri erectis uexillis, populum educebãnt ad loca ubi aliquid frutetorum, & syluæ humilis esse, per indigenas compererant: ut equis, asinis, & omnium iumentorũ genere uirgulta deferrent inde & uimina, ut inde crates texerenť, & maiora supplerenť opera. Feruebat igitur opus, & omniũ inuigilabat studiũ, nec erat in tãto populo deses quispiã, aut qui ocio torpescere permittereť: sic quisq; aliquid muneris impendebat, sublata differentia, quid quemq; secundum suam deceret conditionem. Quicquid enim usui esse poterat, id totum tractare reputabať honestũ. Instabant operi simul in unum pauper & diues, nec cõditionis reputabatur imparitas, ubi par erat studium, & in exequẽdo opere non feruor dissimilis. qui maior erat meritis, magis solicitus erat circa frequens ministerium: qui uerò inferior, ad aliquod tamen obsequium admittebatur: pro nihilo reputabant quicquid in toto itinere pertulerant, nisi tanti laboris fructum liceret capere, & urbem introire, pro qua tot casus sustinuerant aduersos: leue iudicabant quicquid mandari poterat, dum ad id tantummodo cooperari crederetur, ut uoti compotes fieri mererentur.

Siti populus frangitur: dumq; aquas quærunt longe positas, & reliqua uitæ necessaria, ab hostibus perimuntur frequentes. Caput VII. 3

INterea siti fatigabatur exercitus uehemẽtissima. Nam, ut prędiximus, locus ciuitati adiacẽs aridus est, & inaquosus, riuos aut fontes, uel etiã puteos aquarum uiuentium nisi remotos, non habentes aliquos, eosq; ipsos audito nostrorũ aduentu, ut locus ad continuandam obsidionem redderetur ineptior, iactu pulueris & modis alijs quibus poterant, oppilauerant, uniuersos: sed & cisternas & pluuialium aquarum receptacula aut dissipauerant, ut aquas non ualerent cohibere: aut de malitia occultauerãt, ne indigẽtibus & populo sitiẽti, remediũ ministrarẽt. Ciues tamẽ Bethleemitæ & qui apud Thecnã prophetarũ urbẽ habitabant uiri fideles, frequẽtes erãt in exercitu, quorũ ducatu utebať populus egrediẽs ad fontes, qui per quatuor uel quinq; miliaria ab obsidione distabant: unde cum difficultate nimia, inuicẽ se comprimentibus & undas haurire prohibẽtib. post moras lõgissimas, quas sibi mutuis improbitatibus innectebãt, aquas in utribus deferebãt lutulẽtas, quarũ haustu quo uix sitiens semel refocillari posset, anima multo precio uendebatur. Sed & Siloe fons urbi conterminus, de quo suprà fecimus mentionem, cùm neq; perpetuas aquas haberet, et easdem certo tempore funderet insipidas, populo laboranti non poterat sufficere. Augebat deniq;

deniq; sitis importunitatē, & angoris geminabat molestiā,æstatis inclementia &ar-
dēs Iunius:labor quoq; & excitatus puluis,oris et pectoris ariditatē prouocabat.Dis
persi ergo & seorsim egredientes, aquas diligenti perscrutabantur indagine: & dum
cum paucis se arbitrabantur quæsitos inuenisse latices, subitò ingens occurrebat tur
ba,idem habens propositum, ita ut inuentis fontibus inter eos nonnūquam oriretur
seditio:& dum mutuò se præpedirent,plerunq; ad pugnam ueniretur.Qui tamen pe
dites erant,hi sibi quocunq; modo aquis inuentis parcè utentes,poterant sibi procu-
rare remedium:uerū hi quibus equorum ingens erat numerus, cū difficultate maxi-
ma,sitibundos equos per tria uel quatuor miliaria educentes,adaquare poterant. Ne
glecta porrò animalia,& quibus domini sui prouidere non poterant,per campos len
to gradu & deficientibus uiribus uagantia,equi uidelicet,muli,asini, sed & greges &
armenta siti & ariditate consumpta,in seipsis deficiebant,tabescentia & liquefacta in
terius moriebantur:unde in castris fœtor erat maximus, & pestilens & periculosa ni-
mis aëris corruptela.Non uidebatur in hac obsidione, improbæ sitis molestia minus
populum fatigare,quàm circa Antiochiam uictus inopia macerauerat eundem.Por-
rò uictum & ad opus equorum pabula per adiacentia suburbana discurrentes, incau
tè dispersi,securè minus per regionem uagabantur:unde cognitis eorum discursioni-
bus urbani, per partes inobsessas clàm egredientes,occurrebāt aliquotiens,multosq;
ex eis interficiebant,sæpius equos secum deducentes:nonnullos etiam plerunq; sau-
cios,fuga elapsos, casus eripiebat prosperior. Imminuebatur singulis diebus nostro-
rum numerus, & ei quod hesterna dies habere uidebatur ,sequēs aliquid detrahebat,
dum casibus uarijs,quibus mortalis subiacet infirmitas , penè quotidie multi deperi-
rent:nec accedebant aliunde,qui loca deficientiū supplerēt,uel officia. Hostium uerò
uersa uice augebant uires, multiplicabātur auxilia,quę per partes inobsessas liberum
in urbem habebant introitum, & in nostrorū perniciem ciuibus adiungebantur.

Ciues machinas construunt, ad resistendum se præparant: fideles, qui cum eis erant, angarijs afficiunt. Caput VIII.

CVm igitur circa construendas machinas, contexendas crates, scalas connecten-
das, uniuersus noster desudaret exercitus, & circa id plurimum sollicitaretur, ci-
ues nihilominus,ut argumentis argumenta repellerent, omnem impendebant uigi-
lantiam,& tota cura se erigebant,ut uiam inuenirent,per quam possent resistere.Ha-
bentes itaq; sufficientem lignorum & arborum procerarum materiam,quam cū mul
ta diligentia ante nostrorum aduentum, ad urbem communiendam satis abundante
cautela cōportauerant,machinas interius nostris æquipollentibus , sed meliore com
pactas materia,certatim erigebant:id toto studio procurātes,ne in huiusmodi instru-
mentorum genere,uel arte uel materia reperirentur inferiores : sed & cōtinuas super
murum & in turribus habentes excubias,uniuersa penè quę fiebant in exercitu,maxi
mè quæ ad huiusmodi instrumentorum spectabant artificia,diligentissimè cōsideran
tes,maioribus pandebant ciuitatis,ut arte æmula & cuncta imitari satagente, ipsi no-
strorum moliminibus ex ęquo responderent:eratq; satis facile . Nam & artificum &
instrumentorū fabrilium:ferri quoq; & æris funium & cæterorum , quæ ad huiusmo
di solent esse necessaria,multo maiores habebant intus,quā nostri deforis copias:nec
solum in eo ciues edicto publico cōpellebantur labore,uerumetiā fidelibus qui cum
eis habitabant,seruilem & extremam conditionem sustinētibus,angarias infligebant
insolitas,& grauibus affligebant perangarijs.Nec solum præstationibus eos macera-
bant uiolentis,uerùm ad uincula trahebant & carceres, suspectos eos habentes tanq;
nostris fauerent, & eis statum & secreta referarent ciuitatis : nec erat de fidelium nu-
mero ausus quispiā murū ascēdere, aut comparere in publico, nisi aliquibus onustus
necessarijs quasi iumentum traheretur . Hi enim cogebantur & onera portare:& qui
alicuius artificij habebat experientiam , operas compellebantur impendere fabriles.
Ad leuem etiam cuiuslibet delatoris calumniam,rapiebantur ad supplicia:& eos qui
ex uicinis oppidis & finitimis ciuitatibus se in urbē contulerant, hospicio cogeban-
tur recipere, & eis necessaria ministrare:cumq; domesticis & familiaribus eorum sub
stantia ad uictū tenuem & miserū non sufficeret , angariebantur tamen exteris bona

cõmunicare sua,ita ut ipsi indigerẽt primi. Ad hoc ,etsi ad opera publica aliquid erat necessarium,primùm ante omnia fideliũ domus effringebãtur,ut si in eis tale quid reperiref,uiolenter extorqueref ab eo cuius erat domiciliũ. Vocati porrò quocunq; loco uel tempore,siue nocte siue interdiu,si quocũq; casu morã innecterẽt,ut primã citationẽ sine tẽporis interuallo minus sequerẽtur,rapiebanf ignominiose per barbã & capillum,ita ut etiã hostiũ eorũ misera cõditio posset lachrymas excitare: miseriarum deniq; & laborũ ponderis immẽsi , neq; numerus erat, neq; finis. Vnde & supra modum fatigati,in supremũ iam deuenerant defectũ:ita ut magis mori optarent in Domino,quàm uitã continuare temporalẽ:uita enim eorũ miserabilis minimũ distabat à morte,cum nec sumendæ refectioni semel in die tempus indulgeretur, nec sopori necessario uel ad modicũ requies præstaretur:quicquid sinistri accidebat,illis imputabatur totum:non erat illis à proprijs penatibus in publicum exitus, aut introitus in propria à suspicione liber:quorumlibet patebãt calumnijs , & cuilibet dabatur ad eorum accusationem locus.

Classis Ianuensium apud Ioppen applicat mittuntur de exercitu qui eos ad obsidionẽ deducant:patiuntur in itinere. qui missi fuerant,hostium insidias. Caput IX.

INterea dùm hæc circa Hierosolymã in obsidione geruntur, affuit nuncius qui naues Ianuensium in portu Ioppensi applicuisse nunciaret , petens à Principibus , ut de exercitu aliqua dirigeretur militia,cuius ducatu & uiribus ij qui appulerant,ad urbem possent accedere. Est autem Ioppe ciuitas maritima, de qua Solinus in xxxix de Memorabilib .mũdi capitulo , sic ait: Ioppe oppidũ antiquissimũ orbe,terrarũ utpote ante terrarũ inundationẽ conditũ. Id oppidũ saxũ ostẽtat,quod uinculorũ Andromedæ uestigia adhuc retinet, quam expositam belluæ non irritus rumor circumtulit. Quippe ossa monstri illius M.Scaurus inter alia miracula,in ædilitate sua Romæ publicauit. Annalibus nota res est. In M.Surę quoque ueracibus libris continetur scilicet,quod costarum longitudo excesserat pedes quadraginta , sublimitas autem elephantis Indici eminentior fuerit: porrò uerticuli spinæ ipsius latitudine semipedem sunt supergressi. Idipsum & Hieronymus in epitaphio sanctæ Paulæ testaf his uerbis: Vidit & Ioppen,fugientis partum Ionæ . Et ut aliquid perstringam de fabulis Poëtarum , religatæ ad saxum Andromedæ spectatricem. Accidit uerò, ut iuxta eorum postulationem de communi consilio, Dominus Comes Tolosanus, qui cæteris amplius abundabat,quendam nobilem de suo comitatu , cui nomen Goldemarus , cognomento Carpinnellæ,cum triginta equitibus , & peditibus quinquaginta illuc dirigeret:qui postquam profecti sunt,uidentes principes,quod qui missi erant non sufficerent,iterum eundem Comitem rogauerunt , ut illuc dirigeret plures : qui eorum monitis acquiescens,uiros egregios & insignes , Raymũdum Pelet , & Vuilhelmum de Sabran,cùm quinquaginta equitibus post eos qui prius egressi fuerant, iterum ad opus prædictum destinauit. Goldemaro,qui prius egressus fuerat,postquam in campestria, quæ circa Liddam & Ramulam sunt,descenderat , occurrerunt hostium sexcenti:qui in eos protinus irruentes , de eius equitibus interemerunt quatuor,& de peditibus multo plures: dumq; nostri quocunq; modo resisterẽt,et licet pauci essent, ad conflictum se hortarentur mutuò: accidit ut qui subsequebantur prædicti duo nobiles uiri,cum omni celeritate adessent , & antequam eorum dissoluere tur cõgressus prædicto se inferunt negotio:unde factum est,ut coniunctis nostris adinuicẽ , affuerit uirtus diuina, & hostibus insistentibus,cæsis ex eorum numero ducentis reliquos in fugam adegerunt. Ceciderunt tamen in eo conflictu nobiles uiri,Gisbertus de Trena,& Aycardus de Montmersa:quorum casus postquã innotuit nostris expeditionibus , non mediocrem intulit mœstitiam:nostri uerò cum palma concessa sibi diuinitus,Ioppen iuxta eorum propositum peruenerunt incolumes,ubi à prædictis nautis cum ingenti suscepti lętitia , mutua caritate & gratis confabulationibus recreati sunt adinuicem. Dumq; ibi moram facerent aliquam , quousq; illi qui in nauibus uenerãt, sarcinas composuissent,& se aptassent ad iter , subitò de nocte, Aegyptiorum classis, quæ apud Ascalonam delitescebat,nocendi locum operiens, circa eandem urbem affuit:quod cum nostris cõpertum est,ad mare accedentes,naues prius tentauerunt ab

hostium

hostium insidijs protegere: sed cognoscentes postmodum, quod eorum multitudini non possent resistere, sumptis uelis & funibus & cæteris earum armamentis, & cum omni suppellectile sua egressi, in præsidium loci se contulerūt. Vna autem ex eis, quæ prædatum abierat, onusta spolijs in locum redire eundē, cognoscentes quia classis hostium portum Ioppensem occupauerat, flatibus aucta prosperis Laodiceā peruenit. Erat autem Ioppe per idem tempus uersa in solitudinem, & habitatoribus uacua: eius enim ciues modico ante nostrorum aduentū tempore, de eius munitione diffidētes, locum deseruerant, nostri uerò non nisi arcē conseruabant. Rebus igitur cōpositis ad iter succincti, præuia militia quæ ad eum usum descenderat, ut eis ducatum impenderet cum omni substantia sua Hierosolymam profecti sunt: ubi à legionibus gaudēter excepti, maximam consolationem castris attulerunt. Erant enim uiri prudētes, & nautarum more architectoriæ habentes artis peritiam in cædendis, dolandis & copulandis trabibus, erigendisq; machinis, expeditissimi. Sed & multa alia, ijs qui in expeditione erant modis omnibus profutura, secum attulerant argumenta: ita ut quod ante eorum aduentum, uix & cum difficultate speraretur effectui posse mancipari, per eorum operam facile compleretur.

Qui in classe aduenerant, ad exercitum se conferunt, & in erigendis machinis plurimas præstant cōmoditates. Pacificantur ad inuicem Tolosanus & Tancredus. Caput X.

AT uerò qui expeditione remanserant, cœpto fideliter instantes operi, & in erigendarum studio machinarum se tota diligentia continuantes, opus iam ex maxima parte peregerunt. Dux enim & duo Comites, normannorum uidelicet & Flandrensis, quendam egregium, & magnificum uirum, dominum uidelicet Cōgastonem de Beari, operi præfecerunt, & super artifices ne se haberent negligentius circa propositum, curam rogauerunt eum impendere diligentem. Ipsi uerò egrediebantur sæpius populum educentes in manu forti, ut ligna cæderēt, & cęsa ad opus ædificiorum compararent. Alij uerò uirgulta frutices, & uimina, & minorum ramos arborum cædentes, ut ex eis crates fierēt: ex quibus machinæ operirentur exterius, certatim congerebant animaliū tam occisorum tam præ sitis ariditate deficientiū detrahebant coria, & mundorū siue immundorum indifferenter: ut ex eis super crates proterērtur machinæ, ne fortè ab hostibus ignis immissus ædificia posset consumere. Nec solum circa partem septentrionalē ducis studio, & prædictorum comitū duorum opus ita feruebat, uerumetiam & à turri angulari usq; ad portam occidentalem, quæ est sub arce Dauid, D. Tancredus, & alij nobilis plurimi, qui in ea parte castra locauerant, non inferiore sollicitudine eidem instabant operi, curam impendentes diligentissimam. Sed in parte Australi domini Comitis Tolosani exercitus, cūcta familia indefesso studio, & cum omni diligentia circa idem sollicitabant negotiū: eoq; feruentius, quo & ditior erat, & maiores ei de nouo tā hominū q̄ rerū necessarium accesserunt copiæ: quotquot eñ de nauibus aduenerant eius se adiūxerāt castris, & suppellectilē intulerāt ad opus ædificiorum ualde necessariam. Funes enim & malleos & alia instrumenta ferrea secum habentes, sed optimos artifices qui in cōstruendis erigēdisq; machinis, ut præ diximus, multam habebant experientiam, ad consummationem operis multū præstiterunt cōpendiū. Præerat autē Ianuensibus qui aduenreant, quidam nobilis Vuilhelmus nomine, cognomēto Ebriacus, cuius in operis artificio, multa pollebat industria. Cumq; iam per quatuor hebdomadas id uniuersus desudasset exercitus, multo labore iam ad consummationis peruenerāt negotiū. Vnde cōmunicato cōsilio principes urbis impugnationi diem præfixerant: sed quia inter D. Tolosanum comitem & D. Tancredum grauis intercesserat simultas, & inter cęteros etiam nonnollos, ex caussis quibusdam exortæ erant inimicitiæ, placuit principibus, episcopis, clero & uniuerso populo, ut prius renouata inter eos plenius charitate, diuinum sinceris mentibus implorare possent auxilium.

Inducuntur populo Letaniæ. In montem Oliueti ascendit uniuersus populus. Caput XI.

DIe igitur statuta, de publico decreto indictæ sunt uniuerso populo Letanię, & assumptis crucibus & sanctorum patrocinijs, episcopi & clerus uniuersus indu-

ducti ſacerdotalibus & leuiticis indumētis, nudis pedibus & cū multa deuotione po
pulum ſubſequentē, uſq; ad montē Oliueti pręceſſerunt. Vbi uir nobilis Petrus Hæ-
remita, & Arnulphus Normannorū Comitis familiaris, uir literatus, exhortatiōis ſer-
monē habentes ad populum, in quantū poterant ad longanimitatē animabāt. Eſt aūt
mōs Oliueti urbi ab Oriēte oppoſitus, ab urbe quaſi miliare diſtans, ualle Ioſaphat in
teriecta: unde eſt, quod à beato Luca dicit: Ab Hieroſolymis iter habēs ſabbathi: un
de & Saluator noſter, cernentibus diſcipulis, quadrageſimo reſurrectionis ſuę die eſt
eleuatus in cœlū, & nubes ſuſcepit eū ex oculis eorum. Ad quē locum cùm perueniſ-
ſet plebs fidelis, in ſpiritu humilitatis & animo contrito, implorato cum gemitu & la-
chrymis de ſupernis auxilio, recōciliatis ad inuicē principibus pręedictis, & omni po
pulo in mutuā charitatem reuocato, de mōte deſcēdentes, ad eccleſiā mōtis Siō, quæ
in Auſtralem eiuſdē ciuitatis partem, ſecus urbē, ut prædiximus, in mōtis faſtigio ſita
eſt, aſcenderunt. Ciues aūt & à turribus & muro poſiti admirantes, quid ſibi uellet hu
iuſmodi populi circuitus, arcubus & baliſtis tela in turmas iaculabant: unde nōnulli
incautius ſe habētes, uulnera ſuſceperūt. Sed & cruces in noſtrorū opprobriū & con
tumeliam, quas ſuper murum locauerāt, ſputis & alijs immundis actionibus ignomi
nioſè tractātes, in Dominū noſtrū Ieſum Chriſtū, & eius ſalutiferā doctrinā conuicia,
& uerba blaſphemię impudēter congerebāt. Populus tamē cum omni deuotiōe uo-
tum proſequens, ira ſuccēſus, qualē ſacrilegij dolor poterat miniſtrare, ad pręedictam
peruenit eccleſiam. Vbi completis iterum orationibus, & indicta die qua urbem una
nimiter impugnarent, circundata urbe, in caſtra reuerſi ſunt. Si quid autem operis cō
ſummationi deerat, cum multa celeritate id maturare pręcipitur, ne quid impedimen
ti ex aliqua imperfectione urbem impugnare uolentibus occurreret.

Dux, & duo maiores de nocte castra sua transferunt: pergunt ante urbem, eriguntur machinæ. Caput XII.

ADueniente igitur die ad impugnandam urbē pręfixa, ea nocte quę diem proxi-
mā pręcedebat, Dux & ſępe dicti duo maiores Comites, uidētes quòd ea pars
ciuitatis quā ipſi obſederant, à ciuibus eſſet machinis, armis, & uiris fortibus maximè
communita, eoq; fortius quo magis ex ea parte timendū arbitrabantur, & quod in ea
parte die ſequenti, ob loci munimen, non multum ſperarent ſe poſſe proficere, mira-
bili prouidentia & ſtupendo labore machinas, & caſtellum antequā cōnecterentur
ad inuicē mēbra, ad eam regionē, quę eſt inter portā S. Stephani, & turrē angularem,
quę à ſeptētrione ſuper uallē Ioſaphat poſita eſt, particulatim tranſtulerāt, caſtris etiā
illuc delatis. Videbat enim eis & uerè ſic erat, quod quia ex illa parte ciuitas remanſerat
inobſeſſa, idcirco & à ciuibus minore ſeruaret diligētia. factūq; eſt, ut trāſlatę machi-
nę, continuatis tota nocte uigilijs, ante ſolis exortū cū multo labore cōpactæ ſunt, &
cōgruis ſtationib. collocatę. Sed & caſtellū in ea parte, qua murus uidebat humilior,
et deforis planior, et cōmodior acceſſus, mœnib. ita applicatū eſt, ut q erāt in turribus
& q in machina pene poſſe pugnare cominus uiderent: nec fuit ſanè labor mo dicus.
Nā penè dimidiū miliare ab eo loco, in q prius caſtra locauerāt, pręedicta tranſtulerāt
inſtrumēta, et ibidē antequā ſol exoriret cōpactis ad inuicē mēbris, erexerāt. Sole aūt
exorto, accedētes ad murū ciues, ut quid extra molirent noſtri cōſpicerent, partē ca-
ſtrorū & omnē apparatū bellicū, q heri & nudius tertius ibi uiſus fuerat, abeſſe cū ſtu-
pore admirati ſunt. & circūſpiciētes cū omni diligētia adiacentē regionē, & muri am
bitū perluſtrātes cognouerāt caſtra ducis trāſlata eſſe, & erectas in parte, qua pręedixi
mus, machinas ſpeculati ſunt. Eadē quoq; nocte et circa alias urbis partes, prout in di
uerſis (ut pręediximus) locis caſtra poſuerāt, uigilias & laborē cōtinuātes, machinas ſu
as erexerāt: nā penè eodē momēto, & Comes Toloſanus caſtellū, quod cū multo ſtu-
dio fabricauerat, in prædictā eccleſiā mōtis Sion, & urbē muro applicauerat. Reliqui
principes qui ſecus turrim angularē, quę hodie Tācredi dicit, eadē diligētia & pari la
boris pōdere, eiuſdē penè altitudinis & ſoliditatis ligneā turrim iuxta murū locaue-
rāt. Erat aūt par triū pręedictarū machinarū effectus, & nō diſſimile artificiū: cùm eñ
quadrilatera eſſent ædificia, latus quod urbi erat oppoſitū, duplici erat textura muni-
tū, & exterior arte quadā deponi poterat, ita ut muro ſuperpoſitū, uicē pōtis introire
uolētib. poſſet exhibere. Nec tamen ex ea parte munita erat machina: ſed quod ſube-
rat, anteriore depoſito, caſtellum non minus quàm latera reliqua communiebat.

Impe-

Impugnatur ciuitas, et uehemētiſsimus hinc inde fit cōflictus, ſed nox interpoſita litē diremit. Caput XIII.

ADoleſcente igit̄ die, iuxta condictū ad urbem impugnandā affluit noſtrorū uni
uerſa armis accincta multitudo, oēs unū & idē habentes ꝓpoſitū, aut animas ꝓ
Chriſto deponere, aut urbē Chriſtianę reſtituere libertati. Nō erat in tāto populo ſe-
nex aut ualetudinarius atqꝫ ętate iunior, quē nō moueret zelus, & deuotionis feruor
non accenderet ad pugnā: ſed & mulieres oblitę ſexus, & inolitæ fragilitatis imēmo-
res, tractātes uirilia, ſupra uires armorū uſum apprehēdere pręſumebant. Accedētes
igit̄ ad pugnā unanimes, præparatas machinas nitebant̄ muro ꝓpius adiūgere, ut fa-
cilius eos qui à turrib. & muro reſidebāt, animoſius poſsēt impugnare. At uerò ciues
propoſitū habētes aduerſantib, omnino reſiſtere, telorū ictu, ſagittarū imiſſione, innu
merabiliū cōtorſione lapidū, tā de manibus emiſſarū, ꝙ qui ex machinis iaculatorijs
cū horrēdo impetu torquebant̄, noſtros ab acceſſu muri ꝓpellere ſatagebāt. Noſtri
uerò nihilo ſegnius ꝑtecti clypeis, & obiectis cratibus, tā arcubus ꝙ baliſtis tela imit
tentes frequētia, & pugillaria cōtorquētes ſaxa, ad murū accedere nitebāt̄ imperter-
riti, his qui in turribus erant requiē denegātes, & reſiſtēdi audaciā. Alij uerò infra ma-
chinas cōſtituti, aut caſtellū propius ꝓmouere nitebāt̄, aut iaculatorijs molares maxi
mos ad mœnia dirigētes, ipſa colliſiōe frequēti & ictibus cōtinuis debilitare, & ad ca
ſum impellere nitebant̄. Alij uerò minorib. tormētis quæ mangana uocant̄, minores
imittendo lapides, eos qui erāt in ꝓpugnaculis à noſtrorū infeſtatiōe cōpeſcere ſata-
gebant. Verū neqꝫ hi, qui ad promouendū caſtrū dabant operā, iuxta uotū ſatis pote-
rāt proficere, cùm uallū ingens & ꝓfundū quod antemurali erat ſuppoſitū, acceſſum
machinæ plurimū impediret: nec qui tormētis mœnia perforare nitebant̄, ſatis eorū
labor ꝓderat: nā ciues à propugnaculis, ſtramine & palei plenos ſaccos ſuſpenderāt,
reſtes quoqꝫ & tapetia, trabes ingētis magnitudinis, & culcitras refectas bōbice, & à
turrib. & muro aliquātulū dimiſerant, ut per eorū mollitiē & mobilitatē contortorū
molariū ictus eliderēt, & laborantiū euacuarent conatū. Pręterea & ipſi interius ma-
chinas erexerāt noſtris multo plures, quib. ſagittādo & imittendo lapides noſtros ab
opere deterrebāt incepto. Inſtātibus igit̄ tota animoſitate hinc inde partib. & omni
decertātibus conatu, horrēdus et ſupra hominū opinionē terribilis à mane uſqꝫ ad ue
ſperā ſe cōtinuauit cōflictus, & cōgreſſio pertinax, ita ut inſtar grādinis ſuper utrūqꝫ
populū telorū & ſagittarum deſcēderet multitudo, & emiſſi cautes in ipſo aëre mu-
tuo ſe colliderēt, et cauſas mortis uarias & multiplices irrogarēt pugnātib. Porrò par
labor & idē periculū erat, tā ijs qui ſub duce, ꝙ qui ſub Toloſano & ſub alijs etiā mili-
tabāt principib. Nā in locis tribus, ut præmiſsū eſt, pari ſtudio & feruore nō diſſimili
ciuitas impugnabat̄. Noſtris uerò ut uallū iactu ruderū, lapidū quoqꝫ et terrę implere
poſsēt, & iter dirigere ut ꝓcedere poſsēt machinæ, cura erat ꝓpenſior. Ciuib. uerò ui
ce uerſa, ut eorū impedirent ꝓpoſitū, labor erat pręcipuus, et magis ingēs ſollicitudo.
Vnde & ij qui ad pręedictū opus accingebant̄, quanta poterāt reſiſtebāt inſtātia, & in
ipſos machinas, torres incēſos, tela ignita ſulphure, pice, paſta & oleo, & ijs quę incē-
dio ſolēt fomēta miniſtrare, ut eos exurerēt, certatim iaculabant̄. Præterea & ingētiū
quos intus parauerāt tormentorū ictus in caſtella noſtra tāta dirigebāt arte, ut machi
narū penè crura cōfringerēt, ꝑforarēt latera: & eos q̄ in cœnaculis, ut inde urbē impu
gnarēt, aſcenderant, ꝓnos ad terrā deijcerent attonitos. Noſtri uerò iniectis ignib. cor
ruētes, aquas deſuper fundebāt copioſius, ut incēdiorū cōprimerēt importunitatē.

Nocte illa in multa anxietate tam obſidentes quàm obſeſsi permanent. Caput XIIII.

HVnc igitur tam periculoſum procacemqꝫ nimis, & adhuc ancipitem utriuſque
partis cōflictū, nox diremit interueniēs. Et licet corpora qualē qualē per noctis
intempeſtum uiderentur habere requiem, animi tamen cura immoderata peruigiles,
nihilo remiſſius laborabant. Frangebantur interius mordaci mentes ſollicitudine, &
propoſiti memores æſtuabant, lucem expectantes auidiſſimè, ut iterum redirent ad
certamen, & præliorum experirentur fortunam, ſpem habentes in Domino, quod
palmam & meliorem eſſent reportaturi calculum. Angebantur tamen plurimum ti-
mentes ne clàm in eorū machinas hoſtes quocunqꝫ pacto procurarent incendia: un-
de continuas exegerunt uigilias, noctem illam penitus trahentes inſomnē. Ciues au-
tem nihilominus curis torquebantur edacibus, formidantes plurimū, ne hoſtes quos

tanta uiderant proteruitate instantes, sumpta occasione ex noctis intempestæ silentio, effracto muro, uel scalis adhibitis, clam urbem ingrederentur. Vnde solicitudine non pigri, sed diligenti uigilantia, tanquã quibus res erat pro capite, feruẽtes tota nocte muri circumibant peribolon, præfectis uigilum in singulis turribus constitutis. Præterea & qui maiores erant natu, & quibus reipublicæ erat cura propensior, plateas ciuitatis circuibant, alios admonentes, pro uxoribus & liberis, pro rebus domesticis, & statu publico se exhiberent peruigiles, portas & uicos perlustrarent, ne qua hostiũ uia pateret in insidijs. His igitur curis pars angebatur utraque, nec quietis locũ solicitudo peruigil patiebatur adesse. Deterius erat partibus cessante cõflictu, animis æstuantibus, nec habentibus requiem, quàm pridie fuerat, dum in prælio desudaretur.

Sequenti die redeunt in idipsum, & solito uehementius impugnatur ciuitas. Pereunt ueneficæ, qui nostrã machinam fascinatum uenerant. Caput XV.

NOcte igitur in curam die procliuiore finita, cùm iam aspirantis diei aurora nunciaret exortum, animatus est cum omni auiditate populus iterum ad certamẽ. Reuertebatur porrò quisque ad officium, cui hesterna die fuerat deputatus. Quidam enim infra machinas positi iaculatorias, ingentis molares magnitudinis, & soliditatis exquisitæ, in mœnia cõtorquebãt: alij in castella inferius positi, ad ipsum promouendum tam arte quàm uiribus operam dabant omnimodam. Alij in supremo constituti cœnaculo, arcubus et balistis, & quolibet missilium genere eos qui erãt in turribus lacessentes, quanto poterant studio, & indefessa instantia, ut nec manum auderent exerere, infra propugnacula coercebãt. Alij uerò, ut uallo complanato, et effracto ante murali, castellum mœnibus propius posset applicari, omnem adhibent solicitudinẽ. Alij porrò, quorum turba erat plurima, sagittis & iactu lapidum ciues arcebant à propugnaculis, ne per eos qui in producenda machina desudabant, ministraretur impedimentum. Ciues autem, quo maiorem nostrorum uidebant instantiam, eo diligentius in contraria se attollebant argumenta, ut uim uiribus, & artem simili propelleret artificio. Nam & impugnãtibus æquipollenter tela remittebant & lapides, & his qui castellum promouere satagebant, admirabili strenuitate præstabant impedimentum. Et ut semel omnium nostrorum eluderent molimina, ignem incessanter in ollis fragilibus, & quibuscunque modis poterant, cum sulphure, pice, & aruina, & adipe, stupa, cera, lignis aridis, & stipula, & quæ cunque solent incendiũ irritare, & ignibus ministrare fomitem, iaculabantur. Fiebat igitur in utroque populo strages maxima, & de utraque classe uarijs casibus & euntibus inopinatis plurimum sternebantur. Alij enim machinarum iactu in frusta conterebantur minutissima: alij trans loricas & clypeos, sagittis & telorum multiplicitate concussi, subitò deficiebant corruentes: alij pugillaribus manumissis, uel funda cautibus elisis, aut moriebãtur protinus, aut attritis membris, per multos dies, aut in perpetuum reddebantur inutiles. Nec tamen his omnibus periculis ab opere deterrebantur incepto, nec congrediendi feruor his omnibus in eis poterat mitigari: nec erat difficile discernere, uter cum maiore studio decertaret populus Sed nec silentio prætereundum credimus, quod eadem die relatione dignũ dicitur accidisse. Erat sane nostris exterius una inter cæteras machina, quæ saxa miri ponderis in urbem multa uiolentia, & impetu immittebat horribili, quæ stragem in populo ciuium operabatur multiplicem: contra quam cùm nulla arte possent proficere, duas adduxerunt maleficas, ut eam fascinarent, & magicis carminibus redderẽt impotentem: quæ dum suis præstigijs instarent super murum, & incantationibus, repentè ex eadem machina molaris immissus, utramque illarum cum tribus puellis, quæ illarum gressum fuerant comitatæ, obtriuit, & excussis animabus, de muro inferius deiecit exanimes. Vnde in castris factus est plausus, & ingens exultatio, ciuibus autem ingens ex aduerso creuit mœstitia.

Datur signum à monte Oliueti diuinitus: & populus qui fatigatus erat, redit in pugnam acrius. Caput XVI.

CVm igitur usque in horam diei septimam, sine certa uictoria anceps & dubium satis protractũ esset negotium, desperantes nostri, & immensitate laboris defatigati supra uires, cœperũt instare remissius: ita ut iam propositum haberent castellũ

continuũ

tinuis penè ictibus confractum, & alias machinas igne recepto iam fumantes, reducere pusillum, & conflictum usque in diem differre crastinam, & iam paulatim diffidens dilabebatur populus, animis penè dissolutis, & hostibus insultantibus & prouocantibus ultro ad prælia nimis procaciter & amplius solito: cum ecce adfuit uirtus diuina, quæ rebus desperatis necessariam, et pro uotis hilariter intulit cōsolationem. Nam de monte Olíueti miles quidam, qui tamen postea non comparuit, splendidum & refulgentem uentilando clypeum, signum dabat nostris legionibus, ut redirent in idipsum, & congressionem iterarent. Quo signo exhilaratus animo dux Godefridus, qui cum fratre suo Eustachio in superiore castelli nostri cœnaculo ad urbem impugnandam, & ad cautius tuendum ædificium erat constitutus, populum & maiores cœpit ingentibus reuocare clamoribus. Factumque est, præuia Domini misericordia, quod uniuersus cum exultatione ad pugnā reuersus est populus, cum tanto feruore, ut tanquā uiribus integris de nouo incipere uiderentur præliū. Denique qui prius aufessi, aut læsi uulneribus operā subtraxerant, nunc receptis animis, & uiribus geminatis ultro se offerebant, instantes animosius. Porrò principes, et qui columnæ uidebāntur exercitus, hi alios præcedebant, & suo exemplo reddebant animosiores. Sed & mulieres, ne tanti expertes laboris esse uiderentur, uiris in agone desudantibus, potum, ne deficerent, ministrabāt in uasculis, & uerbis efficacibus eos ad certamē animabant. Porrò tanta erat in castris lætitia, ut iam quasi certi de uictoria, infra horę spacium uallo complanato, et effracto antemurali, castellum muro uiolenter applicarent. Ciues autem, ut prædiximus, trabes proceræ longitudinis, & soliditatis multæ à muro suspenderant, ut machinarum ictus eliderent, quarum duas nostri qui erant in castello præcisis funibus, quibus erant religatæ, deiecerunt in terram: quas, qui erant inferius, cum multo periculo suscipientes, infra machinam detulerant, easque demum ponti, quem statim, ut dicetur in sequentibus, de castello super murum erexerant, ad maiorem subiecerunt soliditatem. Ex fragilibus enim pons contextus erat lignis: nec nisi horum subiecto adminiculo, populum transeuntem sustinuisset.

In parte Australi comes Tolosanus cum suis urbem nihilo segnius impugnat. Caput XVII.

INterea uerò, dum hæc in Septentrionali plaga tanto studio tractarentur, comes Tolosanus, & qui cum eo erant in parte Australi, quanta poterant instantia, eodem zelo feruentes, urbem impugnabant: completoque uallo, circa quod opus per continuum desudauerant triduum, castellum in manu forti, iuxta murum locauerant, ita ut qui in turribus erant & machina, pene possent se mutuo lanceis uulnerare. Erat ergo par utrobique populi feruor, & instantia non dissimilis: eoque diligentius instabant operi, quod ea esset dies, qua quidam Christi seruus, qui in monte Olíueti habitabat, confidenter promiserat urbem esse capiendam. Sed & signum quod ipsi agitati clypei ab eodē monte Olíueti uiderant eos uehementer accenderat, & reddiderat de obtinenda uictoria securiores. Videbantur porrò utriusque exercitus æquis passibus procedere negotium, tanquam ab eodem autore pari diligentia procuraretur, qui mercede condigna, seruorum suorum deuotionem remunerare decreuerat. Tempus enim erat, ut tanti laboris fructum, et militiæ fideliter exhibitæ stipendia reportarent.

Dux & qui cum eo erant, à castello ligneo pontem super murum deponunt: suos immittunt. Vrbi capitur: porta aperitur, & noster inducitur exercitus. Caput XVIII.

IGitur Ducis et Comitum legiones, quæ ut prædiximus, in parte Septentrionali urbem impugnabant, eousque opitulante Domino profecerant, quod hostibus defatigatis, et iam resistere non ualentibus, effractis antemuralibus, et uallo penitus complanato, ad murum impune poterāt accedere, raro audentibus aduersarijs eis per cancellos aliquid irrogare iniuriæ. Qui uerò in castello erant, hortante Duce, in culcitram bombice plenam, & saccos plenos stramine ignem iniecerant, qui flante borea accensus fumum intra urbem intorquebat caliginosum: quo instante proterius, qui murum defendere tenebantur, ora uel oculos non ualentes aperire, stupidi et fumidę caliginis turbati uoragine, muri deseruere custodiā. Quo cognito Dux, sub omni celeritate trabes, quas ab hostib. eripuerant, sursum ferri præcepit, quibus ex una parte in machina, ex altera super murum locatis, latus castelli quod moueri poterat, deponi

præcepit:

præcepit:quo ſuper trabes prædictas collocato, uicē pontis præbuit congrua ſoliditate ſubnixum. Sic ergo quod hoſtes per ſe introduxerant, in eorum uerſum eſt læſionem. Ponte igitur ſic ordinato, primus omnium uir inclytus & illuſtris dux Godefridus, reliquos ut ſubſequantur exhortans, cum fratre ſuo Euſtachio urbem ingreſſus eſt: quem cōtinuò ſubſecuti ſunt Ludolfus & Guillelmus uterini fratres, uiri nobiles, & perpetua digni memoria, ortum habentes de ciuitate Tornaco. Conſequenter uerò infinita tam equitum quàm peditum manus, ita ut nec machina, nec pons prædictus plures poſſet ſuſtinere. Videntes ergo hoſtes, quod noſtri murum iam occupauerant, & Dux ſuum iam introduxerat exercitū, turres & mœnia deſerūt, ad uicorū anguſtias ſe cōferentes. Porrò noſtri uidentes, quod Dux, & maxima pars nobilium turres ſibi uendicauerant, iam non expectato per machinam aſcenſu, ſcalas ad murū applicāt, quorū illis maxima erat copia: nā bini & bini equites ex edicto publico ſingulas ſibi præparauerant, per quas aſcendentes unanimiter, alijs qui ſupra murū erāt, Ducis mandatum præſtolantes ſe adiungebant. Ingreſſi ſane ſtatim poſt Ducē ſunt, Flandrenſium comes, & dux Normannorum, uir ſtrenuus, & per omnia commendabilis dominus Tancredus, Hugo ſenior, Comes de ſancto Paulo, Balduinus de Burgo, Gaſto de Beart, Gaſtus de Bederz, Gerardus de Roſſellon, Thomas de Feria, Conanus Brito, comes Raymboldus de ciuitate Oringis, Ludouicus de Mōſon, Cono de Monte acuto, & Lampertus filius eius, & alij plures, quorum numerum uel nomina nō tenemus. Quos omnes, poſtquam dux cognouit ſe intra urbem recepiſſe incolumes, quoſdam ad portam Septentrionalem, quæ hodie dicitur Sancti Stephani, cū honeſto dirigit comitatu, ut portam aperiant, & populum introducant, deforis expectantē: qua ſub omni celeritate reſerata, ingreſſus eſt paſſim, & ſine delectu uniuerſus exercitus. Erat autē feria ſexta, & hora nona. Videturq; procuratum diuinitus, ut qua die & qua hora pro mundi ſalute in eadē urbe paſſus eſt Dominus, eadem et pro ſaluatoris gloria fidelis decertans populus, deſiderijs ſui felicem impetraret conſummationem. Eadem autē die & primus homo conditus & ſecundus pro primi ſalute morti traditus eſſe dicitur. Vnde & decuit, ut eius membra & imitatores, in ipſius nomine de hoſtibus triumpharent.

Dux cum ſuis per ciuitatem diſcurrens, ſtragem operatur innumeram. Toloſanus à parte Auſtrali uiolenter ingreditur, & ſuas introducit legiones. Ciuium pars in præſidium ciuitatis ſe recipiunt. Caput XIX.

PORrò Dux & qui cum eo erāt per uicos ciuitatis & plateas, ſtrictis gladijs, clypeis tecti & galeis, iuncto agmine diſcurrētes, quotquot de hoſtibus reperire poterant, ætati non parcentes, aut conditioni, in ore gladij indifferenter proſternebant. Tantaq; erat ubiq; interemptorum ſtrages, & præciſorum aceruus capitum, ut iam nemini uia pateret aut tranſitus, niſi per funera defunctorum. Iamq; penè ad urbis medium diuerſis itineribus ſtragem operantes innumeram, noſtri principes peruenerāt, & ſubſequuti populi infinita multitudo, infidelium cruorem ſitiens, et ad cædem omnino procliuis: cùm comes adhuc Toloſanus et principes alij, qui cum eo erant, circa montem Sion decertantes, urbē captā, et noſtrorū uictoriā ignorabant. ſed exciro de noſtrorum introitu, & ſtrage ciuium, ingenti clamore, & horrendo ſonitu, admirantibus qui in ea parte reſiſtebāt ciuibus, quid nam ſibi uellet clamor inſolitus, & populi uociferantis tumultus, cognouerunt urbem uiolenter effractā, & noſtrorū immiſſas legiones: unde relictis turribus & muro, ad diuerſa fugientes loca, ſaluti propriæ conſulere ſatagebant. Hi quoniā præſidium ciuitatis in uicino conſtitutum erat, ex parte plurima ſe in arcem contulerūt: at uerò exercitus pontem liberò, & ſine difficultate ſuper murum aptantes, et ſcalas applicantes mœnibus, certatim urbem nemine obſtante ingreſſi ſunt. Intromiſſi autem, portam Auſtralem, quæ illis erat contermina, ſtatim aperuerunt, ut reliquus ſine difficultate populus admitteretur. Ingreſſus eſt igitur uir inſignis et ſtrenuus Toloſanus Comes, et Yſocardus Comes Dienſis, Raymundus Pelez, Vuilhelmus de Sabram, Epiſcopus Albarienſis, et alij multi nobiles, quorum numerum uel nomina nulla nobis tradit hiſtoria. Hi omnes unanimiter, iunctis agminibus, ad

agminibus, ad unguem armati, per mediam urbem discurrentes, stragem operati sunt horrendam: nam qui Ducem & suos effugerant, putantes se mortem quocunque modo declinasse, si ad alias se conferrent fugiendo partes, hos sibi habentes obuiam, occumbebāt periculosius: & Scyllam euitantes, incurrebant Charybdim. Tanta autem erat per urbem strages hostium, tantaque sanguinis effusio, ut & uictoribus posset tædium & horrorem ingerere.

Ciues in atrium templi se conferunt. Tancredus illuc eos persequitur. Fit strages innumera, & sanguis ibidem funditur infinitus. Caput XX.

CONfugerat porrò in atrium templi populi pars maxima, eo quod locus in parte urbis uidetetur esse secretior, muro quoque, & turribus, & portis ualidioribus apprime cōmunitus: uerùm eis nihil fuga talis contulit ad salutem. Nam statim cum maxima parte exercitus uniuersi, illuc dominus Tancredus se contulit, & templum uiolenter ingressus, post stragem innumeram, infinitas auri & argenti, & gemmarum copias inde secum dicitur abstulisse: quæ tamen postmodum, sedato tumultu, restituisse creditur in integrum. Porrò reliqui principes, interēptis his, quos sibi per reliquas urbis partes obuiam repererant, audientes quòd intra septa templi populus fugiens se contulerat, illuc descendunt unanimes, & intromissa tam equitum quàm peditum multitudine, quotquot ibi repererunt, nemini parcentes obtruncarūt gladijs, sanguine replentes uniuersa: iustoque Dei iudicio id certum est accidisse, ut qui superstitiosis ritibus Domini sanctuarium prophanauerant, & fidelibus populis reddiderant alienum, id proprij cruoris luerent dispendio, & morte interueniente piaculare persoluerent flagitium. Horror erat denique cæsorum intueri multitudinem, & humanarum artuum passim fragmenta conspicere, & effusi sanguinis aspergine cunctā redundare superficiem. Nec solum defunctorum corpora membris potioribus lacera & abscisis mutilata capitibus, intuentibus erat angustia, uerum etiam ipsos uictores à planta pedis usque ad uerticem cruore madentes periculosum erat conspicere, & horrorē quendam inferebant occurrentibus. Cecidisse dicūtur intra templi ambitum ex hostibus ad decem milia, exceptis alijs qui passim per urbem obtruncati sunt: uicos replebant & plateas, quorum nō minor dicebatur numerus. At uerò exercitus pars reliqua per urbem discurrens, per angiportus & uiarum diuerticula latentes, miseros, & mortis periculum declinare cupientes, pecudum more raptos in publicum, detruncabant. Alij diuersi per manipulos ingrediebantur domicilia, raptumque patremfamiliás cum uxoribus & liberis, & uniuersa familia, aut gladijs transuerberabant, aut de locis superioribus in terram dabant præcipites, ita ut confractis ceruicibus interirent: quam uerò quisque domum effregerat, eam sibi cum uniuersa uendicabat pertinentia: id enim prius ante urbem captam inter eos conuenerat, quòd quisque sibi acquireret, id iure proprietatis sine molestia possideret in perpetuum. Vnde urbem perlustrantes diligentius, & stragi ciuium proteruius instantes, urbis diuerticula, secessus quoque & secretiora ciuium effringebant penetralia, clypeos uel quidlibet armorum in introitu defigentes, ut esset signum accedentibus, ne gressum ibi figerent, sed loca præterirent, quasi iam ab alijs occupata.

Vrbe composita sedatur tumultus: & armis depositis, orationis gratia loca circumeunt uenerabilia: diem agunt solennem. Caput XXI.

SVbiugata igitur penitus ciuitate, & interemptis ciuibus, tumultu aliquantulum sedato, conuenerunt principes ad inuicem, antequam arma deponerent, ordinantes, ut per turres singulas ad maiorem cautelam custodes deputarētur, & per portas urbis singulas uiri honesti constituerentur ianitores, quousque de communi conuenientia & publico decreto principum aliquis urbi præficeretur, qui eius curam gereret, & pro libero cuncta dispensaret arbitrio. Hostium enim circumpositorum merito suspectas habebant insidias, & impetus non imprudenter formidabāt repentinos. Tandē uerò urbe ad hunc modū ordinata, armis depositis, in spiritu humilitatis & in animo contrito nudis uestigijs, lotis manibus, & sumptis mundioribus indumentis, cū gemitu & lachrymis loca uenerabilia, quę Saluator propria uoluit illustrare & sanctificare præsentia, cœperūt cum omni deuotiōe circuire, & cū intimis deosculari su-

spirijs:

ſpirijs:ſpecialiter autem Dominicæ paſſionis & reſurrectionis Eccleſiam, ubi clerus & populus fidelium, qui per tot annos duræ nimis & indebitæ ſeruitutis iugum portauerant, de reſtituta libertate, Redemptori gratias exhibentes, cum crucibus & ſanctorum patrocinijs Principibus occurrentes, eos in prædictam cum hymnis & canticis ſpiritualibus introduxerũt Eccleſiam. Intueri enim erat amœniſsimum, & ſpirituali plenum iucunditate, quanta deuotione, quanto pij feruore deſiderij, ad loca ſancta accederet populus, quanta mentis exultatione & ſpirituali gaudio Dominicę diſpenſationis deoſculabantur memoriam. Vbiq; lachrymæ, ubiq; ſuſpiria, non qualia mœror & anxietas ſolet extorquere, ſed qualia feruẽs deuotio & interioris hominis conſummata lętitia, ſolet Domino in holocauſtum incendere. Erat porrò tam in eccleſia, quàm per uniuerſam urbẽ, tantus populi, gratias Domino exhibentis, clamor, ut iam quaſi uſq; ad ſidera tolli ſonus uideretur, & de eis merito dictum crederetur: Vox lætitiæ & exultationis in tabernaculis iuſtorum. Feruebant ſanè pio ſuccenſa deſiderio, per urbem uniuerſam opera miſericordiæ. Hi Domino confitebantur deflenda quæ commiſerant, uoto ſe obligantes ne de cætero deflenda committerent: illi in ſenes, ualetudinarios & egentes perfuſa liberalitate cunctam erigebant ſubſtantiam, pro ſummis & ſufficientibus reputantes diuitijs, quod hunc uidiſſe diem ſibi fuerat conceſſum diuinitus: illi flexis nudisq; genibus, cum ſingultibus & præcordialibus ſuſpirijs loca circuibant uenerabilia, lachrymarum cuncta replentes aſpergine: quorum uerò ſermo dirigebatur ad Dominum, Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. Quid plura? Difficile eſt, ut noſtro comprehendatur ſermone, quanta in plebe fideli ſanctę deuotionis eſſet immenſitas. Certatim enim ſe mutuo uincere cupientes, in operibus pietatis unanimiter deſudabant, cœleſtis memores beneficij, & gratiam præ oculis habentes diuinã, quæ tantos eorum labores remunerare dignata eſt. Quis enim tam ferrei pectoris, quis mentis adamantinę? cuius interiora non liquefierent, cum liceret tantæ peregrinationis fructum capere digniſſimum, & exhibitæ militiæ numerare ſtipendia? Quibus tamen mens erat altior, in arcam futuræ retributionis, qua ſanctos ſuos ſe remuneraturum promiſit Dominus, id muneris uidebatur exhibitum, ut per collationem præſentium munerum firma ſit expectatio futurorum, & per eam qui hic peregrinatur Hieruſalem, ad eam perueniatur, cuius participatio eſt in idipſum. Porrò Epiſcopi & ſacerdotes in eccleſijs conſummantes ſacrificia, orabant pro populo, pro collato beneficio gratias exhibentes.

Dominus Podienſis Epiſcopus, & alij quidam qui in itinere dormitionem acceperant, uiſi ſunt in ciuitate, & apparuerunt multis. Caput XXII.

EA die dominus Ademarus, uir uirtutum & immortalis memoriæ, Podienſis Epiſcopus, qui apud Antiochiam, ut prædiximus, uita deceſſerat, à multis in ſancta uiſus eſt ciuitate, ita ut multi uiri uenerabiles, & fide digni eum ſuper ciuitatis murum, primum omnium aſcendiſſe, & cęteros animaſſe ad ingreſſum, oculis corporeis ſe uidiſſe conſtanter aſſererent: & poſtmodum plurimis loca uenerabilia circumeuntibus, eadem die manifeſtus apparuit. Alijq; quàm plures qui in toto itinere diuinis obſequijs mancipati, piam in Chriſto dormitionem acceperant, in eadem ciuitate apparuerũt multis, loca ſancta cum alijs ingredientes. In quo manifeſtè dabatur intelligi, quia etſi uita deceſſiſſent, ad æternam etiam beatitudinẽ uocati, non ſunt fraudati à deſiderio ſuo: ſed quod pio expetierant ſtudio, pleno ſunt effectu cõſecuti, magnum nobis futuræ reſurrectionis argumentum prætendentes. dignumq; erat, ut ſicut reſurgente Domino multa corpora ſanctorum qui dormierant ſurrexerunt, & in ciuitate ſancta apparuerũt multis: ita fidelibus populis ſanctæ reſurrectionis locum, à Gentili ſuperſtitione mundantibus, priſcum renouaretur miraculũ, ut & ipſi in ſpiritu reſurrexiſſe crederentur, qui reſurgentis Domini tam pijs ſe mancipauerant obſequijs. His igitur & huiuſmodi per ſuperabundantem cœleſtem gratiam, plebi Dei in ciuitate ſancta, miraculoſè magis quàm mirabiliter exhibitis, tanta erat in populo mentis hilaritas, & interna cordis exultatio, ut labores quos pertulerant infinitos, felices eſſe dicerent ac beatos, quibus id diuini muneris datum eſſet intueri. Clamor autem ſpiritualiter exultantis ciuitatis àd Dominum, & quaſi præcipiente Domino, ſolennitas

lennitas agebatur celebris:ita ut illud Prophetæ impletum ad literam uideretur oraculum, Lætamini cum Hierusalem, & exultate in ea, omnes qui diligitis eam.

Viri fideles qui in urbe habitabant, Petro heremitæ, cui suam commiserant legationem, ingentes gratias exsoluunt, et honore debito prosequuntur. Caput XXIII.

DEnique fideles, qui uirum uenerabilem Petrum here mitam, quarto uel quinto prius anno in eadem ciuitate uiderant, & cui tam dominus Patriarcha, quã alij, tam de clero quàm de populo maiores pro excitandis occidentalium regnorũ principibus epistolas suas tradiderant, iterũ cognoscentes, flexis genibus cum omni humilitate uenerabantur, referentes ad memoriam priorem eius aduentum, & familiaritatis gratiam, quam cum ipsis contrahere dignatus fuerat, gratias exsoluentes, quod tam sedule tamque fideliter solo pietatis intuitu eorum procurauerat legationem: Dominum etiam super omnia collaudantes, qui in seruis suis gloriosus est: qui ita præter spem humanam, prædicti uiri uias & sermonem in manu eius dederat efficacem, ut & gentes & regna ad tantos labores pro Christi nomine tolerandos, sine difficultate cõuerteret. Verè nanque uidebatur sermo hic egressus à Domino, qui ait: uerbũ quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me uacuum, sed prosperabitur in omnibus ad quem mittam illud. Itaque singillatim & in communi multiplici nitebantur eum honore præuenire, ei solum post Deum adscribentes, quod duræ seruitutis (quam per tot annos passi fuerant) soluta erat conditio, & ciuitas sancta pristinæ restituta libertati. Dominus autem Patriarcha (ut prædiximus) pro Reipub. statu & salute ciuiũ, multo precio comparanda in Cyprum nauigauerat, eleemosynas à fidelibus illius regionis mendicaturus, unde tributa & imposita extraordinariè, & supra uires uectigalia persolueret, ne pro eorum defectu aut ecclesias deijcerent tributorum exactores, aut populum gladijs manciparent, sicut anterioribus consueuerant temporibus. Nam omnium eorum quæ circa urbem gerebantur, prorsus erat ignarus, & ad consueta quasi rediturus pericula timebat: cui Dominus interim præter spem quietem procurauerat tranquillam.

Ciuitas mundatur de interemptorum cadaueribus. Qui in arcem se contulerant, Tolosano Comiti se dedunt. Dies illa in perpetuum celebris constituitur. Caput XXIIII.

COmpletis igitur orationibus, & locis uenerabilibus cum omni deuotione uisitatis, uisum est expedire principibus, ne ex interemptorum cadaueribus, aëris pestilens grauaretur corruptela, urbem & maximè templi ambitum ante omnia mundari: unde ciuibus qui casu mortem euaserant, compedibus alligatis id muneris iniungitur: sed quia ad tantum opus non uidebantur posse sufficere, pauperibus etiam de exercitu, merces cotidiana præponitur, ut prædictæ rei dent operam, & sine dilatione urbem expediant. Quo disposito principes ad propria reuersi, domos quales eis interim familia discurrens præparauerat, pro hospicijs habuerunt. Vrbem autem reperientes commoditatibus plenam, et bonis omnibus redundantem, omnes à maiore usque ad minimum cœperunt copiosius abundare. Reperiebantur enim in effractis domibus, auri & argenti, gemmarum & preciosarum uestium, frumenti, uini & olei, sed & aquæ (cuius maximam in obsidione passi fuerant penuriam) ingentes copiæ: unde & ipsi qui domus sibi uendicauerant, poterant habere ad omnem sufficientiam, & indigentibus fratribus secundum caritatem ministrare. Factumque est, ut secunda & tertia & deinceps die, in foro publico rerum uenalium optimis conditionibus exhiberetur commercium, ita etiam ut plebs inferior, necessarijs omnibus abundaret. Dies igitur solennes & dies agentes lætitiæ, cibum & requiem, quibus maximè indigebant, corporibus indulgentes, recreati sunt aliquantulum, diuini muneris largitatẽ admirantes, & cœlestis gratiæ, qua erga eos dignatus est Dominus abundare, perpetuam præ oculis habentes memoriam. Ad maiorem autem tanti facti memoriam, ex communi decreto sancitum, & communi omnium uoto susceptum & approbatum est, ut hic dies apud omnes solennis & inter celebres celebrior perpetuò habeatur, in qua ad laudem & gloriam nominis Christiani, quicquid in prophetis de hoc facto quasi uaticinium prædictum fuerat, referatur, & pro eorum animabus fiat apud Dominum intercessio, quorum labore commendabili, & fauorabili apud omnes, prædi-

cta deo amabilis ciuitas, & fidei Christianę & pristinę libertati est restituta. Interea uerò pars hostiũ ea quæ in arce Dauid, à facie gladij fugiens se contulerat, uidẽtes quod urbem uniuersam sibi populus noster uendicauerat, & quod ipsi obsidionem diutius releuare nõ possent, petita & impetrata à D. Comite Tolosano fiducia, qui circa partes illas turri uicinior hospitatus erat, quod uxoribus & liberis & omni substantia quã secum intulerant, liberum haberent exitũ, & securum usq; Ascalonã cõductum, arcem ei resignauerunt. Qui uerò urbi purgandæ curã susceperunt, adhibita diligentia, & feruentes in opere, partim igne consumptis cadaueribus, partim sepulturæ traditis, prout temporis patiebatur angustia, subitò & intra paucos dies, urbem reddiderunt expeditam, ad solitam eam redigentes munditiã. Vnde & confidẽtius locorum uenerabilium populus frequentabat limina: unde & per uicos & plateas ciuitatis cõuenire, & cõfabulari poterat liberius. Capta est autem prædicta ciuitas, Anno ab incarnatione Domini M.xcix, mense Iulio, decimaquinta die mẽsis, Feria sexta, circa horam diei nonã: Anno tertio, ex quo fidelis populus, tãtę peregrinationis onus sibi assumpserat: pręsidente S. Romanę ecclesię D. Vrbano Papa secundo, Romanorũ uerò Imperium administrante D. Henrico iiij. In Francia uerò regnante D. Philippo. Apud Gręcos autem in sceptris agente D. Alexio: pręuia domini nostri Iesu Christi misericordia, cui est honor & gloria per infinita seculorum secula: Amen.

LIBER NONVS.

Octaua die, post urbem captam, principes conueniunt, ut ex se unum eligendo urbi & regioni præficiant. clerus indiscretè nititur contraire. Caput I.

SANCTA igitur ciuitate per superabundantẽ Domini gratiam Christiano populo restituta, & rebus ad aliquem modum tranquillè collocatis, decursis in multa lætitia, in timore tamen Domini, & gaudio spirituali diebus septem, octaua die cõuenerunt principes, habitaturi tractatum, inuocata Spiritus sancti gratia, ut aliquem de suo eligant collegio, qui regioni præsit, & regiam prouinciæ impendat sollicitudinem. Dumq; essent in eo, cõgregati sunt quidam de clero, spiritu superbię tumidi, quęrẽtes quę sua sunt, non quę Christi Iesu, dicentes se habere uerba secretiora, quæ perferri uelint ad principes, intus in cõclaui residentes & intromissi dixerunt: Nunciatum est clero, quod ad hoc, ut de uobis unum eligatis in regem, conuenistis. Videtur autem nobis propositum uestrum sanctum, & utile, & omni cura executioni mandãdum, si tamen ad id ordine congruo ueniatur. Certũ est porrò, spiritualia tẽporalibus digniora esse: quæ uerò digniora sunt, meritò debere pręcedere. Vnde uidetur nobis, nisi ordo pręposterus studiosè quæratur, quod prius eligenda sit Deo placẽs & religiosa persona, quę ecclesiæ Dei pręesse sciat & prodesse, quàm de secularis potestatis electione agatur. Si hoc ordine uelitis incedere, placet nobis admodum: uobiscum sumus corpore & spiritu: si uerò secus, inualidum censemus, & uiribus carere decernimus, quicquid extra nostrã conniuentiam ordinaueritis. Hæc autem eorum postulatio, etsi in superficie uideretur aliquid honestatis habere, tamẽ intrinsecus habebat malitiæ plurimũ, ut docebunt sequẽtia. Huius autem factionis primicerius erat quidam Episcopus de Calabria, Maturanẽsis uidelicet, qui Arnulpho cuidã, de quo superius satis dictũ est, nimia familiaritate coniunctus erat, & ipsum intra sacros ordines constitutum & sacerdotis filium, & ignominia notatum incontinentiæ, ita ut in expeditione canticum populis se exhiberet, & esset materia fatuis & lasciuis hominibus in choro canẽtibus, contra sacros canones, & contra omnium honestorum uoluntatem, in parriarchalem nitebatur locare sedem. Erat enim peruersæ mentis homo, pro nihilo ducẽs honestatem. unde & cum supradicto Arnulpho facile poterat conuenire, iuxta illud: Qualis quisque est, talium consortio delectatur. Pares enim paribus, ueteri prouerbio, facile iunguntur. Inuaserat autem hic idem Bethleemiticam Ecclesiam, pactus cum prædicto Arnulpho, quod si eius studio in Patriarcham promoueretur, iam di-

ctam ec-

ctam ecclesiam sine quæstione & molestia, perpetuo sibi liceret possidere: sed eius omnia hæc molimenta, mors uicina præuenit, sicut in sequentibus dicetur. Defecerat sane in Clero religionis & honestatis uigor, & dissolutus passim & sine delectu per illicita diffluebat. Dominus Ademarus pię in Domino recordationis Podiensis Episcopus, Apostolicæ sedis Legatus, in fata concesserat. Dominus tamen Vuilhelmus Aurasiacensis Episcopus, uir religiosus ac timens Deum, post prædicti beati uiri transitum, eandem curam suscepit, & quàm diu uixit, administrauit fideliter: sed modico elapso tempore apud Marram quieuit in Domino. His autem defunctis, factum est sicut in Propheta dicitur: Sicut populus, ita & sacerdos: excepto domino Albariensi Episcopo, & paucis alijs, qui timorem Domini habebant pręoculis.

Principes neglecta Cleri contradictione, dominum Ducem eligunt, & electum cum hymnis & canticis sepulchro Domini repræsentant. Caput II.

PRincipes tamen leue & friuolum reputantes prędictorum uerbum, cœpto insistentes operi, nihilominus tractabant de proposito. Tradunt quidam eos, ut magis secundum Deum et secundũ merita personarũ in electione procederẽt, de familiaribus cuiusq; magnorum principum assumpsisse quosdam seorsum, & eos ad iurisiurandi religionem cõpulisse, quatenus de moribus & conuersatione dominorum suorum interrogati, uerũ sine admixtione falsitatis, dicerent: hoc autẽ ea fiebat mente & intentione, ut sic de meritis eligendorum, plenius & fidelius instruerẽtur electores. Qui postmodum ab electoribus sub debito præstiti iuramenti, diligentius interrogati, multa dominorum suorum uitia coacti sunt secretius cõfiteri, uirtutesq; nihilominus enumerare, ut nudo apertoq; iudicio constaret, qualis quisq; esset eligendorum. Inter quos domini ducis familiares interrogati, responderũt, quod in omnibus dñi Ducis actibus, id magis absonũ domesticis suis uidebatur, quod ecclesiã ingressus, etiam post diuinorũ consummatã celebrationem, inde separari non poterat, sed de singulis imaginibus & picturis rationẽ exigebat à sacerdotibus, & ijs qui horum uidebantur aliquã habere peritiam, ita quod socijs suis affectis alijs, in tędium uerteretur, & nauseã: & prandia quæ certo & opportuno tempore parata erãt, diutina & importuna nimis expectatiõe minus tempestiuẽ, magisq; insipida sumerẽtur. Quod audientes qui electorum gerebant officiũ, beatum dixerũt uirum cui hęc sunt, & cui inter defectus cõputatur, quod alius sibi adscriberet ad uirtutẽ: tandẽq; cõsonantes adinuicẽ, post multas deliberationũ partes dominũ in Ducẽ unanimiter eligũt, electũq; sepulchro Dñi cũ hymnis & canticis deuotissimẽ obtulerũt. Dicitˀ tamẽ, quod in dominum Comitem Tolosanum Raymundũ, procerum maxima pars cõueniret: sed hoc intelligentes, quod nisi regnum consequeretur, domum esset statim rediturus, natalis sui dulcedine ducti, etiam contra conscientiam suam, multa de dño Comite confinxerunt ut reus haberetur: ille tamen nihilominus patriam spernens, Christum deuotissimẽ secutus, non abijt retrorsum, sed in anteriora se extendens, peregrinationem, quã semel ingressus est, & uoluntariam paupertatem usq; in finem prosecutus est: sciens quia qui perseuerauerit usq; in finem, hic saluus erit. Et illud: Nemo mittens manum & aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.

Dux promotus, à Comite Tolosano turrim Dauid quam ab hostibus susceperat, reposcit: Dissentiunt principes, sed tamen turrim obtinet postulatam. Caput III.

DOmino igitur Duce, de communi uoto, concurrente omnium consensu, regni apicem obtinente, Comes sancti Aegidij ciuitatis præsidium, arcem uidelicet Dauid, quam sibi ab initio (ut præmisimus) hostes tradiderant, possidebat. Erat autẽ in eminentiore ciuitatis parte, uersus Occidentem sita, & ingentibus quadrisq; constructa lapidibus, unde totam urbem inferius positam erat intueri. Hanc quasi totius ciuitatis nouissimum refugium, uidens Dux sibi deesse, certum si illam haberet, arbitratus se habere principatum, cœpit à domino comite in auditorio eam reposcere. Comes uerò eam, tanquã sibi ab hostibus traditam, usq; in Pascha, quo transire & domum redire proposuerat, eam sibi uelle habere, ut interim cũ suis hostibus in regno moram facere posset, allegabat. Dux uerò nisi turrim habeat, uniuersa se uelle deserere, dicebat: allegans omnino inhonestum esse, ut eo domino designato alter ciuitatis

haberet præsidium, quem quasi parem aut superiorem conspiceret. Comes autem Normanniæ, & Flanderensium Comes domini Ducis partem fouebāt, qui uerò cum domino Comite sancti Aegedij, eius etiam familiares erant, ut domino suo, saltem hac uia, occasionem præberent abeundi, partem iuuabant aduersam. Factumq; est autem, ut quousq; de iure decerneretur, cui cedere deberet, turrim in manu domini Albariensis Episcopi, quasi ad sequestrum de communi consilio commiserit. Ille uerò non expectato iudicio, ante litis contestationem domino Duci dicitur eam tradidisse: cumq; sibi postmodum à nonnullis imputaretur, uim sibi illatam publicè asserebat. Dominus igitur Comes, exacerbatus plurimum, & indignatione plenus, quod turrim ita ignominiosè (ut sibi uidebatur) amiserat, et quod cæteri principes, non satis beneficiorum eius memores, quæ in uia eis sępius contulerat, secus eum minus agerent amicè, descendens ad Iordanem, et aquis eius lotus, ad propria redire, suorum satisfaciens desiderijs, disponebat.

Episcopus Maturanensis, uir subdolus & nequam, quendam Arnulphum sibi similem, in Patriarcham nititur promouere: sed non proficit. Crux Dominica reperitur. Caput IIII.

AT uerò prędictus Maturanensis Episcopus, uir subdolus & nequam, non cessabat interea plebem indoctam contra pios concitare principes, & in uulgus serere, quod inuidię caussa, ut eam liberius possent conculcare, principes nollent ecclesię prouidere. Assumensq; secum eiusdem factionis complices, prædictum Arnulphum, alijs contradicentibus, elegit: & auxilio fretus Comitis Normannorum, cuius erat & fuerat in tota expeditione familiaris & cōuiua, in sedem patriarchalem, fatuo populo suffragia consulta ministante, intronizauit: sed neuter suis adinuentionibus lætatus est diu. Nam Arnulphus temerè assumptam coactus est deponere dignitatē: & eius turpitudinis impudens patronus, uiarum suarum fructus recollegit in proximo. Per idem tempus, inuēta est in parte sanctæ resurrectionis ecclesię, seorsum, portio una Crucis Dominicæ: quam ob metum gentilium, quorum iugum patiebantur fideles, ad ampliorem cautelam, multo ante paucis admissis, occultauerant. Hanc studio & opera cuiusdam hominis Syri, qui eius tam pretiosi depositi fuerat conscius, repertam, theca recondità argentea, primum ad Domini sepulchrum, deinde ad templum Domini, cum hymnis & canticis spiritualibus deportantes, persequentes eam uniuerso clero & populo, consolationē quasi de cœlo missam omnes in cōmune acceperunt, arbitrātes se laborū & molestiarum suarū mercedem cōdignam recepisse.

Quis, unde fuerit, & quibus maioribus fuerit progenitus Dux Godefridus, aperitur. Cap. V.

SAepedicto igitur domino Duce, per Dei gratiam in regni culmine confirmato, scandalisq; omnibus, si qua emerserant, amputatis, regnum in diebus eius conualescere, & confirmari cœpit. Regnauit autem anno uno, peccatis hominum id exigentibus, ne diuturniore tanti principis solatio, regni nouelli plantatio recrearetur, & aduersus ingruētes molestias reciperet consolationē. Raptus est de medio, ne malitia immutaret cor eius: sicut scriptū est, Viri misericordię colligūtur, et nō est qui reputet. Oriundus uerò fuit de regno Francorū, de Remēsi, quæ prouincia ciuitate Boloniēsi est secus mare Anglicū sita, ab illustribus & religiosis originē ducens progenitoribus. Pater eius fuit dñs Eustachius senior, illustris & magnificus eiusdē regionis Comes, cuius multa & memorabilia fuerunt opera, quorū adhuc apud seniores finitimarum regionum memoria, est in benedictione, & in pia recordatione uiri religiosi & timentis Deum. Mater uero inclyta, & inter Occidentis nobiles matronas, tum morum prærogatiua, tum generositatis titulo præclara, Ida nomine, Lotharingiæ Ducis eximij Godefridi, qui cognominatus est Struma, soror. Qui postmodum cum sine liberis esset, nepotem æquiuocum, in filium suum adoptauit, eumq; uniuersi patrimonij sui heredem constituit. Vnde eidem defuncto, in eodem Ducatu successit. Fuerunt porrò huic tres ex utroq; parente fratres, quibus & morum dignitas & uirtutum, tanti principis uerè dabat esse Germanos: dominus uidelicet Balduinus Comes Edissanus, qui eidem postea successit in regno, dominus quoq; Eustachius Comes Boloniensis, patri synonnymus, qui in bonis succedens paternis, post patrem obtinuit

tinuit Comitatum: cuius filiam illustris & magnificus Anglorum rex Stephanus, Coahaldem nomine, uxorem duxit. Hic etiam, ut Domino Balduino fratri absque liberis defuncto succederet, à principibus Orientalibus citatus, uenire noluit, timens, ne sine scandalo eius promotio celebrari non posset. Tertius fuit Dominus Vuilhelmus, uir inclytus, à paterna & fratrum simul honestate, & strennuitate non degener. Duo primi dominum & fratrem suum in expeditione secuti sunt, tertio domi remanente. Fuit autẽ sicut & secundũ interiorem hominem, morum gerens prærogatiuam, & cui meritò primitiua cõpeterent, dominus Godefridus uir religiosus, clemens, pius, ac timens Deum, iustus, recedẽs ab omni malo serius & stabilis in uerbo, seculi uanitates contemnens: quod in illa ætate, & militari præsertim professione rarum est: in orationibus iugis, & in operibus pietatis assiduus, liberalitate insignis, affabilitate gratiosus, mansuetus & misericos, in omni uia sua commendabilis, & Deo placens. Fuit autem & corpore procerus, ita ut maximis minor, & mediocribus maior haberetur: robustus sine exemplo, membris solidioribus, thorace uirili, facie uenusta, capillo & barba flauus mediocriter, in usu armorum & exercitio militari omnium iudicio quasi singularis.

Matris præsagium de futuro statu filiorum. Caput VI.

HOrum tantorũ principum mater, sancta & religiosa, et Deo placẽs femina, dum adhuc esset in ætate tenera, spiritu plena diuino, futuras præuidit cõditiones, & statum qui præparabatur adultis, quasi quodam prædixit oraculo. Nam dum semel circa matrem, sicut mos est puerulis, luderent adinuicem, & sese lacessentes, ad matris gremium frequentem haberent recursum, accidit quod eis sub eius chlamyde latentibus, uir uenerabilis comes Eustachius, eorum pater, ingressus est. Vbi cum mutuò se prouocarent, pedes & manus agitantes, matris, qua induta erat, aperta chlamyde, quæsiuit comes, quid nam esset quod ibi tam crebro moueretur. cui illa respondisse dicitur: Tres magni principes, quorum primus Dux, secũdus Rex, tertius Comes futurus. Quod postmodum benigna dispensatione diuina impleuit clementia, & uerum prædixisse matrem, rerum euentus subsequens declarauit. Primus enim dominus Godefridus, ut præmissum est, defuncto succedens auunculo, eius ducatum obtinuit, regnum etiam Hierosolymorum postmodum uniuersorum principũ electione consecutus: in quo secundus natu, dominus ei Balduinus successit: tertius, dominus Eustachius, qui defuncto patre succedens in uniuersum, auitam eorum, ut præmissum est, obtinuit hæreditatem. Præterimus denique studiosè, licet id uerum fuisse, plurimorum construat narratio, Cygni fabulam: unde uulgò dicitur, sementinã eius fuisse originẽ, eo quòd à uerò uideatur deficere talis assertio. Vnde his prætermissis, ad id quod cœperamus de domino Duce, prosequendum redeamus. Huic autem inter cætera quæ de more suo gessit egregiè, accidisse dicitur quiddam memoria dignum, quod præsenti dignum diximus inserere narrationi.

Recensetur factum eius memorabile in quadam monomachia. Caput VII.

IN singulari nanque quodam certamine, quod ipse multum inuitus subijt, sed iuxta regionis consuetudinem, salua opinionis suę integritate declinare non poterat, extitit factum eius memorabile, & pręsenti narratione dignum. Passus est uir insignis à quodam nobili & potẽte uiro (qui de numero erat principum, eiusque dicebatur consanguineus) in curia domini Imperatoris, super quibusdam ingentibus prædijs, & late diffuso patrimonio quęstionem: super qua, cum utrique parti, experiendi gratia dies esset præfixus, eo adueniente, præsentes se exhibuerũt tam reus quàm actor in curia. Vbi lite contestata, cum prædictus uir nobilis proponeret uenditionem. Dux autem quantũ poterat reniteretur, secundum leges patriæ, adiudicata est inter eos monomachia, id est pugna singularis. Cumque imperij maiores principes ad hoc tãtis elaborarent uiribus, ne tam insignes uiri spectaculum de se populo præstarẽt indignum, seque tanto uellent subijcere discrimini, in quo alterutrius opinionis integritas posset periclitari, & nõ proficerent: mandata est executioni imperialis sententia, & uulgi stãte corona, principibus de more circumpositis, locũ ingressi sunt, futuro certamini deputatam, Martem dubium experturi. Dumque in eo conflictu à uiris illustribus, & magnificis strenuè nimis decertaretur & uiriliter, casu contigit, quòd uibrato in aduer-

sarij clypeũ ictu, Ducis confractus est gladius, ita ut supra capulum uix ad semipedalem quãtitatem in manu eius fieret residium. Quod uidentes qui astabant principes, quòd Ducis conditio facta esset multo deterior, indicta pace, adeũt Imperatorem, & supplicantes impetrant, ut de compositione erga tam egregios principes tractare liceat. Vnde dum inter eos tractaretur diligentius, ea quæ ad pacem erant rogantes, Dux omnino repulit: & irreuocabiliter perseuerans, agonem reiterat, rediens in id ipsum. Dũq; eius aduersarius propter integritatẽ gladij sui sibi quasi superior factus uidebatur, instat proteruius, Duci negans requiem, quousq; Dux ad solitã recurrẽs uirtutem, qua singulariter præeminebat, & ira succensus, irruens capulo quem gestabat manu, tanta circa tempus uirtute percussit aduersarium, quod eum quasi seminecem, solo deiecit prostratum, ut penè uita uideretur omnino destitutus, & eiecto proprij fragmento gladij, & hostis prostrati gladium manu tenens, principes ad se uocat, qui eum prius de compositione conuenerant, & rogat attentius, monens ut de pace tractantes, uirum insignẽ, qui iã defecerat tam ignominiosè, subtraherent. Qui admirantes Ducis uirtutem egregiam, et misericordiam incomparabilẽ, pace impetrata, controuersiam tam honesto fine sopierunt, ut tamẽ Dux uictor, & immortali dignus gloria apud omnes haberetur.

Item factum eiusdem egregium in uictoria Imperatoris Henrici contra Radulphum pseudoregem Saxonum. Caput VIII.

ILlud quoq; factum, est haud inferioris gloriæ, in frequenti hominum uersatur memoria, quod præsenti lectioni nihilominus dignum duximus inserere. Saxonum populus, inter Germanicas nationes ferocissimus, Romani imperij iuga ferre detrectans, & liberioribus habenis excussis, disciplinę regulam negare cupiens, à D Henrico Imperatore defecerat: inq; sua adeò erat obstinatus proteruia, ut contra prædictum Augustum, regem sibi crearet quendam comitem, Radulphum nomine, uirum nobilem de eodem populo. Hac iniuria permotus Imperator, uniuersos imperij principes ad se generaliter fecit euocari. Quibus ante se constitutis, iniuriã omnibus tum notam pandit, ad ultionem inuitat. Illi uerò omnes imperij gloriam ęmulantes, & Saxonũ enorme delictum nimis ægrè ferentes, certatim semetipsos exponũt: sed uires cõpromittũt, nõ esse dissimulandã tantam contra Romanũ imperiũ asserunt iniuriã, plectendum morte tã peculiare flagitiũ: & lesę crimen maiestatis, ultore gladio feriendũ decernunt. Ex cõdicto igitur, & domini Imperatoris mandato, ad locũ destinatum, die præfixa, infinita millia secum trahentes, adsunt, de uniuersis imperij finibus tam Ecclesiastici, quàm cæteri principes, Saxonum regionem uiolenter ingressuri, & exacturi de tantis iniurijs uindictã. Cumq; cõgressionis dies immineret, & ordinatis legionibus uterque exercitus in procinctu se haberet præliandi, conuocatis ad se principibus Imperator, quærit cui tutè possit imperiale committere uexillum, & tantorum exercituum constituere primicerium? Cui de communi consilio datum est responsum: Dominum ducem Lotharingiæ Godefridum præ omnibus ad id oneris idoneum & sufficientem esse. Cui, tanquam uiro à tot milibus electo, & singulariter omnium iudicio excellenti, tradidit Aquilam, multum inuito, & renitenti. Contigit autem illa die, quod confligentibus inter se hinc inde exercitibus, & hostiliter nimis adinuicem gladijs instantibus, Dux cum Aquila præcedens Imperatorem, uersus aciem, cui præerat pseudorex Radulphus, contendens, illuc aciẽ, cui præerat Imperator, direxit: ad quam perueniens, confracta & dissoluta acie regis, præsente Imperatore & principibus aliquot, uexillum quod gestabat, regi per uitalia pectoris immersit: & eo transuerberato, ad terrã deiecit exanimem: denuo signum, licet cruentatum, erigens Imperiale. Videntes autem Saxones, regem suum defecisse, defecerunt & ipsi, domino Imperatori se dedentes, & satisfactione iniuncta pro delicti modo, receptis munitionibus & obsidibus, quorum interuentu se obligauerunt, ne aliquando simile attentarent, in gratiã reuersi sunt. Hęc aũt idcirco inseruimus, ut quantus esset apud maximos orbis terrarũ principes, hic de quo agimus, uir inclytus, insinuet. Maximũ eñ esse, nemo est qui dubitet, à tãtis principibus, qui pares in orbe nõ dicuntur habere, unum omniũ iudicio optimũ designari, præsertim cùm ipse eorum

iudicium

iudicium opere tam insigni approbauerit:& præsenti argumento, quod uerum de illo sensissent, edocuerit. Fuerunt & alia multa eiusdem uiri inclyti magnifica & admiratione digna opera, quæ usq; in præsens in ore omnium, pro celebri uertuntur historia. Inter cætera quoq; propositum habens peregrinationem ineundi, castrum, unde ei cognomen erat, Bilionem uidelicet, in agro situm munitione, commoditatibus, & longe lateq; diffuso territiorio, celebre ac nominatissimum, Ecclesiæ Leodiensi, pia liberalitate in perpetuam eleemosynam concessit habendum. Sed nos qui ea tantum quæ apud nos gessit, describere sumus aggressi, ad propositum redeamus.

Quam pia liberalitate erga ecclesias quæ sunt Hierosolymis, abundauerit: & quod humilitatis intuitu, regio diademate noluit insigniri Caput IX.

POstquam igitur regnum obtinuit, paucis diebus interpositis, sicut uir religiosus erat, in his quæ ad decorem domus Dei habebant respectum, solicitudinis suæ Domino cœpit offerre primitias. Nam protinus in ecclesia Dominici sepulchri, & templi Domini, Canonicos instituit, eisq; ampla beneficia, quæ Præbendas uocant: simulq; & honesta domicilia circa prædictas Deo amabiles ecclesias assignauit: ordinem & institutionem seruans, quas magnę & amplissimę a pijs principibus fundatæ ultra montes seruant ecclesię: plura etiam, nisi mors eum præuenisset, collaturus. Adduxerat etiam prædictus uir Deo amabilis peregrinationem ingressurus, de claustris bene disciplinatis monachos uiros religiosos, & sancta conuersatione insignes, qui toto itinere, horis diurnis & nocturnis ecclesiastico more, diuina ibi ministrabant officia. Quos, postquam regnum adeptus est, iuxta eorum postulationem, in ualle Iosaphat locauit: amplissimoq; loco, eorum gratia, contulit patrimonium. Quæ autem, & quanta sint, quę ecclesijs Dei pia liberalitate concessit, longum esset enumerare: ex tenore tamen priuilegiorum ecclesijs indultorum, colligere est, quod & quanta sunt, quæ uir Deo plenus, pro animę suę remedio locis uenerabilibus erogauit. Promotus autem humilitatis causa, corona aurea, regũ more, in sancta ciuitate noluit insigniri: ea contentus, & illi reuerentiam exhibens, quam humani generis Imperator, in eodem loco usq; ad crucis patibalum pro nostra salute spineam deportauit. Vnde quidam in Catalogo regum, non distinguentes merita, eum dubitant connumerare: magis attendentes quæ exterius geruntur in corpore, quàm quæ fidelis & Deo placẽs anima mereatur. Nobis autem non solum rex, sed regum optimus, lumen & speculũ aliorum uidetur. Non enim consecrationis munus, & ecclesiastica spreuisse credendus est princeps fidelis sacramenta: sed pompam seculi, & cui omnis creatura subiecta est, uanitatem, & perituram humiliter declinasse coronam, ut immarcessibilem alibi consequeretur.

Princeps Aegyptius militiam & uires suas omnimodas contra nostros excitat, & in Syriam dirigit. Caput X.

PEr idem tempus, urbe recens capta, dum adhuc principes, qui eam diuino mancipauerant cultui, nondum essent diuisi abinuicem, tumor insonuit, & uere sic erat, quod princeps Aegyptius, inter Orientales potentissimus, ex uniuersis regionibus ditioni suæ subiectis militares conuocauerat copias, & exercitus collegerat infinitos, indignẽ ferens, quod populus barbarus, de ultimis egressus terrarũ finibus, in regnum suum introierat, & prouinciam in proprio suo subditam occupauerat uiolenter. Vocatoque ad se militiæ suæ principe Elephdalio, qui alio nomine dicebatur Emireus, præcipit ut uniuersum Aegypti robur, & omnes imperij uires colligens, in Syriam ascendat, & populum præsumptuosum deleat de superficie terræ, ita ut non memoretur nomen illius ultrà. Erat aũt hic idem Emireus Armenius nomine, à Christianis habens originem parentibus: sed diuitiarum immensitate suffocatus, apostatauerat à creatore suo, fide neglecta, ex qua iustus uiuit. Hic idem etiam eodem anno, quo à fideli populo est obsessa, & fidei restituta Christianę, eandem à populo protectam ciuitatem, a Turcorum potestate domino suo uendicauerat: uixq; eam mensibus undecim obtinuerat quietam, cùm Christianus exercitus eam, propitio Domino, ab indebitę iugo seruitutis eripuit. Indignatus ergo, quod tam reciso tempore sua potitus erat uictoria, & quod momentanea uidebatur, & erat per eum domino suo acquisita possessio,

borem sibi gratanter assumit iniunctum, sperans de his qui factum eius denigrauerat, posse facilius triumphare. Assumpto igitur sibi uniuerso exercitu, & uniuersis Aegyptijs uiribus, qualis Aegyptiaca dioecesis in optimo statu constituta tunc poterat ministrare, ascendit in Syriam, in spiritu uehementi, & intolerabili fastu, propositum habens populum nostrum delere, ne eius extaret memoria. Sed Domino uisum est aliter, qui est terribilis in consilijs super filios hominum. Veniens igitur cum equitatu magnifico, & ingentibus copijs, ante Ascalonam castrametatus est. Denique associauerant se eorum expeditionibus ex uniuersa Arabia, & finibus Damascenis ingentes copiae. Et licet Turci prius non satis bene cum Aegyptijs conuenirent, sed suspectas mutuo suas haberent uires, & aemulum contra se alternatim dilatare satagerent imperium: tamen nostrorum metu, etsi non ob gratiam, quam haberent mutuam, conuenerunt adinuicem, ut in nostrorum qui de nouo aduenerant supplantationem molirentur aliquid: satius arbitrati, suorum pati fastus aemulorum, & iugum etiam portare quàm barbarorum duros & feroces nimium gladios experiri. Sic igitur Aegyptiorum, Arabum, & Turcorum congregatis in unum innumerabilibus copijs, in agro (ut praediximus) Ascalonitano castra contulerant, inde Hierosolymam profecturi: nec enim arbitrabantur, quod tantae multitudini noster occurrere praesumeret exercitus.

Dux è diuerso completis apud Hierosolymam Letanijs & orationibus, circa Ramulam congregatis principibus, expeditiones collegit. Caput XI.

QVo audito, cōgregati adinuicem nostri principes, episcopi, clerus, & populus uniuersus, arma baiulantes spiritualia, & ante sepulchrum Domini cum gemitu & lachrymis, corde contriti & humiliato prostrati orabāt, postulantes à Domino ut populum suum clementer ab imminentibus liberaret periculis, quem usque in praesens misericorditer sibi conseruauerat uictorem: & qui locum sanctificationis suae mundari uoluerat, eum ulterius contaminari propter gloriam nominis sui non pateretur. Inde etiam nudis pedibus cum hymnis & canticis spiritualibus ad templū Domini eodem deuotionis feruore accedentes, effusis coram Domino praecordijs, orabant dicentes: Parce Domine, parce populo tuo, & ne des haereditatem gentibus in perditionem. Quibus de more completis, praecepta ab episcopis benedictione, & ordinatis qui medio tempore urbi praeessent ad custodiam uiris prudentibus, Dux cum Comite Flandrensium ex urbe profectus, in campestria descendit Ramulensia, caeteris principibus in urbe relictis. Porrò uiri illustres, dominus Eustachius, Ducis frater & dominus Tancredus, euocati à ciuibus Neapolitanis, ut urbem sine molestia reciperent, illuc de mandato Ducis erant profecti. ubi moram facientes, tum propter loci opulentiam, tum ut urbi sufficientem designarent custodiam, horum quae sic dicebantur erant ignari: sed euocati à domino Duce, sine dilatione redeunt, reliquis principibus associati. Dux uerò & Flandrensium Comes, peruenientes Ramulā, ubi de facto plenius sunt edocti, certum habentes quod praedictus Eumerius cum suis copijs ante Ascalonā consedisset, misso omni celeritate nuncio, reliquos principes, qui rei expectantes certitudinem in urbe remanserant, coepit euocare.

Committitur praelium, & nostris diuinitus confertur uictoria, receptis diuitijs innumerabilibus. Caput XII.

AT uero Comes Tolosanus, & alij Deo deuoti principes cognito per Ducis nuncium, quod in tam graui multitudine hostes aduenerant, quodque tam in uicino castra locauerant, inuocato de superius auxilio, collectis quas pro tempore & loco habere poterant uiribus, in campestria Philistijm ad eum locum qui hodie dicitur Ybelim, ubi dominum Ducem esse cognouerant, descenderunt. Erant autem eis equitum mille ducenti, peditum uero circa nouem millia. Cumque ibi per diem noster quieuisset exercitus, circa horam undecimam apparuit eis in campestribus, quasi de remoto, multitudo ingens: quam rati hostilem esse exercitū, praemissis ducentis leuioris armaturae, qui de eorum statu & numero reliquos instruerent, ipsi se ad arma praeparant: cumque accederent propius qui praemissi fuerant, cognouerunt armenta esse boum, equorum, camelorumque phalanges. Erant tamen ibi animalibus curam praestantes equites, pastorū uice armentis custodiā intendentes. Ad quos cum peruenisset no-

fet noster exercitus,non expectato congressu, fugerunt tam pastores, quam qui pastoribus præerãt equites, gregibus & armentis sine custode relictis. Capti tamẽ sunt quidam ex eis,quorum relatione de hostiũ statu,& proposito plenius edocti, cognouerunt quòd prædictus princeps iuxta eos,quasi ad miliaria septem castra locauerat, propositum habens post biduum accedere,& nostrum delere exercitum. At uerò nostri certi de prælio acies instruunt nouem,quarum tres præponunt,tres locant in medio,tres pręcipiunt subsequi,ut undecunq; ad eos hostium fiat accessus,triplicem ibi reperiant acierum ordinem sibi obiectum. De hostium uerò numero nullus poterat habere certitudinem: nam & infinita erat eorum multitudo,& singulis diebus incrementi aliquid eorũ accedebat uiribus. Sic igitur obtenta sine contradictione præda, quæ præ nimia multitudine numerum excedebat,noctem illam transegerũt gaudentes, more tamen prudentum, & quibus disciplinæ militaris plena erat experientia, curam circa se peruigilem,& debitas obseruantes excubias. Mane autem facto,uoce præconia bellum indicitur, & instructis ordinibus Domino rei commendantes exitum,in hostes unanimiter properant,uictoriæ spem in eo collocãtes, cui facile est cũ paucis multos superare. Porrò Aegyptij,& qui eis adhæserant de partibus Syriæ nostrorum uidentes instantiam,& animositatem importunã, longe aliter sapientes quã prius cœperũt de uiribus diffidere,& in sua numerositate spei minus & minus habere fiduciæ, arbitrantes omnẽ illam quæ occurrebat multitudinem hominum esse cohortes. Nostrorum sane ut dictum est,modicus erat numerus, sed pręda, de qua iam superius fecimus mentionem,casu,nemine ducente,nostris legionibus se applicauerat, ita ut nostris iter sigentibus non procederet, & eisdem proficiscentibus continuo sine duce sequeretur: arbitrati ergo nostrorum infinitum esse numerum,uiresq; incomparabiles, fugerunt nemine persequente, uix etiam in fuga salutem inuenire posse sperantes. Amissus est ergo illa die,casu incognito, scandalorum fomes, auctor seditionum Maturanensis episcopus, ignorantibus cunctis eius exitum: quocunque tamen casu id acciderit, rebus humanis exemptus desijt comparere. Dicitur tamen quòd à domino Duce ad uocandos principes qui in urbe remanserant missus, dum rediret, captus sit ab hostibus, & occisus, aut carceri perpetuo mancipatus. Collata igitur de superius uictoria, in hostium castra noster peruenit exercitus. Vbi tantam uariæ suppellectilis & peregrinarum copiam inuenit diuitiarum, ut usque ad nauseam satiati, mella fastidirent, & placentas: & pusillus & abiectus dicere posset, Inopem me copia fecit. Sic igitur fugientibus aduersarijs, palma sine labore nobis concessa, cum ingentibus gratiarum actionibus reuersi sunt Hierosolymam, tam principes quàm uniuersus Christianus exercitus,onerati manubijs,& prædam inauditam secum trahentes, gaudentes & exultantes in Domino, tanquam uictores capta præda quando diuidunt spolia.

Discedunt principes ab inuicem. Normannus & Flandrensis patriam repetunt. Tolosanus redit Constantinopolim, Tancredus urbi præficitur Tiberiadensi. Caput. XIII.

His ita gestis Deo amabiles, Deoq; deuoti principes domini Normannorũ Flandrensiumq; Comites,consummato fœliciter assumptæ sibi peregrinationis itinerario,ad propria redire disponunt: inde iter arripientes, nauigio Constantinopolim ad dominum Imperatorem Alexium peruenerũt: à quo benignẽ tractati, & cum honestis dimissi muneribus, auctore Domino, sani & incolumes in suam se patriam receperunt. Quorum alter, Normannorum uidelicet Comes,domum rediens,rerum statum, ab eo quem reliquerat, peregrè proficiscens,secus à uoto, longè inuenit mutatum: nam dum in expeditione Domino militaret, frater eius primogenitus Vuilhelmus, qui cognominabatur Ruffus, rex Anglorum, uita functus, sine liberis discessit: cumque ei successionis ius & regni primitiua merito competerent,frater eius Henricus natu se posterior persuadens regni principibus,quòd frater suus Hierosolymis rex constitutus,redeundi animũ non haberet, regnum Angliæ hac fraude obtinuit. Reuersus ergo frater,ab eo cœpit (sicut & de iure poterat) regnum instanter reposcere. Cumq; ille id negaret penitus,classe parata, & cõuocatis copijs in Angliam

Valeriam urbem maritimam, quę est sub castrum Margath, peruenerat, ubi fixerat inuitis ciuibus sua tentoria. Porrò dominus Balduinus, eum è uestigio sequens, apud prędictam urbem eundem repperit, coniunctis agminibus cœpto insistunt itineri. Applicauerant autem per eosdem dies, apud Laodiceam Syrię, homines de Italia: inter quos erat uir literatus & prudēs, religiosus quoque ualde & honestatis amicus, dominus Dabertus Pisanorum Archiepiscopus, quidam quoque de Apulia Episcopus, Arianensis. hi etiam castris prædictorum se adiunxerant. unde & numerus factus est maior, ita ut sexus promiscui, tam equitū quàm peditum, diceretur esse multitudo ad uiginti quinque millia. Iter ergo aggressi, & oram secuti maritimam, non nisi hostiū reperiunt urbes, unde cum maxima difficultate, & alimētorum penuria, uiam poterāt incœptam conficere: cum enim non haberent commercia, & uenalia nō reperirēt, defecerat uiaticulum in eorum cistarcijs. Sed & algoris uehementia, & imbrium intemperies, multos ad supremū compulit desertū: hyems enim erat, mensis Decemb. Soli enim Tripolitani & Cæsarienses, in tam prolixo itinere, transeuntibus obtulerunt uenalia, & tamen cum multo alimentorum defectu, & famis angustia procedebant, non habentes iumenta & apta sarcinis deuehendis animalia. Tandem protegente eos diuina clementia, peruenerunt Hierosolymam, ubi à domino Duce, & ab uniuerso clero & populo deuotè suscepti, loca sancta corde contrito & in spiritu humilitatis perlustrantes, fide discunt oculata, quod uerbo & doctrina prius comprehenderent. Celebrato sanè in Bethleem Dominicæ natiuitatis die, præsepe uident, & speluncam admirabilem, ubi pia Dei genitrix, salutis porta, mundi reparatorem pannis inuoluit, & lacte pauit uagientem.

Dabertus ecclesiæ Pisanæ Episcopus, Hierosolymitanæ ecclesiæ præficitur Patriarcha. Caput XV.

CVm igitur usque ad illum diem, quasi per menses quinque Hierosolymitana uacasset ecclesia, proprium non habens antistitem, conuenerunt qui præsentes principes erant, ut in ea parte ecclesiæ Dei prouiderent. Demum post multa deliberationum libramina, prædictum uenerabilem uirum dominum Dabertum, de communi omnium consilio in sedem collocant Patriarchalem: nam quod de Arnulpho prius factum fuisse diximus, sicuti imprudenter factū fuerat, ita & subito & facile dissolutū est. Prędicto ergo uiro Dei in sede collocato, tam dominus Dux Godefridus, quàm dominus princeps Boamūdus, hic regni ille principatus humiliter ab eo susceperunt inuestituram, ei arbitrantes se honore impendere, cuius tanquam minister ille in terris uicem gerere credebatur. Quo facto, assignatæ sunt domino Patriarchę possessiones, tam illæ quas tempore gentilium à diebus Græcorū, Græcus habuerat Patriarcha, quàm quædam erogatæ de nouo, ut haberet unde honestè sustentari posset domus Patriarchalis. His ita ritè completis, sumpta à domino duce licentia, dominus Boamundus, dominus quoque Balduinus, in fines suos reuersuri, ad Iordanem descenderunt. inde per uallem illustrem, eiusdē fluminis ripam sequentes, Scytopolim transeuntes, usque Tiberiadem peruenerūt. Vbi assumptis sibi neçessarijs ad iter alimentis, secus mare Galilææ uiam carpentes, Phœnicem Lybanicam ingressi, Paneadem, quæ est Cæsarea Philippi, à dextris prætereuntes, Ituream ingredientes, usque ad locum cui nomen Heliopolis, quæ alio nomine dicitur Malbec, accesserunt. Inde ad oram maritimam redeuntes Antiochiam, protegente eos diuina clementia, sani & incolumes attigerunt.

Studio malignorum inter Ducem & Patriarcham, graues consimulatæ suscitantur quæstiones, super turri Dauid, & quarta parte ciuitatis. Caput XVI.

INterea Hierosolymis studia & opera quorundam malignorū, quibus semper cordi est scandalum serere, & aliorum inuidere tranquillitati, suscitata est quęstio, inter dominum Patriarcham, & dominum Ducem, domino Patriarcha reposcente ab eo ciuitatem sanctam Deo ascriptam, & eiusdem ciuitatis præsidium: simulque urbem Ioppensem, cum suis pertinentijs. Cum que aliquandiu agitata esset præsens quæstio, Dux, sicuti uir humilis erat, & mansuetus, ac timens sermones Domini, in die Purificationis beatæ Mariæ uirginis, præsente clero & populo uniuerso, Eccle-

Eccleſiæ ſanctę reſurrectionis, quartam partem Ioppe rieſignauit. Poſtea die ſancto
ſubſequentis Paſchæ, in præſentia, cleri & populi, qui ad idem feſtum conuenerant,
urbem Hieroſolymam cum turri Dauid, et uniuerſis eiu; pertinentijs, in manu domi
ni Patriarchæ reſignauit: ea tamen conditione, ut prædictis urbibus cum territorijs
ſuis ipſe interim frueretur, quouſq; captis ex alijs urbibus una uel duabus, regnum
Dominus permitteret ampliari. Quod ſi medio tempore Dux abſq; legitimo defun
geretur hærede, prædicta omnia abſq; difficultate, omni cõtradictione remota, in di
tionem domini Patriarchæ cederunt. Hęc omnia etſi relatione aliorum comperta, et
etiam quorundam opera ſcripto mandata, pręſenti interſeruimus narrationi: miran-
dum tamen, quibus rationibus motus dominus Patriarcha, hanc aduerſus Ducem
ſuſcitauerit quæſtionem, cùm nec uſpiam legerimus, aut à uiris fide dignis audieri-
mus, ea conditione domino duci, regnum autoribus Principibus fuiſſe traditum, ut
alięui perſonę, alicuius pręſtationis animę, uel perpetuo uinculo ſe ſciret obligatum.
Nec pro craſſa & ſupina noſtra ducenda eſt ignorantia, cum quolibet mortalium am
plius harum rerum ueritatem, diligenter inueſtigauerimus, ad hoc ſpecialiter ſtudio
ſè, ut ea præſenti ſcripto mandaremus, ſicuti longè antè, in noſtro fuit propoſito.

Qua ratione quarta pars ciuitatis in ius & poteſtatem domini patriarchæ ceſſerit. Caput XVII.

VEruntamen quartam partem ciuitatis ab introitu Latinorum, & etiam à multis
retro temporibus, Hieroſolymorum Patriarcham certum eſt tanquam propri-
am poſſediſſe. Quod qualiter acciderit, & unde initium poſſidendi habuerit, & cauſ-
ſam breuiter aperiendum eſt: nam nos ſtudioſius hoc inueſtigantes, frequenti inqui-
ſitione tandem ad huius rei peruenimus indaginem. Habent ueterum traditiones,
dum ciuitas illa ab infidelibus detineretur, nunquam pacem continuam, uel ad tem-
pus modicum habuiſſe: ſed frequẽtibus bellis, & crebris obſidionibus, finitimis prin-
cipibus eam ſibi uendicare uolentibus, perpetuò fuiſſe fatigatam. Vnde eius & tur-
res & mœnia tum uetuſtate, tum obſidentium opera, in ruinam collapſa, hoſtium in-
ſidijs locum latè patêre cogebant. Cùm igitur ea tempeſtate Aegyptiorum regnum
uiribus & diuitijs, ſed & prudentia ſeculari, cæteris quæ uel in Oriente uel in Auſtro
erant regnis eſſet pręſtantius, uolens Aegyptius Calipha imperij ſui fines porrigere,
& ſuam longè lateq; propagare ditionem, miſſis exercitibus, uniuerſam Syriam uſq;
Laodiceam, quæ Antiochiæ contermina, Cœles Syriæ limes eſt, uiolenter occupa-
uit: deſignatiſq; præſidibus, qui urbibus tam maritimis quàm mediterraneis præeſ-
ſent, uectigalia conſtituit, & uniuerſam regionem ſibi fecit tributariam: præcipiens
ſingulorum ciuibus locorum, ciuitatis ſuæ muros reædificare, & turres ualidas per
circuitum erigere. Hac cõmuni lege procurator qui Hieroſolymis præerat, eiuſdem
loci compulit habitatores legibus parere communibus, & mœnia cum turribus in
ſtatum reformare priorem. Quibus cùm partes futuri deſignarentur operis, conti-
git ex malitia magis quàm ex opum comparatione, quod quanta pars ſtructuræ illi-
us, miſeris Chriſtianis qui in urbe degebant, deſignaretur. Erant autem pręducti fide
les, tot angarijs & perangarijs, tributis & uectigalibus, & aliorum ſordidorum mune
rum præſtatione attennuati adeò, quòd omnium opes uix ſufficerent, ut una uel duę
de prædictis turribus reſarcirentur, uidentes ergo quòd occaſiones quęrerent aduer
ſus eos, non habentes aliud refugium, ad Pręſidem acce dunt, cum lachrymis ſuppli-
cant, orantes, ut iuxta eorum poſſibilitatem onus eis imponatur, nã quod iniunctum
eis fuerat, omnino inſufficientes erant portare. Qui cum à ſua pręſentia eos excludi
præcepiſſet ſub graui interminatione dixit: Edicta ſummi principis, ſacrilegium eſt
uiolare: aut ergo opus iniunctum conſommabitis, aut ultoribus gladijs, tanquam lę-
ſæ maieſtatis reos, uos oportet ſuccumbere. Tandem multiplicatis interceſſoribus,
& munerũ interuentu, apud Pręſidem ferias obtinent, quouſq; miſſis lega
tionibus, ad Dominum Conſtantinopolitanum Imperato-
rem, eius ad peragendum opus pręductum, implo
rent eleemoſynam.

Item

Item de eodem, & quæ loca uenerabilia sæpe dicta pars infra se contineat. Cap. XVIII.

DEstinati ergo nuncij ad prædictum principem, & lachrymas fidelis populi non sine suspirijs audientium, quantum possunt exprimunt diligentius: pandentes ex ordine, sputa, colaphos, uincula, carceres, bonorum direptiones, cruces, supplicia quæ miser ille populus pro Christi nomine incessanter pateretur, et nunc quas de nouo aduersus hanc plebeculam ad perdendum eos quærerent occasiones. Porrò tunc agebat in sceptris, uir prudens & magnificus D. Cōstantinus, qui cognominatus est Monomachus, Constantinopolitanum Imperium strenue & uiriliter administrans. Is lachrymosis Christi fidelium petitionibus gratuitum impendens assensum, pecuniam promittit, unde opus iniunctum possit absolui, eorum molestijs & continuis afflictionibus plena charitate compatiens. Adijcit tamen conditionem, quod ea lege sit eam pecuniam eis largiturus, si apud regionis dominum id obtinere possint, ut intra prædictum muri ambitum, quem de Imperialibus eleemosynis erigere proposuissent, nulli nisi Christiano habitare liceret. Scribit igitur ad Cyprios, ut si Hierosolymitę fideles id possent impetrare, de uectigalibus & fisco debitis tantam eis pecuniam ministrarent, quę prędicto operi sufficere possit. Illi uerò ad propria reuersi, domino Patriarchæ & plebi quomodo egerint, pandunt seriatim. qui gaudētes urbē amplexi sunt, & ad implendam legem pactorum, quam dominus adiecerat Imperator, omni studio fideliter elaborant. Missis igitur nuncijs ad magnum & supremum eorū principem, Aegyptium uidelicet Calypham, prosequente eos diuino fauore, apud eundem prędictam impetrant postulationem, & munimentum, eius subscriptione & sigillo corroboratum, insuper obtinent. Tandem fæliciter consummato negocio, ad propria reuersi, designatam muri partem, autore Domino, compleuerunt: anno ab incarnatione Domini M.LXIII. Regnante apud Aegyptios, & id fieri permittente Bomensor Elmonstensab, anno tricesimo sexto ante urbis liberationem. Habitauerunt sanè usque in illum diem, promiscuè cum fidelibus, Sarraceni: sed ab ea hora, audita iussione Principali, ad alias ciuitatis partes de necessitate se contulerunt, quarta prædicta fidelibus sine contradictione dimissa. Vnde conditionem suam uidentur fecisse longè meliorem: nam de cohabitatione uirorum Belial, multo sepius oriebātur scandala, & multiplices eis accedebant molestiæ: tandem seorsum habitātes, sine admixtione zizaniorum degebant quietius: si quas habebant quæstiones, ad cogitationem referebant ecclesiæ, & mediante domini Patriarchę (qui pro tunc erat) arbitrio, controuersias inter se decidebant. Sic ergo ab ea die, & ea ratione qua prædiximus, prędicta pars ciuitatis quarta, alium non habebat, nec habuit iudicem, nisi Patriarcham, & eam quasi propriam ecclesię sibi perpetuò uēdicauit. Distinguitur etiam quarta prædicta hoc modo: à porta Occidentali, quæ dicitur Dauid: per turrim angularem, quę cognominatur Tancredi, usque ad portam Septentrionalem, quæ dicitur Protomartyris Stephani, est ambitus muri exterioris. Interius uerò limes est uia publica, quæ ab eadem porta usque ad mensas numulariorum directè protenditur, & inde iterum ad portam occidentalem. Continet autem intra se uenerabilem locum Dominicæ passionis & resurrectionis, Domum hospitalis, utrunque monasterium, uidelicet uirorum sanctimonialium, quorum utrunque cognominatur De Latina: domum etiam Patriarchalem, & Canonicorū Dominici sepulchri claustrum, cum suis pertinentijs.

Quis esset status regni per illa tempora: & quomodo Dux urbem maritimam Arsur obsedit: & qua de causa eandem soluerit obsidionem. Caput XIX

EOdem tēpore, cùm iam ferè omnes principes qui in expeditione uenerant, essent ad propria reuersi, ita quòd Dux solus, cui regnum erat commissum, & dominus Tancredus, qui in partem solicitudinis à domino Duce tanquam uir strenuus & prudens, & felix, erat detentus: tam modicæ erant nostrorum facultates, & militantium copiæ, ut omnibus conuocatis, & certatim concurrētibus, uix inuenirētur equitum trecenti, & peditum duo millia. Vrbes autem qui in nostram uenerant ditionem paucæ admodum erant: & locis hostilibus interiectis, interpolatæ, ita ut summo periculo, cum necessitas id exposcebat, de una ad aliam ueniretur. Suburbana autem etiam in nostrorum finibus uniuersa ab infidelibus & Saracenis incolebātur: qui sæuiores hostes nostro erant populo, eoque peiores quo & domestici: nulla enim pestis efficatior

o catior

cantor ad nocendũ, quàm familiaris inimicus. Hi non solũ incautè gradiẽtes uijs publicis obtruncabant, & hominum mancipabant seruituti, uerumetiam agrorum culturam denegabant, ut fame nostros affligerent, malentes ipsi esuriẽ pati, quàm nostris, quos hostes reputabant, aliquam ministrare commoditatẽ. Nec solum urbibus egressi, suspectas habebant semitas, uerùm et in domibus intra urbium mœnia constitutis, propter inhabitantium raritatem, & patulas hostibus murorum ruinas, uix tutus inueniebatur ad quiescendum locus. Nocturni enim fures, urbes uacuas, & raro habitatore cultas, clandestinis irruptionibus effringebant, in proprijs domicilijs multos opprimentes: unde nonnulli, clàm multi etiam manifestè possessiones quas acquisierant deserentes, reuertebantur ad propria, arbitrantes quod una die hi qui patriam tueri nitebantur, ab hostibus opprimerentur, & non esset qui eos ab imminentibus cladibus posset eruere. Hi causam edicto dederunt, ut annua præscriptio locum haberet, & eorum foueret partes, qui in tribulatione perseuerantes per annum & diem tranquille & sine quæstione aliquid possiderent. Quod introductum est, ut prædiximus, odio illorum qui timoris causa suas reliquerant possessiones, ne post annum redeuntes, ad earum admitterentur uendicationem. Cumq; tãta regnum laboraret inopia, adiecit tamen uir Deũ timens, Deoq; amabilis, autore Domino, regni fines ampliare: conuocatisq; militaribus auxilijs, & populo regionis, urbem maritimam, Ioppensi conterminam, quæ olim dicta est Antipatrida, nunc uerò uulgari appellatione dicitur Arsur, obsidet. Sed cum in ea essent uiri fortes, & strenui armis, uictualibus & cæteris ad hos usus necessarijs abundantes, Dux uerò exterius grauem sustineret inopiam, & maxime quia naues non habebat, quibus obsessis introitum negaret & exitum, necessitate compulsus, prædictam soluit obsidionẽ, expectans ut tempore procedente, magis opportuna sibi ad id complendum concessa, diuinitus eidem se offerret occasio: sed morte pręuentus immatura, ad optatum propositum non peruenit.

Factum memoria dignum, quod Duci in eadem obsidione accidit. Caput XX.

ACcidit autem in eadem obsidione dignum memoria quoddam, quod præsenti lectioni curauimus inserere. De montibus Samariæ, in quibus urbs Neapolitana sita est, quorundam suburbanorum reguli deferentes secum xenia panis & uini, caricarumq;, & uuæ passæ, ad prędictã descenderunt obsidionem, magis (ut credimus) ut nostrorum explorarẽt uires & multitudinem, & de statu eorum plenius edocerentur, quàm ut Duci deferrent munera. Hi postquam in exercitum peruenerunt, ut ante Ducem introducerentur, cœperunt instanter postulare: in cuius constituti præsentia, obtulerunt donaria quæ secum attulerant. Dux aũt, sicut uir humilis erat, & seculi pompã omnino declinans, super saccum stramine plenũ, humi positum, residebat, suos expectãs quos pabulatũ emiserat. Quod intuẽtes illi, admiratione stupidi, quærierunt, cur tantus princeps, & tam admirabilis dominus, qui ab Occidente uenerat, totum cõcusserat Orientẽ, & regnũ maximũ in manu ualida occupauerat, ita sederet inglorius, ut neq; tapetia, neq; holoserica circa se more haberet regio: nec stipatus satellitibus armatis, formidabilem se præberet accedentibus. Quibus ita percunctantibus, quæsiuit Dux quid loquerẽtur: quo cognito, respondit: Quod homini mortali sufficere meritò terra pro sede tẽporali poterat, cui post mortẽ perpetuũ domicilium est pręstitura. Quod audiẽtes qui gratia tentãdi accesserant, admirãtes uiri respõsum, humilitatem & prudentiam, abierunt dicentes: Quia uerè hic est, qui uniuersas regiones debeat expugnare, & cui repositũ est de uitæ merito, populis & nationibus principari. Mirabantur & timebant pariter finitimarũ habitatores regionũ, peregrini uirtutem, & successum populi, eoq; in maiorẽ rapiebantur admirationẽ & metum, quo hęc suorum relatione, quibus amplius credere tenebantur, cognouerant, & usque ad Orientis ulteriora factum hoc tam mirabile diuulgabatur.

Boamundus Antiochenorum princeps apud urbem Meloteniam capitur. Caput XXI.

DVm hæc ita in regno Hierosolymorum aguntur, accidit quod quidam Gabriel nomine, Armenius natione, qui urbi Meloteniæ, trans Euphratem in Mesopotamia sitæ præerat, Persarum timens incursum, & eorum non ualens sustinere molestias,

lestias,legatos misit ad D.Boamundum Antiochenorum principem, inuitans ut ad se uenire non differat,prædictam urbē quibusdam cōditionibus interpositis,ilicò recepturus. Quod audiens uir magnificus D.Boamundus,uocationem uiri impigrè secutus,assumpto sibi solito comitatu,transito Euphrate,Mesopotamiam ingressus,penè iam ad urbem prædictam peruenerat,cùm ecce Turcorum quidā potentissimus satrapa,Dasmam nomine,eius aduētu præcognito, ex improuiso in eius comitatum irruit:& incautos opprimens,quosdam in ore gladij peremit,reliquos uerò multitudinem hostium ferre non ualentes,adegit in fugam. Ipse uerò D.Boamundus,peccatis exigentibus,captus est ab hostibus, & eorum uinculis mancipatus. Quo successu elatus, de multitudine exercitus,quē secū trahebat copiosum,præsumens,eandem urbem obsidione uallat, in proximo sperans se eam habituram. At uerò qui de prædicto periculo euaserant,Edissam peruenientes,Comiti ex ordine pandūt casum,qui D.principi & eis acciderat. Quod intelligens uir strenuus,domino principi tāquam fratri uterino compatiens, & periculoso rei euētu commotus,interim militares cum omni celeritate conuocat copias:& sumptis ad iter necessarijs, ad partes uelox accelerat. Distare autem dicitur prædicta ciuitas ab Edissa itinere dierum trium, quod subito & maturè conficiens,iam proximus urbi aderat:sed audiēs prædictus Dasmam Comitis aduentum,obsidione soluta,secum ducens D. Boamundum, quem tenebat in uinculis,in partes regni sui,prælium declinans, secessit ulteriores. At uerò comes audiens, quod prædictus Dasma eius formidans aduentum, ab obsidione descesserat,insectatus est triduo fugientem:uidēs quod non proficeret,Meleceniam reuersus est,ubi à prædicto Gabriele magnificè,cum ingenti copia ac gloria susceptus,tractatus optimè,ciuitatem eisdem conditionibus, quibus domino Boamundo prædictus Gabriel obtulerat habendam,recepit.Hisq; peractis, ad propria reuersus est.

Dux inuadit incautius se habentes,& inde cum præda maxima reuertitur. Arabum quidam regulus,uidens uirtutem Ducis,cum eo paciscitur. Caput XXII.

INterea dum uir insignis dominus Dux,& sui,qui cum eo(alijs discedētibus)ut regnum conseruarent,Hierosolymis remanserant,tanta laborarēt inopia,tanta affligerentur paupertate quantam uix aliquis uerbo posset exprimere:accidit,quod per exploratores,quibus merito fides erat adhibenda, nunciatum est, quod in partibus Arabię trans Iordanem,in regione Ammonitarum quidam Arabes incautius se haberent:unde si super eos repentè irrueretur,ingentia possent lucra reportari. Quibus uir illustris persuasus,conuocatis secretius,tam equitū quàm peditum copijs, quales regnum recens ministrare poterat, transito Iordane, hostium fines ingressus est:ubi feliciter consummato negocio,dum cum ingenti prēda gregum & armentorum, & infinitis mancipijs reuerteretur, nobilis quidam, & populo suo prēclarus princeps, de gente Arabum industrius,& disciplinæ militaris feruentissimus amator, impetrata pace per internuncios, ad eum cum honesto nobilium eiusdem gentis accessit comitatu. Audierat enim multorum relatione,de populi huius uiribus,& gloria,qui ab Occidente descendens,per tot terrarū spacia,& tantam laborum multitudinem uniuersum sibi Orientem subiecerat:& præcipuè de Ducis uirtute singulari, & strenuitate prēcipua, unde studio feruentissimo eum uidere gestiebat. Accedens igitur,& exhibita reuerētia, cū debitę salutationis affatu, multa prēcum Ducem rogauit instātia,ut in conspectu eius,gladio suo, camelum maximū, quem presentē ad eum usum exhibuerat,ferire dignaretur,ut & ipse posset uirtutis eius alijs testimonium perhibere. Cui dux,quoniā ad uidendum eum de remoto aduenerat,acquieuit:& euaginato gladio,cameli presentis caput amputauit ita facilè tanquam si rem fragilem iussus esset prēscindere quo uiso,obstupuit Arabs uirtutis immensitatē:sed in mente sua multum id adscribebat ensis acumini. Vnde impetrata licentia, ut confidentius loqueretur, quēsiuit,utrum cum alterius gladio simile quid posset operari:Dux uerò subridens, eiusdem nobilis uiri sibi dari prēcepit gladium: quo arrepto, aliud sibi eiusdem generis animal iussit præsentari:quo percusso,caput eius uno ictu sine difficultate prēcidit. Hic uerò primum sępe dictus uir nobilis admirari cœpit cum stupore uehemēti,et ictus uehemētiā,nō ex ferri acie,sed ex robore uiri cognouit procedere. Quodq;

de uiri uirtute audierat, uerum esse comperit: unde oblatis muneribus in auro & argento, & in equis, domini Ducis sibi conciliauit gratiam: & reuersus ad propria, uirtutis, quam in Duce uiderat, præco factus est, ad quoscunque loquebatur. Dux uerò cum præda & manubijs Hierosolymam reuersus est.

Obitus ducis, & eiusdem sepultura. Caput XXIII.

EOdem mense, Iulio uidelicet, idem dominus Godefridus, regni Hierosolymorum egregius moderator, ualida & incurabili correptus ęgritudine, ęgrotare cœpit ad mortem. Tandem inualescente morbo, nec exaudiente remedia, assumpto salutis nostræ uiatico, deuotè pœnitens, & uerus Christi confessor, uiam uniuersæ carnis ingressus est, centuplum accepturus, & cum beatis spiritibus uitam possessurus æternam. Obijt autem decimoquinto Cal. Augusti: anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo. Sepultus est uerò in ecclesia Dominici sepulchri, sub loco Caluariæ, ubi passus est Dominus. Vbi & successoribus eius usque in præsentem diem pro sepultura deputatus est locus.

LIBER DECIMVS.

Dominus Balduinus Edissanus comes: defuncto fratri succedit in regno. Caput I.

RECEDENTE ab hac luce, sed tamen lucem meliorem cõsecuto, inclytæ & piæ in Domino recordationis, domino duce Godefrido, primo ex Latinis regni Hierosolymorum moderatore insigni, uacauit regnum mensibus tribus. Tandem uerò, siue de supremo domini Ducis iudicio, siue de communi principum, qui pauci erant consilio, citatus est dominus Balduinus Edissanus comes, domini prædicti ducis ex utroque parẽte frater, ut in regnum accederet, iure sibi debitum hæreditario & fratri succederet in eadem cura. Hic in adolescentia sua liberalibus disciplinis conuenienter imbutus, clericus, ut dicitur, factus est, & in Remensi, Cameracensi, Leodiensi ecclesijs beneficia, quæ uulgò Præbendæ dicuntur, gratia generositatis, qua singulariter præminebat, obtinuit: tãdem ex causis nobis occultis, arma capessens militaria, deposito clerici habitu, miles effectus est. Demumque procedente tempore, uxorem ex Anglia duxit illustrem & nobilem, dominam Gutueram nomine, quam secum deducens, dominum ducem Godefridum, dominum Eustachium fratres suos, uiros uirtutum & immortalitatis memorię, in expeditionem illam primam faustam & felicem secutus est. Prædicta uerò eius uxor, antequam Antiochiam fidelis perueniret exercitus, longo fatigata dolore, apud Maresiam optimo fine uita decessit, ibique sepulta est, ut prædiximus. Ipse autem postmodum ab Edissano duce uocatus, & ab eo adoptatus in filium, & post eius mortem Comitatum cum suis pertinentijs consecutus, sicut diligenter præmissum est: uxorem duxit cuiusdam nobilis & egregij Armeniorum principis, Tafroc nomine: qui cum fratre Constantino circa Taurum montem præsidia habebant inexpugnabilia, multasque uirorum fortium copias: unde & propter diuitiarum & uirium immensitatem, genus illius reges habebantur. De uera autem eius secundum carnem origine, & de progenitorum excellentia, uel natiuitatis loco non multum est necessarium repetitos edere tractatus: nam dum superius domini Ducis gesta conscriberemus, sufficienter de illa quæ communis est ambobus, edisseruimus ingenuitate.

De corporis habitudine, & qualitate morum eiusdem domini Balduini. Caput II.

DIcitur autem fuisse corpore ualde procerus, ita ut, sicut de Saul dicitur, altior esset uniuerso populo ab humeris supra capillum, & barba fuscus, carne tamẽ mediocriter niueus: naso aquilino, & prominẽte pusillum labro superiore, cum subiecto dentium ordine aliquantulum depresso: non tamen eatenus, quod usque ad uicium ei posset imputari. Grauis in incessu, habitu & uerbo serius, chlamydem semper deportans ab humeris, ita ut ignotis grauitate (quàm uerbo prætendebat, & habitu) episcopus magis quàm secularis persona uideretur. Veruntamẽ ut uitiatę propaginis &

primæ maledictionis hæredem se non dubitaret, carnis dicitur lubrico impatienter laborasse: ita tamen cautè quæ ad illum defectum respiciunt, negocia procurare satagebat, ut nemini scandalum, nulli uis maior, nulli enormis infligeretur iniuria: quodq; rarum est in huiusmodi, uix ad paucos ex cubicularijs eius, huius rei poterat peruenire notitia: tamen si morte peccatorum ad excusandas excusationes in peccatis eius fautor quærit descendere, uidetur aliquantulum apud homines, & si nō apud districtum iudicem, excusationem habere de hoc peccato, sicut in sequentibus dicetur. Fuit autem nec multum distētus pinguedine, nec immoderata macie tenuis, sed media quadam corporis habitudine, promptus ad arma, ad equū agilis, impiger & solitus: quoties eum uocabant regni negotia. Porrò magnificentiam, animositatem, & disciplinæ militaris experientiam, & cæteras animi bene dispositi dotes egregias, quas uelut iure hæreditario à progenitoribus in se transfusas, tam ipse quàm fratres eius perpetuò possederunt, superfluum uidetur in eo commendare, præsertim cum domini Ducis ita extiterit expressus æmulator, ut crimen sibi reputaret ab eius uestigijs declinare: eo tamen excepto, quod cuiusdam Arnulphi, hominis nequam & pessimi (qui Hierosolymis erat Archidiaconus, cuius ad malum omne opus & intentio prona dicebatur, de quo superius fecimus mentionem, quod sedem inuaserat Patriarchalem) nimia utebatur familiaritate, & regebatur consilio, quod ei ad notam imputabatur.

Comes Garnerus, defuncto Duce, turrim occupat, prædictum Balduinum occultè citat internuncijs. Caput. III.

DEfuncto igitur domino Duce, & sepulturæ tradito, ut præmisimus: hi, quibus de suprema uoluntate mandauerat testamenti sui executionem, arbitriū deferentes defuncti, suam illius iudicio prætulerunt uolūtatem, nā neq; arcem Dauid domino Patriarchę Daberto tradiderunt, nec ciuitatem eius resignauerūt ditioni, sicut testamenti tabulis continebatur, & sicut in die sancto paschę, quod proximè præterierat, præsente clero & populo, in ecclesia Dominicæ resurrectionis, Dux in Domino pię recordationis, pactis inter eum & dominum Patriarcham initis, interseruerat. Huius autem contumaciæ princeps erat quidam comes Garnerus de Grez, miles acerrimus, dominorum Ducis & Comitis consanguineus: hic confestim mortuo Duce, prædictam turrim inuadens, diligenter cōmunierat, miseratq; ad dominum comitem Balduinum occultè nuncios, alijs ignorantibus, ut uelocissimus, & sine dilatione ueniret, dumq; sub eo facto à domino Patriarcha sollicitaretur frequentius, ut Ducis uoluntati satisfaciens, arcis ius ecclesiæ resignaret, nectabat ambages, moras cōtexens, & tempus quocunq; modo quęrens redimere, ut Comes citatus, interim iure suo adhuc illibato posset accedere: sperans, multum gratiæ apud sæpe dictum Comitem, pro huiusmodi fidelitate exhibita, se inuenturū, à qua spe delusus decidit, præter omnium opinionē. Accidit enim, quòd infra quinq; dies, idem Comes, casu uita decessit, omnibus ducenibus pro miraculo, & domini Patriarchę meritis ascribētibus, quod hostis & persecutor ecclesię ita subita morte defecerat: sed neq; in eius defectu ecclesię melior facta est conditio. Nam qui in præsidio erant, quod acciderat non magnifacientes, in eadem usq; ad aduētum Comitis Edissani perstiterunt. Porrò dominus Patriarcha sciens Comitem uocatum esse, & eius formidans aduētum, uolens eius promotionem quocunq; modo impedire, domino Boamūdo Antiochenorum principi, epistolam rei seriem plenius continentem dirigit. Cuius rescriptum ad maiorem rei euidentiam, præsenti inserere curauimus lectioni.

Epistola domini Deiberti, ad principem Antiochenorum. Caput IIII.

SCis fili charissime, quoniam me ignorantem & inuitum, bonæ tamen ac sanctę intentionis affectu, in eam quæ omniūm ecclesiarum singularis est mater & gentium domina, Rectorem & Patriarcham elegeris, electūq; communi tam cleri ac plebis, quàm principum assensu, in huius summæ dignitatis sedem, licet indignum, Dei præeunte gratia locaueris. In quo ergo culmine constitutus, quanta pericula, quot labores, quot persecutiones sustineam, iniurijs offensus mille, meus cognoscit animus, & ipse cognoscit omnium inspector Christus. Vix enim dux Godefridus dū adhuc uiueret non tam propriæ uoluntatis arbitrio, quàm malorum persuasione seductus,

ea reliquit ecclesiæ tenenda,quę Turcorum temporibus,qui tunc fuerat Patriarchâ, tenuerat,& sancta Ecclesia,cum amplius honorari, & exaltari debuerat,tunc maiora desolationis & confusionis suæ opprobria sustinuit.Resipuit ille tamen,& per miseri cordiam Dei ab impietatis desistens proposito, in die purificationis beatę Mariæ uir ginis,de Ioppe quartam partem ecclesię sancti Sepulchri dedit: & post in die Pascha lis solennitatis,iam ultra superbè sapere,aut in seculari pompa confidere respuens, di uino nutu compunctus,cuncta quæ iuris erant Ecclesiæ,liberè reddidit: & homo san cti Sepulchri ac noster effectus,fideliter se Deo, & amodo militaturum spopondit. Reddidit itaque nostræ potestati turrim Dauid, cum tota Hierosolymitana urbe, eiusq; pertinentijs,& quod in Ioppe ipse tenebat: sic tamen, ut ob rerum temporalium insufficientiam,nostra concessione,ipse hæc tam diu teneret, donec illum Deus in captione Babylonis, aut aliarum urbium amplificasset. Si autem absque hærede masculo moreretur,hæc omnia absque ulla cōtradictione ecclesiæ redderentur.Hæc omnia cùm in præsentia totius cleri ac populi in die solenni Paschæ ante sacrosanctum Sepulchrum confirmasset, & in lecto ægritudinis de qua mortuus est, coram multis & probatis testibus ipse constituit:quo defuncto,Comes Garnerius,ut hostis contra ecclesiam Dei insurgens,fidem pactum iustitię nihili pendens, turrim Dauid contra nos muniuit:& legatis suis ad Balduinum directis,mandat, uti ecclesiam Dei directurus, resq; eius uiolenter occupaturus, quantocyus ueniat: unde iudicio Dei percussus,quarto post obitum Ducis die obijt.Hoc autem ipso mortuo, uiri ignobiles, ac de plebe, adhuc eandem turrim cum tota urbe occupantes tenent, aduentum Balduini,ad ruinam ecclesiæ & totius Christianitatis interitum pręstolantes.At ego, qui solius Dei clementiæ, tuæq; dilectioni,fili charissime, sum relictus, miserijs omnibus calumnijsq; insidiantium mihi malignorum circumuentus, tibi soli, quia in te solo post Deum confido, & spei meæ anchoram in tuæ dilectionis soliditate figo,tibi(inquam)soli,quas patior ęrumnas, imò quas ecclesia patitur, uoce flebili & anxia pietate & cogitatione refero. Tu autem si quid pietatis habes, & nisi paternæ gloriæ uis esse degener filius (qui tyrannica crudelitate, clausum ab impia manu dominum Apostolicum Gregorium de urbe Roma eripuit, unde memorabile seculis omnibus nomen emeruit) omni occasione remota, festina uenire, & terræ Regniq; tui cura in militibus tuis prudentioribus sapienter disposita, sanctæ Ecclesiæ miserabiliter laboranti, misericorditer succurre. Et certe scis ipse, quoniam auxilium tuum,consiliumq; promiseris, & debitorem sanctæ ecclesię ac mihi sponte tua feceris.Scribe igitur ad Balduinum literas, interdicens ei, ne sine licentia nostra & legatione(cùm ille tecum in Patriarchaṁ & Rectorem ecclesię Hierolymitanę me elegerit) sanctam Ecclesiam deuastaturus, & res eius occupaturus, ullo modo ueniat: monstrans ei (quoniam ignorabile est) tot uos pro eadem ecclesia labores sustinuisse, totq; pericula, ut illa libera fieret,non ut nunc uilis & abiecta seruire cogatur illis, quibus dominari & præesse iure materno debet.Quod si ille iustitiæ resistēs,rationabilibus acquiescere noluerit, per eam quā beato Petro debes obedientiam,cōtestor, ut quibuscunque modis uales,aut etiam si necesse sit,armis aduentum eius impedias. Quicquid autem super ijs quę mando, tu facturus sis, galea tua ad me sub festinatione missa,per hunc eundem,quem ad te mitto nuncium,mihi charissime manifesta.

Accedit Dominus Balduinus,Hierosolymam properans,& circa fluuium Canis hostium reperit insidias. Caput V.

HAnc tamen epistolam,ad dominum Boamūdum minimè credimus peruenisse. Nam eodē mense quo dominus bonę memorię Dux carne dissolutus,migrauerat ad Dominum, modico ante uel postea captus erat ab hostibus, sicut diligenter præmissum est. Dominus uerò Balduinus Edissanorum Comes, reddita sibi egregia Medorū metropoli,Meletenia, fausta felicitate fruebatur, & perdomitis hostibus in circuitu,admodum aliquam sibi pacem & populo suo, per Dei gratiam obtinebat: cùm ecce nuncius ab Hierosolymis properans, dominum Ducem eius uita decessisse nunciat: cognitoq; quod amici & fideles fratris defuncti eum instanter uocabant, ut ad regni maturaret successionem, congregato sibi ducentorum equitum, &

octin-

octingentorum peditum comitatu, resignata terra in manus cuiusdam consanguinei sui, uiri prudentis & egregij, domini uidelicet Balduini de Burgo, qui sicuti in illo cõmitatu, ita & postmodum in regno successit, VI. Nonas Octobris uersus Hierosolymam iter arripuit, mirantibus nonnullis, quod cum tam exiguo apparatu, tantum iter per medios hostium fines aggredi proposuisset. Cùm aũt peruenisset Antiochiam, uxorem cum ancillis quæ ei famulabantur, cum onerosa supellectile, & plurima parte sarcinarum præcepit ad mare descendere, ubi & nauigium iusserat præparari, quo illa honeste usque Ioppen deuehi posset, nam hæc sola ex maritimis urbibus, in nostram uenerat ditionem, reliquis omnibus adhuc ab infidelibus detentis. Hoc autem eo uidetur fecisse, intuitu, ut hostium regiones transiturus, expeditior esset ad ea quæ occurrerent negotia, atque ad casus repentinos omnino paratior. Inde Laodiceam Syriæ perueniens, oram maritimam secutus, per Gabulum, Valeniam, Maracleam, Antaradon, Archim, usque Tripolim peruenit: ubi ab eiusdem ciuitatis rege, in castris extra urbem muneribus & honore præuentus, didicit eodem insinuante rege, quod Ducach Damascenorum rex, proficiscenti ei in uia præstruxerat insidias. Et procedẽs inde & Bibliũ pertransiens ad fluuium peruenit, qui cognominatur Canis. Est autem in eodem transitu locus periculosissimus, inter montes excelsos, rupiũ asperitate & ascensu arduo, nimis imperuius: & fretosum mare, uix habens latitudinis cubitos duos, longitudinis autem stadia quatuor. Has locorum angustias & callem periculosum obsederant, ut transitum impedirent, regionis incolæ, & de Turcis nonnulli: qui ut iter domini Comitis præpedirent, ad hoc de remotis conuenerant partibus: ad quem locum cùm peruenisset dominus Comes, præmissis aliquot de suis qui rem prætentarent, cognouerunt quosdam de ijs qui locum munierant, transito flumine descendisse in planum: quod uidentes nostri, timentes ne post se maiores reliquissent insidias, rei statum domino Comiti per unum ex ipsis indicauerunt. Qui sine mora aciebus instructis eis occurrens, ad congrediendum paratos reperit: in quos animoso irruens impetu, primo conflictu eorum soluit manipulum, pluribus ex eis interemptis, reliquis autem in fugam conuersis: sarcinisq; depositis ibi ut castra locarent, præcipit: & cùm locus esset arctus aliquantulum inter montes & mare, noctem duxerunt in multo discrimine peruigilem, molestias eis irrogantibus, tam ijs qui in montibus aditus præoccupauerant, quàm qui in nauibus ab urbibus Beritensi & Biblio descenderant, sagittarum tota nocte multitudinem immittentes, & circa extrema castrorum multa nostris inferentes incommoda, & tantis exacerbantes angustijs, ut equos fessos ex itinere, & præ caloris immensitate sitibundos, ea nocte quamuis prope esset fluuius, non posset adaquare.

Vincuntur hostes, & expedito itinere Balduinus peruenit Hierosolymam. Caput VI.

POstea autem illucescente die, cõmunicato cum suis consilio, præcepit Comes, ut compositis ad iter sarcinis redire incipiant: & præmissis debilioribus, & qui ad arma nõ multũ poterant, ipse cum robustis sequebatur, non solũ à tergo, uerum ex utraque latere irruentium sustinens impetus. id autem prudenter nimis et callide suo more, ut hostes deciperet, adinuenerat, non de suo diffidens comitatu, sed ut eum fugientem insequentes, inq; locis patentibus hostes reperiens, cum eis liberius cõgredi posset: plurimũ enim angustias metuebat. Dumq; sic in redeundo eius laboraret exercitus, hostes arbitrati caussa formidinis eos reditum maturare, tanto instant proteruius, quanto eos amplius timore deiectos arbitrantur. Descendentes igitur de locorum angustijs, certatim per loca liberiora nostros urgentissime cœperunt insectari, ita ut qui in nauibus erant prædam affectantes, in terram desilirent, sperantes sine difficultate tanquam deuictis hostibus trophæum reportare. Videns autem Comes quod montes deseruerant, & iam plana tenentes, nostris instabant urgentibus, indicto suis reditu, erectis uexillis, in hostes acrius instantes regreditur: eumq; insecutæ acies, domini prætereuntis exemplo irruunt animosius: & antequã in montes more solito se possent recipere, & gladijs in eos uibratis deſæuiunt, usq; ad supremã internitiem nõ parcentes. Illi uerò nostrorũ nõ ferentes impetum, & cędentiũ robur admirãtes, & stupẽtes instantiã, nullã defensioni dant operã, sed in sola fuga spẽ habẽtes ea uia saluti

uia saluti consuluerūt, ita ut nec qui de nauibus exierant, ad mare redire præsumerēt, & qui ad montes se cōtulerant, dum incaute fugiunt, periculosa incurrentes præcipitia, improuisæ mortis mille uias inuenirent. Hostibus igitur ita prostratis, nostri uictores ad locum ubi sarcinas & impedimenta dimiserant, cum exultatione redeunt: ubi nocte quiescentes, benedixerunt Dominum, qui potentes deponit, & exaltat humiles. At uero die sequente retrocedentes, usq; ad locum qui dicitur Vima, curam sibi, et equis debitum impendentes sollicitudinem, prædam inter se more militari diuiserunt, & capta mancipia. Mane uerò subsequente, uolens dominus Comes, comitatui suo prudenter fideliterq; prouidere, assumptis sibi de expeditiotibus equitibus non nullis, ad locum ubi pridie conflictus fuerat, accessit intrepidus, perscrutari uolens, utrum adhuc angustias detinerent aduersarij, an locus transire uolentibus libere pateret. Vidensq; transitum hostibus uacuum, & sine difficultate permeabilem, suos facit euocari: qui audita optabili legatione ad locum peruenientes, sine molestia dominum Comitem consecuti, locum transeunt, quem diu habuerant suspectum, & meritò formidabilem: & accedētes ad pagum Beritensiū, ante urbem castrametati sunt: inde oram sectantes maritimam, & transeuntes Sydonem, Tyrum & Ptolemaidam, usque ad locum cui nomen Cayphas peruenerunt. Comes uerò suspectum habens dominum Tancredum, propter illam enormem & nimis indebitam, quam in eum apud Tarsum Ciliciæ commiserat, iniuriam, neminem suorum in urbem prædictam permisit introire, timens ne uir magnificus, offensæ memor, uellet ei uicem rependere. Porrò dominus Tancredus aberat, ciues tamen eius, domino Comiti exeuntes obuiam, benignè multum & fraterno charitatis affectu, rerum uenalium, & maximè eorum quæ ad uictum erant necessaria, bonis conditionibus obtulerunt commerciū. Inde per Cæsaream, deinde Arsur uiam legentes maritimā, usq; Ioppen peruenerunt, ubi ab uniuerso clero & populo solenniter exceptus, fauentibus uniuersis, pro Domino se gessit. Inde profectus Hierosolymam, occurrente sibi uniuerso clero & populo, tam Latinorum quàm aliarum nationum, cum hymnis & canticis spiritualibus, tanquam Regem & dominum suum introduxerunt gaudentes.

Patriarcha Dabertus, Balduini timens aduentum, in ecclesiam montis Sion, relicta domo Patriarchali, se confert. Caput VII.

PEr idem tempus, Arnulphus, de quo superius fecimus mentionē, primogenitus Sathanę, filius perditionis, uidens quod à Cathedra Iacobi, quam ausu temerario inuaserat, meritis exigentibus decidisset, molestare cœpit & turbare quietem domini Daberti, quem eadem ecclesia de communi omnium conniuentia sibi præfecerat. Statim enim post Ducis obitum, apud dominum Balduinum Comitem, eum Simonię accusauerat, cleri quoque partem conciliauerat aduersus eum, sicuti malitiosissimus erat, & scandalorum sator. Erat etiam potens, & in diuitijs superabundās, archidiaconatum habens eiusdem ciuitatis, & pro stipendijs Templum Domini & Caluariæ locum: Sic ergo quoniam & diues erat, & prudens ut faceret malum, plurimum in clero, magis autem apud seculares poterat personas. Videns itaq; dominus Patriarcha & prędicti Arnulphi malitiam, (qui ei datus erat pro stimulo) & Comitis crudelitatem, suspectum habens eius aduentum, descendens de domo Patriarchali, in ecclesiam montis Sion se contulerat, ibiq; scandala fugiens, priuatus lectioni & orationi uacabat: unde prędictæ domini Comitis receptioni & honori eidem à ciuibus impenso, suam non exhibuerat pręsentiam.

Comes uersus Ascalonam expeditiones dirigit. Iordanem transit, terras hostium uiolenter ingreditur, tandem Hierosolymam redit. Caput VIII.

CVm igitur per dies aliquot, Comes moram fecisset in urbe, ut sibi & equis aliquam indulgeret requiem, ordinatis regni negotijs, quantum ad illud præsens uidebatur sufficere, sicuti homo laboriosus erat, & ocia fugiens, congregata expeditione, tam ex ijs quos secum eduxerat, quàm quos in regno repererat subitus & improuisò ante urbem astitit Ascalonam. Vbi cum egredi ciues contra eum formidarent, uidensque quod non multum proficeret, campestria secutus, quæ inter montes &

tes & mare media interiacent, suburbana inuenit: quorum habitatores relictis domibus, in specus subterraneos cum uxoribus & liberis, cum gregibus & armentis se contulerant. Erant autem latrunculi & prædones, uiarum effractores publicarum, qui crebris irruptionibus inter Ramulam & Hierusalem, iter reddiderant ualde periculosum, in uiatores incautos ferro hostiliter sæpius sæuientes: quo cognito, Comes instare præcepit uehementius, & igni ad ostia speluncarum adhibito, fumidam docet adhibere materiam, ut fumo inclusos molestante, ad deditionem cogeret, uel aëre suffocatorio spiritus compelleret exhalare. Factumq; est ita, quòd qui intus erant, incendiorum cauma, fauillam, fumiq; importunitatem non ferentes, sine conditione in manus se darent Comitis. Quibus non parcens, iuxta id quod eorum uidebantur exigere merita, centum ex eis decollari præcepit: sumptis uictualibus, quæ tam ad usus hominum quàm iumentorum apud eos reperta sunt necessaria. Tribu Simeon decursa, ad montana inde conscendit: ubi locum sepulturę Patriarcharum Abrahę Isaac & Iacob, & Lebrem, Hebron uidelicet, quę alio nomine dicitur Cariathiarbe, prætereuntes, per uineas Engaddi, ad uallem descendit illustrem, ubi est mare salsissimum. Deinde Segor, (paruulam quidem, sed tamen quæ Loth de Sodomis fugientem nouit saluare) transeuntes, fines Moabitarum ingressi, Syriā Zobal perlustrauerunt uniuersam, tentantes si quid eis occurreret, in quo gentem perfidam lædere possent, suas uerò conditiones reddere meliores, nihil tamen illo toto itinere profecerunt, nisi quòd de bonis hostium se & equos & iumenta exhilarabant. Præcognito enim eorum aduentu regionis incolæ, ad montes imperuios & ad consueta confugeranr ręsidia, ita ut uniuersam nostri deambulantes regionem, uacuam & sine cultore reperirent. Tandem uidens dominus Comes quod non proficeret, & quòd Natiuitatis Dominicæ immineret solennitas, eandem uiam, qua uenerat, reuersus, xij Cal. Ian. die festo sancti Thomæ Apostoli, Hierosolymam ingressus.

Reconciliatis adinuicem Patriarcha & Comite, Comes in regem inungitur. Caput IX.

ANno igitur ab incarnatione Domini millesimo centesimo primo, reconciliatis adinuicem domino Patriarcha, & domino Comite Balduino per quorundam prudentum commendabilem interuentum, in die sancto Natiuitatis Dominicæ, in ecclesia Bethleemitica, astantibus clero & populo, ecclesiarū quoq; prælatis & regni principibus, consecratus est in regē, inunctus per manum D. Daberti memorati Patriarchæ dominus Balduinus, & regio diademate solenniter laureatus.

Tancredus ueteris memor iniuriæ, ab eo discedit ab Antiochenis uocatus. Caput X.

DOmino itaq; Balduino, ut prædictum est, regni solium obtinente, & in regno constituto, dominus Tancredus inclytę recordationis, & pię in Christo memoriæ, iniuriæ memor, quam ab eodem domino Balduino apud Tarsum Ciliciæ, pręter merita passus fuerat, sicuti uir religiosus erat, & propriæ conscientiæ, timens ei aliquo fidelitatis uinculo obligari, quem non poterat pura charitate diligere, urbem Tiberiadensem simul & Caypham, quæ illustris memoriæ dominus Godefridus ob insignia eius merita ei liberaliter concesserat, in manus domini Regis resignauit: sumptaq; licentia, discessum eius molestē ferentibus uniuersis, ad partes secessit Antiochiæ. Sæpe enim & sæpius ab eiusdem regionis principibus euocatus fuerat, ut usq; ad reditum domini Boamūdi, si quando eum Dominus de carcere educere dignaretur, principatus curam gereret & sollicitudinem, tanquam is ad quem de iure hæreditario, si domino Boamundo redire non daretur, uniuersa deuolueretur hæreditas. Peruenienti igitur Antiochiam, populus & maiores generalem & liberam statim cōtulerunt administrationem. Rex uerò resignatam sibi Tiberiadem cuidam Hugoni de sancto Aldemaro, uiro nobili & in armis strenuo, iure concesit hæreditario possidendam. Quieuit regnum quatuor mensibus.

Rex Iordane transito, de hostium finibus prædam trahit innumeram, & factum eius plurimum commendabile describitur. Caput XI.

COntigit autē per eosdem dies, suggerentibus uiris quibusdam, quibus idipsum officium erat, regionum finitimarum statum & hostium explorare infirma, propterea conuocata secretius ingenti militia, Iordanem transiens, fines Arabum ingres-

ingressus est: & pertransiens usq; ad interiora solitudinis, quam prædictus populus solet inhabitare, ad locum peruenit destinatum: ubi noctu & subitò super incautos irruens, in ipsis eorum tabernaculis de uiris nonnullos, uxores uerò cum paruulis uniuersis, & omnem eorum substantiam sibi fecerunt in prædam, trahentes secum spolia infinita, camelorum quoq; & asinorum multitudinem inauditam. Viri autem ex plurima parte, de remoto sentientes nostrorum aduētum, equorum uelocitate rapti, ad ulteriora deserti fuga salutem quærentes se contulerunt: tentoria, uxores, & liberos simul, & omnem substantiam suam hostibus exponentes. Accidit autem quod dum in redeundo armenta & mancipia antese trahentes proficiscerentur, quædam illustris fœmina, cuiusdam magni & potentis principis uxor, in eadem transmigratione casibus inuoluta communibus, inciderat: huic prægnanti partus imminebat dies, ita ut in ipso itinere, præ doloris angustia, qualis solet esse parturientis, deficiens, partum ediderit. Quod audiēs Rex, præcepit eam de camelo cui insidebat deponi, & de spolijs in terra lectum parari commodum pro tempore, datoq; cibo & utribus aquæ duobus, & ei secundum quod oportuit, ancilla, & duabus camelis, de quorum lacte nutriretur, designatis, mantello suo, quo erat indutus, eam inuoluens, dimisit, & cum exercitu suo profectus est. Eadem uerò die, uel sequenti, magnus ille Arabum satrapa, cum multo suorum comitatu, exercitus nostri de more gentis suæ sequens uestigia, dolens & tristis admodum, quod uxorem, nobilem matronam, & in proximo parituram amiserat, reliqua omnia quasi pro nihilo ducens, casu in uxorem sic iacentem incidit: uidensq; & stupens humanitatem, qua erga eam dominus Rex abundauerat, cœpit usque ad sidera Latinorum nomen, & maximè domini Regis clementiam extollere. & eidem de cætero quantum poterat esse fidelis, sicut postmodum in multo necessitatis articulo, euidenti significauit argumento.

Principes Occidentales iterum ad iter se accingunt, & cum ingentibus copijs perueniunt Constantinopolim. Caput XII.

DVm hæc in Oriente geruntur, audientes Occidentales principes mirabilia magna, quæ per seruos suos, qui peregrinationem ingressi fuerāt, operatus est Dominus, quomodo per tot terrarum spacia, per tot uarios multiplicesq; casus exercitum suum in terram traduxerat promissionis, & quomodo ante faciem eorum subiecerat gentes, regna humiliauerat, læti de fratrum successu, sed hoc ægreferētes, quod eorum fœlicibus actibus digni non fuerunt interesse. Apponunt qui relicti fuerant, & ex compromisso apud se firmiter concipiunt expeditionem innouare. Horū maximus erat uir illustris & magnificus Pictauiensium Comes Vuilhelmus, idemq; Aquitaniæ Dux. Dominus quoq; Hugo magnus Philippi regis Francorum frater, Comes Viromandensium, qui primam expeditionem secutus, capta Antiochia, inopia rei familiaris tractus in patriam redierat. Dominus quoq; Stephanus Carnotensium, & Blesensium Comes, uir prudens & magni consilij, qui capta Antiochia, futurum prælium formidans, cum probro & ignomina consortes deseruit, & turpi fuga perpetuā infamiam emit: hic priorem defectum quærens redimere, & abolere meritam prius infamiam, ad iter se præparat, honestum sibi asciscens comitatum. Dominus quoque Stephanus Burgundiæ comes, uir inclytus, & multa nobilitate insignis, ad idem iter accingitur: & multi alij nobiles, qui suis regionibus, uita, genere & armis præclari, eodem accensi desiderio, ad proficiscendum se præparant, expectantes, ut die constituta, maiores principes accipiant, seq; eorum associent legionibus. Factum est autē, ut die præfixa, tempore opportuno ordinatis ad iter necessarijs, consortibus accitis, iter arriperent, primæq; expeditionis uestigia etsi non deuotionem secuti, Constantinopolim peruenerunt: ubi ab Alexio Imperatore satis honorificè suscepti, dominum comitem Tolosanum, qui in prima expeditione tantus princeps, tamq; commendabilis extiterat, reperer ūt. Hic (ut prædiximus) uxore & familia ex plura parte, apud Laodiceam relicta, ad dominum Imperatorem redierat, opem imploraturus, quatenus in Syriam redire, & unam uel plures ex urbibus eius sibi uendicare posset. Proposuerat enim incepta semel peregrinatione perseuerare perpetuo, & nunquam ad propria redire. Hunc ergo tanquam uirum industrium & prudentem gaudentes reperisse,

sumpta

periſſe,ſumpta licentia à domino Imperatore,donis ab eo cumulati,dominum Comitem quaſi pro Duce habentes,tranſito Helleſponto, cum ſuis legionibus apud Niceam Bithyniæ,prioris exercitus ueſtigia ſequentes,peruenerunt.

Imperator Alexius,more ſolito eis per Turcos molitur inſidias: proſternuntur ex parte plurima peregrini: & qui reſidui ſunt, Antiochiam peruenerunt,comitem Toloſanum ſecuti. Caput XIII.

AT uerò idem Imperator, uetuſto Græcorum more,noſtrorum ſucceſſibus inuidens,quamuis eos(ut prędiximus)apud ſe ſatis benignè habuiſſet,occultè inde per internuncios frequentes,in eorum perniciem hoſtes ſolicitabat, & de eorum aduentu crebris epiſtolis, & nunciorum diſcurſibus reddebat inſtructiores,eos præmonens,ne tantum populū ſuo periculo libere tranſire patiantur. Vicē ſcorpionis agens, cui cum non ſit in facie quod formides,prudenter feceris, ſi caudæ poſterioris declinare poteris maleficium. Per eum igitur & ſuos,noſtrorum cognito aduentu, ex uniuerſo Orientali tractu uires conuocāt, & tam precio quā precibus militaria colligunt auxilia,eorū iter impedire uolentes, quos tranſeundi propoſitū habere cognouerāt. Noſtri autem ſiue ex induſtria,ſiue caſu diuiſi ſunt ab inuicem, & uarijs cœperūt partibus incedere,facti quaſi ex induſtria arena ſine calce, & nullū inter ſe habentes uinculum charitatis: & illam quā prior exercitus obſeruauerat diſciplinam,omnino contemnentes. Suſcitatus eſt eis ergo,exigentibus eorum meritis,potens aduerſarius, & dati ſunt in manus hoſtium,ita quod ex eis una die in ore gladij ceciderint plus quàm quinquaginta milia promiſcui ſexus. Quibus autem conceſſum erat diuinitus,hoſtiū manus effugere , hi nudi uacuiq́, amiſſis ſarcinis , & omnimoda ſupellectile perdita,ſalutem quocunq́ modo inuenerunt: tandemq́ caſu magis quàm induſtria, in Ciliciam peruenientes,apud Tharſum eiuſdem prouinciæ metropolim , dominum Hugonem Magnum,fatali ſublatum neceſſitate,amiſerunt. quo in eccleſia Doctoris gentiū , qui ex eadē oriundus fuit ciuitate, magnificè ſepulto,refocillati per dies aliquot, reſumpto itinere,Antiochiam peruenerunt. Quibus dominus Tancredus, prædictæ ciuitatis principatum adminiſtrans,omnem more ſuo humanitatis gratiam exhibuit, maxime autem domino Pictauienſium comiti, quia & cæteris nobilior, & longe potentior, & amplius cęteris in prædicta infauſta expeditione damnificatus fuerat,amiſſis penitus uniuerſis. Tandem uidendi loca ſacra tracti deſiderio,quibus equi defecerant,nauigio: quibus adhuc ſupererant, terreſtri itinere Hieroſolymam feſtinantes,apud Antaradon urbem maritimam,quę uulgari appellatione Tortoſa dicitur, conuenerunt. Vbi de conſilio domini Raymundi comitis Toloſani, ciuitatem impugnantes,quoniam expugnabilis uidebatur , autore Domino, infra paucos dies uiolenter occupauerunt,ciuibus eius aut peremptis gladio,aut perpetuæ mancipatis ſeruituti. Vrbem igitur domino Comiti reſignantes,ſpolijsq́ iure belli inuicem diuiſis,cœpto inſiſtunt operi: prędicto Comite,ad tuendam prædictam urbem,inuitis cæteris, & eum ſecum trahere nitentibus,remanente.

Rex Antipatridam obſidet, & obſeſſam occupat uiolenter. Caput XIIII.

INterea dum prędictus exercitus(ut prædiximus) circa partes Romanię infeliciter laboraret,dominus rex Hieroſolymorum, nolens ocio torpeſcere, ſed regni fines ampliare ſolicitus,omnem dabat operam, quomodo regni anguſtias poſſet dilatare. Applicuerat porro circa ueris initium,in portu Ioppenſium,claſſis Ianuenſium,qui à domino rege & eiuſdem urbis ciuibus cum multa ſuſcepti ſunt honorificentia . Et quoniam in proximo erat Paſchalis ſolennitas,ſubductis ad terram nauibus , Hieroſolymam ad diem feſtum aſcenderunt. Completa igitur de more celebritate paſchali, rex per uiros prudentes & exhortationis habentes gratiā,claſſis prędictę cōſules , ſimul & maiores natu, & turmarum capita,conuenire facit, interrogans: Vtrum redeundi haberent propoſitum,aut ſeruitio diuino ad incrementum regni per tempus aliquod , honeſto deputato ſalario, ſe uelint mancipare. Qui cōmunicato cum ſuis conſilio,reſponderūt: Quod ſi honeſtis conditionibus in regno poſſent morā facere,propoſitum eis erat , & fuerat ab initio,in Dei ſeruitio ad incrementū regni fideliter per tempus aliquod deſudare. Pactis ergò hinc inde, ad congruam conſonantiam redactis,ſta-

ctis, statutum inter eos, & iuramentis interpositis confirmatum, quod quamdiu cum prædicta classe in regno uellent moram facere, si quampiam de urbibus hostium, uel oppidum per eorum auxilium capi uiolenter contingeret, tertiam partem manubiarum & pecuniæ ab hostibus ablatæ, sine omni molestia haberent suis consortibus diuidendam, reliquis duabus partibus domino regi conseruatis. Insuper & in qualibet ciuitatum, quæ eodem tenore uendicarentur ab hostibus, uicum unum, qui proprius esset ciuium Ianuensium, ex compacto reciperent. Hac igitur spe erectus dominus rex, & de cœlesti præsumens auxilio, congregatis de ciuitatibus, quas habebat, tam equitum, quàm peditum militaribus copijs, Arsur oppidum maritimũ, mari & terra uallat. Est autem hic locus, qui Antipatrida appellatur, ab Herodis genitore Antipatro sic appellatus. Urbs syluarum & pascuorum multa habens commoda. Hunc locũ anno præterito dux Godefridus illustris memoriç, obsidione clauserat: sed uidẽs quod non proficeret (non enim nauigijs abundabat) ut marinum obsessis posset accessum impedire, infecto reuersus est negocio. Cùm igitur præsidium, locatis in gyrum agminibus, circumdedissent, castellum præcepit ex magnis trabibus fabricari: quo composito, et artificum solicitudine mœnibus applicato, prç ascendentium multitudine, cùm minus quàm expediret, in se haberet soliditatis, ad terram confractum decidit. Quo casu de nostris quasi centum grauiter læsi sunt, quidam etiam capti ab hostibus, quos in nostrorum præsentia affixerunt patibulis: quo uiso, indignatione noster motus est exercitus uehementi, & instantes animosius hostes intra urbem cohibent, tanta captos formidine, ut iam de sui defensione nec etiam cogitare uiderentur. Nostris uerò applicatis ad murum scalis, iam turres & mœnia uidebantur occupasse: cùm ecce oppidani de uita desperantes, per intercessores apud dominũ regem obtinent, ut resignato municipio, ipsi cum liberis & uxoribus, mobilia sua deferẽtes, liberum & tranquillum habeant exitum, & usq; Ascalonam securum ducatum. Captum ergò præsidium, relictis ibi custodibus, qui locum prouidè tuerentur, Cæsaream confestim adijt, eam sine dilatione obsessurus.

Idem rex Cæsaream obsidet, urbem maritimam, & obsessam oppugnat. Caput XV.

Eadem Cçsarea urbs in maritimis constituta, cuius priscum nomẽ est Turris Stratonis. Hanc (ut ueteres habent historiç) Herodes senior ampliauit, & nobilibus ædificijs insignitam, in honorem Cæsaris Augusti, Cæsaream appellauit, secundæ Palæstinç Romani Principis autoritate metropolim constituens. Est autem locus, aquarum fluentium, & hortorum irriguorum habens plurimam commoditatem, portu carens: quamuis de eodem Herode legitur, quod multis sumptibus, & cura diligentiore, inutiliter tamen elaborauerat, ut tutam ibi aliquam nauibus præberet stationem. Ad quam cùm peruenisset rex cum suo exercitu, classe eum per mare æquis passibus prosequente, obsidionem locant in circuitu, & machinis iaculatorijs congruis stationibus depositis, urbem impugnant animosius, & crebris congressionibus circa portas ciuitatis irrogãt formidinem, magnorũq; molarium immissionibus turres & mœnia debilitant, & domicilia interius confringentes, obsessis requiem negant. Paratur interea mirç altitudinis machina turribus multo sublimior, unde nostris esset facultas amplior urbem impugnandi liberius. Cùm ergo diebus quindecim tam ciues quàm noster exercitus in eo perseuerassent negocio, ut hi totis uiribus inferre, illi autem nõ dissimili studio propulsare conarentur molestias, in afflictibus assiduis animosius decertarent: intelligentes nostri, ciues molles ocio, & longa quiete delicatos, armorum usum non habentes, tantis impares laboribus, singulis diebus agere remissius, & bellorum ponderibus fatigati, moram inuicem arguunt, & se mutuò cohortantes, non expectant ut erigatur quæ fiebat machina, sed facto unanimiter impetu, solito acerbius instant: & ciuibus uiolenter intra mœnia illatis, tantum ingerunt terrorem, ut de uita diffidentes, nec muros ad tuitionem communirent, nec defensioni ullam darent operam. Quod intelligentes nostri, scalas ad muros applicant, & subitò certatim ascendentes, turres occupant & mœnia: quorundam quoq; studio reseratis aditibus, rex cum suis ingreditur, ciuitate uiolenter effracta. Hi iam passim discurrẽtes armati,

& quæ

& quæ sibi ciues tuta putabant præsidia, domos effringentes, patribusfamiliâs occisis uasa, domos, & quælibet desiderabilia eius rapientes, cæsa familia, atria possidebât. nam de his qui per uicos & plateas ciuitatis casu nostris obuiam se dabât, superfluum est disserere: cum hi etiam, qui diuerticula studiose quærebant & latebras, stragem declinare non poterant. Multi autem ipsi sibi, quibus fortasse aliàs indultum esset, mortis causas acciuerunt, qui aureos, & lapides preciosos deglutientes, in suum exitium, talium cupidos prouocabant eatenus, ut sectis eis per medium, intus in uisceribus deposita rimarentur.

In Oratorio ciuitatis, ciuium multitudo perimitur infinita: & urbi captæ assignatur Archiepiscopus. Caput XVI.

ERat autem in parte ciuitatis, in loco edito, ubi olim ab Herode ad honorem Augusti Cæsaris, miro opere dicitur fabricatum templum, publicum ciuitatis Oratorium: illuc uniuersus penè ciuitatis populus, quoniam orationis locus erat, spe consequendæ salutis confugerat: quo effracto, tanta eorum qui intro se contulerant, facta est strages, ut occidentium de cruore occisorum bases tingerentur, & horror esset, funerum multitudinem intueri. In hoc eodem Oratorio, repertum est uas coloris uiridissimi, in modum parobsidis formatum, quod prædicti Ianuenses smaragdum reputantes, pro multa summa pecuniæ in sortem recipientes, ecclesiæ suę pro excellēti ob tulerunt ornatu. Vnde & usque hodie transeuntibus per eos magnatibus, uas idē quasi pro miraculo solent ostendere, persuadentes quod uere sit id quod color esse indicat smaragdinus. Occisis autem per loca uaria omnibus penè ciuibus adultis, uirgūculis uix parcitur, & pueris impuberibus. Hic dabatur uere ad literā intueri quod scriptum est in Propheta: Tradidit Dominus in captiuitatē uirtutem eorum, & fortitudinem eorum in manus inimici. Igitur cessante gladio, & strage populi cōsummata, comportatis in unum spolijs & supellectile uniuersa, iuxta tenorem pactorum tertia pars designatur Ianuensibus, relictis duabus domino regi & suis in sortem cedentibus. Hic primùm noster populus, qui attritis in expeditione rebus, pauper & inops ingressus fuerat, & eadem tenuitate usque ad illum laborauerat diem onerati spolijs, & ditati pecunia, cœperūt fieri locupletiores, pinguiore supellectile sibi cōstituta. Adducti sunt autem coram domino rege, sedente pro tribunali, procurator ciuitatis, qui lingua eorum dicitur Emir: & Iuridicus, qui iuridicendo præerat, qui etiam lingua eorum dicitur Cadius. His duobus spe futuræ redēptionis studiose indulta est uita: compedibus tamen mancipati, traditi sunt custodibus deputatis. Porrò non habens rex morani ibi faciendi diuturniorem ferias liberas, reuocantibus eum alijs negotijs, electo ibi Archiepiscopo quodam Balduino, qui cum domino duce Godefrido in expeditione uenerat, relictis ad custodiam ciuitatis de exercitu nonnullis, ipse cum cæteris Ramulam festinat.

Rex Ramulam ueniens, hostium qui aduenire dicebatur, expectat exercitum, cumque eis pugnans, obtinet uictoriam. Caput XVII.

ERat autem Ramula ciuitas in campestribus sita, iuxta Liddam, quę est Diospolis. huius antiquum nomen non reperi, sed neque ipsam priscis fuisse temporibus, frequens habet opinio, quem post tempora seductoris Mahumeth, eius successores Arabū principes, ueteres tradūt historiæ, fundasse. Erat aūt quando Christianorū exercitus in partes Syriæ primitus appulit, ciuitas celebris, quæ multo populorum frequentabatur accessu, turribus & muro circundata ualido. Verùm postquam nostrorum partibus illis se infuderunt legiones, quia nec antemurali cingebatur, nec uallo, urbe relicta, Ascalonam fugerūt omnes propter ampliorem illius urbis munitionem, eius habitatores. Nostri uerò, ut prædiximus, reperta uacua quadā parte eius, castrum muris & uallo communierant, difficile arbitrantes, tantum murorum ambitum, cum paucis habitatoribus occupare. Rumor itaque insonuerat, nō multū à uero discrepans, quod Aegyptius Calypha, quendam militiæ suæ principem, cum ingenti multitudine, ad partes direxerat Ascolonitas: more suo præcipiens, ut absque dilatione proficiscens, populum illum inopem & mēdicum, qui fines eius ingredi pręsumpserat, & qui etem eius turbare non uerebatur, aut gladijs deleret funditus, aut uinctum ad se perduceret

strum exercitum hesterna die cecidisse penitus, quasi certum habebant: quo fiducialius accedentes, nostris penè se infuderant agminibus: cum D. Rex suos exhortans, & primus in eos irruens, secum præcipitem equitum traxit numerum. Qui omnes unanimiter pro animabus decertantes, hostibus instant uiriliter, & acrius deprehensos, gladijs cominus rem agentes, nusquam permittunt euadere. Interfectis igitur ex eis quampluribus, reliquis, etiam præ timore mortis conuersis in fugam, læti, & grati as Domino persoluentes, onerati spolijs, & de rebus hostium facti locupletiores, iter cœptum conficiunt, Ioppen uersus contendentes. At uerò Ioppitæ consternati animo, pro ijs quæ audierant, ubi nostra redire conspiciũt agmina, quasi de graui somno expergefacti, fusis præ gaudio lachrymis, portas aperiunt, eis exeunt obuiam, significantes quàm tristia de ipsis audierant, & in quantum deciderant desperationis profundum. Ingressi igitur in urbem, lætum & celebrem egerunt diem, recensentes adinuicem quantam fecerat cum illis Dominus misericordiam. Vt uerò dominus Rex cognouit, quomodo Regina & qui circa eam erant in illo mentis excessu, quem præ timoris angustia passi fuerant, domino Tancredo scripserant, misso nuncio, eundẽ egregium principem pro regni casu sollicitũ, & iam accinctum ad iter de suo mirabili successu literis certificat. Qui suscepto nuncio, & de uictoria domini Regis lætabundus & gaudens, gratias Creatori persoluit immensas.

Principes qui de nouo aduenerant, Hierolymam properant. Rex eis usq; Berytum obuiam egreditur. Caput XIX.

INterim principes illi, de quibus prius feceramus mentionem, qui in partibus Romaniæ, miserabili casu tantum amiserant exercitum (ut prædiximns) Antiochiam peruenerant: & inde progressi, urbem Tortosam, sicut præmissum est, ab hostibus expeditam, Raymundo domino Comiti Tolosano tradiderãt. Quibus Hierosolymam properãtibus, ne fortè fluuium Canis eorum iter præpediretur, Rex assumpta secum occurrens militia, transitus angustias præoccupauit: nec fuit leue quod eorum gratia tentarat: nam iuxta hostium urbes quatuor, nobiles & populosas, Ptolomaidam uidelicet, Tyrum, Sydonem & Berytum, eum oportuit transire, priusquam perueniret ad locum prædictum. Domino igitur Rege cum suis transitus difficultatem obtinente, adsunt illustres uiri, dominus uidelicet Vuilhelmus Comes Pictauiensium, Aquitaniæ dux idẽ: D Stephanus Comes Blesensium: D. Stephanus Comes Burgundiæ: D. Gaufridus Comes Vindoniensium: D. Hugo Lisimarensi domini Raymundi Comitis Tolosani frater, & alij nobiles multi, læti plurimum & gaudentes, quia transitum quem tanquam periculosum nimis diu ante suspectum habuerant, inuenerunt expeditum: tum quia dominum regem sibi obuiam repererunt. Conueniẽtes igitur adinuicem, in mutuos irruunt amplexus, & alterni salutationis affatu deprehenso, pacis iungunt oscula, uicarijs comfabulationibus se recreantes: adeò ut iam & laborum & damnorũ uiderentur immemores, tanquam sinistrum nihil pertulissent: quibus secum assumptis, & legibus humanitatis, & charitate plena, benignè tractatis, Rex Hierosolymam perduxit. Et quoniã propè erat Paschalis solẽnitas, transcursis ibi diebus festis, Ioppen quasi in patriã redituri peruenerunt: ubi D. Comes Pictaniensium, qui multa premèbatur indigentia, nauẽ ingressus, prosperè sanis ad suam peruenit regionẽ. Vterq; uerò Stephanus nauẽ similiter ingressi, postquã diu & multũ fatigati sunt in æquore, contrarijs acti flatibus, Ioppen redire coacti sunt.

Aegyptij cum infinitis copijs fines ingrediuntur nostros. Rex illis occurrit, incautius pugnat cum eis, & uincitur. Caput XX.

DVmq; omnes isti pariter ibi morã facerent, Ascalonitæ adiunctis sibi ex ijs qui de prędicto prelio euaserant Aegyptijs, & ingenti militia congregata, quę ad numerum uiginti milium dicebatur accedere, fines nostros circa Liddam, Sauronam & Ramulam ingressi sunt: quod ut domino Regi nunciatum est, preter morem se habens minus prouidè, non conuocatis ex finitimis urbibus militaribus copijs: sed de sua uirtute presumens, non expectatis etiam ijs qui secum erant in urbe properus nimis, imò pręceps, uir secum ducentos habens equites, urbem egressus est. Porrò illi nobiles sumptis equis mutuo ab amicis & cognatis, ignominiosum sibi reputãtes,

si tanta ingruente necessitate ipsi fruerentur ocio, nec fratrum laboribus communicarent, egressi sunt pariter, Dominũ regem sequentes. Rex uerò qui alios nimis incautè præcesserat, ubi hostium contemplatus est legiones, admirans multitudinem, facti cœpit pœnitere, reputãs apud se uetus dictum illud, Male cuncta ministrat impetus: optaret non uenisse se: uerùm adeo hostium cohortibus se immiserat, ut iam nec pudor, nec mortis periculum reditum suaderent. At uerò qui in exercitu hostium erant prudentiores, & in re militari maiorem habebant experientiam, uidentes nostros præter morem absq; peditum manipulis, equitum turmas, prætermisso ordine militari confusas accedere, cœperunt apud se maiorem de uictoria spem habere, unde facti animosiores, digestis in ordinẽ aciebus, uno impetu in nostros irruunt, tanto instãtes animosius, quanto eos ordinẽ solitum magis neglexisse conspicerent. Oppressi itaq; irruentiũ uehementius ingenti multitudine, & belli põdus ferre non ualentes, cæsis pluribus in fugã uersi sunt: qui tamen in cõflictu ceciderunt, cruentã hostibus de se reliquerãt uictoriã: nam usq; ad supremũ defectum decertãtes uiriliter, ex hostibus plurimos gladijs cominus obtruncantes, reliquos dissolutis agminibus penè in fugã conuerterãt, cùm ecce resumptis animis, nostrorũ paucitatẽ, suorum uero attẽdentes multitudinẽ, exhortantes se ad inuicẽ, iterato se ingerunt uehemẽtius: & nostros, ut præximus, adegerũt in fugã: qui aũt sani euaserunt, in oppidũ Ramulã se conferẽtes, salutẽ se sperabãt inuenisse. Ceciderũt in ea acie uterq; Comes, Stephanus, & alij nobiles, quorũ numerum uel nomina non tenemus. Congratulandũ est, ut nobis uidetur, huic uiro nobili & apud suos & sanguinis generositate, & operũ magnificentia præclaro, Comiti uidelicet Carnotensium, Comiti domino Stephano. Certum est enim, quod iuxta magnã suam misericordiam egit cum eo Dominus: cui ueterem infamiæ notam, quam ab expeditione fugiens Antiochena, miserabiliter cõtraxerat, optimo fine abolere posse concessit. Nec enim meritò ei ad næuũ imputabiť de cætero, quod tam fausto fine redemit: nam qui pro Christi nomine decertantes, in acie fidelium & Christiana militia dicuntur occumbere, non solum infamiæ, uerùm & peccatorum & delictorum omnimodam credimus abolitionem promereri.

Rex fugiens de prælio, in castrum Ramulense se recipit: cuiusdam Arabis beneficio eripitur, alijs ibidem interemptis. Caput XXI.

Rex uerò, etsi de oppidi munitione non multum præsumeret, tamen ut mortis imminens declinaret dispendium, uidens quod circumfusis hostium agminibus alius non dabatur euadẽdi locus, cum alijs intus in municipium se recepit: dumq; de uita & salute tota nocte sollicitus, curis grauibus uteretur, ecce intempestæ noctis silentio, ab hostium se subtrahens exercitu, adfuit oppido uicinus solus absq; comitatu, prædictus ille nobilis de Arabia princeps: cuius uxori dominus Rex, ut præmisimus, modico antè tempore, tantam exhibuerat humanitatem, memor sanè collati beneficij, & ingratitudinis declinans peccatum, suppressa uoce, ijs qui in muro erant, locutus est, dicens: Verba habeo ad D. Regem secretiora, quę perfero, facite ut ad eum introducar: expedit enim. quod postquam domino regi nunciatum est, uerbum admisit, & illũ præcepit introduci: qui admissus, Regẽ quis ipse sit, edocet. Beneficium quod ab eo in uxore susceperat, ad memoriã reuocãs, & eius se intuitu illi obligatum perpetuò, ad refundendã uicem non dissimilẽ, asserens: Regẽ instruit, ut de præsidio egrediatur: consiliũ pandens hostium, quod summo mane debeant castrũ obsidione uallare, & omnes intus cõpræhensos in mortis pręcipitare sentẽtiam: iuxta quod dominum Regem monet, ut secum egrediatur, spondens se auctore Domino, tanquam locorum peritũ, eum in tuto sine difficultate repositurũ: tandẽq; rex egressus cum eo, paucissimis comitatus, ne fortè si maiores turbas traheret, hostiũ in se concitaret exercitum, illum sequens ad montana conscendit: ubi prædictus nobilis ab eo digrediẽs, ad hostium expeditiones reuersus est, obsequium suum & promptam tempore opportuno promittens deuotionem. At uerò hostes uictoria potiti, eos qui intra oppidum se contulerant, obsidione uallantes, & undiq; impugnantes hostiliter, uiolenter comprehenderunt, comprehensosq; pro libero tractantes arbitrio, partim neci tradiderunt, partim compedibus alligantes, perpetuæ mancipauerunt seruituti. Tanta qui-

quidem nobilium uirorum & fortium ſtrages, uſque ad illum diem in regno non legitur accidiſſe. Confuſum eſt penè regnum, & omnium uires eneruatæ, cordibus prudentium interius liquefactis; ita ut niſi maturè uiſitaſſet eos miſericorditer oriens ex alto in deſperationis decidentes abyſſum, regnum parati erant deſerere. Erat quippe noſtrorum populus exiguus, nec de partibus tranſmarinis tutè poterant in occidentem accedere, timentes hoſtium urbes maritimas, quæ ad dextra læuaq; erant plurimæ. Nam ut prædiximus, à Laodicea Syriæ, uſq; ad Aegypti fines nouiſſimas, nõ niſi duas de urbibus maritimis noſter obtinebat populus, Ioppẽ uidelicet, & de nouo captam Cæſaream. Qui autem accedebant, completis orationibus citò reuertebãtur, noſtrorum uidentes debilitatem, & penè defectum, timentes communibus cum eis calamitatibus inuolui.

Rex per diuerticula fugiens Arſur, inde Ioppen peruenit. Conueniunt de regno uniuerſi, ut regi ſubueniant: pugnatur cum hoſtibus, noſtri uictores euadunt. Caput XXII.

REx ergo ad montes, ut prędiximus, fugiens, amiſſis uię conſortibus, uelocis equi ereptus beneficio, & prædicti nobilis uiri ducatu, tota nocte in locis deſertis trepidus latuit: mane facto, duobus ſocijs, quos caſus obtulerat comitatus, uiarum ſecutus diſpendia, per medias hoſtium inſidias Arſur uſque peruenit. Vbi à ſuis qui in eodem oppido erant, gaudenter exceptus, ſumpto cibo, conſortatus eſt: nam præ famis ſitiſq; anguſtia, dum ueniret penè defecerat: uidetur autem & diuinitus procuratum quiddam, quod ei dicitur accidiſſe. Nam eadem die uix, unius horæ interiecto ſpacio ab eodem oppido maximus hoſtium diſceſſerat numerus, qui ſine intermiſſione oppidanis tota die pro foribus bellum intulerant: quos ſi in eodem loco perſeuerantes rex accedens reperiſſet, uix eorum manus potuiſſet effugere. Rumor interim de rege uarius habebatur: nam qui de prælio euaſerant pauci, Hieroſolymam uenientes, Regem inter cæteros cecidiſſe aſſerebant. Epiſcopus uerò Liddenſis, qui audita & prope conſpecta eorũ qui in Ramulenſi præſidio capti fuerant ſtrage, relicta eccleſia ſua Ioppen confugerat, de Rege interrogatus nihil omnino ſe ſcire fatebatur: eos tamen qui in præſidium ipſum receperãt, uitam miſerabiliter finijſſe, conſtanter aſſerebat, ſe quoq; fuga latẽter elapſum ut uitæ conſuleret, dicere non uerebatur. Erat ergo per totũ regnũ ad quos ſermo iſte peruenerat, ubiq; luctus, ubiq; gemitus & lachrymę, diffidentibus de uita ſingulis, & mortẽ optantibus celerem, ne uiderent mala gentis ſuæ, & regni deſolationem aſpicerẽt. Cùm ergo mœror & luctus et ſuſpiria, regnum occupaſſent uniuerſum, ecce Rex quaſi ſtella matutina in medio refulgens nebulæ, ab Antipatrida egreſſus, Ioppe nauigio ſubitum ſe intulit. Vbi à ciuibus cum gaudio ſuſceptus, ex inſperato, depulſis tenebris ſerenum intulit, ſua delens præſentia quicquid ſiniſtrũ acciderat. Erat ergo ſermo iſte per uniuerſos regni fines, & quos rumor primus deiecerat, ſecundus in ſpem bonã erexit. Interea dominus Hugo cum octoginta equitibus, uſq; Arſur peruenerat Regi auxilium miniſtraturus, quod rex audiens, aſſumptis ſecum quos apud Ioppen inuenire poterat, ei procedit obuiam, timens ne hoſtes per regionẽ liberè diffuſi, eis aduenientibus inſidias molirẽtur, aut cõgregatis copijs eorum manifeſte iter impedire niterentur. Occurrens ergo illis, iunctis cum multa hilaritate complexibus, & agminibus ſociatis, Ioppen cum multa ciuiũ exultatione ingreſſi ſunt. Miſſis igitur nuncijs, eos qui in montibus erant, ad ſubueniendũ ei ſollicitat: qui maturè conuenientes, propter hoſtes qui media liberius obtinebant, uiarum ſecuti diſpendia, infra paucos dies, apud Arſur conuenerũt. Vnde cũ difficultate & uitę periculo, hoſtibus inter eundum occurrẽtibus, Ioppen, auctore Domino peruenerunt. Erant autẽ qui de nouo acceſſerãt equites promiſcui, numero quaſi nonaginta, Quibus receptis, dominus rex in bonã ſpem erectus, quærens quas intulerant, hoſtibus recompenſare iniurias, & mala quæ irrogauerãt refundere cum uſuris, inſtructis & iuxta rei militaris diſciplinam ordinatis congrue tam equitum aciebus, quàm pedi cum manipulis, hoſtibus obuiam egreditur, eorũ multitudinem de Dñi fretus auxlio paruipendens. Erant autẽ hoſtes in proximo quaſi ad miliaria tria, crates, ſcalas, & uarij generis machinas ex electa lignorum materia cõtexentes, quibus erat propoſitum & idipſum leue uidebatur, urbem inimicam impugnare, Regemq; obſeſſum interius,

des,& quædam alia. Sibi uerò regionem trans Euphratem hostibus magis uicinã detinuit, una sola urbe de decentioribus, Samosato scilicet, retenta. Erat autem uir prudentia præditus seculari, in agendis circumspectus, in cura & dispositione rei familiaris prouidus ualde, optimus paterfamiliâs, utilium prouisor, ubi necessitas exigebat liberalis, sed modicè aliâs parcus, domesticorum bonorum solertissimus, cõseruator iurisiurandi, alimentis sobrius, de habitu & ornatu proprij corporis non multum habens curam. Vnde & prædictam regionis portionem, sibi à domino Comite liberaliter concessam, multa cepit industria, bonis omnibus abundans.

Boamundus à uinculis hostium solutus redit Antiochiam, & Dabertum Patriarcham ad se confugientem benignè suscipit. Caput XXV.

EOdem tempore dominus Boamundus Antiochenorum princeps, uir magnificus, & per omnia commendabilis, diuina eum respiciente gratia post annos quatuor, quibus uinculis hostium detentus fuerat, precio interueniente redemptus, Antiochiam reuersus est. Vbi à domino Patriarcha, clero & populo uniuerso, gratanter susceptus, uniuersam prouinciam & regnũ nihilo minus desiderato eius lætificauit aduentu: cognitoq; quod prudẽter & fideliter dominus Tancredus, eius consanguineus, commissum sibi in eius absentia administrauerat principatum, captisq; duabus eximijs urbibus eius fines strenuè dilatauerat, gratias illi agens immensas, benignè habuit, plurimã partem regionis, sicut eius uidebantur exigere merita, sibi & heredibus suis iure perpetuo tradidit possidendã. Nec multo pôst uniuersum ei, sicut in sequentibus dicetur, commisit principatum. Interea uerò Arnulpho, de quo supra diximus, Hierosolymitano Archidiacono more suo inter Regem & dominum Patriarchã Dabertum scandala serente, & ministrante odium, cœpit pullulare quæ prius sopita uidebatur inter eos inimicitia, adeoq; creuerat inter eos indignatio, ut suscitato aduersus eum per eandem seductoris operam & studium clero: uir religiosus & pacis amator, iuges molestias ferre nõ ualens, ecclesia simul & urbe relicta, inops & pauper cõsilij simul & auxilij indigens, ad D. confugerit Boamundum. Qui aduenientem honestè suscipiens, tanto erga eum maiore motus misericordia, quòd eius sollicitudine & opera ad Hierosolymitanam eccclesiam nouerat esse promotum: & ne apud se aliter quàm tantum uirum haberi oportebat, moram faceret, ecclesiam sancti Georgij, quæ infra Antiochenam urbem sita est, cum ingentibus prędijs & multis redditibus, consentiente domino Bernhardo, eiusdem loci Patriarcha, liberaliter assignauit: ibique cum eo usque ad eius in Apuliam transitum, sicut in sequentibus dicetur, moram habuit continuam.

Expulso Daberto, quidam Ebremarus, Hierosolymis inordinatè præficitur. Rex Ptolemaidam obsidet, nec proficit: rediens inde letaliter sauciatur. Caput XXVI.

AT uerò rex prædicti Arnulphi seductus malitia, prætermisso Dei timore, expulso domino Patriarcha Daberto, adiecit etiam ut peius faceret. Quendam enim simplicem & religiosum circumueniens, sacerdotem Ebremarum nomine, in sedem intrusit Patriarchalem. Hic autem simplex homo, in prima uenerat expeditione, honestæ conuersationis merito cunctis acceptus: sed in hoc crassam nimis & supinã inuentus est ignorantiã habuisse, quod uiuente domino Patriarcha, sedẽ eius licere sibi credebat usurpare. Eodem etiã anno, qui erat ab incarnatiõe Domini millesimus centesimus tertius, circa ueris initium, celebrata Hierosolymis Dominicę resurrectionis solennitate, conuocatis de regno uniuerso militaribus copijs, dominus Rex obsidet Ptolemaidem. Est autem Ptolemais, ciuitas maritima, prouinciæ Phœnicis, una de urbibus suffraganeis, quæ ad Tyrensem metropolim habent respectum: portum habẽs intra mœnia & exterius, ubi etiam tranquillam possit nauibus prębere stationem. Est autem & satis commodè sita inter montes & mare, pingue & opimum habens latifundium, Belo flumine præterfluente ciuitatẽ. Hanc frequens fama est geminos fratres Ptolemæum & Acconem, muris uallasse solidioribus, eamq; quasi per medium diuisam, suis nominibus appellasse: unde & hodie binomina est, ut Ptolemais dicatur & Accon, sicut pene omnes Syriæ ciuitates duo uel tria habent nomina. Ad hanc igitur cum suis legionibus dominus Rex peruenies, quoniã naualem non habebat exer

citum,non multum potuit ad dedionem arctare,sed cęsis in circuitu pomœrijs, interemptis ex ciuibus nonnullis,abducta etiam præda,gregibus & armentis,quæ extra ciuitatem repererunt,soluta obsidione,ad propria reuertebantur:uolés*q*; per Cæsaream redire,accidit quod in loco qui dicitur Petra incisa, iuxta antiquum Tyrum, inter Capharnaum & Doram oppida maritima,qui locus hodie Districtum appellatur, prędones & uiarũ publicarum effractores inuenit. In quos in insidijs latentes uehementer irruens,pluribus interemptis,alijs elapsis fuga:unus casu in regem uibrans iaculum,à parte posteriore per cratem costarum,cordi uicinum,immisit telum, quo ictu eum penè morti tradidit:sed tandem medicorum adhibita sollicitudine, post incisiones & cauteria salutem recepit aliqualem:nam eiusdem uulneris,certis temporibus recrudescente dolore,perpetuo fatigabatur.

Comes Tolosanus ante urbem Tripolim castrum ædificat,cui nomen est Mons Peregrinus. Caput XXVII.

PEridem tempus dominus Raymundus bonæ memoriæ, Tolosanus comes,obtenta ciuitate quæ uulgo dicitur Tortosa(ut præmisimus) fines suos tanquã uir egregius, magnificus, & uerus Dei cultor strenue nimis & uiriliter dilatabat circumquaq;:anxius*q*; quo modo nominis Christiani aduersarios à finibus illis propulsaret, in colle quodam ante urbem Tripolitanam,uix ab ea miliaribus distante duobus,fundauerat presidium:cui, quoniam à peregrinis constituebatur, nomen ex re dedit, ut perpetuo diceretur Mons Peregrinus:& ita us*q*; hodie à fundatore nomen seruat impositum,naturali situ,artificum industria satis munitum. Vnde Triptolitanis ciuibus incessanter penè diebus singulis inferebat molestias, ita ut uniuersę regionis incolæ, & etiam ipsius ciuitatis habitatores annua eidem persoluerent tributa:nec minus ei obedirent in omnibus, quàm si urbem ipsam sine contradictore possideret. Natus est etiam ei in eodem loco, ex uxore propria, Deo deuota femina, filius de nomine maiorum dictus Amphossus,qui eidẽ postea in comitatu Tolosano successit.

Rex iterum Ptolemaidam obsidet:& Ianuensium fretus auxilio,obsessam urbem occupat uiolenter. Caput XXVIII.

ANno ab incarnatione Domini millesimo centesimo quarto,mense Maio,idem dominus rex cõuocatis uiribus & populo uniuerso,à minimo us*q*; ad maximũ, eandem de qua suprà diximus, Ptolemaidam obsidere contendit: inde potissimum occasione sumpta,quod per eosdem dies,Ianuensium in partes Syrię,classis applicuerat,nauium rostratarum,quæ uulgo dicuntur Galeæ,septuaginta.Quo cognito, missa statim ad consules legatione,uerbis amicis inuitat eos,ut antequam ad propria redeant,Christo uelint militare: exemplum etiam familiare proponens de eorum ciuibus,quorum studio & opera,urbem Cęsaream regno uendicauerat,non sine perpetua Ianuensiũ gloria, & emolumento non modico: tandem*q*; prudentibus interpositis uiris,& rem effectui fideliter mancipare quærẽtibus,responsum dederũt: Quod si reddituum & obuentionum quæ ex marino accessu in portu colligerentur, tertia pars illis in perpetuum concederetur,& in ciuitate ecclesia, & in uico iurisdictio plena daretur ad capiendam prædictam urbem fideliter elaborarent. Placuerunt ita*q*; domino regi & principibus eius conditiones prædictę,& fidei nexu corroboratis,utrũ*q*; scripti beneficio perpetuæ memorię mandauerũt.Sic igitur die præfixa illi per mare, dominus rex cum suis per terram urbem prædictam, locatis in gyrum castris, obsidione uallant,ciuibus*q*; introitu negato & exitu,molestias inferunt quales quantas*q*; solẽt obsessis irrogari.Machinis etiam circumpositis, quales solẽt argutorũ hominum reperire ingenia,in hostium erigunt perniciẽ, turres ex eis flagrantes & mœnia,& ædificia etiam interiora, magnorum molarium immissione cõfringentes. Præterea crebris congressionibus tam à classe per oram maritimam, quàm ex opposita parte per regium exercitum fatigatis,plurimis ex ciuibus casibus uarijs interemptis, & obsidentium instantiã,& frequentes impetus durũ uidebatur portare. Cum*q*; per dies uiginti continuos tam nostri oppugnando,quam illi à se repellendo iniurias, desudassent,interpositis conditionibus,quod qui egredi optarẽt,cum uxoribus & liberis,& eorum mobilibus,ad quas uellent partes,haberent exitum liberum .Qui uerò

in domibus

in domibus suis manere, & natale solum eligerent non deserere, dum singulis annis domino regi certa præstatione satisfacerent, bonis conditionibus uterentur, regi ciuitatem tradiderunt: quã obtẽta, Ianuensibus iuxta singulorum merita, possesiones & domicilia assignauit. Hic primùm per mare accedentibus patuit secura tranquillitas, & portu commodiore recepto, & littore ab hostibus aliquantulum expedito.

Carra Mesopotamiæ, à Tancredo, Balduino, & alijs obsidetur. Ciues fame compulsi, de tradenda urbe consilium ineunt. Caput XXIX.

EOdem anno, dominus Boamundus, cum uniuersis eiusdem prouinciæ magistratibus: dominus quoq; Tancredus, dominus nihilominus etiam Balduinus, Edissanorum comes, unà cum Domino Ioscellino eiusdem consanguineo, conuenientes ad inuicem, fide media compromiserunt, quod Euphraten transeuntes, Carram urbem, Edissæ uicinam, ab infidelibus detentam, obsiderent. Iuxta quod conceptum euocantes certatim ex suis regionibus militares copias, & auxilia undecunq; congregantes, die præfixa Euphraten transeuntes, apud Edissam peruenerunt. Interfuerunt autem eidem infaustę expeditioni uiri uenerabiles, & ecclesię pręclara lumina, dominus Bernhardus, Antiochenorum patriarcha: dominus Dabertus, Hierosolymorum patriarcha, qui tunc uagus, exul, & profugus ante Antiochiam demorabatur: dominus quoq; Benedictus, Edissenorum archiepiscopus. Hi omnes apud prædictam urbem congregati, propositum effectui mancipare satagentes, cum suis legionibus ad locum perueniũt destinatum. Est autem Carra (ut ueteres tradunt historiæ) is locus, ad quem Thare filium suum Abraham, & ex filio Haran neporem Loth de Vr Chaldæorum fugiens, & in terram Chanaan properans, eduxit, & habitauit ibi, secundum quod in libro Geneseos continetur, ubi & idem mortuus est: ubi & Abraham responsum accepit à Domino, ut egrediens de terra sua, & de cognatione sua, dum sequeretur promisiones. Idem´que est locus, in quo & Romanorum dictator Crassus, aurum quod sitierat, propinantibus Parthis, bibit. Quò cùm peruenissent, sicuti ab initio proposuerant, urbem claudunt obsidione: nec multum necessarium erat, urbem aliter impugnare, quàm ingressus exitusq; ciuibus prohibere, ita modicum, & penè nihil intus habebant alimentorum. Caussa autem huius erat inopiæ: Dominus Balduinus longè antè multam dabat operam, quomodo inopia illius loci frangerentur ciues, ut fame aliquando molestati, urbem ei traderent. Modus autem, quo propositum effectui mancipare satagebat, hic & eius usus erat idoneus. Inter Edissam porrò, & prædictam illam ciuitatem, quæ uix quatuordecim à se inuicem distant miliaribus, fluuius quidam discurrit medius, qui sua irrigatione, canalibus deriuatis, circum adiacentem planiciem uberem reddebat, & frugibus fœcundam. A priscis autem temporibus solum prædictam hanc habuerat limitationem, ut quod circa fluuium erat, Edissanis sine molestia cederet: quod uerò trans fluuium, Carrenses proprium posiderent. Videns autem dominus Balduinus, quod hostium ciuitati exterius nihil alimentorum accederet, sed de locis illis communibus omnem sibi uictum propagarent, maluit ipse hac commoditate defraudari, quàm ut hostes, qui non satis commodè aliunde poterant, de locis medijs alerentur. Frequentibus igitur irruptionibus diu antè prohibuerat in locis suis agriculturam exerceri, sperans quod de regione trans Euphratem, & de ea quæ inter Edissam & eundem fluuium iacebat media, alimentorum posset suis ciuibus ministrare sufficientiam: Carrenses autem ea subtracta commoditate, quam de prædictis locis communibus habere consueuerant, ad intolerabilem compellerentur inopiam, sicut uerè exitus rei manifestum dabat: idq; ante annis pluribus imbuerat. Obsidentes igitur prædictam urbem (ut præmisimus) multa uictus inopia eam inuenerunt laborantem. Ciues tamen nostrorum aduentu longe ante præcognito, per nuncios & literas principes Orientis solicitauerant, significantes, quod nisi mature subuenirent, parati erant deficere. Videntes autem, quod eis inde nullum ministrabatur subsidium, & famis angustia singulis diebus eo amplius molestaret, communicato consilio, potius eligunt urbem resignare, quàm intus fame tabescere, & præ alimentorum defectu liquefieri.

Nostri

Nostri disceptantes de imperio urbis, ea excidunt. Ciues subsidia recipiunt: pugnatur ibi cominus: uincuntur nostri: fitque casus nostris ualde periculosus. Caput XXX.

EXeuntes ergo, tradunt se in manus obsidētium, sine conditione aliqua, sed stimulante inuidia, auaritiaque, effusa contentio inter principes: & dum contendunt ad inuicem dominus princeps Boamundus, & dominus comes Balduinus, utri illorum tradatur ciuitas, utrius illorum prius in urbem introducatur uexillum, differunt usque mane urbem traditam occupare, quousque de illa friuolo quæstitione plenius deliberaretur. Didicerunt itaque per rerum experientiam, quàm uerum sit illud: Mora secum periculum trahit: & illud iterum, Nocuit differre paratis. Nam antequam dies illucesceret crastina, tanta, tamque ingens hostium affuit multitudo, tamque formidabilis Turcorum exercitus, ut nostri etiam de uita diffiderent. Qui autem aduenerant, alimentorum infinitas secum trahebant copias: condixerantque adinuicem prudenter satis & callide, ut se in duas diuiderent turmas, ut dum altera cum nostris quocunque euentu, siue prospero siue sinistro, dimicaret, altera ciuibus inferret uictualia. Factumque est ita. Nam statim die iam aliquantulum adulta, aduersæ partis principes instruunt agmina, ordinant acies, tanquam protinus pugnaturi: seorsim illis constitutis, quib. sarcinarum cura fuit commissa. Neque his tamen, qui se aptabant ad prælia, spes erat ulla, aut obtinendi uictoriam, aut resistendi diutius: sed id solum eis uidebatur sufficere ad propositum, si nostris circa eos occupatis, obsessi ciues oblatum sibi possent recipere uictum. Videntes igitur nostri principes hostes præparari ad præliū, ipsi quoque aciebus & agminibus congruo digestis ordine, utroque Patriacha sermonibus exhortatorijs, addere militibus nituntur animos: sed Domini gratia destituti, nec uerbis iuuantur, nec admonitionibus. Nam statim primo conflictu facti sunt hostes eorum in capite, & ipsi ignominiose cedentes terga dederunt, hostibus castra deserētes & sarcinas, fuga salutem quærentes, quam non potuerunt inuenire. Nam hostes reiectis arcubus, & eorum officio neglecto, gladijs instantes cominus, pene omnes interficiendo deleuerunt. Capti sunt ibi comes Edissanus, & dominus Ioscelinus eius consanguineus: & uinculis alligati, in terras hostium tracti sunt remotiores. Dominus autem Boamundus, cum domino Tancredo, & utroque Patriarcha, tumultui se subducentes bellico, uiarum studiose declinantes compendia, Edissam peruenerunt incolumes. At uerò eiusdem loci Archiepiscopus, sicut uir simplex erat, turbis inuolutus prçliaribus, uinctus et cathenatus, numerum auxit captiuorum. Accidit autem, quod cuiusdam Christiani deputatus custodiæ, super eum, ex quo Episcopum nouit esse, motus uisceribus charitatis, animam suam pro illius ponens anima, illæsum abire permisit: qui tandem (protegente eum Domino) infra paucos dies Edissam reuersus est cum multa ciuium hilaritate susceptus. At uerò dominus princeps, dum adhuc Edissæ moram faceret, audiens quod peccatis exigentibus, Comes captus esset, consentientibus ciuibus, urbem domino Tancredo seruandam credidit, & regionem uniuersam, ea conditione, ut redeunti de carcere domino Comiti, ei statim sine difficultate resignaret. Ipse autem domini Ioscelini terram in suam recepit solicitudinem. Potrò nec prius nec posterius in uniuerso Oriente, tempore Latinorum, uspiam legitur tam periculosum fuisse prælium, tantaque strages uirorum fortium, gentisque nostræ tam ignominiosa fuga.

LIBER VNDECIMVS.

Dominus Boamundus, Antiochenorum princeps, commisso principatu Tancredo, transfretans in Franciam properat: Francorumq; regis filiam ducit uxorem. Dabertus Hierosolymorum patriarcha Romam petit. Rex uxorem legitimam absq; causæ cognitione deserit. Caput I.

AEstate uerò transcursa, dominus Boamundus, multo æris alieni pondere fatigatus, ut ad debiti solutionem se pararet, & ut de partibus ultramarinis maiores militum secum traheret copias, principatus sui cura & administratione generali, cum plena iuri sdictione dilecto suo consanguineo commissa, in Apuliam nauigauit: & cum eo dominus Dabertus, Hierosolymorum patriarcha. Qui postquam in Apuliam peruenit, modico tempore in sua regione moram faciens, assumpto de fidelibus suis honesto comitatu, alpes transiens, ad dominum Philippum illustrem Francorum regem peruenit. A quo inter cætera duas eius obtinuit filias, unam de legitimo natam matrimonio, Constantiam nomine, quam sibi fœdere coniugali copulauit in uxorē: alterā nomine Ceciliā, quam ex Andegauensium Comitissa, (quæ spreto marito, ad eundē regem se cōtulerat) uxore adhuc uiuente, receperat: quam domino Tancredo nepoti suo, ex Apulia missam, destinauit uxorem. Completis ergo negocijs tam apud domi num regē eundē, quàm in alijs ultramontanis partibus, cum ingenti equitū peditūq; transfretare uolentiū multitudine, in Apuliam iterum reuersus est. At uerò dominus Dabertus, ad ecclesiam Romanā accedens, & iniuriarū quas patiebaī, modū aperiēs, simul & Arnulphi malitiam nimis efficacem ordine pandens: necnon domini regis sinistram intentionem, qua ecclesiam Domini humiliare nitebatur, omnes ad sui mouit compassionem, gratiam obtinens uniuersorum. Nec solum id enorme, quod de domino Daberto patriarcha suprà memorauimus, factum esse contra disciplinā Ecclesiasticam, rex commiserat, uerumetiam uxorem, quam apud Edissam (dum ibi Comes esset) duxerat, absque causæ cognitione, non cōuictam, non confessam, lege matrimoniorum neglecta, dimisit: eamq; in monasterio sanctæ Annæ, matris Dei genitricis, & semper uirginis Mariæ, monacham fieri compulit uiolenter. Est autem idem locus Hierosolymis in parte Orientali, iuxta portā quæ dicitur Iosaphar, secus lacum qui tempore antiquo Probatica piscina dicebatur: ubi ostenditur cripta, in qua Ioachim & prædictæ Annæ, ut traditiones habēt ueterum, domicilia fuisse, ubi & uirgo perpetua nata esse perhibetur. Erant autem ibi tres uel quatuor pauperes mulierculę uitā sanctimonialē professæ, quibus gratia uxoris introductæ ampliauit possessiones & patrimonium dilatauit. Caussa autem cur ab uxore diuerterit, apud diuersos uaria ferebatur: dicentibus alijs, Dominum Regem ideo dimisisse uxorem, ut ditiorem & nobiliorem ducendo, conditionem suam faceret meliorem, & paupertati, qua plurimum premebatur, sumpta dotis nomine aliunde opulentia consuleret. Alijs uerò asserentibus, Reginam improuidam, minusq; prudētem, thori maritalis iura minus cautè obseruasse. Cumq; prius gaudens religionis habitum uideretur assumpsisse, & primo suæ conuersionis tempore, satis honestè uideretur in eodem monasterio conuersata, tandem occasione sumpta, ex commentis fraudibus ad dominum Regem accedens, licentiam obtinet ut pro necessitate monasterij sui, ad subleuandam eis inopiā liceret ei consanguineos suos, qui Constantinopoli erant, uisitare: sub quo prætextu de regno exiens, sordibus & immunditijs omnem cœpit dare operam: depositoq; religionis habitu, diuaricans se ad quemlibet transeuntem, nec propriæ parcens ęstimationi, nec regiam quam habuit reuerita est dignitatem.

Dominus Raymundus Tolosanus Comes moritur. Vuilhelmus Iordanis eius nepos, ei succedit. Rodan Turcorum princeps magnus fines nostros ingreditur, cui Tancredus occurrit, & confusum uertit in fugam. Caput II.

ANno sequente, qui erat ab incarnatione Domini millesimus centesimus quintus, dn̄s Raymūdus bonæ memoriæ Comes Tolosanus, uir religiosus et timens Deum,

dentes, classem præceperunt uersus Ioppen properare: ipsi autem Azotum transeuntes, in duas se turmas diuidunt, ordinantes, ut altera illarum uersus Ramulam præcedat, D. Regem ad pugnam prouocans: altera Ioppen properet, ut rege cõtra alteram occupato, illa urbem impugnet, conuocatis ijs qui in classe illuc iam aduenerant. Iuxta ergo prædictum consiliũ, bipertito agmine, pars Ramulenses fines ingressa, instructis aciebus aduentus sui tubarum crepitu, & strepitu tympanorum euidẽs dederunt argumentum. Hoc autem de industria fiebat, ut dominum Regem cum suis expeditionibus in se prouocantes, pars altera oram maritimã secuta, Ioppen tuta posset peruenire: sed euanuerunt in cogitationibus suis, nam cum regem cum suis expeditionibus appropinquantem intuerentur, contabuerũt corda eorum prę timoris angustia: & alterã partem reuocantes, uix adhuc putabant se sufficientẽ habere multitudinem, ut eius possent manus euadere. Factum est ergo, quod conuenientibus contra se mutuò legionibus, Rex cum suis in hostes irruens instat animosius, uerbo simul & exemplo suorum exhortãs acies, uires ingeminat. Dominus quoq; Patriarcha, uiuificę crucis lignum prælíaturis ingerens, & percurrens agmina, monet & hortatur ut eius meminerint, qui nobis peccatoribus in eodem ligno salutem operari uoluit: præcipit etiam, ut in remissionem peccatorum circa hostes nominis & fidei Christianæ decertarent uiriliter: ab eodem mercedem expectantes, qui suis solet centuplum retribuere. Sic ergo nostri facti animosiores, hostibus uehementius instant, & implorato de cœlis auxilio, perempta, ex eis infinita multitudine, reliquos in fugam conuertunt. Cecidit autem in eodem conflictu, præses Ascalonitanus, sed uniuersi exercitus procurator euasit fugiens. Dicũtur cęsa illa die, de hostibus quasi quatuor milia, de nostris uerò sexaginta inter mortuos reperti sunt. Obtinuerũt ergo nostri pręuia Domini misericordia hostium castra, & infinitas camelorum phalanges: sed & asinos & equos innumerabiles, cum optimis spolijs & pluribus mancipijs secum trahentes, Ioppen cum lætitia & exultatione redierunt. Captus est etiam illa die quidam nobilis, qui aliquãdo fuerat procurator in ciuitate Acconensi, pro quo rex postmodum uiginti millia dicitur habuisse aureorum. Classis tamẽ hostium nihilominus adhuc in portu Ioppensi morabatur: sed cognito suorum interitu, Austro flatus ministrante necessarios, in portum se Tyrensium receperunt. Vnde postmodum in Aegyptum redire cupientes, orta repẽte in mari procella, ui turbinis ab inuicem diuisi, uiginti quinq; naues ex eis fretum non sustinere ualentes, in nostra littora impegerunt. ex quarum remigibus & nautis, exceptis mortuis, nostri in uincula coniecerunt plus quàm duo millia.

Dabertus Patriarcha, cum executione Apostolicarum literarum rediens, apud urbem Messanam Siciliæ moritur. Ebremarus sedis illius incubator, Romam contendit. Legatus Arelatensium Archiepiscopus Gibelinus mittitur, postmodum in Patriarcham substituitur. Caput IIII.

INterea dominus Dabertus Hierosolymorum patriarcha, post longam expectationem, qua eum detinuerat dominus Paschalis papa, & ecclesia Romana, uolens plenius edoceri, utrum Rex Hierosolymorum, & qui eum expulerant, uellẽt contra eum aliquid allegare, unde hoc uideri possent de iure fecisse: postquam nemo comparuit, qui contra eum aliquid diceret, nec in eius facto aliquid aliud notari poterat, nisi quod Regia expulsus esse uiolentia, cum plenitudine gratiæ, & Apostolicarum literarum prosecutione, uisus est ad propria redire & sedem recipere debere, ex qua fuit indebitè deturbatus. Qui tandem in Siciliam ueniẽs, & apud Messanam moram faciens necessariam, transitum expectans, graui correptus ægritudine, *XVI.* Calend. Iulij, uiam uniuersæ carnis ingressus est. Sedit autem in pace annis quatuor, in exilio uerò, tribus. Ebremarus uerò eiusdem sedis incubator, audiens quòd prędictus dominus Dabertus, cũ plenitudine gratiæ reuertebatur, sedẽ suam recepturus, antequam de obitu eius instrueretur, ad eandem Romanam transfretare Ecclesiam decreuit, allegaturus de sua innocentia, quomodo inuitum & renitentem in eandnm sedem illum locauerant. Quò perueniens nihil impetrare potuit, quàm ut cum eo dirigeretur legatus, qui de causa eius, Hierosolymis constitutus, plenius posset cognoscere. Designatus est autem ad id muneris prosequendum dominus Gibelinus, uir senex et grandæuus, Arelatensis Archiepiscopus qui de mandato domini Papæ, Hierosolymam

& strenuus, & exigentibus meritis Regi & regno commendabilis & acceptus. Cæsi sunt in eo conflictu, de hostibus ducenti, & equi totidem à nostris recepti. Pôst etiam eodem die uisa sunt in Oriente, signa & prodigia multa in cœlestibus. Nam per quadraginta dies, & eo amplius, Cometa circa noctis initiũ uisus est longè comam trahere: & iterum ab ortu solis, usq; ad horam tertiam uisus est sol duos habere collaterales paris magnitudinis, sed inferiores splendore solis. Visa est & Iris circa solem, suis distincta coloribus. Quæ omnia certum erat mortalibus noua portendere.

Boamundus de Francia in Apuliam reuersus, cum ingentibus copijs Grecorum fines, eos depopulaturus ingreditur: demumq; in Syriam uolens redire, relicto Boamundo filio uita decedit. Caput VI.

PEr idem tempus, Alexius Constantinopolitanus Imperator, uir maliciosus & nequam, uolentibus per eius regiones Hierosolymam proficisci, multa ministrabat impedimenta. Nam & contra primam expeditionem, quę ei multo fuerat emolumento, ut præmissum est, Solimannum potentissimum Turcorum principem, & Barbaras ex uniuerso Oriente sollicitabat nationes: & contra secundam, cui Pictauiensium pręerat Comes, easdem nihillominus nationes, & infideles populos frequentibus concitabat legationibus, unde eius efficiente malitia posterior expeditio penè tota deperijt: nec solum semel & secundo ita in nostros malignatus fuerat, sed quotiens se offerebat oportunitas eis damna moliri, parare præcipitia pro lucro sibi reputabat: præsentibus tamẽ, & coram positis benigna dabat responsa & munera largiebatur, ut eo falleret commodius, Græcorum obseruans morem de quibus dicitur: Timeo Danaos & dona ferentes. Suspectum enim habens omnium Latinorum generaliter processum, nec eorũ uires multiplicari, nec dilatari potestatem, ubicũq; ministrare poterat impedimentum, patiebatur. Harum igitur dominus Boamundus memor iniuriarum, ab ultramontanis reuersus partibus, uniuersorũ latinorum caussam prosequẽs, equitum habens quinque milia, peditum uerò quadraginta milia, *VII* idus Octobris in terram prædicti Imperaroris nauigio peruenit: & confractis penè uniuersis urbibus maritimis, & in direptionem datis, uniuersam Epirum tam primam quàm secundam depopulatus est: tandemq; Dyrrachium obsidens, Epiri primæ metropolim, regionem circumquaque incendijs & depopulationibus tradens, circumiacentibus regionibus, pro libero arbitrio utebatur, paratus ad delendum Latinorum iniurias, auctore Domino, ad ulteriora imperij uiolenter procedere. Audiens igitur Imperator dominum Boamundum, ingenti militia Latinorũ intra fines suos ingressum, ipse suos nihilominus colligit exercitus, & ei procedẽs obuiam, copias suas in uicino constituit: ubi communibus interuenientibus amicis, Imperator fœdus inijt cum eo, interpositis iuramentis quod de cætero Christi fidelibus in Orientem transire uolentibus, bona fide, sine fraude & malo ingenio, consilium ministraret & auxilium: nec eorum iter ab ijs quos ipse cobibere posset, impedire pateretur. His ita compositis & fidei nexu interposito confirmatis, dominus quoque Boamundus iuramento corporaliter præstito, amicitiam fidelitatemq; perpetuò conseruandam promisit. Inde in Apuliam reuersus, dimissa peregrinorum turba, quæ uotis obligata, tenebatur iter Hierolymitanum perficere, ipse domi, familiaribus adhuc detentus curis, remansit. Aestate uerò sequente, præparatis iam ex parte ad iter necessarijs, & congregato nauigio, dum ad iter accingeretur, copijs undecunque conuocatis, ualida correptus ægritudine, in fata concessit: unico filio principatus & nominis hærede relicto, ex domina Constantia domini Philippi, illustris Francorum regis filia suscepto. Mortuus est etiam eodẽ anno dominus Philippus Francorum rex illustris, socer eius.

A finibus Orientalibus item ingentes Turcorum copiæ, partes Edissanorum occupare nituntur: sed Tancredus unà cum domino Rege resistunt uiriliter. Caput VII.

ACcidit autem per eosdem dies, dum adhuc prædicti nobiles, uidelicet Comes Balduinus, Ioscelinus eius consanguineus, apud hostes detinerentur in uinculis, occasione sumpta ex eorum absentia, collecta est ex Orientali sinu Turcorum infinita multitudo, & innumerabiles copiæ, atq; in Mesopotamiam descendentes,

circa partes Ediſſanas cœperunt hoſtiliter degraſſari, præſidia quædam uiolenter oc cupantes, ſuburbana tradentes incendijs, colonos captiuantes & Agriculturæ dantes operam, ita ut extra ambitum urbium muratarum tutus non reperiretur locus, & deficiente agricultura uictus omnino deficeret. Dominus autem Tancredus, cui regionis erat commiſſa ſollicitudo, circa partes Antiochenas detinebatur occupatus: cuius curam etiam, ut præmiſimus, domino Boamundo diſcedente ſuſceperat. Audiens tamen, quod tanta hoſtium in partibus illis eſſet importunitas, uocato domino Hieroſolymorum Rege, & cauſa uocationis manifeſtata, ipſe quoque quantas poteſt ex uniuerſis urbibus & præſidijs conuocat copias. Cui ſic acceleratū, & pro regione ſollicito infra paucos dies Rex affuit, iunctisque agminibus Euphratem tranſierunt: quo peruenientes hoſtes reperiunt ut eis fuerat nunciatum, per uniuerſam regionem liberis diſcurſibus euagantes: qui cognito noſtrorum aduentu, cœperunt ſe adinuicem colligere, & illam quam prius habuerant, diſcurrendo minus experiri licentiam. Compertas iterum habentes ſæpius noſtrorum uires, cum eis pugnare formidant, nec tamen ad propria redire diſpoſuerant: ſed ſcientes utrumque principem liberas ferias non habere, ut moram diuturnam in ea poſſent facere regione, tamdiu eos nitebantur protrahere, ut tædio affecti maturarent reditum, & ipſi ad conſuetas recurrerent infeſtationes. Cognoſcentes igitur noſtri eorum propoſitum, conſilium ineunt quale pro temporis anguſtia poterāt inuenire commodius: congregati enim præcipiunt, ex ea regione quæ eſt citca Euphratē, quæ frugibus copioſiſsime abundabat, uniuerſi generis alimentorum copias conuehere: & flumine tranſmiſſo, oneratis equis, camelis, aſinis, & burdonibus uictum copioſiſsimum, & ad multa tempora ſufficientem urbibus inferunt & præſidijs: maxime autem urbem Ediſſanam uſque ad redundantem ſufficientiam communiētes. Poſtmodum uerò de corporibus ciuitatum & præſidiorum, non multam gerentes ſollicitudinem, quoniam admodum armis, uiris, & uictu erant munita, reuocantibus eos maioribus rerum articulis, ad Euphraten reuerſi ſunt. Vbi dum modicis & corpore & numero fluuium tranſeunt nauiculis, quoſdā de inferiore manu qui adhuc tranſitū expectabant, ulteriorem ripam tenentes, hoſtes noſtrorum ueſtigia ſequuti, irruunt, & ex eis quoſdam interficientes, reliquos captiuos trahunt, præſentibus domino rege, dominoque Tancredo, & eis ſubſidium miniſtrare non ualentibus, amnis enim medius erat, quem uadis tranſire non poterant: neque erat facile, paucis paruisque nauiculis tantum exercitum reportare. Noſtri uerò dolentes admodum ſuper illis pauperibus, quos ſe præſentibus occidi uiderant, & ex parte captiuari, reuerſi ſunt ad propria: regionem etiam cis Euphratē, præcipientes magnatibus, qui ei præerant diligentius, communiri. Erant autem qui ſupra ripam Euphratis capti fuerant & interfecti, pauperes Armenij, qui Turcorū fugientes importunitatem, in loca tutiora ſe conferre propoſuerant.

Balduinus Comes Ediſſanus redit de uinculis hoſtium, & Ioſcelinus cum eo, & aduerſus Tancredum guerram excitant. Caput VIII.

SEquēte anno, qui erat ab incarnatione Domini M C I X. dominus Balduinus Comes Ediſſanus, cùm annis quinque continuis fuiſſet apud hoſtes detentus in uinculis, unà cum Ioſcelino cognato ſuo, datis obſidibus pro certa ſumma pecuniæ, quam pro ſua redemptione pepigerant, in ſuam ſe receperunt libertatem, redeuntes ad propria, cum quibus etiam ſatis miſericorditer fecit Dominus. Nam obſides eorum in quodam præſidio, cuſtodibus deputatis commiſsi, caſu, ſiue ſomno ſiue mero grauatis, mortem intulerūt, unde poſtmodum ad propria clàm, & per diuerticula de nocte errabundi peruenerunt. Accedenti ergo prædicto comiti ad Ediſſanā urbem, D. Tancredus dicitur ei introitum denegaſſe: ſed tandem memor iuramentorum, quæ interpoſita fuerant, cum eodem Comite capto, domino Tancredo ciuitas tradita fuerat, ad cor rediens, tam ipſam urbem, quàm regionem uniuerſam eidem præcepit reſignari. Qua iniuria moti, poſtmodum bellum eidem Tancredo ambo pariter indixerunt. Ioſcelinus autem ſpecialiter, qui circa Euphraten habebat ſua præſidia, & Antiochenis uicinior erat partibus, Principem magis infeſtabat. Accidit autem quadam die, ut Turcorum multitudinem in ſuum conuocans auxilium, in terram principis irru-
ptione

ptiones moliretur, quod Princeps præsentiens, ei occurrit: commissoq; inter eos prælio, prima fronte de exercitu ceciderunt uiri quasi quingenti: sed tandem resumptis animis, & aciebus instauratis, Turcorum magnam strauerunt multitudinem, Ioscelinum & suos in fugam conuertentes. Porrò uidentes maiores regionis, & qui sensus habebant magis exercitatos, quod tantorum uirorum periculosa nimis erant odia, & quod in multum poterant Christiano populo detrimentum cedere, interpositis partibus suis, eos adinuicem reconciliauerunt.

Bertrandus comitis Tolosani filius, cum classe Ianuensium in Syriam descendit, patri querens succedere. Vuilhelmus Iordanus contradicit. Capitur Biblium. Caput IX.

Eodem tempore Bertrandus domini Raymundi bonæ memoriæ, comitis Tolosani filius, cum classe Ianuensium circa urbem applicat Tripolitanam, ubi Vuilhelmus Iordanis eius consanguineus urbem obsidione uallabat, sicut & continuè fecerat à die obitus prædicti uenerabilis uiri qui in eodem negocio moriens defecerat. Statim autem in eius aduentu orta est contentio inter eos, Bertrando de patris successione allegante, Vuilhelmus autem proprij laboris & impensæ per quatuor annos cōtinuos sollicitudinis merita prætendebat. Ille in bona paterna tanquam hæres legitimus uolebat succedere: iste locum sua expugnatum instantia sibi nitebatur uendicare. Dumq; ista diu esset agitata controuersia, interuenientibus amicis de pace tractatur. Conuenit autem inter mediatores, quod pro bono pacis, Vuilhelmo Iordani ciuitates Archis & Tortosa cum suis pertinentijs concederetur, Bertrando uerò Tripolis & Biblium & Mons peregrinus, item cum suis pertinentijs. Factumq; est ita, & ratum habitum partis utriusq; concessu. Vnde Vuilhelmus pro parte sibi designata, factus est homo Principis Antiocheni, fidelitate ei manualiter exhibita. Bertrandus uerò partis sibi designatæ, à domino rege Hierosolymitarum inuestituram suscepit, ei solenniter exhibens fidelitatem. Addictum est etiam in compositionis forma, quod si alter sine liberis uita decederet, alter ei succederet in uniuersum. Quęstione uerò prædicta per huiusmodi sopita trāsactionē, accidit quod inter armigeros utriusq; familię ex causa leui orta est cōtentio, pro qua pacificanda, cum uelox in equo sępe dictus comes Vuilhelmus occurreret, sagitta casu percussus, interijt. Dicebat à nōnullis, quod comitis Bertrandi dolis et machinationis comes Vuilhelmus interierit, sed tamē usq; hodie illius uulneris non comparuit certus autor: sic igitur sublato æmulo, & prædictæ urbis competitore, Bertrandus solus in expeditione mansit. Erat autem classis Ianuensium, cum qua uenerant, galearum septuaginta: cui præfecti erāt duo nobiles uiri Ianuenses, Ansaldus & Hugo Ebriacus. Videntes ergo quod circa urbem Tripolitanam, per idem tempus operam consumerent, utile iudicant interim aliquid memoria dignū aggredi: comonitoq; familiarius comite Bertrando, ut cū eis pręsens uelit esse per terras, ipsi classem uersus Bibliū dirigunt. Est autē Biblium urbs maritima, in Phœnice constituta, una de suffraganeis urbibus, quæ Tyrensi metropoli iure metropolitico intelliguntur esse subiectæ, cuius memoriā Ezechiel propheta facit, dicens: Senes Biblij & prudentes eius ô Tyre, prębuerūt nautas ad ministeriū uarię supellectilis tuæ. Et item in secundo libro Regū de eadem scribitur ita: Porrò Biblij pręparauerunt ligna & lapides ad ædificandum domum Domini. Dicta est aūt prisco uocabulo Eue: eamq; fundasse legitur Eueus, sextus filiorum Chanaan. Ad hanc peruenientes, & eam terra mariq; circumuallantes, ciuibus admodum territis, & de sui tuitione diffidentibus, classis pręfectos prædictum Anshaldum & Hugonem Ebriacū missa legatione conueniunt, significantes, quod si uolentibus egredi liberum cum uxoribus & liberis uellent dare exitum, nolentibus aūt sua deserere domicilia, in urbe licere bonis conditionibus immorari, parati essent reseratis aditibus, eos tanquam dominos admittere. Quibus conditionibus iuxta uota eorum admissis, urbē prædictis duobus tradiderūt uiris. Quorum alter, Hugo uidelicet Ebriacus, sub annua certi census præstatione fisco Ianuensium inferenda, usq; ad certum tempus eam recepit. Hic idem huius Hugonis, qui eidem hodie præest ciuitati, auus fuit, qui eius obtinet nomen & agnomen. Capta ergo prædicta ciuitate, classis iterum Tripolim est reuersa.

Rex Balduinus Tripolim properat: feruet obsidio, & capitur ciuitas. Caput X.

AVdiens igitur dominus Rex prædictam Ianuensium classem, capto Biblio, circa Tripolitanas partes moram adhuc facere, illuc properus accedit, tentaturus si eosdem Ianuenses aliquibus conditionibus secum posset detinere, quatenus eorũ fretus auxilio, unam de urbibus maritimis sibi uẽdicare posset. Restabãt enim adhuc in nostro littore quatuor rebelles, Berythus uidelicet, Sydon, Tyrus & Ascolana, quæ nostrorum nouellæ plantationi multum oberant, ad obtinendum incrementum. Illuc ergo ueniens, omnes qui in obsidione erant, tam per mare quàm per terras, sua exhilarauit præsentia, & in opere cœpto reddidit feruentiores. Statim enim in eius aduentu uisi sunt, qui exterius in obsidendo laborabãt, maximum reperisse solatium, ita ut maior eis audacia accessisse uideretur, & uires non dubitarent incrementum accepisse: obsessis autem è conuerso, & desolatio se intulit solito amplior, & spes resistendi omnino succubuit eneruata: quoque hostes uiderant solito fortiores, eò se debiliores reputant, quicquid illis accederet, totũ sibi decedere reputantes. Innouant ergo nostri quasi nouos recentesque assultus, & hostibus omnino ubicunque locus est, protervius instãt, tanquam obsidionẽ, quam continuo penè septẽnio multo labore protraxerant, tunc primitus inchoassent. Videntes ergò ciues nostrorum singulis diebus uires inualescere, eorũ uerò uice uersa minui, diuturnis laboribus fatigati, spem subsidij nullã habentes, communicato inter se consilio, tractant quomodo tantis malis possent finẽ imponere. Missis igitur legationibus tam ad dominũ Regem, quàm ad dominũ Comitem, sub conditione spondent eis urbem se resignaturos, si egredi uolẽtibus, liberè, & sine difficultate liceret, & familias suas cum omni supellectile ad loca optata trãsferre possent: nolentibus autem exire, si sub certa pensione domino Comiti annuatim persoluenda, tutè tranquilleque in domibus suis manere, & possessiones suas colere concedatur. Auditis igitur ciuium postulationibus, Rex cum Comite & alijs magnatibus, consilio communicato, utile iudicant, eorum admissis desiderijs, urbem sine dilatione recipere. Placuit igitur sermo iste omnibus, & præstita conniuentia, euocatis ante se ciuibus, eorum admittũt petitiones. Præstitisque iuramẽtis, quod prædictæ conuẽtiones eis sine fraude & malo dolo, sed bona fide conseruandæ essent, urbẽ recipiunt, introire uolẽtibus aditibus reseratis. Capta est prędicta ciuitas, anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo nono, mense Iunio decima die mensis. Factus est autem ibi dẽ comes Bertrãdus, fidelitate mãualiter exhibita, dñi regis Homoligius: unde & eius successores, usque in præsentẽ diem, Regi Hierosolymorũ idipsum tenẽtur exhibere.

Balduinus Comes Edissanus, ad socerum Gabrielem Meletenam descendens, ubi factum eius extat memorabile. Caput XI.

ACcidit autem per eosdem dies, quod à uinculis hostium absolutus dominus Balduinus Edissanorum comes, cùm multos haberet equites, nec haberet unde eis exhibitæ militiæ & impensi fideliter officij persolueret stipendia, arguto habito satis & acuto consilio, destinat cum eisdem suis cõmilitonibus, socerum, qui ualdè pecuniosus erat, apud Meletenam urbẽ uisitare, præstructo & præordinato solerter, ut priusquam uentum esset ad eius præsentiam, quid fieri oporteret. Compositis igitur ad iter necessarijs illuc peruenit, ubi ex more deprehẽso mutuæ salutationis affatu, & pacis signo cum mutuis amplexibus plena charitate alternatim præbito, magnifice nimis & supra hospitalitatis leges tanquã domesticus, & affectione filius, susceptus est à socero. Cùm igitur per dies aliquot ibi dominus Comes moram fecisset, & simul confabulationibus fortè necessarijs, hinc socer, inde gener diei partem aliquam protraxissent, accesserunt (sicut inter eos prius condictum fuerat) & eis colloquentibus, ingesserunt se milites eius. Tunc unus ex eis, quasi omnium autoritate, factus uerbi patronus, Comitem alloquitur dicens: Nosti Comes, & nemo te melius, quàm fideliter, & quàm strenuè, turba hæc militum, quæ pręsens est, tibi iam multo tempore, fidẽ tuam & promissionem secuta, militauerit: quantos labores, quantasque in uigilijs, siti, fame, frigore simul & æstus importunitate pertulerit molestias, ut te & regionẽ tibi diuinitus cõmissam, ab hostium iniurijs redderet securam: & à ciuibus & reliquo populo in ea commorante, infidelium & inimicorũ crucis Christi auerterent impetus, & molestias propul-

propulsarent. Te introducit pro teste hoc collegiū tibi aliquando necessarium. Compertum habes, quantum iam effluxerit temporis, ex quo sine stipendijs tibi militauerimus, quoties nobis persolui necessitate compulsi postulauerimus. Quoties petitas inducias tibi compatientes indulserimus, de die in diem æquanimiter sustinentes: & nunc res eo deductæ sunt nostræ, quod diutius præstolari non possumus. Paupertas inuincibilis est, quæ diuturniores ferias, & tempus amplius tibi iterum dari negat. Elige tibi unum: aut debitum persolue, inopiæ nostræ subueniens: aut pignus quod obligasti, iuxta pactum exhibe. Miratus est Gabriel, quid nam sibi uellet hæc concio, & sermo ita sollēnis quid protēderet. Tandemq; edoctus per interpretes rēm tenuit: sed quærit cuiusmodi pignus pro pactis stipendijs dominus Comes obligasset. Cui, cùm quasi pudore prohibitus, dominus Comes responsum nō daret, respondit eorū aduocatus: Quia barbam suam hypothecauerat eis, ut nisi statuta die pacta militibus soluerentur stipendia, eidem barba sine contradictione raderetur. Quod audiens Gabriel, stupidus præ facti nouitate, complosis manibus supra modum admirans, anhelare cœpit, & præ angustia nimis æstuare. Mos enim est Orientalibus, tam Græcis quàm alijs nationibus, barbas tota cura & sollicitudine nutrire: probro aūt, & maiori quæ unquam irrogari possit ignominia reputare, si uel unus pilus quocunque casu sibi de barba cum iniuria detrahatur. Interrogansq; dominum Comitem, an ita esset sicut dicebatur: Respondit: Ita. Iterum fortius admirans, penè extra se factus, quærit iterum: Quare rem tanta diligentia conseruandam, argumentum uiri, uultus gloriā hominis præcipuam autoritatem, ita obligasset, tanquam rem mediocrem, & ab homine nō sine confusione separabilē: Quia (respondit Comes) non erat mihi res alia dignior, cuius interpositione, militibus proterue instantibus, possem satisfacere. Sed nec oportet dominum & patrem meum, multum super hoc esse sollicitum: nam spero de misericordia Dei, quod impetratis à militibus inducijs, postquā in Edissam rediero, militum instantiæ satisfaciens, cum mea honestate pignus luam obligatū. Milites è conuerso: statim se diuersuros ab eo, minasq; intentare (sicut edocti erāt) nisi solutat maturius, unanimiter asserebant. Quod audiens Gabriel, uir simplex, et collusionis eorum ignarus, apud se fluctuans quid faceret, elegit potius de suo soluere militibus id in quo tenebatur gener obligatus, quàm eius pati, qui reputabatur filius, tantā ignominiam. Quærit quæ sit debiti summa. Cui respōsum est, Triginta milia Michaelitarum: quoddam genus aureorum, quod tunc in publicis cōmercijs erat celebre, à quodam imperatore Constantinopolitano, qui eam monetā sua fecit insignari imagine, à Michaele nomine sic nuncupatum. Soluere igitur spondet pro genero, conditione tali, pactam pecuniam: ut media dominus Comes fide firmiter promittat, quod de cætero nullo casu, nullo necessitatis articulo, ita quibuslibet personis se uelit obligare. Soluta igitur pecunia, sumptoq; à socero licentia, dominus Comes cum suis, tumentibus loculis, & depulsa inopia, diues ad propria reuersus est.

Bethleemitica ecclesia, per regis studium ad cathedralem erigitur dignitatem. Caput XII.

ANno sequenti, qui erat ab incarnatione Domini millesimus centesimus decimus, sollicitus rex, & curam gerens peruigilem, quomodo sibi regnū à Deo cōmissum posset honorare, & Deo protectori suo aliquid acceptione dignum offerre, proposuit de pio mentis feruore, ecclesiam Bethleemiticam, quæ usq; ad illum diem prioratus tantum fuerat, ad cathedralem sublimare dignitatem. Quod qualiter gestū fuerit, ex rescripto eiusdem pijssimi regis super hoc edicto amplius & perfectius erit manifestum. quod sic habet: Diuina inspirante gratia gens Francorū admonita, Hierusalem ciuitatē sanctā, diuq; oppressione paganorū fatigatam, ubi mors, quę primò præuaricātē parente genus hominum inuaserat, morte Saluatoris est destructa, à spurcitia prædicta liberauit. Obsessa est nanq; ciuitas hæc cultu diuino digna, septimò idus Iulij, à gente prefata: & idibus Iulij, Deo pugnante, est capta. Capta autē ciuitate anno Domini millesimo centesimo, dispositione diuina suggerente, placuit clero atque Raymundo sancti Egidij, Roberto Normanniæ, & Roberto Flandrensi comitibus, Tancredo, & cæteris principibus, cum uniuersa Francorum multitudine, ut pijssimus & misericordissimus dux Godefridus frater meus eidem præsideret:

ipſe uerò uir Deo dignus, ſanctæ ciuitatis gubernator, primo principatus ſui anno peracto, Deo propitio tertia die ſequenti in pace quieuit. Cui ego Balduinus ab exultante clero, principibus & populo, primus rex Francorum, nutu diuino, excellentiā Bethleemiticę eccleſiæ, natiuitatē Domini noſtri Ieſu Chriſti præfulgida mente pertractans, in qua primum uenerabiliter caput meum diademate effulſerat, ut epiſcopali dignitate donaretur, mihi per omnia placuit. Igitur quod corde caſto conceperam, indeſinenter excogitans, tandem ad aures Arnulphi archidiaconi, uiri clariſſimi, & Hieroſolymitani capituli uſq; perduxi, eumq; & idem capitulū, ut ſuper hac re mihi conſulerent, obnixe rogaui. Qui tam iuſtę petitioni meę obſequentes, tū pro Hieroſolymitana ſede, quæ antea quaſi orbata parente uidebatur, tum pro hoc negotio Romam peti decreuerant. Hanc itaq; legationem Arnulphus archidiaconus, & Richardus eodem tempore decanus ſuſcipientes, Romam perrexerunt: & ſancto ſpiritu cooperante, apud dominum Paſchalem ſecundum uniuerſalis eccleſiæ Pontificē, de utroque negotio honeſtum inuenientes cōſilium, Hieruſalem remearunt. Dominus uero Paſchalis propter Guilelmum Arelatenſem Archiepiſcopum, uirum ſapientię radijs choruſcum, cumq; morum honeſtate fulgidum, cui id legationis Arnulpho atq; Richardo præſentibus iniunxerat, poſt eos Hieruſalem direxit. Propterea à me clero ſimul & populo gaudenter ſuſceptus, pro præcepto domini Paſchalis Papę & in ea bona uoluntate, & aſſenſu Hieroſolymitani capituli, ac totius fauore conſilij, & propria deliberatione omnia diſpenſante, in Bethleemitica eccleſia, Aſchetinū uirum illuſtrem eandem gubernantem, quem Hieroſolymitanum capitulum eiuſdem eccleſiæ cantorē, me cum meis proceribus & populo uolente Aſcalonę elegerat atq; ſtatuerat epiſcopum, obtinere primatum epiſcopalem decreuit: Bethleemiticæq; ſedi, pro præcepto & conſideratione, noſtra Aſcalonæ eccleſiam parrochiali iure ſubiugauit. Tandem ego Balduinus, Dei gratia rex Hieruſalem, Latinorum primus, iam dicta lætus firmaui. Villam etiam Bethleem, quam eccleſiæ conceſſeram, pro ſalute animæ meæ, & miſericordiſſimi ducis fratris mei Godefridi, atq; omnium parentū meorum: & municipiale, quod eſt in territorio Accon, nomine Bedar: aliud etiā quod eſt in territorio Neapolitano, unum uidelicet Zeophir, & aliud nomine Caicapha, cum ſuis pertinentijs epiſcopo, eiuſq; ſucceſſoribus firmiter ac libere tenere ac poſſidere præcepi, dedi atq; conceſſi. Præfatam ego eccleſiam à calumnia qua Hieroſolymitana eccleſia eam uexabat, commutatione terrarum ac uinearum quæ in circuitu Hieruſalem in meo dominio erant, abſolutiſſimam reddidi. Statuimus autem, ſi quis clericus, uel laicus nephandiſſima cupiditate ductus, illud quod pro penſione mea de Bethleemitica eccleſia, natiuitate Domini ac Saluatoris noſtri præclara, ſpiritu ſancto iuuante, à domino Paſchale Romanæ ſedis ſummo ac uenerando pontifice, per Gibelinum eiuſdem legatum Arelatenſem Archiepiſcopum roboratum eſt, poſt deceſſum meum uiolare præſumpſerit, inuaſionis crimine, niſi commonitus reſipuerit, obligetur, ac totius regni noſtri expers effectus, grauiter iudicet. Præterea concedo, quod quicunque meorum optimatum, uel aliquis militum ſeu Burgenſium Dei afflatus ſpiritu, de ſuis redditibus pro ſua ſuorumq; animabus dare eidem eccleſiæ uoluerit, libera ſit ſibi pię uoluntatis executio, et in perpetuū ualeat facultatum ſuarū donatio. Facta eſt autem hæc conceſſionis, uel confirmationis noſtrę inſcriptio, rerūq; geſtarū deſignatio, anno ab incarnatione Domini milleſimo centeſimo decimo, indictione tertia. Præſidente Romanæ eccleſiæ Papa, domino Paſchale ſecundo. Hieroſolymis uerò Gibelino Arelatenſi Epiſcopo, ſedis Apoſtolicæ uicario in Patriarchā electo. Sunt ergo iſtius aſſertionis teſtes, Arnulphus Archidiaconus, Ricardus Decanus, Euſtachius Grauerius, Anshelmus turris Dauid cuſtos, Radulphus de Fontanero, Anfredus uir religioſus, Gerardus Camerarius, & alij quamplures.

Obſidetur terra mariq; ciuitas Berythenſium, & ſecundo capitur obſidionis menſe. Caput XIII.

EOdem anno prædictus Dei cultor, & magnificus Dei gratia triumphator, idem dominus Rex curam gerens indefeſſam, quomodo regnum ſibi à Deo commiſſum poſſet ampliare, ſumpta occaſione ex galeis quibuſdā quę in regno hyemauerāt, menſe

mense Februario, congregata pro uiribus Christiani populi, ex uniuersi regni finibus multitudine, urbem obsidet Berythensium. Est autem Berythus ciuitas maritima, inter Biblium, & Sydonem in Phœnicia sita, una de suffraganeis urbibus, quę Tyrensi metropoli intelliguntur subiectę, Romanis quōdam acceptissima, ita ut iure Quiritium ciuibus concesso, inter colonias reputaretur: de qua ita Vlpianus testatur in Digestis, tit. de Censibus loquēs de Phœnice prouincia: Est & Berythensis colonia, in eadem prouincia, Augusti beneficijs gratiosa. Et ut diuus Hadrianus in quadā oratione ait: Augustiana colonia, quæ ius Italicum habet. Nec solum ius Italicum, uerùm etiam & docendi ius Romanorum, quod raris cōcessum fuit urbibus, ab eiusdem Augusti potestate obtinuit, sicut in primo Codicis, ea constitutione quæ sic inscribitur, Cordi nobis est, habetur, in qua ita legitur: Et Berytensium Doctorem Dorotheum. Dicta autem creditur prisca appellatione Geris, quam Gerseus quintus filiorum Chanaan fundasse legitur. Ad hanc perueniens, ac cito sibi domino Bertrando Tripolitano Comite, urbem cœpit studio uehementi arctare. Aduenerant autem, ut eidem urbi ministrarent subsidium, ex Tyro & Sydone naues quædam, uiris fortibus, & bellicosis refertæ. Quæ si liberum introitum & exitum habere potuissent, inutiliter operam consumerent, qui obsidioni eius incubuerant. Sed adueniente classe, de quarum ope confisus rex, opus præsens assumpserat, timentes se mari committere, protinus intra portum se receperunt, ut ciuibus omnino per mare, & introitus negaretur & exitus. Erat eidem ciuitati pinea sylua uicina, quæ multam & idoneam obsidentibus ad componendum scalas & quaslibet machinas, abundè præstabat materiam. Ex hac igitur erigentes sibi turres ligneas, & machinas iaculatorias componentes, & quę aduersus huiusmodi solent esse necessaria fabricantes argumenta, urbem continuis impugnant assultibus, ita ut nec horæ spacio interdiu, uel nocte obsessis requies indulgeretur. alternatim enim & per uices mutuas sibi succedentes adinuicem, labore intolerabili ciues fatigabant. Cùm autem per menses duos continuos cœpto opere desudassent, arguentes moram adinuicem, quadam die dum solito uehementius urbem in pluribus locis, congressionibus molestarent, quidā de turribus ligneis, quæ mœnibus fuerant uiolenter applicatæ, saltu super murū se intulerunt: quos alij cum eodem modo, tum per scalas ascendentes, secuti, in urbem descendentes, portam ciuitatis uiolenter aperuerunt. Ingressus igitur sine difficultate noster exercitus, ciuibus ad mare confugientibus, urbem occupant uniuersam. Qui autem in nauibus erant, audientes quod Rex cum suis urbem effregerat, prosilientes & ipsi de nauibus portum occupant, & ciues qui illuc gratia salutis confugerant, gladijs repellentes, in hostes redire compulerunt: sicq; ciues miseri, inter hostium cohortes geminas infœliciter angustiati, nunc ijs nunc illis instantibus gladijs in medio depereunt: quousq; Rex stragem immoderatam conspiciens, eis qui residui erant, misericordiam implorantibus, uoce precōnia finem cędis indixit, & uictis uitā indulgeri præcepit. Capta est autem prædicta ciuitas, anno ab incarnatione Domini Millesimo centesimo & undecimo, mense Aprili, uicesima tertia die mensis.

Danorum & Noruegiorum classis descendit in Syriam: quorum opera Rex Sydonem obsidet, & capit: narraturq; casus circa regem mirabilis. Caput XIIII.

EOdē anno quidā populus de insulis occidētalibus egressus, maximeq; de ea Occidentis parte quæ Noruegia dicit, audiētes quod à Christi fidelibus capta esset ciuitas sancta Hierosolyma, uolentes illuc deuotionis gratia properare, classem sibi parauerunt opportunā. Quā ascendentes, aura flante secunda, mare Britannicū nauigantes, dein Calpē & Athlāta, angustias huius mediterraneæ influxionis ingressi, nostrum hoc mare pertrāseuntes, apud Ioppen applicauerāt. Erat autē prædictę classis Primicerius, & præceptor supremus, quidā iuuenis, procerus corpore, & forma decorus, Noruegię regis frater. Qui postquā protū Ioppē sem attigerūt, propositū iter aggrediētes, Hierosolymā, cuius gratia uenerāt, adierūt. Rex igit cognito eorū aduētu, illuc cū omni celeritate properat: & cū illo prædicto nobili uiro, benigne & familiariter locutus, tentare cœpit & diligēter inquirere, utrū naualis ille exercitus, moram

uellet

regnare hypocritam. Hic, ſicuti et primus ſeipſum continuans, multa peſſima geſſit opera. Nam inter cætera neptem ſuam, apud dominum Euſtachium Gromer, unum de maioribus regni principibus, nobilium duarum urbium dominum, Sydonis uidelicet & Cæſareę, nuptui collocauit, cum ea conferens illi Eccleſiaſtici patrimonij optimas portiones, Hiericho uidelicet, cum omnibus pertinentijs ſuis, cuius hodie redditus annualis quinque milium dicitur eſſe aureorum. Fuit autem & in ſuo pontificatu conuerſationis immundæ, ita ut uulgo pateret eius ignominia. Cui rei colorem quærēs, ordinē de liberatione in eccleſia Hieroſolymitana inſtituerat, * Regulares Canonicos introducendo commutauit. Regem etiam ad hoc impulit, ut uiuente adhuc uxore, aliam duceret, ſicut in ſequentibus dicetur.

Item ab Oriente Turcorum ingentes magnæ & innumerabiles copiæ finibus ſe infundunt Antiochenis: ſed Tancredus una cum Tripolitano Comite Bertrando, reſiſtit uiriliter. *Caput* XVI.

NEc mora interpoſita diuturniore, poſt Sydonem captam, collecta eſt in Perſide equitum manus infinita: qui ut proprias experirentur uires, ut ſuper eo aliquando poſſent gloriari, in regiones noſtras aſcenderunt. A primo enim Latinorū introitu, uſque ad annum regni eorum quaſi quadrageſimum, non defuit noſtris peſtis illa, ſæuior hydra, recens, & damno capitum facta locupletior. Annis quippe penè ſingulis de illo ſinu Perſico, tanta erumpebat illius populi multitudo deteſtabilis, ut penè uniuerſam terræ ſuperficiem ſua numeroſitate operirēt. Sed miſerante noſtros labores Diuina clementia, ſuſcitauit Perſarum inſolentiæ, & regno nimis de ſe præſumenti, æmulum Imperiū gentis Hiberorū: quo per gratiā Dei incrementū ſuſcipiente, & uires acquirēte, per ſucceſſus cōtinuos contrita eſt Perſarū ſuperbia: & qui prius prædicto populo ſuſpecti erāt & formidabiles, facti ſunt uerſa uice, eis & uiribus et armorum experiētia longe inferiores: quicq̃ regnis, exteris etiā nationibus cōſuerant inferre ſollicitudinē, nunc ſibi ſufficere reputant, ſi intra fines ſuos tranquillitatē repetiant uel ad tempus. Erat autem Hiberia regio in plaga ſeptentrionali conſtituta, quæ alio nomine dicitur Moſcouia Aneſguya, Perſis contermina, homines habens corpore proceros, robuſtos uiribus, multa ſtrennuitate commendabiles. Hi bellis frequentibus et cōgreſſionibus aſſiduis Perſarū copias attriuerunt, ut iam nec ſe pares reputēt, & pro ſtatu ſolliciti aliorum prouincias uexare deſtiterūt. Prędicta ergo multitudo à finibus illis egreſſa, Meſopotamiam diſcurrens, tranſmiſſo Euphrate fluuio magno, regionem circa fluuium pro arbitrio tractantes, optimum regionis præſidium Turbeſſel obſident: cumq̃ per menſem continuum ibidem operam conſumpſiſſent, uidentes quòd non proficerent, ad partes Alapienſes ſe contulerunt, de ſua multitudine confiſi, machinantes ut dominum Tancredum incaute & cum impetu prouocent ad prelium. Dominus autem Tancredus, ſicuti uir prudens erat, & in agendis circūſpectus, dominum Regem literis euocat & nuncijs, ut mature ſubſidium conferat. Qui ſine mora conuocata ingenti multitudine, aſſumpto ſibi domino Bertrando Comite Tripolitano, cum ſuis item copijs ad partes illas ſe contulit. Qui cùm perueniſſent ad oppidum Rugiam, ibi dominum Tancredum cum ſuis expeditionibus inuenerunt: unde in hoſtes progreſſi, ante urbem Cæſaream, quæ uulgo appellatur Cæſarea, ubi hoſtes caſtrametati fuerant, ordinatis agminibus peruenerunt. Vbi cùm ſe mutuò uterq; conſpexiſſet exercitus, Turcis declinantibus prelium, à regione diſceſſerunt, noſtri ab inuicem ſumpta licentia, ad propria reuerſi ſunt.

Tyrus obſidetur: ſed reſiſtentibus potenter ciuibus, obſidentium deluditur intentio. *Caput* XVII.

COnſequenter autē eodem anno, cùm Tyrus ſola de urbibus maritimis quæ ſunt à Laodicea Syriæ uſq; Aſcalonam, quæ eſt regni ciuitas, infidelitatis iugum pateretur: adiecit dominus Rex, qui alias auctore Domino expedierat, illam regno uindicare. Cōgregatis ergo ex uniuerſa ora maritima quotquot inuenire poterat naues, claſſem ordinat qualem qualē: cui pręcipit, ut illuc ſub omni celeritate maturaret, & ipſe conuocatis Regni uiribus, & populo undiq; accito uniuerſo, prędictā urbem, locatis in gyrum copijs, obſidione uallat. Eſt autem Tyrus ciuitas maritima, in corde

maris

tem sub quo Iordanis defluit, castrametati sunt. Quod audiens Rex cognito quod de infinita multitudine præsumerēt, dominum Rogerium Antiochenorum principem, Comitemq; Tripolitanum in suum euocat auxilium: tamen antequam illi conuenirent, ipse cum suis expeditionibus in uicino eis loco castra posuerat: quod hostibus ut innotuit, emissis de exercitu equitum duobus milibus, intelligentes magis opus esse industria quàm uiribus, mille quingētos ex eis occultant: reliquos uerò procedere iubent lōgius, & quasi incautè se habentes, Regē cū suis ad se in sequēdo irritare. Quod non lōgè ab eorū proposito certum est accidisse. Nam prædictos quingentos quasi incautius se habentes, & progressos longius, rex cōsiderans, & impetuosè suos conuocans, illis procedit obuiam, & uersos in fugam prosequens, imprudēius in eorum de cidit insidias: quibus ex suis latebris egredientibus, facta est hostium ingens multitudo, collectisq; & ad se reuocatis quingentis prioribus, in nostros irruūt impetu uehementi. Quibus cùm nostri tentarēt resistere, & gladijs à se propulsare proteruius instātes, oppressi multitudine, fugam inire cōpelluntur, quam nec etiam tutam reperiunt: nam fugientium facta est strages maxima, ita ut Rex ipse relicto uexillo quod gestabat in manibus, & Arnulphus patriarcha, qui cum eo erat, & alij regni principes, relictis castris & impedimentis omnibus, uix euaserint. Obtinuerunt ergo hostes nostrorum castra, & facta est peccatis nostris exigentibus cōfusio multa in populo Dei. idq; totū domino Regi ascribebatur, quod impetuosè nimis de sua uirtute plus æquo confidens, conuocata noluerit auxilia præstolari. Nam dominus Rogerius princeps Antiochenus, & Triptolitanus Comes in proximo erant, die sequente uel tertia procul omni dubio uenturi. Ceciderūt illa die de equitibus nostris triginta, de peditibus uerò mille ducenti. His ita gestis, affuerunt prædicti duo magni potentesq; uiri: cognitoq; casu qui acciderat, Regem arguunt tanquam nimis præcipitem, tandemq; redeuntes in unum, in montibus uicinis castra locant, unde erat inferius in ualle hostiū exercitus contueri. Illi autem scientes reliquas regni partes militia uacare, missis de suo exercitu ad uarias partes, terrā uniuersam cœperunt percursitare, cædes passim per uias publicas operari, incendia procurare, effringere suburbana, captiuare colonos, ita liberè per uniuersam se habere regionem, tanquam sibi omnia subiecissent. Recesserant etiam à nobis per illos dies, nostri domestici, & suburbanorum nostrorum, quæ casalia dicuntur, habitatores: Sarraceni, & hostium cōiuncti cohortibus, alios erudiebant in nostrā perniciem, qui rāto id melius facere poterant, quanto status nostri pleniorem habebant scientiam. Nulla enim pestis efficacior ad nocendū quàm familiaris inimicus. His ergo ducibus hostes freti & eorum fortiores facti solatio, uillas circuibant & castella, prædas, & mancipia secum trahentes. Tantusq; horror regnum occupauerat uniuersum, ut extra mœnia nemo prorsus auderet comparere.

Ascalonitæ impugnant Hierosolymam: sed tandem hostium dissoluuntur acies, & redeunt ad propria. Caput XX.

Accesserat præterea ad timoris & ærumnæ cumulum, quod Ascalonitæ tāquam uermes inquieti, scientes quod Rex cum omnibus regni uiribus, circa partes Tiberiadenses detineretur occupatus, hostes quoq; regionem penè totam obtinuerant, egressi cum ingenti multitudine, ad montana conscendunt, & Hierosolymam militaribus destitutā copijs obsident: nonnullos, quos extra urbem reperiunt, aut capiunt, aut interficiunt. Messes aridas, quas agricolæ in areas congesserant, tradunt incendijs. Tandem cùm per aliquot dies ibi consedissent, uidentes quòd nullus ad eos egrederetur, sed omnes intra mœnia se cautius haberent, timentes regis aduentū, reuersi sunt ad propria. At uerò æstate iam in autumnum declinante, iuxta consuetudinem peregrinorū cœperunt applicari naues: qui uerò in eis aduecti erant, audientes quòd Rex & populus Christianus tantis laborarent angustijs, illuc cū omni celeritate tam equites quàm pedites certatim properant: ita ut euidentibus incremētis noster per singulos dies multiplicaretur exercitus: quod intelligentes hostium principes, timentes ne multiplicatis uiribus, ad ulciscendum suas se pararent iniurias, in fines Damascenorum se recipiunt: nostri uerò abinuicem discedentes, reuersi sunt ad propria. At uerò hostium exercituū princeps, qui regnum ita potēter afflixerat, Damascū perueniens,

consentiente, ut dicitur, Damascenorum rege Boldequino, à quibusdam sicarijs interfectus est. suspectam enim eius dicebatur habere potentiam, ne eum regno priuaret.

Comitissa Siciliæ, regis uxor futura, in portu applicat Acconensium. Caput XXI.

Diuiso igitur ab inuicem exercitu, & singulis ad propria remeantibus, affuit nuncius, domino regi significans, quod Comitissa Siciliæ, apud urbem Acconensem applicuerat. Fuerat prædicta Comitissa, domini Rogerij comitis, qui cognominatus est Bursa, qui frater fuit domini Roberti Guiscardi, uxor nobilis, & potens matrona. Ad hanc anno proximo præterito, quosdam nobiles de regno suo rex direxerat, inuitans eam, & cum instantia postulans, ut cum eo lege coniugali uellet conuenire. Quod uerbum filio communicans, domino uidelicet Rogerio, qui postea fuit rex Siciliæ, cœpit cum eodē de uerbo illo deliberare: & tandē uisum est ambobus quod si D. rex sub certis conditionibus prædictū uerbū uellet cōfirmare, ipsi petitioni eius parati erant acquiescere. Forma aūt cōditionū hæc erat: Quod si rex ex prædicta Comitissa prolē susciperet, ei post regis obitū sine contradictione et molestia regnū concederetur: quod si absq; hærede ex eadem Comitissa suscepto defungeretur, comes Rogerius filius eius, hæres existeret, & in regno sine contradictione & molestia rex futurus, succederet. Rex aūt abeuntibus legatis in mandatis dederat, ut quibuscūq; petitionibus patentes, eam secum modis omnib. deducere laborarent. Audierat eñ, & uerè scierat, quod mulier locuples erat, & filio accepta, bonis omnib. abundabat. Ipse uerò uice uersa, pauper erat & tenuis, uix ad necessitates quotidianas & equitum stipēdia sibi poterat sufficere: unde & illius redundantia suę sitiebat inopię subueniri. Missi igił legati, cōditiones prędictas gratāter suscipiūt: et interpositis iuramētis, pro ut exigebātur, quod his pactis à D. rege & suis principibus, bona fide, sine fraude & dolo malo staret. Comitissa filio uniuersa necessaria suggerēte, se accingit ad iter, et oneratis nauib. frumēto, uino, & oleo, et salsis carnibus, armis pręterea et equitatibus egregijs, assumēs secum infinitā pecuniam, omnibus eam prosequentibus copijs, in nostram, ut prædictū est, appulit regionē. Huc autē, ut prædictū est, Arnulphi patriarchæ machinabał malicia, ut illa nobilis & honesta deciperel femina. deceptā quippe negare nō possumus eam, quæ in simplicitate uiarū suarū regē putabat idoneā gerere personā, ad hoc ut ei nuberet legitimè. Erat aūt lōgè secus: nā uxor q; ipse apud Edissam legitimè duxerat, adhuc agebat in rebus humanis. Postquam ergò applicuit dicta Comitissa, præsente D. rege, Partriarcha, & regni principibus innouata sunt iuramenta, iuxta eandem formam, qua prius in Sicilia fuerant exhibita. Et quia intentione sinistra, & oculo non simplici hæc fuerant inchoata, respiciēs Dominus ad eorum intentionem, nec solitam mulieri, licet innocenti, in regno concessit fœcunditatem, et extrema huius gaudij luctus occupauit, ut in sequentibus dicetur. Difficille est enim, ut bono claudantur exitu, quæ malo principio sunt inchoata. Interim tamen tot et tantas adueniens regno intulit commoditates, ut meritò minimus dicere posset: Et nos de plenitudine eius accepimus omnes.

In regione Edissana fames oritur ualida. Balduinus Ioscelinum consanguineum suum capit, & ab uniuersa regione uiolenter exire compellit. Caput XXII.

Accidit autem illis diebus, quod in finibus Edissanis suborta est fames ualidissima, tum propter terræ & aeris intemperiem, tum quia in medio hostiū regio illa sita erat, & inimicis undiq; uallata, ne locorū incolæ hostilitatis metu liberā agriculturę poterāt dare operā: ita quod ciues illius urbis simul & suburbani nihilominus ordeaceum panē, & etiam glande mixtum, edere præ inopia cogerentur. Terra aūt D. Ioscelini in tuto cis Euphratē collocata, frugibus & alimētorum copia plenius abundabat. Verum ita licet bonis omnibus afflueret eius prouincia, prędictus Ioscelinus, in hac parte minus sapiēs, & ingrato similis: domino & consanguineo suo, qui ei hæc eadem uniuersa contulerat, de sua plenitudine & liberalitate stipēdia nihilo minus porrigebat, licet dominum suum Comitem, suosq; extremam pati nō dubitaret inopiam. Factum est autē, ut pro quibusdam negocijs D. Comes Balduinus, ad D. Rogerium, filium Richardi Antiochenorū principē, cui etiā quondā sororem suam in uxorē contulerat, nūcios destinaret. Hi abeuntes, Euphrate transito, per terrā D. Ioscelini iter habentes

bentes, euntes redeuntesq́, ab eo sunt satis hospitaliter & humane tractati. Tandem (sicut mos est imprudentibus) quidam de familia D. Ioscelini, nūcios D. Comitis uerbis lacessentes, exprobrare cœperunt D. Comitis paupertatem, domini uerò sui immensas è conuerso extollere copias, frumenti & alimentorum redundantiam, auri argentiq́ immensa pōdera, militum peditumq́ numerositatem: adijcientes etiam, sicut lingua pruriens, incautè plerūq; loquitur, quod non erat regioni illi, cui præerat Comes commodius aliquid, neq; consultius facere ille posset, quā si comitatū suum Ioscelino uenderet: & recepta innumera pecunia, remearet in Franciam. Quę uerba in pectus nunciorū (etsi dissimulare uiderentur) altius descenderunt: & licet à leuibus personis essent dicta, tamen Domini mentē redolere uidebantur: sumptaq́ licentia, ad D. Comitē redierunt. Quò peruenientes, omnia quæ in uia acciderant, simul & uerba, quę in domo domini Ioscelini audierāt, ordine pandūt. Quibus auditis iratus D. Comes, & multo libramine ponderans apud se uerba quę audierat, intellexit quod à domino Ioscelino hæc omnia ortum habuerant: & indignatus plurimum, quòd ille, cui tantas contulerat copias, cum de sua opulentia merito teneretur suā releuare inopiam, contra bonos mores paupertatem tanquam uitium exprobraret: in quam tamen non leuibus actibus, sed necessitate descenderat ineuitabili, sibiq́ idipsum unde ille gloriabatur, liberaliter detraxerat, ut in eum cōferret: cœpit æstuare indignatione plenius. Simulat ergo ægritudinem, & lecto decubans, mādat domino Ioscelino, ut absq; mora ad se uenire properet, quo comperto, festinat dn̄s Ioscelinus, nihil ueritus, in nullo uiam habens suspectam, tandē Edissam perueniens, inuenit Comitem in præsidio ciuitatis, & in ea eius parte, quę Ramgulat dicitur, interiori conclaui decubantē: ad quem ingrediens, depēso debitæ salutationis affatu, quæsiuit à domino Comite, quomodo ei esset? Cui ille respondit: Multo melius per gratiam Dei, quàm tu uelis. Et iterū uerbum continuans, intulit: Ioscelíne, habes ne aliquid, quod ego tibi non dederim? Cui ille, Domine nihil. unde ergo est, quod es ingratus, & meorum beneficiorum immemor? de meo sic abundans & dilatatus? & mihi benefactori tuo indigenti, non ex temeritate, sed ex causa, quam nullus sapiēs, nullus peritus declinare posset, quia nō est consiliū contra Dn̄m, non cōpateris portionem eius quod totū deli non retribuis. Insuper & tenuitatē diuinitus collatā, quasi pro uitio exprobrās & crimine obijcis. Sum ne ego tam inutilis, ut uendā tibi quod mihi contulit Dominus, & fugiam, ut dicis? Resigna quod dedi, & redde uniuersa quæ tibi contuli, quia indignum te fecisti. His uerbis dictis, præcepit eum captum uinculis mancipari, afflixitq́ eum mirabiliter nō minus & miserabiliter, & multimodis quęstionibus & tormētis, quousq; abiurata uniuersa regione, cuncta quæ ab eodem Comite dono susceperat, resignaret. Exiens ergo de finibus illis, bonis omnibus spoliatus, ad dominum Balduinum Hierosolymorum regem primus accessit, cunctisq́ quæ ei acciderant ordine manifestans, propositum aperit, quòd in patriam redire disposuerat. Quo audito, D. Rex uidens eum regno maximè necessarium, dedit ei urbē Tiberiadēsem, cum finibus suis iure perpetuo possidendam, ut tanti uiri solatio se muniret. Quam urbem strenuè & prudenter cum omnibus suis pertinentijs, quàm diù in ea mansit, rexisse, & finis ampliasse præstantissimè dicitur: cumq́ adhuc Tyrus ab infidelibus detineretur, exemplo prędecessoris sui, multas eidē ciuitati dicitur intulisse molestias. Et licet aliquātulū montibus inter positis ab eis uideretur esse remotior, sæpe tamē eorū fines ingrediebatur, eis dāna collaturus.

Terræmotus ingens partes concutit Antiochenas. Borsequinus quoq; Turcorum Satrapa potentissimus, in eadem desæuit regione. Caput XXIII.

ANno ab incarnatione Domini millesimo centesimo decimo quarto tantus uniuersam Syriam terræmotus concussit, ut multas urbes & oppida infinita dirueret funditus: maximè autem circa Ciliciā, Isauriam, & Cœlesyriam. Nam in Cilicia Mamistram cum multis oppidis solotenus prostrauit, Maresiamq́ deiecit cum suburbanis suis, ita ut quorundam uix etiam restarent uestigia: quatiebantur turres & mœnia maioribus ædificijs periculosius ruentibus, fiebat populorum strages infinita, & ciuitates amplissimæ quasi agger lapidum constitutæ, tumulus erant oppressorū, & contritis habitatoribus uicē præstabāt sepulchri. Fugiebat plebs mēte cōsternata, habitat

donem urbium, domiciliorum ruinā formidantes: & dum sub diuo requiem sperant, timore concussi, somnos interrumpūt, oppressiones quas uigilantes timuerāt, in somnis perpessi. Nec erat hoc tam ingens in una tantū regione periculū: sed usq; ad extremos Orientis fines, hæc pestis latè se diffuderat. Anno quoq; sequēti, iuxta morē solitū, Borsequinus Turcorū potentiss. congregata gētis eiusdē multitudine infinita, regioni Antiochenæ hostiliter se infudit, pertransiensq; totā illam prouinciam, inter Alapiā & Damascū castrametatus est, expectans ut opportunitate concessa, inde in partes nostras uel illas irruptiones molirentur. Porrò Doldequinus Damascenorum rex, illorū expeditiones habens nimis suspectas, timensq;, ne magis ea intētione illuc cōuenissent, ut sibi & regno suo detrimenta molirentur, quàm ut cōtra Christianos, quorū uires sæpius erant experti, dimicaturi aduenissent, factus est sollicitus. Imputabatur ei mors prædicti nobilis uiri, qui apud Damascum fuerat interemptus, quasi de eius cōscientia talis illius interitus processisset. Audito ergò Turcorū aduētu, & eorū intentione plenius cognita, missis legationibus cum ingenti munerū magnificentia, tam ad D. regē quàm ad principē Antiochenū, pacē petit ad certum tempus, & implorat: iuramēta præstans & obsides, quod toto cōcessi temporis fœdere, Christianis tam ex regno q̄ ex principatu fidelē debeat societatem obseruare. Interea princeps Antiochenus, uidens eos suis partibus uiciniores: & quorundam edoctus relatione, quod in terram suam impetus molirentur, D. regem in suum subsidium euocat. Doldequinum nihilominus iure fœderis obligatum, ut cum suis adesse procuret, ac uerbis pijs inuitat. Rex autem pro salute regionis sollicitus plurimum, congregata militia, & honesto stipatus comitatu, illuc impiger contendit: assumptoq; secum Tripolitano comite Pontio, intra paucos dies ad eum locum, ubi D. Princeps suas collegerat copias, peruenit. Porrò Doldequinus, sicut & uicinior erat, ita & D. Regis præuenerat exercitum, nostrorum castris, tanquā socius se adiungens. Collectis ergò omnibus in unum copijs ante urbem Cæsareā, ubi hostes adesse prius audierant, unanimiter constiterunt: quo hostibus cognito, uidentes quod nisi cum graui periculo non possent nostros sustinere, simulant recessum, tanquam de cætero non redituri. Vnde nostri abinuicem separati, reuersi sunt ad propria.

Ascalonitæ urbem Ioppensem obsident, sed regis aduentum formidantes, infecto negotio recedunt ad propria. Caput XXIIII.

INterea dum rex ita circa partes Antiochenas detineretur occupatus, Ascalonitæ ea freti fiducia, quod rex absens erat, secumq; maiores regni uires cōtraxerat, sumpta opportunitate ex tempore, urbē Ioppensem obsident. Modico siquidē ante tempore, septuaginta nauium classis in eorū subsidium ex Aegypto ascenderat, quā ante se præire, & Ioppensium littus occupare præcipiunt. ipsi uerò subsecuti in multis milibus, erectis uexillis, subitò ante urbē consistunt. Qui uerò in classe erant, cognito suorū per terras aduentu, è nauibus certatim prosiliunt, ciuitatem cominus impugnaturi. Sic ergò dispositis in gyrum ordinibus, urbē ex omni parte ambiunt, & ligno dato impugnant, undiq; instantes animosius. Ciues autem, etsi pauci essent numero, & uiribus longè impares, pro uxoribus & liberis, pro libertate & patria, pro qua quiuis egregius honestū mori reputat, resistunt uiriliter, turresq; ac mœnia pro uiribus communientes, arcubus & balistis, iactu quoq; pugillariū lapidum hostes à se propellunt longius, nec ad murū patiuntur accedere. Contigit autem Ascalonitis longè secus à spe quàm cōceperant: nam urbem arbitrantes uacuā reperire, scalas fabricauerant & altitudine & numero sufficientes, per quas sine cōtradictione intra mœnia irrumpere posse nō diffidebāt. Resistentibus igitur uiriliter obsessis, nō dabatur eis scalas mœnibus applicare: quibus uix licitum erat ad eos, qui in turribus erant, aliquid iaculari. Tantā enim ciuibus Dominus cōtulerat gratiā, ut circumstantē multitudinē, diuino freti auxilio, nō formidarēt. Erāt autē portæ ciuitatis ligneæ, nullum ex ære uel ferro habentes operimentū. Has ignem artificiosè contorquendo ex parte combusserunt, nō tamen eatenus, ut per eas maior uis ciuibus, aut maior inferri posset molestia. Videntes ergo post dies aliquot Ascalonitæ, quod nō proficerent, timentesq; ne regionis populus ad obsessorum cōueniret subsidium, soluta obsidione domū reuersi sunt.

Classis uerò secundis usa flatibus, in portum Tyrensium se recepit. Euoluto autem decem dierum spacio, tentare uolentes, utrum Ioppitas incautos aliquando reperire possent, Ascalona secretius egressi, congregata suorum ingenti multitudine, subitò & sine strepitu, iterato ante Ioppen astiterunt. Ciues autem in talibus assueti semper erant in excubijs, continuas noctibus per successiones agentes uigilias, ut semper ad resistendum inuenirentur parati. Videntes ergò hostium reuersas legiones, & bella sibi recidiua parari, certatim turres conscendunt & mœnia: tantoq; acrius contendunt resistere, quanto uires hostium minores conspiciunt, & numerum uiderunt imminutum. Nam classem quę alia uice multa ciuibus intulerat discrimina, abesse conspiciunt, non facilè redituram. Augebat etiam nihilominus obsessis fiduciam, quod Rex in proximo dicebatur uenturus. Vnde facti animosiores, confidentius uarijs casibus, multos de hostium exercitu proteruius instantes peremerunt. Cùm ergo quasi per septem horas continuas urbem impugnassent, uidentes quòd inutiliter consumerent operam, reuocatis agminibus, hostes Ascalonam reuersi sunt.

Borsequinus iterum Antiochenorum uexat fines: sed occurrente sibi principe Rogerio cum suis auxilijs, confusus, in fugam uertitur, legionibus dissolutis. Caput XXV.

DVm igitur hæc in regno geruntur, Borsequinus (de quo superius diximus) qui ad aduentum Domini Regis & aliorum nobilium, qui cōtra eum cōuenerant, fugam & discessum à partibus Antiochenis simulauerat, uidens quod rex & princeps Antiochenus, Doldequinusq; discesserāt abinuicem, & curis tracti domesticis redierant ad propria, arbitratus quod non facilè denuò possent conuenire, rursum partes infestat Antiochenas: & percurrens regionem uniuersam, uillas incendit, concremat suburbana, & quicquid extra munita præsidia reperire poterant, sibi dabant in direptionem & prædam: diuersis etiam cateruatim agminibus ad uarias dirigebāt partes, ut stragem passim operarētur, & incautis occurrentes, siue per agros iter agentes, aut captiuos secum traherent, aut gladijs obtruncarent. Nec solum uillas absque muro suis effringebant irruptionibus, uerumetiam & murata municipia uiolenter occupabant. Marram siquidem & Cafardam, comprehensis intus habitatoribus, partim peremptis gladio, partim cum pedibus mancipatis, ad solum usque deiecerant, & obtinentes regionem totam, undique prædam undique Christiana mancipia singulis diebus contrahebant. Quod ut princípi nunciatum est, accito sibi domino Comite Edissano, duodecima mensis septembris Antiochia egressus, ante oppidum Rugiam cum suis expeditionibus impiger astitit. Missisq; statim exploratoribus qui de hostium statu certificarent & proposito, ipse acies instruit iuxta, compónit agmina, ad pugnam uiriliter se accingens: circa quæ, dum rei militaris disciplinam à domino Comite fideliter adiutus desudaret, ecce nuncius cum omni celeritate properans, hostes in ualle Sarinati castrametatos asserit. Quo audito, exhilaratus est admodum uniuersus exercitus, quasi spe uictoriæ iam concepta. Ipse etiam Borsequinus, audito nostrorum aduentu, suos armari præcipit, & instructis agminibus ad agendum strenuè commilitones inuitat. Volens tamen suæ prouidere saluti, cum fratre & quibusdam familiaribus, montem uicinum nomine Danim, antequam nostri accedant, occupat, unde suos possit prælíantes intueri, & de belli ordine necessarios suos plenius instruere. Factum est ergo, ut dum circa hæc esset occupatus, ecce nostrorum acies, erectis uexillis cœperunt comparere: uisisq; hostibus, spreta eorum multitudine, Dominus Balduinus Edissanus Comes, qui cum sua cohorte cæteros præcedebat, in eos animosius irruens, impetu uehementi totum eorum concussit exercitum. Quem pari exemplo reliquę acies consecutæ, in medios hostium cuneos se immergunt, ensibus, & gladijs instantes cominus, iniurias parati refundere, quas uillanis & pauperibus nimis licenter intulerant. Hostes itaque primis congressionibus resistendi spem habentes, proteruè nimis à se nostros tentabant propulsare: sed tan-

nos hostium irruptiones munienda sufficeret, anxius cogitabat, apud se deliberans, & ab alijs percunctabatur frequentius, quomodo fidelibus populis, & Dei cultoribus incolis eam posset replere. Gentiles enim qui fuerant eius habitatores, urbe uiolenter effracta, penè omnes in gladio ceciderant: si qui autem casu euaserant, ijs non est datus locus intra urbē ad manendū. Instar eñ sacrilegij uidebaſ Deo deuotis principib. si aliquos, qui in Christiana nō censerenſ possessione, in tā uenerabili loco esse permitterēt habitatores. Nostrates uerò adeò pauci & inopes eranr, ut uix unū de uicis possent incolere. Syriani autē, qui ab initio urbis ciues extiterāt, tempore hostilitatis per multas tribulationes, & infinitas molestias adeò rari erant, ut quasi nullus eorū esset numerus. Ab introitu siquidem Latinorū in Syriam, maximè autem postq̃ Antiochia capta, uersus Hierosolymam tendere cœpit exercitus, adeò prædictos Dei famulos conciues eorum cœperūt affligere, ut pro quolibet leui uerbo multos ex eis occiderent, ętati non parcentes, aut cōditioni: suspectos eos habentes, quod Occidentales principes, qui dicebātur aduenire in eorū perniciē, ipsi literis & nuncijs euocassent. Sic ergo pro eius desolatione curam gerens debitā, sciscitabaſ diligentius, unde illic ciues posset euocare. tandemq́ꝫ didicit, quod trans Iordanē in Arabia multi fideles in uillis habitarent, qui sub grauibus cōditionibus hostib. seruiebāt in tributo. Hos euocans D. Rex, & meliores promittens cōditiones, tractos tum locorū reuerētia, tum nostrorum dilectione, & amore libertatis, intra modicum tempus multos cū uxoribus & liberis, cum gregibus & armentis & uniuersa familia recepit. Multi enim sine uocatione duræ seruituris iugū declinantes, ut urbem Deo dignam incolerent, conuenerunt. Quibus Rex eas ciuitatis partes, quæ magis hoc solatio uidebantur indigere, conferens, eis domicilia repleuit.

Rex cleri suggestione à D. Papa postulat, ut quascunq; urbes subegerit, Hierosolymitanæ subdantur ecclesiæ. Subijciuntur uariarum epistolarum exempla. Caput XXVIII.

INterea decidit in mentem domino Regi (fortasse cleri suggestione ad hoc deuenir) ut missis nuncijs ad ecclesiam Romanam, D. Papæ petitiones porrigeret: quarum tenor erat, ut quascunq́ꝫ prouincias sudoribus bellicis et regia sollicitudine, autore Domino, sibi posset uendicare, & de potestate hostium uiolenter eripere, omnes ditioni & regimini Hierosolymitanæ ecclesiæ subiacerent: super quo rescriptum à sede Apostolica impetrauit, cuius tenorem præsenti narrationi inserere dignum duximus: Paschalis seruus seruorum Dei, glorioso Hierosolymitano regi Balduino salutē & Apostolicam benedictionem. Ecclesiarum quæ in uestris partibus fuerūt, uel sunt, terminos atq́ꝫ possessiones, diutina infideliū possessio tyrannisq́ꝫ confudit: cū itaq́ꝫ certos eius fines assignare deliberatione nequeamus, tuis precib. nō immeritò duximus annuendū, ut quia pro Hierosolymitanæ ecclesiæ sublimatiōe personā tuā extremis periculis exponere deuouisti, quascunq́ꝫ infideliū urbes ceperis, uel cepisti, eiusdē ecclesiæ regimini subiaceant. Porrò earundem ciuitatū episcopi, Patriarchæ, tanquam metropolitano, obedientiā exhibere procurent, quatenus & ipse illorū fultus suffragijs, & ipsi adinuicem ipsius unanimitatis auxilio uegetati, sic in Hierosolymitanæ ecclesiæ exaltatione proficiant, ut de illorum profectibus Omnipotēs Deus glorietur. Data Laterani V. Idus Iunij. Ad petitionem quoq́ꝫ eiusdem D. Regis, idem D. Paschalis, domino Patriarchę Gibelino, & successoribus eius in perpetuū super eodē articulo priuilegiū indulserat, cuius rescriptū huic præsenti narrationi interserere curauimus, cuius uerba sunt hæc: Paschalis Episcopus, seruus seruorū Dei, reuerēdissimo fratri, Hierosolymitano Patriarchæ Gibelino, et successorib. eius in perpetuū canonicè ꝓmouēdis. Secundū mutationes temporū, trāsferunſ etiā regna terrarū: unde etiam ecclesiasticarū Parrochiarū fines, in plerisq́ꝫ prouincijs mutari expedit, & trāsferri. Asianarum siquidē ecclesiarum fines, antiquis fuerunt definitionibus distributi: quas distributiones, diuersarum diuersæ fidei gentium confudit irruptio. Gratias autem Deo, quod nostris temporibus & Antiochiæ & Hierosolymæ ciuitates cum subur-

anguine, per Dei gratiam, acquisitæ sunt. Siquidem ecclesias illas, quibus certi fines assignari possunt, quarum termini ac possessiones diutina possessione ac tyrannide confusi non sunt, & ipsarum ecclesiarum urbes, illi uolumus ecclesiæ subiacere, ad quam ex antiqua sciuntur iusticia pertinere. Non enim uolumus aut propter principum potentiam, ecclesiasticam minui dignitatẽ, aut pro ecclesiastica dignitate principum potentiam mutilari. Data Beneuenti, decimo quinto Calend. Aprilis. Sed & domino Regi eodem modo scripsit, exponens qua intentione prædictis illius petitionibus assensum præbuerat, & significans quod ecclesiam Antiochenam in nullo uellet indebitè grauare. Et in hæc uerba: Paschalis Episcopus, seruus seruorũ Dei, clarissimo Balduino, illustri Hierosolymitanorum regi salutem & Apostolicam benedictionem. Concessio illa quam nos petitioni tuæ accommodauimus, ut quascunq; infideliũ urbes cęperis, uel cępisti, Hierosolymitanę ecclesię regimini dignitatiq; subiaceãt, non parũ, cum fratrẽ nostrum Bernhardũ Patriarcham, tum uniuersam Antiochenã turbauit ecclesiã. Cum enim nos concessionẽ illi super illis ecclesijs indulserimus, quarũ terminos ac possessiones, diutina infideliũ possessio tyrannis confudit, illi eas ecclesias à Hierosolymitano Patriarcha, te conniuente inuasas, cõqueruntur: de quibus ambiguitas nulla sit, quin eas etiã Turcorũ uel Sarracenorũ tẽporibus sedes Antiochena possederit: & eorũ episcopi, etiã infideliũ oppressi tyrannide, Antiochenorum Patriarchæ obedientiã exhibeãt. Porrò nos literis ad supradictũ Patriarcham missis, Antiocheni Patriarchatus prælationẽ, sicut ab antiquis patribus distributa, & præteritis tẽporibus cõseruata est, ita etiam in infinitũ integrã cõseruari sanxeramus. Tuam igitur strenuitatẽ monemus, & monẽtes pręcipimus, ne à te inuasiones huiusmodi fieri (ut manifesta est ueritas) permittãtur, sed unaquæq; ecclesia, iustitiæ suę limitibus perfruaẽ. Nec enim possumus manifestè sanctis patrũ nostrorũ cõstitutionibus obuiare: nec omnino uolumus, aut pro principũ potentia, ecclesiasticã minui dignitatẽ, aut pro ecclesiastica dignitate principũ potentiã mutilari, ne apud nos occasione alterutra pax (quod absit) turbeẽ ecclesiæ. Clericis quoq; Hierosolymitanis per præsentia scripta præcipimus, quãdoquidẽ paternas possessiones, & patriam pro ecclesiæ (ut creditur) exaltatione, pro religionis obseruantia reliquerunt, ut Hierosolymitana ecclesia sint contenti, nec iniuste aut procaciter ea usurpare cõtendant, quæ certò sciuntur ad ius Antiochenæ ecclesiæ pertinere. Omnipotens Dominus, sua te in omnibus dextera protegat, de hostibus ecclesiæ triumphare concedat. Data Laterani, decimo quinto Cal. Aprilis.

Rex ad mare rubrum descendit, regionem perlustrat. Comitissam Siciliæ, quam uxorem duxerat, remittit ad propria, ægritudine fatigatus. Caput XXIX.

ANno sequẽte, ut adiacentiũ regionũ Rex pleniorẽ haberet experientiã, & de situ prouinciarũ magis edocereẽ, assumptis secũ locorũ peritis, & comitatu, qui sibi ad propositum sufficere uidebatur, trãsiens Iordanẽ, & trãscursa Syria Sobal, per uastitatẽ solitudinis ad mare rubrum descẽdit, ingressus Helim ciuitatẽ antiquissimã, populo Israelitico aliquãdo familiarẽ: ubi leguntur fontes duodecim fuisse, & Palmę septuaginta. Ad quã cum peruenisset, loci illius incolę domini Regis aduẽtu præcognito, nauiculã ingrediẽtes, in mare uicinũ, mortẽ effugere cupientes, se cõtulerunt. Vbi D. Rex locis notatis & cõsideratis eadẽ qua uenerat reuersus uia, ad montẽ Regalẽ, castrum uidelicet, quod de nouo fundauerat, reuersus est. Inde Hierosolymã rediens, graui ex insperato correptus est ægritudine. qua cum supra uires defatigaretur, & timeret deficere, læsam habẽs cõscientiã, super eo quod legitima uxore iniustè abiecta, aliã superduxerat: corde cõpunctus & facti pœnitẽs, uiris religiosis & Deũ timẽtibus aperiẽs cõscientiã, reatũ cõfessus est, satisfactionẽ promittẽs. cui cũ pro cõsilio dareẽ, ut Reginã quã superduxerat, à se dimitteret, abiectã uerò, ad regiã unde deciderat reuocaret dignitatẽ, acquieuit: & ꝙ ita facturus esset, si uita ei cõcedereẽ ꝓductior, uoto se obligauit. Vnde factũ est, ut euocata ad se Regina ordine rẽ aperuerit: quę licet super eodẽ facto aliquãtulũ esset instructa, nã idipsum aliquãdo à pluribus audierat, tamẽ uisa est ægrè ferre, quod ita temerè fuisset euocata, & fraude principũ regionis, qui ad eam citandam missi fuerãt circumuẽta. Dolẽs igitur & tristis tam de

illata

illata contumelia, quàm de opibus inutiliter consumptis, ad reditum se præparat, post tertium annum, quo ad D. Regem uenerat, reuersura. Qua redeunte ad propria, turbatus supra modum filius, & apud se odium concepit aduersus regnum & eius habitatores, immortale. Nam cùm reliqui fideles diuersi orbis principes, aut in proprijs personis, aut in immensis liberalitatibus regnum nostrũ, quasi planta recentẽ promouere & ampliare satagerent, hic & eius hæredes usq; in præsentẽ diem, nec etiã uerbo amico nos sibi conciliauerunt: cũ quouis tamẽ alio principe longe commodius, faciliusq; nostris necessitatibus cõsilia possent & auxilia ministrare. Videntur ergo iniuriæ perpetuò memores, & delictũ personæ iniustè in populum refundũt uniuersum.

Ante urbem Tyrensem castrum Alexandrium, quod uulgari appellatione Scandalium nuncupatur, ædificatur. Caput XXX.

EOdem anno postquam Rex de prędicta cõualuit ægritudine, anxius quomodo urbem Tyrensium, quę sola de urbibus maritimis ab hostibus detinebatur, suo mancipare posset imperio, inter Ptolemaidã & prædictum Tyrum castrum ædificat in eodem loco ubi Alexander Macedo, ad expugnandam eandem urbem, olim dicitur fundasse idem præsidium, & de suo nomine Alexandrium uocasse. Est autem locus fontibus irriguis, uix quinq; miliaribus à Tyro distans, in littore maris cõstitutus. Hoc autẽ ea reædificauit intentione, ut Tyrensibus esset pro stimulo, & unde eis frequens irrogaretur iniuria. Hunc locum hodie appellatione corrupta populares appellant Scandalium. Arabice enim Alexander, Scandar dicitur: & Alexandriũ, Scandarium: uulgares uerò R in L conuersa, dicunt Scandalium.

Rex in Aegyptum descendens, Pharamiam occupat: inq; ægritudinem incidit, qua fatigatus in eodem itinere uita decedit: Hierosolymis iuxta fratrem sepelitur. Caput XXXI.

ANno sequente, ut Aegyptijs uicem refunderet pro ijs quæ in regno sæpius commiserant, cum ingentibus copijs descendit Rex in Aegyptum, & urbẽ antiquissimam Pharamiam nomine confregit uiolenter, & confractæ copias suis commilitonibus dedit in prędam. Est autem Pharamia urbs antiqua, ut diximus, in littore maris sita, non longe ab ostio Nili, quod Carabeix dicitur: super quod iterũ Ramesses urbs antiquissima, & signorum, quæ Dominus per Moysen seruum suum coram Pharaone operatus est, familiaris. Capta igitur urbe, egressus Rex ad prædictum ostium Nili, admiratus est aquarũ quæ prius non uiderat fluenta, eoq; maximè, quod Nilus, cuius portionẽ alueus ille usq; in mare deducit, unum de quatuor Paradisi fluminibus dicitur esse, & creditur. Captis igitur de piscibus, quorum illic maxima est copia, in urbem quam occupauerant redeunt, & parato prandio refecti sunt ex eis: cumq; Rex surrexisset à cœna, sensit se dolore plurimo interius prægrauari, & recrudescente antiqui uulneris molestia, cœpit laborare uehementius, ita ut de uita periclitans desperaret. Indicto igitur legionibus per uocem præconiam reditu, domino Rege, ægritudine inualescente, eatenus debilitato, ut equitare non posset, lecticam instruunt, eumq; in ea, anxie laborantem collocauit. Sicq; continuatis itineribus, transcursa ex parte solitudine, quæ inter Aegyptum & Syriam media diffunditur, Laris antiqua eiusdem solitudinis urbem perueniunt maritimam. Vbi morbo superatus Rex, ad extremum ueniens in fata concessit: unde lugentibus, & præ doloris angustia deficientibus legionibus, Hierosolymam deportatus est. Et ea dominica quæ dicitur in Ramis palmarum, per uallem Iosaphat, ubi de more populus ad diem festum conuenerat, in urbem indroductus, & iuxta fratrem sub Caluaria, in loco qui dicitur Golgotha, regia magnificentia sepultus est. Mortuus est autem anno ab incarnatione Domini M. C. XVIII. Regni eius octauo decimo.

LIBER

LIBER DVODECIMVS.

Dominus Balduinus Comes Ediſſanus ſublimatur ad regnum. Deſcribiturq́; quis, & unde fuerit. Caput I.

SEcundus Hieroſolymorum rex, ex Latinis fuit dominus Balduinus de Burgo, qui cognominatus eſt Aculeus, uir religioſus, ac timens Deum, fide conſpicuus, in re militari exercitatus plurimum. Hic fuit natione Francus, de epiſcopatu Remenſi, filius domini Hugonis de Reteſt, & Milliſendis præclaræ comitiſſæ, quæ tot ſorores dicitur habuiſſe, unde tanta multitudo filiorum & filiarum dicitur procreata, quantum ij numerāt qui principum Genealogias ſollicita inueſtigant diligentia. Hic uiuente adhuc patre cum alijs nobilibus, qui iter Hieroſolymitanum arripuerant, in comitatu domini Ducis Godefridi, cuius erat conſanguineus, eandem uiam, ea deuotione qua alij ingreſſus eſt, relinquens domi apud patrem iam grandæuum, fratres duos, & ſorores totidem, quorum ipſe omnium primogenitus erat. Nomen alterius fratrū Geruaſius, qui poſtea fuit electus ad eccleſiam Remenſem: alterius Manaſſes. Sororem autem alteram habuit Caſtellanus de Vitriaco, nomine Mathildem: alteram dominus Herbrandus de Hergetz, uir nobilis & potens, nomine Hodiernam: ex qua natus eſt Manaſſe de Hergetz, quem nos poſtmodum tempore dominæ Milliſendis reginæ, regium uidimus conſtabularium. Porrò patre huius domini Balduini regis defuncto, Manaſſes filius eius, quia dominum Balduinum, qui primogenitus erat, regni occupatio detinebat, ſucceſſit: quo etiam ſine liberis decedente, Geruaſius frater eorum, dimiſſo Remenſi Archiepiſcopatu, uxorem contra inſtituta eccleſiaſtica ducens, eiuſdem Comitatum iure poſſedit hæreditario. Suſceptam autem ex uxore unicam filiam cuidam nobili uiro in Normannia, matrimonio copulauit. Quo defuncto ſororis illorum filius, Mathildis uidelicet, quæ Caſtellano Vitriacēſi nupſerat, Iterius nomine, in eodem Comitatu ſucceſſit. Sed de his hactenus.

Qua de cauſa profectus eſt Hieroſolymam, quando electus eſt in regem. Caput II.

DOmino igitur Balduino, domini ducis piæ & illuſtris memoriæ Godefridi fratre, poſt fratris obitum ad regnum Hieroſolymorum uocato, & in regni ſolio ſolenniter collocato, hic (de quo nobis in præſentia eſt ſermo) tradente domino rege qui conſanguineus eius erat, in comitatu Ediſſano ſucceſſit, quem annis decem & octo, & aliquid amplius, ſtrenuè & feliciter adminiſtrauit. Anno igitur ſui Comitatus decimo octauo, regione ſua in tranquillitate locata, propoſuit Hieroſolymorum regem, dominum conſanguineum & benefactorem ſuum, & loca ſancta deuotionis gratia uiſitare. Ordinatis igitur ad iter neceſſarijs, commiſſaq́; fidelibus ſuis, de quorū fide & induſtria plenius confidebat, regione, municipijs in tuto diſpoſitis, tanquam uir prouidus & plenè circumſpectus, uiam deſtinatam, adiuncto ſibi honeſto comitatu, aggreditur. Dumq́; iter proſequeretur inceptum, ecce nuncius occurrit, denuncians quòd dominus rex in Aegypto, ſicut & uerum erat, ultimum fato clauſerat diem. Quo audito, plurimum de morte domini & conſanguinei ſui, ſicut nec mirum erat, conſternatus, nihil tamen ab incepto deſtitit itinere, ſed Hieroſolymā maturatis greſſibus contendit. Ad quam cùm perueniſſet, accidit caſu, quod in die feſto, qui dicitur Ramiſpalmarum, cum de more populus uniuerſus in uallem Ioſaphat conueniſſet, ad ſolennem tantæ diei proceſſionem, ſubito comes ex una parte cum ſuis ingreditur: & è regione altera, domini regis funus, cum exequijs importatur, uniuerſa militia, quę cum eo in Aegyptum deſcenderat, domini ſui funus de more proſequente.

Modus

Modus electionis aperitur: & memorabile factum domini comitis Bolonensium Eustachij describitur. Caput III.

INtroducto igitur funere regio in sanctam ciuitatem, & in ecclesia Dominici sepulchri iuxta fratrem, ante locum qui dicitur Golgatha, sub monte Caluariæ, honorifice sepulto, conuenerunt qui aberant de maioribus regni, episcopi, archiepiscopi, & alij ecclesiarum prælati cum domino Arnulpho patriarcha: & de laicis principibus nonnulli, inter quos erat uir industrius, cuius superius fecimus mentionē, Ioscelinus, potens in opere & sermone, Tyberiadensis dominus. Habitaque deliberatione de instanti negocio, uarias proponunt sententias: dicentibus alijs, Expectandum esse D. Eustachium comitem, nec interrumpendam hæreditariæ successionis antiquissimam legem: specialiter, cum bonę memoriæ fratres eius congruo. & cunctis placato moderamine regnum feliciter administrassent. Alijs dicentibus, Negocia regni, & continuam necessitatem non posse pati has dilationes, nec indulgere tantas ferias, sed maturandum esse, ut regioni citius cōsulatur, ne forte si incubuerit necessitas, non sit qui exercitus educat atque reducat, & regni procuret negocia, & præ ducis inopia regni status periclitetur. Hanc partium fluctuationem & uotorū repugnantiam, pertentata D. patriarchæ, & ad se inclinata mente, prędictus Ioscelinus, qui maximæ erat in regno autoritatis, illorum iuuans partem, qui dicebant regem statim esse ordinandū, decreuit dicens: Præsentem esse D. comitem Edissanum, uirum iustum & timoratum D. regis consanguineum, armis strenuum, per omnia commendabilem, quo meliorē nulla nobis regio, nulla prouincia posset ministrare. Commodius esse ipsum in regē assumere, quàm casus periculosiores expectare. Erant itaque multi, qui de synceritate fidei arbitrabantur D. Ioscelini uerba procedere, scientes quomodo non multo antē D. comes, ut prædiximus, tractasset eum: & illud reputantes, quod prouerbialiter dici solet, Omnis laus uera est ab hoste: nescientes quod aliò properaret intentio, fidem uerbis eius habentes, præstabant conniuentiam. Ipse autem, ut dicebatur, aliter affectus erat. nam spe futuræ in Comitatum successionis, D. Comitem in regnum introducere nitebatur. Domino igitur Arnulpho patriarcha, & D. Ioscellino hanc opinionem amplectentibus, & reliqui in eandem inducti sunt sententiam: & pari uoto, & unanimi consensu, eum in regem eligentes, in die sanctæ Resurrectionis, quæ proximē secuta est, solenniter, & ex more inunctus & consecratus est, & diadema insigne regium suscepit. Quæcunque aūt domini Patriarchæ, aut domini Ioscelini in eo facto fuerit intentio, Dominus rei euentum misericorditer conuertit in bonum. Nam uirū iustum, pium, ac timentem Deum, diuina eum præueniente gratia, se exhibuit: eratque uir in cunctis prospere agens. uidetur tamen minus regularem habuisse introitum, legitimumque regni hæredem certum est à debita successione fraudulenter exclusisse, illos qui hunc promouerunt. Mortuo nanque domino rege, siue de eius supremo iudicio, siue de communi principum regni consilio (quia neutrum pro certo compertum habemus) missi erant quidam nobiles & magni uiri, qui ad regni successionem communi edicto crearent comitem Bolonensium D. Eustachium, dominorū Godefridi ducis eximij, Domini Balduini regis fratrem. Qui ad eum peruenientes, inuitum & renitentem, causas honestissimas prætendentes, quare eum uenire oporteret, usque in Apuliam traxerūt. Vbi audiens prædictus uir uenerabilis, religiosus, ac timens Deum uerē tantorum uirorum imitator & frater, & in uirtutibus & honestis meritis successor, quod Hierosolymis medio tēpore Dominus Balduinus, & Edissanus comes eius consanguineus, rex fuerat ordinatus, instantibus nuncijs qui eò missi fuerant, & allegantibus ut nihilominus procederet, quia quod factum erat, contra ius & fas, & contra hæreditariæ successionis legem antiquissimam, nullo modo stare posset, respōdisse dicitur uir Deo plenus: Absit hoc à me, ut per me in regnum Domini ingrediatur scandalum, per cuius sanguinem pacem Christi recepit, & pro cuius tranquillitate uiri uirturum, & immortalis memoriæ fratres mei egregias animas cœlis intulerūt. Compositisque iterum sarcinis, & comitatu recollecto, inuitis ijs qui eum ad regnum trahere nitebantur, ad propria remeauit.

De habitudine corporis, & moribus, & conuerſatione eiuſdem regis. Caput IIII.

DIcitur autem forma fuiſſe conſpicuus, corpore procerus, facie uenuſta, capillo raro, flauo, canis mixto, barbam habens raram, ſed tamen uſque in pectus demiſſam, colore uiuido, & quantum ætas illa patiebatur roſeo. Habilis ad uſum armorum, & equis regendis aptiſſimus. Rei militaris multam habens experientiam: In agendis ſuis prouidus: in expeditionibus fœlix: in operibus pius, clemens et miſericors, religioſus & timens Deum: in orationibus iugis, ita ut callos in manibus haberet & genibus, piæ afflictionis & genu flexionis frequentia: impiger, licet ſenior, quotiens eum uocabant regni negocia. Adeptus ergo regni ſolium, ſollicitus de comitatu Ediſſano, quẽ ſine Duce dimiſerat, Ioſcelinum cõſanguineum ſuum uocat, ut quod in eum prius deliquerat, gratuita plenaq́ ſatisfactione corrigeret, eiq́ tanquã qui Regiam illam plenius nouerat, comitatum donat: ſumptaq́ fidelitate, per uexillum inueſtit, & inducit in poſſeſſionem: & cõuocans inde uxorem & filias & familias, per operã & ſtudium eiuſdẽ dñi Ioſcelini, in proximo cũ ſoſpitate recepit uniuerſa. Erat autẽ uxor eius Morfia nomine, cuiuſdã nobilis Græci, Gabrielis nomine, de quo ſuprà diximus, filia: quã dum Comes eſſet cum pecunia infinita, quæ dotis nomine donabatᷣ, duxit in uxorem, ex qua ſuſceperat tres filias, Melliſendum uidelicet, Halim, & Hodiernam: nam quartam, cui nomen Meta erat, poſtquam regnum adeptus eſt, uxor ei peperit. Coronatus autem & conſecratus eſt, anno ab incarnatione Domini *M.C.XVIII.* menſe Aprili, ſecunda die menſis, præſidente ſanctæ Romanæ eccleſiæ domino Gelaſio Papa ſecundo: Antiochenæ uerò, Bernhardo Latinorum in eadẽ ciuitate Patriarcha primo: Sanctæ Hieroſolymitanæ eccleſiæ domino Arnulpho, ex Latinis in eadem ciuitate Patriarcha quarto.

Alexius Conſtantinopolitanus Imperator, dominus quoq́ Paſchalis Papa, ſed & comitiſſa Siciliæ, quæ Hieroſolymorum Regina fuerat, moriuntur. Caput V.

PEr idem tempus Conſtãtinopolitanus Imperator Alexius, Latinorum maximus perſecutor, rebus humanis exeptus eſt: cui ſucceſſit Ioannes filius eius, patre multo humanior, & meritis exigentibus, populo noſtro patre longè acceptior: qui etiam non omnino ſyncerus erga Latinos Orientales extitit, ſicut docebũt ſequentia. Dñs quoq́ Paſchalis Romanus pontifex uiã uniuerſæ carnis ingreſſus eſt, Põtificatus eius anno ſexto decimo: cui ſucceſſit D. Gelaſius, qui & Ioannes Gaietanus dictus eſt, ſanctæ Romanæ eccleſiæ Cancellarius. Mortua nihilominus eſt & domina Adeleſia, Siciliæ Comitiſſa, quæ prædicti dñi regis Balduini, de facto, etſi non de iure, uxor fuerat.

Aegyptiorum exercitus tam naualis quam per terras, in regnũ ingreditur: Rex cum ſuis occurrit, ſed non conueniunt. Arnulphus Hieroſolymorum Patriarcha moritur, ſubſtituitur ei Guarimondus. Caput VI.

EOdem anno æſtate proximè ſubſecuta, princeps Agyptius, qui tũc erat pro tempore, congregata ex uniuerſis Aegypti finibus tam equitũ quàm peditum multitudine infinita, tam per terras quàm nauali exercitu, in regnum noſtrum proponit uiolenter introire, facile putãs, tam modicũ populum aut conſumere gladio, aut à cunctis Syriæ finibus fugientes eliminare. Tranſcurſa igitur ſolitudinis uaſtitate, quæ inter nos & Aegyptum media interiacet cum equitatu uniuerſo & peditum iaculis inſtructorum infinita multitudine ante Aſcalonam caſtrametatus eſt. At uerò Doldequinus, Damaſcenorũ rex, cognito Aegyptiorũ aduẽtu, ſiue ſpõte ab eis inuitatus, cõgregata iterum ingenti militia, de uia ſecurus, ne fortè noſter ei obueniret exercitus, tranſito Iordane, caſtris ſe eorum aſſociat, & uires augere nititur, in noſtrã læſionem. Nauium aũt quædam apud Aſcalonam applicuerunt, quædam uerò uſq́ Tyrũ, quoniam ciuitas erat munitiſſima, & portum habens commodũ, profectæ ſunt: expectãtes ut de Dñi arbitrio, & de uoluntate eius qui claſſi præerat, eis aliquid præcipiatur. Rex autem multo ante tempore eorum aduentu præcognito, tam ex Antiochenis quàm ex Tripolitanis partibus, conuocatis militaribus auxilijs, ſuisq́ in unum congregatis, in cãpeſtria Philiſtijm illis deſcendit in occurſum: tranſitoq́ eo loco, qui olim Azotus dictus eſt, ubi una de quinq́ ciuitatibus Philiſtinorũ fuiſſe dignoſcitᷣ, de uicino Aegyptiorum caſtrametatus eſt, ita ut utriuſq́ partibus daretur mutuò hoſtiũ caſtra ſingulis

a dicbus

dicbus intueri. Cũq; iam per menſes quaſi tres, ſe inuicē laceſſere formidarēt, noſtris tantam multitudinē in ſe temerè irritare timētibus, illis uerò noſtrorũ uires, audaciã, et in prœlijs experientiã formidantibus, placuit Aegyptio principi tutius eſſe, cũ incolumitate domũ redire, q̃ in ſe & in ſuos imprudēter bellorũ inſidias experiri: ſicq; redeuntibus in Aegyptũ expeditionib. poſtquã de eorũ ſubito regreſſu nulla noſtros mouebat ſuſpicio, noſtri quoq; ſumpta à D. rege licētia, ad ꝓpria cũ gaudio reuerſi ſunt. Per eoſdem dies, mortuo Arnulpho Hieroſolymorũ patriarcha, uiro iniquiſſimo & officij ſui ſanctimoniã negligēte, ſubſtitutus eſt ei uir ſimplex, ac Deũ timēs, D. Guarimundus, natione Francus, de epiſcopatu Ambianenſi, de oppido Pinqueniaco. Huius diebus & meritis, etiam ut creditur multa magnificè ad regni conſolationē & incrementũ operari dignatus eſt Dñs: ſicut in ſequentibus præſens narrabit hiſtoria.

Ordo militiæ Templi Hieroſolymis inſtituitur. Caput VII.

EOdem anno, quidam nobiles uiri de equeſtri ordine, Deo deuoti, religioſi, & timentes Deum, in manu domini Patriarchæ, Chriſti ſeruitio ſe mancipantes, more Canonicorum regularium, in caſtitate & obedientia, & ſine proprio uelle perpetuò uiuere profeſſi ſunt. Inter quos primi & præcipui fuerunt, uiri uenerabiles, Hugo de Paganis, & Ganfredus de ſancto Aldemaro. Quibus, quoniam neq; eccleſia erat, neq; certum habebant domicilium, rex in palatio ſuo, quod ſecus templum Domini, ad Auſtralem habet portam, eis ad tempus conceſſit habitaculum, Canonici Templi Domini, plateã quam circa prædictum habebant palatium, ad opus officinarũ certis quibuſdã conditionibus cōceſſerunt. D. autem rex cum ſuis proceribus, D. quoq; Patriarcha cum prælatis eccleſiarum, de proprijs Dominicalibus certa eis pro uictu & amictu beneficia quędã ad tempus, quędam in perpetuũ contulerunt. Prima aũt eorum profeſſio, quodq; eis à D. Patriarcha, & reliquis epiſcopis in remiſſionem peccatorum iniunctũ eſt, ut uias & itinera, maximè ad ſalutem peregrinorũ cōtra latronum & incurſantium inſidias pro uiribus conſeruarent. Nouem autem annis poſt eorum inſtitutionem in habitu fuerunt ſeculari, talibus utentes ueſtimentis, quales pro remedio animarũ ſuarũ populus largiebatur. Tandē anno nono, Cōcilio in Francia apud Trecas habito, cui interfuerunt dominus Remenſis, & dominus Senonenſis Archiepiſcopi, cum ſuffraganeis ſuis: Albanēſis quoq; epiſcopus, Apoſtolicæ ſedis legatus: Abbates quoq; Ciſtercienſis, & Clareuallenſis, cum alijs pluribus, inſtituta eſt eis regula, & habitus aſſignatus, albus uidelicet, de mandato domini Honorij Papæ, & domini Stephani Hieroſolymitani patriarchę. Cumq; iam annis nouē in eo fuiſſent propoſito (non niſi nouem erant) extunc cœpit eorum numerus augeri, & poſſeſsiones multiplicabantur. Poſtmodũ uerò tempore domini Eugenij papæ, ut dicitur, cruces de panno rubeo, ut inter cęteros eſſent notabiliores, mantellis ſuis cœperunt aſſuere, tam equites quàm eorum fratres inferiores, qui dicuntur Seruientes: quorũ res adeò creuit in immenſum, ut hodie trecentos plus minus ue in conuentu habeant equites, albis chlamydibus indutos: exceptis alijs fratribus, quorum penè infinitus eſt numerus. Poſſeſſiones autem tam ultra, quàm citra mare adeò dicuntur habere, ut iam non ſit in orbe Chriſtiano prouincia, quæ prædictis fratribus bonorum ſuorum portionem non contulerit, & regijs opulentijs pares hodie dicũtur habere copias. Qui, quoniam iuxta templum Domini, ut prædiximus, in palatio regio manſionem haberent, Fratres militiæ Templi dicũtur. Qui cùm diu in honeſto ſe conſeruaſſent propoſito, profeſſioni ſuæ ſatis prudenter ſatisfacientes, neglecta humilitate (quæ omnium uirtutũ cuſtos eſſe dinoſcitur, & in imo ſponte ſedens, non habet unde caſum patiatur) domino Patriarchæ Hieroſolymitano, à quo & ordinis inſtitutionem, & prima beneficia ſuſceperunt, ſe ſubtraxerunt, obedientiam ei, quam eorum prædeceſſores eidem exhibuerant, denegantes: ſed & eccleſijs Dei, eis decimas & primitias ſubtrahentes, & eorum indebitè turbando poſſeſſiones, facti ſunt ualde moleſti.

Papa Gelaſius defungitur: cui Calixtus ſuccedit. Caput VIII.

ANno ſequenti mortuus eſt dominus Gelaſius papa ſecundus, domini Paſchalis ſucceſſor, qui & Ioannes Gaietanus dictus, uir literatus: qui fugiens domini Henrici imperatoris perſecutionē & æmuli ſui Antipapę, qui cognominatus eſt Burdinus,

dinus,declinans uiolentiam,in regnum Frãcorum ſe conferens, apud Cluniacum diem clauſit extremũ,ibidem etiam ſepultus. Cui ſucceſſit D.Guido,ſecundũ carnẽ nobilis, Viennenſis Archiepiſcopus,qui poſtea in papatum aſſumptus,Calixtus appellatus eſt.Hic poſtmodum D.imperatoris Henrici,cuius conſanguineus erat,conſecutus gratiam,& eius fretus auxilio,in Italiam cum Cardinalibus,& uniuerſa curia diſcedens,apud Sutriam,urbem Romæ conterminam, & Mulim & hæreſiarcham Burdinum uiolenter cepit:inſuper & camelo impoſitum,pelle indutum urſina, ad Canenſe cœnobium,quod iuxta Salernum eſſe dinoſcitur, cum multa miſit ignominia:ubi uſque ad ſupremum ſenium,uitam compulſus eſt,lege loci,ducere cœnobicã. Et ita ſopitum eſt ſchiſma, quod à tẽpore domini Gregorij ſeptimi,per tẽpora domini Vrbani,D.Paſchalis,D.quoq; Gelaſij,prędeceſſorum eius, quaſi per triginta annos eccleſiam inceſſanter fatigauerant, Domino Imperatore Henrico quinto ad ouile eccleſiæ poſt multa tempora, quibus per excommunicationis ſententiam à cœtu fidelium præciſus fuerat,reuocato.

Gazi quidam Turcorum ſatrapa potentiſſimus,partibus Antiochenis,cum ingentibus ſe infundit copijs uniuerſa depopulans. Caput IX.

EOdem anno,quidam infidelium potentiſſimus princeps,& apud ſuos ualde formidabilis, infelicis populi & perfidę plebis,uidelicet Turcomnanorum dñs Gazi nomine,cui ſe adiunxerant Doldequinus Damaſcenorũ Rex,& Debeis Arabum, ſatrapa potentiſſimus,cum ingẽtibus copijs partes Antiochenas,in graui ſuorũ multitudine ingreſſus erat,circa Alapiam caſtrametatus. Cuius aduentu præcognito D. Rogerius Antiochenus princeps,domini Regis ſororius,circumpoſitis mandat principibus,domino uidelicet Ioſcelino Ediſſanorum Comiti,domino quoq; Pontio Comiti Tripolitano,domino nihilominus Regi,& ſignificat inſtantem neceſſitatem,monens & obnixius poſtulans, ut cum omni celeritare, contra inſtantia pericula, opem laturi uenire non morarẽtur. Rex ergo aſſumptis ſibi,quas tam ſubitò colligere poterat,militaribus copijs,Tripolim uſq; maturatis itineribus peruenit,ubi Dominũ Comitem,ad iter peræquè ſuccinctum,ſecum aſſocians cœpto inſtat itineri. At uerò dominus Princeps,interim moræ impaciens de communi lege mortalium,futurorũ neſcius,egreſſus ab Antiochia,circa Artaſiam oppidũ caſtrametatus fuerat: erat autem is locus alendis exercitibus ſatis commodus: nam ex noſtris finibus erat uolentibus ad exercitum accedere liber & facilis acceſſus:unde in expeditione neceſſariorum erat libertas maxima,& quanta in urbibus ſolet eſſe optata commoditas. Vbi cùm per dies aliquot domini Regis & Comitis expectaſſet aduẽtum, prohibente domino Patriarcha,qui illuc uſq; eum fuerat proſecutus,renitentibus etiam de procenbus nonnullis,exercitum iter iubet arripere,fortiter conteſtans, ſe nullius deinceps præſtolaturum aduentum. Erat autem quidam de nobilibus regionis,qui ad hoc eum impellebant,non ut conditiones exercitus facerent meliores,ſed ut terras ſuas,quas hoſtium caſtris in uicino habebant,præſente exercitu,in tuto collocarent. Horum ergo conſilium ſecutus,in ſuam ſuorumq; cladem præceps, ab eo loco ubi prius fuerat diſcedẽs, in eum qui dicebatur Campus ſanguinis caſtra iubet locari:recenſitoq; eius exercitu, inuenti ſunt equites ſeptingenti, & peditũ inſtructorum tria milia,exceptis negociatoribus, qui emendi uendendiq; gratia caſtra ſolent ſequi. Hoſtes uerò cognoſcentes,caſtra principis in proximo locata,ut diſſimulantes propoſitum conceptum commodius poſſent effectui mancipare,ſolutis caſtris fingũt ſe uerſus Cerepum oppidum acies dirigere:quo peruenientes, cùm ea nocte nihil proficerẽt,circa partes caſtrametati ſunt. Mane autem facto,Princeps exploratores dirigit noſſe uolens utrum ad obſidendum oppidum hoſtes ſe dirigerent,aut ad committendum pręlium cum noſtris ad caſtra contenderẽt: dũq; ipſe cum ſuis armis ſe inſtruerent,quaſi iam bellũ præſens expectantes,ecce nuncij recurrentes, uno uerbo aſſerunt, hoſtes tribus turmis ordinatis,habentibus ſingulis equitum uicena milia, citatis greſſibus,ad noſtrum exercitum accedere. Quo cognito,princeps quatuor inſtaurat acies,et equo circumuolans, circuit diligenter,& uerbis competẽtibus animat inſtauratas:dũq; ijs dat operã,ecce hoſtium acies,erectis uexillis noſtro exercitui penè iungebantur. Commiſſum eſt ita

que prælium, utrisque animose instantibus: sed peccatis nostris exigentibus, facta est pars aduersa superior. Nam acies quibus præerant uiri nobiles & in armis strenui, Gaufridus Monachus, & Guido Fremellus, quæ primæ fuerunt ad irruendum in hostes deputatæ, optime & secundum rei militaris disciplinam progressæ, maiores hostium cuneos & densiores cohortes, uiolenter dissolutas, penè in fugam adegerant: sed acies cui præerat Robertus de sancto Laudo, cùm exemplo aliarum quæ præcesserant animosius debuisset in hostes irruere, hostibus uires resumentibus, substitit improbè: demumque in fugam lapsi, principis aciem, quæ alijs erat ministratura subsidium, soluit per medium, & partem secum in fugam conuertit, ita ut de cætero reuocari non posset. Accidit in eodem prælio quiddam relatione dignum. Nam dum in ipso præliandi agone, hinc inde feruentius desudarent, ecce turbo ab Aquilone prodiens immanissimus, in medio belli cãpo, cunctis cernentibus hæsit humi, serpendoque longius tantum congesti pulueris secum detulit, quod utriusque partis oculos pulueris immensitate ne pugnare possent perstrinxerit: seque per gyrum extollendo, in modum dolij sulphureis ignibus combusti in sublime se recepit. Facti sunt itaque hostes eodem casu superiores, & pars nostra corruit, nostris pene omnibus gladio interemptis.

Princeps Rogerius occumbit in acie, & noster prosternitur exercitus. Caput X.

PRinceps autem, tanquam uir in armis strenuus, cum paucis in medio hostium uiriliter dimicans, dum suos incassum reuocare contendit, contra hostium maiores se dirigens impetus, gladijs confossus interijt. Qui autem sarcinas & impedimenta secuti erant, in montem uicinum se contulerãt: qui uerò hostium arma uidebantur effugisse, bellicis se tumultibus eximentes, uidentes nostros in montis culmine conglobatos, opinantes eos uires habere ad resistendum, & cum eis posse saluari, ad illos certatim accedebant: quo cùm peruenissent uniuersi, hostes eius qui in campis erant, penitus gladio interemptis, ad illos se conuertũt: & directis illuc cohortibus, omnes in momento horæ trahunt ad exterminium. Raynaldus autem mansuetus, quidã de maioribus illius regionis principibus, cum quibusdam alijs nobilibus, in turrim cuiusdam uicini oppidi, cui Sarmaton nomen, gratia salutis se contulerat. Quod postquam prædicto Turcorum principi compertum est, illuc sub omni celeritate conuolans, prædictos nobiles uiros, qui rursus se collegerant, ad deditionem uiolenter cõpellit: sicque factum est, quod illa die, de tot millibus qui D. Principem secuti fuerant, culpis nostris id merentibus, uix uel unus qui nunciaret, euaserit. De hostibus uerò, uel paucis, uel nemine interfectis. Dicitur autẽ hic idem princeps Rogerius, homo fuisse perditissimus, incontinens, parcus, & publicus adulter. Insuper etiam dominum suum iuniorem Boamundum, senioris Boamundi filium, in Apulia cum matre morantẽ, ab Antiochia, quæ paterna ei hæreditas erat, omni eo tempore quo principatum tenuit, fecit alienum. Nam ea conditione D. Tancredus bonæ memoriæ, moriens ei principatum commiserat, ut reposcenti domino Boamundo, uel eius hæredibus, non negaret. Dicitur tamen quod in ea expeditione qua confossus interijt apud dominũ Petrum, uenerabilem uirum Apamiensem archiepiscopum, qui eidem necessitatis arti culo præsens fuerat corde contrito & humiliato delicta sua coram Deo confessus fuerat promittens auctore Domino, pœnitentiæ fructus condignos: & sic uerè pœnitens prælij discrimen ingressus est.

Rex & Comes Tripolitanus Antiochiam properant, ut prædicto Gazi resistant. Caput XI.

INterea Rex & Comes Tripolitanus accedentes, ad eum locum qui dicitur Mons Nigronis, peruenerant: quod prædictus Gazi comperiens, decem milia equitum electorum eis obuiam dirigit, qui eorum si possent, impediant accessum. Hi uerò abeuntes, in tres turmas se diuidunt, unam ad mare uersus sancti Symeonis portũ dirigentes, alias duas diuersis itineribus regi obuiam destinãtes. Contigit autem quòd unam ex duabus turmis obuiam habuit, quam preuia Domini misericordia, pluribus interfectis & captiuatis nonnullis, uiolenter dissolutam, in fugam conuertit. Inde per Latorum & Casambellam Antiochiã perueniens, à domino Patriarcha, clero quoque & popu-

que & populo uniuerso cum summis desiderijs est susceptus: ubi tam cum suis, quàm cum ijs qui de prędicto prelio fuerant residui, deliberationem ingressus, quęrit, quid in eo tantæ necessitatis imminenti articulo magis expediat. Interea Gazi dimissis oppidis Ema & Artasio, Cerepum obsidet, ea magis fiducia, quod Alanum eiusdem loci dominum cum comitatu suo à domino Rege audierat Antiochiam euocatum, quod & uerum erat: accedens ergo ad præsidium, & locum imparatum reperiens, ex diuersis partibus fossores immittit, qui collem cui prędictum insidebat municipium suffoderent, trabibusq́ subnexum, igni postea supposito consumendis, turres suppositas & mœnia cedente aggere ad terram deijceret. Timentes ergo oppidani, ne suffosso aggere totum præsidium in præceps rueret, interpositis conditionibus, de uitæ incolumitate, et libero ad suos reditu, locum tradunt. Gazi uerò inde ad castrum Sardonas acies dirigens, obsidione locum uallat, quem etiam intra paucos dies, tradentibus eum loci eiusdem habitatoribus, eodem modo recepit moræq́ impatiens, eoq́ maximè, quod neminē sibi resistere posse arbitrabatur, cuncta pro arbitrio tractabat regionē, ita quod nulla spes esset finitimorū locorū incolis, iugū tanti principis euadendi.

Rex cum eodem Comite, cura cum prædicto Gazi congrediuntur: & eo in fugam uerso, acies eius prosternunt, pluribus interemptis. Regiq́; principatus committitur. Caput XII.

Rex autem cum Comite Tripolitano, & militia quantam habere poterat, egressus Antiochia, putans se apud Cerepum hostes inuenire, uersus Rugiam dirigit expeditiones: inde Hab pertransiēs, in mō te qui dicitur Dauiz castrametatus est: quod audiens Gazi, conuocatis principibus suis, sub interminatione mortis pręcepit, ut noctem illam ducentes insomnem, armis & equis cum summa diligētia procurandis totum impendant: summoq́ diluculo ante lucis exortum attentius præparati, in castra regis irruant, & eos somnolentos adhuc inuenientes gladijs confodiant, ita ut nec uel uni liceat mortem effugere: at uerò longè aliter Diuina ordinauerat clementia. Rex autem cum suis non remissiore cura sollicitus, noctem eandem, ut de futuro bello tractaret necessaria, duxit peruigilem, monente atq́ exhortante populum uiro uenerabili Patriarcha, signo crucis Dominicæ, qui dominum Regem usq́ ad partes illas fuerat profecutus. Armati igitur, & ad bellum suscipiendum accincti, uiriliter summo mane hostium expectabant futuros impetus. Dispositis igitur de mandato regis, iuxta rei militaris disciplinam aciebus nouem, nam septingentos in eo conflictu dicitur habuisse milites, & ordine congruo locatis, Domini præstolantur misericordiam. Præmissis igitur tribus aciebus quæ agmina uniuersa præcederent, domino quoque Comite Tripolitano, cum suis dextrum cornu tenente, principibus uero Antiochenis in sinistro collocatis, pedestres manipulos in medio locat. Rex autē, alijs subsidium ministraturus, cum quatuor sequitur aciebus. Dumq́ sic instructi hostium aduentum expectant, ecce adsunt cum ingēti clamore, cum stridore tubarum & tympanorum strepitu, atrocissimē in nostros irruentes. Erat autē eorum maior infinita multitudine fiducia: nostris autem in præsentia uictoriosissimæ crucis, & in confessione ueræ fidei spes amplior & indeficiens. Consertis igitur aciebus, et immixtis hostiliter legionibus, gladijs res cominus agitur, & spretis humanitatis legibus, tanquam in feras immanissimas ardentibus studijs, & odio insatiabili utrinq́ decertatur. Cumq́ manipulorum nostrorum pedestrium proteruam & periculosam nimis cognoscerent instantiam, totis uiribus ad exterminandas pedestrium turmas elaborabant. Factumq́ est Domino permittente, ut ex plurima parte ea die hostium gladij deperirent. Rex autem uidens pedestres manipulos supra uires aggrauari, aciesq́ præmissas subsidio indigere cum suis qui ei adhærebant, pronus inter media ruit agmina, & gladijs instans animo suus, densissimos hostium dissipat cuneos: adhærentibusq́ ei fideliter earundem acierum cōsortibus, & alijs iam destitutis, uires & animos uerbis exemplo conferentibus unanimiter in hostes irruunt: & inuocato de cœlis auxilio affuit Diuina clementia, & facta hostium strage infinita, reliquos resistere non ualentes in fugam uertunt. Dicuntur ibi de nostris peditibus quasi septingenti cecidisse, de equitibus uerò centum. At uerò de hostium numero usque ad quatuor milia, exceptis saucijs letaliter, & compe-

dibus mancipatis, Gaz uerò fugiens cum Doldequino rege Damascenorum, & Debeis Arabum principe, suos morti expositos dereliquit. Nostris autem insectātibus, & ad loca uaria progressis, Rex cum paucis campum obtinens, usq; ad primas noctis partes in eo perseuerauit. Tandem uictualium urgēte defectu, in uicinum oppidum Hab nomine, gratia refectionis sumendę se cōtulit. Vnde mane facto, ad prædictum rediens campum, cum annulo proprio, in certum signum uictoriæ, ad sororem suam, & ad D. Patriarcham literas obsignatas dirigit, significans, diuina opitulante gratia, uictoriæ munus sibi diuinitus collatum. Ea tamen die usque ad supremam uesperam campum non deseruit, quoad usq; rumore certo de hostibus habito, quod in dispersionem dati, redituri non erāt. Tandem uerò, coadunatis sibi quotquot de suis in præsenti habere potuit, Antiochiam palma insignis, occurrēte ei uniuersæ ciuitatis clero & populo, cum D. Patriarcha uictor ingressus est. Concessa est autem nostris diuinitus hæc uictoria, anno ab incarnatione Domini *M.C.*xx. Regni quoq; domini Balduini regis secundi, anno secundo: mense Augusto, in uigilia assumptionis sanctæ Dei genitricis Marię. Rex uerò cum D. Cæsariensi archiepiscopo, & honesto comitatu, lignum uiuificę crucis remisit Hierosolymam, ita ut in die exaltationis eiusdem, à clero & populo cum hymnis & canticis spiritualibus sit honorificè recepta. Ipse autē propter ingruētes regionis necessitates, in eadem prouincia moram facere cōpulsus est: ubi tam dominus Patriarcha, quàm uniuersi proceres unà cum clero & populo, consonis desiderijs & gratuito assensu principatus Antiocheni curam, & omnimodā potestatem regi tradunt, ita ut liberam, sicut in regno habebat, in principatu habeat, instituendi, destituēdi, & omnia pro arbitrio tractandi facultatē. Collatis igitur liberis, uel aliorum graduum consanguineis, eorum qui in acie ceciderant possessionibus, prout ratio uel regionis consuetudo deposcebat, uiduis quoque apud compares & competentes meriti uiros, nuptui collocatis: præsidijs quoque, ciuibus, ubi uidebatur necessarium, uiris, uictu, armis diligentius communitis, sumpta ad tempus ab eis licentia, in regnum reuersus est. Vbi in ecclesia Bethleemitica, solēni natiuitatis Dominicæ die, cum uxore coronatus est.

Apud Neapolim urbem Samariæ Concilium celebratur. *Caput* XIII.

EOdem anno, qui erat ab incarnatione Domini millesimus cētesimus uicesimus, cum peccatis nostris exigentibus regnum Hierosolymorū multis uexationibus fatigaretur, & præter eas quæ ab hostibus inferebantur molestias, locustarum intemperie & edacibus muribus, iam quasi quadriennio continuo fruges ita penitus deperissent, ut omne frumentum panis defecisse uideretur: D. Guaremūdus Hierosolymorum Patriarcha, uir religiosus ac timens Deū, unà cum domino Rege Balduino, prælatis quoq; ecclesiarum & regni principibus, apud Neapolim urbem Samariæ conuenientes, conuentum publicum & curiam generalem ordinauerunt. Vbi sermone ad populum habito, exhortationis gratia, cùm apud omnes constare uideretur, quod populi peccata Dominum prouocassent, de communi statuunt consilio errata corrigere, & excessus redigere in modum, ut tandem ad frugem melioris uitæ redeuntes, & pro commissis condignè satisfacientes, eum sibi redderent placabilem, qui peccatoris non uult mortem, sed magis ut conuertatur & uiuat. Deterriti ergo de cœlo signis minacibus, & terręmotu frequenti, clade quoq; simul & famis angustia, & hostium proterua nimis & pene cottidiana instantia, per opera pietatis Dominū sibi recōciliare quęrentes, ad morum erigendam conseruandamq; disciplinam uiginti quinq; capitula, quasi uim legis obtinentia, de communi sanxerunt arbitrio. Quæ si quis legendi studio uidere quærit, in multarum Archiuijs ecclesiarum, ea facile reperire potest. Interfuerūt autem huic concilio: dominus Guaremundus, Hierosolymorum Patriarcha: dominus Balduinus, Hierosolymorū ex Latinis Rex secundus: Ebremarus, Cæsariensis Archiepiscopus, Bernhardus, Nazarenus episcopus: Rogerius, Liddensis episcopus: Asquillinus, Bethleemitanus episcopus: Gildonius, electus Abbas sanctæ Mariæ de ualle Iosaphat: Petrus Abbas de monte Thabor: Achardus, prior montis Sion: Gerardus, prior sepulchri Domini: Paganus, regis Cancellarius: Eustachius Graniers, Vuilhelmus de Buris, Barisanus Ioppe Constabularius, Balduinus de Rames,

Rames, & alij multi utriusq; ordinis. Quorum numerum, uel nomina non tenemus.

Rursum Gazi prædictus reuocatis expeditionibus, fines ingreditur Antiochenos, cui rex occurrit. Gazi uerò apoplexia tactus moritur. Caput XIIII.

ANno sequente, prædictus fidei & nominis Christiani pertinax & indefessus persecutor Gazi, tanquam uermis inquietus, semper quærens quem lædere possit, sumpta occasione ex regis absentia, cõuocatis militaribus copijs, apponit etiam quædam nostrorum præsidia obsidere: quo præcognito dominum Regem urgentissimè uocauit. Ille uerò impiger, assumpto sibi salutiferæ crucis ligno, equitumq; honesto comitatu, ad partes illas properat: uocato etiam domino Ioscelino Edissano Comite, sociatisq; sibi Antiochenis proceribus, contra prædictũ potentem castra dirigit, quo cùm peruenisset, sperantes in proximo bellum se habiturum, contigit quod morbo qui Apoplexia appellatur tactus, tetigit eum manus Domini. Vnde magnates qui in eius erant exercitu, principis sui destituti solatio, bellum prudenter sanoq; cõsilio declinauerunt: dominumq; suum in lectica semiuiuum deferentes, Alapiam properabant. Ad quam priusquam peruenirent, ille æternis tradendus incendijs, infœlicẽ dicitur animam exhalasse. Rex quoq; facta apud Antiochiam mora, quę uidebatur pro tempore necessaria, in regnũ auctore Domino, sospes reuersus est: apud utrosq; tam in regno, quàm in principatu, meritis suis id exigentibus, charus admodum & acceptus: utrãq; nimirum administrationem fideliter deuoteq; implebat, regni uidelicet & principatus, licet multum distarent ab inuicem. Nec erat facile discernere, utrius sollicitudine magis angebatur: licet regnum eius esset proprietas, quod etiam ad successores suos iure posset transmittere, principatus uerò commissus. Maioremq; etiam uidebatur pro statu Antiochenorum exhibere diligentiam, in eoq; se cõtinuauit bona fide, usq; ad aduentum domini Boamundi iunioris, sicut in sequentibus dicetur.

Rex ciuibus Hierosolymitanis omnimodam dat libertatem, & suo communit Priuilegio. Caput XV.

PEr idem tempus, rege Hierosolymis existente, pia liberalitate & largitione principali, ciuibus contulit Hierosolymitanis, & sigillo Regio communitam eis præcepit paginam fieri, in perpetuum ualituram, libertatem consuetudinum, quæ à ciuibus merces inferẽtibus uel efferentibus solebat exigi: ita ut de cętero, omnis Latinus ingrediens uel egrediens, siue mercimonia inferens uel educens, omnino nihil sub prætextu alicuius cõsuetudinis aliquid cogatur prǽstare, sed liberã prorsus uendendi & emendi habeat potestatem. Dedit etiam Surianis, Græcis & Armenis, & harũ cuiuslibet nationum hominibus, Sarracenis etiam nihilo minus liberam potestatem, sine exactione aliqua inferendi in sanctam ciuitatem, triticum, hordeum, & quodlibet genus leguminis. Modij etiam & ponderis remisit mercedem consuetudinariam, in quo prædicti populi sibi conciliauit animos, & gratiam publicam sibi promeruit. In utroque enim regio more & affectu plurimum commendabili ciuibus uidetur prouidisse, ut & ciuitas sine exactione illatis alimentis abundaret amplius, & quod tam ipse quàm eius prædecessor tota diligentia procurabat, ut urbs Deo amabilis multiplicatis & frequentioribus habitatoribus incoleretur.

Boldequinus Damascenorum Rex, Tyberiadensium fines depopulatur. Rex occurrit, urbem diruit Gerazam. Caput XVI.

ANno sequenti, Boldequinus perfidus & impius Damascenorum Rex, fœderato sibi Arabum principe, & eius sibi sociata militia, uidens dominum Regem pro utraq; regione, uiribus suis imparem portare sollicitudinem, de eius præsumens occupationibus, regionem nostram Tyberiadi proximam, immissis legionibus, hostiliter nimis uastare cœpit. Quo audito, dominus Rex congregata de uniuersi regni finibus militia, illuc more suo impiger contendit. Boldequinus uerò præcognito regis aduentu, uidens eo præsente, se non posse proficere, nec cum eo conferere tutum reputans, in ulteriora regni sui se cõtulit. Rex autem cum suis agminibus in Austrum declinans, Gerazam peruenit. Fuit autem Geraza una de nobilibus prouincię Decapoleos ciuitatibus, ab Iordane paucis distans miliaribus, monti Galaad cõtermina, in

tribu

tribu Manasse sita. In huius parte munitiore, quoniam reliqua ciuitas hostilitatis metu diu iacuerat desolata, castrum sibi ex quadris & magnis lapidibus, cum multis sumptibus erigi sibi fecerat anno præterito Boldequinus, uictuque & armis cōmunitum, quibusdam fidelibus suis conseruandum tradiderat: quò perueniens Rex, impugnato uehementius præsidio, quadraginta milites, qui in eo ad custodiam relicti fuerant, interpositis conditionibus, quod cum salute ad suos haberēt reditum, castro recepto, permisit abire incolumes, habitaque cum suis deliberatione, utrum magis expediret diruí funditus præsidium, an Christianitati reseruari, placuit de uniuersorum consensu, municipium euerti funditus: nam sine multis sumptibus, & labore continuo, & multo periculo transeuntium, non uidebatur à nostris posse conseruari.

Balac, Turcorum potentissimus, fines Antiochenos uiolenter ingreditur. Comes Ioscelinus ab eodem capitur. Rex quoq; in eius uinculo decidit, captus ab eodem. Caput XVII.

CVm itaque per gratiam Dei, se regni prospere satis haberent negotia, inuidens pacis inimicus tranquillitati, quam spernebat, scandalum molitus est mittere. Pontius enim Tripolitanorum Comes secundus, nescitur cuius instinctu, Regi Hierosolymorum suum denegabat homagium: & seruitium, quod de iure fidelitatis tenebatur impendere, impudenter negabat. Rex autem tantam non ferens iniuriam, collectis ex uniuerso regno tam equitum quàm peditum copijs, ad partes illas peruenit, super tanta iniuria ultionē petiturus: ubi antequam aliquid damni passa esset pars alterutra, interuenientibus uiris honestis & Deo amabilibus, pax inter eos conueniens reformata est. Inde procedens propter illorum necessitates ab Antiochenis uocatus, ad partes illas descendit. Balac enim Turcorū princeps, magnificus & potens, regionem totam frequentibus irruptionibus molestabat, idque confidentius, quia paulo antè dominum Ioscelinum, Edissanum Comitem, & dominum Galeramū eius consanguineū, ex improuiso in eos irruēs cęperat, & captos uinculis municipauerat. Sciens ergo dominum Regem aduenisse, cœpit à suis incursionibus aliquantulum retardari, & eius declinare conflictus: audierat enim quod in prælijs esset fortunatior, & de eo cuilibet difficile esset triumphare. Circuibat tamē cum expeditiore militia quasi de remoto, si ei daretur locus, ut nostris inferre damna posset, & circa id erat sollicitus. Rex igitur cum sua, quam secum duxerat militia, in terram comitis Edissani ut populo rectore carenti, aliquod impertiret solatium: circumiensque regionem, quærebat utrum munita essent pręsidia, & sufficientes equitum peditumque, armorum quoque & alimentorum haberent copias: & ut defectus suppleret, debitam gerebat sollicitudinem. Contigit autem dum eadem cura sollicitus Edissam properaret, ab oppido Turbessel regressus, ut eadem diligentia de statu regionis trans Euphratem esset instructior, & cuncta pro posse in melius reformaret: nocte quadā iter conficiens inceptū, cum suo domestico proficiscebatur comitatu: ubi dum aliquantulum incautius, dissoluto agmine, & dormitantibus penè uniuersis, iter agerent securi: Balduc prædictus, qui regis iter præsenserat, in insidijs positus, subitò irruit, regisque comitatum imparatum reperiens, & somno grauatum, casu in ipsum regem incidit, manus iniecit, secūque deduxit captum, tam ijs qui præibant, quàm qui sequebantur, ad partes uarias fuga dilapsis, & quid regi accidisset ignorantibus. Captum ergò regem, sæpe dictus Balac trans Euphraten in pręsidio, cui Quartapiert nomen, uinculis facit mancipari, ubi erant & Ioscelinus comes, & Galeranus, de quibus dictum est. Nostri autem principes qui in regno erant, audito casu miserabili, qui domino Regi acciderat, una cum domino Patriarcha de statu regni ualdè solliciti, apud urbē Acconensem, cum ecclesiarum prælatis, quasi uir unus conueniunt, & ducem atque pręceptorem sibi de communi uoto cōstituunt dominum Eustachium Grener, uirum prouidum & discretum, & rei militaris plenam habentem experientiam: qui duas in regno, iure hæreditario, suffragantibus meritis, possidebat ciuitates, Sydonem uidelicet & Cæsaream, utramque cum suis pertinentijs. Tradunt ergò ei regni curam, & administrationem generalem quoadusque uisitet dominum Regem oriens ex alto, & suæ libertati restitutus, negocijs regijs possit præesse. Sed interim ad ea, quæ à domino Rege cœperamus, retorqueamus historiam.

Quidam

Quidam Armenij, ut regem expediant, graui se exponunt periculo: castrum in quo detinebantur captiui, occupant: liberatur comes Ioscelinus. Caput XVIII

DOmino Rege ergò apud castrum prænominatum, cum domino Comite in uin
culis constituto, notum habentes quidam Armenij de terra Comitis, quòd tan
ti principes nominis Christiani in eo municipio tenerentur, pro nihilo ducentes peri
culum, si etiam eorum artes prosperum non haberent exitum, nouas ineunt inauditi
moliminis uias. Quidam tamen asserunt, hos eosdem domini Ioscelini diligentia uo-
catos, & spe remunerationis amplissimæ, huic se exposuisse discrimini. Quinquagin-
ta enim ex eis, qui robustiores uidebātur, fide interposita, & mutuis obligati iuramen
tis, apud se cōstituunt, ut illuc euntes, prędictos uiros magnificos quocunque periculo
liberare contendant. Habitu ergò se simulant monachos, sicas sublatis uestibus por-
tantes, ad prædictum tendunt oppidum, tanquam de negocijs monasteriorum actu-
ri aliquid, simulant uerbo & gemitu, & faciei modificatione se à quibusdam uim iniu-
riamque passos: Præfecto loci, ad cuius sollicitudinem spectabat, ne quid in locis adia-
centium enormiter, & contra disciplinam temporum fieret, id se uelle cum lachrymis
protestari, asserunt. Alij dicunt eos quasi mercatores uilium mercium portatores op-
pidum ingressos. Admittuntur tandem, & municipium ingressi, exerunt gladios, &
occurrentes sibi perimunt uniuersos. Quid plura? Obtento castro, regem soluunt &
comitem, & castrum muniunt quantum possunt. Rex interim comitē Ioscelinū emit-
tere disponit, ut sibi & socijs, quorum opera expediti uidebantur, auxilium congre-
get, & uelocius mittere non moraretur. Cognoscentes autem, qui in suburbanis ha-
bitabant Turci, quòd hac fraude rex, & qui cum eo intus erant, castrum obtinuerant,
arma corripiunt: & ad locum accedentes, procurant diligentius, ut saltem usque ad ad-
uentum Balac domini sui, his qui in oppido erant, introitus negaretur & exitus. Co-
mes tamen assumptis sibi tribus socijs, quorū duos comites itineris haberet, tertium
ad dominum regem de statu suo significans, statim remitteret, hostium se exponens
insidijs, egressus est: & Domini protectus misericordia, ignorantibus his qui castrum
obsederant, cum duobus consortibus, ut pręordinatum fuerat, uiam arripit, tertium
remittens in oppidum: cui & annulum suum tradidit in signum, quòd cum salute ho-
stium cuneos euaserat. Rex autem cum his quorum ope solutus erat, præsidium mu-
nire totis uiribus satagebat, tentās, si quoquo pacto usque ad aduentum subsidij, quod
in proximo sperabat, conseruare id posset.

Balac iterum idem castrum uiolenter recipit, prædictis Armenijs gladio peremptis. Caput XIX.

AT uerò Balac terribili uisione eadem nocte perterritus, in somnis uidebatur si-
bi uidere, quod comes Ioscelinus eū proprijs manibus, luminibus orbaret. Quo
uisu turbatus, summo mane ad prædictum oppidum nuncios dirigit, qui dominum
Ioscelinum absque mora decollarent. Qui accedentes ad castrum propius, cognoscen-
tes eo casu, quòd in manus suorum deuenisset, reuerso itinere cum omni celeritate ad
dominum redeunt, omnia quæ illic gesta fuerant, ordine pandentes. Ipse uerò conuo
catis undique militaribus copijs, ad partes illas impiger contendit, & locatis in gyrum
expeditionibus, obsidione uallat eos, qui in oppidū se contulerant. Vbi per internun
cios habito sermone cū domino Rege, spondet & promittit firmius, quod si absque dif
ficultate ei præsidium restituat, ipse sibi & suis omnibus liberum exitum & securum
usque ad urbem Edissanam pręstaret cōductum. Rex autem de oppidi munitione con
fisus, sperans cum adminiculo eorum, qui ad eum ingressi fuerant, castrum posse ad
aduentum subsidij uiolenter detinere, conditiones respuit oblatas, & in defensione
municipij instantius perseuerat. Balac uerò spretis conditionibus iratus admodum,
artifices conuocat, & machinas ordinat multiplices, quibus solent hostium præsidia
impugnari: & instans proteruius, in omne argumentum, quo nocere posset obsessis,
subtiliter se attollit. Erat autem collis, supra quem situm erat oppidum, cretaceus, &
ad suffodiendum facilis. Videns ergò ea parte facilius posse locum aggrauari, immis-
sis fossoribus, scrobes præcipit ingētes intus colle suffodi, trabibusque & lignea mate
ria sustētari. Deinde receptis artificibus, igne immisso, succēsa quę intus erat materia,

collis sub-

collis subsedit. & turri quæ superposita erat, cum ingẽti fragore collapsa, timuit Rex ne casu simili uniuersum præsidium in præceps rueret, castrũ nullis interpositis conditionibus resignauit. Qui obtento castro, domino Regi & cuidam nepoti suo, domino quoque Galerano uitam indulsit: eosq́ ad Carras, ciuitatem Edissæ uicinã uinctos compedibus pręcipit deportari, & eos ibidem sub arcta cõseruari custodia. Prędictos autem Armenos, uiros strennuos & fideles, qui ut Regem & dominum suum à uinculis soluerent, tantis se exposuerant periculis, uarijs affecit cruciatibus. Alios enim uiuos decoriari fecit, alios serra diuidi per medium, alios uiuentes sepeliri, alios pueris suis quasi signum ad sagittandum tradi: qui etsi coram illis tormenta passi sunt, spes tamẽ illorũ immortalitate plena est: & in paucis tẽtati, in multis benè disponentũ.

Comes Ioscelinus congregata ingenti militia, ut dominum Regem expediat, Antiochiam peruenit: sed facti quod acciderat nouitate motus, acies dissolutas remittit ad propria. Caput XX.

AT uerò Comès Ioscelinus, cum ijs quos assumpserat uiæ consottes, cum multa sollicitudine & timore continuo iter incœptum peragens, cum uictu modico & duobus utribus, quos secum casu detulerat, usq́ ad fluuium magnum Euphratem peruenit. Vbi habita cum periculorum consortibus, quomodo fluuium magnũ transire possent deliberatione, impletis uento utribus, eisq́ fune circumpositis, regentib. eum à dextra lęuaq́ solijs, quibus multum erat in natando exercitiũ, auctore Domino, ulteriorem ripam sanus & incolumis attigit. Inde non minore periculo nudis pedibus, labore pressus insolito, fame & siti, & lassitudine fatigatus, tandem pręuia Dñi misericordia, apud insigne oppidum eius Turbessel peruenit: inde iniuncti uerbi plenam gerens sollicitudinem, aptato sibi pro tempore necessario comitatu, Antiochiã, deinde cum consilio Patriarchæ Bernhardi Hierosolymam profectus, rem domino Patriarchæ, & Regni principibus ordine pandit, casum qui acciderat seriatim aperit, ad subsidium sine dilatione inuitat: asserens Regis negotium dilationes non posse capere, sed opus esse maturo consilio & indilato: factumq́ est ita, ut ad eius exhortationem congregatus sit regni uniuersus populus, quasi uir unus: & assumpta sibi cruce Dominica de singulis urbibus, quæ erant uiribus mediæ, auxilia sibi coniungentes, Antiochiam peruenerint: ubi adiunctis sibi eiusdẽ ciuitatis tam plebe quàm patrib. pręuio Comite, Turbessel peruenerunt. Vbi quid circa Regem medio tempore accidisset, plenius cognito. comperto quòd ulterius procedere non esset fructuosum, ordinatum est, ut singuli redirent ad propria: tamen ne omnino nihil fecisse uiderentur, ordinant apud se, ut apud Alapiam transeuntes, experiantur, utrũ aliquid damni aut iniuriæ hostibus inferre possint: quod secundum propositũ factum est. Nam ante urbem prædictã habentes transitũ, ciues eiusdẽ loci, contra eos quasi ad pugnandum, egressos in urbẽ regredi uiolenter compulerũt: diebus quatuor cõtinuis, inuitis ciuibus morã ibi facientes. Qui autẽ de regno erant ab alijs diuisi, in regnũ redeuntes, circa partes Scythopolitanas, transito Iordane, terras hostiũ subitò ingrediuntur, & imparatos reperientes, irruunt super eos, pluribusq́ ex eis gladio peremptis, captiuatis etiam infinitis, tam uiris quam mulieribus, cum ingenti præda & opimis spolijs læti ouantesq́ ad propria reuersi sunt.

Iterum Aegyptij cum ingentibus copijs regnum ingreßi sunt: sed occurrentibus nostris manu ualida, mirabiliter prosternuntur. Caput XXI.

INterea princeps Aegyptius de tegis captiuitate arbitrans sibi multam opportunitatem emersisse, ut regnum Hierosolymorum sibi merito suspectissimũ, aliqua ex parte posset opprimere, ex omnibus Aegypti finibus militaria præcepit auxilia conuocari, urbibusq́ maritimis mandat, præfectis operum specialiter ad hoc deputatis, galeas præparari, armari classem, & cætera quę ad usum naualis exercitus possint esse necessaria, sine dilatione præcepit ordinari. Paratis igitur septuaginta galeis, cum infinita pedestris exercitus multitudine, transcursa solitudine, apud Ascalonã castrametatus, cũ suis resedit legionibus: classis aũt usq́ Ioppen progressa, ibi ante urbẽ se locauit, egressiq́ de nauibus in multitudine, urbẽ cœperunt ex omni parte per gyrum continuatis cõgressionibus hostiliter impugnare, ita ut præ inopia defendentiũ,

securi

securi ad murum suffodiendum accederent, & in locis pluribus debilitarent. Quod si liberas ferias urbem impugnandi per diem sequētem habuissent, effractis mœnibus procul omni dubio, uiolēter occupassent ciuitatem: pauci enim erant intus, qui eorū congressionibus repugnarent. Interea dominus Patriarcha, dominus quoq; Eustachius Grener, regni constabularius, cum alijs principibus, cōgregata omni ea quam tunc habere potuerunt militia, in campestribus Cęsareæ, in loco cui Caco nomen, conuenerunt: inde uersus Ioppen ordinatis agminibus descendentes, dirigunt legiones. Quo audito, qui urbem impugnabant, in classem se certatim recipiunt, nostrorum ad uentum formidantes. Classe autem instructa, remis incumbunt, expectātes quid suis, quos hostibus uicinos esse cognouerant accideret. Nostri uerò interea, prçuia cruce Dominica, fide armati, & cooperante Domini gratia, in uictoriæ spem erecti, compositis aciebus, & in congruum redactis ordinem, iuxta eum locum qui dicitur Ibelim, hostes reperiunt. Qui etiam iuxta morem eorum cohortibus dispositis affecti, ut cum nostris proculdubio pugnarent, aduenerunt: sed uiso nostrorum apparatu, & animositate certis argumentis intellecta, qui quasi leones accesserant, lepores, & leporibus timidiores, bellum detrectare cupiunt, magis tamen cupiētes non incepisse. Nostris porrò populi promiscui, & plebis omnimodæ dicebantur esse quasi septem milia. Hostiū uerò expeditorum ad prælium sedecim milia dicebatur esse numerus, exceptis his qui classi deseruientes, dicebantur esse in nauibus. Irruentes igitur nostri super eos in spiritu uehementi, corde contrito, & in timore Domini, auxilio desuperius inuocato, instant gladijs atrocius, & cominus irrogato mortis periculo, respirandi etiam negant facultatem. Mirātur tandem Aegyptij nostrorum uires & audaciam: & quod sermone audierant, plagis sentiunt impositis, & oculata fide contuentur. Parant tamen, & contendunt illatis resistere iniurijs, & nostris æqua lance respondere: sed longè impares & animis & uiribus, in proposito deficiunt, fugam ineuntes. Relictis igitur castris, omni diuitiarum genere & commoditate refectis fuga uitæ consulunt. Nostri tamen sectātes instantius, quotquot ex eis consequi possunt, gladijs obtruncant, ita ut de tanta multitudine pauci uel uincula uel mortem euaserint. Dicuntur ea die septem ex eis milia cecidisse. Nostri autem uictores in castra reuersi, gazas Aegyptias immensa auri argentiq; pondera, supellectilem uarij generis preciosissimam, papiliones & tentoria, equos, loricas, gladios copiose reperientes, iure bellorū diuidentes spolia, supra modum locupletati, reuersi sunt ad propria. Classis uerò intellecto quid suis acciderat, ut securam sibi stationem eligerēt, apud Ascalonam, quæ adhuc in eorum potestate erat, declinantes, de suorum ruina plenius edocti sunt. Per idem tempus dominus Eustachius Grener, regni procurator, uir prouidus & discretus, uita discessit: in cuius loco substitutus est dominus Vuilhelmus de Buris, uir magnificus, & per omnia commendabilis, Tyberiadensis dominus.

Dux Venetiarum cum classe numerosa descendit in Syriam. Caput XXII.

PEr idem tempus, audita regni Orientalis necessitate, dux Venetiæ, dominus Michaelis, unà cum maioribus eiusdem prouinciæ, composita classe: cum quadraginta galeis, gatis uiginctiocto, quatuor maioribus ad deuehenda onera aptatis nauibus, iter in Syriam arripiunt: cumq; in Cyprum insulam peruenissent, denunciatum est eis, eorum iam præcognito aduentu, quod Aegyptiorum classis circa partes Syriæ in maritima Ioppensi applicuisset, & circa partes illas moram faceret, urbibus maritimis ualdè suspectam. Quo audito, dux præfatus suis egressum indicit, & ordinato exercitu, uersus littora Ioppensia cursum accelerat. Nunciatur eis interea, quod prædicta classis Aegyptiorum Ioppe relicta, in partes se contulerat Ascalonitanas. Audierāt enim de suis, qui cum nostris in terra pugnauerant, rumores sinistros: eaq; occasione ad suam se contulerant ciuitatem. Quo etiam Venetis per internuncios cognito, illuc classem dirigunt, optantes intimè hostium classem inuenire, & cum eis tentare congressum. Porrò sicut uiri prouidi, & in eo negocio exercitati, classem ordinant, secundum quod eis utilius uisum est. Erant sanè in eadem classe quędam naues rostratæ, quas galeas uocant, galeis maiores, habentes singulæ remos cētenos, quibus singulis erāt duo remiges necessarij. Erant autem & quatuor naues maiores, ut prædiximus, ad deportanda

tanda onera, machinas, arma, & uictui necessaria deputatę. Has cum gatis priores ordinant, ea intentione, ut si ab hostibus forte de remoto conspicerentur, non putarentur hostium exercitus, sed mercatorum naues. Galeæ uerò subsequebantur. Sic ergo ordinato exercitu, uersus littora proficiscuntur. Erat autem eis & auræ fauor optabilis, & maris grata tranquillitas, & hostium classis in uicino. Cumq; iam esset circa crepusculum matutinum, & aurora lucis orientis nunciaret aduentum, hostes classem sentiunt aduenire: die quoq; luminis amplius ministrante, eam conspiciunt uiciniorē. Stupefacti ergo, & plurimum timentes, remos corripiunt, & clamore & nutibus suos hortantur, ut funes rescindant, ancoras erigant, remiges ordinant, & de pugna securi arma corripiunt.

Classem hostium circa Ioppen repertam, idem Dux uiolenter effringit, & conuertit in fugam, galeis pluribus retentis. Caput XXIII.

INterea dum hæc apud hostes turbato ordine & confuso tumultu, metu confusionem inducēte aguntur, ecce ex Veneticis galeis una, cui Dux inerat, alias uelocitate præcurrens, eam casu fortuito, cui partis Dux aduersę insidebat, tanto concussit impetu, ut penè rotam cum suis remigibus fluctibus inuolueret: alię tandem multa uelocitate sequentes, singulæ singulas penè fretis inuoluūt. Fit igitur pugna grauis, & congressus utrinque ual de hostilis, tantaq; strages hominum, ut etiam (etsi fide uideatur carere) qui interfuerunt, constanter asseuerent, uictorum pedes occisorum sanguine, usque ad summum eorum cruentatos sorduisse. Mare uerò adiacens de præcipitatis corporibus, & effluente de nauibus interemptorum cruore, usq; ad passuum in circuitu duo milia, colorem sanguineum contraxisse: littora uerò cadaueribus à salo proiectis ita repleta fuisse, ut de foetore putrefactorum funerum, circumposita regio & luem contraheret, & aeris corruptelam. Continuatur cominus pugna, & ardentibus studijs impugnant hi, illi tentant resistere: sed tandem autore Domino, facti superiores Veneti, hostes uertunt in fugā, retentis galeis quatuor, cū totidē gatis, & naui una maxima, duce eorum interempto, uictoriam obtinuerunt seculis memorabilem. Collata igitur nostris Diuinitus prædicta uictoria, nolentes tempus inutiliter cōsumere, præcipiente Duce, uersus Aegyptias partes usq; Laris antiquissimam solitudinis urbem maritimam peruenerunt, explorantes utrum hostium naues aliquas sibi casu haberent obuiam: quod & factum est, & ita eis successit ad uotum, tanquā si aliquo certo nuncio uniuersa quę postea acciderūt, ex ordine didicissent: nam illis in eo pelago laborantibus, decem naues hostium haud longè ab eis uisæ sunt, ad quas cum omni celeritate contendentes, primis congressionibus eas uiolenter occupant, uiris quos in eis reperiunt partim occisis, partim compedibus mancipatis. Erant autem naues eædem, Orientalibus oneratæ mercimonijs, speciebus & pannis sericis: quæ omnia secundum consuetudinem suam diuidentes, facti locupletiores, deductis secum prædictis nauibus, apud urbem Acconensem applicuerunt.

Regni principes cum eodem Duce conueniunt, ut Tyrus obsideatur. Caput XXIIII.

DOminus igitur Patriarcha Hierosolymorum, Guaremundus, dominus quoq; Vuilhelmus de Buris, regni Cōstabularius & procurator, Paganus quoq; Cancellarius, unà cū Archiepiscopis, Episcopis, & cęteris regni procerib. audientes quod Dux Venetiæ, cū nauali exercitu, nostris applicuisset littorib. & de hostibus ita gloriosè triumphasset, miserunt nuncios ad eum, uiros prudentes & honestos, qui eum & populi Venetorum primores, exercitusq; capitaneos, ex parte domini Patriarchæ, principum & populi salutent, & conceptam de eorū aduentu lætitiam significarent: inuitantes eos, ut regni commoditatibus indifferenter, tanquam ciues & domestici, frui non dubitarent: paratos se esse asserentes, humanitatis legibus & plena hospitalitatis gratia se eos uelle tractare, prout decebat, habere propositum. Dux ergo, ut & loca sancta diu ante concepta deuotione uideret, & principibus qui se tam benignè inuitauerant loqueretur, relictis qui classi præessent uiris prudētibus, ipse cum maioribus eiusdem populi Hierosolymam uenit. Vbi honestè susceptus, & cum multa tractatus honorificentia, natale Domini celebrauit. Vbi etiam à regni principibus diligenter

genter cōmonitus, ut Christi seruitio & incremento regni, se ad tempus aliquod manciparet, respondit: Quod ad hoc specialiter uenerit, & ad hoc tota eius dirigebatur intentio. Factum est ergo de communi consilio, quod præsente domino Patriarcha, & reliquis eiusdem regni principibus, conuenit inter eos quibusdam pactis interuenientibus, ut alteram de maritimis urbibus, Tyrum uidelicet, uel Ascalonam obsiderent: nam aliæ per Dei gratiā à torrēte Aegypti, usque Antiochiam omnes in nostram peruenerant ditionem. Verùm hic dum nostrorum uoluntates ad uaria rapiuntur desideria, res in periculosam penè descendit altercationem. Nam Hierosolymitæ, Ramatenses, Ioppenses, Neapolitani, & qui in finibus horum erant, magnopere nitebantur, ut ad obsidēdam Ascalonam proficiscerentur: erat enm uicinior, & minus laboris

& sumptuum uidebatur exigere. At uerò Acconenses, Nazareni, Sydonij, Berytēses, Tyberiadenses, Biblij, & cæterarum maritimarū urbium habitatores, uersus Tyrum dirigendos esse contendebant exercitus: allegantes, quod cum ciuitas esset nobilis & munitissima, totis uiribus elaborandum erat, ut in nostram cederet potestatem, ne aliquando hostibus posset esse occasio ut ad nos gratia recuperandæ regionis & totius, prouinciæ, per eam haberent ingressum. Sic ergo per hanc uotorum dissonantiam res in periculosas, ut diximus, penè peruenit inducias. Placuit tandem quibusdam mediantibus, sorte definiri huiusmodi controuersiam: sortis autem forma, non multū ab honestate abhorrebat. Conscripserunt enim in membranis codicillos, alterum Tyri mentionem, alterum Ascalonę continentes, & super altare chartulas illas locauerunt: assumentes unum de pueris innocentibus, & parentes non habentem, cui data est optio, ut quàm uelit illorum assumat: & utrius illarum urbium nomen secum attulerit, ad illum uterque exercitus sine quæstione dirigatur. Cecidit ergo sors super Tyrum. Hoc à senioribus quibusdam audiuimus, qui constāter asserebāt, se prædictis omnibus interfuisse. Confirmato ergo hoc consilio, dominus Patriarcha, & inclyti regionis illius, simul cum populo uniuerso in ciuitatem conueniunt Acconensem: nam Venetorum classis in eiusdem portu ciuitatis, tuta statione locata erat. Præbitis ergo corporaliter iuramentis, quod infinitis pactorum fideliter ab utraque parte staretur, præordinatis quę ad huiusmodi opus solēt esse necessaria, decimoquinto Calend. Martij urbem prædictam uallant obsidione.

Balduinus primitus beato Marco, dominoq; Duci Ordolapho suisq; successoribus in Sydonis acquisitione dedit: ipsas inquã partes, beato Marco, uobisq; domino Michaelis, Venetię Duci, uestris quoq; successoribus per præsentem paginam confirmamus: uobisq; potestatem concedimus, tenendi, possidẽdi, & quicquid uobis inde placuerit, in perpetuum faciendi. Super eiusdem autem Rugæ alia parte, à domo Bernhardi de nouo Castello, quæ quondam Ioannis fuerat Ioliani, usq; domum Guiberti de Ioppẽ generis Laudæ, recto tramite procedente, uobis eandem quam Rex habuit potestatem penitus damus. Quin etiam nullus mercatorum in totius terræ regis, suorumq; Baronũ dominio, aliquam dationem in ingrediendo, uel ibi morando, aut exeundo per ullum ingeniũ dare debet, sit liber sicut in ipsa Venetia sit. Si uerò aliquod placitum, uel alicuius negocij litigationem, Venetus erga Venetum habuerit, in Curia Venetorum diffiniatur. Vel si aliquis aduersus Venetum querelam aut litigationem se habere crediderit, in eadem curia Venetorum determinetur. Verùm si Venetus super quemlibet alium hominem, quàm Venetum, clamorem fecerit, in curia regis emendetur. Insuper ubi Venetus ordinatus uel inordinatus, quod nos sine lingua dicimus, obierit, res suæ in potestatem Venetorum reducantur. Si uerò aliquis Venetorum naufragium passus fuerit, nullum de suis rebus patiatur damnum. Si naufragio mortuus fuerit, suis hæredibus aut alijs Venetis res suæ manentes reddantur. Pręterea, super cuius gentis ciues in uico & domibus Venetorum habitantes, eandem iustitiam & consuetudines quas Rex super suos, Veneti habeant. Denique duarum ciuitatũ Tyri & Ascalonis tertiã partem, cum suis pertinentijs, & tertiam partẽ terrarum omniũ sibi pertinentiũ, à die sancti Petri Sarracenis tantũ seruientium, quæ non sunt in Francorum manibus, alteram quarũ, uel si Deo auxiliante utranque per eorum auxilium, aut aliquod ingenium in Christianorum potestatem Spiritus sanctus tradere uoluerit, illam inquam tertiam partem, sicut dictum est, liberè & regaliter, sicut Rex duas, Veneti habituri in perpetuum, sine alicuius contradictionis impedimento iure hæreditario possideant. Vniuersaliter igitur supradictas conuentiones ipsum regem, Deo auxiliante, si aliquando egressurus de captiuitate est, nos Guaremundus Patriarcha cõfirmare per Euangelium faciemus. Si uerò alter ad Hierosolymitanũ regnum, in Regem promouendus aduenerit, aut superius ordinatas promissiones antequam promoueatur, sicut antè dictum est, ipsum confirmare faciemus: alioquin ipsum nullo modo ad regnum prouehi assentiemus. Similiter easdem & eodem modo confirmationes, Baronum successores, & noui futuri Barones faciant. De caussa uero Antiochena, quam uobis Regem Balduinum secundum, sub eadem constitutionis de pactione promisisse benè scimus, in Antiocheno principatu se uobis Venetis daturũ, uidelicet sic in Antiochia, sicut in cæteris Regis ciuitatibus, siquidem Antiochena Regalia promissionum fœdera uobis attendere uoluerint: nos idem Guaremundus Hierusalem Patriarcha, cum nostris Episcopis, Clero, Baronibus, populoq; Hierusalẽ, consilium & auxilium uobis dantes, quod nobis Dominus Papa inde subscripserit, bona fide totum adimplere, & hæc omnia superiora ad honorem Venetorum promittimus.

Ego {
GVAREMVNDVS *Dei gratia Hierosolymorũ Patriarcha, propria manu mea supradicta confirmo.*
EBREMARVS *Cæsariensis Archiepiscopus, hæc eadem similiter confirmo.*
BERNHARDVS *Nazarenus Episcopus similiter confirmo.*
ASQVITINVS *Bethleemita Episcopus similiter confirmo.*
ROGERIVS *Liddensis sancti Georgij episcopus similiter confirmo.*
OIDOINVS *Abbas sanctæ Annæ, uallis Iosaphat, similiter confirmo.*
GERARDVS *Prior sancti Sepulchri similiter confirmo.*
AMALDVS *Prior templi Domini similiter confirmo.*
VVILHELMVS *de* BVRIS, *Regis Constabularius, similiter confirmo.*
}

Data apud Accon, per manus Pagani, Regis Hierusalem Cancellarij, anno millesimo centesimo uicesimo tertio, Indictione secunda.

LIBER TREDECIMVS.

Describitur Tyri antiquitas, & nobilitas simul. Caput I.

EST autem Tyrus ciuitas antiquissima, secundum quod Vlpianus uir prudens Iurisconsultus, ex eadem urbe trahens originem, in Digestis, Tit. de Cens. asserit dicens: Sciendum est, esse quasdam colonias iuris Italici, ut est in Syria Phœnice splendidissima Tyriorum colonia, unde mihi origo est, nobilis regionis Syriæ, seculorum antiquissima, armipotens, fœderis quod cum Romanis percussit tenacissima. Huic enim Diuus Seuerus Imperator noster, ob egregiam in Remp. Imperiumq́ Romanum insignem fidem, ius Italicum concessit. Ex hac urbe, si ad ueteres recurramus historias, Agenor Rex fuit, & filij eius, Europa, Cadmus & Phœnix, à quorum altero tota regio, ut Phœnice diceretur, nomen accepit. Alter uerò Thebanæ conditor urbis, & Græcarum inuentor literarum, celebrem posteris de se reliquit memoriam. Tertia uerò eiusdem regis filia, orbis terrarū parti tertiæ nomē dedit, ut Europa diceretur. Huius quoq; ciues excellenti mētis acumine, & ingenij uiuacitate præclara, indiuidua uocū elementa, conuenientibus designare apicibus, primi tentauerūt, & memoriæ thesauros ædificantes, mortalium primi scribendi prudentiam, & mentis interpretem sermonē, characteribus designandi formam posteris tradiderunt: id & ueterū habent historię, & belli Ciuilis egregius prosecutor Lucanus designat, dicens:

Phœnices primi (si famæ credimus) ausi
Mansuram rudibus uocem signasse figuris.

Hæc & tritici, conchilij & preciosi muricis inuentrix, egregio purpurā colore primò insigniuit: unde & præcipua inter eos, etiam hodie urbis trahēs nuncupationem Tyria dicitur. Ex hac etiam Sychæus, & uxor eius Elisa Dido fuisse leguntur: qui in Aphricana diœcesi, ciuitatē illam admirabilem & Romani æmulam imperij Carthaginem uidelicet, condiderunt, regnumq́ illud Punicum quasi Phœnicum, à regione unde exierant denominātes, appellauerūt: sed etiam et originis memores, perpetuò se Tyrios, Carthaginenses uoluerunt appellari. Vnde illud Maronis in primo:

Vrbs antiqua fuit, Tyrij tenuere coloni. Et illud:
Tros Tyriusq; mihi nullo discrimine habetur.

Fuit autem ab initio binomia: nam & Sor Hebraicè dicitur, quod nomen hodie usitatius tenet, & Tyrus: quod posterius licet Græcā uideatur redolere eloquentiam (interpretatur enim Angustia) tamen à conditore certum est, eam huiusmodi contraxisse uocabulum. Certum est enim iuxta ueterum traditiones, quod Tyrus septimus filiorum Iaphet, filij Noē, hanc urbem cō diderit, & à suo sumptum uocabulo nomen eidem tradiderit. Quāta huius ciuitatis priscis tē poribus gloria fuerit, ex uerbis Ezechielis prophetæ manifestè est colligere, cui à Domino dicitur: Et tu fili hominis assume super Tyrū planctum, & dic Tyro qui habitat in introitu maris, negotiatio populorum, ad Insulas multas. Tu dixisti, perfectio decoris, ego sum in corde maris sita: finitimi tui, qui te ædificauerūt, impleuerunt decorem tuum, abietibus de Sauir, & extruxerunt te in omnibus tabulatis maris. Cedrum de Libano tulerunt, ut facerent tibi malum: quercus de Basan dolauerunt in remos tuos, transtra tua fecerunt ex ebore Indico, & prætoriola de Insulis Italiæ. Byssus uaria de Aegypto texta est tibi in uelum, ut poneretur in malò. Iacynthus & purpura de insulis Elisæ, facta sunt operimentum tuū. Et Esaias: Transite maria, ululate qui habitatis in Insula. Nunquid non hæc nostra est, quæ gloriabatur à diebus pristinis in antiquitate sua? Ducent eam pedes sui longè ad peregrinandum. Quis cogitauit super hoc? Tyrum quondam coronatam, cuius negociatores principes, institores eius inclyti terræ. Ex hac etiam & Hyram, Salomonis cooperator ad ędificiū latè templi Domini, Rex fuit. Et Apollonius, gesta cuius celebrem habēt & latè uulgatam historiam. Ex hac nihilominus urbe fuit

Abdunus adolescens, Abdæmonis filius, qui Salamonis omnia sophismata, & uerba parabolarum ægnimatica, quę Hyram regi Tyriorum soluenda mittebat, mira soluebat subtilitate: de quo ita legitur in Iosepho Antiquitatum libro octauo: Meminit horum duorum Regum, Menander, qui ex Phœnica lingua Antiquitates Tyriorum in uocē conuertit Helladicam, ita dicens: Moriēte Abibalo, successit in eius regnum filius eius Hyram, qui cum uixisset annis quinquaginta tribus, regnauit triginta quatuor. Huius tēporibus erat Abdunus, Abdæmonis filius in uinculis, qui semper propositiones quas imperasset Hierosolymorum Rex emittebat. Et iterum infra: Adiecit ad hoc, Regem Hierosolymorum Salomonem misisse ad Hyram Tyri regem figuras quasdam, & petijsse ab eo solutionem, ita ut si non posset discernere, soluenti pecunias daret: cumq; fateretur Hyram, se non posse illas soluere, multaq; foret pecuniarum detrimenta passurus, per Abdunum quendam Tyrium quę proposita fuerant, sunt absoluta, & alia ab eo proposita, quæ si Salomon non solueret regi Hyram multas pecunias daret. Et hic fortasse est quem fabulose popularium narrationes Marcolphum uocant, de quo dicitur quod Salomonis soluebat ænigmata, & ei respōdebat æquipollenter iterum soluenda proponens. Hæc eadem & Origenis corpus occultat, sicut oculata fide etiam hodie licet inspicere. Et Hieronymus Pammachio et Ocearano scribens in ea epistola quæ sic incipit, Scedulę quas misistis, hoc ipsum asserit dicens: Centum & quinquaginta anni propē sunt hodie, ex quo Origenes Tyri mortuus est. Sed si ad Euangelicam recurramus historiam, hæc eadem nihilominus, & illam admirabilem genuit Chananeam, cuius pro filia, quæ male à dæmonio uexabatur, supplicantis magnitudinem fidei commendat Saluator dicens: Mulier magna est fides tua: quæ cum ciuium filiabus admirandę fidei, & commendabilis patientiæ monumenta relinquens, prima docuit, ut in muneribus fidei, charitatis & spei, Christum Saluatorem deprecarentur, iuxta uerbum Prophetæ, dicentis: Filiæ Tyri, muneribus uultum tuum deprecabuntur. Est autem Phœnicis uniuersæ metropolis: quę inter Syriæ prouincias & bonorum pene omnium commoditate, & incolarum frequentia, primum semper obtinuit locum.

Quantum protendatur, & quas partes habeat Syria. Caput II.

PОrrò aduertendum est, quod hoc nomen Syria aliquando largius, ut sit nomen totius, aliquando strictius, ut parti tantum conueniat, accipitur: sed aliquādo cum adiectione dicitur, et notat partes, sicuti manifestius dicetur. Syria ergo maior, multas prouincias infra suum continet ambitum: à Tygride enim habens initium, usq; in Aegyptum protenditur, & à Cilicia usq; in mare Rubrum: cuius ab inferiori parte quæ est inter Tygridē & Euphratem, prima eius partium Mesopotamia est: quæ quia inter duo flumina sita est, Mesopotamia dicit: quasi quę inter duo flumina iaceat: potamos enim Græcè Latinè fluuius dicitur. Quæ quia Syriæ pars est, iccirco frequenter in scripturis Mesopotamia Syria dicitur. Post hanc uerò eiusdem Syriæ, Cœlisyria regio, maxima portio est, in qua Antiochia, ciuitas illa nobilis cū suis suffraganeis urbibus sita est. Cui quasi à septentrione utraq; Cilicia contermina est, quę eiusdem Syriæ sunt partes: ab Austro uerò Phœnici statim cōiungitur, inter partes eius pręcipua quę olim per multa tempora simplex fuit et uniformis: nunc autem in duas diuisa est, quarum prima maritima dicitur, cuius metropolis est Tyrus, unde nobis est sermo, urbes habens quatuordecim suffraganeas, à riuo Valanię, qui est sub castro Margath, habens initium, finem autem ad lapidem incisum, qui hodie dicitur districtum, iuxta uetustissimam urbem quæ dicitur Tyrus antiqua. Vrbes autem quæ intra hanc prouinciam continentur, sunt hę: ab Austro nouissima Porphyria, quę alio nomine dicitur Helpha, uulgari uerò appellatione Cayphas: secunda Ptolomais quę alio nomine etiam dicitur Accon: tertia ab Oriente Paneas, quę est Cęsarea Philippi: quarta à Septentrione Sarepta, quinta Sydō, sexta Berythum, septima Biblium, octaua Botrium, nona Tripolis, decima Artusię, undecima Archis, duodecima Arados, tredecima Antarados, decima quarta Maraclea. Altera uerò Phœnice dicitur Libanica, cuius metropolis est Damascus: quæ etiam aliquando dicitur Syria: ut ibi, Caput Syriæ Da-

mascus. Hæc iterum Phœnice postea diuisa est in duas portiones: quarum altera dicitur Damascena, altera uerò Emisena. Sunt etiam & Syriæ partes utraque Arabia: prima, cuius metropolis est Bostrum: secunda, cuius metropolis est Petra deserti. Sed & Syria Sobal, eiusdem Syriæ maioris pars est, cuius est metropolis Sobal. Nihilominus & tres Palæstinæ, eiusdem Syriæ partes sunt: prima, cuius metropolis est Hierosolyma, quæ propriè appellatur Iudæa: secunda, cuius metropolis Cæsarea maritima: tertia, cuius metropolis est Scythopolis, quæ alio nomine dicitur Bethsam, cuius hodie locum tenet Nazareth. Idumæa quoque huius eiusdem Syriæ maioris pars est nouissima, ad Aegyptum respiciens.

Descriptio regionis eidem urbi adiacentis, & commoditatum quas præstat. Caput III.

ERat autem prædicta ciuitas non solum munitissima, ut prædiximus, sed etiam fertilitate præcipua, & amœnitate quasi singularis: nam licet in ipso mari sita est, & in modum insulæ tota fluctibus ambiatur: habet tamen pro foribus latifundium per omnia commēdabile, & planiciem sibi continuam diuitis glebæ & opimi soli, multas ciuibus ministrans commoditates. Quæ licet modica uideatur, respectu aliarum regionum, exiguitatem suam multa redimit ubertate, & infinita iugera multiplici fœcunditate compensat. Nec tamen tantis arctatur angustijs: protenditur enim in Austrum uersus Ptolemaidam, usque ad eum locum qui hodie uulgò dicitur Districtum Scadarionis, miliaribus quatuor aut quinque: è regione in septentrionem, uersus Sareptam ec Sydonem iterum porrigitur totidem miliaribus. In latitudinem uerò, ubi minimum, ad duo: ubi plurimum, ad tria habens miliaria. In hac eadem fontes sunt plurimi, qui perspicuas & salubres emanant aquas, & grata temperie contra immoderatos æstus præstant refrigeriū. Inter quos præstantissimus, & famæ titulis celeberrimus, de quo etiam & Salomon in canticis cecinisse dicitur: Fons hortorum, puteus aquarum uiuentium, quæ fluunt impetu de Libano. Hic licet in humiliore totius regionis parte, fluentorum suorum habeat originem, & non ex montibus, sicut alij plerunque fontes, sed ex ipsis abyssi cataractis scaturire uideatur: tamen cura & manu artifice in superas elatus auras, totam circumquaque regionem affluenter irrigat, & suæ uisitationis beneficio ad usus multiplices reddit fœcundam. Erectus est ergò & in sublime deductus miro opere lapideo, ferri duritiem imitante, ad altitudinē cubitorum decem: in imo enim situ naturali non multum poterat esse utilis: itaque artificio contra naturam obtinente factus sublimior, uniuersæ regioni se gratum præstat, & ad prouentus fructuarios aquas porrigit affluenter. Accedentibus igitur, & facti miraculū uolentibus intueri, turris exterius uidetur eminentior, nec fontis aliquam prætendit effigiem. Vbi uerò ad eius peruentū est fastigium, collectarum est uidere quasi cumulum aquarū, quæ inde per aquæductus eiusdem altitudinis, sed & miræ soliditatis, ad circumiacentem se transferunt regionem. Præparata sunt nihilominus ad eius summum ascendere cupientibus, ascensoria per gradus eadem soliditate lapidea, quibus etiam equites sine difficultate possint prouehi ad eius superiora. Procuratur autē adiacenti regioni ex eius beneficio mirāda cōmoditas, ita ut non solū hortos, & lignis fructiferis insita, & amœnitate præcipua, nutriat pomœria: uerùm & canamellas, unde preciosissima usibus & saluti mortalium necessaria maxime, conficiuntur zuchara: unde per institores ad ultimas orbis partes deportatur. Sed & uitri genus elegantissimum, & in eodē rerum genere facile obtinens principatum, de arena quæ in eadē planicie colligitur, mirabiliter conficitur, quod inde ad remotas etiam delatum prouincias, aptam uasis mirabilibus, & perspicua sinceritate præcipuis materiam præbet: unde & nomē urbis lōgè ad exteras nationes porrigiē celebre, et multiplici fœnore lucrū accrescit institoribus. Nec solū his commoditatibus, uerùm & munitione incomparabili prædicta erat ciuitas, sicut in sequentib. dicetur: unde ob id quod munitissima erat, tātisque cōmoditatib. abundans, Aegyptiorū principi, omnium ferè potentissimo, qui omnē regionē à Laodicea Syriæ usque in arētem Lydiam libero possidebat imperio, grata erat & accepta, & eam quasi regnorū suorū robur & domicilium suum reputans uictu, armis, & uiris armipotentibus diligēter communierat, arbitrans reliqui corporis in tuto partes consistere, si capitis salutem inuiolatam posset conseruare.

Quod

Quod sæpe priscis temporibus obsessa fuerit. Caput IIII.

IGitur decimoquinto Cal. Martij, ut prædiximus, uterque noster exercitus ad prædictam applicuit ciuitatem, & eam quantum potuit obsidione uallauit. Sita autẽ est hęc eadem ciuitas in corde maris, iuxtam uerbum Prophetę, ita ut pelago undique ambiatur, nisi in modico spacio, quantum arcus sagittam iaculari potest. Tradunt seniores, eam aliquando insulamque, & à solida terra omnino separatam fuisse: sed obsidens eam aliquando Assyriorum potentissimus princeps Nabuchodonosor, uolens eam continuare, opus tamen nõ cõsummauit: huiusque obsidionis Ezechiel propheta memoriam facit, dicens: Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor regem Babylonis ab Aquilone, regem regum, cum equis & curribus & equitibus, & cœtu populoque magno: filias tuas quæ sunt in agro, gladio interficiet, & circundabit te munitionibus, & comportabit in gyro, & leuabit contra te clypeum & lanceã, & cætera. Huius obsidionis in decimo Antiquitatum Iosephus memoriã facit, dicens: Sed etiam Diocles in secũdo Coloniarum libro meminit huius regis. Et Philostratus in Indicis & Phœnicibus historijs dicit: Quia rex iste obsedit Tyrum annis tribus, & mensibus decem, cum illo tempore in Tyro regnabat Ioatalabas. Post eum Alexãder Macedo, & continuauit eam solo, & continuatam uiolenter occupauit. Cuius obsidionis item Iosephus in undecimo libro Antiquitatũ memoriã facit, dicens: Alexander autẽ ad Syriam ueniens, Damascum cepit, & subiugata Sydone, Tyrum obsidebat. Et infra: Quapropter in obsidione intentius perseuerans, expugnauit: cumque eam cepisset, ad ciuitatem Gazã peruenit Et infra: Septem autem mensibus in obsidione transactis, & duobus in Gaza, Sanabula mortuus est. Obsederat autem & eam prius Salmanassar, & inuaserat Phœnicen uniuersam. De hoc autem memoriam facit Iosephus in nono libro Antiquitatum, dicens: Pugnauit enim aduersus Tyrum, cum in ea regnaret Helisęus: de quibus testatur & Menander, qui temporum facta conscripsit, & Tyriorum antiquitatem in Græcã linguam conuertens, sic ait: Helisæus nomine, regnauit annis triginta sex: hic recedentibus Cuthæis nauigans reduxit eos, contra quos denuò Salmanassar Assyriorum rex insurgẽs, cunctam Phœnicem bellis inuasit: qui facta pace cum omnibus, post terga sua reuersus est. Recessit autẽ à Tyro ciuitas Sydon, & Arche, & antiqua Tyrus, & multæ alię urbes, quas Phœnices ipsi Assyriorum regi tradiderunt: quapropter Tyrijs non subiectis, denuo Rex aduersus eos egressus est, Phœnicibus exhibentibus ei naues sexaginta, & remiges octoginta: contra quos Tyrij nauigãtes in duodecim nauibus, dispersis hostiũ nauib. cœpere captiuos uiros quingentos, unde honor Tyriorum creuit eximiè: reuerens autem Assyriorum Rex, disposuit custodias super fluuiũ & aquæductus ciuiũ, ut Tyrios haurire pocula prohiberet. Et dum hoc quinque annis fuisset factum, tulerunt de effossis puteis bibentes aquam. Hæc in archiuijs Tyriorum de Salmanassar rege scripta sunt.

Situs urbis cum porta eius & monumentis describitur. Caput V.

SIc ergo, diximus, quasi insula est præfata ciuitas, procellosum circũm se habens mare, latentibus scopulis & nimia inæquitate periculosum: ita ut peregrinis & ignatis locorum ad urbem nauigantibus periculosum sit accedere: & nisi ducem habeant, qui adiacentis maris habeat notitiam, nõ nisi cum naufragio urbi possunt appropinquare. Erat autem ex parte maritima per circuitum muro clausa gemino, turres habens altitudinis cõgruæ proportionaliter distantes. Ab oriente uerò, unde est per terras accessus, muro clausa triplici, cum turrib. miræ altitudinis, densis admodũ, & se propè cõtingentib. Præterea uallum latè patens, per quod facilè eius ciues possent mare introducere in alterutrum. A parte uerò septẽtrionali portus ciuitatis interior, inter turres geminas habet ostium, infra mœnia tamen receptus: nam exterius insula fluctibus obiecta, æstuantis pelagi primos frangens impetus, inter se & solum tutam nauibus præbet stationem, uentis inaccessam, soli tamen obnoxiam Aquiloni. Classe uerò in eam partẽ inducta, & in tranquillo locata, exercituque pomeria urbi uicina tenẽte, castrisque per circuitũ collocatis, introitus exitusque ciuib. negãt, & solis mœnibus cogũt esse contentos. Erat autem prædicta ciuitas duos habens dominos: nam Aegyptius Calypha tãquam maior dñs, duas habebat eius portiones: Damasceno-

ergò ipsi intus è regione machinas, & saxis ingentibus earum iactu libratis, castella nostra sine intermissione cedunt, & circa eam regionem timore molarium emissorũ ita sibi uendicant propriam, ut nemo de nostris ibi auderet immorari. Sed & eos quibus conseruẽdi machinas sors dederat necessitatẽ, ut non nisi cum cursu celerrimo ad eas auderent accedere, nec in eis nisi cum maximo discrimine cõmorari. Qui autem in excelsis turribus erant constituti, arcubus & balistis tantam inferebant his, qui in castellis, & circa machinas eos impugnabãt, iaculorum & sagittarum multitudinem, tantoq; instabãt saxorum pugillariũ iactu, ut uix etiam manus auderent exerere. Nostri etiã qui in castellis erãt, æquipollenter uniuscuiusq; ictus ictibus recõpensantes, ui mui repellentes, tantã his qui in turribus erant & supra muros positi, ingerebant laboris necessitatem, ut sępius inde permutati, belli pondus sustinere non possent. Qui autem in machinis erant decentibus, his qui iaculandi peritiam habebant, tantis uiribus, tantoq; conamine ingentia torquebant saxa, ut muris illisis, uel turribus, uniuersa concuterent, & penè traherent in ruinam. Excitabatur de collisis lapidibus & cemento dissoluto puluis tam immẽsus, ut his qui in mœnibus & supra turres erãt, quasi nubes interposita, nostrorũ negaret aspectum. Si qui autẽ demissis lapidibus turres ac mœnia præteribant, in urbem cum impetu lapsi, ædificia magna cum habitatoribus in minuta redigebant fragmenta: qui autem in campo, tam pedites quàm equites pręliabantur, animose uiriliterq; singulis penè diebus cum his, qui de urbe ad pugnam egrediebantur, conserebant, nostris plerunq; inferiores, ad committendum irritãtibus ciuibus: nonnunquam sponte etiam in obsidentes facientes irruptiones.

Damasceni qui in ciuitate erant, resistunt animosius: ciuibus aliquantulum remissis. Caput VII.

CVum igitur ita diebus singulis ancipiti Marte, nostri nũc de machinis, nunc circa portam cum ciuibus experirentur, & quanta poterant instantia sese mutuò prouocarẽt: uocatus à regni principibus cum honesto comitatu affuit dominus Pontius Tripolitanus comes, in cuius aduentu nostrorum uisę sunt uires quasi geminatę, multiplicata audacia: hostibus è cõuerso illata formido, & quasi desperatio resistẽdi. Erant autem in eadem ciuitate de Damascenis equites septingenti, qui ciuibus nobilibus, mollibus & delicatis, & in re militari non multum exercitatis, sui exemplo animos ad resistendũ ministrabãt, & in seipsis prõpto animo suffragia debita largiebantur. Tamẽ hi etiam uidentes nostrorũ uires & conatus singulis diebus in melius proficere, opes uerò ciuium sensim comminui, uires quotidie periclitari, fieri cœperunt tepidiores, & onus quod portare non poterant, sapienter declinare: ita tamen, ut nec ciuibus deditionẽ persuaderent, nec multũ de uiribus præsumendũ esse hortarentur. Porrò in ciuitatẽ, sicut hodie etiã est, unicus erat introitus, & porta singularis: nam, ut prædiximus, ciuitas tota quasi insula, foras undiq; ambitur, excepto loco quodam angusto, per quẽ est accessus ad portam, in quo sine intermissione tam equitũ quàm peditum erant conflictus uarij, sicut in huiusmodi solet contingere plerunq; euentu.

Ascalonitæ Hierosolymam accedunt, ut urbem impugnent: sed in reditu à ciuibus malè tractantur. Caput VIII.

INterea dum hæc apud Tyrum aguntur, Ascalonitæ uidentes regnum militia in urbibus desolatũ, omneq; robur regionis apud Tyrũ in obsidione detineri, sumpta occasione ex tẽpore cum uniuersa militia trãscursa planicie, quæ media iacet ad montes, in quibus Hierosolyma sita est, festinanter properant, arbitrantes prædictam urbem felicissimam uacuam reperire, & de eius habitatoribus aliquos incautius egredientes, secum posse trahere captiuos. Accedẽtes ergo ex improuiso nimis, quosdam de ciuibus per agros & uineas improuidè se habentes, ceciderũt circiter octo. Ciues autem, etsi pauci numero, tamen fide feruentes zelo iustissimo, pro patria, pro liberis & uxoribus succensi, armis correptis, urbem egrediuntur, unanimiter hostibus occurrentes. Et cùm trium horarũ spacio se mutuo conspexissent, nostris non audẽtibus in eos irruere, cùm non nisi pedites haberẽt: uidentes Ascalonitę, quòd ibi non possent absq; periculo moram trahere, nec erat tutũ cum gente obstinata atq; ad resistẽdum animosius præparata, iuxta urbem congredi parant reditum cum uelocitate. Nostri autem eos cautius aliquantulum insecuti, retẽtis ex hostium equis decem & septem,

de mili-

de militibus quatuor, quadraginta duos ex eis interficiunt: consummatoque negocio, feliciter cum plena sospitate domum reuersi sunt.

Rex Damascenorum Doldequinus, ut soluat obsidionem accedit: nostri occurrunt: ille territus, a proposito discedit. Caput IX.

ET Tyrenses interea crebris assiduisque uigilijs, & labore continuo fatigati, rarius accedunt ad prælia, remissius occurrunt officijs sibi deputatis: stupentes supra modum, quod ciuitas, quę singulis penè diebus cum terrestri tum marino populorũ frequentabatur accessu, consueuerat cumulari, in tam arcto sederet posita, ut neque ciuibus, neque exteris introitus pateret aut exitus: quodque uictus deficeret, & alimoniarum iam penè nihil esset residuum: habito consilio ad Aegyptium Calypham, & Damascenorum regem scribunt epistolas, monentes & deprecantes anxiè, quatenus rebus eorum iam pene desperatis, mature subueniant: instantiam significant hostium, uires & animos singulis diebus ampliores, suorum defectum, alimentorũ inopiam, angustias importabiles. Quo facto, spe erecti aliquantulum, prędictorum principũ præstolantes subsidia, ad resistendum pro more solito se inuitant. Et licet ex eis plures lætaliter saucij, pugnare ipsi non possent, alios tamen uerbis quibus possunt ad resistendum hortantur. Nunciatur interea, quod Damascenorum Rex Doldequinus obsessorum epistolis & legatione motus, cum innumera Turcorum manu, & copiosissimo equitatu à finibus Damascenis egressus, in Diœcesi Tyria, secus fluuium castrametatus fuerat. Erat autem idẽ fluuius à ciuitate Tyrensi, uix quatuor distans miliaribus: dicebatur etiam, quod classis Aegyptia, maior solito, & armatis instructior, ciuibus deferens & subsidia militum, & uictui necessaria, intra triduum esset affutura. Afferebatur etiam nihilominus, Damascenorum regem, & militum maiora præstolari suffragia, & ad hoc fluminis transitum, & cum nostris congressum prudenter differre, donec classis ueniat, ut eo nobiscum dimicante, classis liberum & sine difficultate ad urbem habeat accessum. Quo audito, nostri communicato cõsilio & partibus pro uida deliberatione libratis, optimum ducunt, uniuersum exercitum in tres partes diuidere, ita ut equites omnes & stipendiarij pedites, unà cum domino Comite Tripolitano, & dño Vuilhelmo de Buris, regio Constabulario, & regni negotiorum procuratore, de castris egrediantur, & cùm opus fuerit Damasceno occurrant, cum eo auctore Domino pugnaturi. Dux autem cum suis galeas conscendant, & classi aduenienti occurrentes, cum eis belli tentent fortunam, & tanquam uiri strennui, gladijs uiriliter experiantur. Ciues aũt, qui de uniuersis regni urbibus ad eandem obsidionem conuenerãt, cum parte Venetorum maxima, machinas & castella uigilanter seruent: & ita efficiant, ut & de castellis non remittatur manus pugnantium, nec machinæ desinant solitos impulsus importunius inferre, & ante portam indeficiẽs habeatur conflictus. Placuit uerbũ uniuersis, & statim sicuti uidebatur expedire, effectui mancipatur. Egressi sunt eñ Comes Tripolitanus, Regius Constabularius, cum uniuersa militia hostibus obuiã: & cùm processissent quasi ad duo miliaria, hostes nullatenus ausi sunt comparere. Certum tamen erat, quod secus fluuium prędictum castra locauerat Doldequinus, ab initio cor gerens et animũ transeundi: sed audiens nostros, quorundam relatione, tam prudenti usos consilio, periculosum ducit cum uiris tam prudentibus, tamque strennuis temerè dimicare, sed tubis clangentibus suos conuocat, imperat ad propria regressum. Dux autem classe instructa & parata, usque Alexandriam descendit, qui locus à prędicta ciuitate quasi sex distat miliaribus, qui hodie uulgari appellatione dicitur Scandarium. Cognoscentes autem, quod Rex Damascenorum ad propria remeasset, & quod classis exspectatæ nullum comparebat signum, iterum repositis in littore galeis, omnes in castra se recipiunt, & ciuium impugnationi uehementius instant.

Ciues in nostras machinas ignem adhibent, nostri resistunt uiriliter. Ab Antiochia quidam iaculandi habens peritiam, à nostris euocatur. Caput X.

FActum est autẽ una die, quod quidã iuuenes de ciuitate, ut se in populo commendabiliores redderent, & perennem sibi acquirerent apud posteros gloriam, mutuò se obligantes compromiserunt, quod clàm ad nostra castra egredientes, machinas & nostra castella succenderent. Quod uerbũ effectui mancipantes, clàm ab urbe egrediẽtes,

ęgredientes, incendium machinæ quæ nobis utilior erat, supposuerunt. Quod uidentes nostri ad arma conuolant, & aquis copiosè ministratis, ignibus tentant resistere: factumq́ est ibi quiddam relatione & admiratione dignum. Quidam enim iuuenis probitatis eximiæ & admirandę uirtutis, uidens machinam succensam, constanter ascēdit super eam, & aquas porrectas desuper infundebat. Quod uidentes qui in turribus erant, arcus habentes & balistas, omnes in eum manus dirigunt: iacientesq́ certatim in eum, qui positus erat quasi signum ad sagittam, operā consumpserunt. Nam tota illa die in propria carne nullam sensit penitus læsionem: qui autem ignem subiecerant, à nostris comprehensi, omnes ultore gladio confossi, suis cernentibus interierunt. Porrò uidentes nostri, quod machina interior lapides magnæ quantitatis, in castella nostra ita directè iacularetur: & quod utrunq́ ex magna parte læserat, quodq́ nō esset in castris qui dirigendi machinas, torquendi lapides, plenam haberet peritiā, uocantes quendam de Antiochia, Armenum natione, Hanedic nomine, qui in ea facultate dicebatur instructissimus, subitò receperunt eum: qui tanta arte in dirigendo machinas, & ex eis missos molares contorquendo utebatur, ut quicquid ei pro signo deputaretur, uel statim sine difficultate contereret. Qui postquam ad exercitum peruenit, designatum est ei honestum de publico salarium, unde se pro modo suo magnificè poterat exhibere: tantaq́ deinceps operi ad quod uocatus est institit diligentia, tantaq́ arte usus est facto, ut non solum ciuibus continuatum, sed de nouo uideretur bellum illatum, & molestiæ quidem duplicatæ in eius aduentu.

Balac apud Hierapolim occiditur: quo rumore audito, noster exercitus fit hilarior, & ad impugnandam urbem insistunt animosius. Caput XI.

DVm hæc Tyri aguntur, Balac potentissimus Turcorum satrapa, in cuius uinculis dominus Rex tenebatur ciuitatem Hierapolim obsidet: dumq́ in obsidione perseueraret, uocauit ad se eiusdem ciuitatis dominū, uerbis pacificis in dolo: qui simplex & nimium credulus, uerbis illius fidem habens, suam statim exhibuit præsentiam: quem ante se constitutum, Balac statim pręcepit decollari. Audiens ergo Ioscelinus, senior Comes Edissanus, quod Balac ciuitatem sibi uicinam obsideret, timēsq́ ne priore domino expulso, durior ei pararetur aduersarius, conuocata tum ex partibus Antiochenis, tum ex suis ingenti militia, ei obuiam uenire festinat: inuentóque eius exercitu, agminibus suis in acies ordinatis, repentè irruit super eum, conuersoq́ in fugam eius exercitu, ipsum casu obuiam habuit: quem gladio transuerberans, ad terram deiecit, deiectoq́ caput amputauit, nesciens tamen quod hic esset Princeps exercitus. Hic planè manifestam habuit eiusdem Balac somnium, interpretationem: nam uerè oculos dici potest quis illi eruisse, cuius caput amputās, uiuendi uidendiq́ finem indicit. Statimq́ sicut uir circumspectissimus erat, & cui nihil ad plenam deerat experientiam eiusdem principis caput, ut nostros de sua prosperitate exhilaresceret, per quendam adolescentem dirigit, & per Antiochiam, ut nec hos nec illos tanti successus sineret esse expertes, ad nostrum exercitum præcipit festinare: qui adueniens corda satiauit uniuersorum. & in supremam erexit lætitiam. Dominus uerò Comes Tripolitanus Pontius, qui in ea expeditione cum suis domino Patriarchę, & alijs principibus tanquam unus de uernaculis obediens semper extitit, & ad publica negotia humiliter expeditus, ob reuerentiam domini Comitis, qui eum miserat, & tantæ legationis dignitatem, ad equestrem promouit ordinem, arma ei conferens militaria. Hæc postquam nostris qui in expeditione erant, comperta sunt, erectis in cœlum manibus, cœperunt laudare, benedicere & glorificare Deum, qui terribilis est in cōsilijs super filios hominum. Tunc demum zelo maiore accensus noster exercitus, quasi reparatis uiribus, receptoq́ denuò spiritu, ad opus inceptum feruentius accingitur, crebrisq́ congressionibus obsessis omnem negant requiem. Ciues autem alimentis iā penitus cōsumptis, fame periculosissime laborantes, cùm iam nulla spe subsidij fouerentur, remissius se habebant. Accidit autem semel, quod quidam iuuenes de ciuitate, natandi habilitatē habentes, de portu egressi interiore, in exteriorem natando, peruenientes ad galeam illam, quam superius diximus in mari semper esse paratam, fune quem secum deportauerant, eidem firmiter allegato, eisq́ incisis,

in qui-

inquibus galea tenebatur defixa, redeuntes in urbem secum cœperũt trahère quam firmiter alligauerunt: quod uidentes qui in castellis erant ad speculam deputati, clamare cœperunt: quo clamore nostri excitati, ad littus conuolant: sed antequam de re medio plenius deliberarent, præfati iuuenes eam intra urbem iam receperãt: cum autem in ea quinq; uiri essent, qui ad eius erant custodiam deputati, uno occiso, reliqui quatuor se in mare præcipites dederũt: unde enatando, ad littus peruẽerũt incolũes.

Ascalonitæ uerum, dum noster in obsidione adhuc retinetur exercitus, partes uastant Hierosolymitanas. Caput XII.

PОrrò Ascalonitæ uelut culices inquieti, in nocendo proposito perseuerantes, uidentes regni robur circa Tyrum in obsidione detineri, & regionem uniuersam militia uacuam, irruptionibus expositam, collectis uiribus iterum ad montana Iudeę unanimiter conscendunt, ibiq; iuxta Hierosolymam locum à septentrione positum ab eadem Hierosolyma quinq; aut sex miliaribus distantem, Bilin dictum, qui hodie celebriori uocabulo Mahomena appellatur, subitò inuadunt, & occupant uiolenter; eiusq; incolis pro maxima parte interemptis gladio, senes cum mulierib. & paruulis in turrim se recipientes, mortis euaserunt discrimen. Illi uerò totam adiacẽtem regionem liberis discursibus peragrantes, nemine contradicente, quoscunq; obuiam reperiunt, aut uinculis mancipant, aut obtruncant gladijs, in prouinciales pro libero arbitrio debacchantes.

Ciues famis importunitate laborant, & ad deditionem se præparant. Doldequinus in eorum subsidiũ properat, sed incassum: nostris ciuitas resignatur. Caput XIII.

INterea Tyrij famis importunitate solito uehementius laborantes, alias ingrediuntur uias: & iam per conuenticula coeuntes tractare incipiunt, quomodo ijs molestijs quas patiuntur, finem imponant: cõmodius esse dicentes, urbe hostibus tradita, ad alias liberè suæ gentis ciuitates posse transire, quàm fame tabescere, quàm uxores cum liberis, ipsis cernentibus, nec opem ferre ualentibus, inopia liquefieri. Tandem post huiusmodi per turbas tractatus, uerbum de cõmuni cõsensu ad maiores natu, & urbis moderatores & ad publicum defertur. Congregataq; ciuitate uniuersa, uerbũ in publico auditorio proponitur & tractatur diligentius. Stat omnib. sentẽtia, tantis malis finẽ imponere, et quocunq; casu, quibuscunq; cõditionibus ad obtinendã pacẽ peruenire. Porrò Damascenorũ Rex, ciuium calamitate permotus, et quòd supremo defectu laborarent audiens, eorum compassus molestijs, ad mare descendit, conuocatis undiq; militaribus copijs, ubi & prius fuerat, circa fluuium urbi prædictæ uicinũ castrametatur: quod audientes nostri, suspectum habentes eius aduentum, iterum se instruunt, quasi præliũ pro foribus expectantes: urbi tamẽ propositum nihilominus non deserentes, instant incessanter. Rex interim Damascenorũ legatos, cum uerbis pacificis, ad nostri capitaneos exercitus, ad dñm uidelicet Patriarchã, ad dñm Ducẽ Venetiæ, ad D. Vuilhelmũ de Buris, & ad reliquos regni proceres, dirigit, uires prudentes & discretos, qui uiã pacis prætentarent. Tandẽ post multas altercationes, parti placuit utriq;, ut concesso ciuibus cum uxoribus & liberis, & omni substantia egressu libero ciuitas Christianis tradatur. Si qui aũt de ciuibus in eadẽ ciuitate magis optarent cõmorari, ijs saluis possessionibus & domicilijs libera cõmorandi licentia concedatur. Populus sanè & secundæ classis homines, intelligentes quod ciuitas ijs conditionibus traderetur, quod uiolenter effracta eis ad manubias & prædã non pateret operas unanimiter bellicis necessitatibus subtrahere decreuerunt, parati à principib. omnino dissentire: prȩualuit tamen maiorum mens, ut sanior: et urbe recepta, data est ciuibus libera egrediendi (sicuti pactis conuenerat) facultas. In signum ergo uictoriæ super eam turrim, quę portæ ciuitatis imminet, positũ est dñi Regis uexillum: super eam aũt quę dicitur uiridis, dñi Ducis Venetiæ; super eam autẽ quę dicit̃ turris Tanariæ, domini Comitis Tripolitani, cum multa gloria sunt collocata uexilla. Porrò prius quàm ciuitas caperetur, aut obsideretur, maxima pars eius dioceseos in nostrorum deuenerat potestatem: ita quod omnia montana quę urbi adiacent, tam in castris quàm in suburbijs, penè usq; ad Libanum quidam nobilis & potens homo, qui in montib. habitat, Hẽfredus uidelicet de Torono, iunioris Henfredi, qui postea factus est reg-

est regni constabularius pater, usq; pene ad quartum uel quintum ab urbe lapidem quiete possidebat, castrum habens in eisdem montibus naturali situ & artificio munitissimum, unde prędictis ciuibus frequẽtes & subitas inferebat molestias: sed & Vuilhelmus Tyberiadensis, dominus Vuilhelmus de Buris, regius cõstabularius & ante eum dominus Ioscelinus Comes Edissanus, qui prædictæ ciuitatis dominus fuerat, in eisdem montibus possessiones habebant amplissimas: unde & frequentius, & ex improuiso urbi prædictæ periculosas moliebãtur insidias: nihilominus & ab Austro D. Rex Balduinus, bonæ memoriæ, prędecessor istius, in littore maris iuxta fontem salubrem & perspicuum, castrum fundauerat, Alexandrum nomine. ab urbe Tyrensi sex aut septem distãs miliaribus. Quibus molestijs urbs prædicta, multo ante tempore crebrius fatigata, maiorẽ in se oppugnandi, eam obsidentibus præstitit facultatẽ. Dicitur autem in eadem expeditione uita decessisse, uir uenerabilis Vdo nomine, qui ad titulum eiusdem ecclesię, urbe adhuc ab hostibus detenta, ordinatus fuerat Metropolitanus, & à Patriarcha Hierosolymitano consecratus dicebatur.

Vrbe capta in castra egrediuntur ciues: nostri quoq; urbem occupant. Caput XIIII.

EGressi ergo ciues longa obsidione fatigati, subleuandi gratia tædij ad castra nostra deproperant, considerantes diligentius, quisnam esset populus iste tam ferreus; tam laboris patiens, tam in usu armorum edoctus, qui tam egregiam ciuitatem, & tam munitam urbem intra menses paucos, ad supremam redegisset inopiam, & extremas conditiones subire compulisset: intueri libet machinarũ formam, castellorum proceritatem, armorum genus, castrorum positionem, principum etiam nomina diligentius inuestigare, cunctaq; cum sollicitudine percunctari, ut inde posteris sibi de plenas certa relatione texere possent historias. Nostri quoq; ciuitatẽ ingressi, urbis munitionem, ędificiorum robur, turriũ eminentiam, murorum soliditatem, portus elegantiam, introitus difficultatem admirantes, ciuiũ etiam commendãt constantiam, qui in tanta famis necessitate positi, & tãta laborantes inedia, deditionẽ eò usq; pertraxerãt: nã ciuitatẽ nostris recepta nõnisi quinq; modij frumẽti in ciuitate reperti sunt: & licet prima facie durũ plebeis uisum foret, quod prædictis conuẽtionib. ciuitas in nostram deuenerat potestatẽ, consequẽter tamen placere incipit: commendatẽ labor impensus, & perpetẽ dignum memoria opus credunt, quod eorũ laboribus & sumptibus est consummatum. Tripartita ergo ciuitate, duabus dño Regi, tertia Venetis secundum pactum prius insertum assignata, cum multa lętitia & plena iocunditate, singuli ad propria remearũt. Capta est aũt eadẽ ciuitas, & nomini restituta Christiano, tertio Cal. Iulij, anno ab incarnatione dñi *M.C.XXIIII.* Regni uerò domini Balduini, regis Hierosolymorum secundi, anno sexto.

Rex à uinculis soluitur. Alapiam obsidet: sed occurrentibus hostibus soluitur obsidio: Rex Hierosolymam reuertitur. Calixtus papa moritur. Substituitur ei Honorius Caput XV.

EOdem anno quarto Cal. Septembris, D. Rex Hierosolymorũ Balduinus, cùm quasi mensibus decẽ & octo, uel amplius aliquid, apud hostes detentus fuisset in uinculis, pacta pro se pecunia, obsidibus datis, libertatem precio interueniente consecutus, auctore Domino Antiochiam reuersus est. Dicitur autem summa pro se pecuniæ fuisse centum milia Michaelitarum, quòd moneta illa, in regionibus illis, in publicis commercijs & rerum uenalium principatum tenebat. Reuersus igitur Antiociam anxius quomodo soluere posset pecuniã, & suos ad se reuocare obsides, cum prudentioribus deliberat, quid ad suum expedimentum facere posset. Igitur persuasum est ei, ut Alapiam alimentorum inopia laborantem & penè uacuam obsideat, eaq; uia facilè obtinere posse, ut ciuibus obsidione angustiatis, aut obsides sibi restituant, aut pecuniam conferentes tantam summã tribuant, quanta pro sui liberatione ab initio pepegerat. Conuenit ergo apud eum publicè coniurata uniuersa de toto principatu militia, urbemq; prędictam obsidet, & legionibus ut mos est per gyrum collocatis, ciuibus introitus negat & exitus, modicosq; cibos secum ponere ciues uiolenter cõpellit. Illi uerò Orientalibus, & maxime qui trans Euphraten erant, crebris de sua necessitate epistolis significãt, nisi maturè subueniãt, urbẽ in proximo ruiturã. Habẽtes ergo illi principes pro urbe amica sollicitudinẽ, certatim uires conuocãt, & de commu

utrunque cum suis constituit Comitem. In medio uerò, dominum Regem. Erãt autem eis equites mille & cẽtum, peditum autem duo millia. Borsequinus uerò nostrorum uidens aduentum, & pro certo sciens, quod ad congrediendum statim more pruden tium erant parati: uidens quod honestè bellum declinare non posset, instruit & ipse acies uiginti: dicebantur enim equitum esse quindecim milia. Ordinatis ergo hinc in de suis cohortibus, & in ordinem dispositis, & contra se mutuò accedentibus, irru unt in se hostium more uehemẽtius, & armis proteruo studio uicissim illatis stragem inferunt, mortem pluribus modis irrogantes: solet enim in huiusmodi conflictibus odiorum incentiuũ & inimicitiarum fomitem dare maiorem, sacrilegij & legis contemptæ dolor: aliter enim & demissius solet inter consortes eiusdem legis & fidei pugna committi, aliter inter discolores & contradictorias habentes traditiones: hoc enim sufficit ad materiam iugis scandali, & perpetuorum iurgiorum, quod in eiusdem fidei articulis non communicant, & si nulla alia sit odiorum materia. Congredientes ergo prædictæ acies instant proteruius in alterutrum: sed diuina præsente clementia, cui non est difficile cum paucis multos superare (cuius sermo est de suis: Vnus mille, & duo fugabunt decem millia) præualuit pars nostra, & hostibus in fugam conuersis uictoria de cœlis concessa, gloriosissimè potiti sunt. Dicuntur autem in eo conflictu hostium cecidisse duo milia, de nostris uerò uiginti quatuor. Borsequinus autem uidens, quod lõgè aliter quàm ratus fuerat, ei accidisset, confusione indutus & uerecundia, iam non ambulans in mirabilibus super se, transito Euphrate, ad propria reuersus est. Rex autem tum ex hostium spolijs, tum ex fidelium & amicorum suorum liberalitate, collecta pecunia, filiam suam quinquennem, quã pro se obsidem dederat, soluta pecunia recepit: sumptaq; ab Antiochenis ad tempus licentia, sospes uictorq; Hierosolymam reuersus est. Eodẽ anno rex super urbem Berytensem in montanis castrum unum, cui mons Glamanus nomen fundauit

Rex Ascalonitas prosternit: & simul Aegyptios, qui ad eorum subsidium conuenerant. Caput XVII.

PEr idem tempus elapso pacis temporalis, & initi fœderis spacio, quod inter dominum regem & Doldequinum, interuentu pecuniæ prius conuenerat, sociata sibi de uniuerso regno militia, in terram Damascenorum Rex ingreditur: ubi regionem liberis peragrans discursibus, suburbana quædam diruit, habitatores secum deducens, prædam maximam & spolia de hostibus referens uberrima, sospes & incolumis in sua se recepit. Necdum dissolutis cohortibus nũciatur, uix elapso triduo, Aegyptiorum exercitum cum ingenti apparatu ad urbem Ascalonã accessisse: erat enim Aegyptijs consuetudo per annos singulos quater ad eandem ciuitatem nouas expeditiones dirigere, ut uiribus continuè reparatis, sustinere possent assiduos nostrorum conflictus, & penè continuas quæ sæpius irrogantur iniurias. His aũt qui noui recentesq; uenerant, mos erat & consuetudo, ut nostrorum plurimum affectarẽt congressus, experiri cupientes nostrorũ uires, & de sua probitate certa ciuibus dare argumenta: unde & frequẽtius in bellicis congressionibus ex eis plures & capi consueuerant, & gladijs interire, tanquam regionis ignari, & armorum plenam non assecuti experientiam, ueteranis ciuibus, nostrorum prudentius declinantibus occursum, & remissius insectantibus aliquando fugientes. Quod postquam domino Regi nunciatũ est, magis continuata quàm renouata expeditione, illuc celerrimè contendit: quò cùm peruenisset, ipse cum fortioribus & magis strenuis loco ad id congruo se locat in insidijs, leuis armaturæ præmissis militibus, qui discursionibus uagis urbanorum irritarent animos, & prouocent ad insectandum. At uerò ciues uidentes liberis discursionibus per loca urbi continua nostros euagari, indignè ferẽtes nimium eorum tãtam audaciam: certatim arma corripiunt, & egressi imprudenter seorsum per manipulos, nostros spontè terga dantes, in fugam uertunt. Fugientes quoq; sequẽtes imprudentius usq; ad locũ, ubi Rex cum electa militia latebat in insidijs, peruenerunt. Rex aũt opportunitatem non respuens oblatam, & qui cum eo erant, ei fideliter adhærentes, hostes ad urbem redire uolentes præueniunt, cum eisq; cominus conferẽtes, gladijs instant animosius: & antequã se in urbẽ recipiant, quadraginta ex eis passim obtrun-

cant,cæteris in urbem confugientibus,& uix intra mœnia saluari se putantibus. Qui autem ceciderunt,strenuos fuisse,& de nobilioribus,ciuium lamenta & eiulatus in ciuitate solito amplior,docuerunt.Rex autem tubis clangentibus, & tympanorũ strepitu suos ad se reuocans,cum ingenti lætitia prope urbem castrametatus, tota nocte ibidem uictor quieuit,inde sospes Hierosolymam reuersus est.

Rex fines Damascenorum ingreditur,occurrit ei Doldequinus:pugna committitur:uictor redit noster exercitus. Caput XVIII.

Sequenti uerò anno,qui erat ab incarnatione Domini millesimus centesimus uicesimus sextus:regni uerò eiusdem domini Balduini octauus,mense Ianuario,congregatus est de mandato domini Regis & principum,uniuersi regni populus, à maximo usq; ad minimum,uoce præconia per singulas urbes:& infra paucos dies,collectum est uniuersi regni robur,quasi uir unus,iuxta urbem Tyberiadensem,quasi in fines Damascenorum ex condicto ingressuri. Quò peruenientes, signis commoniti militaribus, compositis sarcinis & agminibus, ordine incedentibus, peragrata Decapoli regione,terras hostiũ ingrediũtur:inde uallẽ angustã, quæ dicitur Canea Roob,usq; ad campestria Medan transierunt: est autẽ planicies longè lateq; patens,prospectibus libera,per quam fluuius,Dan nomine,transiens,inter Tyberiadem & Scythopolim,quæ olim dicta est Bersan,Iordanem influit.Arbitrantur autẽ quidam,qui et nominis iuuantur argumento,quod iste sit fluuius,qui Iordani præstat ultimam nominis partem:nam quicquid in mare descendit Galileæ,& inde egreditur,usq; ad istius fluminis influẽtiam Ior,dicunt:reliquum uerò quod exinde defluit, Iordanem esse dicunt,quasi Ior & Dan commixtus. Beda tamen,& quidam nostri alij doctores,autoritatis præcipuæ,utrũq; fontem iuxta Cæsaream Philippi,ad radices Libani sitam, originẽ dicũt habere:quorũ alter Ior,alter Dan dicat:ex quibus Iordanis fluenta contrahens,rorus inde in stagnum Genesar,quod est mare Galileæ,descendit:& inde totus egrediens,per miliaria penè centum,in lacum Asphaltitis, qui alio nomine dicit Mare salsissimum,uallem sulcãs illustrem,se infudit.Prædicta ergò campestria noster pertransiens exercitus,usque ad uicum,cui nomen Salome, peruenit.Erat autem locus is,sicut & hodie est,Christianis deputatus habitatoribus:unde nostri loco parcẽtes,habitatoribus eius quasi fratribus usi,ad locum cui nomen Mergisafar, ordinatis cohortibus, & militia locis congruis deputata contendunt.Dicitur autẽ idem esse locus,in quo Saulus,lupus rapax,ecclesiæ persecutor, uocem audiuit dicentis: Saule Saule quid me persequeris?& cætera. Videtur autem diuinitus procuratum,ut in eo loco,in quo hæc acciderant, eadem die qua hæc eadẽ accidisse dicebantur,ut ex persecutore fieret uas electionis, fidelium exercitus illuc perueniret. Illic ergò congregati,per biduum sustinẽtes,castra Damascenorũ cõtra se posita nõ longius intuent. Tertia demum die conuenientes adinuicẽ,ordinato hinc inde & diligẽtius instructo præliandi apparatu,arma conserunt ex utraq; parte nimis hostiliter:& paribus quasi congressibus incedentes,ancipitem diu de uictoria protraxerunt sententiam. Rex tamen more solito hostibus instans atrocius, strenuorum quemq; uocat ex nomine, & uerbis simul & exemplo commonens,ad stragẽ inuitat,& uictoriam pollicet. Illi uerò stricto gladio hostibus incumbentes,Regem quoad possunt,strenuè nimis imitari nituntur,& fidei zelum habentes,diuinã simul & suas ulcisci nituntur iniurias. At uerò Doldequinus suos nihilominus dictis animat, & ad pugnam promissis incendit,asserẽs eos iustum bellũ gerere pro uxoribus & liberis,& pro libertate,quod maius est, procq; patrio solo cum prædonibus certare.His & similibus insistũt nõ inferiore spiritu,uiribus non imparibus. Porrò pedestres manipuli, dñi Regis & equitum exemplis edocti,in ipsas hostium acies se ingerũt,et insistunt animosius:si quos de hostibus lapsos uel saucios reperiunt, gladijs obtruncant,euadẽdi uias intercludũt, nostros uerò deiectos erigunt,& constituũt ad conflictũ,saucios uerò remittũt ad sarcinas,ut sui curam possint habere: quodq; amplius hostilibus turbis illa die damnosum fuisse creditur, quidam equis sauciandis omnem dabant operam, eorumq; sessores subsequentibus socijs parabant ad uictimam. Rex uerò in condensis hostium cuneis, strenuis quibusdam, & illustribus comitatus, quasi leo fulminat, & à dextris læuaq;

stragem

ſtragem operans ipſis uictoribus miſerabilẽ: nõ legitur apud nos uſq; ad illum diem tam periculoſo & ancipiti certamine deſudatum eſſe: nam cum ab hora diei tertia, uſque in decimam protractum eſſet prælium, uix hora undecima diſcerni poterat, utra pars meliorem eſſet reportatura calculum. Tandem opitulante diuina clementia, & intercedente pro eis Doctore gentium egregio, hoſtes in fugã uerſi ſunt, ſtragem perpeſſi ſeculis memorabilem. Dicuntur ex eis cecidiſſe illa die pluſquam duo milia: de noſtris uerè recenſito tam equitum quàm peditum numero, inuentum eſt, de equitibus uiginti quatuor cecidiſſe, de peditibus uerò octoginta. Sic ergo noſtris diuinitus collata uictoria, Rex uictor agonis campum obtinuit. Vnde cum lætitia & gratiarum actionibus educens exercitum, ad propria cœpit habere regreſſum. Dumq; in itinere eſſet, turrim habens obuiam, in qua nonaginta ſex de hoſtibus gratia ſalutis ſe receperant, eam uiolenter impugnant, & hoſtes comprehenſos gladijs uitam finire compellunt. Inde etiam procedentes, aliam nihilominus turrim occupant uiolenter, uiginti de hoſtibus, qui ad eam conſeruandam erant deputati, indulgentes uitam, eò quod noſtris turrim prædictam ſine difficultate tradiderant: quam celerius ſuffodientes, cum ingenti ſtrepitu ad terram deijciunt penitus diſſolutam. Vnde multiplici & ſeculis memoranda potiti uictoria, ad propria cum gaudio remearunt.

Comes Tripolitanus urbem Raphaniam occupat. Henricus Romanorum Imperator moritur. Lotharius ei ſubſtituitur. Caput XIX.

PEr idem tempus dominus Pontius Tripolitanus Comes, urbem Raphaneam finibus ſuis conterminam, uidens propoſitum effectui mancipabile, obſidere proponit: ſed ut facilius conceptum aſſequatur, dominum Regem Hieroſolymorum, ut & præſentiam ſuam exhibeat, & opẽ conferat, & literis ſollicitat, & frequentibus nuncijs hortatur. Rex autem ut impiger erat, & populi Chriſtiani communibus fideliter obtemperãs negotijs, aſſumpto ſibi honeſto comitatu, illuc ſine dilatione properat: quò perueniens, Comitem ad prædictum opus reperit ſuccinctum, de machinis & quæ ad impugnandam urbem poterant eſſe neceſſaria, uiaticumq; ad dies aliquot ſufficientem aſſumentes, præmiſſis pedeſtribus alijs ad partes deſtinatas expeditiones ſuas dirigunt. Quò perueniẽtes, urbem iuxta propoſitũ obſidione uallant, primo ſtatim eorum aduentu ciuibus introitum negantes & exitum. Erat autem ciuitas ſitu naturali, tum etiam inhabitantium paupertate munita modicum, multiſq; fatigata moleſtijs diu reſiſtere non poterat. Nam idem Comes in monte quodam illi contermino præſidium ædificauerat, cuius incolæ ciuitatem prædictam, continuis opprimentes anguſtijs, uſq; ad ſupremum penè defectum eos compulerant. Cùm ergo diebus decem & octo eam uehementius impugnaſſent, ciues ad deditionem compulerunt, indulto prius ſibi et uxoribus et liberis libero exitu, & indemnitate promiſſa. Eſt autem prædicta Raphanea in prouincia Apamiẽſi, una de ſuffraganeis eius, capta eſt autem ultimo Martij die. Rex uerò Hieroſolymam reuerſus eſt, ibi paſchales cum multa deuotione celebrauit dies. Per idẽ tempus Dominus Henricus Romanorum imperator ultimũ fato clauſit diẽ: cui ſubſtitutus eſt uir per omnia cõmẽdabilis, Saxoniæ dux Lotharius, qui poſtmodũ in Apuliam cum infinito deſcendens exercitu, uniuerſam uſq; ad Pharam regionẽ uiolẽter occupauit, ducẽ in Apulia conſtituẽs, prouidũ uirũ & diſcretũ, Reynonẽ nomine: Rogeriũ aũt comitẽ qui terram illam uiolenter occupauerat, in Siciliam fugere cõpulit, quã poſtmodum diſcedente Imperatore recuperans, pugnauit cum prædicto Reinone, eoq; defuncto ducatũ obtinuit, poſtmodum etiam Siciliæ & uniuerſæ prouinciæ rex effectus eſt.

Iterum Borſequinus fines Antiochenos ingreditur: tandem à ſuis confoſſus interijt. Claſsis Aegyptia in Syriam aſcendit: ſed infecto negocio, damnum perpeſſa, reuertitur. Caput XX.

POrrò domino rege apud Tyrum moram faciẽte, ecce nuncius ab Antiochia properans, literis & uiua uoce aſtruit, immaniſſimum noſtræ fidei perſecutorem Borſequinum cum ingenti apparatu in partes Cœleſyriæ deſcendiſſe, oppida obſidere, ſuburbana nemine prohibente, paſſim & ſine delectu incẽdere, eorũ habitatores trahere captiuos, uxores uerò & liberos mancipare ſeruituti. Quod Rex audiẽs, quamuis Aegyptios ſuſpectos haberet, & cũ ingenti claſſe quã parauerãt, in proximo uẽ-

turos nõ dubitaret: tamẽ more prudẽtis medici, qui ut meliorem instantiã morbi sentit, illic properat aptare remedia: neglectis alijs, maiori occurrit necessitati, ad partes illas celerius contendit. Quod audiens Borsequinus, obsidionem quam circa Cerepum nobile oppidum cum ingenti cura locauerat, continuò soluit, in ulteriores fines hostium retrocedens: priusquã tamen Rex adueniret, municipiũ quoddam non magni nominis uiolẽter ceperat, in quo mulierculas quasdã cũ liberis suis captiuauerat: nam uiri qui in eodem obsessi fuerant, cum multa difficultate & periculis eorum manus euaserant, malentes soli salutẽ fuga reperire, quã cum uxoribus & liberis eodem captiuitatis iugo miserabiliter inuolui. Postmodũ aũt prędictus impius & maledictionis hęres Borsequinus à domesticis & familiaribus suis gladijs confossus, interijt, nequitiarum suarũ semina simul et fructus impietatis opere suo recolligẽs. At uerò dum hæc geruntur in partibus Antiochenis, classis Aegyptia, sicut & prænunciatũ fuerat, galeis uiginti quatuor uniuersam orã maritimã perlustrãtes, usq ad urbẽ Berytẽsem descẽderũt, explorãtes sollicitè, si quid in aliqua nostrarũ urbiũ dãni possent irrogare: aut si quos fortè incautos prętereũtes, uel accedẽtes in Syriã ex improuiso, quasi de insidijs egressi, possent occupare: tandẽ uerò potus inopia laborantes, sitis necessitate compulsi, ut aquas hauriant, ad terrã secus fluenta descenderunt: quibus occurrẽs populus ciuitatis cum quibusdã alijs, qui de finitimis urbibus ad eorum conuenerãt subsidium, ab aquis eos uiolenter repulerunt, aquæ usum omnino contradicentes: sed & armis instantes animosius, in naues eos uiolenter compulerunt redire, centum & triginta ex eis gladio peremptis.

Boamundus iunior Antiochiam peruenit: Rex terram suam restituit: filia sua, Halim nomine, in uxorem data. Caput XXI.

AVtumno sequente, D. Boamũdus iunior, dñi Boamũdi senioris filius, princeps Tarẽtinus, inito pacto, & cõposito fœdere cũ D. Guilelmo duce Apulię patruo suo, de futura successione, uidelicet tali, ut uter eorũ prior uita decederet, alter ei succederet in uniuersum: paratis nauibus, galeis uidelicet decẽ, & duodecim alijs ad sarcinas & impedimenta deuehendi, & arma simul & uictualia transferenda opportunis, iter in Syriam dirigit, de domini regis fide præsumens, ut ei aduenienti & paternã reposcenti hęreditatem non negaret aditum. Aduenienti igitur, & intra fauces Orontis classe iam in tuto recepta, postquam domino regi compertum est, cum magnatibus regionis ei processit obuiam: & Antiochiam ingresso urbem & regionem benigne ei restituit uniuersam, cuius cura peruigil & anxia nimis sollicitudo eum per annos macerauerat octo. Restituto igitur principatu, uniuersi proceres & magnates regionis præsente domino rege, & monente, fidelitatem legitimam in palatio suo illi exhibuerunt. Postmodum interuentu quorundam utriq parti familiarium factum est, quod dominus rex unam de filiabus suis Halim nomine, natu secundam placitis utrinq conditionibus ei cõcederet uxorem, ut amplior inter eos gratia & amica pro portione intercederet. Erat autem dominus Boamundus adolescens, quasi annorum decem & octo, formæ uenustate conspicuus, procerus admodum, crine flauo, uultu fauorabili, & qui uerè principem etiam ignorãtibus indicaret: sermone gratus, & qui uerbo audientium animos facilẽ sibi conciliaret: liberalis plurimũ, & more patris uerè magnificus: quippe cui Boamundus senior, domini Roberti Guiscardi illustris & per secula uiri memorabilis filius pater erat: mater uerò, spectabilis & nobilissima inter illustres Constantia, excellentis regis Francorũ Philippi filia. Celebratis igitur de more nuptijs, & filia apud dominum principẽ lege coniugali solẽniter collocata, rex Hierosolymam, oneris maxima parte deposita, sospes & incolumis reuersus est. Dñs uerò Boamundus uere sequenti oppidum Caphardan, quod aliquot antè annis, hostes in manu forti sibi uiolenter subiugauerant, uocatis ex uniuerso principatu militaribus copijs, & machinis ad impugnationẽ præsidiorũ necessarijs per operam artificum fabrefactis, castrum obsidet, & modico temporis interuallo uiolenter expugnatum recepit, nulli parcens eorum quos intus comprehendit, quamuis precio uitã tentarent emere, & pecuniæ interuentu obtinere salutem. Has dedit primitias, inclytus & nobilis, suæ adolescentiæ princeps, & bonæ indolis argumenta prima.

Inter

Inter eundem Boamundum & Ioscelinum comitem Edissanum, graues oriuntur inimicitiæ: sed Rex celer aduolat & componit. Aphricani urbem Siciliæ Syracusam uiolenter effringunt. Caput XXII.

NEc mora, causis interuenientibus occultis, quantum ad nos Deo tamen odibilibus, ortę sunt graues inimicitię inter eundem principem, & comitem Edissanū Ioscelinum seniorem: ita quod contra bonos mores, & nostrorum disciplinam temporum perniciosum posteris relinquens exemplum, Turcos & infidelium turmas in suum conuocasset subsidiū: & eorum fretus auxilio, regionem Antiochenam incendijs traderet, & eius habitatoribus Christi seruis indebitæ iugū induceret seruitutis: quodq́ notabilius, & diuina animaduersione dignius creditur, absente principe, & hoc penitus ignorante, dum in seruitio Christi hostes impugnando desudat, hęc omnia cōmissa dicunť. Vnde prędictus Ioscelinus eorū omniū, ad quos sermo iste peruenit odiū incurrēs & indignationē, omniū maledictiones merebať. Rex uerò fama deferente hoc audiens, solicitus primum, ne illius occasione scissuræ, maior in nostram confusionē hostibus pateret introitus, quia regnū in seipsum diuisum, iuxta uerbum Domini desolabitur: consequenter autem, secundum carnem uterq́ illi erat proximus: alter enim consobrinus materteræ filius, alter uerò gener, et cui recenter desponsauerat filiam: uelox ad partes illas aduolat, dominoq́ Antiochenorum Patriarcha Bernhardo, fidelem & deuotum cooperatorem se exhibente, pacem optimam inter eos reformauit: eo maximè opportunitatē prętante, quod medio tempore Comes grauem incurrerat ægritudinem, qua periculosissime laborans, & facti pœnitens, Domino se uotis obligauit, quod si uitam indulgeret ei & salutem, domino principi satis faceret, & ei debitam fidelitatem impendens reconciliaretur: quod factum est. Nam postquam plenam adeptus est conualescentiam, præsentibus domino Rege, domino quoq́ Patriarcha, reconciliatis eis adinuicem, & plena intercedente gratia, fidelitatē ei manualiter exhibuit, eam deinceps debito tenore, conseruans. Rex aūt pace composita, Hierosolymam reuersus est. Per idem tempus, Comes Siciliæ Rogerius classem galearum quadraginta mulro studio paratam, ad partes Aphricę dicitur direxisse: ubi earū aduentu pręcognito, prouinciales pręmoniti, prouidè se habentes, nullā hostibus nocendi sibi præbuerunt opportunitatem: imò è conuerso Galeas quas penes se habebant, studio non inferiore armantes, prędictos malefactores suos, infecto negotio abeuntes, cursu celerrimo prosequentes, usq́ in Siciliam deuecti sunt: quò peruenientes, cum galeis octoginta urbem Syracusanam nobilē & antiquā, longa pace desidem, securam, & nihil tale uerenrem, aggrediuntur, subitò, & protinus occupant uiolenter. Impugnata autem urbe ciues obtruncant gladijs, nemini parcentes sexus intuitu uel ętatis: quibus autem parcebatur, omni morte durior seruitus parabať. Porrò Episcopus loci cum paucis ecclesiæ clericis ad suburbana fugiens, uix euasit.

Tyri primus Latinorum constituitur Archiepiscopus. Caput XXIII.

VEre demum proxime subsecuto, quarto anno postquam ciuitas fidei restituta est Christianæ, Rex cum domino Patriarcha, & maioribus regni principibus apud Tyrum conuenientes, de pontifice eidem ecclesiæ ordinando cœperūt habere tractatum: tandemq́ dn̄m Vuilhelmum, uirum uenerabilē, ecclesię Dominici sepulchri priorem, natione Anglicū, uita & moribus cōmendabilem, eidem urbi præficiūt. Hic iam, nouit Dn̄s, non possumus satis gemitus cohibere: nam sicut prouerbialiter dici solet, ubi amor, ibi oculus: ubi dolor, ibi manus: hæc nos premunt altius, & inflicto dolore, præcordia non sinunt quiescere. Admirantes em̄ illius tēporis prudentiā, heremus in nobis ipsis quasi temeritatē reputantes. Nam qui biennio antequā prædicta ciuitas Christianæ restitueretur libertati, Episcopum sibi consecrauerant, ibi postmodū supina & crassa prudentia usq́ in quartū annum distulerunt eidem Antistitem prouidere, ut interim distractis ecclesijs, & Cathedrali ecclesia membris mutilata proprijs, qui primus accederet curam habens regiminis, cum maledicto homine partem deteriorē acciperet: scriptū est enim: Maledictus homo, qui partem suam deteriorem facit. Prædecessor tamē ille noster, & qui postea usq́ ad nos subsecuti sunt, illius maledicti meritò declinātes effectū, qui nō ipsi nobis partes fecimus deteriores, sed deteriores factas ab alijs de necessitate suscepimus, cōditiōes: parcat eis Dn̄s, & ad gehen

nā nō imputet, qui ecclesiā ita tractauerūt. Porrò prędictus bonæ memorię prædecessor noster D. Vuilhelmus, suscepto consecrationis suæ munere, à dño Hierosolymitano Patriarcha ut palliū reciperet, inuito & renitente suo eodem cōsecratore Romam profectus est: ubi à dño Papa Honorio secundo benignè susceptus, quod petebat obtinuit, cum multa honorificentia: & de Apostolicarum prosecutione literarum remissus ad propria, quarum hic erat tenor. Honorius episcopus, seruus seruorum Dei uenerabilibus fratribus suffraganeis, episcopis, clero & populo Tyri salutem & Apostolicam benedictionem. Venientem ad nos charissimum fratrem nostrum Vuilhelmum, Archiepiscopum uestrum, debita charitate recepimus: & quem canonicè electum, & à uenerabili fratre nostro Guaremundo, Hierosolymitano Patriarcha consecratum accepimus, pallij dignitate, plenitudine uidelicet pontificalis officij decorauimus. Quia uerò de persona sua maximum fructum matri ecclesiæ uestræ Tyri, Diuina suffragante misericordia credimus prouenturum, ipsum cum gratia sedis Apostolicæ, & nostrarum literarū prosecutione, ad uos duximus remittendum. Vniuersitati ergo uestræ mandando præcipimus, quatenus cum benignè recipiatis, & tanq̃ proprio Metropolitano, & animarū uestrarū episcopo, subiectionem, obedientiam et reuerentiā humiliter deferatis. Honorius episcopus, seruus seruorū Dei, uenerabili fratri Guaremūdo Hierosolymitano Patriarchę, salutē & Apostolicā benedictionē. Susceptis fraternitatis tuæ literis, fratrem nostrum Guilhelmū, quem in ecclesia Tyri consecrasti Archiepiscopum, benignè suscepimus, & eum dignitate pallij plenitudine uidelicet pontificalis officij, decorauimus. Suffraganeis etiam ecclesiæ suę præcipimus, quatenus ei tanq̃ proprio Metropolitano, subiectionem & obedientiam deferant. Data in territorio Barensi, octauo Idus Iulij. Misit etiam & cum eodē Archiepiscopo, dominū Egidium Tusculanum episcopum, Apostolicæ sedis legatum (uirū eloquentem et literatū admodum, cuius usq; hodie extant ad Antiochenos epistolę ualde celebres) per quem Antiocheno Patriarchæ Bernhardo epistolam scripsit, monens ut domino Tyrensi suos, quos detinebat, restitueret suffraganeos. ait enim inter cætera: Vnde per Apostolica scripta, & per uenerabilem fratrem nostrum Egidium, Tusculanum episcopum, apostolicæ sedis legatum tibi mandamus, quatenus suffraganeos Tyrensis ecclesiæ sibi restituas: quod nisi infra quadraginta dies, post earū inspectionem literarum, quas ad eos direximus, debitam ei subiectionem exhibuerint, nos ex tunc eos ab officio episcopi suspendimus. Quid aūt in caussa extiterit quod à Hierosolymitano consecratus & ei obediens fuerit, cum à tempore Apostolorū usq; ad eum diem Tyrensis ecclesia Antiochenę sedi subdita dinoscatur, sequens competenti loco subiunctis edocebit tractatus.

Fulco Andegauensium Comes uocatus accedit, eiq; Melesendis primogenita Regis filia in uxorem datur. Caput XXIIII.

ANno sequenti circa Veris mediū, uir illustris & magnificus, D. Fulco Andegauensiū Comes, pro quo Rex de communi tam ecclesiasticorum q̃ secularium principum cōsilio miserat, ad hoc ut ei dominā Melisendam primogenitā suā uxorē daret, apud Acconensem urbē applicuit cum honesto nobilium comitatu, & apparatu opes regias excedente. Venit etiam & cum eo D. Vuilhelmus de Buris, Regius Constabularius, qui statim à dño Rege, de hostium uinculis educto, ad citandū prædictū Comitē, cum quibusdā alijs nobilibus directus fuerat. Fuerat autē abeunti datum in mandatis, ut in animam Regis & regni principum confidenter iuraret, quod ex quo regnum sospes attingeret, intra quinquaginta dies, ei primogenita Regis filia cum spe regni post eius obitum, traderetur: cui postquam applicuit, statim sine dilatione, iuxta leges pactorum, ante sanctam Pentecostes in proximo futurę celebritatē, prædictam filiam suam lege tradidit maritali, eisq; urbes geminas Tyrum & Ptolemaidā in uita sua tradidit possidendas, quas usq; ad eiusdem Regis obitum possederunt. Astitit autem prædictus Comes tanquam uir prouidus, & discretus, domino Regi in uita sua, fideliter in negotijs regni ingrediens & egrediens, filij deuote implens officium: & ea quibus solent comparari amici merita, in obsequijs domini Regis, in eo non fuerunt ociosa,

Guaremun-

Guaremundus Hierosolymorum Patriarcha moritur. Stephanus ei substituitur. Inter Regem & Patriarcham quæstiones oriuntur difficiles. Caput XXV.

EOdem anno D. Guaremundus bonæ memoriæ Hierosolymitanus Patriarcha, dum in pago Sydoniensi præsidium quoddam, cui Helhacer nomen, obsideret, quod à quibusdam detinebatur prædonibus, mortis caussa collecta, ęgritudine correptus ualida, Sydonem deportatus est: ubi inualescente ęgritudine, conditioni mortalium satisfaciens, uiã uniuersæ carnis ingressus est, cùm Hierosolymitanę quasi annos decem præfuisset ecclesiæ. Cui substitutus est uir quidam secundum carnem nobilis, sed uita & moribus multo nobilior, Stephanus nomine, Abbas sancti Ioannis de Valea, qui locus in urbe Carnotensi habetur. Erat aũt ipse Carnotensis genere, dñi Regis Balduini consanguineus. Hic eiusdem ciuitatis, ante conuersionem suam, in equestri ordine & habitu fuerat Vicedñs: postmodum seculo renuncians, habitum religionis in prædicto claustro suscepit: demũ suffragãtibus meritis, ad regimẽ ecclesiæ eiusdem promotus est. In adolescẽtia liberalibus disciplinis cõuenienter instructus. Qui cùm orationis gratia & deuotionis intuitu Hierosolymam uenisset, ibiq; transitũ expectans, moram faceret, contigit quod post exequias domini Guaremundi Patriarchæ, dum clerus & populus de substituendo pastore tractarent, cõmuni omniũ uoto electus est. Postquã ergo consecratus est, cœpit aduersus Regẽ quæstiones mouere difficiles, allegans, Ioppensem ciuitatem ad ius suũ & ecclesiæ Dominicæ resurrectionis pertinere: ipsamq; sanctã ciuitatem post captam Ascalonam eodem modo ecclesię cessurã, de iure confirmans. Erat aũt homo magnificus, in proposito cõstans, honestæ conuersationis, iuris sui sollicitus persecutor. Vnde inter eum & dñm Regẽ graues exortæ sunt inimicitiæ: quarũ tamẽ, mors immatura finẽ dicit̃ fecisse. Nã nõ completo biennio, in fata concessit. Opinantur nonnulli, eum ueneno dato interijsse: sed nos pro certo id compertũ non habemus. Traditur tamen, quòd dum in lecto supremæ decubaret ægritudinis, & Rex ad eum uisitandum esset ingressus, & ab codẽ de eius statu quęreret, ita respõderit: Sic est nobis in præsenti, domine Rex, sicuti uultis.

Rex, Princeps Antiochenus, Comes Tripolitanus, fines Damascenorum ingrediuntur: sed confusi, exercitus parte amissa, redeunt: moritur Stephanus Patriarcha. Vuilhelmus ei substituitur. Caput XXVI.

ANno sequenti Hugo de Paganis, Magister militiæ Templi primus, & quidam alij uiri religiosi, qui à domino Rege, & alijs Regni principibus missi fuerant ad occidentales principes, ut in nostrum subsidium populos excitarẽt, & ad obsidionem Damascenæ urbis, potentes specialiter inuitarent, reuersi sunt: plurimaq; nobilium uirorum turba, uerborum illorum fidem secuti, in regnũ uenerant, unde de eorum confisi uiribus & opera, ex cõdicto cõuenerunt omnes Orientis principes Christiani, dominus uidelicet Rex Balduinus, D. Fulco Comes Andegauensiũ, dominus Comes Tripolitanus, D. Boamundus iunior princeps Antiochenus, D. Ioscelinus senior Comes Edissanus: hi omnes cõmunicato consilio, collectis undiq; copijs militaribus & subsidijs cõuocatis, instructis agminibus certatim properant, ut egregiã & nobilẽ Damascenorũ ciuitatẽ obsideant, atq; uiolenter ad deditionẽ compellant, aut armis cominus expugnẽt. Sed tantis conatib. ex occulto (iusto tamẽ iudicio) diuina occurrit prouidentia: nã cùm fines Damascenorũ prosperis, Deo duce, adhuc successibus attigissent, peruenientes ad locũ, qui dicit̃ Megesaphar, separauerunt se ab exercitu, inferioris manus homines, quibus in castris id solet esse officij, ut pro uictualibus necessarijsq; tam ad usum hominũ quàm iumentorũ alimentis, suburbana lõge lateq́ue uagantes se porrigerent. Quibus ad custodiam datus est D. Vuilhelmus de Buris, cum equitibus mille. Porrò illi, sicut in talibus solet esse consuetudo, separati ab inuicem, omnẽ cœperunt regionem temerè perlustrare, studiosè seorsum & sine consortibus incedẽtes, ut quod quisq; reperiret cęteris nõ cõmunicans, sibi propriũ uendicaret: dumq; circa hæc detinerent̃ occupati, & suburbana effringẽtes spolia ad suos cõportare nituntur, imprudenter nimis cœperunt se habere, & militarẽ transgredi disciplinam. Quod audiens Damascenorum princeps Doldequinus, sperans sicuti accidit, incautos eos, & locorũ ignaros, si subitò cum suis irrueret, posse conficere, as-

longa tempora se arbitrabatur posse cõseruari, & de eius adolescentia supra id quàm expediret præsumebat, in recidiuas iterum incidentes querimonias, ut sine principis officio iterum hostibus prędа fierent, cõmunicato consilio regem Hierosolymorum uocant. Quod postquã dño Regi nunciatum est, facti nouitate permotus, timens ne præ ducis defectu prędictæ regioni deterius aliquid cõtingeret, dimissis proprijs cœpit aliena curare, nil reputans à se alienum, quod Christianis principibus accidisset: dignum etiam existimans sua sollicitudine, quicquid populo Christiano per labores suos posse uideretur accedere, citatis gressibus Antiochiam properat. Interea eius filia morte mariti cognita, nequam agitata spiritu, rem concipit nephariam, antequã quicquam de aduentu patris præsentisceret. Vt statũ sibi præpararet tranquilliorem, & effectui manciparet propositum, ad quendam Turcorum potentissimum Ducem, nomine Sanguinum, nuncios dirigit, eius opera sperans inuitis patribus & uniuersa plebe Antiochiam sibi in perpetuum uendicare posse. Erat autem eidem ex domino Boamundo bonæ memoriæ, unica filia, cuius non multa apud matrem uidebatur esse gratia: illuc enim tota matris properabat intentio, ut uel in uiduitate consistens, uel ad secunda uota demigrans, principatum exhæredata filia, perpetuò possideret. Miserat autem & prædicto nobili uiro, per quendam familiarem suum, Palefredũ albissimum, argento ferratum, freno & cæteris argenteis phaleris redimitũ, exametho coopertum albissimo, ut in omnibus candor niueus cõsonaret: qui nuncius in itinere casu interceptus, & in domini Regis constitutus pręsentia, facti seriem confessus, uiarum suarũ fructus colligens, supremo supplicio uitã finiuit. Rex Antiochiã ob prædicta quę acciderant infortunia properans, illucq; perueniens in ciuitatem, filia prohibente, non est admissus: cauteriatam enim timens conscientiam, etiã patris arbitrium uerebatur: suis ergo complicibus & quos pecunia corruperat ciuitatem tradens, omnino resistere moliebatur, & tyrannidem suam liberius exercere. Sed accidit longè secus à proposito. Nam in eadem ciuitate erant uiri timentes Deum, insanientis fœminę contemnentes proteruiam: quorum unus erat Petrus Latinator, monachus sancti Pauli, & Vuilhelmus de Aduersa. Hi consortibus alijs, dominum Regem occultis uocant internuncijs, & ex condicto dominum Fulconem, Andegauensium Comitem, in porta Ducis locant: dominum uerò Comitem Ioscelinum, in porta sancti Pauli. deinde adytis reseratis, Regem introducũt. Quo cognito, principissa in arcem contendit, unde postmodum à prudentioribus & quibus plenam fidem habebat euocata, ante patris præsentiam se cõstituit, eius arbitrio paritura. Pater uerò, licet pro commisso grauiorem aduersus eam indignationis motum conceperat, tamen interuenientium prece deuictus, & paterno nõ destitutus affectu, recepta Antiochia, ne filia simile aliquando attentaret, Laodiceam & Gabulũ urbes maritimas ei concessit, quas tamen maritus supremo iudicio ei ob donationem propter nuptias destinauerat. Ordinatis igitur illius ciuitatis negotijs, & cura principibus concessa, reuocante eum domestica sollicitudine, Hierosolymam reuersus est: sumptis tamẽ prius, tam maiorum quàm minorũ fidelitatibus, & corporaliter iuramentis: quod uel eo uiuente, uel post eius obitum Antiochiã cum suis pertinentijs, Constantiæ pupillæ, domini Boamundi iunioris filię, fideliter conseruarent. Verebatur enim proprię filiæ suæ malitiam, ne prędictam pupillam tentaret, sicut & prius fecerat, exhæredem facere.

Rex Hierosolymam reuertitur, ualida correptus ægritudine moritur: cum alijs regibus in ecclesia Dominici sepulchri tumulatur. Caput XXVIII.

REuersus ergo Hierosolymam decidit in grauem nimis ęgritudinem: uidensq; sibi mortis imminere diẽ, egressus de proprio palatio, supplex & humilis in conspectu Domini, Regio statu deposito, in domum domini Patriarchę, quia loco Dominicę resurrectionis erat uicinior, se transferri pręcepit: spem habens in eo, qui mortem ibi deuicerat, quod suæ resurrectionis faceret eum participem. Ibiq; accitis filia & genero, pueroq; Balduino iam bimulo, corã positis domino Patriarcha, & ecclesiarum prȩlatis, & de principibus nonnullis, qui fortè aderant, regni curam & plenã eis tradidit potestatẽ, more pij principis paterna ei benedictione indulta. Ipse uerò Christi uerus confessor, habitum religionis assumens, & uitam regularem professus, si

uiueret,

uiueret, ei qui spirituum pater est, tradidit spiritum: cum pijs principibus, auctore Domino, præmia percepturus. Mortuus est autem anno ab incarnatione Domini, millesimo centesimo tricesimo primo, regni uerò eius tertiodecimo, mense Augusto uicesima prima die mensis: sepultus est autẽ inter prędecessores suos pie recordationis reges, sub monte Caluariæ, ante locum qui dicitur Golgotha, multa suorum cura & solennibus obsequijs, regia dignis magnificentia. Cuius usq; in præsentem diẽ ob egregiam fidem & opera insignia, memoria est in benedictione apud omnes.

LIBER DECIMUSQUARTUS.

Quibus moribus & quibus maioribus editus dominus Fulco, tertius Hierosolymorum Rex. Caput I.

VOcato igitur ex hac luce domino, Hierosolymorũ & Latinorũ rege secũdo, qui cognominatus est de Burgo, successit in regno dominus Fulco gener eius, Comes Turonensium, Cęnomannensium & Andegauensium, cui prædictus dominus Rex filiam suam primogenitam Melisendã nomine dederat uxorem, ut præmisimus. Erat autem idem Fulco uir ruffus, sed instar Dauid, quem inuenit Dominus iuxta cor suum, fidelis, mansuetus, & contra leges illius coloris affabilis, benignus, & misericors in operibus pietatis & elleemosynarum largitione liberalis admodum, secundum carnem princeps potens, & apud suos fœlicissimus: priusquam etiam ad regni uocaretur gubernacula, rei experientissimus, & in bellicis sudoribus patiens & prouidus plurimum, statura mediocri, sed iam grandæuus, & plus quàm sexagesimũ agens annum. Inter alios quos lege mortalitatis patiebatur defectus, fluidam & labilẽ habebat memoriam, ut suorum domesticorum etiam non teneret nomina, nec uultus nisi paucorum agnosceret, ita ut de eo cui paulo antè supremum impenderat honorem, & familiaritatis gratiam, diligenter postmodum quæreret, quis nam esset, si ex improuiso se pręsentẽ daret. Vnde multos de eius familiaritate præsumentes, ad confusionẽ compulit, cùm ipsi alijs se defensiores dare proposuerant, & ipsi patrono apud eum indigerent. Pater huius, Turonensium & Andegauensium Comes, Fulco etiam dictus ęst, & cognominatus Rechin, qui uxorem duxit sororem domini Amalrici de Numfait, nomine Berteleam: unde duos suscepit filios, Fulconem istum, de quo nobis est sermo, & Ganfredum Martel: & filiam unam, Hermingerdam nomine, quæ prius fuit uxor Pictauiensium comitis Vuilhelmi: à quo spreta, et contra matrimonij leges abiecta, ad comitem Britanniæ se contulit, eiq; affectione adhæsit maritali: ex quibus natus est Conanus, eiusdem Britanniæ comes, qui cognominatus est Grossus. His ergo tribus liberis apud prædictum Fulconem seniorem editis, mater spreto marito, ad regem Francorum Philippum se contulit: qui etiam abiecta uxore sua legitima, eam suscepit thori participem, curarum sociam, & eam affectione postea tractans maritali, contra leges ecclesiasticas, inuitis, & multum renitentibus regni eius episcopis, simul & principibus, apud se detinuit: ex eaq; suscepit filios Florum, Philippũ, & Ceciliam de qua superius fecimus mentionem: quæ prius Tancredi Antiochenorũ principis uxor fuit, postmodum eo defuncto, D. Pontio Tripolitano Comiti, uotis usa secundis, adhęsit. Pręfatus uerò Fulco, senioris Fulconis filius, patrę iam defuncto, uxorem duxit filiam comitis Conomannensium Heliæ, Guiburgem nomine: ex qua suscepit duos filios, & filias totidem. Huius autem matrimonij fuit causa mater. Nam dum ibi adolescens in curia comitis Pictauiensium domini sui pincernæ fungeretur officio, audita fratris primogeniti morte, ab eodẽ comite captus est, & uinculis mancipatus, occasione quorundam castellorum, quæ ab eo contendebat uiolenter eripere, quæ pater eius & frater in finibus prędicti comitis iure hæreditario, sed de feudo prędicti comitis diu possederãt. Quod audiens mater, quę iam ab eius patre multo antè diuer-

terat, &

terat,& Dominum Francorum regem se contulerat,maternis mota uisceribus,apud Dominum regem supplex implorauit & obtinuit,quod filius eius à uinculis absolutus,paternę restitueretur hæreditati:insuper etiam effecit,ut suprà nominati comitis Heliæ unicam filiā,cum eius omni hæreditate, D.rex eius filio uxorem concederet: ex qua,ut prædiximus,duos filios genuit,& filias in eodem numero.Primogeniti nomen fuit Ganfredus,qui patri successit in eodem Comitatu: cui senior Henricus,rex Anglorū potentissimus,filiam unicā Mahaldā nomine,D. Henrici Romanorum imperatoris uiduam,uxorē dedit:ex qua idē Ganfredus tres suscepit filios:Henricū,qui nunc Angliæ regnū prudenter administrat:& Gaufridū, qui cognominatus est Plantagenest:& Guilhelmum, qui dictus est cognomento Longospata. Nomen uerò secundi,eiusdem D.Fulconis filij,materni cui nomen referentis, Helias:cui Toraldus Comes Bergensis filiam suam unicam uxorē dedit,spondens,quod si de cætero uxorem non duceret,omnem hæreditatem suam cum omni integritate in eum moriens translaturus esset. Pactorū tamē immemor,& promissorū prodigus,duxit uxorē,sororē Comitis Patritij.nobilis,de Anglia uiri:ex qua plures suscepit liberos:unde prædictus Helias ab eius hęreditate contra spem factus est alienus.Nomina aūt filiarum alterius:Sibylla,quę inclito & nobili uiro D.Theoderico Flādrensiū Comiti nupsit, ex quibus ortus est Philippus,qui hodie Flandrēsium procurat comitatum.Nomen secundæ Mathildis, quæ prædicti Anglorum regis Henrici filio desponsata fuerat: sed antequam conuenerāt,sponsus in Angliam nauigans,naufragium passus,pelago submersus est.Eius uerò sponsa, perpetuū uouens cœlibatum,in claustro puellarum religioso admodum,apud Fontem Ebrandi,sanctimonialem perpetuò uitā duxit.

Quod antequam uocaretur à domino Balduino rege causa peregrinationis Hierosolymam uenerat, & de eius in regem promotione. Caput II.

PRædictus igitur Fulco uxore defuncta,Hierosolymam deuotionis gratia,priusquam à D.rege uocaretur, petierat: ubi magnificè plurimum Dei seruitio se habens,populi uniuersi gratiam & domini Regis,& uniuersorum princip ū familiaritatem plurimam,meritis exigentibus acquisiuit: quippe qui centū equites per annum integrum in regno suis habuit impensis:tandem sospes ad propria regressus,filias nuptui,filios aūt matrimonio collocans,Comitatū suum optimo statu cōposuit: dumq; strenuè & prudenter annos aliquot post suum reditum,suis incumbit negotijs, ecce D. Rex Hierosolymorū de successione sollicitus, uidelicet apud quē primogenitam suam nupti collocaret, post multam deliberationem, de communi uniuersorum principum consilio,sed & de populi fauore, quosdam de principibus suis,dñm uidelicet Vuilhelmum de Buris,dñm Guidonē Brisebarre, ad prædictū dirigit comitē,inuitās eum ad filię nuptias,& regni successionē:qui cōpositis rebus & ordinato Comitatu, data benedictione liberis suis,assumēs sibi de honestis proceribus suis, iter ueniendi ad domini Regis uocationē arripuit:cui postquam in regnū ingressus est,statim intra paucos dies,sicut ex pacto tenebatur, primogenitā suam, ei matrimonio copulauit: conferēs eidem dotis nomine,duas ciuitates maritimas,Tyrum & Ptolemaidē: quas quidem triennio possidens,continuò Comes sicut antè uocabatur. Defuncto igitur domino Rege, undecimo Cal.septembris, anno ab incarnatione Domini, M.C.XXX'. idem Comes cum prædicta uxore,octauodecimo Cal. Octobris in die exaltationis sanctæ Crucis,in ecclesia Dominici sepulchri,à domino Vuilhelmo,bonæ memorię Hierosolymorum patriarcha,solenniter & ex more coronatus & consecratus est.

Senior Edissanorum Comes,æger in lectica hostibus occurrit,& obtenta uictoria carne soluitur,& de filio eius Ioscelino. Caput III.

PEr idem tempus D.Ioscelinus Comes Edissanus,longa ægritudine fatigatus, lecto decubans,mortis imminentem expectabat diem. Ceciderat enim anno proximè præterito circa partes Alapiæ, super eū turris ex crudis lateribus cōpacta: quā cum hostibus in ea inclusis facilius caperet, suffodi fecerat, suffossa subitò corruens, in cautum oppresserat:unde eum sui cum multo labore,quasi sepultum & contritis artubus,uix eruerunt:quo languore multo tempore maceratus, adhuc egredi nitētem detinebat animam; cum ecce nuncius aduolans, Soldanum Iconiensem obsedisse quoddam eius castrum,cui nomen Cressum nunciat. Quo audito, uir magnanimus,

ficuti erat corpore debilis & prorsus impotens, sed mente ualidus, filium præcepit ad se iterum euocari, iniungens ei, ut sumpta secum militia regionis illius uniuersa, hosti suprà nominato uiriliter occurreret, & locum patris suppleat impotentis. Ille uerò obijciens, quòd prædictus Soldanus in graui multitudine diceretur aduenire, respectu tantarum uirium paucos se habere, cœpit se excusare: unde Pater, pensata pusillanimitate filij, & ex eo uerbo qualis futurus esset, colligens, militares præcepit conuocari copias, & populum regionis uniuersum. Quibus paratis, sibi parari lecticam mandat: & in eam ascendens, hostibus occurrit, doloris oblitus & impotentię: in qua cum aliquantulum cum exercitu processisset, nũciat ei unus de magnatibus regionis Ganfridus, cognomẽto Monachus, Soldanum audito eius aduentu, obsidionem à castro dimouisse prędicto, & iter ad reditũ maturasse. Quo audito comes lecticam qua gestabatur, ad terram deponi iussit, & erectis in cœlum manibus, & deuoto spiritu, Domino cum suspirijs & fletu gratias agens, quod in nouissimis suis eum ita benignè misericors Dñs tanta gratia uisitasset, quod seminecis, & in ipsis mortis uestibulis constitutus, adhuc hostibus Christianę fidei esset formidabilis, in gratiarũ actionibus ultimum cœlo tradidit spiritum, relicto filio æquiuoco suo, sed à paterna gloria degenere plurimum, & eodem uniuersorum bonorum ex asse hærede instituto. Fuit autem idem Ioscelinus iunior, ex sorore Leuonis Armenij, uiri inter suos potẽtissimi, natus: pusillus statura, sed mẽbris plenioribus robustus ualde, carne & capillo niger, faciẽ habens latã, sed è morbo qui uulgò uariola dicitur, cicatricibus resperfam: oculis tumentibus, naso prominente, uir liberalis, & militaribus actionibus conspicuus: sed cõmessationibus & ebrietatibus supra modum deditus, ueneris operibus, & carnis deseruiens immunditijs, usq; ad infamiæ notam. Hic nobilem corpore, sed moribus nobiliorem, Vuilhelmi de Sauona uiduam nomine Beatricem, uxorem duxit: ex qua filium tertium Ioscelinum suscepit: & filiam, quæ prius uxor fuit Rainaldi de Mares, postea D. Almarici comitis Ioppensis, qui postea fuit Hierosolymorum rex. Vnde natus est Balduinus Hierosolymorum rex sextus, & Sibylla soror eius. Hic autem, ut in inferioribus dicetur, ignominia & peccatis suis exigẽtibus, uniuersam regionem, quã pater suus congruo rexerat moderamine, perdidit.

Rex uocatur ab Antiochenis: & malicia principissæ aperitur. Caput IIII.

ANno igitur primo domini Fulconis, cùm esset tam ciuitas, quàm tota regio Antiochena principis destituta solatio (mortuus enim fuerat ante dominũ regem dominus Boamũdus iunior, unica filia hærede relicta) timentes magnates illius regionis, ne protectoris defectu prouincia illa hostium pateret insidijs, dominum regem ad se uocant, ut partium illarum curam gereret, & omnia ad suam reuocaret sollicitudinem. Vxor enim principis prædefuncti, D. regis Balduini filia, dominæ Melissendis soror, mulier callida supra modum, & malitiosa nimis, quosdam habebat suorum commentorum fautores, quibus cooperantibus, circa principatum malignari studebat: uolens uniuersam regionẽ, filia quam ex marito susceperat, exhærede facta, uendicare, & sic demum obtento principatu, pro arbitrio suo ad secunda uota migrare. Pater autem eius dum uiueret, statim defuncto marito, hæc eadem machinantem industriẽ satis præuenerat: & eam ui eiectam ab Antiochia, iusserat esse contentam eo, quod maritus nomine donationis propter nuptias in eam contulerat, duabus uidelicet urbibus maritimis, Gabulo & Laodicea. Illa porrò patre defuncto, putans cõgruam inuenisse se opportunitatem, ad prius conceptum iterum aspirabat propositum. Horum autem studiorũ complices munerum largitione, & promissis amplioribus, quosdam potentiores effecerat, Vuilhelmum uidelicet de Sehunna, Garentoris fratrem, & Pontium comitem Tripolitanum, necnon & Ioscelinum iuniorẽ Edissanum comitem. Quod timentes regionis illius magnates, studio quo poterant, eius impijs moliminibus obuiam se dare nitebantur. Vnde & dominum regem (ut præmisimus) eo citauerant intuitu, ut in his eum haberent adiutorem, & regioni rectoris solatium non deesset.

Prope-

Properante Rege Antiochiam, comes Tripolitanus se opponit: sed à Rege deuincitur. Res Antiochena in tuto collocatur. Caput V.

AVdita igitur Antiochenorum legatione, & super regionis illius turba quàm periculosa nimis, metuebat: motus D. Rex, uehemẽter ad illorum uocationẽ properans, usq; Berythũ peruenit. Sed comite Tripolitano per terras suas illi transitum prohibẽte, assumpto sibi Anshelmo de Bria, nobili uiro, & fideli suo, usq; ad portum sancti Symeonis nauigio peruenit: ubi ei occurrentes nobiles & potentes Antiochenorum proceres, in urbem eum introduxerunt, eius imperio subijcientes uniuersam regionem. Comes autẽ Tripolitanus, licet D. Regis sororem haberet uxorem, ut sępe dictum est, tamẽ festinus post regem, ad partes se contulit Antiochenas, ut gratia Principissæ, cuius muneribus corruptus dicebatur, eius actibus se exponeret. Habebat autem idem comes in partibus illis duo castra, Arcitanũ uidelicet, & Rugiã, quæ pro uxore possidebat. Dederat enim ei D. Tancredus piæ in Christo recordationis moriens uxori, causa donationis propter nuptias. Hæc comes armis cõmuniens & militia, cœpit inde D. Regem & suos molestare. Quod Antiocheni ægrè nimis ferentes, Regem persuasionibus impellunt, ut illi occurrẽs, eius sumptuosos refrenaret impetus. Qui eorum uerbis acquiescens, memor iniuriarum quas ueniens eo trãsitum prohibente pertulerat, illuc cum omnibus quas habere potuit copijs, contendit. Factum est aũt, quod circa prænominatã Rugiam conueniętes, instructis utrinq; acieb. hostiliter cõmitterent, & diu ancipiti euentu congrederenẽ adinuicẽ. Tãdem Rex factus superior, comitẽ cum suis in fugã uertit: & cõsestis agminibus multos de eius cepit militia, & coniectos in uincula Antiochiã perduxit: tãdem per uiros industrios & fideles pacis interpretes, recõciliatis adinuicẽ rege & comite: resignatis comiti quos rex ceperat de suis militibus, regionis status in meliorem uidetur deuenisse conditionem. Timẽtes tamẽ illius prouinciæ prudentiores, ne D. Rege ad propria uerso, intestinis regio concuteretur seditionib. & sic hostibus amplior ad nocendũ pateret occasio, regẽ profusis orãt precibus, quatenus morã apud eos faceret longiorẽ. Rex aũt considerans per Domini misericordiã regnũ suũ in tuto collocatũ: plena tranquillitate gaudere: & eam in qua erat, rectoris plurimũ indigere patrocinio regionẽ, benignè annuit, & tam urbẽ quàm adiacentia cõmuni procerũ consilio congruo moderamine disponens, quantam rebus proprijs & exactã magis, ut ad optimum statũ cuncta proueheret, impẽdebat sollicitudinẽ. Vnde omniũ gratiam ciuiũ, & etiam principum, qui in fidelitatis perseuerabãt debito, sibi cõparauerat debito cumulatiorẽ. Collocatis itaq; eorũ in tuto rebus, & negocijs ordine congruo dispositis, cũ iam per tempus aliquod, prout necessitas eorum uidebatur exigere, moram fecisset necessariam, reuocante eum domesticorum cura, reuersus est in regnum: cura principatus nobili & industrio uiro Raynaldo, cognomento Mansuer, commissa.

Iterum ab Antiochenis Rex euocatur. Sanguinus in finibus Tripolitanis castrum quoddam obsidet: Rex sororis interuentu, obsidionem soluit. Caput VI.

PRocedente autem tempore, dum idem rex in regni à Deo sibi commissi uiriliter desudaret necessitatibus, & Marthæ more, circa frequens ministerium eius negocia sedula prouisione percurreret, adest nuncius ex parte Anthiochenorum, referẽs infinitam Turcorum manum è sinu Persico, & uniuerso Orientali tractu, flumine magno Euphrate transmisso, circa partes Antiochenas in multitudine graui consedisse. Quo audito, de statu sibi commissi principatus, & salute in eo degentium, plurimum anxius: eoq; maximè, quia omnem spem suam in eo proiecerant: nihilominus etiam & inde sollicitus, quod prouerbialiter dici solet:

Nunc tua res agitur, paries cùm proximus ardet.

Intelligens finitimorum defectum in suum redundare periculum, decernẽns fratribus auxilio indigentibus subsidia ministrare, opus esse honestum: accitis sibi de regno uniuerso equitum peditumq; auxilijs, ad iter accingitur, illuc cum omni celeritate contendens: dumq; in proficiscẽdo cum suis agminibus Sydonẽ usq; peruenisset, ecce soror eius, domina Cecilia Comitissa, Pontij Tripolitani comitis uxor, flebilia nunciat, dicens: Sanguinũ Alapiæ principẽ, Turcorum potentissimũ satrapã, in mul-

titudine uirtutis suæ in præsidio quodam suo, cui mons Ferrandus nomen, maritum suum obsedisse. Orat ergo, & urgentissima instantia, femineo more, rogat, quatenus cæteris ad tempus dilatis, quæ non tantam exigerent diligentiam, negocijs, marito in angustijs posito mature subueniat. Cuius nimia rex motus instantia, dilato ad modicum priore cœpto, illuc dirigit acies, assumptis de comitatu nonnullis, qui relicti fuerant de comitis expeditione militibus. Audiens igitur Sanguinus, D. regem ad soluendam obsidionem properare: habito cum suis consilio, quid utilius uideretur, obsidionem gratis soluit, cum suis legionibus, ad propria reuersus.

Rex Antiochiā properat qui cōuenerant, in fugā uertuntur, hostiū spolijs ditantur Antiocheni. Cap. VII.

HAc itaq, domino Comite interim expedito, Rex sollicitudine liber, ad cœptū redit opus, & Antiochiā, sicut prius proposuerat, maturatis festinat itineribus. Accidit ergo eius aduentu, quòd Antiocheni ei obuiam exeuntes, cum omni gaudio tantum hospitem excipiunt, spem habentes, quòd per eius industriam hostium, qui aduenire dicebantur, uiolentiam tolerare possent sine periculo. Non enim multum proficere consueuit, licet ingens fuerit sine duce multitudo: & cohortes numerosę sine rectore, quasi arena sine calce uix solent sibi cohærere. Nunciatē interea consonantibus rumoribus & fama celeberrima, quod hi qui Euphratē transijsse in manu robusta, et apparatu copioso nimis dicebanē, adiūctis sibi quos circa fluuiū, locorū peritis, inuenerant, in finibus Alapię castra locauerāt regionē totā improuisis incursionibus depopulaturi. Conuenerant porrò ex omnibus conterminis finib. in locū unum, cui nomen est Canestrinum, unde collecta omni multitudine, consilio eorū qui locorū habebant peritiā, ex improuiso per omnē prouinciam irruptiones facturi: quo comperto, D. Rex conuocatis ex omni principatu militaribus copijs, cum suis quos secum habebat familiaribus, egressus Antiochia, circa castrum Arenæ castrametatus, substitit prudentis more (quia male cuncta ministrat impetus) per dies aliquot, ut hostes qui maiores dicebantur habere copias, suos pugna lacesserent, aut alio quouis modo conceptum aperirent propositum. Videns aūt quòd nihil tale molirentur, sed secum in castris moram quietā agerent, adhuc fortasse maiora præstolantes suffragia, irruit super eos repente: & incautos reperiens, anteqam arma possent corripere, gladijs instat, perforat lances: uix paucis conceditur equorum beneficio, cęteris interemptis, fuga mortem euadere. Relictis igitur castris omni commoditate, & uaria supellectile repletis, cæsisq ex eis innumeris, & quasi ad tria milia, uictores nostri, hostium spolijs usq ad fastidium onusti, & iam plura nolentes, equos, mancipia, armenta, greges, tentoria, omne genus prædæ & manubiarum omnimodam uarietatem secum trahētes, Antiochiā cum summa lætitia & trophæorum insignibus reuersi sunt. Ex tūc cœpit dominus Rex, omnium Antiochenorum indifferenter, tam procerum quàm popularium corda plenius reconciliata & omnium habere fauorem. Nam prius occasione principissæ, cui domini Regis ingrata & suspecta præsentia, quidam de maioribus ei fuerant aduersi, fauentes principissæ intuitu munerum, quæ illa profusa largiebatur munificentia.

Hierosolymitanus Patriarcha & Regni principes præsidium fundant, ualde necessarium, cui nomen castrum Arnaldi. Caput VIII.

INterea dum dominus Rex in partibus Antiochenis ita detineretur occupatus, & illius regionis negotia ad suam reuocaret sollicitudinem, tanquam propria, quousque sibi de communi consilio princeps ordinaretur, nostri qui in regno remanserant, dominus uidelicet Patriarcha & ciues Hierosolymitæ, in domino habētes fiduciam, collectis in unum uiribus, iuxta locū antiquissimum, Nobe, qui hodie uulgari appellatione dicitur Bettemuble, in descensu montium, in primis auspicijs campestrium, uia qua itur Liddam, & qua peruenietur ad mare, præsidium solido fundant opere, ad tutelam transeuntium peregrinorum: ibi enim in faucibus montium inter angustias ineuitabiles, maximum iter agentibus solebat imminere periculum, Ascalonitis subitas irruptiones illic facere consuetis. Consummato itaq fœliciter opere, nomē indicunt, Castellum Arnaldi locum dicentes: factumq est per gratiam Domini & prædicti castelli beneficium, quod adire uolentibus Hierosolymam, aut ab ea redire, minus periculosus factus est transitus, & uia multo securior.

De

De Regis conſilio mittitur ad Raymundum, Pictauienſium Comitis filium, qui Conſtantiam Boamundi filiam ducat uxorem. Caput IX.

ADepta itaq; Rex tam inſigni uictoria, Antiocheni principatus pro libero arbitrio diſponens negotia, clarus habebatur admodum, duorum regnorum moderamina Diuina prouiſione ſortitus, & in utroq; proſperis affluens, populũ cum plena tranquillitate tuebatur. Accedentes porrò ad eum illius regionis primores, ſpecialiter autem quibus domino Boamundo, principi iam defuncto, & filiæ eius adhuc pupillæ fidelitatem obſeruare cordi erat, dominum Regem familiariter adeunt, orantes intimè, ut qui plenius nobilium uirorum & illuſtrium adoleſcentium, in partibus ultramontanis habebat notitiam, eos edoceret, quem de tot principibus euocarent, apud quem domini ſui filiam, bonorum paternorum hæredem, nuptui commodius collocarent. Qui gratanter ſuſcipiens uerbum, & fidem ſimul & ſollicitudinem commendans eorum, in partes cum eis huius deliberationis ingreſſus, tranſcurſis plurimis, de communi omnium conſilio placuit, ut nobilis quidam & præcipuæ indolis adoleſcens, Raymundus nomine, domini Vuilhelmi, Pictauienſium Comitis filius, ad hoc uocaretur. Is in Curia domini Henrici ſenioris, Anglorum regis, apud quem arma ſumpſerat militaria, moram facere dicebatur, domino Vuilhelmo fratre eius primogenito Aquitaniam iure hæreditario gubernante. Libratis ergo deliberationis partibus, id expediẽtius eſſe arbitrati, legatos occultè dirigunt, Geraldũ quendam cognomento Zebertum, fratrem Hoſpitalis, cum literis domini Patriarchæ, & procerum uniuerſorum: timentes ne ſi ſolenniter & per maiores citaretur perſonas, principiſſa (ſicut erat mulier malitioſa) nimis impedimenta moliretur. Erar enim cui uis ei impedire aduentum facile: nam Rogerius tunc Apuliæ Dux, poſtmodum autem Rex Antiochiam cum omnibus pertinentijs ſuis, quaſi iure ſibi debitam hæreditario, tanquam domino Boamundo conſanguineo ſuo uolens ſuccedere, uendicabat. Robertus enim Guiſcardus, Boamũdi ſenioris pater, et Rogerius Sicilię Comes, qui cognominatus eſt Burſa, huius Rogerij regis pater, fratres fuerunt ex utroq; parente. Iunior autem Boamundus, ſenioris filius, fuit pater iſtius adoleſcentulæ, ad cuius nuptias prædictus adoleſcens Raymundus inuitabatur. Oportebat igitur cautè illum euocari, ne comperto eius aduentu, aut ui, aut inſidijs eius æmuli præpedirẽt accessum. His igitur diſpoſitis, Dominus Rex, proſequẽte eum uniuerſorum gratia, ad partes Hieroſolymitanas ſe contulit.

Bernhardus Antiochenus Patriarcha moritur. Radulphus Mamiſtanus archiepiſcopus ei ſuccedit, cum tumultu. Caput X.

PEr idem tempus, Bernhardus bonæ memorię, uir grandęuus plurimum, ſimplex ac timens Deum, primus Latinorũ apud Antiochiam Patriarcha, triceſimo ſexto ſui põtificatus anno uiã uniuerſæ carnis ingreſſus eſt. Poſt cuius obitũ, cùm uniuerſi illius ampliſſimæ ſedis ſuffraganei tã archiepiſcopi q; epiſcopi de more cõueniſſent, ut eccleſiæ paſtoris deſtitutæ ſolatio, utiliter prouiderent, & ſuper eo ipſo tam ſalubri negotio in palatio patriarchali, diligentiores, mutuo (ſicut in talibus fieri ſolet) haberentur tractatus, Radulphus quidam Mamiſtanus Archiepiſcopus, de caſtro Damfrunt oriundus, quod in confinio Normanniæ & Cœnomannenſis diœceſeos ſitum eſt, uir militaris, magnificus, & liberalis plurimum, plebi & equeſtri admodum acceptus ordini, abſq; fratrum & Coẽpiſcoporum conſcientia, ſolo populi ut dicitur ſuffragio electus eſt, & in cathedram principis Apoſtolorum inthroniſatus. Quod audientes qui ad hoc, ut ſibi Patriarcham auctore Domino præficerent, cõuenerant, timentes furentis & uociferantis populi indiſcretos impetus, diuiſi ſunt ab inuicem, ei quem non elegerant, obedientiam exhibere recuſantes. Ille tamen nihilominus eccleſiam & palatium occupans, ſtatim ſine mora pallium de altari beati Petri, nulla ad eccleſiam Romanam habita reuerentia, ſibi aſſumpſit. Proceſſu quoque temporis, nonullos de ſuffraganeis eccleſiæ in ſuam attraxir communionem. Et ut multorum relatione cognouimus, ſi Canonicorum eccleſiæ pacem amplexus fuiſſet, nec eorum turbare poſſeſſiones ſpiritu ſuperbæ ductus præſumpſiſſet, potuiſſet tranquillo ſtatu uitam ibi tranſegiſſe. Sed quia uerũ eſt, quod prouerbialiter dici ſolet: Difficilè

est ut bono claudantur fine, quæ malo sunt inchoata principio: peccatis suis exigentibus, præ multitudine diuitiarum ita factus est insolens, & neminem præ se ducens hominem, ut potius Antiochi, quàm Petri uel Ignatij successorem se exhiberet. Maiores enim ecclesiæ alios uiolenter eiecit, alios uinculis & carceri, quasi capitaliū reos mancipauit. Inter quos quendam Arnulphum nomine, Calabrum natione, uirum utique nobilem & literatum, item Lambertum miræ simplicitatis hominem & honestæ conuersationis, literatum, etiam eiusdem ecclesiæ Archidiaconū, in quodam præsidio tanquam uiros sanguinum, in diuersorum calce plenū detrusit in carcerē, dicens: eos in mortem suam conspirasse, & per multos dies afflixit: hæc & ijs similia, in subditos efferamente pertractans, uniuersorū in se prouocabat odium. Vixq; inter familiares & domesticos, prauæ stimulis conscientiæ agitatus, tutus ei uidebatur locus. Sed de ijs hactenus, nam in sequentibus tempore opportuno de eius exitu, suo loco dicemus.

Papa Honorius uita decessit, substituitur ei Innocētius, oritur schisma periculosum. Guilhelmus Tyrēsis Archiepiscopus carne migrat. Fulcherus ei substituitur. Romā proficiscitur, palliū petit & obtinet. Cap. XI.

DVm hæc in Oriente geruntur, D. Honorius Papa, extremum diem claudens, fatale debitū soluit: dūq; in substituēdo ei successore inter Cardinales tractaret, diuisa sunt eorum desideria: ita quod non ualentes in idem consonare, sub contentione duos elegerunt, Gregoriū uidelicet Diaconum sancti Angeli, quē consecrantes uocauerunt Innocentiū, & Petrum qui cognominatus est Leonis, presbiterū Cardinalem, tituli sanctæ Mariæ Transtyberim, quæ dicitur Fundēs oleum, quē etiam consecrantes, qui eum elegerant, Anacletum uocauerunt. Ortum est igitur scisma periculosum nimis, ita ut non solum quæ intra urbē erant periclitarent ecclesiæ, & populus mutua cede periret, uerumetiā penè orbis cōcuteretur uniuersus, regnaq; diuersis accensa studijs inter se colliderent. Obtinuit tandē post multos labores & pericula D. Innocentius prædicto Petro papatus æmulo prius uita defungente. Per eosdem dies migrauit ad dñm carnis onere deposito, prædictus noster prædecessor Vuilhelmus, primus Latinorum Tyrēsiū archiepiscopus, post urbis liberationē. Nam dum adhuc ab hostibus detineretur, ordinatus fuerat ad titulū eiusdem ecclesiæ quidā Vdo, qui ante eiusdem liberationē uita discesserat, ut præmissum est: cui substitutus est D. Fulcherus bonæ memoriæ Aquitanicus, uir religiosus ac timens Deū, modicè literatus, sed constās & amator disciplinę. Hic apud suos Abbas extiterat Canonicorum regularium, in Monasterio cui Cella nomē: sed postmodū tēpore prædicti scismatis, quod inter dñm Innocētiū papā, & Petrū Petri Leonis filiū exortū est, fauēs prędicto Petro Gerardus Engolismensis episcopus Apostolicę sedis Legatus, alij parti pręstantes assensum, molestijs quàm plurimis fatigabat. Quod uir uitę uenerabilis nō ferens, sumpta licentia à fratribus, orationis gratia Hierosolymā uenit, tandēq; in claustro ecclesiæ Dominici sepulchri regularē uitam & assiduitatem professus, ad ecclesiam Tyrensem uocatus est. Rexit autē eandem ecclesiam strenuè, & fœliciter annis duodecim, quartus ante nos, qui nunc eidem ecclesiæ non electione meriti, sed sola Domini dignatione & patientia præsidemus. Qui postquam à domino Hierosolymitano Patriarcha Vuilhelmo, suæ munus cōsecrationis accepit, exēplo prędecessoris sui uolens ad ecclesiam Romanā pro obtinendo pallio properare, ab eodem Patriarcha & eius complicibus passus est insidias & uiolētiā, ita ut uix & cum multa difficultate manus eorū posset effugere, & ad ecclesiā Romanam pro caussa prædicta peruenire, sicut ex tenore literarum domini papę Innocentij manifeste deprehenditur. Ait enī: Innocentius Episcopus, seruus seruorum Dei, Venerabili fratri Guilhelmo Hierosolymitano Patriarchæ, salutem & Apostolicam benedictionem. Magisterium totius ecclesiæ & ecclesiasticæ institutionis beato Petro Apostolo principi, cœlesti priuilegio esse collocatum, euangelica declarat auctoritas. Et infra: Miramur autem, quoniam cum Romana ecclesia pro liberatione Orientalis ecclesiæ tantopere laborauerit, & filiorum multorum sanguinem effundendo, corda tam ecclesiasticorum quàm secularium ad eius seruitium excitauerit, nequaquam, prout conuenit, eidem matri suæ hac uice respōdere curasti, parum enim tibi uisum fuerat, quod uenerabilem fratrem nostrum Guilhelmum Tyrensem Archiepiscopū morepræcedessorum suorū pro susceptione pallij ad Romanā ecclesiā uenētē, disturbare præsumpseris, ubi te erga eum à nobis redeuntem

redeuntẽ inhumanũ difficilẽq́, & nimis aſperũ exhibueris, adeo quòd nec antequã dignitatẽ Tyrenſis eccleſię ſibi reſtituere, nec de dãnis ſibi illatis, aut etiã de Caiapha, ſiue Porphyra, iuxta mandatũ noſtrũ infra tres mẽſes, poſt acceptionẽ noſtrarũ literarũ, & iuſtitiã facere uolueris: cũ utiq; ſatis indignũ ſit, ut honor q ſibi, ſi ei obediret, ab Antiochena exhiberet̃ eccleſia, à te uel tuis ſucceſſorib. ſubtrahet̃. Pręterea in ſubiectos illius nimis poteſtatiuè diceris te habere. Quocirca auctoritate Apoſt. mandãdo pręcipimus, ſicut eiuſdẽ matris ſuę pijs optas ſtudijs atq; ſolatijs cõfoueri, ſicut in tuis neceſſitatib. eius patrocinijs deſideras adiuuari, iã dictũ Archiepiſcopũ diligas & honores, & in nullo perturbare pręſumas: qn potius de omnib. de qbus apud te querimoniã depoſuerit, ſibi plenã iuſtitiã intra quadraginta dies, poſtquã pręſentia ſcripta ſuſceperis, exhibere non differas, nec aliquid in ſubditos ſuos cõtra ſtatuta Canonũ pręſumas. Alioquin timendũ tibi erit, ne tam ipſum q̃ ſuffraganeos ſuos à tua obediẽtia ſubtrahamus, eosq; intra manus noſtras retineamus. Data quindecimo Cal. Ianuarij.

Præcipit Romana eccleſia, ut idem obediat Hieroſolymitano Pontifici, & eum locũ obtineat apud eum, quem prius obtinuerat apud Antiochenos. Caput XII.

REuerſus ab eccleſia Rom. mandatũ accepit, ut quouſq; deliberaret̃, utri duorum Patriarcharũ perpetuò cederet, interim ſicuti & prædeceſſori eius dictũ fuerat, Hieroſolymitano obediret: eamq; dignitatẽ in Hieroſolymitana obtineret eccleſia, quam eius prædeceſſores in Antiochena, quã diù ei obedierunt, obtinuerunt. Certũ eſt aũt, quod inter tredecim Archiepiſcopos qui à diebus Apoſtolorũ ſedi Antiochenæ ſubditi fuerũt, Tyrenſis quidẽ primũ locũ obtinuit, ita ut mortuo Patriarcha Antiocheno, Protothronos Tyrenſis appellaretur: ſicuti in catalogo Pontificum ſuffraganeorum, qui ad eccleſiam Antiochenam reſpiciunt, continetur. In quo ſic legitur:

Sedes prima Tyrus. ſub qua ſede ſunt episcopatus XIIII.
Porphyreon
Archis
Ptolemais
Sydon
Sarepta
Byblium
Botrion
Ortoſia Arados
Antarados
Paneas
Maraclea Araclia
Tripolis.

Sedes ſecunda Therſus. ſub hac ſede ſunt episcopatus V.
Sebaſtia
Mallos Thina
Choricos
Poderados.

Sedes tertia Ediſſa. ſub hac ſede ſunt episcopatus X.
Virchi
Conſtantia
Capron
Marcopolis Varnon
Cedmaron
Himeria
Querquenſia
Tapſaron Celimeos.

Sedes quarta Apamia: ſub qua ſede ſunt episcopatus VII.
Epiphania
Seleuconuillà
Lariſſa
Valanea
Mariania
Ruphania
Arethuſa.

Sedes quinta Hierapolis. ſub qua ſunt episcopatus VIII.
Zeuma Surron
Varnalis Neocæſaria
Perri
Ormion
Dolichi
Europi.

Sedes ſexta Boſtra. ſub qua ſede ſunt episcopatus XIX.
Ceraſſon
Philadelphia
Adraon Midanon
Anſtamidon
Belmindon Zoroyma
Herry
Iceny
Eutimij
Conſtantia
Paramboli
Dionyſia
Conothaton
Maximopolis
Philippolis
Chriſopolis
Heylon
Lorea.

Sedes ſeptima Anauarza. ſub qua ſede ſunt episcopatus IX.
Epiphania
Alexandris
Hirenopolis
Cambriſopolis
Flauias
Roſſas
Caſtraualet
Egnas
Syſia.

Sedes octaua Seleucia. ſub hac ſede ſunt episcopatus XXIIII.
Claudiopolis
Diocæſarea
Oropi Dalyſanidos
Seriula Celenderis
Anemory
Titopolis
Lamoſy
Antiochia parua
Nephelia
Riſtra
Selinuntis
Hioropy
Philadelphia parua
Hermopolis
Germanicopolis
Moſoda
Demenopolis
Sbydi
Synopolis
Adraſſon

Sedes prima Cæsarea maritima: sub hac sede sunt episcopatus XX.
Dora
Antipatrida
Iamnias
Nicopolis
Onus
Sorutis
Raphias
Regium Apatos
Regium Hierico
Regium Liuas
Regium Gadaron
Azolus
Hiaralias
Azotus
Hippon
Estomason
Triconias
Taxus
Saltum
Constantiniahum.

Sedes secunda Scythopolis. sub hac sede sunt episcopatus IX.
Capitoliados
Miru
Gadaron
Pelon
Philippus
Terraconias
Clima
Gallanis
Comanas.

Sedes tertia Rubba Moabitis. sub hac sede sunt episcopatus XII.
Augustopolis
Arnidilla
Carah
Hierapolis
Memfidos
Eluris
Zora
Virossam
Pentacomia
Mamapson
Mitrotomias
Saltum Hieraticon.

Sedes quarta Becerra Arabiæ. sub hac sunt episcopatus XXXV.
Adrasson
Dias
Medauon
Hierasson
Nein
Philadelphia
Hierapolis
Esuos
Neapolis
Phenustus
Philopopolis
Dionysius
Constantianis
Pentacomias
Tricomias
Conafados
Saltu Vocaneos
Hexacomias
Euacomias
Comagannas
Comogeros
Comostanis
Comis
Mahederon
Comocoreatos
Comis copton
Comis Iulianos
Comis Pygmarethon
Comis Petius
Comis Anathon
Comis Neotis
Clima Anatolis que uisinon
Comis Anochis
Comis Traliconos
Comis Nephdomos.

Suffraganea.
Lidda
Ioppe
Ascalon
Gaza
Lennas
Diocletianopolis
Bergrobin
Neapolis
Sebastea
Hiericuntos
Tyberiadis
Diocæsarea
Legionum
Capitolina
Mauronensis
Gedera
Nazareth
Thabor
Caraca, uel Petra
Hadroga
Aphra
Helem
Faran
Helenopolis
Mons Syna.

Quòd ergo primum locum inter suffraganeos Hierosolymitanæ ecclesiæ obtineret, quódque de solo domini papæ mandato eidem obediat ecclesiæ Tyrensis Archiepiscopus, ex rescripto literarum domini Innocentij, ad eundem Vuilhelmum Hierosolymitanum Patriarcham directarum, manifeste colligitur. quod sic habet: Innocentius episcopus, seruus seruorum Dei, Vuilhelmo Hierosolymitano Patriarchæ, salutem & Apostolicam benedictionē. Quanto munificentia supernæ benignitatis, Hierosolymitanam ecclesiam tuis temporibus altius sublimauit, tāto magis expedit personam tuam erga fratres suos humaniorem existere & eos qui tibi obedientiam exhibent, charitate mutua honorare. Proinde fraternitati tuæ mandamus, quatenus uenerabilem fratrem nostrum Vuilhelmum Tyrensem archiepiscopum, qui ex mandato sanctæ Romanæ ecclesiæ tibi obedit, fraterni amoris intuitu diligas & honores: sollicite prouidens, ne sibi grauamen aliquod inferas, uel sub obtentu huiuscemodi subiectionis, quæ utique ex beneficentia Apostolicæ sedis, tibi & ecclesiæ Hierosolymitanę impendit, Tyrensis ecclesia nobilis & famosa, suę iustiticę aut dignitatis patiatur aliquod detrimentū. Indignū est ēm ut honor qui sibi, si ei obediret, ab Antiochia exhiberetur, à te uel tuis successoribus subtrahatur. Datū Albani, decimosexto Augusti.

Mandatur eius suffraganeis, ut ei obediant, & ad hoc plures diriguntur epistolæ. Caput XIII.

Redeunti igitur, licet cum molestia, restituti sunt ei de suffraganeis eius, qui in manu Hierosolymitani patriarchæ usq; ad illam diem fuerant: Acconensis, Sydonensis, & Berythensis: reliquos autem, id est, Biblitanum, Tripolitanum, Antaradensem, qui alios episcopatus eiusdem ecclesiæ, in manu sua uelut proprios possidebant, Antiochenus patriarcha uiolenter detinebat, eam solam prætendẽs occasionẽ, quod ei non obediret, non quod ad eius iurisdictionem eos respicere denegaret: quod ne fieret, sed ad matrem suam Tyrensem ecclesiam redirent, idem dominus Innocentius papa præceperat, scribens tam prædictis episcopis quàm Antiocheno Patriarchę, in hunc modũ: Innocentius episcopus, seruus seruorũ Dei, Venerabilibus fratribus Gerardo Tripolitano, R. Tortosano, & H. Biblitano episcopis salutẽ, & apostolicã benedictionem: Scire debet uestra fraternitas, quoniam status ecclesię tunc magis clarescit, cùm gradus in ea cõstituti illæsi seruantur: & quæ debetur prælatis singulis, absque contentione seu contradictione, reuerentia exhibetur. Vnumquemque etiam ex his qui sibi subiecti sunt, considerare conuenit, quanta suos prælatos si quos habet, reuerentia & honorificentia debeat honorare: quod si iniuste & immeritò subtrahãtur, unitatis status profecto nutabit, ad quẽ ecclesiastica doctrina ob maiorem firmitatẽ diligenti consideratione omnia in se ordinando reduxit. Ne igitur ecclesiarũ uestrarũ honor uel dignitas ob contentionẽ seu rebellionẽ indebitã minuat, uel annulletur, per Apostolica uobis scripta mandamus atq; præcipimus, quatenus uenerabili fratri nostro Fulcherio, Tyrensi episcopo, tanquam metropolitano uestro debitam obedientiã & reuerentiam deferatis. Nos enim uos & ecclesias uestras, Tyrẽsi ecclesię, quæ uestra metropolis est, autoritate Apostolica restituimus, & à iuramẽto uel fidelitate, qua patriarchæ Antiocheno estis astricti, eodem modo absoluimus. Si uerò nostris mandatis obedire, & intra tres menses post harum acceptionem literarum, ad obedientiam prędicti fratris nostri redire neglexeritis, sententiam quam ipse in uos canonicè promulgabit, nos autore Deo, ratam habebimus. Datũ Laterani, decimosexto Cal. Februarij. Ne autem ab Antiocheno patriarcha, qui eos diu detinuerat, & uir erat potentior, prępediretur domini Papæ iussionẽ exequi, scripsit eidẽ patriarchę: Innocentius episcopus, seruus seruorũ Dei, Venerabili fratri Rudulpho Antiocheno patriarchæ, Salutẽ & Apostolicã benedictionẽ: Sanctorum Canonum institutionibus continetur, ut unusquisque suis terminis contentus existat, nec in aliena iura irrepat. Ea etiam quæ nobis fieri nolumus, tam diuinis quàm humanis legibus, proximis nostris facere prohibemur. Quæ cùm ita sint, fraternitati tuæ mandamus, quatenus suffraganeos Tyrensis ecclesiæ non impedias: quin uenerabili fratri nostro Fulcherio archiepiscopo, metropolitano suo, debitam obedientiam & reuerentiam deferant: alioquin Canonicis sanctionib. contradicit̃, si metropolitanis à suis suffraganeis obediẽtia subtrahatur. Optamus enim, ut circa prelatos & subditos suum ius, & proprios ordo absq; contradictione seruetur. Datum Laterani, decimosexto Calend. Februarij. Nec solum his ita scripsit dominus Papa, uerumetiam & illis qui à patriarcha Hierosolymitano detenti fuerant: qui eius timore, mandatis Apostolicis obedire detrectabant, eodẽ modo præcipiens iniunxit, ut omni occasione postposita, domino Tyrensi obedientiam exhiberent, in hunc modum: Innocentius episcopus, seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus Balduino Berycensi, Bernhardo Sydonensi, Ioanni Ptolemaidensi episcopis, salutem & Apostolicam benedictionem. Ad hoc sancti patres diuersos esse in ecclesia gradus & ordines uoluerũt, ut dũ subiectionem & reuerentiam minores maioribus exhibent: una fieret ex diuersitate connexio, & rectè gereretur officiorum administratio singulorum. Grauat autẽ nos, & ualde miramur, quod cùm uobis iampridem literis Apostolicis pręcepimus, ut uenerabili fratri nostro Fulcherio Tyrensi archiepiscopo, metropolitano uestro, obedientiam & reuerentiam exhiberetis, quasdam occasiones & interpretationes minus idoneas prætendendo, id facere contempsistis: cùm utique quasi peccatum ariolandi sit repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Mandamus itaq; uobis, & autoritate Apostolica iterato pręcipimus, quatenus omni occasione submota

eidem fratri nostro de cætero pareatis:nec sub obtentu obedientiæ, quam alicui priuato impenditis, sibi subiectionem & reuerentiam metropolitano uestro debitã aliquatenus subtrahatis. Quod si contemptores ulterius extiteritis, sententiam quam idem archiepiscopus in uos canonice protulit, aut protulerit, nos autore Domino, ratam habebimus. Si uerò pro eo quòd eidẽ fratri nostro obedieritis, à patriarcha Hierosolymitano aliquid contra uos fuerit constitutum, nos eandem sententiam uiribus carere, decernimus, & nullius momenti esse censemus. Datæ Laterani, decimosexto Calend. Februarij.

Aperitur unde & ex qua causa hæc inter duos Patriarchas orta sit controuersia: & qua ratione se quisq; tueatur. Caput XIIII.

NE autem in admirationem cuiquam ueniat, quod cùm prius Tyrensem archiepiscopum quatuordecim de iure suffraganeos habere diximus, dominus autẽ papa non nisi sex scribat: sciendum est, quod Paneadensis ciuitas, quę & Cęsarea Philippi, nondum habebat episcopum, & isti sex reliquos detinebant episcopatus. Sydoniensis enim detinebat, sicut & nunc etiam detinet, Sareptanum. Tripolitanus uerò Botriensem, Archensem, Ortosianem. Antaradensis uerò qui & Tortosanus dicitur, Aradiensem, & Maracleensem. Ex his autem sex Antiochenus patriarcha tres sibi habebat obedientes, Antaradensem, uidelicet, Tripolitanum, & Bibliensem. Captis enim prędictis urbibus, in eis consecrauit episcopos, ea intentione, ut Tyrensi metropoli archiepiscopo iuxta prisca constituta sibi debitam exhibente obedientiam, ipse eas sine difficultate ciuitates in comitatu Tripolitano consecraret, unde (domino Rege nõ impediente) liberius hoc poterat facere Antiochenus Patriarcha: in reliquis autem tribus, Berytho, Sydone & Ptolemaida, quæ est Accon, dominus Hierosolymitanus Patriarcha consecrauit episcopos tali intentione, ut capta urbe Tyrensium, & ibi per eundem Archiepiscopo consecrato, eos sibi restitueret, præsumebat enim, ut contra priscam cõsuetudinẽ Tyrẽsis aliquando ei deberet obedire, fiduciã habens in literis domini Papæ Paschalis, quibus dño Balduino, primo Hierosolymorũ regi, & domino Gibelino, tertio Hierosolymorũ Patriarchæ, concessisse uidebatur, quęcunq; ciuitates dominus Rex aut eius exercitus acquisierant iam, uel acquisituri erant, omnium eorum episcopi Hierosolymitano patriarchæ subiacerent: sicut prędmissum est, cum de regno Balduini, Hierosolymorum Regis primi tractaremus. Sic igitur uniuersa Tyrensi prouincia, antequam ipsa metropolis expediretur, expedita, prædicti duo Patriarchæ diœcesim inter se diuiserunt: & quod extra regnum erat, ab eo loco qui dicitur Passus pagani, inferius, Antiochena habuit & habet ecclesia: quod uerò circa est & intra regni fines continetur, Hierosolymitanus possedit Patriarcha. Tandem uerò urbe Tyrensi per Domini misericordiam liberata, post annum ab eius liberatione quartum, Hierosolymitanus ibi, ut prędiximus, consecrauit Archiepiscopum, & eos quos detinebat sibi restituit suffraganeos. Cùm medio tempore, dum eam in propria cura Hierosolymitanus haberet Patriarcha, ita attenuata est, & ad nihilum redacta, ut etiam de ecclesijs quæ intra ambitum eiusdem ciuitatis erant, non nisi unam futuro reseruarent Archiepiscopo. Factumq; est, sicuti uulgari prouerbio dici solet, ut petentibus & immeritis, de alieno corio fierent larga corrigia: contendunt etiam usq; hodie, de nostris uisceribus prædicti duo Domini, in nostram iniuriam fortes, de nostra paupertate fieri locupletiores, & distractis membris, quorum integritate à diebus antiquis, à temporibus Apostolorum, consentientibus sanctis & uniuersalibus septem Synodis, longe lateq; fluxerat, lacera iacet, & suis potioribus mutilata membris expectat consolationem, & non est qui consoletur eam: porrigit manum, & non est qui adiuuet: facti sumus similes illis de quibus dicitur:

Quicquid delirant Reges, plectuntur Achiui.

Satiantur de nostris carnibus, quibus utinam cõtingat aliquando ad uomitũ. Huius tamen tanti caussam mali Romanæ non immeritò imputamus ecclesię: quæ dum Hierosolymitano nos præcipit obedire, ab Antiocheno indebitè nos patiť decurtari: nos enim si nostra nobis restitueretur integritas, prono animo, sicuti sumus filij obedientiæ, alterutri illorum parati essemus sine contradictione, sine molestia, subesse. Nemini autem alienum uideatur à nostro proposito, qui professi sumus historiam

conscribere,

conſcribere, quod de noſtræ ſtatu eccleſiæ hæc interſeruimus: nec enim decet nos aliena tractare, & noſtrorum immemores fieri negotiorum. Sicut enim prouerbialiter dici ſolet: Male orat, qui ſui obliuiſcitur. Sed nunc ad hiſtoriam redeamus.

Comes Ioppenſis apud regem incuſatur, & grandis in regno excitatur tumultus. Caput XV.

REuerſo itaq; domino rege à partibus, ut premiſimus, Antiochenis, ecce iterũ turba periculoſa nimis ſuboritur. Nam ex cauſis quibuſdam, quidam in dominum regem, de maioribus regni principibus coniuraſſe dicuntur, Hugo uidelicet comes Ioppenſis, & Romanus de Padio, dominus regionis illius quę eſt trans Iordanem. Quod ut euidentius pateat, altius aliquantulum repetenda eſt hiſtoria. Tempore domini Balduini de Burgo, qui hunc Fulconem præceſſerat in regno, nobilis quidã uir, & apud ſuos potens, Hugo de Puſato, de epiſcopatu Aurelianenſi, cum uxore Mamilia, filia domini Hugonis Cholet, comitis de Rhuti orationis gratia Hieroſolymã petens, filium habuit in Apulia. Vxor enim eius grauida, iter arripuerat: quem, quoniam tenellus erat nimium, & cum ſalute non poterat deportari, ibi dimiſit apud dominum Boamundum conſanguineum ſuum, & transfretans ad dominũ regem Balduinum, item eidem ſecundum carnem propinquum, uenit. Cui rex ſtatim poſt introitũ ſuum, ciuitatem Ioppen, cum pertinentijs ſuis, ſibi & hæredibus ſuis, iure hæreditario dedit habendam: ubi non multo poſt, prædictus nobilis homo, uitam morte finiuit. Cuius uxorem cum prædicta urbe D. rex cuidã iterum nobili uiro, comiti uidelicet Alberto, fratri comitis de Namura, uiri potentiſſimi de imperio, de epiſcopatu Leodicenſi, conceſſit. Cùm autem uterq; intra modicum tempus deceſſiſſet uita, tam comes prædictus, quàm uxor eius: Hugo prædictus, qui puer in Apulia remãſerat, iam pubes factus, patris hęreditatem, more parentum, ad ſe iure hæreditario deuolutum, à D. rege petijt, & impetrauit: qua obtenta, dominam Emelotam, Arnulphi patriarchæ neptem, & magnifici uiri domini Euſtachij Gener uiduam, duxit uxorẽ: ex qua prædictus D. Euſtachius filios ſuſceperat geminos, Euſtachiũ iuniorẽ, urbis Sidonienſis dominũ, & Galterum, qui Cæſareæ præfuit. De functo autẽ D. Balduino, domino q; Fulcone in regno ſublimato, cõtigit inter eundem D. Regem, Comitemq; prænominatum, ex cauſis occultis graues oriri ſimultates. Dicebatur à nonnullis, quod D. Rex ſuſpectum nimis haberet Comitem, ne cum domina regina familiaria nimis miſceret colloquia: cuius rei multa uidebãtur extare argumenta. Vnde & maritali zelo ſuccenſus, inexorabile odium aduerſus eum dicebatur concepiſſe. Erat tamẽ idem Comes adoleſcẽs, corpore procerus, & decorus forma, actibus inſignis militaribus, gratioſus in oculis omnium, in quem naturæ dona plena liberalitate conueniſſent, ita ut in regno uel corporis elegantia, uel generoſitatis titulo, uel rei militaris experientia, nullum proculdubio haberet parem: dominæ quoq; reginæ ex parte patris ſecundum carnem ualde proximus: eorum enim patres conſobrini fuerant, ijdem duarum ſororum filij. Quidam autem uerbum huiuſmodi palliare uolentes, dicebãt id ſolum odiorum fuiſſe fomitem, quod comes quaſi arrogans, & de ſe plus æquo præſumens, D. regi nolebat more aliorum regni principum ſubijci, & eius denegabat ceruicoſe nimis imperijs obedire.

Galterus Cæſarienſis comitem ad duellum prouocat: ille ſe ad hoſtes confert: à ſuis deſtituitur. Caput XVI.

EXurgens interea Galterus Cæſarienſis, eiuſdem comitis priuignus, uir toto corpore elegantiſſimus, uiribus inſignis, ætate integer, à D. rege, ubi curia erat frequentiſſima, euocatus: publice, & more accuſatoris obijcit comiti, quod maieſtatis crimine reus erat: & quod contra D. regis ſalutem, cum quibuſdã factionis eiuſdem complicibus, contra bonos mores, & contra noſtrorum diſciplinam temporum conſpiraſſet. Comes uerò inficiatus crimen, ſeipſum obtulit, quod iudicium Curiæ ſuper obiectis, tanquam in hac parte innocens, paratus erat ſubire. His ita ſe habentib. uerbis, de conſuetudine Francorum, decernitur inter eos pugna ſingularis, & ad exequẽdam pugnam dies competens deſignatur. Comes uerò ſoluta curia, Ioppen reuerſus, dubium eſt an ueritus conſcientiam, & obiecti criminis reum ſe cognoſcens, an curiã habens ſuſpectam, ad præfixam diætam præſentem ſe non exhibuit: unde maiorẽ ob

iecti crimi-

iecti criminis incurrit, etiam apud fautores suos, suspicionẽ. Curia uerò, & procerum conuentus eius attendentes contumaciam, eum licet absentem, tanquã obiecti criminis reum condẽnauerũt. Quod comes intelligens, rem est aggressus usque ad illam diem inauditam, odio populi & omni indignatione dignam, Ascalonam enim urbẽ, & nomini Christiano inuisam, & hostibus familiarẽ nostris, nauigio properans contra D. Regem ab hostibus imploraturus ingressus est. Illi uerò uidentes nostra intestina prælia, & domesticas seditiones, suis incrementis accedere, & nostrorum esse causam periculorum, gratuitũ impendũt assensum: sumptisque ab eo obsidibus, & pactis hinc inde redactis ad consonantiã, Ioppen reuersus est. Porrò Ascalonitæ pertinaci in nos & obstinato odio ducti, & de communi fœdere & gratia facti securiores, solito proteruius, & magis confidẽter fines nostros inuadentes, liberis discursibus, nemine prohibente, prædam agentes usque ad Arsur, quæ alio nomine dicitur Antipatrida, currere non timuerunt. Quod audiens rex, conuocatis de uniuerso regno militaribus copijs, & populi immensitate multa, Ioppen obsedit: hoc uidentes quidam de fidelibus eius, qui cum eo erant in eadẽ urbe, Baltanus uidelicet senior, & quidã alij domini, timentes quod ita in præceps ire decreuerat Comes, & quod fidelium & amicorum salutaribus suorum monitis, ab incepto pernicioso reuocari nõ poterat, sed causas pertinaciter amplioris tractare periculi nõ uereretur, relinquentes quæ ab eo habebant beneficia, meliores partes secuti, ad Dominum regem se contulerunt.

Ciuitate Ioppensi à Rege obsessa, regni principes de pace tractant. Paneas interim ab hostibus capitur. Caput XVII.

INterea dominus patriarcha Vuilhelmus, uir mitissimus, & pacis amator: & quidã de regni principibus, uidentes intestina hæc prælia, regno nimis esse periculosa, attendẽtes illud Euangelicũ: Omne regnum in se diuisum desolabitur, & domus supra domum cadet: timentes sicut meritò timere poterãt, ne hac occasione hostibus Christiani nominis damni inferẽdi maior daretur occasio & opportunitas, medios se constituunt, & de bono pacis inter D. regem, & sæpe dictum comitem conantur utiles inuenire tractatus. Tãdem uerò post multas altercationes, sicut in huiusmodi fieri solet, placet pacis cõpositoribus, ut pro bono pacis, & ut domino regi aliquid amplioris impenderetur honoris, comes per triennium extra regnũ fieret: quo peracto, cum domino regis gratia in regnum iterum sine calumnia, quam pro eodem negocio de cętero pateret, cum suis quos eduxerat ei liceret introire. Interim uerò de redditibus possessionum suarum omne eius debitũ, et quod undecunque contraxerat ęs alienum, persolueretur. Per idem tempus, dum dominus Rex circa Ioppen esset occupatus, et dominus Raynerius cognomine Brus, cum alijs regni principibus ibidem moram faceret, ciuitas Paneadensis, à Tegel melud Damascenorum rege obsessa, antequam Rex obsessis ministrare posset, quod cum multa instantia procurabat, subsidium, uiolenter effracta in manus deuenit hostium. Captis quoque ciuibus, & qui in ea erant stipendiarijs, tam equitum quàm peditum ordinibus, uxor prædicti nobilis & strenui uiri cum alijs transmigrationem passa est captiua.

Comes Ioppensis apud Hierosolymam malitiose uulneratur, fit tumultus iterum: sed recepta conualescentia, ex conducto transit. Caput XVIII.

INterea Comes Iopensis transitum expectans, dum Hierosolymis ut consueuerat moram faceret, accidit quod in eo uico, qui dicitur Pelliparioruum, ante meritorium unius negociatorum, Alpham nomine, dum super mensam eius alea luderet, quidam miles natione Brito, super Comitem nihil tale uerentẽ, sed pro ludo sollicitum, ex improuiso educens gladium, uultum eius, ei nimis hostiliter consodit uulneribus, in facie uniuersorum instantium. Fit ergo repentinus statim populorum concursus, & ciuitas omnis, audita facti acerbitate immanissimi, concussa est & infremuit uehementer. Sermo publicè unus in omniũ ore uertebatur, non sine regis consciẽtia hoc fieri potuisse, nec maleficũ nisi de regis fauore cõfisum, talia pręsumpsisse moliri: spargitur per uulgus uniuersum, Comitẽ innocentem, iniustas pati calumnias, & Regem odij quod aduersus eum gratis, & pręter merita Comitis, conceperat, nimis euidens argumentum dedisse. Accessit itaque comiti plebis, fauor & gratia popularis: & quic

quid ei obiectum fuerat, totũ de malitia processisse uidebatur. Quod sanè postquam domino Regi compertum innotuerat, uolens factum purgare, & se constituere manifestis indicijs innocentem, maleficum iubet iudicio sisti, & pro commisso flagitio, omnibus notorio, nec accusatoribus nec testibus indigente, ubi iuris ordo non erat necessarius, dignam pro meritis pręcipit reportare sentẽtiam. Conuocata igitur Curia, de communi consensu, prædictus sicarius, mutilationis membrorũ iudicatur sub ire discrimen. Quod postquam regi nunciatum est, executioni præcipit mandari sententiã, eo solo excepto, ne lingua inter mutilanda membra computetur: illam excepit, ne fortè diceretur studiose factum, ut illi amputaretur lingua, ne se missum à Rege, & rei ueritatem posset confiteri. In quo plane facto prudenter nimis suę Rex præuidit existimationi, multumq; conceptam aduersus se compescuit indignationem: nam ab illo, neq; secreto neq; publicè, uel ante uel post membrorum dispendium potuit extorqueri, de domini Regis mãdato uel conscientia ad illud tã enorme factum processisse, sed de proprio motu, sperans in eo se domini Regis gratiam promereri posse, id tale præsumpsisse fatebatur. Comes autem curæ proprij corporis habendæ gratia, & causa procurandæ salutis moram faciens, recepta ad plenum conualescentia, mœstus plurimũ, tum pro illata recẽter iniuria, tum quia per loca incognita mendicare, propria hæreditate extorris, compelleretur, iuxta condictum regno egressus, in Apuliam se contulit: ubi dominns Rogerius, qui uniuersam iam illam sibi subiugauerat regionem, eum benignè recepit, putans quod caussa inuidiæ uirum strenuum & nobilem eius æmulum regno depulissent: eiq; compassus, Comitatum ei contulit Garganensem: ubi morte pręuentus immatura, uir lugendus posteris, in regnum deinceps non est reuersus. Ab ea die quicũq; Comitis apud dominum regem fuerãt delatores, & incensores odij, dominæ Milisendis Reginę, quam etiam obiecti criminis quodãmodo respergere uidebatur infamia, & dolor immanissimus expulsi Comitis macerabat pręcordia, indignationẽ incurrẽtes, exactam pro tutela pprij corporis oportebat habere diligẽtiam. Maximè aũt Roardum seniorẽ, qui postmodum dictus de Neapoli, qui dominum Regem præcipue in eam induxerat odiorum materiam, domina Regina quibus poterat persequebatur modis: non erat eis tutum, ante eius accedere præsentiã, sed & publicorum conuentuũ se subtrahere cœtibus erat consultius: sed nec domino Regi, inter fautores & consanguineos Reginæ tutus erat locus. Tandem placata eius indignatione per quorundam eorum familiarium interuentionem, Rex alios quoq; eiusdem rancoris participes, multa uix reconciliauit instantia, eatenus, ut ante eius præsentiam, eis liceret cum alijs introire. Rex autem ab ea die ita factus est uxorius, ut eius quã prius exacerbauerat, mitigaret indignationẽ: ita quod nec in caussis leuibus, absq; eius conscientia attentaret aliquatenus procedere.

Fit treuga cum Damascenis. Restituuntur captiui, qui apud Paneadum capti fuerant. Caput XIX.

PEr idem tempus petentibus Damascenis à domino Rege pacem temporalem, pręter alia quę gratia obtinendi fœderis contulerunt, omnes captiuos, quos in urbe Paneadense ceperant, simulq; & prædicti strennui uiri, cuius erat ciuitas, domini uidelicet Raynerij de Brus uxorem ex compacta restituerunt. Quam uir egregius & insignis post bienniũ reuersam, ad maritalis amplexus participium deuotus admisit. Cognoscens autem postmodum, quod non satis prudenter se apud hostes habuerat, & maritalis thori reuerentiam non satis caute matronarum more nobilium obseruauerat, abiecit eam à se: illa uerò culpam non inficiens, claustrum sacrarũ uirginũ Hierosolymis ingressa, uoto se obligans perpetuæ continentiæ, sanctimonialis effecta est. Ea demum defuncta, prædictus uir inclytus Agnetẽ duxit, domini Vuilhelmi de Buris neptem: quam postmodum eodem defuncto, Girardus Sydonensis accepit uxorem: unde natus est Raymundus, qui nunc eidem Sidoniorum præest ciuitati. Prædictam uerò Paneadensium urbem, quam ita diximus domini sui absentia superatam, quidam Assissinorũ magistratus, Emirali nomine, à populo suo diu possessam, suscepta pro ea cõpensatione placita, nostris nõ multo ante tempore resignauerat & tradiderat habendam, quam sine interuallo Rex prędicto uiro, iure hęreditario concesserat

cesserat possidendam. Quis autem fuerit Assissinorum populus, & quàm friuolas & Deo odibiles sequatur traditiones, in sequentibus loco & tempore docebimus: interim autem id de eis nouisse oportet, quia populus est Christianus, & aliarum sectarũ nationibus, & maxime principibus suspectus est admodum, & meritò formidabilis.

Raymundus Pictauensium Comitis filius occultus accedit, & Antiochiam perueniens, Boamundi filiam Constantiam uxorem ducit, inuita & renitente principissa, eiusdem puellæ matre, & obtinet principatum. Cap. XX.

INterea qui ab Antiochenis pro domino Raymundo, Pictauiensium Comitis filio missi erant, ut præmisimus, prout eis iniunctum fuerat sollicite inuestigantes, ubi cõpendiosius eum inuenire poterant, certis didicerunt relationibus, eum apud dominum Henricum seniorem Anglorum Regem, à quo & arma sumpserat militaria, moram facere. Vnde directo itinere in Angliam, prædictum ibi repererunt adolescentem. Cui caussa uiæ secretius patefacta, de consilio domini Regis benefactoris sui uerbum oblatum deuotus amplectitur, & uiæ necessaria præparans, iter nemini notum ingreditur. Præsenserat porrò Dux Apuliæ Rogerius, qui de illius uocatione apud Antiochiã concepta fuerat, unde in singulis Apuliæ urbib. maritimis prętenderat insidias, ut eum comprehenderet, sperans quod si transitum eius posset præpedire, ad petitam hæreditatẽ redemptis pecunia illius regionis magnatibus, posset continere cõpendium. Verum etiã D. Raymundus prudenter celans propositũ, omni fastu deposito, tanquã unus ex popularibus nunc pedes, nũc uilibus insidẽs iumentis, inter plebeios iter carpebat incœptum, nulli unquã uel leue generositatis aut copiarum prætendens argumentum. Socij autẽ eius per turmas diuisi, simul & familia, quidã per diætas tres aut quatuor præcedebant, quidã uerò sequebãtur, tanquã ad eum nullum habentes respectum. Sic ergo peregrino & uili amictus habitu, & seruorum plerunq; subiens officia, specie fallens uniuersos, hostis prudentis & potentissimi declinauit tendiculas. Perueniens itaq; Antiochiam, amicos suo exhilarauit aduentu: quibusdam enim non modicã intulit formidinẽ, qui principissæ fautores, huius promotioni resistere nitebantur. Porrò modico antè tempore, postquam tamen prædicti missi fuerant, ut dominum Raymundum citarent, Halim principissa domini Boamundi uidua, dominę quoq; Melisendis Reginæ soror, quàm pater eius ciuitate exclusam Antiochena, Laodicea & Gabulo iusserat esse contentã, interueniente apud Regem sorore sua, ne actibus eius obuiaret, quorundam procerum patrocinio iterum Antiochiã ingressa est, pro Domina se gerẽs, & uniuersa ad suam reuocabat sollicitudinem. Inter hæc Radulphus Antiochenorum patriarcha subdolus, & in omni uia sua multiplex, principissæ persuaserat, ut eius interim aduersus clericos suos, qui eum persequebantur, gratia fungeretur & obsequijs, quod is qui uocatus erat, & uenisse dicebatur, D. Raymundus ei esset destinatus, & futurus maritus: credulamq; nimis, hac uana spe deludebat. Raymundus autem præsentiens, quod absq; domini Patriarchæ gratia & consilio ad optatum pertingere non posset, per interpretes utriusque familiares, aditum quærit, quomodo domini Patriarchę sibi fauorem comparet, & plenius conciliet affectum. Exigitur ergo à domino Raymundo, ut iuramẽto corporaliter præstito, domino Patriarchæ fidelitatem exhibeat: uersa uice, suscepturus sine difficultate puellam in uxorem, & cum omni quiete principatum: interseritur etiam pactis, quod si domini Raymundi frater, Henricus nomine, in partes descenderet Antiochenas, D. Patriarcha fideliter elaboraret, quomodo puellæ matrẽ dñi Boamundi uiduam, cum duabus urbibus maritimis & eorum finibus haberet uxorem. Sic ergo pactis interpositis & iureiurando roboratis, admissus est in urbẽ, adhuc expectante matre, ut sibi omnis ille nuptiarũ fieret apparatus: & cõfestim ad Basilicam Apostolorum principis deductus, dominam Constantiã adhuc intra nubiles annos degentem, tradente domino Patriarcha, & id fieri postulantibus magnatibus uniuersis, duxit uxorem, principissa uerò audiens quòd delusa esset, Antiochia subitò egressa, in suam se contulit regionẽ, principẽ postea inexorabili odio persecuta. Ab ea igitur die de elato factus elatior, solidas nimium se sperãs in dño principe bases recepisse D. Patriarcha, solito se exhibebat arrogantiorem, de domino Principe plus æquo

præsumens,& planè deceptus:nam Princeps pro magna ducens ignominia,quod ab eo fidelitatem extorserat,beneficij immemor,cœpit eum hostiliter persequi: & iuramenti prodigus,aduersarijs eius adiunctus est.

Quis,& qualis & ex qua maiorum prosapia fuerit Raymundus,describitur. Caput XXI.

ERat autem idem dominus Raymundus,egregij sanguinis,prisca generositate insignis,corporis eximia proceritate,& tota eiusdem gratissima compositione præstantissimus,adolescens, uix prima malas uestitus lanugine,speciosus forma præ regibus & principibus orbis terræ,uerbo & affabilitate commendabilis,tota sui habitudine uenustam principis eximij prætendens elegantiam,armorum usu & rei militaris experientia,omnibus qui eum præcesserunt,uel subsecuti sunt,anteponendus. Literatorũ,licet ipse illiteratus esset,cultor:in diuinis assiduus, ecclesiasticorũ officiorum & maximè in diebus solẽnibus auidus auditor:coniugalis integritatis,postquam duxit uxorem,sollicitus custos & seruator,in cibo & potu sobrius, munificus & liberalis supra modum:sed parum prouidus,aleę & damnosis talorum ludis plus æquo insistens.Erat præterea inter cæteros quos patiebatur defectus,animo præceps,in agẽdis impetuosus,in ira modi nescius,rationis expers,parũ fœlix, in ea fidelitate quam domino Patriarchę promiserat iuramenti immemor,& fidei interpositæ prodigus.

Ad comprimendam Ascalonitarum insolentiam Rex castrum ædificat,cui nomen Gybelin,quod alio nomine Bersabee dicitur. Caput XXII.

POrrò Ascalonitæ illis diebus insolentiores solito, & successibus facti animosiores, uniuersam regionem liberis in unum discursibus percurrebant. Erat autem eadem ciuitas principi Aegyptiorum subiecta potentissimo. Qui timens, ne ea subacta, Christianorum exercitus in Aegyptum irrumperent, & eius turbarent quietem,omni sollicitudine & sumptibus infinitis dabat operam,ut eam quasi pro muro inter se & nostram haberet regionem: formidansq; ne continuis laboribus,& bellorum indesinentibus periculis,suorum uirtus succumberet,singulis triũ mensium spacijs,nouos populos recentesq; legiones in subsidiũ ciuium,in uictu necessario,& armorum copia,sollicitus dirigebat. Hi aũt qui de nouo accedebãt, uolentes tyrocinij sui uires experiri,& animositatis certa dare insignia, plerunq; inuitis ueteranis, discursus & expeditiones,experimenti frequenter moliebantur gratia.Nostri uerò uidentes præsumptionem eorum non cessare,& uires indeficienter reparari, & morte ciuium,Hydræ more,ciues amplius & indesinẽter suscipere incrementũ: post multa consilia,optimum iudicant,contra hanc hydram immanissimam, damno capitũ factã locupletiorem,& totiens attritam,grauiter in nostra pericula renascentem, municipia in circuitu per gyrũ ędificari,unde collecta facilius militia,de uicino cõmodius hostium discurrentiũ refrenari possent impetus,& ciuitas frequẽtius impugnari. Prouiso igitur loco ad hoc idoneo,circa radices montiũ in campestrium initio,quæ inter mõtes & urbem prædictã cõtinuo interiecta sunt tractu,in ea parte Iudeæ, quæ tribu Symeon sorte exijt,in funiculo distributionis urbẽ ueterẽ & dirutam Bersabeæ nomine reædificare parãt.Cõuocato itaq; uniuersi regni populo,dño quoq; Patriarcha,Gullhelmo & magnatibus,opus conceptũ aggrediuntur,& inceptum bonis artibus consummatũ,auctore Domino,felicius præsidium ædificantes muro insuperabili,antemuralibus & uallo, turribus quoq; munitissimũ,miliaribus duodecim à prædicta distans Ascalona.Hic locus tempore filiorum Israel,terræ promissionis ab Austro,sicut & Dan,quæ hodie dicit̃ Paneas, uel Cæsarea Philippi à septentrione, erat terminus, sicuti in ueteri testamento sæpius inuenitur,à Dan usq; Bersabeæ.Hic Abrahã, sicut & alibi in plerisq; locis,puteũ dicitur fodisse,cui nomẽ ex aquarũ copijs indidit abundantia. De his etiã & Iosephus in libro Antiquitatũ meminit dicens:Abimelech itaque & terram ei distribuit,& pecuniam,constitueruntq; ut inter se sine dolo cõuersarentur,facientes ad quendam puteum fœdus quẽ Bersabeę uocant,quod fœdus Putei dici potest: sic autem hactenus à comprouincialibus uocatur. Dicitur aũt & puteus septimus,Arabicè aũt Bethgebrim,quod interpretatur domus Gabrielis. Consummato igitur præsidio,& partibus omnibus absoluto,de cõmuni consilio traditur fratribus domus Hospitalis quę est Hierosolymis, qui usq; in præsens d eposit um de bita constituerunt diligentia, factiq; sunt impetus hostium in ea parte debiliores.

Comes

Comes Tripolitanus proditione quorundam ex suis iuxta montem Peregrinum occiditur, succe/dit ei filius Raymundus, necem parternam ulciscitur. Caput XXIII.

POst hoc non multo tẽporis interuallo, D. Pontius Comes Tripolitanus, Bezenge Damascenorũ principe militię in fines Tripolitanos ingresso, sub castro quod mons Peregrinus dicitur, hostibus cum omni suorum manu uiriliter occurrens, dissolutis agminibus suis, & in fugam uersis captus est, & prodentibus eum Syrianis, qui in Libanicis super eandem ciuitatem habitant iugis, occisus est, Raymundo filio hærede relicto: & in eodem Comitatu successore. Captus est ibidẽ nihilominus D. Gerardus, eiusdem ciuitatis episcopus: sed postquam apud hostes aliquãdiu ignotus detentus est, dato pro se captiuo uno, qui apud nostros detinebatur in uinculis, libertati restitutus est. Cecidit in eodem prelio nobilium prædictę urbis, sed & mediæ manus hominum maxima multitudo. Raymundus aũt patre defuncto, collectis de residuo militiæ auxilijs, & pedestrium manu ualida congregata, subito Libanũ in uertice magna conscendens, omnes illos uiros sanguinum, qui prędictum potentem uirum in agrum Tripolitanum, suis persuasionibus induxerant, & quos paternæ necis & publicæ stragis reos esse depræhendere potuit, cum uxoribus & liberis, uinculis mancipatos Tripolim deduxit: ubi in prẽsentia populi in ultionẽ sanguinis eorũ qui in acie ceciderãt, eos uarijs supplicijs et durissima mortis genera, tum pro immanitate commissi sceleris debita, compulit experiri. Hæc prima uirtutis suæ rudimenta prædictus adolescens Comes, omnium in se prouocans affectum, & fauorem concilians, dedit.

Ioannes Imperator Constantinopolitanus, uersus Antiochiam properans, Ciliciam occupat uniuersam. Caput XXIIII.

NVnciatur interea, & multorum relatione diuulgatur, quòd dominus Ioannes, Constantinopolitanus Imperator, domini Alexij filius, conuocatis de uniuersi imperij finibus populis, tribubus & linguis, in multitudine curruum et quadrigarum, & inauditis copijs equitum congregatis, in Syriam descendere maturabat: nec erat sermo fide uacuus. Statim enim ex quo fama cõperit certiore, quod Raymũdo uocato ciues ei Antiochiam tradidissent, & domini Boamundi filiam ei contulissent uxorem, disposuerat Antiochiam peruenire, multum indignãs quod absq; eius conscientia & mandato, aut domini sui filiam nuptui collocare prẽsumpserãt, aut ciuitatem alterius ditioni eo inconsulto ausi fuerant mancipare. Eam ẽm cum uniuersis adiacentibus prouincijs ad suam iurisdictionem reuocans, sibi uendicare contendebat: asserens, magnos illos principes, uiros uirtutum, & immortalis memoriæ, & à Domino missos, qui in prima uenerunt expeditione, quos longum nimis esset enumerare per singulos, cũ patre suo & in Imperio antecessore domino Alexio cõuenisse, multa munerum & obsequiorum interuentione, quod quascunq; urbes uel castella in tota illa profectione quocunq; casu comprehenderent, eius sine contradictione subijcerent imperio, & mãcipatos pro posse & uiribus quousq; ipse cum suis adesset copijs, fideliter conseruarent. Et hoc allegabat gestis insertum, & prædictorum principum iuramentis corporaliter præstitis cõfirmatum. Certũ est autem prædictos principes cum domino Imperatore pacta inijsse, ipsumq; uersa uice cõditionibus quibusdam se principibus obligasse, à quibus ipsum prius certum est defecisse, unde ei tanquam pactorum uiolatori se non teneri constanter asserebant, qui prædictis conditionibus interfuerant, eosq; qui iam uita decesserant, nihilominus reddebãt excusatos, dicentes eum prius tanquam uarium & inconstantem hominem, & cum eis fraudulenter uersatum, aduersus sua pacta uenisse. Vnde & meritò lege pactorum se dicebant absolutos. Iniquum est enim ei fidem seruari, qui cõtra pacta nititur uersari. Facto igitur per annum continuũ missis procuratoribus per uniuersum regnum ad iter apparatu, pro Imperiali magnificentia necessario, in curribus & equis, thesauris munerum & pondus & mẽsuram nesciẽtibus, & copijs infinitis, superato nauigijs Hellespõto, qui uulgari appellatione dicitur Brachium sancti Georgij, uiam uersus Antiochiam dirigit, in multitudine graui. Transcursis igitur medijs prouincijs in Ciliciã peruenit, ubi moram faciens, Tarsum primæ Ciliciæ metropolim egregiam obsidens, occupauit eam

uiolenter, & eiectis inde ex ea domini Principis Antiocheni fidelibus, quorum fidei urbem prędictam commiserat, suos induxit. Ipsum autem & de Adama, & Mamistra & Anauarza secundæ Ciliciæ metropoli celeberrima, & cunctis eiusdem prouinciæ ciuitatibus, & in municipijs & oppidis quibuslibet facere non distulit. Sicq; uniuersam Ciliciam per annos quadraginta, à principe Antiocheno sine calumnia possessam, ex quo prædicta Tarsus, per manum domini Balduini, fratris domini Ducis, Mamistra uerò cum omni reliqua regione, per manum domini Tancredi uiri clarissimi, antequam Antiochia in nostrã deuenisset potestatem, Christianæ libertati restitutę sunt, suo, contra ius & phas uendicãs imperio. Inde etiam cum uniuersis exercitibus, multitudine uirtutis suæ progrediens, Antiochiam accelerat, ad eamq; perueniens, statim more hostili circumuallat obsidione: ordinatis itaq; per gyrũ machinis, & ingẽtibus tormentis congruis stationibus collocatis, urbem cœpit uehementius arctare.

Sanguinus castrum cui nomen Montferrandus, obsidet. Rex cum Comite Tripolitano obsidionem quærit soluere: sed deficiunt. & uictis, Comes capitur. Rex in castrum se recepit. Caput XXV.

DVm hæc circa Antiochiam aguntur, Sanguinus uir sceleratissimus, & Christiani nominis immanissimus persecutor, uidens Comitem Tripolitanũ cum multa suorum manu paulò antè corruisse, regionem quoq; uniuersam militaribus destitutam auxilijs, in finibus Tripolitanis supra ciuitatem Raphanea, in monte situm prędium, cui nomen Mons Ferradus, de quo etiam superius pręmisimus, potenter obsidet, & oppidanos intus obsessos acriter impugnat, urget indesinenter, & multa molestat instantia. Hoc audiens Comes Tripolitanus, Raymundus adolescens, Pontij prædefuncti filius, domini Regis ex sorore nepos, missis sub omni celeritate nuncijs, dominum Regem profusis anxiè precibus rogat, ut in tanta necessitate, rebus penè desperatis non moretur subuenire, sed opem laturus acceleret. Dominus itaq; Rex paterno more pro uniuersis Christiani populi necessitatibus debitam gerens sollicitudinem, conuocatis uniuersis regni principibus, & militaribus tam equitum quàm peditum auxilijs conglobatis, impiger aduolat, & Tripolitanis se ex improuiso exhibet finibus. Occurrunt ibidem nihilominus & domini principis Antiocheni, sinistra deferentes, nuncij, scriptis & uiua uoce asserentes, quod & uerũ erat, dominum Imperatorem Antiochiam obsedisse: monentes & multa rogãtes instantia, quatenus illuc cum omnibus copijs descendat, & fratribus in graui anxietate positis, maturè subueniat. Habita itaq; deliberatione, quid in tam ancipiti facto fieri oporteret: placuit uniuersis, ut prius Christianis in uicino castro uallatis, ministretur auxilium, quod satis leue uidebatur: dehinc omnes unanimiter Antiochenis subuẽturi, progrediantur. Coniunctis igitur ad inuicẽ, tam domini Regis, quàm Comitis uiribus, & robore collocato, hostibus obuiam gratia destituti diuina progredi nituntur. Vbi ad locum cœperunt appropiare destinatum, Sanguinus audiens nostrorum aduentum, obsidionem soluens, ordinatis agminibus, eis occurrit. Nostri quoq; instructis aciebus & iuxta militarem disciplinam dispositis, nihilo segnius unanimiter procedentes, uersus oppidum obsessis opem laturi contendunt, & ut municipium alimentis uacuũ comportatis repleant necessarijs. Qui autem duces erant itineris, nostrum præcedentes, exercitum, terrore an malitia dubium est, commodiorem & planam à læua declinantes uiam, montis ardua secuti, per loca inuia, & angusta nimis, nostras inducunt acies, ubi Martijs congressibus locus nõ erat idoneus, nec habilis ad resistendũ, neq; ad impugnandum opportunus. Quod uidens Sanguinus, sicut erat uir sagacissimus, & rei militaris multam habens experientiam, uidens meliorem se habere calculum, animo feruens, suos conuocãs, & inter milia suorum primus, uerbo suos erigẽs, prouocãs exemplo, in medias nostrorũ irruit acies: & uiriliter dimicãs, ad nostrorũ stragẽ animat, et agmina nostra prima in fugã cõuersa prosternit. Videntes aũt nostri maiores exercitus primas acies defecisse, et in nullo resistendi spẽ habere, seq; in angulo positos, subueniẽdi afflictis copiã nõ habere, monẽt D. regẽ, ut saluti cõsulens, in uicinũ se conferat præsidiũ. Quod uidens D. rex esse pro tẽpore expedientius, in præsidiũ se cũ paucis recepit, pedestrib. copijs penè omnibus aut neci traditus aut in uincula

con-

confectis. Captus est ibi egregiæ indolis adolescēs comes Tripolitanus, & de equestri ordine cum eo capti sunt nonnulli. Pars autem D. Regem secuta, municipium ingressi, uitæ cōsuluerunt quocunq; modo, & saluti. Amiserūt ergo illa die impedimentorum uniuersam multitudinem, equos, & ad sarcinas deputata animalia, quibus præ dictum oppidum instaurare fuit propositum. Nam qui in castrum fugientes ingressi sunt, uacui, & sola secum arma, quibus muniti erant, habentes: nihil uictus intulerant. Cecidit illa die inter cæteros uir magnificus, nobilitate & armorū usu insignis Carpalu, dñi Ioscelini senioris Edissani comitis frater, cuius interitus tanq̃ inclyti uiri, multis extitit doloris causa amplioris, & uniuersum concussit exercitū casus eius lugubris.

Sanguinus iterum castrum obsidet: obsessi finitimos ad subsidium undiq; euocant. Caput XXVI.

SAnguinus interea uidens nostros nihil prorsus alimentorum intulisse in castrum, se eorū copias habere uniuersas, & omnes regni uires attriuisse, comitemq; se habere in uinculis, Regem etiam in castro semiruto, & alimētis uacuo, cum regni maioribus inclusum: apposuit iterum municipiū obsidione claudere, sperans quod non esset qui posset obsessis subsidium ministrare: idq; præsidium intra paucos dies non dubitans se posse uincere. Congregatis igitur in unum cuneis, redeunt nostrorum spolijs onusti, ampliorē prędā prę collectorū multitudine fastidientes, & castrū ordinaris in gyrum legionibus, obsidione uallat urgentissima. Porrò intus cum D. Rege se contulerant, de regni proceribus, Vuilhelmus de Buris constabularius, Raynerius Brus miles insignis, Guido Briscobarre, Balduinus de Ramis, Hemfredus de Torono, tyro & nimium adolescens: & alij plures, cum quibus Rex habens consilium, deliberat quid in tanta, tamq; angusta & urgente necessitate fieri oporteret. Decernunt ergò pariter, ut principem Antiochenum, & Edissanum comitem Ioscelinum iuniorem in suum sollicitent subsidium: dominum quoq; Hierosolymorū patriarchā cum uniuersis regni populis inuitent, & interim quocunq; modo præstolentur aduentū. Per idē tempus, dum hæc circa montē Ferrandū aguntur, Raymundus, qui cognominatus est Episcopus, nepos D. Rogerij episcopi Liddensis, militiæ sancti Georgij primicerius, miles in armis strenuus, & actibus militarib. insignis, dum Ascalonitas more solito, sed incaute prosequitur, in prætentas casu incidens hostiū insidias, captus est. Intereà nō cessant nuncij, sed sub omni celeritate properant. Hic D. principē debita stimulat instantia, & regis suorū necessitates edocens, moras arguit, festinare monet attentius. Ille Edissanum comitem continuis incendit hortatibus. Tertius Hierosolymam festinus accelerat, & populum commonet uniuersum. Verū princeps Antiochenus dubius quid faciat, hęret aliquantulum: nam pro forib. habēs Imperatorē, urbi timet, si tentet abscedere: iterū D. Regi in tanta necessitate posito, durum nimis & inhumanum reputat nō subuenire. Tandem D. Regis & Christiani populi molestijs & anxietatibus compatiens, ciuitatem suam Domino cōmittens, satius iudicat cum fratrib. quantumlibet aduersa sustinere, q̃ eis sic deficientibus abundare prosperis, & qualibet tranquillitate gaudere. Conuocat igitur proceres, & populi maiores: reuelataq; cunctis propria conscientia, inuitat omnes ad regis subsidiū, & facile persuadet. Spōte enim in eadem Deo gratissima contulerunt omnes desideria, & subitò paratos se offerentes, ab urbe digressi (D. Imperatorem circa eandem ciuitatem relinquentes) unanimiter ad domini regis subsidium proficiscuntur. Comes quoq; Edissanus, cum uniuersis uiribus suis pari uoto accingitur, & ad idem opus mira festinat celeritate. Dominus quoq; Hierosolymorum patriarcha Vuilhelmus, collectis uniuersis copijs, quas in regno potuit inuenire, assumpto sibi Dominicæ crucis uenerabili ligno, illuc impiger accelerat, & undiq; suffragia corrogās, in eorū subsidiū mature cōtēdit.

Bezzeuge Damascenorum procurator, Neapolim incendit, & depopulatur. Caput XXVII.

HIs ita circa dominum regem se habentibus, Bezzeuge Damascenorum procurator, & princeps militię, quo de etiam superius fecimus mentionem, uidens regnum solito robore uacuum, regem in exteris regionibus obsidione clausum, principes & uniuersum populum circa eius liberationē sollicitū, ad illas partes unanimiter conuolare: ratus ex tempore nocendi occasionē inuenisse optatā, cū multa militia in

regnum ingreditur, & Neapolim urbem immunitam muro & antemuralibus, & etiã uallo carentem, aggreditur, ex improuiso & subitò irruens, tanquam fur in nocte in ciues incautos gladijs, & toto desæuit spiritu, ætati non parcens, aut sexui: tandem serius admoniti, qui inuenti sunt residui, in præsidium quod in medio ciuitatis est, cum uxoribus & liberis, se cũ multo labore recipientes, uix à cæde & incendijs elapsi sunt. Ille aũt nemine prohibente, discursibus liberis uniuersam urbem obambulans, incendijs cuncta subijciens, prædam & manubias, & quæcunq; desiderabilia in urbe depopulatus, indemnis recessit.

Destinatur ad Regis subsidium, sed obsessis maiores interim inferuntur molestiæ. Caput XXVIII.

SAnguinus interea obsessos continuis urgens molestijs, mœnia tormentis quatiẽs, machinis molares & saxa ingentia, iaculatorijs in medium contorquendo præsidium, domos prosternit interius, non sine multorum inclusorum formidine: tantis enim eos conatibus uiolenter immissis, contorta omnimodorum telorum genera opprimebant angustijs, ut iam intra muros nullus ad occultandos saucios & debiles inueniretur locus. Vbique periculum, ubiq; discrimen, & mortis imago tremenda eorum se ingerebat oculis, & mentibus non deerat repentini timor interitus, & casuum præsentia sinistrorum. Ad hoc uir sæuissimus, assultus ingeminat, & destinatis per uices agminibus, successionis quodam ordine uires reparat: & prioribus defatigatis, recentes subrogat, ut continuatum potius quàm renouatum uideretur præliorum negotium. Nostri uerò non habentes ad hanc uicissitudinis recreationem inducendam sufficientes copias, ipsi primos quasi nouissimos continuatis laboribus sustinent impetus. Diminuebatur præterea eorum diebus singulis numerus, alijs uulnerum acerbitate, alijs ægritudinum uarietate decumbentibus, omnibus aũt unus idẽq; defectus & intolerandæ perpetis molestiæ par impotentia. Noctes ẽm excubijs deputati trahebant insomnes: diebus uerò continuis congressionibus fatigati, nullas percipiendæ quietis ad restaurandam corporũ exinanitionem, hostes ferias indulgebant. Accedebat etiã ad malorum cumulũ, quod nec ingredientes alimentorũ aliquid intulerãt, nec in castra ex priore obsessione erat aliquod uictus residuum: nam quod ipsi inferre decreuerãt, in manus hostium cum omni peruenerat integritate: unde statim post ingressum, nil aliud habentes, equos suos comederunt, quibus deficientibus, omnis omnino defecerat alimonia. Attenuabantur itaq; præ ieiunio, etiam fortiũ et robustorum corpora, & inducta per inediam macies strenuis etiã uires furabatur. Tanta præterea erat inclusorum multitudo, ut ciborũ copiæ nec sufficerent, ne ad hoc quidẽ, ut unusquisq; modicũ quid acciperet: ita sane obsessorum multitudine uniuersa municipij referta erãt diuersoria, ut murus & plateæ iacentium frequentia quasi iuncis strata uiderentur: emissa quoq; incaute iacula, casu & studio dirigentis letalia inferebant uulnera. Hæc omnia Sanguinus nouerat plenius, eoq; proteruius suos ad instandum cõpellebat, quod nostros hoc molestius pati posse nõ dubitabat. Ad hoc & cũca oppidum tam frequentes hostium erant dispositæ cohortes, & tanta diligentia omnes obseruabant aditus, ut nec ad nos accedere quispiã, nec de nostris egredi aliquis, qua si rem desperatam attentaret. Augebatur obsessis in dies molestia singulos, & uictu penitus deficiente, nullum erat spei residuum: & rebus ipsis edocebantur, quàm uiolentum sit famis imperium, & quàm uerè dictum sit illud: Afferit urbes sola fames. Id tamen pereuntem quocunq; modo fouebat populum, quod principis & Comitis Edissani, necnon & Hierosolymorum præstolabantur subsidium: & quia animo cupienti nihil satis festinatur, omnis habebatur mora suspectior, dilatione uotũ creuerat, & hora pro anno computabatur.

Adest subsidium, sed interim Rex ad deditionem inclinatur: & pactis initis, sospes ad propria regreditur. Caput XXIX.

INterea dum hæc circa obsidionẽ sic aguntur, princeps Raymundus cum suis iam aderat legionib. Comes quoq; Edissanus ingẽtia trahens agmina nõ longè aberat: sed & Hierosolymorũ exercitus salutiferæ lignũ crucis sequentes unanimiter, maturato itinere accelerabãt. Quo per nuncios fideles Sanguinus cõperto, timẽs tantorũ

aduentum principum, idq; specialius reformidans, ne auditis obsessorum molestijs, eisq; cōpatiens D. Imperator, quē circa Antiochiam esse cognouerat, cum suis intolerabilib. copijs super se iratus irruat, antequā ad obsessos perueniat, de pace primus missis internuncijs D. Regem, & suos principes alloquitur, dicens: Castrum iam semi dirutum ante se diu non posse stare, populū ieiunum et fame laborantē resistēdi uires & animos amisisse, suū uerò è cōtra exercitū necessarijs abundare: tamē D. Regis intuitu, qui magnus & eximius esset Princeps in populo Christiano, dicit se uniuersos captiuos quos paulò antè ceperat, tam Comitē quàm alios restituturum, & D. Regi cum omnibus suis liberū & tranquillum exitum, & ad propria reditum, indulturū, si ei castrum omnibus uacuū restituere uoluerint. Nostri porrò nesciētes tam pręsens esse subsidium, pręterea fame, uigilijs, laboribus angore attriti, uulneribus cōfossi letalibus, imbelles facti & exhausti uiribus, uerbū oblatū cum omni auiditate suscipiūt, admirantes, unde hominis tam inclementis processerit humanitas: quacūq; tamen occasione, porrectas gratanter suscipiūt cōditiones. Pactis ergo hinc inde ad placitā utrinque redactis consonantiā, comes Tripolitanus restituitur, & cum eo captiuorum maxima multitudo, statimq; D. Rex cum suis egressus, ab hoste satis humanè tractatus, præsidio Turcis resignato, confusus quidem, sed tamen de periculorum nimia perplexitate erutus, gaudens, de montibus descendit in campestria Archis contermina, ubi audito D. Principis & D. Comitis aduentu, approbans eorum sollicitudinem, & fraternam charitatem, sed serò oblatā conquerens, eis occurrit deuotus, solutisq; ingentibus gratiarum actionibus, quod pro eius negocio tam sollicitos se exhibuerant, & quantum in eis erat, optatum ministrauerant subsidium: & mutuis collocutionibus recreati diuisi sunt ab inuicem, ad propria redeuntes.

Princeps Antiochiā reuersus, urbem obsessam reperit: Imperatori totis uiribus cōtradicit: sed tandem quorundam interuentu eidem reconciliatur. Caput XXX.

DOminus autem princeps, cuius res in arcto uidebantur constitutę, quia potentissimum orbis terrę principem ante suam ciuitatem hostilia meditantem dimiserat, Antiochiam sub omni celeritate rediens, per portam superiorem, quæ præsidio ciuitatis, & arci contermina est, ingressus, Imperatorē adhùc in eodem proposito perseuerantē reperit: ubi per dies aliquot habitis cōgressibus, nonnullis Antiochenis in Imperatoris exercitum clàm sępè, palam sæpius irruptiones faciēdo, dāna eis frequenter intulerāt enormia: & cum eis more hostili, non attenta fidei professione, uersabantur. Imperator quoq; uersa uice tormētis ingentibus & machinis iaculatorijs, cautes immanissimos, et immēsi pōderis cōtorquendo, à porta pōtis mœnia cedēdo & turres, urbis claustra debilitare & effringere nitebatur. Dispositisq; per gyrū legionibus, sagittis, & omnium missilium genere, necnō & fundibulariorū manu proterua, ciues à muri propugnatione arcebant eminus, & ad suffodienda mœnia aditum & opportunitatē nitebantur uendicare. His igit̃ ita se habentibus, timori erat prudētioribus utrinq; exercitus: quod nisi maturato rei subueniretur cōsilio, res in eum casum esset deuentura, in quo nō facile periculis emergētibus remedia possent aptari cōuenientia. Interponunt se itaq; uiri timorati, partium arbitri, pacis portātes manipulos: & D. Imperatoris castra ingressi, uerbis pacificis, et omni humilitate prætenta, mitigare satagebant indignationē. Rursum D. principem adeuntes, prudēter & circumspectè nimis, prout opus erat, uiā pacis studēt inuenire. Tandē uisum est arbitris, & quęsiti fœderis moderatoribus, quod D. princeps ad imperialē accedēs magnificentiā, in pręsentia illustris & inclytorū imperialis palatij, cū uniuersorū cœtu procerū suorū, tū debita solēnitate ei legitimā exhibeat fidelitatē, iuretq; pręstito corporaliter sacramēto, quòd D. Imp. Antiochiā ingredi uolenti, uel eius præsidio, siue irato siue pacato, liberū & trāquillū non neget introitū. Etsi D. Imp. ei Alapiā, Cęsareā, Hamā, Edissam, sicut pactis erat insertū, principi restitueret quietas, q; his & alijs circūadiacentibus cōtentus urbibus, Antiochiam D. Imperatori sine difficultate restituat iure proprietatis habēdam. D. uerò Imperator in recompensationem exhibitæ fidelitatis, principi concedat, quod si autore Domino eum contigerit Alapiam, Cęsaream & omnem circumadiacentem regionem sibi acquirere, totum principi sine molestia & diminurione

accrescat,

accrescat, & iure perpetuo sibi & hæredibus suis, tamen in beneficio, quod uulgò feudum dicitur, tranquillè possideat. Egressus est igitur D. princeps, iuxta condictũ, cum suorum nobilium comitatu, ad castra imperialia: ubi cum debita honorificentia à domino susceptus imperatore, recensitis ad placitum hinc inde pactis consensum, fidelitatem suam domino imperatori manualiter exhibuit: sed & statim prædictarum urbium cum omnibus pertinentijs earum, D. Imperator inuestituram ei concessit, spondens firmissimè, quòd æstate proximè futura, eas autore dño, cõprehẽsas corporaliter tradat. Sic itaque fœdere cõpleto, pace plenius restituta, uexillo imperiali super principalẽ præsidij arcẽ collocato, donis ingẽtib. cumulatus, cũ suis princeps in ciuitatẽ est regressus. D. Imperator, propter instantẽ hyemis asperitatẽ, cum uniuersis exercitibus suis in Ciliciã reuersus, circa Tarsum in regione maritima, hyemãdi gratia se cõtulit.

LIBER DECIMVSQVINTVS.

Imperator Cæsaream obsidet: principe, & Edissano comite in eius obsequio constitutis. Cap. I.

TRANSCVRSIS igitur circa partes Ciliciæ mẽsibus hybernis, ue re iam reducto, et gratam exercitibus referente temperiẽ, missa uoce præconia, ex edicto imperiali publicè mandatur primicerijs, centurionibus, quinquagenarijs, legionum iterum cohortes instrui, & instrumenta bellica reparari, armis accingi populum uniuersum. Præmissis ergo legionibus dominus Princeps, dominus quoque comes Edissanus, alijque illarum partium primores inuitantur, ut cum domino imperatore proficiscãtur ad prælia. Quibus undique conglobatis, quasi circa Cal. Aprilis, tubarum stridore, clangore tympanorum, exercitus uniuersus, & pactis inter se & principem prius usuris, satisfaciat, uersus Cæsaream acies dirigi præcepit: & fines hostium ingressus, paucis euolutis diebus, ante prædictam urbem castrametatus est. His auditis, princeps & comes, conuocatis ex uniuersa regione suorum copijs, Imperatorem sub omni celeritate sequentes, subitò cum suis ante suprà nominatam ciuitatem, paribus accẽsi desiderijs, affuerunt. Est autem prædicta ciuitas inter montem & fluuium, qui Antiochiam præterfluit, in modum Antiochiæ sita, partem sui maximam in plano usque ad flumen habens, partẽ quoque in decliuo montis: præsidium uerò in montis fastigio imminẽs, humanis inexpugnabile uiribus est constitutum. Vnde & à læua & à dextra demissis usque in fluuium mœnibus, ciuitas ambitur cum suburbio sibi adiacente. Transito itaque fluuio, dispositisque in gyrũ agminibus, ex ea parte unde ciuitas suburbio ante se posito habilior ad expugnandũ uidebatur, urbem uallat obsidione. Hic demum machinis congrua prouisione dispositis, turres ac mœnia, & intra muros ciuiũ domicilia grauiũ immissione molarũ, incessanter concutiunt, & crebris ictibus & uicaria immissorum cautium repetitione, non sine multa inhabitantium strage funditus deijciunt. In quibus erat defensionis spes maxima, ędificiorum munimina. Vrgebat D. Imperator, sicut uir erat magnanimus, studio feruente propositum, & propositis brauijs, adolescẽtiũ gloriæ cupidos, & ad certamina & cõgressus martios accendebat animos: lorica quoque indutus, & accinctus gladio, casside caput tectus aurea, medijs immixtus agminibus, nunc hos nunc illos sermonibus hortatur congruis, nunc exẽplo tanquam unus è popularibus prouocat, & instat uiriliter, ut alios ad instandum reddat animosiores. Sic igitur uir egregia animositate insignis, sine intermissione discurrens, æstu belli à prima diei hora usque ad nouissimam sustinens, nihil sibi quietis, ut uel cibum sumeret indulgebat: sed aut hos qui machinis deseruiebãt, ut frequentius & directius iacularentur, admonebat: aut ijs qui in conflictibus desudabant, addebat animos, per uicarias successiones uires reparans, & pro deficientibus recentes surrogans, & integris conatib. ualidos. Princeps aũt & Comes, ut dicitũ, adolescẽtes ambo, & illius ętatis, leuioribus nimiũ tracti studijs, cęteris in prœlio & re militari desudantibus, aleã ludebant, non sine damno rei militaris, assiduè: & circa bellorum studia remissius se habentes, cęteros quoque à feruore instantię suo reuocabãt exemplo. Quod audiens Imperator, & facto eorum pernicioso nimis motus, interius eos semel & secundo, familiari & secreta cõmonitione, reuocare studuit, exemplũ sui proponẽs, qui cum Regũ terrę & principum omniũ esset potentissimus, nec labori proprij parcebat corporis, nec

nec immẽsis sumptib. Tandẽ cũ p̱ dies aliquot in huiusmodi cõgressionib. & assiduis cõflictib. perseuerasset exercitus, indignatus Imperator, ꝙ incõparabilib. eius copijs urbs pusilla tã diu posset resistere, affectus tędio, morã arguẽs, suorũ accusans desidiã, ad fortiores animat insultus, et cõgressus ingeminãs, acrius instare praecepit. Dũq; urbis fractiõi certatim instãt, suburbiũ prędictũ, quod in inferiori ciuitatis parte sitũ esse prę dximus, cominus effractũ occupauit uiolẽt, ciuib. q ibi repti sunt, nõ parcẽtes, nisi fortè q ex eis uerbo uel habitu, uel quouis signo Christianã professionẽ se esse sectaturũ designaret. Multos eñ fideles habebat & habuerat, ab initio ciuitas illa, habitatores, qui sub miseræ seruitutis iugo ab infidelibus premebantur indebitè.

Imperator indignatus, imperfecto negotio obsidionem soluit, Antiochiam reuersus. Caput II.

SIc ergo ciuitate ex parte quadã impugnata, timẽtes ciues, uiolẽtas hostiũ in uxores & liberos & urbis penetralia irruptiões, pacẽ ad tẽpus postulãt modicũ, & impetrãt postulatã. Erat porrò illius ciuitatis Dñs quidã nobilis homo, Arabs natione, Machedolus nomine: hic missis occultè ad Imperatorẽ nuncijs, ꝓ salute urbis & ciuiũ indẽnitate, ꝓfusis cum omni humilitate supplicat precib. & infinitã spondens ꝓ eadẽ pecuniã. Indignatus eñ Imperator, quod princeps & Comes, ita dissolutè & negligẽter in expeditiõe se habuerãt, eoq; pręcipuè, ꝙ pro eorũ negotio & implẽda ꝓmissione uidebat laborare, maximũ contra eos rancorẽ conceperat: & ꝓmissam eorũ fidelitatẽ, tanquã sine operibus mortuã, magis splendidã ꝗ solidã, ꝓ nihilo ducens, firmissimè apud se, cũ paucis familiaribus, pręordinauerat, quod in odiũ eorũ, & infidelitatis pœnã, oblata qualibet occasiõe, quę aliquã saltẽ honestatis speciẽ uideret prætendere, soluta obsidione, ad ꝓpria rediret. Suscepta igit, pacta ꝓ dissoluẽda obsidione, pecunia, edicit publica uoce pręconia obsessis pax: & legionibus mandat, ut ad reditũ se pręparẽt. Sicq; solutis castris Imperator uersus Antiochiã acies pręcipit dirigi, et uniuersos illuc exercitus ꝓperare. Audiẽtes hoc Princeps & Comes, sera ducti pœnitẽtia D. Imperatorẽ ab incepto reuocare nitunt, sed perseuerat in ꝓposito, quod irreuocabilit cõceperat Imperator: spretisq; eorũ persuasionibus, iter accelerat. Dicebat ꝙ Comes in eo nimis malitiosè esset uersatus: nã occulto, sed postmodũ clarè patuit, aduersus D. suũ, principẽ uidelicet, ducebat odio: & incremẽtũ eius omne habẽs suspectũ, seducebat imprudẽtioris adolescẽtis animũ, ipse uersutior: ad id toto cõtẽdẽs studio, ut princeps Imp. indignationẽ mereret, ne p̱ eũ ad maiora ꝓueheret cõpendia.

Imperator à principe ciuitatis repetit præsidium, quasi moram in regione facturus Caput III.

PErueniens igit Antiochiã D. Imp. cum filijs suis & familiaribus, & militia nõ modica urbẽ ingressus, D. Principe, dñoq; Comite Stratoris officiũ exequẽtibus, D. quoq; Patriarcha cũ uniuerso clero & populo ordinata de more ꝓcessione, in psalmis, hymnis, canticis & musicorũ cõcentu instrumentorũ, cũ plausu & exultatiõe populorũ, prius ad cathedralẽ ecclesiã, deinde ad palatiũ Principis, solẽnit deductus est. Vbi cũ per dies aliquot, balneis & cęteris quę ad corpus pertinẽt recreationibus, tanquã dñs in domo, pro libero arbitrio usus esset, profusaq; & penè prodiga tã in dños Principẽ et Comitẽ, ꝗ in eorũ magnates, necnõ et in ciues indifferẽt usus esset imperiali munificẽtia, Principẽ simul & Comitẽ, et omes ꝓuincię primores, ad se fecit euocari: quib. in pręsentia sua cõstitutis, principẽ alloquit, dicẽs: Nosti dilectissime fili Raymũde, quomodo ob gratiã tui, ut iuxta cõuentiones inter nostrũ Deo amabile imperiũ, et fidelitatẽ tuã prius p̱ prudentũ uirorũ meditationẽ initas, tuũ augeã principatũ, et dilatẽ super hostes fidei nostrę possessiões tuas, diu iã in ista regiõe cõuersatus sum: & ecce opportunitate ingruẽte, tẽpus est ut ꝓmissa soluã, & omnẽ circũadiacentẽ regionẽ tuæ subijciã ditioni, sicut pactorũ tenor manifestus edocet. Sed nosti optime, nouerũt & isti, q tecũ in nostra assistũt pręsentia, ꝙ non est quod tibi soluere tenemur opus tẽporis modici, sed morã tua negotia uidẽt exigere diuturniorẽ & impẽsas ampliores deposcere. Oportet igit ut huius ciuitatis præsidiũ, sicut ex cõpacto teneris, nostrę deputes custodię, ut in eo nostri tutius reponãt thesauri: urbẽ quoq; nostris exercitib. peruiã facias, ut liberũ omnino intrãdi egrediẽdiq; habeãt sine difficultate licentiã. Nã de Tarso, uel Anauarza, uel alijs Cilicię urbib. nõ ita cõmode bellica parari possũt instrumẽta, ad angustias et obsidionẽ Alapię inferẽdã, aliãq; ꝓstat hæc ciuitas ijs usib. opportunitatẽ, lõgeq; meliorẽ ꝗ alia, ꝗ uix posset ministrare. Imple ꝓmissũ, &

iuxta

iuxta tenorē exhibitæ fidelitatis, prosequere quod tuum est: nam nostrę erit eminentię, id quod tibi tenemur exsoluere, larga interpretatione & superfluente mensura largiri. His dictis, princeps & sui, uerbi acerbitate perterriti, diu hærentes quid super ijs responderent, cum multa anxietate secū uoluebant, quid ad hoc referrent. Durum enim uidebat̄ & graue nimis, quod ciuitas tanto nostræ gentis acquisita periculo, tantoq; sanguinis fidelium principum dispēdio Christianę fidei restituta, quæ tantarum semper fuerat caput & moderatrix prouinciarum, in manus effeminati Græcorū populi descenderet. nam sine ea reliquę regionis portiones nobis stare posse non uidebantur. Iterum id pactis dñi Principis insertum, nemo erat qui dubitaret: præterea tot de suis intromiserat, quòd non facile uidebatur ei uim inferre uolenti resistere posse. Sic igitur res in arcto posita erat, cum ecce Comes Edissanus pro omnibus respodēs, ita orsus est: Domine, sermo quem perorauit imperialis sublimitas uestra, diuinam redolet eloquentiam, & omni acceptione dignus est: in nostrum enim totum illius tenorem uidemus respicere penitus incrementum. sed res nouo indiget cōsilio, nec est in domino Principe solum hoc effectui mancipare. Oportet enim, ut cum suorū, mei uidelicet, & aliorum suorum fidelium cōsilio, super hoc plenius deliberet, quomodo facilius uerbum uestrum & postulatio debitum sortiatur effectum, ne tumultu plebis intercurrēte, executioni, petitioni uestrarum futuræ præstetur impedimentum. Placuit itaq; domino Imperatori Comitis responsum: & datis ad modicum tempus inducijs, ut dictæ satisfieret deliberationi, Comes domum regreditur, principe in palatio remanente, & suijpsius (ut dicebatur) non habente potestatem.

Excitatur in ciuitate tumultus: timet Imperator, & petitionem remittit. sedatur scandalum, eodem urbe egresso. Caput IIII.

COmite igitur domum reuerso, missis occulte nuncijs, qui populum uniuersum, patefacta Imperatoris postulatione, ad arma sollicitent, fit tumultus cum immoderato strepitu per urbem: & turbis undiq; conuenientibus, clamor attollitur in immensum. Hæc audiens Comes, accepto equo uelociter ad palatiū festinans, tanquam popularium incursus fugiens, ante pedes imperatoris se dedit exanimē. Subito igit̄ Comitis ingressu, Imperator attonitus, quærit diligenter, quæ nam sit caussa, quod ita inordinatè, præter morem et disciplinam sacri palatij, ante maiestatem irruperit imperialem. Respondit: necessitatem legem non habere, seq; populi furentis insectatione coactū, ut mortis euitaret discrimen cōtra morum regulas aduenisse. Item sępius sciscitanti, ut caussam diligentius aperiret, respondit: se gratia percipiendæ quietis in hospitium declinasse, & ad id operam dare proposuisse, cum erat subitò uniuersus ciuitatis populus quasi uir unus, ante domus ianuā cum gladijs & armis qualia furor ministrabat assistens, uirum sanguinarium, proditorem patrię, plebis homicidam, cœpit clamare: qui ciuitatem Imperatori pecunia sumpta, inde uelit uendere. Comitē Edissanum sibi obuiam dari uelle. uixq; eos tam effracta domo, cum mille periculis effugisse. Interea clamor per ciuitatem excitatur, ingens tumultus, immoderatus, rumor celeberrimus omnium aures circumstrepit, ciuitatem Gręcis uenditam, præsidium iam eis traditū, ciues relictis auitis domibus & fundis paternis migrare oportere. His ita rumoribus ciues accensi, quoscunq; de imperatoris reperiunt familia, de equis deijciunt, ui spoliant, uerberibus afficiunt: resistere uolentes, gladijs obtruncant, & usq; in palatium principis iniuriam & mortē fugientes strictis gladijs insectantur. Hoc strepitu ciuiū, & suorum conclamantiū uociferatione uehementi motus Imperator, principem & magnates accersiri iubet, & mitigata pro tempore indignatione, timens ne aliquid durius contra se oriretur, sermonem, quem eodem die coram omnibus aliquantulum liberius dixerat, tangens ait: Memini me uobiscum hodie super uno uerbo habuisse tractatum, unde fortasse scandalum hoc in populo dicitur obortū. Nunc autem nouerit tam patrum quàm plebis uniuersitas, quod ex quo ita durum & difficile uobis uidetur quod dixi, reuoco sententiam, retracto quod proposui. Habetote uobis tam urbem totam quàm præsidium: sufficit imperio meo, statum temporum hactenus obseruatum continuare. Noui quod uere fideles mei sitis, nec à fidelitate promissa & præstita ulla dies unquā uos conuellere potuit. Egredimini igitur & populū furentem

furente compescite. Quod si mora in ciuitate mea eis aliquatenus suspecta est, ne super hæc moueantur: cras enim, auctore domino, egredie mur. His dictis laudant omnes Imperatoris propositū, et extollunt usq; ad sidera mentem prouidam, consilij altitudinem, consulti pectoris iudicium. Et egredientes Princeps & comes, & alij procerum primores, uoce, manu, nutibus & signis tumultum sedare tentāt: tandem q; indicto silentio, & plebe uerbis amicis ad aliquam tranquillitatem redacta, domū eius redire, & armis depositis quiete degere rogant propensius. Quod & factum est. Dominus ergo Imperator, die sequenti cum suis & consanguineis & familiaribus egressus, ante urbem castra locari præcipit.

Mittuntur legati, qui indignationem Imperatoris mitigent: & obtinent. Imperator ad propria redit. Caput V.

SCientes ergo hi quibus mens erat sanior, dominum Imperatorē, licet more prudentis dissimulauerit, rancorem aduersus principem & nobilium primores mente concepisse, tanquā eorum instinctu & occulta opera popularium tumultus & plebis scandalum esset excitatum: dirigunt reformandæ pacis idoneos ad hoc, & sensus habentes exercitatos, ad Imperialem excellentiam nuncios, qui dnm Principē & magnates regionis apud dominum Imperatorem satagant excusatos habere, & super eo qui in populo erat hesterno tumultu prorsus afferant innocentes. Qui ergo missi fuerant, in auditorium Imperatoris intromissi, pro iniuncto negocio uerba faciētes, allegarę student & persuadere principis innocentiam in hunc modum: Nouit Augustalis apex & imperialis eminentia, nobis multo melius, quod in quolibet collegio, nedum in ciuitatibus, & magnis hominum cœtibus, non omnes pari splendent prudentia, nec pari sunt præditi disciplina: sed aliter & aliter affectis ciuibus, dispares mores, diuersa sequuntur studia: ita ut iuxta prudentis uerbum, uerum sit quod dicitur,

Tres mihi conuiuæ propè dissentire uidentur. Et illud:
Quot homines, tot sententiæ.

Sed in hac tanta uarietate morum dissimilium, prudentis est, qualitatem distinguere meritorum, & congrua meritis præmia deputare. Iuxta hanc rationem plebis indiscretæ calor inconsultus, in damnum non debet redundare melios affectorum. Vsu enim inter homines solet euenire, ut plebs confusa, modum nesciens, rixas & tumultus consueuerit incautius suscitare: idq; in omnibus benè moratis urbibus, uetustam & usu approbatam consuetudinem obtinuisse certum est, ut patrum modestia populares cōprimantur, & ignari modi refrenentur audacia. Aliter uulgi multo meliorem quàm nobilium esse conditionem, turbæ imprudentis confusionem, quàm discretorum experientiā, nisi maioribus corrigere liceat, peccata plebis incōsultæ. Ignorante sanè dño Principe, nescientibus ijs ad quorum nutū maiora tractātur negocia, deliquit plebs indiscreta. Pœnas ergo toleret quas meruit, domino principe cum maioribus indemnibus cōseruatis: paratus est deniq; in argumentum suæ innocentiæ in finibus stare pactorū, & si liceat urbē cum præsidio in manus imperij transferre. His & similibus persuasus Imperator, motum indignationis nimiæ, quem de sola suspicione conceperat, humaniore sententia reuocauit: accersitoq; domino Principe, necnon & Comite cum proceribus, ad se familiariter pręcipit introire, & detersa omni interiecti rancoris nebula, mutuæ salutationis benignè suscipit & impendit affatum. Tandem eis innotescens quod caussas haberet urgentissimas, quibus impellentibus eum domū redire oporteret, sumptaq; licētia promisso firmissimo, quod iterū auctore D. pacta cōpleturus, in manu ualida esset rediturus, in Ciliciā uniuersos dirigit exercitus. Vnde completis negocijs circa Ciliciam & Syriā, præparatisq; ad iter agminibus, ad propria reuersus est.

Hierosolymorum Rex ultra Iordanem præsidium obsidet, & occupat uiolenter. Apud Thecuam nostri miserabiliter prosternuntur. Caput. VI.

INterea dum hæc circa Antiochiam geruntur, subsequente æstate, non post multum temporis interuallum, uir inclytus & magnus apud occidētales principes, D. Theodoricus Flandrensium Comes, domini regis gener, orationis & deuotæ peregrinationis gratia cum honesto nobilium uirorū comitatu, Hierosolymā uenit, cuius

aduentum rex & populus uniuerſus multa cum hilaritate ſuſcipientes, confiſi de inſigni & robuſta, quam ſecum deduxerant, militia, apponunt unanimiter cum domini Patriarchæ, & aliorum regni principum conſilio, trans Iordanẽ in finibus Ammonitarum iuxta montem Galaad obſidere præſidium unum noſtris regionibus perniciosum ualde. Erat autẽ prędictum municipium ſpelunca quędam, in latere montis eminentis maximè decliuo ſita, aditum penè habens inacceſſibilẽ. Deſuper uerò immaniſſimum imminebat præcipitium, uſq; in infima ſubiacẽtis uallis, à uertice ſuper eminentis promontorij contiguum. Ex latere uerò altrinſecus ad eandẽ ſpeluncam erat inter cliuum ſuperincumbentis altitudinis, & dictum præcipitium, arx formidabilis. In hanc ſe collegerat furum manipulus nocens, & prædonum turba de finibus Moab, & Ammon, & Galaad, qui præmiſſis exploratoribus locorum peritis, & per eos de ſtatu regionum noſtrarum plenius edocti, ſumpta opportunitate frequentes irruptiones, clàm, & plerũq; periculoſas nimis, noſtris regionibus inferebant. Quib. malis noſtri uolentes occurrere, proponũt, ut præmiſimus, ſpeluncam obſidere. Conuocato igitur uniuerſo regni populo, & copijs militaribus congregatis, tranſito Iordane, illuc perueniunt: & ſicut regionis patiebatur inæqualitas, ſimul & anguſtia, aditus occupant, caſtra per circuitum locantes, & diſpoſitis agminibus per gyrũ, locum obſidione uallãt. Legẽ itaq; caſtrorum exequentes ad quælibet ſe conuertunt argumenta, obſeſſos quib. modis poſſunt arctantes, ut ad deditionem impellant: illi uerſa uice quicquid miſeris rebus ſolet euenire, ſolerter colligentes, in ſui tuitionẽ uigilanter armantur. Dũq; ibi penè omnis Chriſtianus unanimiter deſudaret exercitus, Turci quidã ex tempore opportunitatem nacti, uidentes trãs Iordanem uniuerſam regionem militia deſtitutam, hoſtium patêre inſidijs, Iordane trãſmiſſo, Hiericuntinã regionem relinquentes, à dextris, ſecus Aſphaltem lacum, qui & mare Mortuum dicitur, incedentes, inde ſe ad montana conferentes, in eam prouinciæ partẽ irruperunt, quæ Tribu Iudæ olim ceſſit in ſortem, & peruenientes ad ciuitatẽ prophetarũ Amos & Abacuc, Tecnam nomine, incolis uacuam, uiolenter occupauerunt: paucis quos ibi reperiunt, occiſis: fugerant enim loci illius habitatores, hoſtiũ aduentu præcognito, & cum uxoribus, liberis, armẽtis & gregibus in ſpelũcam Odollam illis uicinam ſe contulerant. Vicum ergo prædictũ inuenientes uacuum, domicilia eorum qui fugerant ingreſſi, quod reſiduũ erat, aſportarũt. Erat aũt caſu Hieroſolymis illis diebus ab Antiochia ueniẽs, uir pię in domino recordationis, miles eximius, & in armis ſtrenuus, nobilis carne & moribus, dominus Robertus, cognomine Burgũdio, natione Aquitanicus, magiſter militię Templi. Hic cum quibuſdã de fratribus ſuis, & cum ijs qui Hieroſolymis remanſerant, paucis ex promiſcui generis equitibus, uexillum regium baiulante quodam domino Regis familiari, Bernhardo Vathec, ſubſequente ipſo, ad locũ prædictum certatim & ſub omni celeritate contendũt. Audientes itaq; Turci noſtrornm aduentum, locum deſerẽtes Habthim, Iohelis prophetæ domini, uerſus Ebron patriarcharum ſepulchrũ fugam inierant: uolentes inde in plana Aſcalonam uerſus deſcendere. Noſtri autem ſcienres hoſtium acies in fugam uerſas, non eiſdem ueſtigijs inhærentes, tanquam de trophæo certi, ſed ad diuerſa incautè nimis tendentes, fugientiũ ſpolijs magis quàm ſtragi hoſtiũ inſiſtebant imprudẽter. Quod inrelligentes qui fugã inierant, iterum more ſolito conglobati, reſumentes animos, diſperſas acies quãtũ poſſunt reuocare nitunẽ: noſtriſq; ex improuiſo & minus confidenter irruentes, paſſim uagantes & ſecuros inuadunt, gladijs obtruncant: paucis tamen reſiſtẽtibus, & collectis adinuicem, pugna committitur. Inter hęc qui diuerſa fuerant ſecuti, turbarum clangore, ſtridore cornuũ, equorum fremitu, armorum fulgore coruſcantiũ, uocibus ſuos adhortantium, ſimul & pulueris equorum pedibus agitati, nebula in ſublime rapta, commoniti, ad locum properãt certaminis. Sed antequam eorũ qui reſtiterãt cateruis ſe cõiungerent, deficiẽtibus primis, & in fugã actis facti ſunt hoſtes noſtris deuictis ſuperiores. Conuerſis igitur noſtris in fugã, per loca ſaxis aſperrima & prorſus inuia, & omnino fugam nõ admittentia, ſagittis & ſtrictis gladijs more hoſtium inſectantes, alios ferro perimũt, alios proſternunt præcipites, & ad prędicta Hebrõ, quæ eſt Corriathiarbe, uſq; in fines Thecnę, pſequẽtes, ſtragẽ

mul,

multam nimis operati sunt in populo. Ceciderũt autem illa die multi nobiles & inclyti uiri, inter quos uir eximius frater militiæ Templi, Otto de monte Falconis, omnes de morte sua mœrore & gemitu cõficiens, occisus est. Hostes uerò uictoria potiti, cæde nostrorum & spolijs lætantes, Ascalonem reuersi sunt. Nostri autem qui in expeditione erant, cognito quod apud nos acciderat infortunio, animo nimirũ sunt uehementer consternati. Sed tamen intelligentes hanc esse bellorum legem, ut nũc hi, nunc illi uarijs euẽtibus fiant superiores, iterũ consolationẽ recipiẽtes, cœpto instant operi feruẽtius solito, et auctore Domino intra paucos dies præsidiũ obtinent prædictum, inde cum gloria & triumpho ad propria reuersi.

Sanguinus regnum Damascenorum ingreditur: Damasceni à nostris auxilium postulant, & interpositis obtinent conditionibus. Sanguinus ad propria reuertitur. Caput VII.

INterea dum hæc in partibus geruntur Hierosolymitanis, Sanguinus tanquam uermis inquietus, successibus in immensum elatus, præsumit etiã Damascenorum regnum sibi uendicare. Quod intelligentes, Amardus illius regni procurator, militiæ princeps, socer quoque regis Damascenorum, quod in fines suos uiolẽter esset ingressus, nuncios ad dominum Regem, cum uerbis pacificis dirigit, petens & obnixẽ postulans ab eo & populo Christiano auxilium contra hostem, utriusque regni crudelissimum. Et ne præsumptuose gratis & sine multorum spe emolumentorum, dominum Regem & eius principes in sui præsidium uideretur sollicitare, spondet pro impensis, ad hoc opus necessarijs, mensibus singulis persoluenda aureorum uicena millia: insuper & hoste à finibus suis uiolenter abacto, urbem Paneadensem, paucis ante annis à nobis uiolenter ablatam, pactis inseruit, nostris absque contradictione restituendam: & super ijs omnibus conuentionum articulis, ut eis fides amplior habeatur, nobilium filios quantum expedit, obsides se daturos pollicetur. His auditis, dominus Rex, conuocans uniuersos regni principes, legationes, modum & uerborum seriem eis diligentius aperit, consilium postulat, quid eis super huiusmodi petitionibus respondendum uideatur. Tandemque communicato adinuicem consilio & deliberationis prouido libramine, partibus pensatis, optimum iudicant, Amardo & Damascenis, contra hostẽ immanissimum, & utrique suspectum regno, opem esse ferendam: ministranda etiam gentis subsidia, ne hostis potentior, per nostram desidiam, in nostram perniciem, regno acquisito, Regium suscipiat incrementum. Præterea & additæ conditiones, caussam reddũt amplius fauorabilem: idque potissimũ omnes trahit in hanc partẽ procliuiores, quòd de urbe Paneadẽ se in fine uerborũ estadiũctũ.

Obsidetur ciuitas Penesdensis, Damascenis præbentibus auxilium. Caput VIII.

APprobato ergo generali cõsilio, susceptisque iam dictis obsidibus, & in tuto collocatis, confestim ex omnibus regni finibus apud Tyberiadem pręcipitur, tam equitum quàm peditum innumera manus conuenire. Sanguinus autem in multitudine uirtutis suæ, cum immẽsis equitum tum copijs eiusdem prouincię fines ingressus, relicta post se Damasco, usque ad eum locũ qui dicitur Rasalinæ, peruenerat: ibique per aliquot temporis interuallum dubitans de nostrorum aduentu, cum suis legionibus consederat. Certus enim esse uidebatur, quod nostri, nostrorumque uires eius propositum impedirẽt, ut non facilè ad optatum posset pertingere. Nunciatur ergo nostris, Sanguinum in prædicto loco consistere: Damascenos quoque urbe iam egressos, domini Regis, & nostrorum apud urbem Maram præstolari aduentum, quo cognito, nostræ quoque acies castris solutis, uexillis præcedentibus, ad prædictũ locum unanimiter contendunt. Quod audiens Sanguinus, timens, sicut erat uir industrius, in terra hostium cum gemino committere exercitu, priusquam nostri cum Damascenis conuenirent, locum prædictum deserens, declinatis nostris & Damascenorum ad lęuam copijs, fugam accelerat: & in eam regionem quę dicitur uulgo Vallis Baccar, maturatis se confert itineribus. Nostri autem nihilominus ad locum prædictum peruenientes, Damascenis permixti, de discessu Sanguini plenius edocti, de communi consilio, sicut pactis continebatur, contra Paneadem uniuersos dirigit exercitus. Hanc urbem (ut prædiximus) Doldequinus Damascenorum rex, paucis ante annis uiolenter occupauerat: sed postmodum magistratus, cui eam cõmiserat, à

Damascenis deficiens, contra Damascenos, Sanguino adhæserat: unde erat, quod ad hoc, ut D. regi traderet, fideliùs laborabant, malētes eam Christianis restitui, quorum gratia fruebant, q̄ ut hostis eorum tam suspectus, tamq; formidabilis, eā possideret: unde grauius, & eis quasi de uicino nocere poterat, & maiores inferre molestias.

Princeps Antiochenus, & Tripolitanus comes, ad eandem conuocantur obsidionem: & urgentissime impugnatur ciuitas. Caput IX.

Ista est Paneas, quæ uulgari appellatione Belinas dicitur, olim ante introitum filiorum Israel in terram promissionis, dicta Lesen: quam postea filij Dan acceperunt in sortem, & uocauerunt Lesen Dan: sicut legitur in Iosue, ubi scriptū est: Ascenderūtq; filij Dan, & pugnauerūt cōtra Lesen, ceperuntq; eam, & percusserunt eam in ore gladij, ac possederunt, & habitauerunt in ea, uocantes nomen eius Lesen Dan, ex nomine Dan patris sui. Consequenter autem dicta est eadem Cæsarea Philippi, eo quod Philippus tetrarcha, senioris Herodis filius, in honorem Tiberij Cæsaris eam ampliauerat, & ædificijs mirabilibus reddiderat insignem, ita ut ad nomen Cęsaris ampliatoris uocabulū, unam prætenderet appellationē. Conuersis igitur ad urbē agminibus, et ad eam peruenientes Cal. Maij, ciuitatem undiq; uallant obsidione. Amardus cum suis ab Oriente, inter urbem & Silliam suorum locat expeditiones, in eo loco qui dicitur Copar. Rex autē & noster exercitus ab Occidēte, uersus cāpestria suas locāt legiones. Sic igit ordinatis in gyrū stationibus studiosè procurat, ut interclusis generaliter omnis interdicat aditus, ne ingredi neq; egredi uolētibus libera pateat euagandi potestas. Placet præterea, & de communi sancitur consilio, quatenus missis nuncijs fidelibus, dominum Raymundum Antiochenorum principem, & dominum comitem Tripolitanum conuocent ad præsentis operis subsidium, quod & factum est. Ipsi nihilominus interea cum Turcis æquè feruentibus, ad congressus quotidianos accinctis, obsessos assultibus urgent assiduis, & machinis iaculatoribus quas perrarias uocant, immensis magnę quantitatis molaribus, mœnia concutiunt, & intra urbem conterunt domicilia: ad hoc & telorum immissionibus & multa sagittarū grandine, adeo fatigant oppidanos, ut nullus intra muros tutus ad latendū inueniret locus, uixq; muro & propugnaculis tecti, contorquentes saxa, aut arcubus utētes, eos qui deforis impugnabant auderent conspicere. Intueri erat ibi præter solitū hostes ab hostibus Marte sęuissimo prouocari, & fictione deposita, serio nimis in eorum armari perniciē: nec facile erat discernere, utra proteruius cōtra cōmunes aduersarios arma corriperet manus, aut in cōgressionibus instaret acrius, aut diuturniore lōganimitate in belli pōdere perseueraret: erat nanq; nostris militibus cum Damascenis cohortibus animorum patefactum & consonans desiderium. Experiētia quidem & usus armorū longè dissimilis, sed uoluntas nocendi non inferior. At uerò obsessi, licet continuatis assultibus fatigati, uigilijs & nimio laboris pondere essent attriti, tamen resistunt uiriliter, & pro uiribus libertatē uxores & liberos tueri satagentes, urgente molestia solertiores effecti, ad omnia resistendi se conuertunt argumenta. His ita per dies aliquot tractatis, uidentur omnino non proficere, nisi castello ligneo mœnibus applicato, obsessis desuper bellum inferatur. Cumq; in tota illa regione aduersus huiusmodi, conueniēs non inueniretur materia, mittuntur Damasceni de mandato domini Amardi, qui trabes proceras, & ingentis magnitudinis, ad hoc specialiter multo ante deputatas, deportari faciant, & cum omni redeant celeritate.

Principe & Comite præsentibus, machina ad oppugnandam urbem erigitur: ciuibus spe subsidij, strenuè se defendentibus. Caput X.

Interea princeps Antiochenus, & comes Tripolitanus nostris exciti legationibus, cum ingentibus copijs, & ualida manu, optato aduenieres, castris se adiungunt nostris: quorum aduentu geminatus est obsessis timor, & resistendi spes omnis uisa est cecidisse. Dumq; hi qui recentes aduenerant, certatim uires experiuntur, & laudis cupidi, & glorię consequendæ gratia, congregatis seorsum urbem impugnant agminibus: obsessis ingeritur formido amplior, & diffidentia: nostris, spes de obtinenda uictoria iam certior, animos erigens, minuebat tædium, & ad impugnandum singulis diebus reddebat fortiores. Nec mora, dum hæc circa urbem fiunt, ecce qui Damascum

ſcum ierant redeuntes, trabes miræ magnitudinis ſecū afferunt, & ſoliditatis optatæ. Quibus per artifices & lignorum cæſores ſub omni celeritate læuigatis, & clauis ferreis debita ſoliditate coniunctis, erigitur ſubitò immenſæ altitudinis machina, qua deſuper uniuerſa proſpicitur ciuitas, & inde ſagittis & omni telorum genere, pugillarium quoq; iactu lapidum arcent oppidanos: qua erecta, complanatis quæ intra machinam & murum erant media, mœnibus applicatur, urbem deſpiciens uniuerſam, tanquam turris in urbis medio ſubitò apparet ędificata. Hic primum dura nimis, & ad ſupremum cōpellens defectum, effecta eſt obſeſſorum conditio: nam ad cōtorſiones lapidum, & telorum immiſſiones, quibus eos inſtanter urgebāt, qui in caſtello erant, non erat omnino remedium inuenire: non inueniebatur interius locus, qui tutus faucijs aut debilibus poſſet latebras miniſtrare, uel ad quas confugerent poſt labores: qui adhuc ſolidi, & uiribus integri, alijs ſe poterāt præſtare defenſores: & iam per murum diſcurrere negabatur: & deficientibus ſocijs, abſq; mortis periculo non licebat opem ferre: nam quæ ab inferioribus inferebātur bellorum pōdera, & nocendi argumenta, facta relatione, ad ea quæ de ſuperioribus imminebant diuerſi generis pericula, nulla aut modica poterant indicari, ita ut bellum non tam cum hominibus, quàm cum ſuperis uideretur. Fuerat autem ab initio ſpes obſeſſis, eadem q; uſq; in præſentem articulum res fouebat, quod Sanguinus eis eſſet miniſtraturus, ſicut & fide interpoſita firmauerat ſubſidium: ſed urgente iam periculo, nec ſubſidium, nec defenſionis locus uidebatur relictus.

Legatus eccleſiæ Romanæ applicat, ad obſidionem accedit, capitur ciuitas: ibiq; ordinato epiſcopo, Hieroſolymam principes omnes proficiſcuntur. Caput XI.

Dvm hæc in expeditione geruntur, Legatus quidam Romanę eccleſię, Albericus nomine, epiſcopus Hoſtienſis, natione Francus, de epiſcopatu Beluacēſi, apud Sydonē applicuit. Venerat autem ſpecialiter ad id miſſus negocium, quod in eccleſia Antiochena, inter dominum Patriarcham et eius Canonicos erat obortum: cuius etiam gratia, uir uitæ uenerabilis, D. Petrus Lugdunenſis Archiepiſcopus, paucis antè diebus, legationis fungens officio, in Syriam uenerat: ſed morte præuentus, finem iniuncto non potuit dare negocio: unde hic ut tantæ controuerſiæ debitum finem imponeret, prædicto uiro uenerabili ſubſtitutus eſt, ſicut in ſequētibus dicetur. Hic audito, quod uniuerſus Chriſtianus exercitus in obſidione apud Peneadem detineretur, & quod ibi dominus Fulcherus, Tyrenſis Archiepiſcopus, cum cæteris regni principibus moram faceret, illuc cum omni celeritate contendit: adueniensq; licet in cœpto non torperent opere, ſed inſtarent feruenter, qui urbem obſederant, tamen prudentis uiri ſtudio & auctoritate ſubnixus Apoſtolica, ad propoſitū inuitat, & exhortatorij ſermonis eis addens ſtimulos, ad impugnandam urbē accendit uehementius. Interea qui in machina ad hoc deputati erant, ciues continuis urgent inſultibus: & negata requie, deſuper iniecta terroris & periculi cauſſa multiplici fatigati, omnibus aſſiduas moleſtias ingemināt: iamq; quibuſdā ex eis cōſumptis gladio, quibuſdam uerò letaliter faucijs, alijs uerò præ laſſitudine deficientibus, eorum minuebatur numerus, nec inſtantes more ſolito à ſui poterant impugnatione repellere. Quod intelligens Damaſcenorum procurator, & militæ princeps Amardus, uir prouidus admodum, & fœderis quod nobiſcum pepegerat tenaciſſimus, & fideliſſimus proſecutor, ſciens quia uexatio dat uiā auditui, & ad conditiones extremas conſummata miſeria impellere ſolet, miſſis occulte quibuſdam familiaribus ſuis, qui obſeſſos cum ſpe ſalutis ad deditionem inuitarent, urbem prætentauit fideliter: illi autem primum abhorrentes, & fingentes ſe longius ire tanquā adhuc reſiſtendi ſpem uiderentur aliquam habere, nouiſſimè tamen cum auiditate multa, gratanter oblatum recipiunt uerbum. Magiſtratus tamen, quem ipſi Emyr uocant, nobilis & potens homo, oblatis adijcit conditionibus, ut pro urbis deditione, habita cōſideratione, ne egeret aliquo boni uiri arbitratu, fieret ei recompenſatio: turpe enim uideretur & indecens, ut uir nobilis, tam famoſæ urbis dominus, propria pulſus hæreditate, mendicare compelleretur. Amardus uerò, uidens nobilis uiri petitionem iuri ſatis conuenire, & ęquitati, tota mentis properans intētione, ut ciuitas in noſtram ueniret poteſtatem, iuxta illorum deſiderium ſe obligat: quod uſq; ad certam ſummam, quæ inter eos cōuenit

in balneis & pomerijs ei redditus annuatim ſoluendos aſſignaret, & populo exire cupienti liberum cum omnibus rebus ſuis exitum procuraret. Eis uerò qui urbem & prædia ſua tam urbana quàm ruſtica incolere, & nuſq̃ uellẽt abire, uel ad tempus, uel in perpetuum, bonis conditionibus tranquillam, fide interpoſita, moram pollicetur. Quod uerbum tam dominus, quàm reliqua pars populi placidè ſuſcipientes, urbem ſine mora parati erant tradere. Amardus itaq; uidens, conuentiones ad optatã perueniſſe conſonantiam, & iam in nullo uacillare ſermonem, dominum Regem, Patriarcham, Principem, & Comitem familiarius conuenit, & rei ſeriem ſecretius pertractatæ, diligenter aperit, & ad conſenſum modis quibus poteſt hortatur: illi porrò uiri prudentiam, & fidei ſynceritatem attendentes, conditiones approbant, & conſenſum impartientes gratuitum, omnia ſe facturos iuxta illius ordinationem firmiſſimè compromittunt. Sic ergò ciuitate tradita, ciues cum omni ſuppellectile ſua, cum uxoribus & liberis, liberum habentes exitum, ad loca optata ſe contulerunt. Noſtri uerò ciuitate recepta, domino patriarcha id procurante, dominoq; Fulchero, Tyrenſi archiepiſcopo, ad cuius iuriſdictionem Paneadenſis eccleſia iure metroplitano certum erat pertinere, id concedente & electionem approbante, dominum Adam, archidiaconum Acconenſem, in epiſcopum eiuſdem loci eligunt, & curam fidelium illic commorari uolentium committũt ſpiritualem. Temporalem uerò iuriſdictionem domino Raynerio cognomine Bras, cui paucis antè annis uiolenter erepta fuerat, reſtituunt. Inde Deo gratias & hoſtias ſolennes exhibituri, Hieroſolymam dominus rex, cum D. principe Antiocheno, cum D. Patriarcha, & D. legato contendũt. Completis autem ibi de more orationibus, & mora per dies aliquot Hieroſolymis habita, dominus princeps, prætentata domini legati mente, quid propoſiti aduerſus patriarcham ſuum haberet, & inuitans eum, ut non tardaret uenire, ſed fortis & de eius auxilio certus ueniret, Antiochiam reuerſus eſt. Miſſus enim erat (ut prædiximus) idẽ legatus, ut ſuper quibuſdam criminibus, eidem patriarchæ, à quibuſdã canonicis eccleſiæ ſuæ obiectis cognoſceret, & cauſam debito fine terminaret. Nunc tempus eſt ut quod ſuperius de dicto patriarcha præmiſimus, exoluamus: quod ut facilius intelligatur, à ſuperioribus aliquantulum repetenda eſt hiſtoria.

Princeps Antiochenus cum aduerſarijs Antiocheni Patriarchæ conſpirat. Patriarcha Romam proficiſcitur: Capitur à duce Apulio Rogerio: ſed tandem cum eo pacificatus, Romam peruenit. Caput XII.

DOmino igitur Raymundo primùm Antiochiã (ut prędiximus) accedẽte, antequam uxorem deſtinatam haberet, domino Radulpho, qui tunc eccleſiæ præerat Antiochenæ, ut facilius ad optatum perueniret, fidelitatem manualiter exhibuit, ſpondens fide interpoſita, quod ab ea die poſthac, non eſſet in conſilio, uel in facto, quòd honorem, uitã, aut mẽbrũ perderet, aut caperetur mala captione, ſicut in forma exhibẽdę fidelitatis cõtinet̃. In qua fidelitate, modico qdẽ tẽpore perſeuerauit: ſtatim enĩ uxore ducta, & tota regione recepta, per eius ſtudiũ & operam, disiũctus eſt ei, aduerſarijs opẽ conferens, & omne cõſiliũ contra fidelitatis debitum in eius læſionem. Habentes igit̃ eius æmuli tantum ſtudiorum ſuorum cooperatorem, animoſius eius impugnationib. inſiſtentes, Rom. proficiſcuntur. Erãt aũt aduerſarij eius, Lambertus uir quidẽ literatus, eiuſdẽ eccleſiæ archidiaconus, & honeſtę cõuerſationis, ſed ſecularium modicam, aut nullã habens experientiã. Et Arnulphus quidam Calaber natione, nobilis genere, literatus, & in ſecularibus plurimũ circũſpectus. Hi interpoſitis appellationis uocibus, conſentiente & fauente principe, Rom. profecti, eum etiã inuitum ſed per principem cõpulſum, eandem uiã arripere coegerunt. Factũ eſt itaque quod Arnulfus pręceſſerat, & in Siciliã compendioſo itinere profectus, cõiũctis ſibi de amicis & conſanguineis, quia de Calabria erat oriũdus, ubi poſtmodũ fuit Cõſentinus epiſcopus (erat enĩ ualde nobilis, ut diximus) dñm Rogeriũ Apulię ducem, cui notus erat, cõuenerat, dicẽs: Ecce princeps egregie, in manus tibi, optato, ſed & gratis dat̃ hoſtiũ tuorũ immaniſſimus, Antiochenorũ patriarcha, qui tibi & hęredib. tuis in perpetuũ Antiochiã abſtulit, ſublimato in ea, uiro ignoto, contra iuris ordinem. Ecce eum abſtulit tibi Dñs, & cõſummata eius peccata dederũt præſentẽ. Eia exper-

giſcere

giſcere, tracta quomodo eum habeas: certus, quia per eum ad hæreditatem iure tibi legitimo ſucceſſionis debitam, iterum tibi patere poterit introitus, qui tibi per eundem negatus eſt indebite. His uerbis motus Apuliæ dux, ſicut uir erat ſolertiſſimus, in ſingulis maritimis urbibus, locari præcipit inſidias, ut adueniens ſtatim captus, & uinculis mancipatus, in Siciliam protinus dirigatur. Ille uerò proſpera uſus nauigatione, nihil tale ueritus, Brundusium applicans, iuxta ducis mandatum, ſublatis omnibus quæ ſecum tanquam princeps potentiſſimus detulerat: ſed & diſperſa familia, uinctus traditur eidem Arnulpho, in Siciliam ante Ducem pertrahendus. Hic primũ Arnulpho iuxta deſideria datum eſt in hoſtem & impium perſecutorem ſuum, pro libero deſæuire arbitrio, & uices ęqua lance reddere, pro his quæ de manu eius acceperat duplicia. Tandem in præſentia Ducis conſtitutus, habitisq; cum eo familiarib. colloquijs, & conuentionibus interpoſitis, ſicuti uir erat prudens & facundiſſimus, & honeſtiſſimam habens perſonam, receptis uniuerſis cum omni integritate quæ amiſerat, ſed & familia reſtituta, ſpondens quod in reditu per eundem Ducem ſit habiturus regreſſum, cum omni honeſtate Romam pergens, dimittitur. Romam uerò perueniens, prima facie difficiles habuit ad dominum Papam introitus, tanquã Romanæ perſecutor eccleſiæ, & qui ſingularem ſedis Apoſtolicæ primatum comminuere & infringere uoluerit, ſedem æmulam contra Romanam erigens, & parificans eccleſiam, tanquam læſæ maieſtatis reus, ab ingreſſu ſacri arcendus palatij, & à domini Papæ colloquio ſuſpenditur.

Accuſatur Patriarcha ab aduerſarijs: tandem cum plenitudine gratiæ, ad propria reuertitur. Caput XIII.

POrrò tam dominus Papa, quàm uniuerſa eccleſia, procliuiores erant ad hoc, ut dominum Patriarcham, ſumpta qualibet honeſta occaſione grauarent, eiusq; aduerſarijs plurimum exhibebãt fauorem: ſuſpectus enim eis habebatur, eo quòd uir diues eſſet, & magnificus, & ſedem cui præerat, Antiochenam uidelicet, Romanæ ſubijcere dedignabatur: ſed ei eandem in omnibus parificare contendebat, dicens: Vtramq; Petri eſſe cathedram, eamq; quaſi primogenitam, inſignem prærogatiua: unde multipliciter ad eius grauamen nitebantur. Tandem quorundam amicorum uſus officio, interuentibus tam domini Papæ, quàm ſuis familiaribus, & ſemitas dirigentibus, admiſſus eſt ad domini Papæ & curiæ ſolenniter congregatæ præſentiam, & cum multa ſuſceptus eſt magnificentia. Porrò ſemel & ſecundo eo in conſiſtoriũ ingreſſo, ſumpta opportunitate, eius aduerſarij prodeunt in publicum: & oblatis libellis accuſatorijs, parati erant cum omni iuris ſolennitate, ad accuſandum procedere. Verum cognoſcens tota curia, quòd qui ad accuſandum prodierant, non erant eatenus inſtructi, ut domini Papæ & eius aſſeſſoribus plenam de obiectis poſſent ibi fidẽ facere, ſignificatur ambobus quod interim quieſcant, quouſq; dominus Papa aliquẽ de latere ſuo ad partes dirigat Antiochenas, qui ibi habita teſtium & inſtrumentorũ copia, de cauſſa plenius poſſit cognoſcere. Interea reſignato pallio, quod idem Patriarcha de altari Antiochenæ eccleſię, ſua ſibi ſumpſerat auctoritate, in iniuriam, ut dicebatur, ſedis Apoſtolicæ, & cardinalibus tradito: aliud ei, ſumptum de corpore beati Petri, more ſolenni per priorem Diaconorum traditur. Sic itaq; mora, quantum negotium eius exigere uidebatur, Romæ habita, cum plenitudine gratiæ, ſalua tamẽ quæſtione, ſumpta licentia, ad Ducem Rogerium in Siciliam reuerſus eſt: qui redeuntẽ honorificẽ ſuſcipiens, poſtquã mutuis colloquijs ſæpe & multũ ad inuicẽ plura & quæ ſufficere uidebantur, familiariter contulerunt, datis eidẽ à domino Duce galeis, quotquot ad iter remeandũ habuit neceſſarias, ſecundis uſus flatibus, in Syriam deuectus, fauces Orontis attigit, qui fluuius Antiochiam præterfluit, qui locus uulgari appellatione Portus ſancti Symeonis dicitur, ab Antiochia decẽ plus minúſue modicum diſtans miliaribus.

Rediens Patriarcha, à clero ſuo, inſtinctu principis non recipitur. In terram ſecedit Comitis Ediſſani. tandem cum principe pacificatus, Antiochiam ingreditur. Caput XIIII.

POſtquam ergo, ſicut dictum eſt, D. Patriarcha Cœleſyriam aduenit, & ſuę ita uicinus factus eſt ciuitati, ſcribit eccleſiæ ſuæ, ut die ſtatuta, ei extra ciuitatem, in loco prænominato cum proceſſione ſolenniter occurrant. Qui principis fauore freti,

quia

quia eum, ut prædiximus, odio inexorabili contra fidelitatis debitum, quo eidem tenebantur astricti, persequebantur, omnino facere, uel ei obedire negant: sed & introitum ciuitatis, per Principis uiolentiam penitus interdicunt. Ille uerò intelligens cleri sui malitiam, & eorum de quibus longè aliter meruerat inimicitiam, principis quoque obsignatam indignationem, secessit in montana, quę urbi contermina sunt, quæ uulgo dicuntur Nigra, ibi in Monasterijs, quibus locus ille abundat, moram faciens præstolabatur, ut rancore deposito, humaniore sententia tam D. Princeps, quàm clerus suus, eum in urbem reuocarent. Princeps sane solito amplius & manifestius ipsi oppositum se dabat: auxerat enim odium & maiora dederat incendia Arnulphus, qui de Sicilia eidem principi scripserat, quod idem Patriarcha cum Duce Rogerio, eius æmulo, contra eum pactis secretioribus conuenerat: & in argumentū assertionis suę prætendebat, quod eum per Siciliam redeuntem, muneribus & multa præuenerat honorificentia, & galeas ad iter contulerat necessarias, quę omnia ad persuasionem merito uidebantur operari. Dum itaque in locis prędictis moraretur, Comes Edissanus, Ioscelinus iunior, tum odio principis, cum fauore Patriarchæ, eum missis ad hoc specialiter nuncijs, ut in terram suam secure & confidenter cum omni suo descendat comitatu, diligenter inuitat. Fauebant enim prędicto Patriarchæ, illius regionis episcopi, & tanquam dominum et patrem deuote uenerabātur, Edissanus uidelicet, Coriciensis & Hierapolitanus Archiepiscopi. Illorum ergo uocatione tractus, ad eos descendit, honorificè nimis ab omnibus illius regionis tractatus Prælatis: sed & Comes iuxta id quod ei promiserat, humanissimè & deuotè multū eius suscepit aduentū & moram gratanter amplexus est. Princeps uerò ut dicitur, pecunia retentus, ore, nō corde, eidem gratiam suam, per quorundam utriusque familiarium interuentionem, restituit, & nuncios dirigens ad ingressum ciuitatis & reditum ad propria uerbis pacificis, in dolo familiarius inuitat. Quod audiens Patriarcha, maturat reditum: & assumens sibi uicinos illos episcopos, quorū sibi deuotionem illa sua aduersitate certis in dictis expertus fuerat necessariam, Antiochiam peruenit: ubi occurrens ei uniuersa ecclesia & populus uniuersus, sed & equestris ordinis cum principe maxima multitudo, cum hymnis & canticis, pontificalibus indutus, solenniter in ciuitatē & maiorem ecclesiam, dehinc in palatium suum deductus est.

Lugdunensis Archiepiscopus, Apostolicæ sedis Legatus, apud Accon defungitur: dirigitur ad idem alter Albericus, episcopus Hostiensis. Synodus apud Antiochiam indicitur. Caput XV.

INterea Legatus ecclesiæ Romanæ, Petrus nomine, natione Burgundio, Lugdunensis Archiepiscopus, missus à domino Innocentio Papa, ut caussæ prædictæ debitum finem imponat, uenit in Syriam, apud Accon applicans. Erat autem uir uitæ uenerabilis, simplex, ac timens Deum, longæuus, & iam in senium uergens. Qui statim, ex quo Syriam ingressus est, Hierosolymam deuotionis gratia profectus est: unde sub compendio digressus, urgentibus eum prædictis Lamberto & Arnulpho, ut Antiochiam, uti finem impositurus, acceleraret, Accon iterū peruenit: ubi graui correptus ægritudine, antequam procederet, ueneno, ut dicitur, in potu ministrato, subito deficiens, in fata cōcessit. Prænominati autem Patriarchæ aduersarij, Antiochiam properantes, omnimodo destituti auxilio, spe quam de aduentu Legati conceperāt, frustrati, uiæ & laborum, quæ per tot pertulerāt tempora, tædio fatigati, per interuentores, quos ad hoc reputabant idoneos, pacē supplices postulant, accusationi renunciare & parati fidelitatem exhibere. Lambertus in Archidiaconatum restituitur: Arnulphus uerò nihil humanitatis inueniens, Principis iterum fretus auxilio, solita longanimitate iterum ad labores & iter accingitur: Romamque proficiscens, iterum opportunè & importunè pulsat: tandemque precibus proteruè insistens, obtinet, ut prædictus Legatus, de quo nobis in præsenti sermo est, in Syriam dirigatur. Qui Hierosolymam, ut pręmisimus, aduenieus, completis orationibus, dominum Patriarcham & uniuersos regni pontifices ad Synodum conuocans, apud Antiochiam pridie Cal. Decemb. illuc cum omni celeritate contendit.

In coe-

In cœtu episcoporum aduersus Patriarcham accusatio proponitur, citatur: sed uenire differt. Serlo Appamensis Archiepiscopus, eius fautor deponitur. Caput XVI.

Die igitur statuta affuerunt de diœcesi Hierosolymitana, D. Vuilhelmus Patriarcha, Gaudentius Cæsariensis Archiepiscopus, Anshelmus Bethleemita episcopus: affuit & D. Fulcherus Tyrensis Archiepiscopus, sanctæ Romanæ ecclesiæ multũ deuotus, & fidelis, in quo tota spes Legato erat cõsummationis negotij: erat autẽ uir magnanimus, & discretus plurimũ: adfuit quoq; cũ duobus de suffraganeis suis, Bernhardo uidelicet Sydoniense, & Balduino Berythense. De prouincia aũt Antiochena, quoniã uiciniores erant, adfuerunt uniuersi, quorũ uaria nimis & ab inuicem dissona erant desideria. Nam Stephanus Tarsensis Archiepiscopus, Gerardus Laodicensis, Hugo Gabulensis Archiepiscopus, Canonicorum contra D. Patriarcham fouebant caussam. Fraco autem Hieropolitanus, & Gerardus Coritiensis, Serloq; Apamiẽsis, licet ei ab initio aduersarius fuisset, conuersus ad eum, D. Patriarchæ, suum manifeste præstabat patrociniũ. Alij in neutram partem manifestẽ uidebant declinare. Die ergo præfixa, residentibus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, ex more in ecclesia principis Apostolorũ, & põtificalibus induti, præsidẽte domino Legato, & uires domini Papæ obtinente, lectus est in publico mandatorum domini Papæ tenor. Quo perlecto, diligentius & plenius cognito, prodierunt in publicum accusatores, Arnulphus sæpe dictus, & Lambertus Archidiaconus: qui licet prius cum domino Patriarcha conuenisset in dolo, & beneficij sui obtinuisset restitutionem, tamen conuersus in actum prauum, denuo se cõstituit accusatorem. Adiunctiq; sunt eis alij etiam complures, uidentes non satis prospere tẽpora domino Patriarchæ respondere. Hic etiã erat illud manifestẽ uerum deprehendere, quod Naso prouerbialiter dicẽ dum tradidit,

Cùm fueris fœlix, multos numerabis amicos:
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Procedentes igitur in publicum auditoriũ accusatores, paratos se dicunt, secundũ iuris regulas, porrectis libellis accusatorijs, ad accusandum procedere: & subijcere, si deficiant, talionem. Erant autem capitula super quibus proposuerant eum impetere schedulis inscripta. Quædam de enormi & indisciplinato, & contra regulas sanctorum Patrum, eius in Patriarchatum introitu. Quædam de eius incontinentia, & operibus Symoniacis. His instanter postulantibus, ut se præsentem exhiberet, mittuntur qui eũ ad Synodũ solenniter inuitent, & ut ad obiecta ueniat responsurus, moneant: qui omnino uenire refutauit. Ea itaq; die nihil amplius processum est in uerbo illo, nisi quod exhortatorios habuerunt sermones adinuicem, sicut moris est in talibus. Secunda iterum die, conuenientes denuò, & ex ordine residentes, iterum citatorio edicto dominum Patriarcham solenniter uocant: qui sicut & pridie, omnino uenire noluit. Interim Serlo Apamiensis Archiepiscopus, in choro pontificum sine ueste residens nuptiali, non enim more aliorum indutus erat pontificalibus, à domino Legato conuenitur, quare reliquis fratribus non consonaret: & quare ad accusandũ, sicut aliquando fecerat, nõ procederet? Respondit: Quod aliquando feci, inconsulto calore & contra salutẽ animæ meæ, detrahens patri meo, & more maledicti Cham, uerenda patris discooperiens, operatus sum: & nunc ab errore deuio, me, auctore Domino, reuocãs, nec eum accusare, nec iudicare præsumptuosè, tentabo: sed pro eius statu & incolumitate, paratus sum usq; ad mortem decertare. Præcipitur ergo exire: & data in eum sententia excommunicationis simul, & degradationis, siue iuste, siue aliter, ab omni officio sacerdotali & pontificali depositus est. Tantus enim timor domini Principis, in partem Legati nimium procliuis, omnes inuaserat, ut iam nulla contradicendi libertas alicui præstaretur. Incendebat eundem principem, minus prouidum & indiscretum, quidam Petrus Armenius, præsidij ciuitatis custos, uir malitiosus supra modum, sperans, quod si Patriarcham deponi contingeret, quendam nepotem suum, Haymericum nomine (quem dominus Patriarcha in suam perniciem, eiusdem ecclesiæ Decanum fecerat) posset per seductum principem, in sedem illam prouehere: quod & factũ est. Serlo igiť, siue de facto, siue de iure depositus, Antiochia egrediẽs, in suam

in ſuam diœceſim ſe contulit: perueniensq; ad caſtrum Harene, ægritudine præuentus, & curarum anxius pondere, lecto decubuit: & conuerſus ad parietem, & iniuriæ enormitatem non ferens, exſpirauit.

Patriarcha tanquam contumax abſens deponitur, ignominioſe tractatus, uinculis mancipatur. Romam iterum profectus, ex parte gratiam obtinet: ſed rediens ueneno interijt. Caput XVII.

TErtia demum die iterum conuenientes, & reſidentes ex ordine, tertio dirigunt, qui dominum Patriarcham peremptorio citent edicto, & ut ueniat obiectis reſponſurus, moneant. Qui utrum conſcientiam ueritus, an contra ſe Synodũ inuidioſe collectam ſciens, & principis uiolentiam timens, pro certo compertum non habemus, uenire, ſicut & prius, omnino negauit. Erat autem in palatio ſuo cum ſuis familiaribus, multo ſtipatus equitum & popularium comitatu: conuenerant enim ad eius ſubſidium, uniuerſi de ciuitate: qui niſi principis timuiſſent potentiam, legatum cum uniuerſis qui in eius depoſitione conuenerãt, urbe cum ignominia parati erãt depellere. Vidẽs ergo Legatus quod ad ſe uenire nolebat Patriarcha, de domini Principis cõfiſus patrocinio & uiribus, in palatium aſcendit, ibiq; data in eum depoſitionis ſententia, annulum & crucem compulit uiolenter reſignare: inde iubente Legato, Principi traditus, & uinculis miſerabiliter alligatus, tanquam uir ſanguinum ignominioſe tractatus, apud monaſterium ſancti Symeonis, iuxta mare, in monte eminentiſſimo ſitum, carceri mancipatus eſt. Fuit autem idem dominus Radulphus (nam nos ipſi in noſtra pueritia uidimus eum) uir ſpecie decorus, procerus corpore, oculis aliquantulum obliquis, non tamen ad indecentem modum: literatus mediocriter, ſed facundus plurimũ, & iucundiſſimi ſermonis, multam habens gratiam, liberalis admodum; militarium uirorum, ſed & ſecundæ claſſis fauorem non modicum aſſecutus, promiſſorum & pactorum facile immemor: in uerbo ſuo uarius & inconſtans, ſubdolus, ac nimium in omni uia ſua multiplex, prouidus & diſcretus: in eo ſolo repertus imprudentior, quod aduerſarios quos ſibi merito ſuſcitauerat, in gratiam ſuam redire uolentes, non admiſerat. Dicebatur etenim, & uere ſic erat, arrogans, & de ſe plus æquo prçſumens: unde in eum deuenit caſum, quem ſi aliquantulum circumſpectius ſe habuiſſet, facile potuiſſet declinaſſe. Captus eſt, & cathẽatus in monaſterio diu detentus, tandẽ elapſus Romam profectus eſt. Ibi aliquatenus gratiã ſedis Apoſtolicæ aſſecutus, dum redire maturaret, ueneno hauſto, ſceleris miniſtro porrigente, neſcimus quo, miſerabiliter interijt: in ſeipſo, quicquid utraq; fortuna facere poterat, alter Marius, plenius expertus.

Legatus Hieroſolymam redijt. Synodum celebrat: templum dedicat Dominicum. Capul XVIII.

LEgatus igitur depoſito Patriarcha, & conſummatis apud Antiochiam pro quibus uenerat negotijs, Hieroſolymam reuerſus eſt: ubi uſq; ad ſolennitatẽ Paſchalem moram faciens, habito prius conſilio cum prçlatis eccleſiarum, tertia poſt ſanctũ Paſcha die, unà cum domino Patriarcha & epiſcoporum nonnullis, templum Domini ſolenniter dedicauit. Affuerunt ibi dedicationis die, multi tam de partibus ultramontanis, quã de ciſmarinis regionibus, magni et nobiles uiri. Inter quos adfuit & D. Ioſcelinus iunior, Comes Ediſſanus, qui tunc in ſolennibus ſancti Paſchæ diebus, magnifice nimis in ciuitate moram faciebat. Qua celebritate completa, conuocatis Archiepiſcopis, epiſcopis, & alijs eccleſiarum prçlatis, unà cum dño Patriarcha, concilium celebrauit, in primitiua & eccleſiarum matre ſancta Syon, tractans ibi cum eis de ijs quæ inſtanti tempori uidebantur conuenire. Cui Synodo interfuit Maximus Armeniorum pontifex, imò omnium epiſcoporum Cappadociæ, Mediæ, & Perſidis, & utriuſq; Armeniæ princeps, & Doctor eximius, qui Catholicus dicitur. Cum hoc etiam de fidei articulis, in quibus à nobis diſſentire uidetur populus eius, habitus eſt tractatus, & ex parte eius promiſſa eſt in multis correctio. Quibus rite peractis, prædictus Legatus ad Acconenſem rediẽs ciuitatẽ, inde parato nauigio, Romã reuerſus eſt. Clerus uero Antiochenus, & maxime qui in depoſitione domini Radulphi conſpirauerant, inſtinctu & ſuggeſtione Principis & maximè (ut dicitur) interuentu mu-

nerum

nerum, elegerunt sibi quendam eiusdem ecclesiæ subdiaconum, Haymericum nomine, Lemouicensem, hominem absque literis, non satis honeste: quem prædictus dominus Radulphus, arbitrans eum sibi reddere obligatiorem & fideliorem amplius, in Decanum eiusdem ecclesiæ promouerat, spe frustratus. Nam ab ea die cum eius aduersarijs dicit conuenisse, & in benefactoris sui, fidelitatis immemor, conspirasse depositionem. Quod autem de eius promotione factum est, Petrus quidã cognomine Armenius, eiusdem ciuitatis Castellanus, artibus suis & multa munerum profusione aggreditur, et tam clerum quàm principem ad id impulisse dicitur, eo quod eius esset consanguineus.

Rursus Imperator in Syriam descendit: ad pacta prius inita Principem inuitat. Caput XIX.

PEridem tempus, quatuor uix plene euolutis annis, ex quo à Tarso Ciliciæ & uniuersa Syria discesserat, dominus Ioannes Constantinopolitanus Imperator, reparatis uiribus, & legionibus reuocatis, crebris domini Principis & Antiochenorum nuncijs excitus, iterum expeditiones, iterum exercitus in Syriam dirigens, in multitudine uirtutis suæ, in curribus & equis, in thesauris infinitis, & in copijs innumerabilibus, iter uersus Antiochenas dirigit partes. Enauigato igitur Bosphoro, qui limes Europæ, Asiæque intelligitur, trãscursis medijs prouincijs, Attaliam usque peruenit, quæ est urbs maxima, in littore maris sita prouinciæ Pamphyliæ metropolis. In hac dum moram faceret dñs Imperator, duo de filijs eius, Alexius uidelicet primogenitus, & natu secundus Andronicus, languore correpti grauissimo, extremum morientes clauserunt diem. Vocansque Imperator natu tertium, Isaacium nomine, cum fratrum funeribus defunctorum, ut ea humanitatis gratia procurans & exequiarum nouissimam exhiberi faciens reuerentiam, tumulis mandaret, prout imperialem decebat magnificentiam, Constantinopolim remisit: ubi sepultis fratribus, iuxta patris imperiũ in urbe, usque ad patris obitum moram faceret continuam. Pater uerò natu nouissimum sibi assumens, inceptum prosequens iter, transcursa Isauria, in Ciliciam peruenit: inde peragrata Cilicia subitò, uix eum fama sui aduentus præueniente, in terram Comitis Edissani, cum omnibus copijs suis ingressus, ex insperato ante Turbessel consedit. Est autem prędictus locus, castrum opulentissimum, circa Euphraten, ab eo distans miliaribus uiginti quatuor, uel modicum amplius. Ad quem locum postquam peruenit Imperator, petijt à Comite Ioscelino iuniore obsides, qui de subito eius attonitus & admiratus ingressu, uidens eius incomparabiles copias, & quas nemo Regum terræ sustinere uideretur, seque imparatum, & omnino ad resistendum non posse sufficere, de necessitate faciens uirtutem, unam ex filiabus suis, Isabel lam nomine, tradidit obsidem. Hoc autem nihil aliud exigebat, nisi ut Comitem hoc uinculo arctius sibi deuinctum, ad prosequenda mandata sua haberet fideliorem. Inde uersus Antiochiam uniuersos dirigens exercitus, illucque sub omni celeritate contendens, secus oppidum quoddam nomine Gausthum exercitus collocauit mense Septembri, uigesimoquinto die mensis. Inde nunciosad Principem dirigens mandat, ut iuxta pactorum legem, inter se prius initam, urbem ei cum urbis præsidio & omnibus indifferenter ciuitatis munitionibus, resignet: ut inde finitimis hostium ciuitatibus guerram possit inferre, quasi de uicino cõmodius: & ipse uersa uice, quantum in se erat, paratum se constanter asseuerat, pacta quæ scripto prius indita fuerãt, larga interpretatione complere, & insuper addete mensuram bonam & confertam, secundum qualitatem meritorum.

Ciues missa legatione ad imperatorem, pactis contradicunt, & ingressum inhibent. Caput XX.

PRinceps uerò Antiochenus, dominus Raymundus, qui prius eum iam frequẽtibus citauerat nuncijs, uidens se in arcto constitutum, seque pactorum lege obligatum sciens, hæret dubius quid faciat: conuocatisque maioribus & primoribus tam ciuitatis, quàm regionis uniuersæ, partes ingreditur deliberationis, consilium postulans, quid facto sit opus in re tam periculosa. Illi uerò post multam deliberationem unanimiter conuenientes, nullatenus arbitrantur expedire statui regionis, quod tam nobilis, tamquè potens, & tam munita urbs, in manus aliquo pacto

tradatur

tradatur imperatoris: futurum enim esse, ut per ignauiam Grecorum, sicut non semel ante contigit, ciuitas in manus hostium deueniret, simul cum uniuersa regione. Sed ne princeps fidei uiolatæ merito possit argui, colorem quęrunt, quo uelari possit principis factum minus commendabile: id enim pactis priore eius aduentu, inter eos conuenerat, ut pręmisimus, ut ei ciuitatem sine difficultate traderet: idq; postmodū frequentibus nuncijs ad ueniendum in Syriā eum inuitans, promiserat se bona fide seruaturum. Vt ergo Principem in hac parte quocunq; modo habeant excusatum, legatos dirigūt ad Imperatorē, de nobilioribus, qui ei ex parte beati Petri, domini quoq; Patriarchæ, & ciuium uniuersorum ingressum ciuitatis inhibeant, significentq;: Se Principis facta quę præcesserant, rata omnino non habituros, neq; eundem principē sic paciscendi in uxoris hereditatem, de iure habuisse facultatem: sed neq; eandem, absq; cōniuentia ciuium & procerum transferendi dominium in aliquam personam habuisse, uel habere omnino potestatem, aut auctoritatem, iniuriam ciuium uel principum regionis transigendi ullam aliquo iure alterutri illorum concessam. Quod si in hoc uel uterq;, uel alter, obstinatè perseuerare præsumerent, futurum esse, ut urbe & uniuersis finibus illorum eiectos, extorres faciant citius, quàm cum detrimento fidelium suorum, ciuitatem et ius, quod uenale proposuerant hereditatis, ipsis concedāt. His uerbis motus Imperator, & corda ciuium & prouincialium omnium agnoscens, indignatus admodum, in Ciliciam iterum exercitus redire pręcipit, ut ingruente hyemis inclementia, oræ maritimę cōmitteret temperiei: solet ēm esse circa maritimas regiones hybernis diebus aura suauior, & fouendis legionibus commoditas aptior inueniri.

Imperator ad Regem Hierosolymorum nuncios dirigit, simulans se habere propositum loca uisitandi uenerabilia, & super eodem recepit à Rege responsum. Caput XXI.

VIdens igitur Imperator, ciuitatis optatū omnino sibi & suis negatum esse introitum, sperans hyeme transcursa, grata ueris redeunte clementia, circa Antiochiā etiam inuitis ciuibus, aliquid pro uotis obtinere: dissimulat mentis conceptum, & occultandi gratia propositi, ad dominum Fulconem Hierosolymorum Regem, magnę nobilitatis uiros dirigit, significans, quod deuotionis & orationis gratia, & ut contra hostes in partibus illis opem ferat, libenter si ita Christianis uideretur, ueniret. Rex autem habito consilio ad eius petitionem responsa ferentes nuncios remittit, dominum Anshelmum Bethleemitam episcopum, dominum Gaufredum, Abbatem templi Domini, gręcæ linguæ peritum: Roardum arcis Hierosolymitanæ Castellanum, dicentes: regnum arctissimum esse, nec ad sufficientiam tantæ multitudini alimentorum copijs abundare, nec tantos nisi cum famis & rerum necessariarū periculo sustinere posse exercitus. Veruntamē, si cum decem milibus, eius Deo amabili placeret imperio, usq; ad urbem beatam, & loca nostrę salutis uenerabilia peruenire, & aliquid pro uotis disponere, omnes cum summis desiderijs ei obuiam exirent, & cum omni lætitia & mentis exultatione, eius susciperent aduentum: & tanquā domino, & maximo principi orbis terrarum obedirent. Quod audiens Imperator, & cōtra Imperialem gloriam reputans, cum tam modica manu proficisci, qui tot milibus semper stipatus incedere consueuerat, uerbo supersedit: remissisq; nuncijs, multa liberalitate honore & gratia pręuentis, uer operiens futurum, hyberna in Cilicia circa Tarsum tempora peregit: æstate proximè futura promittens, & animo gerens, magnum aliquid perenni dignum memoria in Syriæ partibus se facturum. Interea quidam nobilis homo paganus, qui prius fuerat regis pincerna, postmodum habuit terram trans Iordanem, postquam Romanus de Podio, & filius eius Radulphus, meritis suis exigentibus, ab ea facti sunt exhæredes & alieni: in finibus Arabiæ secundæ, castrū ædificauit cui nomen Gath, natura loci, simul & opere manufacto, munitum ualde, extra urbem antiquissimam eiusdem Arabię metropolim, prius dictam Raba, in cuius obsidione mandato Dauid, & Ioab studio, Vrias innocens legitur occisus: postea uerò dicta est Petra deserti, unde & secunda Arabia hodie dicitur Petracensis.

In Cili

In Cilicia moram faciens, letaliter sauciatur Imperator, dum uenationi dat operam. Caput XXII.

INterea circa ueris initium, antequam soleant reges exercitus ad bella producere, Imperator Constantinopolitanus, syluarum & uenandi gratia, uehementissimus amator, tollendi studio fastidij, & longa id exigente consuetudine, saltus cum solito & ad hoc deputato comitatu ingreditur: dumq; feras solita persequitur diligẽtia, arcum manu baiulans, & sagittis grauidam de more gestans pharetram, ecce aper, canum de prehensus industria, & importunitate fatigatus, latratibus actus acerbis, ante dominum Imperatorem in insidijs positum, necessariò habuit transitum: qui correpta mira celeritate sagitta, arcum implet nimis, & sagitta acie toxicata, seipsum in ea manu uulnerat, qua regebat arcum. Sumpto itaq; ex tam leui causa in proprio corpore mortis responso, syluas, morbi compellente molestia, deserens, in castra se contulit: accitaq; medicorum frequentia, rem aperit, & suspitius mortis causam se existere, dicere non ueretur. Illi autẽ pro dñi sui salute ualde soliciti, curam adhibent: sed recepta interius pestis mortifera remedia non audit, & serpens interius ad interiora progrediens, salutis uias intercludit: unum tamen dicebatur, & singulare, sed tanto indignum principe, posse adhiberi remedium, si læsa manus, in qua uis tota mali adhuc contineretur, antequam reliquas corporis partes adhuc illæsas inficiat, præcidatur. Hoc uir audiẽs magnanimus, licet doloris angeretur immensitate, & mortem non dubitaret adesse pr̨e foribus, imperiali tamen maiestate constanter obseruata, spreuit: & respõdisse dicitur, Indignum esse, ut Romanũ imperium una manu regatur: sinistro ergò euẽtu, & quo periculosior nullus interuenire poterat, attonitus, cõcutitur exercitus omnis, & pro tanti principis defectu dolor uniuersas occupat legiones, mœror & anxietas cor da sibi uendicant singulorum, & castra omnino insperata replent amaritudine.

Sublimato ad imperium iuniore filio, defungitur Imperator. Exercitus duce Manuele imperatore substituto, domum reuertitur. Caput XXIII.

VIdens interea dominus Imperator, tanquã uir prouidus & discretus, sibi certum imminere mortis diem, uocatis ad se consanguineis et affinibus, quorum multa cum turba semper sequi consueuerat, primoribus sacri palatij, & exercituũ primicerijs, de successione imperij inter eos suscitat quæstionem: plurimum dubius quid faciat, an maiori natu filiorum suorum Isaacio, quem cum funeribus fratrum suorũ ab Atalia (ut præmisimus) Constantinopolim remisit, cui de iure primitiua regni uidebantur competere: an iuniori filio, qui secum erat, qui optimæ & præcipuæ erat indolis adolescens, & futurus magnus ab omnibus dicebatur, imperij committeret guberna cula. Subiungit etiam & dubitationis causam, dicens: Si huic sceptra imperij concesserimus, legibus humanitatis, quæ primogenitum meritò faciunt potiorem, uidebimur contraire. Si uerò illi, communibus obseruatis iudicijs, moderamen imperij contulerimus, non erit qui hos exercitus, & totius robur & gloriam Romani imperij do mum reducat incolumes. Hostibus enim interiectis, insidias molientibus, & undiq; corrogantibus suffragia, non nisi cum periculo, sine rectore posse transire legiones, certum uidebatur. Erat autem inter principes uir magnificus, Mega domesticus Ioannes nomine, qui cum suis Isaacio multum affectabat imperium cõseruari: & de incolumi legionum ad propria reditu, dubitantem Imperatorem nitebatur confirmare. Porrò Manuel iunior filius, qui ibidem cum patre præsens erat, uniuersi exercitus, & maximè Latinorum fauore & præconijs extollebatur. De principibus quoq; nonnulli ad eius promotionem omnimodam dabãt operam. Patris quoq; in eũdem, quia prudẽtior, & in armis strenuus, & omnino affabilior uidebat̃, affectus magis & gratia pleniuor. Angebat eũ etiã maximè reducendi exercitus cura propẽsior. Sic igitur post multam deliberationem, autore Domino, obtinuit iunior filius, & exhibita sibi in patris præsentia, & eo mandante imperiali reuerentia, ocreis, ut mos est in illo imperio, insignitus purpureis, ab uniuersis legionibus certatim Augustus est appellatus. Sic domino Manuele ad apicem promoto imperialem, pater eius inclytæ recordationis, uir inclytus, liberalis, clemẽs, pius & misericors, in fata concessit. Fuit autem statura mediocris, carne & capillo niger: unde & cognomento dicitur etiam hodie Maurus: facie despicabili, sed moribus cõspicuus, & actibus insignis militaribus. De-

A functus

functus est itaq; sub Anauerza, urbe antiquissima, quæ est secundæ Ciliciæ metropolis, in eo loco qui dicitur Pratum Palliorum, Anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo trigesimo octauo, mense Aprili, Imperij uerò uigesimo septimo. Tandem uerò compositis in ea regione negotijs, dominus Imperator cum omni sospitate Constantinopolim suos reduxit exercitus: ubi fratrem natu superiorem, palatium, audita patris morte, obtinentem, per Mystionem suum, qui palatio & thesauris præerat uniuersis: missis occultè literis, ex improuiso captum, & nihil tale ueritum, in uincula coniecit. Sed postmodum, postquam urbem regiam solenniter ingressus est, per interuentionem communiũ consanguineorũ, & principum sacri palatij fidelem operam, fratri reconciliatus est: sicq; cum tranquillitate debita, iuxta patris supremum iudicium, obtinuit D. Manuel monarchiam, fratrem suum tanquam primogenitũ, multiplici non cessans, quàm diu uixit, honore preuenire, & gratia prosequi cumulatiore.

Rex & regni principes, ante Ascalonam castrum fundant, cui nomen Ibelim *Caput* XXIIII.

INterea dominus rex Hierosolymorum Fulco, & alij regni principis, unà cum domino patriararcha, & alijs ecclesiarum prelatis, uolentes Ascalonitarum insolenter nimis desæuientium impetus refrenare, & discurrendi per regionem nimiam aliquatenus arcere licentiam: constituunt de communi uoto, in campestribus extra urbem Ramulam, non longè à Lidda, quæ est Diospolis, castrum ædificare. Erat autem in ea regione collis aliquantulum editus, super quem unam de urbibus Philistinorum, traditiones habent, fuisse constitutam, Geth nomine: iuxta illam aliam eorum ciuitatem, quæ dicta est Azotum, ab Ascalona distans miliaribus decem, non longè à b ora maritima. Conuenientes igitur unanimiter ex edicto, in præfato colle, firmissimo opere, iactatis in altum fundamentis, ædificant presidium, cum turribus quatuor; ueteribus edificijs, quorũ adhuc multa supererant uestigia, lapidum ministrantibus copiam, Puteis quoq; uetusti temporis, qui in ambitu turbis dirutæ frequentes apparebant, aquarum abundantiam, tum ad operis necessitatem, tum ad usus hominum largientibus. Perfecto igitur castro, & partibus omnibus absoluto, cuidam nobili uiro & prudenti, de communi traditur cõsilio, domino uidelicet Baliano seniori, Patri Hugonis, Balduini, & Baliani iunioris, qui omnes ab eodem loco cognominati sunt de Hybelim: hoc enim nomen erat illi loco, antequam etiam castrum illic ædificaretur. In cuius custodia & hostium persecutione, cuius gratia municipium erat conditum, diligentem habuit uir prædictus uigilantiam, & post eius obitum prædicti eius filij, uiri nobiles & in armis strenui, in nullo segnius, quousque prædicta ciuitas nomini restituta est Christiano, diligentissima tenuerunt custodia.

Iterum ante eandem Ascalonam de Communi principum consilio castrum ædificatur, cui nomen est Blanca guarda. *Caput* XXV.

ANno proximè subsecuto, uidentes regni principes, & ipso rerum experimento plenius cognoscentes, in fundatione duorum presidiorum, Bersabee uidelicet, & Hybelim, contra Ascalonitarum superbiam se plurimum profecisse, & eorum ex maxima parte repressam insolentiam, impetus tardiores, debilitatos conatus, adijciunt tertium edificare, ut amplioribus molestijs, & multiplicatis in gyrum municipijs, urbem affligant, & quasi obsessis frequentius terrorem, & cum terrore pericula incutiant, magis repentina. Erat autem in ea Iudeæ parte, quæ à montibus declinans campestribus incipit esse contermina, secus Philistijm fines, & tribu Symeon, ab Ascalona octo distans miliaribus, locus quidam, ad montana comparatus collis, ad planiorem uerò regionem, mons sublimis poterat appellari, & loco nomen Arabicè Telessaphi, quod apud nos interpretatur mons siue collis clarus. Hic complacuit prudentioribus, præsidium fundari, eò quod alijs quæ aduersus similes facta erant municipijs, & ciuitati uicinius, & loco situq; munitius uideretur. Proposito igitur satisfacientes, dominus Rex & principes eius, unà cum domino Patriarcha & prælatis ecclesiarũ, circa ueris initium, hyeme transcursa, ad locum unanimiter conueniunt, & uocatis artificibus simul & populo uniuerso necessaria ministrante, edificant solidis fundamentis & lapidibus quadris oppidum, cum turribus quatuor, congruæ altitudinis. Unde usque in urbem hostium libet esset prospectus, hostibus prædatũ exire uolentibus ual-

de inuisum & formidabile: nomenq; ei uulgari induunt appellatione, Blanca guarda, quod Latinè dicitur Alba specula. Castrum ergo perfectū & omnibus suis partibus absolutum, dominus Rex in suam suscepit custodiam, & tam uictu quàm armis suffi cienter munitum, uiris prudentibus & rei militaris habētib us experientiam, quorum nota est fides & probata deuotio, seruādum commisit. Qui frequēter per se, frequentiu s adiunctis sibi & alijs municipijs ad usus similes ædificatis, militibus, egredientibus hostibus occurrebant, eorum euacuātes molimina, nonnunquam uerò ipsos Ascalonitas lacessentes, grauia eis inferebant discrimina. & de eis sępius triumphabant. Porrò qui circumcirca possidebant regionem, prædicto consisi munimine, & uicinitate castrorum, suburbana loca ædificauerunt quàm plurima, habentes in eis familias multas, & agrorum cultores, de quorum inhabitatione facta est regio tota securior, et alimentorū multa locis finitimis accessit copia. Inter hæc Ascalonitæ uidentes urbem per gyrum præsidijs inexpugnabilibus uallatam, cœperunt de statu suo solito amplius diffidere, & principem Aegypti potentissimū, cui nihil amplius residui de uniuersa regione factum erat, dominum suum frequentibus nuncijs commonere, ut pro urbe, quæ Imperij sui robur erat, gereret sollicitudinem.

Regina in loco cui Bethania nomen, monasterium ædificat, & amplissimo ditat patrimonio: sororem ibi præficiens. Caput. XXVI.

INterea per Domini superabundantem gratiam, regno ad aliquam tranquillitatem redacto, concepit domina Melisendis, piæ recordationis regina, pro remedio animæ suæ, & parentum suorum salute, pro salute quoq; mariti & liberorum, si locum inueniret iuxta cor suum, monasterium sacrarum uirginum fundare. Erat autem ei soror, inter cęteras iunior, Iueta nomine, quę in monasterio sanctæ Annæ matris sanctę Dei genitricis, uitam sanctimonialem erat professa. Huius etiam intuitu, plurimum ad prædictū propositum, domina mouebatur regina: indignum eīm uidebatur ei ut regis filia, tanq̃ una ex popularibus in claustro alicui subesset matri. Transcursa igitur mente uniuersa regione, & diligenter inuestigata, quis nam inueniretur aptior ad fundandum monasterium locus: tādem post multam deliberationem, placuit Bethania, castellum Marię & Marthæ, & Lazari fratris earum, quem dilexit Iesus, familiare Domini diuersorium, & domicilium Saluatoris. Is autem locus ab Hierosolymis distat stadijs quindecim, iuxta uerbum Euangelistæ: ultra montem Oliueti, ad Orientem situs, in decliuo eius montis. Erat autem idem locus ecclesiæ Dominici sepulchri proprius: pro quo domina regia tradens Canonicis urbem prophetarum Thecuam, locum in propriū recepit. Vbi quoniam quasi in solitudine erat, & hostium poterat patere insidijs, turrim munitissimam quadris & politis lapidibus officinis distinctam necessarijs, multis sumptibus ædificari præcepit, ut Deo dicatis uirginibus contra subitos incursus non deesset præsidij inexpugnabilis solatium. Turri igitur constructa, loco ad aliquem modum ad cultum religionis præ pręparato, sanctimoniales induxit fœminas, matrem eis constituens annosam quandam, & in religione probatam, uenerabilem matronā, multa ecclesiæ confetens prædia: ita, ut bonis temporalibus, nulli monasterio uirorum, aut mulierum inferior haberetur: imò, ut dicitur plus aliarum quælibet ecclesiarum abundaret. Inter cæteras enim possessiones, quas prædicto uenerabili loco contulerat, locum famosissimum, & omnino commoditatum abundantia simul refertum, in campestribus Iordanis situm Hiericho, cum suis pertinentijs liberaliter assignauit. Contulit etiam eidem monasterio sacra utensilia, ex auro & gemmis, & argento, ad multam quantitatē, simul & holoserica ad decorem domus Dei: sed & indumenta tam sacerdotalia quàm leuitica, & omnis generis, prout disciplina exigebat ecclesiastica. Defuncta quoq; illa uenerabili matrona, quam eidem præfecerat loco, ad intentionem rediens, sororem suam de consensu domini Patriarchæ, & sororum sanctimonialium cōuenientia, eidem prefecit monasterio: cum qua etiam adiecit plura in calicibus, libris, & cæteris, quæ ad ecclesiasticos respiciunt usus, ornamenta, locum non cessans, quàm diu uixit, intuitu animæ suæ & sororis, quam unicè diligebat, gratia ampliare.

Rex in campestribus Acconensibus leporem agitans, de equo ruit praeceps: moritur. Hierosolymis inter suos praedecessores sepelitur. Caput XXVII.

ACcidit autem illis diebus, quod cùm dominus Rex, unà cum domina Regina transcurso autumno, in ciuitate Acconensi moram faceret, uoluit Regina, sub leuandi gratia fastidij, extra urbem ad loca quædam suburbana, fontibus irrigua, causa recreationis exire. Quò D. rex, ut solatium D. Reginę non deesset, adiecit etiam ipse, cum solito comitatu proficisci. Dumq́ inter eūdum esset, accidit casu ut qui agmina & comitatum præibant pueri, leporem in sulcis iacentem excitarent, quem fugientem clamor prosecutus est uniuersorum. Rex autem arrepta lancea, ut eundem leporem insectaretur, sinistro actus casu, equum ad illas cœpit urgere partes, & cursu uehementer instare. Tandē inconsultè festinās, equus in præceps agitur: corruensq́ in terram, Regem dedit præcipitem: iacenteq́ præ casus dolore attonito, sella capue obtriuit, ita ut cerebrum tam per aures, quàm per nares etiam emitteretur. Ad hunc casum, uniuersus qui præibat & qui sequebatur, facti acerbitate perterritus, conuersus est comitatus, & iacenti opem ferre uolentes, exanimem reperiunt, cui neq́ uox erat, neq́ sensus. Regina uerò comperta mariti morte, tam inopinato & sinistro saucia casu, ueste & capillo lacero eiulans, & doloris immensitatem suspirijs contestans & lamentis, in terram corruens, corpus complectitur exanime. Non sufficit humor oculis, fletus ubertate continui, & uox doloris interpres crebris interrumpitur singultibus: nec dolori satis fit licet ad nihil aliud sit sollicita, quàm satisfactioni. Familia quoq́ lachrymis, uoce & habitu mœrorē contestans, anxietatis nimiæ lugubria prætendit argumenta. Nunciatur interea, & fama circumuolante diuulgatur per urbem Acconensem Regis miserabilis interitus: & ad partes illas turbę certatim confluunt, intueri uolentes factum inauditū quod acciderat. Inde cum lachrymis in prædictam urbem deportatus, sine sensu, triduo tamen adhuc palpitans, protraxit uitam. Quarto demum die, idibus uidelicet Nouēbris, anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo quadragesimo secundo. Regni uerò eius anno undecimo, deficiens in senectute bona, ultimam clausit diem. Inde Hierosolymam cum debita delatus honorificentia, occurrēte uniuerso clero & populo, in ecclesia Dominici sepulchri, sub mōte Caluariæ introeuntibus ad dextram, secus portam, inter alios felicis memoriæ Reges, eius prædecessores, per manum domini Vuilhelmi, uenerabilis Hierosolymorum & piæ recordationis Patriarchæ, regia magnificentia sepultus est: duobus superstitibus liberis adhuc impuberibus relictis Balduino uidelicet primogenito annorū septem. Reseditq́ regni potestas penes dominam Melesendam, Deo amabilem reginam, cui iure hæreditario competebat.

LIBER DECIMUSSEXTUS.

PRAEFATIO.

QVæ de præsenti hactenus contexuimus Historia, aliorum tantum quibus prisci temporis plenior adhuc famulabatur memoria, collegimus ratione unde cum maiore difficultate, quasi aliena mendicantes suffragia, & rei ueritatem, & gestorum seriem, & annorum numerum sumus consecuti: licet fideli, quantum potuimus, hæc eadem recitatione, scripto mandauimus. Quæ autē sequuntur deinceps, partim nos ipsi fide conspeximus oculata, partim eorum, qui gestis interfuerunt, fida nobis patuit narratione. Vnde gemino freti adminiculo ea quæ restant, auctore Domino, facilius fideliusq́ posterorum mandabimus lectioni. Nam & recentium temporum solidior solet occurrere memoria: & quę uisus mēti obtulit, non ita facile obliuionis sentiūt incommodum, sicut quæ solo auditi sunt collecta. Vt enim Flacci nostri utamur uerbo, huic nostro consonante,

> Seginus irritant animos demissa per aurem,
> Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus: & quæ
> Ipse sibi tradit spectator. &c.

Desun

Defuncto Fulcone, ſuccedit filius eius, Balduinus tertius: & qualis corpore fuit deſcribitur. Caput I.

DEfuncto domino Fulcone, Hieroſolymorum ex Latinis rege tertio, ſucceſſit ei dominus Balduinus tertius ex domina Meleſenda Regina filius eius, fratrem babēs unum puerulum, Almaricum nomine, annorum ſeptem, ut præmiſimus: qui poſtmodum eidem ſine liberis defuncto, ſucceſſit in regno, ſicut in ſequentibus aperietur. Tredecim annorū erat D. Balduinus, cùm regnare cœpit: regnauit autem annis uiginti. Fuit autem adoleſcens optimæ indolis id de ſe certis promittentis indicijs, quod poſtea in uirilem euadens ætatem pleno rerum perſoluit experimento. Nam uir factus, ſicut facie, & tota mentis habitudine, præ cæteris differentiæ ferme præeminebat elegantia, ita & mētis uiuacitate & eloquētię flore, & omnes reliquos regni proceres facile anteibat. Erat autem corpore procerus, mediocribus maior, ad corporis proceritatem membrorum habens conſonam, & quaſi proportionaliter reſpondentem uniuerſaliter diſpoſitionē, ita ut nec in modico à ratione totius in eo pars aliqua diſſentiret. Fuit ſane decorus, facie elegantiſſima, colore uiuido, & innatum deſignante uigorem. A quibus plane in ea parte matrem referens, & ab auo non degener materno, oculis mediæ quantitatis, modice prominentibus, fulgoris temperati, capillo plano, non flauo penitus, barba mentum genaſq; grata quadam plenitudine fauorabiliter ueſtitus: carnoſitatis media quadam habitudine prædítus, ita ut nec fratris more pinguior, nec matris exemplo dici poſſet macilentus. Tanta autem, ut in ſumma dicatur, formæ præibat eminentia, ut ignaris etiam eximia quadam in eo refulgente dignitate, certum in ſe de regia maieſtate daret indicium.

De moribus & conuerſatione. Caput II.

HVic autem tantæ corporis uenuſtati, mentis quoq; bene cōſtitutæ æquipollenter reſpondebat habitus. Nam ingenij ſummæ uelocis erat, & ſponte fluentis eloquij ei non deerat prærogatiua ſingularis, nec morum dignitate commendabilium quolibet principe uidebatur inferior. Affabilis enim & miſericors erat admodum: et licet ſupra uires ſe pene omnibus exhiberet liberalem, alieni tamē minime cupidus, nec eccleſiarum uexabat patrimonia, nec ſubiectorum, more prodigi, inſidiabatur opulentijs. Quodq; in ea ætate rariſſime ſolet contingere, etiam in adoleſcentia erat Deum timens, & ad eccleſiaſticas inſtitutiones, & eccleſiarū prælatos omnimodam habens reuerentiam. Ingenij etiam uiuacitate prædítus, fidelis etiam memoriæ erat aſſecutus beneficium. Erat autem & commode literatus: & fratre ſuo domino Almarico, qui ei ſucceſſit, multo amplius. Cùm uerò quid otij ex occupationibus publicis decerpere poterat, libēter incumbebat lectioni, hiſtoriarū præcipue auditor, antiquorum regum & optimorum principum geſta moreſq; diligenter inueſtigabat. Literatorum maxime, ſed & prudentium laicorum confabulationibus plurimum recreabatur. Tanta autem affabilitatis gratia præeminebat, ut etiam contemptibilibus perſonis, ex improuiſo & nominatim ſalutationibus dependeret affatum: & ad ſe ingredi uolentibus, uel occurrentibus paſſim mutuæ collocutionis aut offerret ultrò commercium, aut poſtulantibus non negaret. Vnde tantam ſibi plebis & patrum concili abat gratiam, ut prædeceſſorum ſuorum quolibet amplius, utriq; claſſi haberetur acceptior. Erat autem & laboris patiens, & indubijs bellorum euentibus, more optimi principis maxime prouidus. In ſummis neceſſitatibus, quas pro regni incremēto pertulit ſæpius, regiam præferens conſtantiam, & fortis uiri nunquam deferens ſecuritatem. Iuris etiā conſuetudinarij, quo regnum regebatur orientale, plenam habens experientiam: ita ut in rebus dubijs, etiam ſeniores regni principes eius conſulerent experientiam, & conſulti pectoris eruditionem mirarentur. Erat pręterea iucundi facetiq; ſermonis, & perſonis quibuslibet fauorabili quadam compoſitione ſe conformem tribuens, omni ętati et conditioni gratiſſime ſe contēperabat. Vrbanitatis quoque præcipuæ, eò minus, quod dicendi nimia utebatur libertate: ita ut quæ in amicis

erant notabilia, et reprehensioni obnoxia, sublata differentia utrū placeret an lęderet, eis in faciem publice iacularetur: quæ tamen, quoniam non nocendi animo, sed quadam mentis hilaritate, uel potius lenitate dicebat, non multū inde etiam eorum quos sermone liberiore lacessebat, gratiā demerebatur: eoq; amplius ueniale uidebatur, quod in se uersa uice contorta, æquanimiter dicta supportabat mordacia. Ad hoc & alearum & damnificos talorum ludos, plusquam Regiam decebat maiestatem sequebatur: & carnis curam perficiens in desiderijs, iniuriam alienis dicebatur inferre matrimonijs. Sed hoc in adolescentia: nam uir factus, secundum Apostolum euacuauit quæ erant paruuli. Insignibus enim uirtutibus secutis, uitia prioris compensauit ætatis: uxore enim suscepta, cum ea uixisse continentissime dictus est. Et quæ in adolescentia minus Deo placita, & notæ subiacentia, lubrico ætatis impellente, contraxerat, postmodum prudentiore consilio detersit, & studio in melius reformauit saniore. In sumenda preterea corporis refectione sobrius erat admodum, & supra id quòd ætas illa exigebat abhorrēs ebrietatem, tam in cibo quàm in potu pessimi criminis fomitem esse asserens, abominabatur.

De promotione eius in regno, & quàm diu sub matris tutela regnauerit. Caput III.

DEfuncto igitur patre, quarto Idus Nouēbris, proxime subsecuto Dominici natalis die, anno incarnationis Dominicæ *M.C.XLII.* præsidente sanctæ Romanæ ecclesiæ domino Eugenio Papa tertio, Antiochenæ domino Americo, Hierosolymitanæ domino Vuilhelmo, Tyrensi uerò ecclesię præsidente dño Fulchero, conuenientibus de more principibus simul & uniuersis ecclesiarum Pręlatis, in ecclesia Dominici sepulchri, per manus dñi Vuilhelmi, bonę memorię Hierosolymorum Patriarchæ, solenniter inunctus cōsecratus, & cum matre coronatus est. Erat autēm mulier prudentissima, plenam penè in omnibus secularibus negotijs habens experientiā, sexus fœminei plane uincens conditionem, ita ut manum mitteret ad fortia, & optimorum principum magnificentiam niteretur ęmulari, & eorum studia passu non inferiore sectari. Regnum enim filio adhuc intra puberes annos constituto, tāta rexit industria, tanto procurauit moderamine, ut progenitores suos in ea parte æquare meritò diceretur: cuius quam diù uoluit regi consilio filius, optata tranquillitate gauisus est populus, & prospero cursu procedebāt regni negotia. Verùm attendētes quibus mēs erat leuior, quod eorum studijs, quibus dominum Regem inuoluere nitebantur, dominę Reginæ multum obuiabat prudentia, dominum Regem more aliorum eiusdem ætatis cereum in uitia flecti, monitoribus asperrimis & persuasionibus inducunt, ut à matris tutela se subtrahens, regnum ipse moderaretur auitum. Indignum esse dicentes, Regem, quem omnibus alijs præesse conuenit, quasi priuati filium, semper ad matris ubera dependere. Quæ res sicut ex inconsulta leuitate, uel ex quorundam malitia habuit initium, ita regnum uniuersum paulò minus ualuit cōterere: sicut inferius, cùm de his tractabitur, diligentius docebitur.

Sanguinus Edissam obsidet, & describitur eius ciuitatis situs. Caput. IIII.

EOdem anno illo medio tēporis interuallo, quod inter patris obitum, & eundem domini Balduini in regni promotionem fuit, Sanguinus uir sceleratus, Turcorum inter orientales potentissimus, eius ciuitatis quę olim Niniue dicta est, nunc autem mutato nomine Musula dicitur, & est metropolis eius regionis, quæ olim dicta est Assur, dominus et moderator, maximam & egregiam Medorū metropolim, Edissam nomine, quæ alia magis usitata appellatione Rages dicitur, multitudine magna obsedit, multum pręsumens tum de gentis suę numerositate, & uiribus: tum de simultatibus quæ inter Principem Antiochenum, Raymundum, & eiusdem ciuitatis Comitem Ioscelinum, exortæ fuerant nimis periculosæ. Erat autem eadem ciuitas trans Euphratem sita ab eodem flumine distans itinere diei unius. Prædictus autem Ioscelinus iunior, Comes ciuitatis illius, contra prædecessorum suorum morem, illius dimissa urbis habitatione, circa Euphraten, in loco qui dicitur Turbessel, iugem & assiduam constituerat conuersationem, tum propter loca ubertatum, tum propter ocium. Erat enim longe ab hostiū tumultu, delicijs uacans nec debitam gerens pro tam nobili urbe sollicitudinem. Prædicta uerò urbs Chaldeos, & ex Armenijs imbelles

uiros

uiros, & armorum uſum prorſus neſcientes, ſolam negotiandi artem habentes, habebat domeſticos, raroq; Latinorum frequentabatur acceſſu, pauciſſimos ex eis habẽs ciues. Erat autem ſolis mercenarijs tradita eius cura, neq; ijs etiam pro tempore, uel pro modo exhibitæ militię præſtabantur ſtipendia: ſed plerunq; in annum amplius, pactam petentes pecuniam protrahebantur. At uerò uterq; Balduinus & Ioſcelinus ſenior, poſtq; eundem comitatum adepti ſunt, illuc iugem & manentem conſtituerãt habitationem ex locis finitimis, illuc tam uictus quàm armorum, & aliorum quæ pro tempore erant neceſſaria, copiam, ad omnem ſufficientiam diligenter inferentes: unde non ſolum in ſe tuta poterat conſiſtere, ſed & alijs uicinis urbibus meritò erat formidabilis. Erant autem, ut præmiſimus, inter principem Antiochenum & Comitem inimicitiæ, iam nõ occultæ, ſed quæ etiam uſq; ad odiũ proceſſerant manifeſtũ: unde uterq; pro alterius moleſtijs aut ſiniſtris euentibus modicam aut nullam gerebat ſollicitudinem: imò etiam detrimentis gaudebat & ſiniſtris caſibus lætabatur. Ex ijs o-

mnibus prædictus princeps magnus Sanguinus occaſionẽ colligens, ſecũq; ab Orientali tractu infinitas equitum copias deducens, conuocatis etiam finitimarum urbium populis, urbem prædictam obſidione claudit, & obſeſſis omnem præſtruit adi tum, ita ut nec obſeſſis ciuibus egredi, nec ad eos introire uolentibus, ulla daretur facultas. Sed & uictus & alimentorum quorumlibet, plurimum angebãtur inopia qui obſeſſi erant. Erat autem ciuitas muro circundata ſolido, & turrium excelſarum uallata præſidio, ciuitatis parte ſuperiore: alterum inferius, ad quę ciuibus etiam expugnata urbe, ſecundum poterat eſſe refugium: ſed hæc omnia, ſicut uſui ſolent eſſe contra hoſtes, ſi ſint qui pro libertate uelint contendere, & ſe uiriliter hoſtibus opponere, ſic ſine utilitate iacent, ubi nõ reperitur in obſeſſis qui uicẽ uelit gerere defenſoris. Parũ eſt enĩ in ciuitatibus turres, muros et antemuralia eſſe, niſi ſint qui hæc omnia tueant. Vacuam ergo urbem reperiens, & ex eo obtinendi eam maiorem habẽs fiduciã, locatis in gyrum, et legionibus legionũ primicerijs cõgrua ſtatione diſpoſitis, urbẽ uallat: deinde tormentis & machinis iaculatorijs mœnia debilitat, & crebris ſagittarum immiſſionibus ciues inceſſanter affligens obſeſſis requiem negat. Nunciatur interea, & fama diſcurrẽte diuulgat, quod prædicta Dei cultrix ciuitas, has obſidiõis ab hoſtib.

A iiij fidei &

fidei & nominis Christiani patiebatur angustias: unde ad hunc sermonem fidelium, longe lateq; hæc audientium, liquefacta sunt corda, & zelus armari cœpit, ad ultionem iniquorum. Comes uerò hoc audiens, & facti acerbitate percussus, copias impiger conuocat militares: & serò memor urbis eximiæ, quasi iam defunctæ parat exequias, qui ægrotantis remedia postulātis curam habere noluit: circuit fideles amicos sollicitat, Antiochenum Principem dominum suum suppliciter monet, & attentius per nuncios hortatur, ut eius compatiatur laboribus, & urbem prędictam à iugo futurę liberet seruitutis. Peruenerunt etiam huius tam sinistri casus nuncij ad Regem Hierosolymorum, obsidionis circa prędictam urbem & angustiarū, quas ciues eius patiebantur, certitudinem attestantes. Domina autem Regina, quæ regni moderabatur imperium, communicato cum proceribus consilio, Manassem regium constabularium, cōsanguineum suum, Philippum Neapolitanū, Helinandū Tyberiadensem, unà cum militari multitudine, illuc sub omni celeritate dirigit, ut optatum domino Comiti, & afflictis ciuibus ministrent solatium. Princeps uerò Antiochenus, de Comitis gaudens aduersitatibus, non multū attendens, quantum communibus debeat utilitatibus, & quod personale odium in publicam non debet redundare lęsionem, occasiones colligit, dum petitum differt subsidium ministrare.

Capitur ciuitas, & populus eius occiditur. Caput V.

AT Sanguinus interea obsessos continuis urgens assultibus, omnia nocēdi percurrit argumenta, nihil intentatum relinquit eorum quæ ciuibus possunt augere molestiam, & sibi ad obtinendum locum possint tribuere facultatem. Immissis igitur fossoribus per scrobes & subterraneos meatus, secus murum ducit cuniculū, suffossumq; opus stipitibus sustentat suppositis: quibus igne consumptis, decidit ex magna parte murus, & hiatum hostibus peruium plusquàm centum dedit cubitorum. Hostes igitur aditum pro uotis habentes, cōfluentes, undiq; in urbē ingrediuntur legionibus, & quos de ciuibus habent obuiam gladijs perimunt, conditioni, ætati aut sexui non parcentes: ita ut de ijs dictum uideretur, Viduam & aduenam interfecerūt, & pupillos occiderunt iuuenem simul ac uirginem cum homine sene. Capta igitur urbe, & hostium gladijs tradita, qui prudentiores erant ex ciuibus, uel magis expediti, in præsidia, quæ in urbe esse diximus, cum liberis & uxoribus, ut uitę saltem, licet tempore consulerent modico, se contulerunt: ubi tantus in introitu concurrentis populi factus est tumultus, ut præ turba comprimente, multi miserabiliter suffocati interierint: inter quos & reuerendissimus uir, Hugo, eiusdem ciuitatis Archiepiscopus, cum quibusdam suis clericis eodem dicitur modo occubuisse. Huius tamen miserabilis euentus culpam nonnullā in prædictum refundunt Antistitem, qui prædicto interfuerunt negotio. Nam cùm pecuniam collegisse diceretur infinitā, quam erogans militibus, urbi posset esse auxilio, maluit opib. auarus incumbere, quàm populo consulere pereunti: unde factum est, ut auaritiæ fructus colligens, mortem cum popularibus sortiretur indifferentem: ab auditu etiam malo, nisi misericorditer dominus subueniat, non multum securus. Talibus enim terribiles loquuntur scripturæ, dicentes: Pecunia tua tecum sit in perditionem. Sic igitur dum Princeps Antiochenus, odio uictus indiscreto, differt fratribus debitum auxilium ministrare: dumq; Comes aliena præstolatur suffragia, urbs antiquissima, & nomini Christiano à temporibus Apostolorum deuota, uerbo & prædictione Apostoli Thaddei, ab infidelium superstitionibus eruta, indebitæ iugum passa est seruitutis. Dicitur in eadem urbe & corpus beati Thomæ Apostoli, & beati Abagari regis corpus esse sepultum. Hic est Abagarus, toparcha illustris, cuius epistola ad Dominum Iesum Christum missam, Eusebius Cęsariensis, in historia sua quam ecclesiasticam nominat, asserit: quem & Domini dignum rescripto docet, utriusque ponens epistolam, & in fine ita subiungens, Hæc in Archiuijs publicijs Edissanæ urbis, in qua tunc Abagarus regnauit, ita descripta reperimus in ijs chartis, quę gesta Abagari Regis seruata antiquitus continebant. Sed hęc hactenus, nunc ad historiam redeamus.

Trans-

Trans Iordanem castrum, cui nomen Vallis Moysi per regem acquiritur. Caput VI.

HVius domini Balduini, anno primo quo regnare cœpit, Turci quidam fauentibus, & uocantibus locorum incolis, castrum quoddam nostrũ, cui nomen Vallis Moysi, in Syria Sobal, quæ est trans Iordanem, occupauerant. Est autem prædictũ oppidum, iuxta aquas contradictionis: ubi Moyses populo Israëlitico uociferante & deficiente præ siti, ex silice fluenta produxit, & bibit populus uniuersus & iumenta eius. Cognito itaq; quod prędictum municipium hostes, nostris qui in eo erant occisis, detinerẽt, congregatis undiq; militaribus copijs, dominus Rex, licet adhuc teneret nimium, illuc proficiscitur: & transiens cum suis expeditionibus, uallem illustrem, ubi nunc mare mortuum, quod & Lacus Asphaltites dicitur, interiacet, secundæ Arabiæ, quæ est Petracensis, in finibus Moab, montana conscendit. Inde Syriam Sobal, quę est tertia Arabia, quę hodie uulgo dicitur Terra montis regalis, percurrentes, ad locum perueniunt destinatum. Indigenę autem regionis, comperto nostrorũ aduentu, cum uxoribus & liberis in præsidium se contulerant, præsumentes de loci munitione, eo quod inexpugnabilis uideretur. Vbi nostri loci uidẽtes difficultatem & insuperabile munimen postquam aliquot diebus saxa contorquenda, crebris sagittarũ immissionibus, & alijs nocendi argumentis, inutiliter operam consumpserant, ad alia se dirigunt consilia. Erat autem tota illa regio oliuis consita pinguibus, ita ut instar nemorum condensorum, uniuersam terræ superficiem obumbrarent: unde regionis habitatores, sicut & eorum progenitores, sibi uictum omnimodum propagabãt: qui bus deficientibus, omnino uiuendi spes eos destitueret. Has igitur extirpare & dare incendijs decretum est, ut saltem hoc damno deterriti, & succisis oliuetis desperarẽt, & Turcis qui in municipium se contulerãt traditis uel exclusis, nostris castrum restituerent: quod conceptum fructuoso non caruit euentu. Nam protinus ubi succidi amicas uiderunt arbores, mutato consilio, ad alia se conuertunt studia: & conditionibus interpositis, quod Turcis quos introduxerant, liber & sine periculo pateret exitus: quodq; eis & eorum uxoribus & liberis non imputaretur ad mortem, quod deliquerant, castrum domino Regi restituerunt. Recepto itaq; municipio, & custodib. in eo locatis, alimentorum quoq; immissa copia, simulq; & armorum: D. Rex cum suis, consummato negotio, quod in primis regni sui auspicijs occurrerat, uictor, & sospes cum uniuerso exercitu, reuersus est ad propria.

Sanguinus moritur, dum obsidet Cologembar. Succedit ei filius eius Noradinus. Caput VII.

SAnguinus interea, de quo supra fecimus mentionem, subiugata urbe Edissana, tanto in immensum elatus successu, apposuit & ciuitatẽ munitam, supra Euphratis fluenta sitam, Cologenbar nomine, obsidere: in cuius obsidione dum perseueraret, tractante & disponente prędictę urbis domino, cum quibusdam cubicularijs & familiaribus eius eunuchis, nocte una uino æstuans, & præ nimia crapula supinus iacens in tabernaculis suis ab eisdem domesticis suis, gladijs confoditur. De quo quidam nostrorum, nunciato eius interitu, sic ait:

Quam bonus euentus, fit sanguine sanguinolentus,
Vir homicida, reus, nomine Sanguineus.

Qui autem eum interfecerunt, à domino urbis obsessæ, ex condicto intra mœnia recepti, ultrices consanguineorum extincti manus effugerũt. Fugit autem & uniuersus eius exercitus, domini solatio & prouisione destitutus: cui defuncto successerunt eius filij alter apud Mussulam, introrsum in oriente: alter apud Alapiam, natu posterior, nomine Noradinus, uir prouidus & discretus, & iuxta traditiones illius populi superstitiosus, timens Deum, fœlix quoq;, & paternæ ampliator hæreditatis.

Nobilis quidam ex Damascenis, Bostrensis ciuitatis procurator, cum Rege proficiscitur: & exercitus regni uersus Bostram properat. Amardus Damascenorum procurator factum nititur impedire. Caput VIII.

NOn multo pòst tempore, anno secundo regni domini Balduini, nobilis quidam satrapa Turcorum, ex caussis quibusdam, Meieredin regis Damascenorum indignationem sustinens, & procuratoris eius Meheuedin, qui alio nomine Ainardus dicebatur, gratia destitutus, cuius multo maior quàm ipsius regis in uniuersis Dama

sis Damascenorum finibus erat auctoritas: ad dominum Regem & matrem eius, cum honesto comitatu uenit Hierosolymã, asserens, quod si dominus Rex honestam, & pro boni uiri arbitratu sufficientem ei uellet assignare compensationẽ, ipse Bostrensem urbem, cui præerat, unà cum oppido Selchar, Christianis resignaret. Est autẽ Bostrum primæ Arabiæ metropolis, quæ hodie uulgari appellatione Bussereth dicitur. Erat porrò idem nobilis homo, ut dicebatur, Armenus genere, corpore procerus, facie uenusta, uirilem tota corporis animositatem habitudine prætendens, eratq; ei nomen Stantais. Cõuocatis igitur huius rei gratia uniuersis regni Principibus, & deliberationis partibus cõgruo libramine pensatis, audita tanti uiri aductus caussa, placuit omnibus de communi cõsilio, ut de honesta & competente recompensatione, supradicto satisfiat uiro, & conuocatis exercitibus, ad Bostrenses partes dirigantur expeditiones: maximum enim & Deo acceptum regni iudicauerat incrementum, si Christianæ fidei & nostræ iurisdictioni, per huius operam, iure perpetuo possit accrescere ciuitas prænominata. Pactis igitur hinc inde ad congruam consonantiam redactis uniuersus regni populus uoce præconia congregatur, & implorato de superius auxilio, uiuificæ crucis ligno secum assumpto salutari, tam dominus Rex, quàm principes omnes, Tyberiadem usq; perueniunt: ubi circa pontẽ, unde ex mari Iordanis fluenta se diuidunt, castrametantur. Porrò prędictus Amardus, cum domino Rege, sicut & cum patre eius fœdus prius inierat, & pacem temporalem unde oportebat eum præmoneri solenniter, ut ad resistendum præparandumq; se, & cõuocandum exercitum legitimas pro more regionis haberet ferias, ne si repentè & ante sollennem cõmonitionem, intra suos fines, hostiliter dominus Rex ingrederetur, contra legem pactorũ uideretur uersatus. Missis igitur nũcijs, ad eundem procuratorem, dum ille tanquam uir sagacissimus ex industria differt dare responsa, iam penè mensis præterierat. quo medio tempore nõ cessauit tam prece quàm precio, omnes finitimos suæ gentis proceres, in sui subsidium, longè lateq; cõuocare: quibus undiq; ad infinitatem nimiam congregatis, domino Regi & principibus mandat, dicens: Contra legem initi fœderis, in terram domini mei paratis intrare, & seruum eius contumacem, & contra debitę fidelitatis iura uersantem, indebito protegere laboratis patrocinio: rogamus humiliato in preces animo, quatenus ab iniusto dominus Rex desistat proposito, pactorũ prius initorum tenorem conseruet illibatum. Nos parati sumus, domino regi uniuersas cum omni integritate impẽsas, quas pro hac expeditione fecit, refundere. Ad hæc rex de communi consilio dedit responsum, dicens: Nos pactorum & fœderis concepti, nullatenus intendimus uiolare tenorẽ: sed quia prædictus nobilis homo ad nos uenit, ut nobiscũ familiariter loqueretur, nõ possumus homini in regno nostro spem habenti, cum nostra honestate ita penitus deesse. Sufficiet autem nobis, ut in urbem quam nostro deseruit intuitu, eum introducere sine difficultate liceat: postquam autem in suum se tecepit municipium, tractet eum dñs suus patrijs legibus, & secundũ merita sua eidem præmia largiatur: nos enim siue in eundo, siue in redeundo, regi Damasceno amico nostro, omnino autore Domino, sicut tenemur, declinabimus iniuriam irrogare. Erat autem hic Amardus, uir prudentissimus, & populi nostri amator: qui cum haberet tres filias, unam illarum dederat prædicto Damascenorum Regi, alteram Noradino Sanguini filio: tertiam cuidam egregio militi, Marguart nomine. Habebat ergo regni curã, tum quia regis erat socer, tum quia uir circũspectus erat plurimum. Rex aũt deses, ebriosus, & epulo, libidineq; totus diffluebat, ac solis uacabat delitijs. Is (ut diximus) gentis nostræ gratiam, quibuscumq; poterat obsequijs mereri, satagebat, & quibus solent amici comparari, merita in eo non erãt ociosa. Quod utrum ex animo & ex dilectionis synceritate procederet, an inuitũ impelleret necessitas, inter prudentes quęrebañ. Poterat sane utrunq; esse in causa: nam generũ suum Noradinũ, sicut & patrẽ eius prius, suspectũ habebat nõ modicũ, ne regẽ iterũ generum suum, uirũ prorsus inutilẽ, & crassa supinũ ignorantia, regno, & se ab administratione detruderet. Inde erat maximè, quod nostrorum sibi necessariam reputans gratiam, omni uia qua poterat ad eam obtinendam aspirabat. Videbatur uir discretus præsagiẽtem habere spiritum: nam quod uerebatur accidit: statim eñi eò mortuo,

prædictus Noradinus, consentientibus sibi Damascenis, illo qui regnabat uiolenter excluso, regnum occupauit. Elaborabat ergò fideliter, ut dominus rex, refusis sibi expensis, quos pro uocanda fecerat expeditione, ad propria rediret indemnis: & proculdubio minus hostiliter in eo facto, contra dominum regem & Christianum exercitum se habuisset, si conuocatas exteras nationes, pro suo potuisset arbitrio cohibere. Multa enim fidei, synceritatis, & constantiæ illius in populis negocijsq;, certo rerum experimento cognouimus argumenta.

Procedens exercitus, infinita sustinet pericula. *Caput* IX.

VErùm dum hęc nunciarent legati, inter quos præcipuus quidam domini regis familiaris, Bernhardus Bachet: populus cœpit acclamare, eundẽ Bernhardum proditorem esse, nõ esse populo Christiano fidelem, quicunq; disuasionibus huic negotio uellet dare impedimentum. Magnis etiam uocibus cœpit plebs indiscreta clamare, procedendum esse, urbem tam nobilem non facile esse deserendam: grates habendas nobili uiro, & eius per omnia propositum amplectendum uiriliter & deuotè, qui tantũ Christianitati obtulisset seculis memorabile beneficium, & pro eo usq; ad mortem decertandũ. In hoc itaq; tanto tumultu, præualuit populi sententia, spreto consilio sanius affectorum. Compositis igitur sarcinis, & solutis castris, uersus prædictum oppidum iter dirigunt: transitaq; cauea Roob, in planiciem peruenerunt, quæ dicitur Medan, ubi singulis annis Arabum & aliorũ Orientaliũ populorũ solent nundinæ conuenire solennes. ubi tanta hostiũ nostris cœpit occurrere multitudo, ut qui prius cœpto insistendũ esse, & in negotio procedendũ acclamauerant, redire si fieri posset, præoptarent, & iudicarent utilius. Visis tamẽ hostiũ cuneis, & stupentes multitudinem, nostri accingunt se tanquã præliaturi. Rex uerò de consilio eorum qui rei militaris habebant experientiam, castra protinus iubet locari: quibus compositis, curam corporis, prout in arcto positi poterant, agentes, noctẽ illam duxerunt insomnẽ. At uerò hostes multiplicati supra numerum, legiones nostras undiq; uallantes, quasi manubias & uilia mancipia nostros proculdubio in crastino compeditos fore non dubitabant. Nostri uerò continuis excubijs se obseruantes prudenter, et uirorum fortium circa se tota sollicitudine impleuerunt officia. Manc autem facto, communicato consilio, nostri procedendum esse decernunt: nam redire, cùm ignominia plenum tum uidebatur penè impossibile. Verum hostes circumpositi utrinque impedire uidentur. Tandem nostri animosius insistentes, per medias hostium acies, uiam ferro aperiunt, & ad destinatum unanimiter locum contendunt: sed loricis, cassidibus, simul clypeis onusti, lento incedebant gradu, hostium etiam circumposita multitudine præpediebantur. At uerò equites, licet expedientius possent incedere, peditũ tamẽ oportebat in incessu corformes fieri manipulis, ne dissoluerentur agmina, & irruendi super cuneos hostibus daretur occasio. Compatiebantur itaq; sibijnuicẽ cohortes, & quasi uir unus effectus erat populus uniuersus. Tanta enim equitibus pedestriũ turmarũ erat cura, ut ipsi de equis descendentes, cõmunicato cũ eis labore, fessis pro uehiculo se exhibentes, itineris molestiam redderẽt leuiorẽ. Hostes tamen interea crebris sagittarũ immissionibus exercitũ fatigantes, multiplicatis molestijs, nostrorũ cohortes dissoluere nitebãtur. Nostri aũt è diuerso, quanto ad hoc magis eos uident instare & importunius, tanto sibiinuicẽ coherere magis, & cœpto insistere feruentius itineri nõ formidabãt. Accedebat ad maiorẽ molestiarũ cumulũ, sitis aspera ex laboris difficultate, & æstatis caumate geminata. Erat quoq; eis iter per loca arida & inaquosa: tota enim illa regio fontes nescit. uerùm hyeme solent aquas colligere lacunis tam naturalibus q̃ manufactis, pluuiales. Acciderat aũt illis diebus, unde & hæ ipsæ factæ erant inutiles: nam tanta fuerat pauloantè locustarũ in ea prouincia præter morem intemperies, quod omnes huiusmodi piscinas tabo infecerant, & aquę usum reddiderant abominabilem putredine, quam morientes intulerant. Hæc autem, qua nostris iter erat, regio dicitur Traconitidis: cuius in Euangelio Lucas facit mentionẽ, dicens: Philippo autem Itureæ & Traconitidis regionis tetrarcha. Videtur autem nobis à draconibus dicta, dracones enim dicuntur occulti & subterranei meatus,

quibus

quibus illa regio abundat: nam penè uniuersus illius regionis populus in speluncis et cauernis habitat, & in draconibus habet domicilia.

Ad locum peruenientes destinatum, ciuitatem reperiunt ab hostibus occupatam, & infecto negotio reditus indicitur. Caput X.

TRanscursa igitur cum summo periculo regionis illius parte, circa horam diei nouissimã ad locũ perueniunt, qui antiquo Adratum uocabulo dicitur, nũc aũt uulgari appellatione dicitur ciuitas Bernhardi de Stampis. Est autem una de suffraganeis, quæ ad Bostrensem metropolim habet respectum: ubi adiunctis illius loci incolis, ad hostium numerum maior nostris accessit molestia: ubi & de cisternis, quarũ ora uidebant patentia, & sine difficultate haurire aquas se posse nostri cum arbitrarentur, demissas situlas non sine damno amittebant: nam qui intus latebant in cauernis subterraneis funes præcidentes quibus hauriendi adligata erant instrumenta, funes remittebant decurtatos: & spe potus delusos, ad maius cõpellebant sitis dispendium, dum in hauriendis aquis frustra diutius laborabant. Sic igitur quatuor diebus cõtinuis, nunquã indulta requie, nostri afflicti sunt incessanter, uix noctibus habẽtes ocium ut necessitatibus corporis quocunq; modo satisfacerẽt. Augebatur præterea per singulos dies hostium numerus, nostrorum uerò decrescebant agmina, alijs interemptis, alijs saucijs letaliter: alij uerò de uita desperantes, & nimia percussi formidine sarcinarum & impedimentorũ augebant turbam, intra equos delitescentes, & simulãtes impotentiam, ne ad sustinenda hostilis impetus onera, egredi compellerentur. Tanta autem sagittarum & missilium pene continua supra nostrum exercitum erat densitas, ut grandinis aut imbriũ instar descenderent, & uniuersa tam homines quã iumenta telis consita uiderentur. Mirari poterant intuentes, aut hostes in iaculando tantum posse, aut nostros tantum patientiæ inuincibilis continuare laborem. Instabant & nostri, telis & sagittarum immissione nihilominus: sed hostium exercitus, discursus habens liberiores, rarius sagittis lædebantur nostris. Quarta demum die continuatis cum tanto periculo itineribus, ad locum destinatum appropiantes, urbem eminus contuentur: ubi cum multa difficultate, hostibus uiolenter exclusis, aquas intra rupes modice scaturientes, occupãt, & circa eis castrametantur: ubi refectioni uacantes aliquantulum, corporibus quantũ permittebatur indulgent. Ea nocte ibi qualem qualẽ nostri habentes requiem, diem expectabãt cum summo desiderio sequentem: cũ ecce intempestæ noctis silentio, ex urbe prædicta quidã latẽter egressus, per medias hostium acies ad nostrum se contulit exercitum, infaustæ legationis baiulus. Qui statim ueniens, ad Regẽ se postulat introduci, uerba dicens se habere secretiora quæ perferat. Admissus ergo, cõuocatisq; principibus, simulq; & illo nobili uiro, qui eiusdem ciuitatis magistratum administrauerat, & nos in pręsentia duxerat pericula: nunciat, urbẽ uxore eiusdem nobilis uiri prodente, hostibus traditam, & eorũ introductos satellites, arces & præsidium, exclusis alijs, obtinere uniuersum. Hoc infœlici rumore mente nostri plurimum consternati, quid facto opus sit deliberant: tandẽq; uisum est expedientius, reditum ad propria, cum quocunq; periculo, maturare. Fuerunt tamen nonnulli de maioribus regni principibus, qui domino Regi secretius in aurem cõsulerent, quatenus assumpto sibi uiuificæ crucis ligno, equum domini Ioannis Gomar, qui omnes alios exercitus equos celeritate & laboris patientia longè superare dicebatur, conscenderet, & solus suæ consuleret saluti. Hoc aũt dicebãt, omnino desperantes de reditu, & omnium stragem timentes in proximo futuram. Quod uerbum rex, licet infra annos puberes constitutus (significans qualis in maiore ætate futurus esset) regia spreuit magnificentia, dicens: Propriam se omnino contemnere salutẽ, si tam Deo deuotus populus casu tam flebili deperiret. Videntes ergo regem eorũ monitis, licet ex affectu pio prodeuntibus, non acquiescere, ad alia se conuertũt studia, & de reditu tractare incipiunt, uidentes non sine uniuersorũ strage ad ulteriora se posse procedere. Tunc primũ cœpit spe tanta deiectis, & euacuatis, uidentibus omnes suos conatus, labor duplo cõtingere molestior. Nam etsi prius dura nimis, & penè intolerabilia, & quibuslibet quę accidere possent nõ inferiora passi essent, spes tamẽ & fiducia obtinendi ciuitatẽ, laborantiũ animos cõfouens, ad tolerantiã gratis

quibusdam

stimulis accendebant. Videntes ergò se prorsus spe delusos, firmũ fixumq; quod pro posuerant decernentes, ad iter se accingunt, uoce præconia reditu cũctis significato.

Rediens exercitus, intolerabilia patitur pericula: stupent hostes nostrorum perseuerantiam. Caput XI.

REddita igitur terris die, ecce Norandinus in auxilium soceri uocatus, infinita secum trahens Turcorum agmina, ab urbe prædicta ueniens, ad hostium se cõiungit cohortes. Nostri uerò ad redeundum, secũdum propositum iter arripiunt. Quod uidentes aduersarij, clamoribus obstrepentes, obuiam se dare contendunt, ut impedi aut regressum. At nostri ipsa difficultate, quę undiq; premebat, facti animosiores, obuias acies gladijs & ferro dissoluentes, uiam sibi cum summo periculo & strage suorum uiolenter arripiunt. Erat autem nostris indictum publicè, ut defunctorum corpora camelis & alijs animalibus ad sarcinas deputatis imponerent, ne nostrorum considerata strage, redderentur fortiores inimici: debiles quoq; & saucios, iumentis imponi mandatur, ne omnino nostrorũ aliquis aut mortuus aut debilis crederetur. His etiam datum erat in mandatis, ut gladios educentes, saltem speciem ualidorum exprimerent. Mirabantur itaq; hostiũ prudentiores, quod de tanta immissione sagittarum, de crebris conflictib. de tanta sitis puluerís, æstus immoderata molestia nullus unquã mortuus aut deficiẽs inueniretur, populũ iudicãt ferreum, qui tot, tamq; cõtinua pos sint tam perseueranter sustinere dispendia. Vidẽtes porrò hostes, quod sic nõ proficerent, ad alia se conuertunt molimina: erat sanè regio tota uepribus & frutetis humilibus, cardonibus aridis, & synapis sylua, ueterib. stipulis & frugibus iam maturis obsita: his omnibus ignem subijciunt, uento nostris obuio somitem & uires ministrante. Hic incendij uiciníoris afflatu, fumiq; occurrentis nube densissima, nostris ingeminatur molestia: cum ecce ad uenerabilem uirũ dñm Robertũ Nazarenum archiepiscopum, qui crucẽ Dominicã baiulabat, omnis populus cum clamore & eiulatu conuersus, postulabat cum lachrymis, dicens: Ora pro nobis pater, & per hoc uiuificæ crucis lignum, quod manibus gestas, in quo nostræ salutis autorẽ credimus pependisse, erue nos ab his malis, nam diutius sustinere nõ possumus. Erat autem populus, in modum fabrorum officinas exercentium, uento agitante fuliginẽ, tam facie q; toto corporis habitu, nigredine factus decolor, & tam æstatis quàm incẽdiorũ caumate duplicato, ad supremum afflictus siti, supra uires laborabat. Ad has itaq; gemẽtis populi uoces, uir deo amabilis, contritus corde, & animo ualdè compatiens, salutare lignum erigit contra incendia, quæ illi totis uiribus procurabãt: & inuocato de superius auxilio, statim adfuit uirtus diuina, & in momento conuersis in oppositũ flatibus, incendia tetra simul cum fumi caligine in hostes, qui nostrum præcedebant exercitum, se dirigunt: & quæ in nostram parauerant læsionem, in suam uident retorta perniciem. Stupent hostes nouitate miraculi, & singularem reputant Christianorum fidem, quæ tam præsens à Dño Deo suo pro uotis impetraret beneficium. Suis ergò occupati necessitatibus, nostris aliquam indulgent requiem, & ad tempus respirare concedunt.

Mittitur ad hostes pro pace legatus: quidam nobilis de hostibus cadit: dissoluitur hostium exercitus: noster liberius proficiscitur. Caput XII.

DVm uerò his tam intolerabilibus noster exercitus premeretur malis, diffidẽtes de uulgi patientia maiores, & qui sensus habebant magis exercitatos, regem adeunt, persuadent ut legatio ad Amardum dirigatur, pacem postulans sub conditione qualibet, dum solummodo ad propria possit redire exercitus. Eligitur ad hoc quidam qui suspectus habebatur, quod alia uice in legatione simili contra Christi populum malitiose uersatus fuisset: tamẽ propter linguę commerciũ, quod habere dicebatur familiare plurimum, iterum id ei muneris iniungitur. Dumq; ei persuaderetur, ut fideliter iniunctum exequatur officium, dixisse perhibetur: Iniustè, & pręter meritum suspectus habeor: uado tamen: quod si obiecti reus sum criminis, nunquam mihi reditre concedatur, quin hostium gladijs confossus inteream. Datam ergò in se mortis sententiam miser homo, diuino iudicio expertus est statim: nam antequam ad hostes perueniret, & legationis functus esset munere, armis hostiũ cõfossus interijt. Conuenerãt ad eãdẽ expeditionẽ quatuor inclyti Arabũ principes fratres, illustris & eximij

B Arabum

Arabũ satrapæ filij, qui dictus est Merel, cum innumera suorũ manu:hi dum nostros ex latere proteruis nimis assultibus uexarent instantius: nostri autem proposita lege ad eos erumpere non auderẽt,ne si contra rei militaris disciplinam ordines soluerent, duriorem in se tanquam locorum desertores experirentur sententiam:unus de familia Turci illius, qui nobiscum erat, non ferens illorum factum, & à nostris iniuriam propulsare cupiens,uitæ prodigus, & legis propositæ immemor, equum uiriliter admittens,in unum ex illis quatuor hastam quam manu gestabat,dirigens,gladio transuerberat in medio suorum agmine,& ad terram deiecit exanimem, seq; statim sanum & incolumem in nostrum recepit exercitum. Factus est ergò circa corpus defuncti, populi cõcursus innumerabilis:& cognito quod iam infelicem exhalauerat animam, in uocem erumpunt flebilem,& doloris immensitatem fletus ubertate testantur. Nostri uerò lætantes,diligenter quærunt quis nam esset, qui tanto se obiecerit periculo, cuius tam insigne factum gloriam meruerit perennem: cognitoq; quod uir alienigenus,& cui legem propositam licebat ignorare,eo maximè,quod linguæ commercium non habens,edictum publicum non intellexerat, licet cõtra rei militaris disciplinam egisse non dubitaretur,tamen uiris ignaro clementer indulgent,& uiri factum amplectentes,non tam ratione quàm euentu cõmendabile:soluitur quoq; ex ea parte hostium cuneus,& liberiora habens noster exercitus spacia,angustias quas patiebaĩ locis redimit patentioribus. & iam continuato per aliquot dies itinere,uẽtum erat iterum ad Caueam Roob:quem locum,quoniam angustus erat, & periculosus poterat esse transeuntibus,principes consulto iusserunt declinare.Prædictus uerò Damascenorũ procurator Ainardus, uidens quod Rex cum suis exercitibus uersus prædictam uallem properabat, missis nuncijs offert, quod si ei bonum uideretur, trans Caueam ei faceret honeste prandium præparari: nouerat enim, per dies aliquot exercitum alimentorum inopia laborasse. Quod uerbum utrum ex dilectionis syncœritate processerit,an ex dolo,uolens nostras expeditiones in periculosarum uallium angustias immergere,pro certo non habemus compertum.Regulariter tamen creditur esse traditum,quod hostium munera merito etiam habeãtur suspecta. Generali ergo decreto, decernunt uia superiore,quoniam planior & minus periculosa erat,incedere. Cumq; ducem non haberent qui agmina præiret, & locorum per quæ transituri erant haberet peritiam,ecce subito cohortes præcedens miles quidam ignotus,albi sessor equi, rubei coloris uexillum baiulans,lorica indutus,curtis usq; ad cubitos manicis,antecedebat exercitum. Hic tanquam angelus Domini exercituum, uiarum sequens compendia, & ad aquas ducens prius incognitas, congruis & commodis stationibus castrametari docebat.Sic igitur cùm quinq; diebus, usq; ad prædictã Caueam uix peruenissent expeditiones,tribus postea sub tam dicto Duce, & itineris præambulo iter agentes,Gadaram usq; perueniunt.

Perueniunt Gadaram nostræ Legiones: describitur locus, & ad propria reuertuntur exercitus. Caput XIII.

Sita est Gadara in ea regione quæ Decapolis dicitur,de qua in Euangelio: Exiens Iesus de finibus Tyri,uenit per Sydonem ad mare Galileę,inter medios fines Decapoleos.In hac,sicut & nomen indicat,sunt ciuitates decem:Hippus,Pella,Gadara, de qua hic nobis sermo est,cum alijs septem.Ad quam,quoniam in confinio hostium & nostro sita est, cùm peruenissent primæ nostrorum legiones, tunc denuo quasi rediuiuo malo & recrudescente insania furere cœperũt hostes, circa postrema agmina: sed uidentes quod non proficerent,& quod nostri in sua iam se contulerant,fumo,caloris intemperie,tædioq; fatigati,solutis agminibus ad propria redire cœperunt. Nostri quoque nihilominus, transcursa nocte illa, maiore solito tranquillitate, exhausti præ labore, debitam corporibus exhibentes indulgentiam, die sequente ad urbem Tyberiadensem perueniunt. Asserunt autem unanimiter, quibus illius facti adhuc plenior famulatur memoria, quod hunc, ut diximus, ducem itineris nemo nouerit: nam cùm uentum erat, ut castrametaretur exercitus, subitò disparuit, nec uspiam in castris uidebatur,mane uerò iterum exercitum anteibat. Non habet præsentium hominum memoria,quod Latinorũ tempore,in toto Oriente,absq; manifesta hostium uicto-

uictoria,tam periculosa fuerit expeditio. Domino igitur Rege in regnũ reuerso, cruce quoq; Dominica Hierosolymis restituta, gauisus est populus qui remanserat, reuerso ad se populo, dicẽs: Mortuus fuerat, & reuixit: perierat, & inuentus est. Postmodum uerò idem nobilis homo, ab Ainardo uocatis urbis pacificis in dolo, quasi sub specie reconciliationis, male nimis tractatus est: nam oculis erutis, in summa ægestate & miseria, uitam miserabiliter infœlicem finire coactus est.

Ciues Edissani Comitem uocant: Comes accelerat, & urbem ignorantibus recepit hostibus. Caput XIIII.

DVm hæc circa nos gerũtur, in partibus Edissanis, factum miserabile, scriptis innodari dignum, accidit: quod ut plenius intelligatur, altius aliquantulum repetenda est historia. Mortuo Sanguino, maximo nominis Christiani persecutore, Noradinus filius eius, dum de successione in patris principatum, apud Mussulam sustinet quæstionem, &, circa id in partibus illis detinetur occupatus, uidentes Edissani ciues, quod pauci de familia eius in ciuitate essent residui, qui ad tuenda præsidia erant deputati, reliqua autem populi pars uniuersa fide polleret Christiana, occultè dirigunt nuncios ad prædictum Comitem Ioscelinum, significantes, urbem Turcis esse uacuam, exceptis paucis qui præsidia seruabant, solis ciuibus relictam. Erant autem & à diebus Apostolorum, & fuerant illius ciues urbis in Christi fide radicati, & fundati: ita ut, sicut aliâs dictum est, aut rarissimus, aut nullus alterius professionis homo inter eos habitaret. Orant etiam & communi monent instantia, ut militaribus copijs sine mora congregatis, ad urbem acceleret, eamq; tradentibus ciuibus, sine periculo & sine difficultate recipiat. Ille uerò cum omni celeritate, assumens sibi dominum Balduinum de Mares nobilem & potentem uirum, & uniuersam illius regionis tam equitum quàm peditum militiam, transito repente fluuio Euphrate ad prædictam, cum omni comitatu suo de nocte repentinus accessit: ubi à ciuibus intempestæ noctis silentio dormientibus, ijs qui ad uigilias erant deputati funibus & scalis sunt intromissi, qui cæteris foris expectantibus portas aperirent. Quibus apertis, immissis omnib. indifferenter, statim per urbem discurrentes, quotquot habuerunt de hostibus obuiam, in ore gladij peremerunt. Fugit tamen eorum pars quædam, & mortis declinans periculum, in præsidia se receperunt. Obtinuit ergo Comes, & Christianus qui cum eo erat exercitus urbem eo modo per dies aliquot. Præsidia tamen quoniam uictualibus, armis & militia instructa erant, & munita diligentius, cõpræhendere non uoluit: maximè cùm neq; machinas, neq; unde fieri posset materiam aut secum detulisset, aut in tota urbe reperisset.

Noradinus occurrit: urbem obsidet, nostros angit miserabiliter. Caput XV.

DIriguntur igitur, qui de successu qui acciderat, nostros longè lateq; positos certificent nuncij, & ad subsidium inuitent finitimos, quatenus eorum suffragio, urbem quam sic Domino fauente receperant, perpetuò obtinere; & cultui conseruare Christiano possint. Quibus auditis lætatus est ubiq; populus Christianus: & secundum multitudinem doloris, quam de illius urbis captiuitate conceperat, uiden tur in ea mensura recepisse consolationem. Sed extrema gaudij luctus occupat, & subitò uersa est in mœrorem cithara, & dolor natus rediuiuus peior priore. Noradinus enim audiens, quòd Comes prædictam urbem tradentibus ciuibus receperat, corrogatis undiq; ex omni orientali tractu militaribus copijs, & populis uicinarũ urbium, uoce præconia in unum congregatis, adest subitò, & urbem in circuitu dispositis legionibus uallat obsidione. Erat itaq; nostris, sicut scriptum est, Foris gladius, & intus pauor. Nam hostiles exterius acies, exitũ negãt, parant prælia, mortẽ intentãt: interius, qui in præsidijs intra urbem erant, terrorem incutiunt, & assiduis molestant uexationibus. Nostri porrò inter tot angustias ignari quid faciant, consuluerunt apud se, & frequenter mutãt consilia, sed ad quamlibet deliberationis partem se uertentes, nihil tutum reperiunt, nullum sine mortis discrimine rei exitum inuenieẽtes. Tãdem pro loci & temporis conditione, uisum est uniuersis expedire, quod quocunq; periculo, quocunque mortis discrimine, urbe sit egrediendum. Nam satius esse non dubitant, cum hostibus temere congredi, & gladijs iter aperire, ut saluti consulatur, quàm ob-

sidionem sustinere:qua urgente,aut omnes gladio pereant, aut inopia alimentorum compulsi, hostium uinculis mancipentur, & duram & omni mortis genere deteriorem subire cogantur seruitutem. Placuit omnibus hæc sentētia: & licet periculosa esse nimis,habito tamen respectu, ad alia quæ accidere poterant deteriora compendio fiot iudicatur. Audientes hæc ciues, quorum opera & studio Comes cum suis introductus erat, quod omnis resistendi spes & uia salutis defecerat,timentes, ne si post Comitis exitum in urbe remanerent,morte grauissima punirentur, eo quod huius facinoris uiderentur esse authores, assumptis uxoribus & liberis cum Christiano exercitu egredi,& dubiam cum fratribus fortunam experiri, eligunt potius, quàm morte certissima occumbere, aut iugum sub infidelibus hostibus durissimæ pati seruitutis, omni genere mortis amplius formidabile.

Comes cum suis egrediens,ad propria redire contendit:insequitur Noradinus,obtruncat excercitus, Comes fuga elabitur. Caput XVI.

PAtefactis igitur portis,quasi id singulare remedium,et unica uia sit salutis,omnes certatim egredi contendunt:& licet per medios hostium cuneos ferro iter aperiendum esse non dubitent,leue tamen iudicāt,quicquid accidere potest,urbem egressis. Interea de hostibus nonnulli referantibus eis aditum qui erant in præsidijs in urbem recepti,à tergo instant acrius,& exitum maturare compellunt:qui uerò exterius erant audito, quod sui ex parte intra ciuitatem introducti essent, & iam cum nostris pugnam committerent, suis uolentes adiungi, portam quam nostri aperuerant, ut exirent,uiolenter occupant:& conuocata ex uniuersis ordinibus ingenti multitudine,egressum inhibent,sed & in urbem intrudere nostros contendunt. Commissa est igitur ibi inter partes pugna,quantum loci patiebantur angustiæ,periculosa nimis utrique parti. Tandem ui compellentibus eis qui ab intus instabant cominus, & in hac parte nostris uires & animum ministrantibus, inuitis & plurimum renitentibus exterioribus, uiam ferro multa utriusque partis strage aperiunt, campis se patentibus infundētes. Intueri erat ibi quod & uisu miserabile,& recitatione gemitu plenum, inerme uulgus, imbellem ciuium populum, senes, ualetudinarios, matronas cum uirginibus tenellis, grandæuas matres, eum paruulis & sugentibus ubera, in ipsis portarum angustijs,partim equorum pedibus conculcari,partim turba comprimentium interclusis respirandi meatibus, miserabiliter suffocari, partim gladijs hostium non parcentibus interire. Porrò interfecti sunt ibi de ciuibus sexus promiscui penè omnes,qui nostrum exercitum egredientem sequi decreuerant:paucis euadentibus, qui aut proprij uigore corporis,aut equorum beneficio, abeuntem exercitum poterant comitari. Videns ergo Noradinus, nostros ad redeundum accinctos, cohortes conuocat, ad insectandum abeuntes, acies instruit, componit agmina, & procedentes continuis urgens à tergo congressionib. insequitur. Erat autem nostris iter uersus Euphratem,qui à prædicta urbe milibus distabat quasi quatuordecim:quo toto itinere non defuit Comiti,& exercitui eius,pugna iugis, periculumque indeficiens: singulis enim passibus cōflictus erant,tum multorum,tum singulares, quibus ex utraque parte plures occumbebant:mortuus est ibi uir nobilis, unde supra fecimus mentionem, & militaribus insignis operibus, dominus Balduinus de Mares: cecideruntque & alij plures uiri commendabiles, & digni memoria, quorum animæ requie sancta perfruantur, quorumque nomina non tenemus: quæ tamen certum est in cœlis esse conscripta, quia pro caussa fidei, & Christiani populi libertate, glorioso fine quieuerunt. Comes tandem impar uiribus, suis ex parte plurima deficientibus, assiduos hostium non ferens impetus, fuga uitæ consulens, transito Euphrate, in Samosatum se recepit. Alij uerò ad diuersa se conferentes, prout unicuique uisum fuerat expedientius, sarcinas & impedimenta deferentes, uitæ consuluerunt, & saluti. Exijt ergo sermo iste per omnes fines latè adiacentium regionum: & quos prius de recepta urbe Edissanorum rumor lætiores fecit, nunc de re amissa, & strage nobilium & populi confusione Christiani casus contristauit asperior,

Moritur Hierosolymitanus Patriarcha Vuilhelmus, Fulcherus Tyrensis Archiepiscopus ei substituitur: per Regiam uiolentiam intruditur Radulphus, regius Cancellarius. Caput XVII.

PEr idem tempus dominus Vuilhelmus, bonæ memoriæ Hierosolymorum Patriarcha, uir simplex ac timens Deum, uiam uniuersæ carnis ingressus est. Obijt autem quinto Calẽd. Octobris, Põtificatus eius anno quintodecimo: cui postmodum subsequente Ianuario, octauo Calend. Februarij, substitutus est D. Fulcherus Tyrensis Archiepiscopus, in prædecessorũ nostrorum numero tertius. Eodem tempore, circa Epiphaniorũ die, fulmen diuinitus immissum, ecclesiam Dominici sepulchri & montis Syon, ictu perculit periculoso: omẽ, ut credimus, portendẽs infaustum, & uniuersam deterrens ciuitatem: uisus est & cometes per multos dies, & alia quædam præter morem apparuerunt signa, futurorum designitiua. Illis etiam diebus, cùm Tyrensis uacaret ecclesia, cõtigit tam dominum Regem quâm matrẽ eius, penes quam regni cura, & uniuersum residebat moderamẽ: dominum quoq; patriarcham, qui ab eadẽ ecclesia fuerat assumptus, Episcopos quoq; eiusdẽ ecclesię suffraganeos apud prædictã urbem, ut ecclesiæ prouiderent, conuenisse: ubi dum de more, de eligendo pontifice tractaretur, sicut solet in huiusmodi accidere, diuisa sunt eligẽtium uota, in duo desideria. Pars enim dari sibi desposcebat dominũ Radulphum, regis Cancellarium, uirum utiq; literatum, sed nimis secularem, Anglicũ natione, forma decorum, Regi & reginæ, cunctisq; curialibus ualde acceptum. Et hi dominum Regẽ, & eius matrem habebant propitios & fautores. Alij uerò, quorum princeps erat Ioannes Pisanus, eiusdem ecclesiæ Archidiaconus, qui postea fuit Cardinalis Romanę ecclesię, sanctorum Syluestri & Martini, & Bernhardus Sydoniensis, & Ioannes Berytensis episcopi: hi dominum Patriarcham sequentes, prædictum Radulphum promouere nolebant: sed interposita appellationis uoce, contra alios de Regia uiolentia præsumentes, patronum habentes Patriarcham, modis omnibus prohibebant. Factum est autem, quòd per uiolentiam obtinens prædictus Cancellarius, ecclesiam & eius bona inuasit, possedítq; per biẽnium, quousq; per Romanum Pontificem, præsentibus partibus lis decisa, dictante domino Eugenio, factũ prædicti Cancellarij in irritum est deductum. Postmodum tamẽ idem Radulphus, fauente sibi domino Hadriano Papa, qui eius compatriota erat, ad ecclesiam assumptus est Bethleemiticam, & episcopus eius ordinatus est loci. In prędicta autem metropoli, de communi omniũ consensu, concurrente uniuersorum conniuentia, substitutus est uir miræ simplicitatis & mansuetudinis, timens Deum, & recedens à malo, cuius memoria in benedictione est apud Domiuum, & homines, D. Petrus Dominici sepulchri prior, de citeriore natus Hispania, de ciuitate Burcinona, nobilis secundum carnem, sed spiritu nobilior: cuius uita & conuersatio, longiores & diligentiores postulant tractatus: sed nos historia reuocat, ut omissis specialibus, de publicis edisseremus.

Excitatur populus à S. Bernhardo Occidentalis, & ad subueniendum Orientalibus Christianis iter arripiunt. Rom. Imperator Conradus, & Ludouicus Rex Francorum, cum alijs multis principibus. Caput XVIII.

CApta igitur urbe, ut præmisimus, Edissana, rumor letalis memoriæ plenius personuit, & crebri fama diuulgabatur per Occidentem uniuersum, quòd impia gens Turcorum, non solum urbem prædictam, sed omnẽ omnino Orientis tractum, licentia liberiore percurrens, nostrorum urbes, uillas & municipia depopularentur, sed populum amplius solito Christianum prælijs & crebris nimium inuasionibus affligerent. Erant qui uerba huiusmodi longè lateq; in populis & nationibus disseminarent, & desides, & longa pace dissolutas, ad tantarum ultionem iniuriarum sollicitarent prouincias, dominus quoq; Eugenius Papa tertius, uir Deo plenus, paternam gerens pro filiorum Orientalium afflictione sollicitudinem, & eis affectu pleniore compatiens, uiros religiosos, & exhortatorij sermonis habentes gratiam, potentes in opere & sermone, ad diuersas occidentis partes dirigit. Qui principibus, populis, & tribubus & linguis, Orientaliũ fratrũ denũcient pressuras intolerabiles, & ad tan-

tas ultum iri fratrum sanguinis iniurias, eos debeant animare. Inter quos uir immortalis memoriæ & honestæ conseruationis, dominus Bernhardus, Clareuallēsis Abbas, piæ in Domino, & per omnia amplectendæ recordationis, ad prædicti Deo placiti muneris excusationem præcipuus eligitur: qui iniunctæ sibi dispensationis sedulus executor, eiusdem operis secum Deo amabilis trahens comministros, impiger, indefessus, licet corporis esset inualidi, tum propter ieiunia penè continua & subtilem nimis dietam regna circuit, regiones obambulat, euangelizans ubiq; regnum Dei: afflictionem populi, qui & in Oriēte est, simul & molestias, quibus incessanter opprimuntur, aperit diligēter, urbes fidelium piorum, fidei Christianæ deuotas, iuga pati persecutorum nominis Christiani, & seruitutem durissimam proponit euidentius. Fratres quoq; pro quibus Christus mori uoluit, uinculis mācipatos & compedibus, fame attritos, horrendis carcerū clausos ergastulis, squalore sordidos, indutos amaritudine, sedere in mendicitate & ferro, plenius edocet. Ad hoc ad eorum liberationem inuitat, ad propulsandas fratrum iniurias oppressorum accendit: non defuturum superius auxilium, uolentibus hunc tam pium laborem assumere, spondet: præmia etiā pro ijs sempiterna, cum electis pollicetur. Hęc ei per gentes, principatus & regna pia longanimitate differenti, affuit tam patrum quàm plebis fauor gratuitus: & exhortationibus eius spontaneum præbentes assensum, iter uersus Hierosolymam cōpromittunt, & uiuificæ crucis signum humeris aptantens, ad iter accinguntur. Nec solū in plebeis & popularibus turmis hic persuadentium sermo se præbuit efficacem, uerum usq; ad supremos orbis moderatores, & eos qui præcipua regnorum uidebantur dispensare fastigia, sermo iste cum effectu non inferiore peruenit. Illustres enim & potentissimi uiri regum terrę, dominus uidelicet Conradus Romanorum Imperator, & dominus Ludouicus Rex Francorum, cum multis utriusq; regni principibus, cōsonè & paribus desiderijs amplexi sunt uerbū: & salutare uiuificæ crucis signum in arram futurę profectionis, cum omni deuotione, ceruicibus imprimunt & indumentis.

Imperator præcedens cum expeditionibus suis, Constantinopolim peruenit. Soldanus Iconiensis contra eum insidias præstruit. Caput XIX.

Composito igitur congruo moderamine regnorum status suorum, assumptis etiam ijs qui eiusdem desiderij feruore concepto, uotis salutaribus tenebantur obligati, paratis ad iter necessarijs, prout Regiam decebat dignitatem, Deo placitæ peregrinationis mense Maio iter arripiunt unanimiter: sed auibus infaustis, & omine sinistro: nam tanquam inuita Diuinitate, & eis irata, iter assumpserunt, in tota illa profectione nihil Deo placitum, peccatis nostris exigentibus, operati sunt: sed nostrûm, quibus opem se laturos arbitrabantur, statum, in deteriorē mutauerunt cōditionem. Segregatim igitur proposuerunt incedere, & separatos abinuicem exercitus ducere: ea uidelicet ratione, ne populis inter se dissentientibus, contentiones inter eos orirenť, & ut cōmodius uitę necessaria suis pcurarēt legionib. sed etiā ut equis & iumētis ad onera deputatis pabula nō deessent. Trāscursa igiť Bauaria, & flumine magno Danubio apud Ratisponā trāsmisso, à leua eūdē fluuiū habētes in Austriā descenderūt. Inde Hungarorū fines ingressi, ubi à dño Rege illius puinciæ honorificè tractati sunt: decurso eius regno & utraq; emensa Pannonia, Bulgarorum prouincias, Mœsiam uidelicet & Daciam mediterraneam, Ripensem à læua dimittentes, pręteriunt. Inde Thracias attingentes, & urbes famosissimas Philippolim & Hadrianopolim transeuntes, ad urbem Regiam peruenerunt. Inde cum domino Manuele Imperatore habito familiarius colloquio, transcursis ferijs quæ ad recreationem exercituū, & quieti post tot labores uidebantur necessariæ, transito Hellesponto, qui eandem urbem alluit, & Europæ terminus, Asiæ præbet initiū, in Bithyniam, quæ prima de Asianis occurrit prouincijs, castrametantur uniuersæ legiones in pago Chalcedonensi, unde relictam urbem è uicino erat conspicere. Hæc Chalcedon, urbs antiqua, ubi quarta sexcentorum triginta sex Patrū conuenit sancta Synodus, domini Martiniani Augusti, & domini Leonis Romani pontificis, contra Euthyceten monachum, & Abbatem, qui unam tantum in domino Iesu Christo asserebat naturam. Soldanus interea Iconiensis, audito tantorum principum aduentu, et suspectum habens

corum

eorum introitum, à multo retro tempore, ex ultimis orientis finibus militaria conuocat auxilia: & sollicitum se gerit, quomodo ab imminentibus hostium tantorum periculis se posset eximere. Vrbes igitur munit, ruinas erigit, finitimorum implorat suffragia populorum: & cum anxietate cõtinua, eorum quos pro foribus audierat, præstolatur aduentum, de die in diem expectans hostium introitum, patriæ desolationẽ. Dicebatur enim à seculis inaudita aduenire multitudo, & uniuersam terræ superficiem eorum dicebatur equitatus operire, maxima eis ad potum non sufficere flumina, & regiones uberes cibos eis non posse ministrare ad sufficientiam. Et licet maior uerò fama pręcurrens hoc nunciaret, rei tamen ueritas magnis principibus à fide Christiana alienis, multum poterat & meritò terrorem incutere. Nam ut constanter asserunt qui in eadem expeditione pręsentes fuerunt, in solo domini Imperatoris comitatu, ad septuaginta milia fuerũt loricatorum, exceptis peditibus, paruulis & mulieribus, & equitibus leuis armaturæ. In exercitu uerò domini Regis Francorum, uirorum fortium loricis utentium numerus ad septuaginta millia, excepta classe secunda, æstimabatur: quibus si clemẽs & propitia comesq; fuisset Domini gratia, & eos in bene placito suo uisitare dignatus esset Dominus, non solum Soldanum, uerùm uniuersas orientis prouincias, nomini potuissent Christiano subiecisse. sed eorum ex occulto, iusto tamen iudicio, spreuit famulatum Dominus, nec habuit acceptum munus quod indignis fortasse offerebant manibus.

Imperator præcedens cum expeditionibus suis, in Asiam peruenit. Soldanus Iconiensis contra eum insidias præstruit. Caput XX.

INterea dominus Imperator Conradus, traiectis uniuersis trans Bosphorum legionibus, cum paucis & familiaribus admodum principibus, sumpta à domino Imperatore licentia, nauigio eundem Bosphorum superans, exercitus iter iubet arripere, constitutis super singulas legiones singulis principibus: inde relinquens à lęua Galatiam & Paphlagoniam, & utrunq; Pontum, à dextris uerò Phrygiam, Lydiam, & Asiam minorem, per mediam iter agens Bithyniam, iuxta eiusdẽ regionis metropolim Nicomediam, Niceam, ubi trecentorum decem & octo sanctorũ Patrũ, temporibus domini Constantini, aduersus infœlicis Arrij impij dogmata, conuenit Synodus, à dextris deserens, totam illam transcurrit regionem. Inde Licaoniam, cuius metropolis est Iconium, uiam compẽdiosiorẽ secuti, instructis agminibus, uniuersus attigit exercitus. Vbi prædictus Soldanus congregatis militaribus copijs, & maxima Turcorum multitudine ex finitimis collecta regionibus, sustinẽs expectabat, ut loco & tempore opportuno occurrere posset transeuntibus: & ne procederent, posset procurare impedimentum. Omnes enim usq; in ultimos Orientis fines illarum prouinciarũ reges, duces, & cuiuscunq; generis principes tam prece quàm precio, in nostram sollicitauerat læsionem: asserens, & frequẽtibus cõtestans nuncijs, quod si tantæ, tamq; armatæ multitudini transitus indulgeretur, futurũ esse, ut suæ ditioni uniuersum uiolenter subijciant Orientem. Ex utraq; igitur Armenia, Cappadocia, Isauria, Cilicia, Media, Parthia, ad eius uocationem conuolat gentium infinitus numerus, & colligitur numerositas inaudita: quorum omniũ fretus auxilio, spem cõcipit, ut parib. posset resistere copijs, immensæ quam audierat aduenire multitudini. Tradiderat autẽ Constantinopolitanus discedenti ab eo, & idipsum petenti, domino Imperatori, uiæ duces locorum peritos, prouinciarũ finitimarum omnem habentes prudentiam, sed fidei modicæ. Hi ad hoc dati credebant, ut bona fide præirent exercitus, ne periculosẽ incautis occurrerẽt locorũ angustijs: aut inuia secutis, uictus deesset legionibus. Hi postquam in terram hostium introduxerũt cohortes, primicerijs exercitus præceperunt, ut ad certos dies, quibus per loca deserta gratia compendij eos transire oportebat, necessariã sumerent ciborum alimoniam, spondentes firmissimè, quod prætaxato paucorum dierum effluxo numero, ad Iconium urbẽ nominatissimã peruenturus esset exercitus, & in regionem optimam, & cõmoditatibus redundantem conscensurus. Illi autẽ dicto patentes, currus, iumenta, & quęlibet uehicula uictualibus onerantes, eis habentes fidem, in simplicitate spiritus sui secuti sunt præcedentes. Verùm Græci innata usi malitia, & consueto in nostros odio ducti, siue mandato domini sui,

siue ho-

siue hostiū corrupti pecunia, studiosè & ex industria per deuia cœperūt trahere legiones, & in ea introducere loca, quibus populum simplicē maior fieret hostibus opprimendi & expugnādi copia, & longè amplior administraretur opportunitas.

Absentant se malitiosè, qui exercitui Conradi, à Græco imperatore duces erant dati: & periclitatur Imperatoris exercitus. Caput XXI.

IMperator uerò uidēs dierum prætaxatum iam effluxisse numerū, & expeditiones nondum ad optatum & promissum peruenisse locum, uiarum duces Græcorū accersiri iubet, & coram principibus suis interrogare cœpit diligentius: Quid nam sit, quod amplioribus diebus, quàm ipsi ab initio deputassent, uiam cœptā tenuisset exercitus, nec ad locum peruenisset designatum? Illi autem ad solita recurrētes figmenta, futurum esse dicunt, & constanter affirmant, opitulante Domino, infra triduū uniuersas Iconium peruentū iri legiones. Quibus uerbis Imperator, sicut uir simplex erat, persuasus adiecit, ut etiam hoc triduū patienter sustineret, fidē habens eorum promissionibus. Nocte ergò insequente, castris more solito locatis, cæteris præ labore quieti membra concedentibus, prędicti pestilentes uiri, intempestæ noctis silentio, clàm ab exercitu diffugiunt, relicto sine duce populo, qui eorum fidei fuit commendatus. Relata demum luce, cùm iam tempus immineret, ut proficisceretur exercitus, nō sunt inuenti qui de cōsuetudine præibant agmina: tandemq; ad Imperatorem & principē exercitus fugitiuorum fraus relata est, ab omnib. cōperta malitia. Illi autē ut prolongarent iniquitatē sibi, & peccatū peccato adderent, uiri Belial, ad Francorum regis, qui in proximo dicebatur esse, properant exercitū, mentientes D. Imperatorē, qui præcesserat, eorum fretus ducatu, omnia egisse prosperè, Iconiū uiolenter expugnatā, funditus deiecisse, & de hostibus triūphasse solenniter. Hæc autē, ut credimus, ea uidebanť intētione asserere, ut dominum Regem in idē præcipitarent periculum, & ea uia incedere persuaderent: aut fortasse ut periclitantib. fratribus nō subuenirent, dum illis omnia succedere crederent ad uotum. Aut fortasse illud cōfinxerūt, ne si exercitum deperisse dicerent, ipsi tanquam proditores, quorū maleficio corruisset populus, raperentur ad pœnas. Quacunq; tamen intentione illud dixerint, certū est illorum perfidia seductum exercitum, in ea unde corruit descendisse mortis discrimina. Videns ergò Imperator ducibus itineris destitutum exercitum, cōuocato uniuersorū principum cœtu, quid opus sit factu deliberat. Alijs itaq; redeundū, alijs uerò procedendū esse dicentibus, fit uotorū tanta dissonantia, ut uerè dici posset: Effusa est contentio super Principes, & errare fecit eos Dominus in inuio, & non in uia. Dumq; sic locorum ignari, & prę alimentorum defectu solliciti fluctuarent (defecerat enim penitus tam equis & iumentis pabulum, quàm hominibus quodlibet ciborum genus) nunciatur, nec erat à uero longius, in uicinio hostium cōsistere acies, & Turcorū innumeram adesse multitudinem. Erat aūt in solitudine sterili, longe à culto solo exercitus: sicut studiose, ut præmisimus, à prædictis seductoribus fuerat introductus. Nam declinātes à dextra Lycaoniam, per quam iter eis esse debuerat, cùm tempore recisiore illuc facilè potuissent peruenisse, & omnibus abundasse copijs, loca inculta sequentes, læuā tenuerunt: & in Cappadociæ solitudines, longè ab Iconio, uniuersum deuiare compulerūt exercitum. Dicebatur publicè, nec à uerisimili multum aberat, quod de conscientia & mandato Imperatoris Gręcorum, nostrorum prouentibus inuidentis, constructa fuerint hæc tam periculosa molimina: suspectū enim semper & habuisse & habere dicuntur, maximè Theutonicorum, tanquam imperium æmulantiū, incrementum omne. Moleste siquidem ferunt, quod eorum rex, Romanorum se dicit Imperatorē: in hoc enim suo nimium detrahi uidetur imperatori, quem ipsi monarcham, id est, singulariter principari omnibus dicunt, tanquam Romanorū unicum & solum imperatorem.

Irruunt repente super Theutonicorum legiones Turci, & eas obtruncant: euadit tamen Imperator. Caput XXII.

SIc igitur, dum fame & locorum ignorantia, laboris quoq; diuturnitate, difficultate uiarum, equorum defectu, sarcinarum pondere, domini Imperatoris laboraret exercitus, Turcorum satrapę, & diuersi generis magistratus, cōuocatis prius ad ipsum militaribus

militaribus auxilijs, repentè supra eorū castra hostiliter irruunt: & irruptione subita, nihil tale uerentes, conturbāt legiones. Freti autem equis uelocibus, quibus non defuerant necessaria, & armorum leuitate, arcuum uidelicet & pharetrarum, castra magnis uociferationibus circūstrepunt, & agilitate solida, in nostros lentos, & armis onustos grauibus, impetus exercēt periculosos. At uerò nostri loricis, ocreis, clypeis onerati, habentes equos fame & itineris longitudine fatigatos, & ad sustinendos discursus insufficientes, licet uiribus & armorum usu præeminerent, longius tamē à castris, nec hostes insequi, nec cum eis committere ualebant. Hostes è conuerso cateruatim irruentes, eminus sagittarum, instar grandinis, immissa multitudine infinita, equos eorumq́ sessores uulnerantes, & caussas mortis de remoto inferentes, equorum uelocitate, nostrorū persequi uolentiū gladijs fugientes eripiebantur. Sic ergo in gyrū nostrorum uallatus exercitus, telorum & sagittarum immissionibus anxiè nimis, & usq́ ad mortem premebatur: nec dabatur referendi uicem, & cum hostibus conferēdi copia. Quippe quibus cōprehendēdi aduersarios nulla erat facultas: quoties enim in hostes nostrorū acies impetus facere nitebātur, illi dissolutis agminibus, nostrorum eludentes conatus, ad diuersa ferebantur. Iterū nostris in castra se recipientibus, illi agmina reuocantes sua, nostrum cingebant exercitum: & instantes acrius, quasi obsessis requiem negant. Factum est autem occulto Dei iudicio, iusto tamen, quod omnis illa tantorum principum uirtus, quæ prius armis, uiribus, armis, & numero uidebatur incomparabilis, subito contrita, languido lacessita marte, corruit, ita ut uix remanerēt illius uestigia gloriæ, & tantarum uix superesset residuum copiarum. Nam de septuaginta milibus loricatorū equitū, & de ranta pedestriū turmarum manu, quorū infinitus erat numerus: uix, sicut asserunt qui præsentes fuerunt, decima pars euasit, alijs fame, alijs gladio interemptis, nōnullis etiam uinculis hostiū mancipatis. Euasit tamen Imperator cum paucis ex principibus suis, & cum residuo suorū, licet cum difficultate nimia, post dies aliquot in partes Niceæ se cōtulit. Hostes uerò uictoria potiti, onusti spolijs, & gaza multiplici facti locupletiores, equis, armis usq́ ad nauseam dirati, in sua se contulerunt, ranquam locorū periti, præsidia, expectantes auidè Francorum regis aduentum, qui ad easdem prope partes uenisse dicebatur. Sperabāt enim, ex quo domini Imperatoris maiores fuderant copias, & de comitatu domini regis Franciæ multo facilius posse obtinere: quod & factum est. Huic tamen tanto negotio Soldanus Iconiensis non interfuit: sed quidam nobilis militiæ suæ primicerius Turcorū magnus satrapa, Paramum dictus, hanc plagā, Domino permittente, contra spem exercuit. Accidit autem anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo quadragesimo sexto, mense Nouembri.

Rex Francorum transito Hellesponto, apud Niceam Bithyniæ, cum suis peruenit legionibus: colloquuntur sibi inuicem. Imperator Constantinopolim reuertitur. Caput XXIII.

INterea rex Frācorum penè eijsdem subsecutus uestigijs cum suo exercitu uenerat Constantinopolim: ubi modico tempore secretioribus cum imperatore usus colloquijs, & ab eo honorificentissimè, & multa munerum prosecutione dimissus, principibusq́ suis multū honoratis inter urbem regiam & mare Ponticum, quod ab ea triginta distat miliaribus, ubi Hellespontus angustissimus, uix ad unum miliare habet latitudinis, cum uniuersis legionibus transito mari, in Bithyniam descenderat: gyratoq́ sinu maris, qui ab adiacente urbe eiusdem Bithyniæ metropoli Nicomedensis dicitur, qui etiam Bosphoron, siue Hellesponti pars est, in pago Niceo, non multum à Nicea remotus, castra locauerat, deliberans qua uia incedendum esset, & de domino Imperatore, qui eum præcesserat, noua diligentius inuestigans: & ecce nunciatr dominū Imperatorē amisso exercitu, uagum & profugū, cum paucis principibus euasisse. Primum itaq́ sermo duobus et sine certo autore ortus est: sed processu tēporis factus est certior: nam modico interiecto interuallo, D. Fridericus Sueuorum Dux, adolescens admirandæ indolis, D. Imperatoris ex fratre primogenito nepos, qui eidem domino Conrado, patruo suo succedens, Romanum hodie strenuè & fœliciter administrat Imperium, à castris domini Imperatoris egressus, ad exercitum D. Regis Francorum properās, hæc eadē quæ prius incerto auctore susceperat, plenius & certius edocuit.

Venerat aũt,ut dñm Regem cum prædicto domino imperatore ad colloquiũ inuitaret,ut cõmuni cõsilio,licet sero,de itinere tractaretur. Factũ est aũt,quod audito periculo fratrũ & interitu, & dñi Imperatoris sinistro casu qui acciderat, uniuersus Francorum merito turbatus est exercitus, & mente cõpassus est: tandẽ uerbo dñi Ducis Rex motus,habita cũ suis deliberatione,ut cum eo loqueret̃,cũ paucis ex principib. suis progressus,Duce præuio,usq; ad Imperatoris castra,quæ in uicino idẽ locauerat, peruenit. Dato itaq; & accepto debitæ salutationis affatu,simul & osculo pacis inter ueniente,familiaribus usi colloquijs, ordinant proposito insistere, & simul iunctis agminibus proficisci. Multi tamen de utroq; exercitu,sed maximẽ de castris Theutonicorum,amissis uiaticis,& expensis ad iter necessarijs,laboris quoq; immensitate deterriti,uotorũ immemores Constantinopolim sunt reuersi. Cõmunicato igit̃ cõsilio, cum utriusq; exercitus primoribus,uiã quã prius incesserat Imperator, relinquentes ad læuã,uersus Asiam minorẽ,relicta à dextris utraq; Phrygia,post tergũ uerò Bithynia,dirigũt acies:& nũc mediterraneo,nũc maritimo gradiẽtes itinere, Philadelphiã à læua declinãtes,Smyrnã,& inde Ephesum eiusdẽ Asiæ metropolim,Ioannis Euangelistę cõuersatione,prędicatione,simul & sepulchro clarã,peruenerũt. Hic demum Imperator, seu quia cũ paucioríb. erat, qui multo plures prius secũ habuerat,uerecundiã sustinẽs,seu Francorũ fastus nõ ferẽs, seu alijs latentib. caussis remissis quę supererant per terrã legionibus,ipse ab Epheso usus nauigio, Constantinopolim reuersus est. Vbi à domino Imperatore,multo q̃ primo aduentu,susceptus honestius, moram apud eum usq; ad ueris initium sequentis, cum suis habuit principibus: erat enim inter eos affinitatis uinculum:nam eorum uxores,sorores erant, filiæ Berengarij senioris, Comitis de Sultzpach,magni & egregij principis, in regno Theutonicorum potentissimi:unde ampliori erga eum abundabat gratia, & liberalitatem in eum & suos tenebatur,maximẽ interueniente Imperatrice,effundere cumulatiorem.

Franci Meandrum fluuium transeunt,inuitis hostibus. Caput XXIIII.

INterea Rex Francorũ de itinere cum suis principibus ualde sollicitus, dum apud Ephesum gratia recreandi exercitus morã faceret, Guido Comes de Pontino, uir militaribus præclarus & insignis actionibus, morbo grauatus in fata concessit, ibiq; in uestibulo ecclesiæ honorificẽ sepultus est. Rex autem inde profectus cum suo exercitu,iter in Orientem pro uiribus maturabat. profectus enim inde, post paucos dies,ad uada Meandri,oloribus amica,peruenit. Hic est ille fluuius, de quo Naso noster in libro dicit Heroidum,

Sic ubi fata uocant,udis abiectus in herbis,
Ad uada Meandri concinit albus olor.

Supra cuius ripas in pascuis grata uirentibus castrametatus est. Hic primum Francis hostes iuxta eorum desiderium datum est intueri, nam accedere uolentibus ad aquas,ex opposita fluminis ripa,hostes in magna multitudine ripas contingere, & aquę usum nostris interdicebant. Tandem uerò inuentis uadis,flumine hostibus inuitis transmisso,irruentes nostrorum acies,pluribus ex eis neci traditis,multis q; uinculis mancipatis,eos in fugam uertunt:& obtinentes eorum castra simul & opima spolia, & supellectilẽ uniuersam, ulteriorem fluminis ripam sibi uiriliter uendicarunt. Habita itaq; huiusmodi uictoria, & de hostium manubijs & præda facti lętiores, nocte illa cum tranquillitate transcursa,rursum dato mane,ad iter se accingũt: inde Laodiceam,eiusdem regionis urbem peruenientes,sumptis uiaticis ad dies aliquot, more solito proficiscuntur unanimes.

Francorum casu miserabili prosternitur exercitus: pars quæ præcesserat,euasit. Caput XXV.

ERat autem exercitui mons obuius,arduus admodum, & ad ascendendũ difficilis:illum ea die,iuxta legem professionis transire oportebat. Porrò in expeditione consuetudo erat, singulis diebus quosdam de illustribus, qui agmina pręirent, quosdam qui subsequerentur ad custodiam imbellis populi, & maximẽ turmarũ pedestriũ deputare:& cum principibus de modo uiæ,de profectionis quantitate, de loco castrorũ in die sequenti ordinare. Præibat autẽ illa die cum uexillo regio forte uocatus,in ordine uicis suæ,nobilis quidã de Aquitania uir, nomine Gãfredus de Rancum.

cũm, hic cùm prædictum montem aſcendiſſet, cum agminibus quę præcedebant, in montis faſtigio poſitus: licet præordinatum fuiſſet, quod in montis uertice caſtrametarentur qui præibant, contra legem diſpoſitam, propoſuit adhuc aliquantulum procedere: nam uidebatur ei, quod modicum nimis illa die profectus eſſet exercitus, & multa diei pars adhucupereſſet: cœpitq́; ducibus præeuntibus, & locum commodiorem in uicino promittentibus, adhuc ultra proficiſci. Qui autem ſequebantur, arbitrati quod in mõtis prædicti uertice eſſent caſtrametaturi, modicumq́; rati ſupereſſe itineris ad diem deputati, lentè nimis & remiſſius ſequi cœperunt præcedentes: ita quod monte à quibuſdam tranſcurſo, quibuſdam uerò circa montẽ adhuc moram facientibus, diuiſus eſt exercitus. Quod uidentes qui à longè exercitum ex latere contuebantur hoſtiũ cunei, parati ſemper, ſi occaſionem inuenirẽt, irruere, & ad hoc ſpecialiter inſequentes ſine intermiſſione exercitũ: ſumpta occaſione, cùm ex locorum anguſtijs, tũ quia maior et fortior expeditionis portio pręcedẽs, ſeparata erat: nec facilè ſubſequentium aut conditionem noſſe, aut eis laborantibus ſubuenire poſſe arbitrabant, cliuũ mõtis occupant, ut maius inter præcedẽtes & ſubſequẽtes chaos firmaretur: inſtructiſq́; aciebus, ſuper noſtros irruunt, & anteq̃ arma poſſint corripere, noſtras uiolenť diſſoluũt acies: nec iam ſagittis uel arcu, ſed gladijs inſtãtes cominus, Martẽ & mortẽ ingerũt, & diffugere paratos, urgent atrocius. Noſtris aũt oberant locorum anguſtię: equi quoq; ob diuturnitatẽ & difficultatẽ itineris facti debiliores, ſarcinarũ etiã multiplex numeroſitas, nõnullũ præſtabat impedimentũ: reſiſtũt tamẽ unanimiter, & parib. animis, pro uita, p libertate, pro cõſortib. itineris decertãt uiriliter, gladijs ac lanceis rem peragunt, ſeſe mutuis ſermonib. exhortantes & exẽplis. Hoſtes è conuerſo ſpe fruendi uictoria, ſuos animant, ad memoriã reuocantes, quod paucis ante diebus maiores multo copias minore fudiſſent periculo, & de pluribus & lõge fortioribus facile triumphaſſent. Pugnant igitur marte diu ancipiti, & dubio euentu: uerùm in fine, peccatis noſtris exigentibus, infidelium pręualuit manus, & noſter uſque ad modicum numerum, plurimis interemptis, captiuatis innumeris, redactus eſt exercitus. Occubuerunt illa die uiri nobiles & illuſtres, rebus militaribus ſingulariter inſignes, pia digni recordatione, Comes de Gauremia, uir inter maiores eximius, Galterus de Montgaye, Eurardus de Bretel, Iterius de Magnac, & alij multi quorum nomina non tenemus, quæ tamen ſcripta eſſe in cœlo credendum eſt, quorum memoria in benedictione erit in ſeculum ſeculi. Occidit illa die, noſtris infauſto, & caſu nimis aduerſo, ingẽs Francorum gloria, & uirtus gentibus hactenus formidabilis, contrita corruit: imundis & Deũ neſcientibus, quibus prius terrori fuerat, facta nunc ludibrio. Quid eſt benedicte domine Ieſu Chriſte, quod populus iſte, tibi tam deuotus, pedum tuorũ uolens adorare ueſtigia, loca uenerabilia, quæ tua corporali conſecraſti præſentia, deoſculari cupiens, per manus eorũ qui te oderunt, ruinã paſſus eſt: uerè iudicia tua abyſſus multa, & non eſt qui poſſit ad ea. Tu enim ſolus es Domine, qui cuncta potes, & non eſt qui poſſit reſiſtere uoluntati tuæ.

Rex caſu euadens, ad eos qui præceſſerant, ſe colligit: reſiduum exercitus apud Attaliam peruenit. Caput XXVI.

REx interea caſu magis quàm induſtria, tanto tamẽ confuſo exemptus periculo, ſępedicti, qui uicinus erat, montis cliuum aſcendens, cum paucis eius fugæ conſortibus, ſine duce, noctis intempeſtæ ſilentio ad ſuorum caſtra, aliquantulum locata remotius, ſe contulit. Hi autem qui præceſſerant, uexillum regium ſecuti, ut præmiſimus, & montis anguſtias ſine difficultate tranſierant, & caſtra, nemine prohibente, loco ſatis commodo, locauerant, ignari prorſus & expertes omniũ, quæ ijs qui ſequebantur acciderant. Præſagiebat tamen animus eorum qui præceſſerant, ex quo uiderunt acies interruptas et tantã ſubſequentiũ morã, quod aliquid ſiniſtri obtigerat, nec erant eis pro uoto uniuerſa. Ex quo autem per eos qui euaſerant, & cum rege ſe in caſtra contulerant, de infauſto, qui acciderat, facti ſunt rectiores euentu, ſtatim luctus occupat uniuerſa, mœror & anxietas corda ſibi uendicat ſingulorum. Dumq́; ſibi quiſque quem amiſerat proximum querulis uocibus, & lachrymoſis quærit ſuſpirijs, & dolore multiplicato quæſitum non inuenit, eiulatu reſonant agmina, &

gemitu

gemitu cohortes macerãtur:non erat in castris locus quem dolor familiaris, & domestica iactura non premeret:hic patrem,ille dominum,illa filium, hæc maritum lustrando perquirit: dumq́ non inueniunt quod quærunt, noctem percurrunt pondere curarum peruigilem,quicquid absentibus poreſt accidere deterius iudicantes. Reuersi sunt tamẽ illa nocte de utraq; classe nonnulli, qui fruticetis & rupibus & cauernis terræ,mortis declinantes discrimen,noctis protecti beneficio,casu magis quàm prudentia se adiungebant,ad castra peruenientes.Factum est autem hoc anno ab incarnatione Dñi,millesimo centesimo quadragesimo septimo,mense Ianuario. Cœpit autẽ ab ea die panis,& omnis penitus alimonia in castris deficere:sed nec alterius generis deinceps per multos dies,habuerũt commercium:sed etiam,quod deterius erat,sine duce,sine præambulo, passim nunc hac,nunc illac errabundi, locorum nullam omnino habentes peritiam,uagabantur. Tandem uerò Pamphiliã ingressi,per abrupta montium, per deuexa uallium, cum difficultate nimia, sine tamen hostium conflictu,usque Attaliam eiusdem regionis metropolim peruenerunt. Est autem Attalia ciuitas in littore maris sita,Imperatoris Constantinopolitani subiecta imperio, agrũ habens opimum, & tamen ciuibus suis inutilem: nam angustiantibus eos undique hostibus,nec permittentibus agrorum cultui uacare,iacet ager infructuosus,dum non est qui exercendo fœcunditatem possit procreare: alias tamen multas habens commoditates,gratum se solet præbere hospitibus. nam aquas emanãs perspicuas & salutares, pomerijs est obsita fructiferis, situ placens amœnissimo: traiectarum tamen frugum & per mare deuectarum solent habere copias, & transeuntibus sufficiẽtem ciborum commoditatem ministrare. Quia uerò hostibus nimis est contermina, eorum non ualens indesinẽter sustinere molestias,facta est eis tributaria, per hoc necessariorũ cum hostibus commercium. Hanc nostri,idiomatis Græci non habentes peritiam, corrupto uocabulo Sataliam appellant.unde & totus ille maris sinus, à promontorio Lissidona,usq; in insulam Cyprum, Attalicus dicitur, qui uulgari appellatione Gulphus Sataliæ nuncupatur. Ad hanc perueniens Rex Francorũ cum suis, ob multitudinem cõcurrentium tantam passus est alimentorum penuriam, quod penè residuum exercitus,& maximè pauperes consumerentur inedia. Ipse uerò cum suis principibus,relictis pedestribus turmis maturant nauigio,Isauriam Ciliciamq; à læua deferens: à dextris autẽ Cypro relicta,prosperis actus flatibus fauces Orontis fluminis, quod Antiochiam præterlabitur,qui locus hodie dicitur Symeonis portus,iuxta antiquã urbẽ Seleuciam,& ab Antiochia decem plus minúsue paulo distat miliaribus,ingreditur.

Raymundus Princeps Antiochenus,Regem Francorum apud portum sancti Symeonis honeste recipit,deducit Antiochiam:sed tandem male diuiduntur ab inuicem. Caput XXVII.

Audiens igitur Antiochenus princeps Raymundus, Regem Francorũ in partibus suis applicuisse,cuius aduentum diebus multis antè expectauerat, cum desiderio sustinens,conuocatis nobilibus totius regionis,& populi primoribus,cum electo comitatu ei occurrens, in urbem Antiochenam, omnem ei exhibens reuerentiam,occurrente ei uniuerso clero & populo,magnificentissimè introduxit: cõceperat enim spem multam,audito eius aduentu,quod per eius auxiliũ Antiochenũ principatum ampliare posset:unde & eidem in Franciam,antequã iter etiã arriperet, honesta præmiserat donaria,& euxenia multi precij,ut eius sibi conciliaret gratiã,largitus fuerat. Præsumebat nihilominus & de Reginæ apud dñm Regẽ interuentu, quæ eiusdẽ peregrinationis regi adhæserat comes indiuisa: quę eiusdẽ dñi principis neptis erat,dñi Vuilhelmi uidelicet Pictauiensiũ Comitis,fratris eius primogenita filia. Ad uenienti igitur,ut diximus,omnem exhibuit humanitatẽ: sed & circa nobiles & principes,qui eius secuti sunt comitatũ,eius simile non defuit studium,nec eximiæ liberalitatis opera:sed omnes honore præueniẽs, prout cuiusq; exigebãt merita, plena tractabat munificentia. Erat ei sanè spes maxima,quod urbes finitimas, Alapiam uidelicet,& Cæsaream, aliasq; nõnullas eius fretus auxilio, & copijs adiutus sibi posset subiugare. Nec ea spe delusus esset,si regem cum suis ad hoc potuissent induxisse proceribus.nã tantus de aduentu regis hostibus timor incubuerat, ut iã nõ solũ de uirib. suis

diffiderẽt,ſed de uita etiã uidereť deſperare. Conueniẽs igitur ſólẽniter,& in præſentia tam principũ dñi Regis ꝙ ſuorũ, princeps dñm Regẽ, iuxta id quod mente conceperat,& ſecretius nonnunquam conuenerat, & petitiones ſuas effectui ſine difficultate mancipabiles,honeſtatiq; & utilitati cõuenire oſtendens:ubi uidet ſe nõ proficere, cum Rex Hieroſolymã uotis ardentibus irreuocabiliter ire propoſuiſſet, ſpe fruſtratus,mutato ſtudio,regis uias abominari, & ei præſtruere patẽter inſidias & in eius lęſionẽ armari cœpit. Vxorẽ eñi Regis in idipſum cõſentiẽtẽ,quę una erat de fatuis mulierib. aut uiolẽter aut occultis machinationib. ab eo rapere propoſuit: erat, ut præmiſimus,ſicut & prius & poſtmodũ manifeſtis docuit indicijs, mulier imprudens,& contra dignitatẽ regiã legẽ negligens maritalem,thori cõiugalis fidẽ oblita: quod poſtquã regi compertũ eſt,principis præueniẽs molimina,uitęq; & ſaluti conſulens,de conſilio magnatũ ſuorũ iter accelerãs,urbe Antiochena cũ ſuis clàm egreſſus eſt. Mutatus eſt igiť color optimus,& diſſimilia facta ſunt poſtrema prioribus: & qui cum tanta gloria ſuſceptus fuerat adueniẽs,ſorte mutata,receſſit inglorius. Sunt qui regi hæc ad nimiã imputãt malitiam,& ei dicunt dignẽ ꝑ meritis accidiſſe, ꝙ tanti uiri,& de ſe & de ſuis ita benemeriti preces nõ admiſerit: præſertim cum cõſtanter aſſeuerent,unam uel plures ex prænominatis urbibus, ſi ad id uoluiſſet dare operam facile obtineri potuiſſe.

Hyeme tranſcurſa, Conradus Imperator uſus nauigio, in Syriã peruenit: Comes quoq; Anfoſſus apud Acconenſem applicat ciuitatem, moriturq; apud Cæſaream. Caput XXVIII.

INterea D. Imperator, tranſcurſa hyeme,apud urbem Regiam,ubi à domino Imperatore Conſtantinopolitano,humanitatis legibus diligenter, prout tantum decebat principem,tractatus, & donis in diſceſſu largiſſimis cumulatus,claſſe quã eidem Imperialis magnificẽtia deputauerat,uectus, cum quibuſdam ex principibus ſuis in orientem perueniens,portum attigit Acconenſem. Inde Hieroſolymam proficiſcẽs, à domino Rege Balduino,& dño Fulchero bonæ memoriæ Patriarcha, occurrente ei extra ciuitatẽ uniuerſo clero, & populo cum hymnis & canticis in ſanctam introductus eſt ciuitatem. Applicuit etiam ijſdem diebus in portu Acconenſi uir magnificus & illuſtris,Comes Toloſanus,Anfoſſus nomine, dñi Raymundi ſenioris Comitis filius: qui tantus princeps,tanti fuit meriti in prima expeditione, uir ſuis egregius titulis: ſed patris pia clarior memoria,dum inde Hieroſolymam,ut Domino properacta fœliciter peregrinatione gratias acturus, apud Cæſaream urbem maritimam, paucis poſtquam appulit diebus,porrecto illi(ut dicitur) ueneno, ſed auctore tanti ſceleris incerto,uitã finiuit. Cuius uiri inclytæ recordationis,uniuerſus populus cum ſummo deſiderio præſtolabatur aduentum: ſperans quod fauſtum & fœlix omen patris adueniens, regno eſſet allaturus.

Rex Francorum ab Antiochia digreſſus, Hieroſolymam properat, mittitur ei obuiam Hieroſolymitanus patriarcha. Caput XXIX.

NVnciatur interea Hieroſolymis,regem Francorum ab Antiochia digreſſum,ad partes accedere Tripolitanas,unde de communi omnium principum conſilio dirigitur ei obuiam D. Fulcherus, bonæ memoriæ Hieroſolymorum Patriarcha, ut exhortationibus,congruis & monitis ſalutaribus eum in regnum euocaret, ne fortẽ uel à dño Principe,reſtituta in integrum gratia reuocatus,uel à domino Comite Tripolitano, eius conſanguineo, detentus, Hieroſolymam differret uenire. Orientalis enim Latinorum tota regio quatuor principatibus erat diſtincta. Primus enim ab auſtro erat regnum Hieroſolymorum, initium habẽs à riuo qui eſt inter Byblium & Berythum urbes maritimas prouinciæ Phœnicis,& finem in ſolitudine quę eſt ultra Daxum,quæ reſpicit Aegyptũ. Secundus erat uerſus ſeptentriones: Comitatus Tripolitanus,à riuo ſupradicto habens initium,finem uerò in riuo qui eſt inter Maracleam & Valeniã urbes,ſimiliter maritimas. Tertius erat principatus Antiochenus, qui ab eodem riuo habens initium, uſq; in Tarſum Cilicię,uerſus occidentẽ protendebatur. Quartus erat Comitatus Ediſſanus,qui ab ea ſylua quæ dicitur Marrim,in orientem ultra Euphratẽ protendebatur. Hi omnes magni uiri & potentes ab initio ſpem conceperant, quod in aduentu prædictorum regum, per eorum operã & auxilium

possent fines suos dilatare, & porrigere terminos in immensum. Omnes enim hostes immanissimos, & urbes hostium inuisas, plurimum habebant conterminas, quas sibi adiungere cupiebant. Erant ergo cura domestica, & de familiari incremento ualde solliciti. Vnde reges nuncijs & muneribus ad se quisq; inuitabant, alios præuenire cupientes. Inter hos dominus Rex & qui in regno erant, spem sibi uidebātur fouere maiorem, tum ob reuerētiam locorum uenerabilium, quorum amor & deuotio omnes trahebat amplius: tum quia dominum Imperatorem apud se habebant, ad quem credibile erat dominum Francorum Regem accessurum, cùm complendæ orationis & peregrinationis gratia, tum ut de communi consilio in opere aliquo ad incremētum Christianitatis procederet. Missus est ergo dominus Patriarcha, ut prædiximus, à regni principibus, metuētibus plurimū, ne à domino principe, cuius affinis erat, et ei arctiore caritatis uinculo iungi uidebatur, & maxime interuentu Reginæ, circa partes Alapiæ detineret, sicut & probabile uidebatur. Cognito uerò, quod minus amicè ab inuicē discesserant, spes eis accessit amplior, quod sine dilatione inde digrediens, Hierosolymam esset peruenturus. Contra tamen fortunę insidias, & quia prudenter timetur quicquid accidere potest, Hierosolymitę uirum uenerabilem prędictum Patriarcham, cuius auctoritate moueretur, pręmiserunt: nec spe concepta frustrati sunt: nam eius uerbū secutus, Hierosolymam incunctanter aduenit. Quo perueniens, occurrente ei uniuerso clero & populo, cum hymnis & canticis unà cum principib suis, honorificè, & cum debita gloria, in urbē receptus est, & ad loca uenerabilia deductus. Tandem completis de more orationibus, indicitur apud urbem Acconensem Curia generalis, ut de fructu tantę peregrinationis, & de tantorum fine laborū, & de regni desiderato tractaretur incremento. Tādem die statuto ad destinatum conuenientes locum sicut & præordinauerant, quid facto esset expediētius, diligenter cū regni nostri magnatib. quibus plenior rerū et locorū erat cognitio, diligētius deliberare cœperūt.

LIBER DECIMVSSEPTIMVS.

Apud Ptolemaidam urbem maritimam Curia celebratur generalis: nominanturq; principes qui ad eam conuenerunt. Caput I.

Dignum credimus, & præsenti satis conuenire uidetur historiæ, ut posteritatis mandetur memoriæ, qui principes prædictæ interfuerunt Curiæ, qui ex tantis conuenerant regionibus. Interfuit ergo primus dominus Conradus inclytæ recordationis Theutonicorum Rex, & Romanorum Imperator: & de principibus eius ecclesiasticis, dn̄s Otto Phrysingensis episcopus, uir literatus. Frater eius, D. Sthephanus Metensis episcopus: dominus Henricus, domini Theodorici Flandrensiū Comitis frater, Tullensis episcopus: dominus Theorinus natione Theutonicus, episcopus Portuensis, Apostolicæ sedis Legatus, qui de mandato D. Eugenij Papæ, eiusdem D. Imperatoris castra fuerat secutus. De laicis uerò D. Henricus dux Austriæ, eiusdem Imperatoris frater: dn̄s dux Guelpho, uir illustris & potens: dominus Fredericus, inclytus Sueuorum & Vindelicorum Dux, eiusdem domini Imperatoris ex fratre primogenito nepos, eximiæ indolis adolescens: qui ei postmodum succedens, Romanum hodie strenuè & uiriliter administrat imperium. dominus Hermannus, prouincię Veronensis Marchio: dominus Berchtholdus de Vndes, qui postea fuit Bauariæ dux: dominus Vuilhelmus Marchio de Monteferrato, eiusdem domini Imperatoris sororius. Guido Comes de Blandracha, qui prædicti Marchionis sororem habebat uxorem: ambo de Lombardia magni & egregij principes. Interfuerūt & alij nonnulli, nobiles & spectabiles uiri, quorum nomina uel titulos non tenemus. Interfuit dominus Ludouicus Francorū Rex pijssimus, inclytæ in Domino memoriæ: & cum eo dominus Godefridus, Lingonensis episcopus: dn̄s Arnulphus, Lexouiēsis episcopus. Dominus Guido de Florētia, ecclesię Romanæ præsbyter, Cardinalis tituli sancti Chrysogoni

logoni, apostolicę sedis Legatus: dominus Robertus, Comes Parisiēsis, eiusdem domini Regis frater: dominus Henricus, domini Theobaldi senioris Comitis filius: Comes Trecensis, eiusdem domini Regis gener, egregiæ indolis adolescens: D. Theodoricus, Flandrensium magnificus Comes, Domini Regis Hierosolymorum sororius: D. Iuo de Neella Suessionensis, uir fidelis & prudēs. Interfuerunt & alij multi nobiles, & potentes, & digni memoria uiri: quorum nomina, prolixitatem declinantes, studiose præterimus. De nostris autem regionibus, affuit dominus Balduinus, Hierosolymorum Rex, inclytę indolis adolescens: & cum eo mater eius, prudens & circumspecta mulier, cor habens uirile, & quolibet consulto principi nihil inferius sapiens: Et cum eis, dominus Fulcherus Patriarcha: dominus Balduinus Cæsariēsis Archiepiscopus: D. Robertus, Nazarenus Archiepiscopus: D. Rorgo, Acconensis episcopus: D. Bernhardus, Sidoniensis episcopus: D. Vuilhelmus, Berytēsis episcopus: D. Adam, Paneadensis episcopus: D. Gerardus, Bethleemita episcopus: Robertus magister militię, Raymūdus magister domus hospitalis. De laicis uerò Manasses cōstabularius, Philippus Neapolitanus, Helimandus Tiberiadensis, Gerardus Sydoniensis, Galterius Cæsariensis, Paganus dominus regionis quæ est trans Iordanem, Balianus senior, Humfredus de Torono, Guido Beritensis: & alij multi, de quibus per singula longū nimis esset enumerare. Hi omnes, ut diximus, in urbē cōuenerant Acconensem, tractaturi quid optimū, & loco & tempori magis conueniens uideretur, quod primum, auctore domino, ad incrementum regni & Christiani gloriam nominis attentarent.

Vrbem Damascenam proponunt obsidere, & ex condicto ad eam accedunt. Caput II.

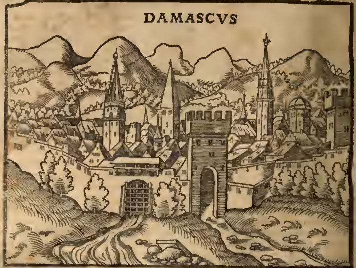
TRansactis igitur cōtinuo libramine deliberationis partibus, post subiecta, sicut in talibus fieri solet, diuersarum partium diuersa consilia, de communi consilio uisum est tempori expedientius, Damascum urbem nostris damnosam obsidere: unde firmato circa id consilio, uoce præconia præcipitur publicari, quatenus die statuta omnes unanimiter parati sint, copias suas ad illas partes dirigere. Mense igitur Maio, uigesimo quinto, die mensis, anno ab incornatioue Domini *M. C. XLVII.* congregatis ex uniuerso regno militaribus tam equitum quàm peditum copijs, tam ex indigenis quàm peregrinis, præuio uiuificæ crucis salutari ligno, prædicti Deo amabiles reges, unà cum suis expeditionibus, ad urbē Tiberiadē, ex condicto perueniunt. Inde uiarum compendia secuti, secus mare Galileę usq; Paneadem, quæ est Cæsarea Philippi, uniuersos deduxerunt exercitus. Vbi deliberatione habita cum ijs qui situs urbis Damascenę & adiacentis regionis habebant peritiam, cōmunicato cum maioribus principibus cōsilio, utilius iudicant prędictam urbem eatenus obsidione uallare, ut prius occupentur pomeria, quæ ex maxima parte urbem ambiunt eandem, & plurimam uidentur conferre munitionem: arbitrantes quod occupatis pomerijs urbem deinceps obtinere satis esset in expedito. Sic igitur iuxta initum consilium iter aggressi, transcurso famosissimo mōte Libano, qui medius inter Cęsaream Phillippi, & eandem Damascum interiacet, apud uicum cui nomen Daria est, in agrum descēderunt Damascenum, ab urbe distantem quatuor aut quinq; miliaribus. Vnde & totam ciuitatem cum tota regione, de plano dabatur intueri.

Describitur situs Damascenæ urbis Caput III.

ESt autem Damascus, ciuitas maxima minoris Syriæ, quæ alio nomine Phœnicis Libanica nuncupatur, metropolis: sicut ibi legit̄, Caput Syriæ Damascus, à quodam Abrahæ seruo denominata, qui eam creditur fundasse. Interpretatur autem sanguinea, uel sanguinolenta. Est autem in campestribus sita in agro sterili & arido, nisi quātum aquarum antiquis meatibus deductum irrigatur beneficio. Fluuius enim à promōtorio descendens uicino, in superioribus illius regionis partibus, canalibus exceptus, ut inde liberius per plena possit deduci, per diuersas subiectæ regionis partes ad agrorum sterilitatē fœcundandā dirigitur: quod uerò residuum est, quia copiosas habet aquas, ex utraq; ripa pomeria nutrit, arboribus consita fructiferis, iuxtaq; ciuitatis murum orientē uersus labitur. Peruenientes igitur prædicti reges ad locum prænominatum, uidelicet Dariam, urbem habentes iam uicinam, instruunt acies, &

 ordinem

ordinē incedendi assignāt, ne promiscue incedētes, cōtentiones suscitēt adinuicē, & operi futuro ministrent impedimentum. Primus itaq; cum suis Hierosolymorū Rex, eo maximè quod locorum peritiam eius cohortes dicebantur habere, de communi principum statuto ire præcipitur, & cæteris subsequentibus iter arripere. Secundum & medium locum Rex Francorum cum suis expeditionibus tenere iubetur, ut præcedentibus, si necessitas emerserit, opem ferat. Tertium & nouissimum Imperator eodem decreto conseruare mandatur, ut hostibus si forte à parte irruant posteriore, resistere sit paratus, & præcedentes copias à parte relictas reddat securiores. His ergo

tribus exercitibus congruo ordine dispositis, ad urbem castra promouent, accedere contendentes. Est autem ciuitas ab occidentali parte, unde nostris erat accessus, & à septemtrionali pomerijs obsita, longe lateq; instar condensorum nemorum & opacarum syluarum, ita ut ultra quinq; aut amplius miliaria uersus Libanum protendantur. Et hæc eadem ne dominia sint incerta, & ne uolentibus passim introire liceat, clausa sunt muro, licet luteo: nam lapidibus regio illa nō abundat. Clausa sunt itaq;, & secundum quod cuiq; designatæ sunt possessiōes, muro huiusmodi uallata, relictis semitis, & uijs publicis, licet angustis, quibus hortulanis & curam pomeriorum habētibus ad urbem cum iumentis fructū deferentibus perueniatur. Sunt autem hæc pomeria pro summo munimine: nam prę densitate & arborum frequentia, & uiarum angustijs, uidebatur durum & penè impossibile, ut ab ea parte esset transitus urbem adire uolentibus. Per hæc tamen loca decretū erat nostris principibus ab initio exercitus introducere, & ad urbem patefieri accessum: ex caussa gemina, tum ut occupatis munitioribus locis, & in quibus populo Damasceno maior erat fiducia, quod superesset, leue iudicaretur, & compleretur facilius: tum ut expeditionibus fructuum & aquæ non deesset commoditas. Immittit ergo primus Hierosolymorum Rex, per illas pomeriorum angustiores semitas, acies suas: sed uix & cum multa difficultate procedere poterat exercitus, tum uiarum impeditus angustijs, tum eorum qui in uirgultis latebant, insidijs lacessitus: tum etiam manifestè hostium qui aditus obsederant, & uiarum præoccupauerant anfractus, conflictu. Egressus erat enī unanimiter ciuitatis populus, & in prædicta descēderat pomeria, ut tam occultis quàm manifestis congressioninibus exercitum transire prohiberet: erant præterea intra ipsa pomeriorum septa, domus

eminen

eminentes & excelsæ, quas uiris pugnaturis communierant, quorũ possessiones erãt uicinæ: unde sagittis & aliorum immissione telorum, hortorum septa tuebantur, neminem accedere permittentes: sed & publicam uolentibus transire uiam, reddebant eminus sagittis ualde periculosam. Nec erant tamen ex una parte nostris prædictorum formidabiles insidiæ, sed ex omni latere par erat incautis periculũ, & suspectum æquè improuisæ mortis discrimen. Erant nihilominus & secus muros interius latentes, uiri cum lanceis, qui per specularia modica, in muris ad hoc studiosius ordinata, unde uidere transeuntes poterant, minimè uero ipsi uideri, prætereuntes confodiebant ex latere: quo casu plurimi dicuntur illa die miserabiliter occubuisse. Sed aliæ innumerabiles nõ defuerũt inter illas angustias periculorũ transire uolẽtibus species.

Nostri pomeria ciuitatis uiolenter effringunt, & fluuium inuitis hostibus occupant in manu forti. Factum Imperatoris eximium & admirabile describitur. Caput IIII.

HOc igitur intelligentes nostri instant acerbius: & effractis hortorum uiolenter claustris, pomeria certatim occupãt: & quos intra septa uel in huiusmodi domibus reperiunt, gladijs transuerberãt, aut in uincula captos conijciunt. Quod audientes qui ad simile opus exierant aliorũ exẽplo timẽtes interire, relictis hortis, cateruatim in urbem se recipiunt: sicq; illis in fugã uersis, aut gladio perẽptis, liber nostris ad anteriora patuit aditus. Equestres uerò tam ciuium, quàm eorũ qui eis in subsidium uenerãt, copiæ, intelligentes quod ad obsidendum urbem per illas partes noster uenturus esset exercitus, ad amnem qui urbem præterlabitur, accesserant, ut arcubus & balistis expeditiones ex itinere fatigatas, & præ sitis angustia laborantes, arcerent à flumine, & aquarum maximè necessariam negarent sitientibus commoditatem. Nostri uerò ad releuandam sitim, quam ex laboris difficultate, ex pulueris nube densa, equorum hominumq; pedibus agitati collegerant, ad fluuium quem uicinum audierant properantes, ubi secus ripam uiderunt tantam hostium multitudinem, substiterunt ad modicum: tandem collectis uiribus, necessitate uires & audaciam ministrante, semel & secundo, sed frustra aquas sibi uendicare nituntur. Dumq; circa id Hierosolymorum rex cum suis plurimum desudat, & frustra laborat, nunciatur domino Imperatori qui posterioribus præerat agminibus, sciscitãti: Quæ nam esset causa, quare non procederet exercitus? quod hostes fluuium obtinentes, nostros non permittebant accedere. Quo cognito, ira succensus, per medias Frãcorum regis acies usq; ad conflictum eorum, qui pro flumine contendebant, cum suis principibus celer peruenit. Vbi tam ipse quàm sui de equis descendẽtes, & facti pedites (sicut mos est Theutonicis, in summis necessitatibus bellica tractare negocia) obiectis clypeis, gladijs cominus cum hostibus experiuntur: quorum impetus, qui prius fortiter restiterant, sustinere non ualentes, in fugam uersi, flumina deserunt, in urbem cum summa uelocitate se conferentes. In quo congressu, domini Imperatoris factum seculis memorabile dicitur accidisse: nam uni de resistentibus, uiriliter strenuè dimicanti, quãuis loricato, uno ictu caput, collum, cum sinistro humero & brachio cohærente, simulq; partem subiecti lateris dicitur amputasse. Quod factum ciues, tum qui hoc uiderant, tum eos qui ex aliorum relatione idipsum cognouerant, in tantam deiecit formidinem, ut de resistendo desperarent.

Desperant ciues, & de fuga cogitant, ex nostris quosdam data ..rrumpunt principibus pecunia, quorum persuasione in oppositam ciuitatis partem transfertur exercitus. Caput V.

OBtento igitur flumine, & ripa liberius cõcessa, longè lateq; secus urbem castrametantur, & tam pomerijs uiolenter expugnatis, quàm fluminis liberè pro arbitrio usi sunt cõmoditate. Attoniti ergò ciues, & exercitus nostri & nostrorum stupentes uirtutẽ, de uiribus suis cœperunt diffidere, quasi resistere non ualentes: timentesq; subitas nostrorum irruptiones, nihil tutum reputant, dum ad mẽtem reducunt, quales eos hesternis congressionibus sint experti. Habita igitur deliberatione, usi ea quæ miseris & afflictis rebus adesse solent solertia, & ad ultima recurrentes argumẽta, omnes uicos ciuitatis, ex ea parte, in qua nostri castra locauerãt, magnis & proceris contexunt trabibus: in eo solo spem habentes, ut dum nostri circa effringenda

neque tot, neque feruentes adeò,huius peregrinationis uiam arriperent, & aduenientes,etiam uolentes eorum illaqueari fraudibus, domum citius redire satius etiam hodie contendant.

Diuersæ ponuntur opiniones, quis tantæ proditionis auctor fuerit. Item Ascalonam proponunt obsidere, sed non proficiunt. Caput VII.

Memini me frequenter interrogasse, & sæpius, prudentes uiros, & quibus illius temporis solidior adhuc suberat memoria, & ea maxime intentione, ut cōpertum historiæ mandarem præsenti: Quæ nam caussa tanti mali fuerit, & qui tanti sceleris fuerint authores, & quomodo tā detestabilis conceptus effectui potuit mancipari. In assignatione autem caussę dissonas inueni relationes: nam quorundam erat opinio, quod Comitis Flandrensium factum quoddam occasionem præstiterat huic malo. Is nanque, ut pręmisimus, in eo fuerat exercitu. Qui postquam nostræ legiones ad urbem pręd ictam accesserūt, & iam uiolenter obtentis pomerijs & flumine, obsessa esset ciuitas, ad singulos regum dicitur singulatim & seorsum accessisse, & profusis precibus postulasse, ut capta ciuitas ei daretur. Et hoc etiam dicitur impetrasse: quod audientes regni nostri quidam proceres, consentientibus etiam aliorum nonnullis, indignati sunt, quod tantus princeps, & cui sua poterant sufficere, & qui gratis Domino militare uidebatur, regni tantam portionem sibi dari postulabat: sperabat enim sibi accrescere, quicquid per istorum principum operam & laborē regni incremento accederet. Vnde indignati, in hoc tam piaculare descenderunt flagitium, ut mallent eam hostibus conseruare, quàm ut Comiti prædicto cederet in sortem. Indignū enim eis admodum uidebatur, ut qui tota uita sua regno militantes, infinitos labores pertulerant, ab ijs qui recentes aduenerant, tantorum fructus laborum colligentibus, ipsis neglectis & absq; remunerationis spe, quamdiu & ex meritis uidebantur collegisse. Alij dicunt principem Antiochenum indignatum, quod rex Franciæ ab eo ita diuertisset, & beneficiorum suorum immemor, in nullo eum iuuisset, quibusdam mandasse in exercitu principibus, & obtinuisse, quatenus eius gratia efficeret, ne conatus eius finem sortiretur optatum: & ut ita procurarent, ut infecto negocio redire cogeretur inglorius. Alij dicunt omnino nihil aliud intercessisse, nisi quod ab hostibus infinita sint redempti pecunia, qui hoc tam ingens malum procurauerant: & pro summo solent recitare miraculo, quod postmodum tota illa malè sumpta pecunia, inuenta est reproba & penitus inutilis. Qui autem fuerint tam detestabilis ministri sceleris, uaria multorum nihilominus fuit opinio, sed mihi pro certo compertum non est. quicunque tamen sint, sciant, quod pro meritis digna quæq; præmia reportabunt, nisi misericors Dominus condignè satisfacientibus clementer indulgeat. Ita ergo (ut præmisimus) nostri sunt sine gloria reuersi. Lætata est ergò Damascus in profectione eorum quia incubuerat timor eorū super eos: nostris aūt è diuerso uersa est in luctum cithara, & facti sumus canticum hostium nostrorū tota die. Reuersi itaq; in regnum prædicti reges, iterum conuocato procerum cœtu, aggredi conantur (sed incassum) factū aliquod, in quo memoriam suam posteris possint reddere commendabilem. Erāt nō nulli, qui suggererent circa Ascalonam, quam adhuc tenebat populus infidelis, quæ quasi in regni medio sita erat, & ad quam sine difficultate poterant uniuersa deferri necessaria, ponendam obsidionem: facileq; esse dicebant, & in promptu, ut cultui restitueretur Christiano. Sed post multa huiusmodi uerba, sicut & prædictus cōceptus passus est aborsum: & dum adhuc ordiretur, succisus. Iratus enim Dominus, omnes eorum conatus uidebatur euacuare.

Imperator Conradus ad propria regreditur. Rege Francorum in Syria moram faciente. Caput VIII.

Videns igitur dominus Conradus Imperator, quod ei gratiam suam subtraxerat Dominus, & in regni negocijs ei procedere negabatur, parato nauigio, sumptaq; licentia, in regnum proprium est reuersus. Quò perueniens, infra paucos dies apud Babenberg mortuus est, ibi & magnificè in ecclesia maiori sepultus: uir pius & misericors, corpore conspicuus, generositate insignis, rei militaris ad perfectum habens experiētiam, uita & moribus per omnia cōmendabilis, cuius memoria in bene-

C iiij dictione

parum tamen fœlix, cuius multa quę in principatu strenuè & magnifice gessit opera, speciales exigunt tractatus: sed nos ad prosequenda communia festinantes, in singulis huiusmodi negotiorum articulis immorari, & hic stilum cõmittere non ualemus. Occisus est autem anno ab incarnatione Domini millesimo cẽtesimo quadragesimo octauo, Principatus eius anno decimotertio, mense Iunio, uigesimoseptimo die mensis, die festo sanctorum apostolorum Petri & Pauli, inter urbem Apamiam & oppidum Rugiam, in eo loco qui dicitur Fõs muratus. Cuius corpus quibusdam notis & cicatricibus cognitum, inter cætera defunctorum corpora repertum, Antiochiam delatum, est & in uestibulo ecclesiæ Apostolorum principis, inter eius prædecessores, solennibus exequijs sepultum

Noradinus uniuersam regionem pro suo tractat arbitrio. Rex illuc properat, Soldanus Iconiensis terram Comitis ingreditur Edissani. Caput X.

NOradinus uerò in augmentum gloriæ & insignis uictoriæ, & quod maximus gentilitatis persecutor crederetur occidisse: caput cum manu dextera, quæ ad hos usus de corpore prædicti uiri separari fecerat, ad maximum Sarracenorum principem & monarcham, Calyphã uidelicet Baldacensem, & alios Turcorum satrapas, per orientem constitutos direxit. Destituta itaq; tanti rectoris solatio Antiochena regio, in lamenta se dedit, fletus non cohibens, & crebris suspirijs dolorẽ indicans, querulis quoq; & lachrymosis uocibus fortis uiri egregia gesta rememorans: nec solum finitimos mors illius audita cõtristauit populos, sed & longè lateq; rumor hic dispersus, tam maiorum quàm minorum in amaritudinem deduxit animos, & acerbo interius mœrore confecit. Interea idem fidei & nominis Christiani, more patris, maximus persecutor Noradinus, uidens principem regionis & maximam robustorum eius partem cecidisse in prælio, totamq; prouinciã suo subiacere arbitrio, immissis statim expeditionibus suis, totam cœpit hostiliter circuire regionem: ita ut iuxta Antiochiam pertransiens, & cuncta præstans incendio, ad monasterium sancti Symeonis, quod inter Antiochiã & mare in montib. sublimibus sitũ est, ascẽderet, propria in ea usus potestate, et cuncta libero tractans imperio: & inde ad mare, quod nunq; prius uiderat, descenderet, & in eo, in signum quod uictor usque ad mare peruenerat, corã suis lauaretur. Inde rediẽs, castrum Harenc, ab Antiochia uix miliaribus distans decẽ, præteriens occupat, & occupatum armis & militibus & aliments muniens, instruit diligenter: ita ut multorum dierum posset obsidionem sustinere. Timuit ergo uniuersus populus, & humiliata est in conspectu eius uniuersa terra Antiochiæ, eo quod tradiderat Dominus in manus eius, robur militiæ & principem regionis: & non erat auxiliator, nec qui contra imminentia pericula protectionis afferre posset remediũ. Relicta enim erat in reip. & principatus administratione sola principis uxor Cõstantia, cũ filijs duobus, & filiabus totidem, adhuc impuberibus, nec erat qui principis fungeretur officio, & plebis erigeret deiectionem. Ea tamen tempestate, D. Americus ciuitatis Patriarcha, uir solers & locupletissimus, strennuè satis afflictæ se regioni p[illegible] buit patronum, & ad conducendas multum copias, stipendia, contra morem suum, non parcè ministrauit, temporis satisfaciens necessitati. Porrò Hierosolymorũ Rex audiens illarum partium pericula, & morte domini Principis cognita, mente plurimum consternatus, conuocata subitò militia, ut oppressis opẽ ferat fratribus, celer ad partes conuolat Antiohenas, & de se diffidentibus & animo deiectis propria præsẽtia præbuit consolationem. Collectis itaq; militaribus tam suorum quas secum traxerat, quàm de tota regione auxilijs, ad resistendum inuitat, & ut resumptis cordibus respirare discant, castrũ Harenc, quod superius de nouo captũ diximus, obsidet. Sed post dies aliquot non proficiens, quia instructum erat diligentius, infecto negotio, Antiochiam est reuersus. Soldanus etiam Iconiensis, audita principis morte in multitudine graui, in Syriam descendit, & captis militibus & castellis pluribus, Turbessel obsidet, licet Comes cum uxore & liberis intus esset. Rex uero Hemfredum Constabularium, cum sexaginta militibus ad tuendũ Hasart, interea dirigit, ne à Turcis occupet. Tandẽq; Comes datis Soldano captiuis omnib. quos de sua regione uinctus habebat, et duodecim equitũ armis, facta pace, abeũte Soldano, ab obsidiõe liberatus,

eodem

Consummatum, & iam partibus suis absolutum, de communi consilio fratribus Militiæ templi custodiēdum, & perpetuò cum uniuersa adiacente regione possidendum committunt. Qui tanquā uiri fortes, & in armis strennui, & commissum usq; in præsentem diem fideliter prudenterq; seruauerunt, & urbem prædictam frequentibus, cùm occultis tum manifestis impugnationibus uiriliter afflixerunt: ita, ut qui prius excurrentes & per uniuersam regionem hostiliter desæuientes, nostris erant terrori, nunc pro summa fœlicitate reputent, si clausis intra mœnia uiuere liceat, & quiete perfrui, pace pretio uel precibus ad tempus impetrata. Nec solum urbe prędicta, ad cuius lęsionem constructū erat illud præsidium, recalcitrante unle fuit: sed etiam ea deuicta, quasi limes regni ab Austro contra Aegyptios, pro multo fuit regioni tutamine. Circa ueris autē initium, domino rege, dominoq; Patriarcha, completo ex parte municipio interiore, relictis ibi Militiæ templi fratribus, quorum diligentię deputatum erat, Hierosolymam reuersis, accidit subsidium Aegyptiorum, quod ter uel quater in anno ad reparandas uires Ascalonitarum solenniter solebat accidere, in multitudine graui ante prædictum oppidum adesse, & oppidanis interius hostium metu congregatis, assultus hostiles multa instantia dedisse. Sed uidentes, qui militiæ præerāt, quod non proficerent, cùm dies aliquot in obsidione operam consumpsissent, Ascalonam profecti sunt. Ab ea itaq; die, tanquam attritis uiribus & nocendi contracta licentia, cœperunt prorsus à uexatione adiacentis quiescere regionis. Sed & Agyptiorum exercitus, qui ita frequens, ut prædiximus, ciuitati iam afflictæ solatium ministrabat, iam non nisi marino accedere cōsueuit itinere, prædicti municipij interpositas timēs insidias, & militiam habens suspectam.

Inter Regem & matrem eius graues oriuntur simultates. Et matre ignorante Rex coronatur. Caput XIII.

INter hæc dum satis prospero cursu regni Orientalis negotia procederent, & quasi quadam tranquillitate gauderet, eo minus, quod Comitatus nobis deperierat, et in hostium cesserat potestatem Edissanus, regio quoq; Antiochena frequentibus hostium insidijs fatigabatur: uidens inimicus homo, qui solet semper seminare zizania, & nostrę inuidens prosperitati, intestinis nos tentans cō cutere seditionibus, quietē nostram perturbare aggressus est. cuius periculi hæc fuit caussa, & origo. Domina Milisendis regina, inclytæ recordationis & piæ in domino memoriæ, defuncto marito, ut prædiximus relicta, cum duobus liberis adhuc infra annos pubertatis constitutis, regni tanquam iure hæreditario sibi debiti curam & administrationem sortita est, filiorum legitimam agens tutelam. Hanc cōsilio principum regionis, strenuè & fideliter uires & animum transcendens fœmineum, usq; ad illum diem administrauerat: filio primogenito, dño Balduino, cuius in præsenti gesta describimus, etiā postquam in regni sublimatus est solium, eius multum fauente & merito subiacente imperijs. Inter ceteros autem quorum opera consilioq; utebatur, familiarem habebat admodum quendam nobilem uirum, eius consobrinum, Manassen uidelicet: cui statim post eius introitum in regnum, curam militiæ tradidit omnem, & ordinauerat in Constabularium. Hic autem de dominæ Reginæ gratia præsumens, nimium arrogans, ut dicitur, & regni maioribus insolenter se præferens, nulliq; debitam exhiberet reuerētiam, inuidiam in se nobilium regionis concitauerat maximam: & nisi dominę reginæ eos cohiberet autoritas, parati erant, conceptū odium usq; in opus pertrahere. Duxerat autem & domini Baliani senioris uiduam, nobilem matronā, Hugonis Balduini & Baliani Ramatensium fratrum, matrem: unde sibi cumulauerat diuitias, & multiplicauerat possessiones. Eorum autem qui prædictum Manassen odio prosequebantur, primus erat & affectu & opere, Rex ipse: asserens, quod ei matris suæ subtraheret gratiam, & munificentiam impediret. Habebat autem super eodem facto plurimos incentores, odiorum fomitem ministrantes, quibus prædicti uiri inuisa erat potentia, et molesta nimis dominatio. Hi dominum Regem impellebant, ut etiam matrē amoueret à regni potestate, dicentes, eū iam ad adultā peruenisse ætatem, indignū esse ut fœmineo regeretur arbitrio, & regni proprij curam aliquā sibi cōmitteret moderandam,

dam. Horum igitur & similium Rex fretus consilio, proposuerat, in die festo Paschæ Hierosolymis solenniter coronari: cuius gloriæ cum à dño Patriarcha, & à uiris prudentibus, qui pacem regni dirigebant, instanter rogaretur, ut matrem participem faceret, distulit horum consilio, ne matrem efficeret cõsortem illa die qua proposuerat: & sequenti die subito matre non uocata, in publicum processit laureatus.

Regnum inter se diuidũt Filius & Mater. Rex Hierosolymã ingreditur uiolenter, & matrẽ in arce obsidet Dauidica: tandem pax cum tranquillitate reformatur. Caput XIIII.

TRanscursa igitur illa solennitate, conuocato procerum cœtu, præsente etiam Iuone Suessionensi Comite, & Galtero Castellano sancti Aldemari, matrẽ cõuenit, & ut regnũ secum diuidat instanter exigit, & auitę sibi hęreditatis portionẽ postulat assignari. Tandẽ post multos hinc inde habitos deliberationis tractatus, diuisa hæreditate, D. Regi optione data, assumpsit sibi in partẽ Tyrensem & Acconensem, cum pertinẽtijs suis, urbes maritimas: relictis dominę Reginæ Hierosolyma & Neapoli, cum suis item pertinentijs. Sicq; diuisi sunt ab inuicẽ, sperante populo quod pro bono pacis tolerandum esset, quod sic ordinatum fuerat, quod uterq; contentus esse deberet sua, quæ cõtigeret eum, portione. Per eosdẽ dies, D. Rex nobilem quendã & magnanimum uirũ, Hemfredum de Torono, cui magnę & amplæ possessiones erant in Phœnice, in montibus qui Tyrensi adiacent metropoli, ordinauit Constabulariũ suum, & ei militię suæ curam cõmisit. Sed neq; sic etiã quieuit dominam Reginã persequutam stimulis: sed ex caussis leuibus uires resumens ignis, qui latuerat in fauilla, incendium maius, & priore multo periculosius, cœpit ministrare. nam Rex eisdẽ impellentibus quorum consilio prius acquieuerat, matrem iterum cœpit molestare, & eam quam ex utriusque bene placito regni obtinuerat portionem, exclusa omnino matre, sibi uendicare proposuit. Quod intelligens Regina, commendata Neapoli quibusdam fidelibus suis, qui eius curam haberent, Hierosolymam recepit. Rex uerò interea congregata quanta potuit militia, prædictum Manassen in quodam eius castello, cui nomen Mirabel, obsidet: eumq; ad deditionem compellens, Reginã & omnem cismarinã regionẽ abiurare coegit: inde occupata Neapoli, matrem persequens Hierosolymã proficiscitur. Recesserant aũt à Regina, iuramentorũ & fidelitatis immemores, quidã ex ijs qui infra sortẽ eius habebãt possessiones, & ei fide media erant obligati. Pauci uerò adhærentes ei, fidei seruauerãt integritatẽ: Almaricus uidelicet Comes Ioppẽsis, filius eius ualde adolescens: Philippus quoq; Neapolitanus, & Rohardus senior, & pauci alij quorũ nomina nõ habemus. Audiens itaq; Regina, filium cum exercitu uenire, in arcem familiaribus suis & fidelibus se recepit, de præsidij munitione cõfidens. Dñs uerò Patriarcha Fulcherus, bonę memoriæ, uidẽs tẽpora periculosa, & dies tentationis imminere, uolens partes suas interponere, & de ijs quæ ad pacẽ sunt rogare, assumptis sibi de clero, uiris Deum timẽtibus, D. Regi obuiã exijt, monẽs ut à prauo desistat proposito, & in finib. pactorum cõsistẽs, matrẽ quiete per frui patiatur: apud quem postq; uidet se nõ proficere, cõsilium eius detestans, in urbẽ ingressus est. Rex aũt urgens propositũ, ante urbẽ castra locat. tandem uerò ciuibus indignationẽ declinantibus Regiam, & portas aperiẽtibus, intromissus est cum suis expeditionibus: ubi statim arcem, in quam mater se contulerat, aptatis ad eam expugnandã machinis, obsidione uallat, & more instans hostili, balistis, arcubus, & iaculatorijs machinis, cõtinuas inferẽs molestias, obsessis requiem negat. Illi uerò omnino instanti, omnino reluctantes, uim ui repellere nituntur, & quibus modis exteriores obsessos impugnare satagũt, eisdem iniurias propulsare & in hostes ęqua lance damna refundere, obsessi non uerentur. Tandem cum per dies aliquot, periculosẽ nimis hinc inde decertatum esset, cum in expugnando arcem Rex non multũ proficeret, nec tamen à proposito uellet desistere, intercurrentibus quibusdam pacis & gratiæ reformatoribus, urbe Neapolitana cum suis finibus contenta domina Regina, regni caput domino Regi resignat Hierosolymã, interpositis ex parte dñi Regis, & præteritis corporaliter iuramentis, quod super ea possessione per eum perpetuò non deberet molestari: sicq; eis in mutuam redeuntibus gratiam, quasi stella matutina in medio refulgens nebulę, regno & ecclesiæ restituta tranquillitas.

Soldanus

Soldanus Iconiensis, Comitatum Edissanum rursum ingreditur. Rex illuc cum omni celeritate properat. Caput XV.

At uerò nunciatum est regi Hierosolymorum, & fama certiore compertū, quod Comes Edissanus forte tam miserabili captus erat, & regio tota absque defensoris cura, hostium latè patebat insidijs, quod omnis prouincia illa, sicut & Antiochenorum partes, fœmineo relictæ moderamini, suā exposcebant sollicitudinem: assumptis sibi Hemfredo Constabulario, & Guidone Berytensi (nam de ijs qui in portione dominæ Reginæ erant, licet singulatim euocasset, neminē habere potuit) ad partes peruenit Tripolitanas: ubi & Comitem cum suis militibus assumens, Antiochiam celer peruenit. Dicebatur enim publicè, quod potentissimus Turcorum princeps Soldanus Iconiensis, cum innumero equitatu ad partes illas descenderat, & fere omnem suis finibus conterminam occupauerat regionem. Non ualentes enim locorum habitatores resistere, & exercituum illius sustinere potentiam, urbes & municipia uniuersa illi tradiderant, impetrātes ab eo saluum & liberum exitum cum uxoribus & liberis, & sine periculo conductū usque Turbessel: is enim locus cæteris munitior erat, plures habens habitatores: ubi D. Comes iugem & manentem habitationem, adhuc in tranquillo uidebatur habere. Dumque sic exceptis paucis præsidijs, uniuersam occupasset regionem, maioribus eum reuocantibus curis, domum redire compulsus est: nihilominus tamē, prouincialium aut labor imminutus, aut remissior facta sollicitudo: nam Noradinus nostræ gentis molestissimus persecutor, & Turcorum princeps potentissimus, pene continuis incursionibus uniuersam eatenus molestabat regionem, ut extra præsidia nemo penitus auderet comparere. Sic igitur inter duas molas, miser ille populus incessanter conterebat, & à duobus maximis principibus supra uires angebatur, quorum alterius tantum uix posset potentiam tolerare.

Imperator Constantinopolitanus exercitum ad partes dirigit Antiochenas, Comitatum Edissanum sibi resignare postulat, Græcis castella resignantur, Rex inde Latinos educit. Caput XVI.

Interea dominus Imperator Constantinopolitanus, audiens illatum partium desolationem, unū de principibus suis, cum immēsis sumptibus, & militia suorum non modica, ad prædictas partes direxerat, offerens commitissæ liberisque eius annos certæ quantitatis redditus, qui ei ad honestum sufficere possent uictum in perpetuum, in compensationem sibi traditæ regionis: si præsidia quæ adhuc penes se retinebat, eius imperio uellet concedere. Spondebat enim in inmensitate diuitiarum suarum spem habens, quod & illa à Turcorū incursionibus conseruaretur illibata, & alia quæ amiserant, facile suo restituerentur Imperio, si ei prouincia resignaretur. Adueniente igitur Rege Antiochiam, caussa cognita aduentus Imperialium nunciorum, ipsis etiam iniunctam sibi legationem aperiētibus, facta est inter principes illius regionis dissensio. Alijs dicentibus, rem nondum in eum necessitatis articulū descendisse, ut id fieri oporteat. Alijs è contrà asserentibus, necessarium id fieri, priusquam terra penitus in hostium manus tradatur. Inter has igitur deliberationis ambiguitates, cognoscens dominus Rex, quod prædicta regio, in eo statu, in quo erat, diu perseuerare non posset, ipsum enim ampliorem ibi moram facere, regni propria cura non patiebatur: nec eius tot tantæque erant uires, ut duas quindecim dierum itinere à se distantes prouincias administrare posset commodè: uidensque Antiochenam quæ media erat, per annos plures destitutam, in eam descendit sententiam, ut præmissis conditionibus, Græcis oppida quæ supererant traderentur. Et licet non multū præsumeret, quod Grecorum uiribus in eo statu conseruari posset prouincia, maluit tamen, ut eis possidentib. iste casus accideret, quàm ut ei periclitātis populi & terræ deficientis imputaretur ruina. Pactis hic inde iuxta prædictas conditiones, adhibito cōsensu dominæ Comitissæ & liberorum eius, ad placitam consonantiam redactis, præfigitur dies, quo ipse D. Rex, cum omni militia sua in partes illas descēdat, Imperatoris homines in possessionē inducat, & eis uniuersa resignet oppida. Die igitˀ statuta Rex ex cōdicto assumens sibi Comitem Tripolitanum, & tam suos quàm Antiochenorum partem magnam, in terram Comitis Edissani, Græcos secum deducens usque Turbessel

D peruenit,

peruenit. Vbi assumpta sibi domina Comitissa cum liberis suis & alijs omnibus, tam Latinis quàm Armenijs, sexus promiscui, exire uolentibus, Græcis regionē assignat. Erant autem oppida quæ adhuc à nostris possidebantur, Turbessel, Hamtab, Rauendel, Ranculat, Bile, Samosatum, & fortasse alia quædam. Quibus omnibus Græcorum potestati resignatis, ipse cum uniuerso egredi uolentium populo, cum iumentis & sarcinis eorum, quæ erant multæ nimis (nam unusquisq; cum omni domo & familia, & supellectile uniuersa exire proposuerat) ad iter accingit, & cum omni huiusmodi imbellis populi multitudine, et impedimentorum quantitate numerosa egredi maturat, educere uolens eos sine periculo.

Noradinus regi occurrit, exitum impedire procurat. Rex licet cum difficultate, Antiochiam redit. Noradinus eiectis Græcis, uniuersam occupat regionem. Caput XVII.

AVdiens itaq; Noradinus, quod rex ad educendum populum ingressus fuerat, & quod de conseruanda regione omnino desperantes, Græcis uiris effœminatis & mollibus, oppida resignauerant, de nostra formidine factus animosior, congregata ex uniuersis adiacentibus regionibus militia, ad easdem partes festinus descendit, uolens regi & populo de uiribus suis diffidentibus, & sarcinis multiplicibus impedito occurrere: reputans ad lucrū sibi cedere, si tales obuiam habere posset. Factūq; est, quod uix ad urbā Tulupam, quæ à Turbessel uix quinq; aut sex distat miliaribus, illam impotentem multitudinem adduxerat, cùm ecce Noradinus uniuersam regionem suis repleuerat legionibus. Erat autem castrum illis uicinū, Hambab nomine, per quod iter eis erat futurum: illuc nostri properare uolentes, uidentes imminere periculum, acies instruūt, ordinant agmina, iam mox cum hostibus commissuri. Illi uerò instructis cateruis, nostrorum aduentum, tanquam de uictoria securi, auidè nimis expectabant. Accidit tamen contra spem eorum, quod noster exercitus ad prædictum oppidum, præuia Domini misericordia, peruenit indēnis: ubi nocte tota fessis tam iumentis, quàm hominibus, ad requiem concessa, conuocato procerum cœtu, & de futuro in crastinum deliberantes, fuerunt nonnulli de magnatibus, qui prædictum præsidium exposcerent sibi dari, arbitrantes opitulante D. contra Turcorum incursiones uiribus proprijs locū posse conseruare: quorum unus de regno erat Henfredus de Torno, uir magnificus, regis constabularius. Alter erat uir nobilis & potēs, de principibus Antiochenis, Robertus uidelicet de Surda ualle. Sed uidēs dominus Rex neutrius uires aut potentiam ad prædictum opus sufficere, spreto utriusq; uerbo tanquam inutili, pactis insistit perseuerās, & tradito Græcis municipio, populum præcipit ad iter accingi. Videre erat ibi uiros nobiles, & inclytas cum ingenuis uirginibus & paruis pueris matronas, natale solum, auita domicilia, cognatā regionē, singultibus & lacrymosis deserere suspirijs, & transmigrationē, & populum alterū cum fletibus & lamentis inire. Non erat pectus ita ferreum, cuius interiora non mouerent fletus & lachrymæ, & querulæ uoces populi transmigrantis. Luce igitur terris reddita, compositis sarcinis, rursum iter arripiunt: & ecce ex utroq; latere hostium acies iunctis agminib. incedebāt, in comitatū nostrum ex omni parte irruere parati. Nostri ergò uidentes hostium agmina, & grauem multitudinē, de quingentis equitib. quos habebant, instaurant acies, & incedēdi ordinē assignant instauratis. Dn̄m itaq; regē præire iubent, ut agmina præcedat, & turbis pedestribus modum gradiendi assignet. Comitem Tripolitanum, & Hemfredum regiū constabulariū posteriores iubent tueri partes: & ut cum maioribus & fortioribus militum copijs hostiū sustineant impetus, & eorum à plebe arceant uiolentiam. Antiochenos uerò magnates à dextris & à sinistris collocāt, ut positę in medio multitudini, undiq; per gyrū nō deesset robur fortiū, & armata militia. Sic igitur, & eodem ordine tota die nostris gradientib. usq; ad solis occasum nostris intolerabiles nō defuerūt molestię, frequētes impetus, pugna iugis, congressiones cōtinuę. Tanta aūt erat immissarū exercitu numerositas sagittarum, ut omnes sarcinæ erinacij more sagittis uiderēt cōfixę: præterea puluis, calor quoq;, qualē solet angustiatis ministrare, sitisq; aspera, plebē supra uires fatigabat: tādē iā sole ad occasum declināte, Turci non secū habētes uictualiū quidpiā, amissis de exercitu suo nōnullis nobilib. dato ad reditū signo, nostros inseq; desinūt, eorū stupētes

incom-

incomparabliem patientiam & perseuerantiam. Dumq; Hemfredus constabularius, arcu abeuntes persequitur, aliquantulum à comitatu remotius recessit, ad eum miles quidam de hostium numero, uenit repositis armis, & iunctis alternatim ad latus manibus, signum exhibens reuerentiæ. Is porrò cuiusdam potentissimi Turcorum principis (qui eidem constabulario fraterno fœdere iunctus erat, & in eo tenacissimus) domesticus erat & familiaris, ab eodem missus, ut eum uerbis salutaret, & de statu hostilis exercitus redderet eum doctiorem. Refert autem Noradinum cum suis in proposito habere ea nocte ad propria maturare reditum: defecerat enim in castris eius omnis penitus alimonia, unde eos diutius non poterat insectari. Sic igitur illo redeunte ad propria, constabularius in castra se recipit: uerbo quod audierat, regi communicato, instante iam nocte, in loco qui dicitur Ioha, castrametatus est populus uniuersus. In sequentibus diebus, populo sine molestia per syluam quæ dicitur Marris, & usq; ad loca nostræ ditioni subdita traducto, dominus Rex Antiochiam se recepit. Videns igitur Noradinus, terram comitis Latinorum auxilio destitutam, de Græcorum mollitie, quibus commissa erat, præsumens, frequētibus irruptionibus, & quas Græci nō satis supportare nouerant, eam cœpit aggrauare. Tandemq; immissis exercitibus copiosis, obsidione uallans oppida, Grçcis uiolenter exclusis, infra annum uniuersam regionem occupauit. Sic igitur prouincia opulentissima, riuis, syluis, & pascuis lætissima, ubere gleba diues, & omnibus redundans cōmoditatibus in qua quingenti equites sufficientia habebant beneficia, peccatis nostris exigentibus in hostiū manus deuenit, & à nostra iurisdictione usq; in præsentem diem facta est aliena. Decesserunt itaq; ecclesiæ Antiochenæ in partibus illis tres Archiepiscopi, Edissanus, Hieropolitanus, & Toritiensis: quorum ecclesias etiam nunc infidelitas detinet, & gentilis superstitio, licet inuitas.

Rex principissam monet, ut unum de principibus in maritum accipiat, qui regioni posit præesse: sed non proficit. Rex inde Tripolim accedit, ad propria reuersurus. Caput XVIII.

INterea D. rex Hierosolymorum Balduinus, pro urbe Antiochena, ut eius diœcesi adiacēte plurimum solicitus, ne principis destituta solatio, sicut & terra Comitis (de qua prædiximus) in manus hostium, forte descendat intolerabili, & populo Christiano simul cum iactura intolerabili, amplius accedat cōfusio: uidensq; sibi liberum non esse, reuocante eum regni cura, moram ibi longiorem facere, dominam principissam sæpe ac sæpius commonet, ut unum de nobilibus sibi, cui nubat eligat uiris, cuius consilio & opera principatus regatur. Erāt autem eo tempore inclyti & nobiles uiri in eadem regione, D. regis castra sequētes, D. uidelicet Iuo de Neella, comes Suessionensis: uir magnificus, prudēs & discretus: cuius in regno Francorū plurima erat autoritas. Galtherus quoq; de Falckenberg, Castellanus sancti Adamari qui postea fuit Tiberiadensis dominus, ipse quoq; uir prudens, urbanitatis eximiæ, prouidus in cōsilijs et in armis strenuus. Dominus quoq; Radulphus de Merlo, uir summè nobilis, & armorum usum habens, & prudentia multa conspicuus, quorum quilibet ad procurandam regionem, meritò uidebatur sufficiens. Illa autē uincula timens con iugalia, solutam ac liberam uitam proponens, non multum attendebat, quid populo expediret: circa id plurimum solicita, ut carnis curam perficeret in desiderijs. Rex autem eius intelligēs propositū, apud Tripolim principibus utriusq; tam regni quàm principatus, curiam indicit generalem. Ad quam tam dominum Antiochenū Patriarcham cum suffraganeis suis, quàm dominam Principissam cum suis proceribus inuitat. Interfuit autē & mater eius, domina Melesendis Regina, & regni principes eam secuti. Vbi cùm de publicis negotijs diligens habitus esset tractatus, uētum est ad negotium Principissæ: sed neq; tūc uel Rex, uel Comes, eius consanguinei: uel Regina uel Comitissa Tripolitana, ambæ eius materteræ, in hoc eam potuerunt inducere, ut sibi & regioni in hac parte uellet prouidere. Dicebāt autem Patriarchæ usa consilio, qui tāquā uir argutus, & uersipellis, ut liberius interim totius regionis dominaretur, cuius rei erat cupidus nimis, in hoc eam dicebatur errore fouere. Cùm ergo nihil proficerent, soluta curia, quisq; ad propria reuersus est.

Rex & mater eius apud Tripolim conueniunt, ut comitem uxori reconcilient: sed non proficiunt. Comes ab Assisinis in porta occiditur. Caput XIX.

ERat autem illis diebus, inter D. Comitem & eius uxorem, dominæ Melesendis Reginæ sororem, ex zelo maritali orta simultas: cuius sedandæ gratia, & ut Principissam neptam uideret, domina Melesendis aduenerat. In qua resarcienda gratia, cùm ipsa iterum non multum profecisset, ad sororem rediēs, eam secum deducere decreuerat, & in hoc procinctu ambę erāt urbem Tripolitanam egressę. Comes aūt proficiscenti Principissæ comitem se ad tempus dederat, à qua sumpta licentia, post modicum reuersus est interuallum: qui dum portum ciuitatis ingrederetur, nihilq; omnino casus timeret sinistri, in introitu portæ, inter murum & ante murale, Assisinorum gladijs confossus, miserabiliter interijt. Cecidit autē & cum eo inclytus & nobilis uir, cuius superius fecimus mētionem, D. Radulphus de Merlo, cum quodam milite suo: quorum uterq; domino Comiti in ea profectione casu se dederat cōsortem. Rex autem in ciuitate securus aleam ludebat, recreationi dans operā, horum omnium ignarus. Cōmota est ergo uniuersa ciuitas, morte Comitis audita: & ad arma populus concuolans, quemcūq; alienum à lingua nostra, uel habitu reperit, putans sicarios qui hoc malum commiserant inuenire, gladio percutit, & mortē omnibus irrogat indifferenter. Interea Rex repentinus exterritus clamoribus, morte Comitis intellecta, tristis ad modū, et mente plurimum consternatus, lacrymas & suspiria non ualēs cohibere, matrem & materteram mox præcipit reuocari. Quibus reuersis, post multa lamenta & fletus uberes, corpore cum debita exequiarum magnificentia sepulturæ tradito, præcipiente domino Rege, cuncti proceres illarum partium, dominæ Comitissæ & liberis eius fidelitatem exhibuerunt. Erant aūt domino Comiti, filius ei æquiuocus, nomine Raymundus, uix annorum duodecim: filia nomine Melisendis, fratre natu posterior. His ergo sic compositis, Rex cum matre & principibus suis in regnū reuersus est.

Turcorum ingens multitudo Hierosolymam uenit, ut eam occupent: sed egredientes nostri, eos in uirtute magna prosternunt. Caput XX.

NOn multo uerò post, interiecto temporis interuallo, quidā nobiles Turcorum satrapæ, uiri potentes, & apud suos egregij nominis, quibus cognomen est Hyaroquin, quorum sancta ciuitas, antequam à Christianis liberaretur, dicitur fuisse hæreditas: hortante matre, ac improperante eorum ignauiam, quod tandiu ab hæreditate auita se paterētur esse extorres, collecta infinita Turcorum multitudine, Hierosolymam uenire, & eam quasi iure hæreditario sibi debitam uendicare proponunt. Assumptis ergò sibi ingentibus militarium uirorum copijs, matrem longæuam continuis exercitationibus id monentē, secuti, iter arripiūt, propositū, si Dominus ita permiserit, prosecuturi. Peruenientes igitur Damascū, ibi ad reparandos exercitus, & uires recreandas moram facientes aliquam, uolentibus Damascenis eorum insipiens consilium reuocare, non acquieuerūt: sed resumptis uiaticis, & compositis iterū sarcinis, quasi de proposito non diffidentes, uersus Hierosolymam proficiscuntur. Tandem transito Iordane cum uniuersis cohortib. suis montana conscendentes, in quibus sita est prędicta ciuitas, in monte Oliueti, qui mons conterminus prædictæ supereminet urbi, se contulerunt: ita ut inde loca omnia uenerabilia, & maximè templum domini, quod in summa & præcipua habent reuerentia, & uniuersam urbem eis daretur uberis prospectibus intueri. Quod uidentes qui in urbe erāt residui: nam maxima totius regionis militiæ pars apud Neapolim conuenerat, timentes, quia urbs absq; mœnibus erat, ne illuc aduenientium hostium se conferret multitudo: inuocato de cœlis auxilio, arma corripiunt, & certatim egressi, in hostes properare, & cum eis committere uotis ardentibus accelerant. Est autem uia, quæ ab Hierosolymis descendit in Hiericho, & inde ad Iordanem, inæqualis plurimum, locis saxosis & præcipitijs periculosa frequentibus, ita ut nihil etiam timentibus, & liberū habentibus transitum, molestum semper soleat ascendētib. uel descendētib. pręstare accessum. In hāc ergo ingressi, dū nostrorū acies acrius instantes inordinatę fugiūt, & præcipitijs & locis angustis nullā ad fugiendū habilitatē cōcendētibus, multi sine gladio pereūt pręcipitati. Qui uerò loca planiora secuti, fugę tētabāt insistere, nostrorū gladios incurrētes, saucij letaliter in mor-

in mortem nihilominus dabantur præcipites. Equi uerò eorum itineris longitudine, & laboris difficultate fatigati, uiarum non ferentes asperitatem, sessoribus suis, omnino deficientes, negabant obsequium. Vnde facti pedites, armis onusti, & usum laboris non habentes, nostrorum subsequentium gladijs tanquam pecudes trucidantur. Fit ergo tanta tam equorum quàm hominum strages, his prædictis casibus, quod præ multitudine peremptorũ ad insequendũ qui præibant impedirentur transitus. At uerò nostri tanto auidius insectantes, spretis spolijs, & manubias declinãtes, cædi acrius instãt: pro summo lucro reputãtes, hostiũ sanguine cruẽtari. Qui uerò apud Neapolim conuenerant, scientes prædictos hostes ad nos ingressos, unanimiter egredientes, ad Iordanis fluenta hostibus occurentes certatim conuolant, ut uada occupẽt, & impediant transire uolentes. Vbi eos qui insectantes effugerant, reperiũt incautos, & confodiunt ex latere irruẽtes. Facta est ergo illa die manus Dñi super eos, ita ut scriptum est: Residuum locustæ comederet bruchus. Nam qui equorũ uelocitate, aut aliqua industria insectãtes uidebantur declinasse, occurrentium ex latere gladijs cædebantur. Si qui uerò agmina prætereuntes Iordanem ingressi fuerant, uadorum ignari, undis rapiebantur tumentibus, flumine suffocati. Sic igitur qui in multis milibus ascẽderãt, in spiritu uehementi, in equitatu suo spem habentes, ad modicum redacti numerum, confusione induti & reuerẽtia, ad propria sunt reuersi. Dicuntur autem illa die ex eis cæsa esse ad quinq; milia. Factum est autem hoc anno ab incarnatione Domini millesimo cẽtesimo quinquagesimo secundo, nono Cal. Decembris: Regni uerò domini Balduini regis quarti, anno nono. Nostri ergò hostiũ onusti spolijs, & uberes de tropheo manubias agentes, solẽnes Domino laudis hostias immolaturi, Hierosolymam reuersi sunt.

Rex, regniq; principes Ascalonam properant, ut pomeria ciuitatis circa urbem depopulentur: sed promoto ad amplius proposito, urbem obsident. Caput XXI.

COllata igitur nostris diuinitus uictoria prædicta, erecti in spem bonam, Domino corda eorum dirigente, apponũt unanimiter, communicato tam minorum quàm maiorum consilio, hostes eorum qui in uicino constituti erant, quiq; nostris sæpius grauia inferebant pericula, Ascalonitas uidelicet, aliquo modo lædere. Idq; uisum est pro tempore expedientius, ut pomeria ciuitati adiacentia, unde ciuibus multa erat cõmoditas, in manu forti extirpare niterentur, & in ea parte saltem hostes proteruos damnificarent. Iuxta quod propositum collectæ unanimiter in manu ualida ante urbem prædictam uniuersæ regni copiæ, arbitrati sufficiens esse, si effectui possent mãcipare propositũ. Sed præsentibus nostris ante urbẽ, affuit mirabiliter diuina clementia, quæ eos ad maiora cœpit ex insperato accedere, nam postq; ante urbẽ nostræ cõstiterãt acies, tãtus ciues pauor inuasit, quòd intra urbẽ se receperunt certatim, nec inuẽtus est uel unus, qui extra mœnia nostris se daret obuiã. Vnde sumpta occasione ex eo quod ita deterriti uidebantur (dirigente eos diuina gratia) adijciũt urbem obsidione uallare. Missisq; nuncijs per uniuersos regni fines, præcipiunt euocari eos qui domi remanserant, ut omnes unanimiter die præfixa adesse non differant, ita omnes propositum quale Deus eis inspirauerit, operientes. Qui ergò uocati fuerãt, gratulabundi & sine mora conuenientes, ad eos qui se præcesserant, adiuncti sunt, castra cum alijs circa urbẽ locantes. Et ut firmũ esset quod aggrediebãtur, & de perseuerantia in proposito nulli dubitare liceret, iuramentis exhibitis corporaliter se inuicẽ obligant, quod ante urbem captam, ab obsidione non desistant. Conuocatis igitur uniuersis regni uiribus, & populo unanimiter conueniente, dominus Rex, dominusq; Patriarcha, cum alijs tam secularibus, quàm ecclesiasticis regni principibus, signum Dominicæ crucis uiuificæ & uenerabile secum habentes, ante urbem prædictam felicibus auspicijs, octauo Calendas Februarij castrametati sunt. Interfuerunt autem de ecclesiarum prælatis, dominus Hierosolymorũ Patriarcha Fulcherus, dominus Petrus Tyrensis Archiepiscopus, dominus Balduinus Cæsariensis Archiepiscopus, dominus Robertus Nazarenus Archiepiscopus, D. Fridericus Acconensis Episcopus, D. Gerardus Bethleemitarum Episcopus. Abbates etiam nonnulli. Bernhardus etiam de Tremulay magister Militiæ templi, & Raymundus magister Domus hospitalis.

De principibus autem laicis: Hugo de Hybelim, Philippus Neapolitanus, Henfredus de Torono, Symō Tiberiadēsis, Gerardus Sidoniēsis, Guido Berithēsis, Mauritius de mōte Regali, Raynaldus de Castelliōe, Galtherus de S. Aldemaro, qui duo apud D. Regem stipendia merebantur. Ordinatis itaq; & compositis per gyrū tentorijs, & principibus certis congruisq; mansionibus dispositis, cœpto fideliter instant operi, tanto labori debitam deuotè & prudenter impendentes sollicitudinem.

Describitur situs ciuitatis, & commoditas aperitur. Caput XXII.

EST aūt Ascalona una de quinq; Philistijm urbibus, in littore maris sita, formā habēs semicirculi, cuius chorda siue diamet, secus littus maris iacet, circūferentiam, siue arcus super terram ad orientem respiciēs. Iacet autem tota ciuitas quasi in fouea, tota decliuis ad mare, aggeribus undiq; cincta manufactis, supra quos mœnia sunt, cum turribus frequētibus opere solido, duritiē lapidis uincēte cœmēto, & nexorum: muris debita spissitudine latis, & cōgrua proportiōe sublimibus. Verùm etiā antemuralibus eadem soliditate fabrefactis, cincta est per gyrum, & communita diligentius. Fontes autem neq; intra murorum ambitum, neq; sibi uicinos habent aliquos, sed puteis tum extrà, tum inferius, aquas sapidas & ad potum habiles ministrantibus abundat. Cisternas quoq; aquarum pluuialium receptiuas, ad maiorem cautelam, ciues interius construxerāt nonnullas. Erant autem & in murorū ambitu portæ quatuor, turribus excelsis & solidis diligentissime cōmunitæ: quarum prima quæ ad orientem respicit, dicitur porta maior. cognomento Hierosolymitana, eo quòd urbem sanctā respiciat, habens circa se duas turres altissimas, quæ quasi robur & præsidium subiectæ uidentur pręesse ciuitati. Hęc ante se tres aut quatuor in antemuralibus portas habet minores, quibus ad eam per quosdam anfractus peruenitur. Secunda est quæ ad occidentē respicit, & dicitur porta maris, eo quòd per eam ad mare ciuibus pateat egressus. Tertia ad Austrum, Gazam urbem, de qua superius fecimus mentionem, respicit, unde & ab ea cognomen ducit. Quarta ad Septentrionem respiciens, ab urbe finitima, quæ in eodem sita est littore, Ioppensis dicitur. Hæc autem ciuitas situ maris nullam præbente aptitudinem, portum, uel aliquam tutam nauibus non habet uel habuit stationem, sed littus tantum arenosum, & circa id mare, uentis intumescentibus, fre

tosum

tosum ualde, & accedētibus, nisi multa fuerit in mari tranquillitas, ualde suspectum. Solum autem exterius urbi adiacens harena est obsitum, agriculturæ nesciēs, uinetis tamen & fructiferis arboribus accommodum, exceptis ualliculis in parte septentrionali paucis, quæ iniecto fœcundatæ lætamine, & aquis irrigatę putealibus, herbarum & fructuum aliquam ciuibus præstant fœcunditatem. Erat autem in ea ciuitate populus multus, quorum et qui minimus erat, & ut uulgo dicebatur, etiam recens nato, de thesauris Aegytij Calyphę dabantur stipendia. Multam enim & maximam, tam prædictus Dominus, quàm eius princeps, pro eadē urbe gerebant sollicitudinē: arbitrantes, si illa deficeret, in nostrorū ueniens ditionem, quòd nihil restaret aliud, quàm ut liberè & sine difficultate accessu nostri principes in Aegyptū descenderent, regnū uiolenter occupaturi: utebātur ergo ea pro muro, & pro sua liberalitate quater in anno, tam per mare quàm per terras ciuibus ministrabāt subsidia: ut ea superstite, & nostris circa eam studiū cōsumentibus & operā, ipsi optata interim tranquillitate fruerētur. Multis ergo propterea urbi necessaria ministrabāt expensis: arma uictū, & recentem militiā, rectis temporibus dirigentes, ut nostris circa eos occupatis, minor eos de nostrorum suspectis uiribus premeret sollicitudo.

Ordinatur obsidio, & præficiūtur qui classi præsint, et qui legiones per terrā moderētur. Caput XXIII.

HAnc igitur urbem, per annos quinquaginta & amplius, postquam Dominus terræ promissionis partes reliquas populo Christiano tradiderat, adhuc resistentē, & nostris conatibus æmulam, tandem obsidere conati sunt, rem aggressi arduā, & pene impossibilem. Nam præter id quod muris & antemuralibus, turribus & aggere, armis & uictualibus erat supra omnem opinionem instructa: populum habebat usum & experientiam annorum habentem, in tanta quantitate, ut à prima obsidionis die, usque ad nouissimum, numerus obsidentium à multitudine obsessorum in duplo uinceretur. Dominus igitur Rex, dominus quoque Patriarcha, dominus etiam Petrus, prędecessor noster Tyrensis Archiepiscopus, alij quoque regni magnates, tā principes quàm ecclesiarū prælati, unaque cum eis ciues urbium singularum, segregatim tabernacula figentes, urbem per terras obsederant. Dominum quoque Gerardum Sydoniensem, unum de magnis regni proceribus, quindecim nauium rostratarum & ad cursum expeditarum classi præfecerant, ut per mare uolentibus egredi nihilominus inhiberet egressum. Porrò nostri pene diebus omnibus, nunc equites, nūc pedites, in urbē frequētes dabāt assultus: illi uerò occurrētes animosius resistebāt, uiriliter pro uxoribus & liberis, & quod præcipuū est, pro libertate cōtendentes. Quibus congressionibus nunc hi, nunc illi, sicut in huiusmodi solet accidere, fiebant superiores: nostri tamen frequentius meliorem calculum reportabāt. Dicebatur autem & in castris tanta esse omnium rerum uenalium, cum commoditate securitas, ut ita se haberet populus in tentorijs & tabernaculis quibuslibet, sicut domi in muratis urbibus se cōsueuerat habere. Vrbani autē cura præcipua locum de nocte custodientes, deputatis alternatim uigilibus, & ipsi maiores uicissim nihilominus custodiētes uigilias, mœnia perlustrantes, noctes ex parte plurima trabebant insomnes. Erant autē & in circuitu murorum, & in turriū propugnaculis locatæ uitreæ lampades opercula habentes uitrea, ignem qui oleo fouebatur infuso conseruantes ex quibus mœnia circumire uolentibus, tanquam de die ministrabatur. Nostris quoque qui in castris erant, pro tempore turmatim deputabantur uigiliæ, & iugis non deerat custodia, timentibus ne urbani nocturnas irruptiones in castra facerent: aut Aegyptij in eorum subsidium properantes, subitis & improuisis incursionibus læderent exercitum: quamuis & circa Gazam in locis pluribus non deerant exploratores, qui hostium aduentum quàm citissime possent nunciare.

Secundo obsidionis mense, adest peregrinorum transitus, multas deferens ad opus obsidionis commoditates. Caput XXIIII.

SIc igitur duobus mensibus eodem tenore continuata obsidione, accidit ut more solito circa Pascha adesset transitus, & peregrinorum adueniret frequentia. Communicato ergo consilio dirigitur de exercitu, qui auctoritate regia tam nautis quàm peregrinis redire uolentibus, interdicant reditum, & omnes ad laborem & obsidio

Constantia Antiochenorum Principissa Raynaldo de Castellione nubit. Noradinus quoq; regnum Damascenorum occupat uiolenter. Almaricus Sydoniensi præficitur ecclesiæ. Caput XXVI.

DVmq; hæc circa Ascalonã in castris geruntur, domina Constantia, domini Raymundi Antiocheni principis uidua, licet multos inclytos & nobiles uiros, eius matrimonium appetentes, more fœmineo repulisset: Raynaldũ de Castellione, quendam stipendiarium militem, sibi occultè in maritum elegit: noluit aũt uerbum publicari, quoadusq; D. Regis (cuius erat consobrina, & sub cuius protectione principatus uidebatur consistere) interueniret auctoritas & consensus. Festinauit igitur prædictus Raynaldus ad exercitum, & uerbum D. Regi communicans, sumpta eius conniuentia, Antiochiam rediens, prædictam duxit in uxorem principissam, nõ sine multorum admiratione, quod tam præclara, potens & illustris fœmina, & tam excellens uxor, uiro militi quasi gregario, nubere dignaretur Interea Noradinus, uir prudẽs & circumspectus, audiens quod mortuus erat Ainardus socer eius, Damascenæ princeps militiæ & regis procurator negotiorũ, qui suis conatibus plurimum semper restiterat: uidensq; dominũ Regem Hierosolymorum, omnemq; regni eius militiam, circa Ascalonam iamdudum occupatam, arbitrans quod non facilè obsidionem desereret, ut Damascenis contra se auxilium postulantibus ministraret, sumpta ex tempore occasione, ad partes cum ingenti militia accessit Damascenas, quasi regnum uiolenter occupaturus. Vbi fauentibus & ultro munus dantibus Damascenis, Regem eorum dissolutum & uitialem regno priuat, & uagum & profugum super terram fugere compulit, in orientem. In quo facto, nostra nihilominus deterior facta est conditio. nam pro uiro impotente, & qui pro sua debilitate nostris erat obnoxius, eatenus, ut tanquam subiectus, annua tributa persolueret, durior nobis appositus est aduersarius. Nam sicut regnum in seipsum diuisum, iuxta uerbum Saluatoris, desolabit: sic unita sibi plura, robur ex mutuo solent assumere, & in hostes consurgere fortiora. Capta itaque Damasco, & subacta regione uniuersa, uolens Ascalonitis opem, qualem poterat, de remoto conferre, urbem Paneadensem, in nouissimis regni finibus sitam, de nostrorũ præsumens occupationibus, obsidet: ut in obsessorum auxilium reuocati, obsidionem circa Ascalonam desererent, & infecto negotio redire compellerentur. Sed præuia Domini misericordia, à spe tanta decidẽs, neutrum obtinuit. nam ipse circa obsessam ciuitatem nihil profecit, & nostri opitulante domino Ascalonam obtinuerunt. In hac obsidione, mortuo domino Bernhardo, bonę memorię Sydoniensi episcopo, substitutus est Almaricus, piæ in Domino recordationis, Abbas Canonicorum regularium, ordinis Præmonstrarensis, in eo loco qui dicitur sancti Abacuc, siue sancti Ioseph, qui cognominatus est ab Arimathia, uir simplex ac timens Deum, & egregię conuersationis: qui in ecclesia Liddensi, per manũ domini Petri fœlicis memorię, Tyrensis Archiepiscopi, munus consecrationis dicitur recepisse: quoniam ab urbe obsessa, nulli longius abscedere dabatur licentia.

Qui in obsidione sunt, urbem instanter impugnant. Ciues machinam exteriorem nituntur exurere. Murus ciuitatis ex parte corruit, nostri uolentes ingredi, ex parte pereunt: noster exercitus desperat. Caput XXVII.

INterea qui in expeditione erant, cœpto cum multo instantes negotio, non cessant urbem obsessam assiduè impugnare, & circa eam portam, quæ Maior dicitur, congressiones innouare ciuibus ualde periculosas, tormẽtis nihilominus iaculatorijs turres ac mœnia debilitare: & intra urbem, non sine strage multa, funditus dissoluere, immissis magnis molaribus, domicilia. Qui uerò in castello ad eius custodiam deputati erant, tantas ciuibus, non solum ijs qui in turribus & in muris resistebant, uerùm ijs etiam, qui per urbem necessitatibus tracti, discurrere cogebatur, arcubus & sagittis inferebant molestias, ut earum respectu, quicquid alibi ciuibus inferebatur, leue iudicaretur, & quamuis durum esset, tolerare. Vnde communicato inter se consilio, eorum maximè expetentes operam, quibus maior in eiusmodi uidebatur experientia, proponunt, ut quocunque periculo, quocunq; ciuium discrimine, interiectis inter murum & castellum lignis aridis, aptam ignibus materiem & fomitem præstare uolen-

re uolentibus,procurato undique occultè incendio,cõcremaretur:alioquin nec ſpes ſalutis,nec ſpes reſiſtendi ſit oppreſſis,& uſq; ad ſummum afflictis,uidebatur. Surgẽtes igitur eorum exhortationibus quidã uiri fortes, uiribus & animo præſtantiores, ciuiũ ſuę præferẽtes ſalutẽ,obiectant ſe periculis,ligna ad eam partẽ muri, quæ caſtello erat uicinior,comportantes, & in locum qui medius uidebatur inter murũ & machinam proijcientes exterius. Compoſita porrò lignorum ſtrue maxima, & quæ uidebatur ad incendium caſtelli ſufficere,picem deſuper infundunt,oleum quoq; & liquamen,& cętera huiuſmodi incendiorum irritamenta,quæ ſolent ignibus pręſtare fomitẽ.Igne igit̃ immiſſo,affuit nobis,maneſeſtè diuina clemẽtia : nã ſtatim inualeſcẽte incendio,ſuſcitatus eſt uentus ab oriente uehemens,qui totas incendij uires,in murum ciuitatis flatu uehementi contorſit. Ventus igitur uehementia ſua, flammas in murum incendiaq; impellens,tota nocte illa per iugem flatum incendiũ continuans, murum uſque in fauillam decoxit.ita ut maneſacto,circa diei crepuſculũ, ab una turri uſq; ad conterminam,totus corruerit funditus,ita quod ruinæ ſonitus totũ commouit exercitum:decidens autem tanto pondere caſtello illiſus eſt, ut cui non nocuerũt incendia,muri caſus de principalibus membris quędam confringeret,& eos qui in eius ſolijs & pro tectis excubias procurabant,paulò minus ad terrã deijceret. Excitus igitur ad hunc ſonitum uniuerſus exercitus, arma corripiunt,ad partes illas conuolãt quaſi patefacto diuinitus aditu,protinus intraturi. At magiſter Militię templi, Bernhardus de Trenellape, cum fratribus ſuis multo ante præuenientes, aditum occupauerunt,neminem niſi de ſuis intrare permittentes:eos autem hac intentione dicebantur arcere,quatenus primi ingredientes,ſpolia maiora & uberiores manubias obtinerent:nam in uiolenter effractis urbibus,id hactenus apud nos pro lege obtinuit conſuetudo,ut quod quiſque ſibi ingrediens rapit,id ſibi & hæredibus ſuis perpetuò iure poſſideat. Poterat autem omnibus indifferenter ingredientibus, & mancipari ciuitas,& uictoribus ſpolia ſufficere. Sed de uiciata radice & peruerſa intentione opus prodiens,rarum eſt ut bono fine claudatur:quia

Non habet euentus ſordida præda bonos.

Dum ergo cupiditate rapti,ad prędę participium,renuũt habere conſortes,in mortis periculo,meritò reperti ſunt ſoli. Ingreſſos igitur ex eis circiter quinquaginta,cæteris ſubſequi non uolentibus,ciues prius de uita ſolliciti,& extrema omnia ſuſtinere ſine cõtentione parati,uidentes eos paucos,reſumptis uiribus & recepto animo,eos gladijs excipiunt,& interceptos obtruncant. Iunctis igitur iterum agminibus, quaſi uiribus renatis,& armis quę quaſi uicti depoſuerant,reſumptis, ad eam partem unanimiter conuolant,qua murus deciderat. Trabes itaq; immenſæ magnitudinis & ligna ingentia,quorum illis ex nauibus multa erat copia,contexentes,hiatum replent, obturant aditum,& locum certatim faciunt imperuincibilem. Communitis etiã turribus,quæ ex utroq; latere uicinæ fuerãt incendio,quas incendiorum importunitatẽ ferre non ualentes, dereliquerant:bella regnant, ad congreſſus iterum accinguntur, noſtros ultrò prouocant ad pręlia,tanquam nihil omnino aduerſitatis perpeſſi. Qui autem in caſtello erant, ſcientes ſe baſes habere minus ſolidas, & quod ab inferiore parte læſa eſſet in ſpondis ſolidioribus machina,minus proteruè inſtabant, non multum de eius ſoliditate præſumentes. Illi autem interemptorum corpora in noſtrã confuſionem,ſuper murum in propugnaculis funibus ſuſpendentes,noſtris inſultabant, lętitiam quam mente conceperant, uerbis & uiribus exprimentes. ſed huius gaudij extrema luctus occupat: & quę ſequuntur manifeſtè indicant,quam uere dicatur, ante ruinam exaltabitur cor. Noſtri uerò uice uerſa,mente conſternati,& animi mœrore confecti,& cordis amaritudine,de uictoria diffidunt,puſillanimes effecti.

Iterũ cõfortantur noſtri,& ad cõtinuandã obſidionẽ animantur,inſtantes animoſius. Caput XXVIII.

INterea dominus Rex,caſus acerbitate perterritus,principes conuocat, & corãm poſita uiuifica cruce (nam in eius tabernaculo cõuenerant) præſentibus domino Patriarcha,domino quoq; Tyrenſi Archiepiſcopo,& alijs eccleſiarum prælatis,quid in tanta rerum uarietate ſit opus, quærit ſollicitus. Illis uerò ſub Dei timore conſtitutis, & cum multa anxietate deliberantibus, facta eſt uotorum diſſonantia, &

deliberantium

deliberantium quasi bipertitum desiderium. Alij nanque de obtinenda urbe diffidentes, longo se tempore operam ibi inutiliter consumpsisse asserebant, militiam ex parte cecidisse, principes saucios, ac peremptos, expensas deficere, ciuitatē inexpugnabilem, ciues eius bonis omnibus abundare, eorum uires reparari sæpius, nostras uerò deficere: prætendentes, reditum persuadebāt. Alij uerò quibus mens erat sanior, perseuerandum adhuc esse in proposito, & de domini misericordia sperandum, qui non soleat relinquere sperantes in se, pia longanimitate hortabantur: proponētes parum esse, quælibet negotia habere bonum principium, nisi & simili fine claudantur. Dicūt etiam multum temporis & expensarum plurimum impēdisse: sed spe fructus uberioris, quem Dominus & si differre, non tamen aufferre uidebatur, cecidisse suos aiunt: sed tamen spes erat, ut meliorem inuenirēt resurrectionem: fidelibus esse promissum, Tristitia uestra uertetur in gaudium. & iterum: Quodcunque petieritis, fiet uobis, asserebant. Hæc & similia allegantes, reditum dissuadebant. Et ut in proposito tanquam uiri fortes perseuerarēt, monere nitebantur. Priorem sententiam penè omnes Principes laici fouebant: Rexque tædio casuum aduersorum in eam procliuior nitebatur. In opposita sententia dominus Patriarcha, dominus quoque Tyrensis erat, cum clero, consortem habentes dominum Raymundum magistrum hospitalis, cum fratribus suis. Sic igitur eis ab inuicem dissentientibus, & uaria pro utraque parte allegantibus, affuit præsens diuina clementia, quæ D. Patriarchæ sententiam, quæ maioribus iuuabatur meritis, & ampliore nitebatur honestate, omnibus fecit cōplacere. Proponunt igitur unanimiter, recurrendum esse ad Dominum, & implorato de cœlis auxilio, in eo quod cœperant perseuerandum, quoad usque uisitet eos oriens ex alto, & labores eorum clementer respiciat. Redeuntes itaque in idipsum unanimiter, arma corripiunt, perstrepunt tubis, & lituis, & uoce præconia ad pugnam populum excitant uniuersum. Illi uerò peremptorum fratrum ulcisci affectantes iniurias, solito ardentius ante urbem conueniunt, & hostes ad prælia auidissimè prouocant: intueri enim erat, nostrorum acies tanquam nihil damni pertulissent, aut recentibus uterentur uiribus, exterminato furore, in hostes irruere & impetus inferre solito uehementius, ita ut mirarentur hostium cunei, & in nostris, uirium augmentum insuperabile, & instandi stuperent perseuerantiam: cumque & ipsi pari tentarent insistere conatu, frustra irruentes, non poterant nostrorum tolerare instantiam aut gladios declinare. Certatum est ergo die illa, uiribus longè disparibus: sed tamen tam equitum quàm peditū copiæ, de hostibus ibi triumphantes, palmam undique reportabant. Facta est igitur strages hostium maxima, & recompensata est mensura supereffluente, quam nostri nudiustertius passi erant, iniuria. Non erat in ciuitate familia, quam luctus domesticus & familiaris non premeret anxietas. Induta est ergò confusione ciuitas, & comparatione præsentis periculi leuia uidentur præterita. A prima enim obsidionis die, usque in præsentem, nunquam paria damna receperant, nec similis illis acciderat iactura. Consumpto eīm militiæ robore, & urbis moderatoribus interemptis, defecerat consilium, uirtus elanguerat, & omnis spes euanuerat resistendi. Factumque est quod de publico cōsilio missi sunt quidā de primoribus populi, pacis interpretes, & inducias à domino rege postulantes ad tempus, ut datis nostrorum, receptis suorum defunctorum corporibus, liceat utriusque pro more suo debitis funeribus exhibere exequias, & supremum honorem impendere. Placuit itaque nostris postulata conditio: receptaque suorum corpora, cum exequiarum solennibus, commendant sepulturæ.

Ascalonitæ desperant, & de communi consilio ad deditionem inclinantur. Caput XXIX.

Ascalonitis uerò, postquam præsentem suorum stragem conspexerunt, & ante magnam, quam exercuerat in eos Dominus: renouatus est dolor, anxiatus spiritus, & præ doloris immanitate, eorum interius liquefactæ sunt animæ. Et ut nihil eis ad cumulum deesset malorū, accidit eadem die, ut quadraginta fortibus ex eis trabem ingentis magnitudinis, ad locum ubi necessarium uidebatur, deferentibus, lapis ingens de nostra missus iaculatoria machina, casu super trabē decideret, & quotquot oneri suberāt deportādo, omnes simul cū ea trabe cōtereret. His ergò pressi molestiarū ponderibus, & in amaritudine positi, eos qui residui erāt ex patribus, plebs conuocat cum

cat cum lachrymis & gemitu in unum collecta, ita ut nec matres deessent, par uulos ad ubera tenentes: nec senes ualetudinarij, quibus uix supremus in præcordijs hærebat spiritus. Vbi per disertos & prudentes uiros de communi omnium consilio habitus est ad populum uniuersum huiusmodi sermo: Viri Ascalonitæ, qui habitatis intra portas istas, nostis, & nemo nobis melius, quàm periculosam & difficilem cum populo isto ferreo, & in proposito nimiũ pertinaci, iam per annos quinquaginta luctam habuimus: experimentis quoque compertum habetis, quoties in acie patres nostros fuderint, & quoties loco parentum contra eos bella reparauerint rediuiua, iniurias propulsare, & locum hũc, unde originem traximus, cum uxoribus & liberis, & quod maius est, libertatem conseruare cupientes. Quinquagesimus hodie quartus annus agitur, ex quo populus iste nobis tam molestus, ab extremis Occidentis partibus ad nos ascendens, à Tarso Ciliciæ usq; in Aegyptum uniuersam regionem manu forti uiolenter occupauit: sola hæc ciuitas prædecessorum nostrorum meritis & uirtute, in medio tantorum usque in præsentem diem indeficiens substitit aduersariorũ: quæ tamẽ hactenus passa est, respectu imminentiũ, minima aut nulla iudicari possunt. Et nũc quidem resistendi animus in nullo nobis remissior est, sed attritus exercitus, consumptæ copię, laboris pondus intolerabile, hostium peruigil & nimiũ pertinax multitudo, continuę tam animorum quàm corporum molestiæ uires negãt, & protrahendi negocium imminuunt facultatem. Vnde patribus uidetur, si & uobis ita uisum fuerit, instanti tempori, & præsentibus miserijs expedire, ut missis nuncijs pro uniuerso populo ad potentem istum regem, qui nos obsidet, tentemus exitum liberum cum uxoribus & liberis, seruis & ancillis, & omnimoda supellectile, conditionibus interpositis impetrare, & ei quod gementes dicimus, urbem resignare, ut tantis malis finem imponamus.

Missis de maioribus ciuitatis ad regem, Ascalonitæ obtinent liberum cum uxoribus & liberis, & omni substantia exitum, & urbem resignant. Caput XXX.

Visus est autem sermo hic in oculis omnium bonus, & cum magnis clamoribus, sicut in huiusmodi fieri solet, esse approbatus. Delecti sunt de omni populo uiri prudentes & discreti, reuerendæ senectutis argumenta portantes, qui præordinatas ad dominum Regem & principes eius deferant conditiones: quibus extra portam egressis, sumptis prius inducijs, & accedendi licentia, dominum Regem adeunt. Factaq; eis uniuersorum principum (sicut expetierant) copia, uerbum proponunt, placitas exponentes ex ordine conditiones. Quibus iussis ad tempus egredi, Rex cum principibus habito consilio, quid singulis uideatur diligenter exquirit: illi autem præ gaudio erumpentes in lachrymas, oculos cum manibus tollentes ad sidera, uberes creatori agunt gratias, quod indignis tantam dignatus est conferre sui muneris largitatem. Reuocatis igitur nuncijs, datum est illis de communi responsum: Placere conditiones interpositas, si tamen infra triduum subsequens, uniuersam expedierint ciuitatem. Quod illi approbantes, ut robur pacis magis accedat, iuramenta sibi exigũt præstari, quibus per manum domini Regis & electorum principum corporaliter, & cum solennitate præstitis, quod bona fide, sine dolo malo factorum tenor prædictorum conseruaretur: datis prius obsidibus eis, quos nominatim Rex expetierat, ad propria læti sunt reuersi, secum adducentes quosdam de nostris milites, qui uexilla Regis super eminentiores ciuitatis turres in signum uictoriæ collocarent. Postquam autem exercitus noster cum summo desiderio id expectans, uexilla regia in turribus sublimioribus conspexit, factus est exultantis populi clamor ingens, cum lachrymis usque ad sidera, uoce consona laudantium, & dicentium: Benedictus Deus patrum nostrorum, qui non deserit sperantes in se: & benedictũ nomen maiestatis eius, quod est sanctum: quia uidimus mirabilia hodie. Factum est autem, ut cùm per totum triduum ex compacto haberent inducias, nostrorum formidantes præsentiam, infra biduum compositis sarcinis, cum uxoribus & liberis suis, seruis, & ancillis, & supellectile omnimoda accincti, ad iter egressi sunt. Quibus dominus Rex duces itineris concedens, usq; Laris, ciuitatem antiquam, sitam in solitudine, iuxta pactorum tenorem, dimisit in pace. Dominus autem Rex, dominus quoq; Patriarcha, cum cæteris regni

principibus

principibus,& ecclesiarum prælatis,unà cum uniuerso clero & populo,pręuio ligno Dominicæ crucis, cum hymnis & canticis spiritualibus urbem ingressi, in præcipuo eorũ & eximij decoris oratorio, quod postmodũ in honorẽ Pauli Apostoli consecratum est,crucem Dominicam intulerunt. Vbi celebratis solenniter diuinis,post gratiarum actiones,in hospitia sibi deputata se recipientes, lætum & seculis memorabilem egerunt diem intra paucos autem dies, dominus Patriarcha ordinans ecclesiam,certum numerum Canonicorum ibi,& eis certa stipendia(quæ pręcbendas uocant)instituit. Episcopum quoq; quendam Absolonem,Dominici sepulchri Canonicum regularem, reclamante multum,& id fieri interdicente, Geraldo Bethleemita episcopo, ordinauit. Postmodum uerò caussa per appellationem ad Romani pontificis audientiam delata,obtinuit prædictus Bethleemita episcopus eo excluso quem D. Patriarcha ibi consecrauerat,Ascalonitanam ecclesiã,cum possessionibus suis,sibi et ecclesię Bethleemiticæ iure perpetuo possidendam. Rex autem tam in urbe, quàm in suburbanis,matris consilio, benemeritis, & quibusdam etiam precij interuentu, possessionibus & agris in funiculo distributis,ciuitatem fratri suo,adolescenti, domino Almarico Ioppensi Comiti liberaliter cõcessit. Capta est ergo prædicta ciuitas,anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo quinquagesimoquarto:regni uerò D. Balduini regis quarti,anno decimo,mense Augusto,die mensis duodecimo. Accidit autem miseris Ascalonitis proficiscentibus,& descendentibus in Aegyptũ, casus miserabilis. Nam discedentibus ab eis regis hominibus, qui dati erant euntibus duces itineris,& ut nemo eos molestaret,ad tutelam, Nooquinus quidam, Turcus genere, armis strenuus,sed peruersis moribus & infidelis,qui apud eos laborum particeps,stipendia mœrens,diu militauerat: fingens se profectionis eorum & descensionis consortem,ubi uidet eos ducibus destitutos,spreta fide,humanitate contempta,irruit super eos,& ablatis spolijs discedens,errabundos dimisit in solitudine.

LIBER DECIMVSOCTAVVS.

Raynaldus de Castellione, princeps Antiochenus, dominum Patriarcham Antiochenum ignominiosè tractat. ille in regnum confugit. Oritur fames ualida super terram. Caput I.

INterea Raynaldus de Castellione, qui D. Raymũdi, principis Antiocheni uiduam duxerat, de quo facto superius diximus, uidens quia domino Patriarchæ factum non multum placuit ab initio, & adhuc in eodem perseuerabat, suspectas eius omnes habebat uias. Ille autem tanquã uir & ditissimus & potens, & supręmæ auctoritatis, liberè satis,tam de eius persona,quàm de eius actibus, tum in secreto tum in publico sæpius loquebatur. Erant autem nonnulli, sicuti in talibus frequenter solet contingere, qui huiusmodi uerba odiorum fomitem quærentes reportabant: unde motus in indignationem & iram inexorabilem princeps, domino Patriarchæ uiolentas iniecit manus,& ausu diabolico captum, in castellum quod ciuitati Antiochenæ supereminet, ignominiosè deduci fecit:quodq; satis uidetur abominabile, sacerdotẽ longęuum,Petri Apostolorum principis successorem,uirum ęgrotatiuum,perpetuò infirmantem, nudo capite,& melle delibuto, per diem æstiuum in sole feruentissimo compulit sedere,nemine contra solis importunitatem præbente remedium, uel gratia pietatis muscas abigente. Hoc audiens D. Rex Hierosolymorum,in stuporem raptus,uiri dementis admirans insaniam, & præ admiratione in seipso deficiens, missis uenerabilibus nuncijs, domino Friderico Acconense episcopo, domino Radulpho eius cancellario,per literas dirigit,& autoritate regia pręedictum dementem corripit, & à perpetrata redire monet insania. Ille autem uisis nuncijs, & regijs perlectis apicibus,postquam eum multis affecerat cõtumelijs,remisit liberum, bonis etiam quæ ab eo & suis uiolenter rapuerat restitutis. Tandem uerò dominus Patriarcha Antioche-

nam deferens dioecesim, in regnum se contulit Hierosolymorum. Ubi à domino Rege & eius matre discretissima, domino quoque Patriarcha, & regni uniuersis episcopis benignè habitus, per aliquot mansit annos. Facta est autem anno sequenti fames ualida supra uniuersam terram: & iratus est nobis Dominus, omneque firmamentum panis contriuit, ita ut tritici modius aureis quatuor uenderetur. Quod nisi fuisset frumenti copia, quæ in urbe Ascalonitana, ea occupata inuenta est, fame regionem oppugnante, populus penè deperisset uniuersus. Sequentibus tamen annis, ex quo regio Ascalonæ adiacens, quæ annos quinquaginta metu hostilitatis inculta iacuerat, postquam agricolarum curã sensit, & populus regionis metu hostium propulsato liberè terram exercere potuit, tanta uniuersum regnum repleuit ubertate, ut omne quod effluxerat tempus, habita comparatione ad præsens, ieiunum & sterile meritò quis possit appellare. Diu enim culturæ nescia, uomeris usum non sustinens, integris in se subsistens uiribus, postquam rusticam sensit adesse solicitudinem, credita semina, cum foenore multiplici, & fructu sexagesimo reportauit.

Defuncto Anastasio, substituitur ei Hadrianus. Imperator Fridericus Romæ coronatur. Inter dominum Papam & regem Siciliæ Vuilhelmum graues oriuntur inimicitiæ. Caput II.

DUm hæc in partibus geruntur Orientalibus, Romę defuncto domino Anastasio Papa quarto substitutus est ei dominus Hadrianus tertius: hic Anglicus natione, de castello sancti Albani, apud Auinionem ciuitatem prouinciæ in Arelatensi dioecesi, Abbas fuit Canonicorum regularium in ecclesia sancti Ruffi: unde ad ecclesiam Romanã à domino bonę memoriæ Eugenio uocatus, in episcopũ Albanensem ordinatus est, Nicolaus nomine. Hic defuncto dño Anastasio, qui prædicto D. Eugenio successerat, de Noruegia occidentali, & ultima prouincia, ad quam missus fuerat ab eodẽ legatus, electioni interfuit, & à clero & populo unanimiter electus est, & Hadrianus appellatus. Contigit autem eodem anno, quo D. Fridericus Theutonicorum rex, nondũ tamẽ Imperator, in Itàliã cum infinita suorũ manu descẽderet, & Derconam una ex urbibus Lombardię, quã diu obsederat, subacta, Romã uenire, & ibi coronari disposuerat. His autẽ diebus, inter D. Papam Adrianũ (de quo prædiximus) & regem

regem Siciliæ D. Vuilhelmum, domini Rogerij bonę memorię filium, graues ex causis quibusdam ortę erant inimicitiæ, & in guerram noxiam rex prodierat, ita ut sententiam excommunicationis D. Papa in eum iacularetur. Dominus tamen Fridericus (de quo prędiximus) propositum urgens, accelerato itinere, infra paucos dies de Lōbardia Romam uenerat, ita ut subitus eius aduētus D. Papæ, & uniuersæ ecclesiæ Romanæ suspectus esset admodum. Tandē per internuncios pacis ordinatores, interpositis conditionibus solitis, in ecclesia beati Petri solenniter ex more sexto Calend. Iulias coronatus est, & Augustus appellatus: inde subsecuto triduo, ambo sub ciuitate Tiburtina, in loco qui dicitur ad pontē Lucanum, festo die apostolorum Petri & Pauli, ille diademate decoratus, hic summi pōtificatus singularia, habēs insignia iūctis agminibus, exultantibus clero & populo pręcesserūt laureati. Vnde post diei festi cōsummationem, in bona pace diuisi abinuicem, dominus Imperator properauit ad partes Anconitanas, quo eū imperij cura trahebat: domino Papa circa partes Romanas, in montanis urbibus moram faciente. Interea rex Siciliæ Beneuentanam urbem, ecclesiæ Romanæ familiare domicilium, principibus suis mandat obsidere, & urgētissimis angustijs eius præcipit arctari habitatores: quod uerbum dominus Papa moleste ferens supra modum, uicem ei æqua lance uolens infundere, principes proprios contra eum nititur armare: nec in ea parte fraudatus est à desiderio suo: nam potētissimū regni sui comitem, eiusdem regis amitæ filium Robertū uidelicet de Bassauilla, cum multis alijs uiris nobilibus, quibus auxilium consiliumq́ Romanę ecclesiæ perpetuō non defuturum pollicebatur, cōtra eum insurgere persuasit. Exules quoq́, quos tam ipse quàm pater eius de regno ejciens, bonis fecerat extorres paternis, uiros inclytos, & in armis potentes, dominum uidelicet Robertum de Surrento, principē Campanum, Comitem quoq́ Andream de Rupe canina & alios multos exhortationibus suis prouocauerat, ut in regnum redirent, & ad iure hæreditario sibi debitas accederent possessiones, Romanam ecclesiam eis in perpetuum non defuturam, in uerbo pontificali spondens eis firmissimè. Vtrunq́ nihilominus, Imperatorem uidelicet Romanorum, Constantinopolitanū, alterum ore ad hos, & manifestè, qui adhuc erat in Italia, alterum uerò per literas, sed occultè ad occupandū Siculum regnum sollicitat.

Inter dominum patriarcham & fratres Hospitalis quæstiones oriuntur de decimis, & quibusdam iniurijs, quæ ab eis ecclesijs inferebantur. Caput III.

SIc igitur dum in Italia turbantur tam ecclesiæ quam regni Siculi negotia, non fuit quoq́ tractus Orientalis noster absq́ turba. Nam per idem tempus, urbe Ascalonitana diuino fauore Christianis restituta, cùm regni satis prosperè procederent negocia, lætis frugibus, cœpit homo inimicus superseminare zizania, & à Domino pręstitæ inuidere tranquillitati. Raymundus enim magister domus Hospitalis, unà cum fratribus suis, eodem spiritu repletis, licet aliàs uir religiosus & timens Deum crederetur, tam domino Patriarchæ, quàm cęteris ecclesiarum prælatis, multas tam super Patriarchali iure, quàm super iure Decimationum, cœperunt inferre molestias: nam à suis episcopis excommunicatos, uel nominatim interdictos, & ob scelera sua separatos ab ecclesia, ad diuinorum celebrationem, passim & sine delectu recipiebant, ęgrotis eisdem & uiaticum & supremam unctionem, mortuis uerò sepulturā non negabant. Ob enormia uerò commissa, si quando silentium ecclesijs uniuersis, uel alicuius ciuitatis, uel cuiuslibet municipij imponebatur, hi primum & campanarum pulsatione, & uociferatione solito maiore interdictos populos ad diuina uocabant, ut oblationes & cæteras obuentiones matricibus ecclesijs debitas, ipsi haberent, & alijs lugētibus, soli ipsi lætarentur. Obliti illius uerbi egregij prædicatoris: Gaudete cum gaudentib. flete cum flentibus. Sacerdotes suos nec admittentes iuxta sanctorum antiq́ sanctionem decretorum, locorum episcopis præsentabant, ut cum eorum cōscientia in suis diœcesibus diuina celebrarent, nec abijciētes siue iustè siue iniustè, hoc notum faciebant episcopis. De prædijs autem suis, & uniuersis redditibus, quocunq́ iure ad eos deuolutis, omnino decimas dare negabant. Hæc omnium quærula aduersus eos pontificum, hæc iactura omnibus Cathedralibus ecclesijs, ubiq́ ab eis irrogabātur: specialiter autem domino Patriarchę, & sanctæ Hierosolymorum ecclesię, hāc Chri-

ſtianis omnibus odibilem inferebant iniuriam: nam ante ſanctæ Reſurrectionis eccleſiæ ianuas, in ipſius contemptum, & contumeliam eccleſiæ, ædificia cœperunt erigere multo ſumptuoſiora, & ſublimiora plurimũ, quàm illa habet eccleſia, quę domini Saluatoris in cruce dependẽtis precioſo dedicata eſt ſanguine, & ei poſt crucis patibulum in ſeipſa gratiſſimam præſtitit ſepulturam. Inſuper quotieſcũq; dominus Patriarcha de more, ut ad populum loqueretur, ad locum in quo mundi Saluator pro ſalute noſtra pependit, & totius orbis celebrata eſt apud eum copioſa redemptio, aſcendebat, ipſi ut eius actibus & diſpenſationi ſibi creditæ aliquod præſtarent impedimentum, pulſatis campanis tot, tantis, tamq; ſtudioſe, & tam diù, ut nec D. Patriarchæ ſermo ſufficeret ad clamandum, nec populus eum licet multum laborantẽ audire merebatur: cumq; ſuper huiuſmodi temeritate ſæpius conquereretur dominus Patriarcha, ad ciues, & eorum præſentibus argumentis deprehenderetur malitia, cõuenti à pluribus, incorrigibiles inuenti ſunt, cõminantes etiam ſe aliquando grauiora molituros. Quod & factum eſt: nam uſq; ad eam temeritatẽ auſu diabolico & ſpiritu furoris concepto, peruenerunt, ut armis correptis, tanquam in domũ alicuius gregarij, irrumperent in prędictam Deo amabilem eccleſiam, & ſagittas tanquã in ſpeluncam latronum iacularentur multas, quas poſtmodum collectas, & redactas in manipulum, ante locum Caluarię, ubi crucifixus eſt Dominus, fune dependentes, & nos ipſi uidimus, & alij uiderunt infiniti. Huius autem tanti mali, & primitiuã originem Romana eccleſia, licet fortaſſe neſciens, nec multo ponderans libramine, quid ab ea peteretur, diligenter conſiderantibus, uidet̃ intuliſſe: nam locum prędictũ, à domini Patriarchę Hieroſolymitani iuriſdictione, cui diù & meritò ſubiacuerat, emãcipauit indebitè: ut nec ad Deum timorẽ, nec ad homines, niſi quos timẽt, habeant reuerentiam. Nec tamen omnes uno iudicio & ſublata diſcretionis differentia, in hanc Deo odibilem, & uiciorum matrem omniũ, inuoluimur ſuperbiã, credentes uix poſſe contingere, ut in tanto corpore omnes eodẽ gradiantur itinere, et ſit nulla differentia meritorum. Vt autem, ex quo in modico iactu ſeminis, tantum locus memoratus cœperit incrementũ, quamq; indebitè cõtra Dei eccleſias recalcitrauerit, & uſq; hodie recalcitrare non deſinit, ſumpto aliquantulũ altius exordio, præſenti duximus mandandum hiſtoriæ, ueritatis regulam omnino, auctore Domino, non prętermittẽtes.

Deſcribitur, unde habuerit ortum & initium domus Hoſpitalis. Caput IIII.

REgno Hieroſolymorũ cum uniuerſa Syria & Aegypto, cum adiacentibus prouincijs peccatis noſtris exigentibus, in manus hoſtium nominis & fidei Chriſtianæ, ſecundum quod antiquæ tradũt Hiſtorię, deuolutis, quod tempore domini Heraclij Romanorum Imperatoris, inualeſcentibus cõtra eum Arabiæ populis, certum eſt accidiſſe: non defuerunt de Orientalibus multi, qui loca ſancta, licet in manus hoſtium poteſtatẽq; redacta, aut deuotionis, aut commerciorũ, aut utriuſq; gratia uiſitarent aliquoties. Inter eos aũt qui negotiationis obtẽtu, de occidẽtalib. per illa ſecula loca prędicta adire tentauerũt, fuerũt uiri de Italia, qui ab urbe quam incolũt dicuntur Amalphitani. Eſt aũt Amalphia ciuitas inter mare & mõtes eminentiſſimos conſtituta, ab oriente habẽs urbẽ nobiliſſimam Salernum, uix ſeptẽ miliaribus maximo ab ea diſtãte itinere: ab occidente uerò Surrentum, & Neapolim Vergilianã: ab Auſtro uerò Siciliam, ducentis miliaribus plus minúsue modico, remotã Tyrrheno mari interiacente. Huius regionis habitatores, ut prędiximus, primi merces peregrinas, & quas oriens prius non nouerat, ad ſuprà nominatas partes lucri faciendi gratia inferre tentauerũt: unde & optimas cõditiones apud illarum partium præſides, pro rebus neceſſarijs quas inferebant, & ſine difficultate acceſſum, & populi nihilominus gratiam merebant̃. Poſſidebat illis diebus princeps Aegyptius uniuerſas maritimas regiones, à Gabulo ciuitate, quę ſita eſt in littore maris iuxta Loadiceã Syriæ, uſq; in Alexãdriã, quę eſt nouiſſima ciuitas Aegypti. Et per præſides ſingulis ciuitatib. deputatos, imperium ſuũ latè reddebat formidabile. Prædicti uerò Amalphitani tam regis quàm principum ſuorum plenam habentes gratiam, loca uniuerſa, quaſi negotiatores & tractatores utiliũ, tanquam merces circumferendo, confidenter poterant circuire: unde & traditionũ paternarũ nõ immemores, & fidei Chriſtianę loca ſancta,

quoties

quoties opportunitas dabatur, uisitabant: non habentes autem in urbe eadem familiare domicilium, ubi moram possent facere aliquantulam, sicut in urbibus habebant maritimis: congregatis de suo populo, quotquot ad opus conceptum poterant reuocare, Calypham Aegyptium adeunt, & obtenta familiarium eius gratia, petitionem suam scripto porrigunt, & uocis consonæ recipiunt impetratum.

Quomodo Aegyptius Calypha ad petitionem Amalphitanorum, locum eis designari præcipit, ubi ecclesiam ædificent. Caput V.

SCribitur igitur Hierosolymorũ præsidi, ut uiris Amalphitanis, amicis, & utilium introductoribus, locus Hierosolymis iuxta eorum desideriũ, in ea parte qua Christiani habitant, & ad construendum ibi domicilium, quale uoluerint, designetur amplissimus. Erat autem ciuitas, sicut & hodie est, in quatuor partes penè diuisa æqualiter, ex quibus sola quarta, in qua Dominicum sepulchrum situm est, fidelibus concessa erat ad habitandum: reliquas autem cum templo Domini, soli infideles habebant domesticas. Designatur ergo eis de mandato principis, qui sufficiens uidebatur ad construenda necessaria locus, sumptaq; à negotiatoribus quasi per symbolum pecunia, ante ianuã ecclesiæ Dominicæ resurrectionis, quantũ uix lapidis iactus est, monasteriũ erigunt, in honore sanctæ & gloriosæ Dei genitricis, perpetuæq; uirginis Mariæ, simul cum & ijs officinis quæ ad usus monachorum & suæ gentis hospitum susceptionem, poterant aliquam præstare commoditatẽ. Quo facto de partibus suis, tam monachos quàm Abbatẽ transferentes, locum regulariter instituunt, & domino conuersatione sancta reddunt placabilem. Et quoniam uiri Latini erant, qui locum fundauerant, & qui religionem conseruabant, idcirco ab ea die, usque in præsens, locus ille monasterium de Latina dicitur. Accedebant etiam per illa nihilominus tempora, ut loca deoscularentur uenerabilia, sanctæ uiduæ & continentes, quæ timoris obliti fœminei, & periculorum quę multiplicia occurrebant, non habentes formidinem: quibus aduenientibus, cũ non esset intra septa monasterij, ubi colligerentur honestè, congrua satis prouisione procuratum est ab eisdem sanctis uiris, qui locum fundauerunt, ut aduenientibus deuotis fœminis, non deesset seorsum oratorium, domus familiaris & locus in diuersorio: tandemq; diuina fauente clementia, ordinatum est ibi monasterium in honore piæ peccatricis, Marię uidelicet Magdalenæ: & sorores sub certo numero, ad obsequium aduentantum mulierum constitutæ. Confluebant etiam per illa periculosa tempora nonnulli ex alijs gentibus, tam nobiles quàm secundæ classis homines, quibus quoniam ad sanctam ciuitatẽ non nisi per terras hostium erat accessus, de suis uiaticulis cùm ad urbem peruenissent, omnino non fiebat residuum: sed miseros & inopes ante ciuitatis portam, tam diu cum summo labore, fame, siti, & nuditate expectare oportebat, quousq; dato aureo numismate urbem eis licebat introire. Ingressis autem, & locis sanctis ex ordine peragratis, non erat eis uel ad unum diem refectionis spes ulla, nisi quantum eis de prędicto monasterio fraternè ministrabatur: nam omnes alij ciuitatis habitatores Saraceni & infideles, excepto D. Patriarcha, & clero & populo Surianorum, qui diebus singulis tot angarijs & perangarijs, & sordidorum innumeror præstationibus uexabãtur, ut uix sibi in suprema paupertate cõstitutis, in cõtinuo timore mortis liceret respirare. Nostris ergo cõfluentibus illuc peregrinis miseris, & ad supremũ afflictis & egentibus, cùm non esset qui uictum prębere, procuratũ est à beatissimis uiris, qui monasterium Latinorũ incolebant, ut misericorditer uictui & tegumento detrahentes, ad opus taliũ, intra ambitũ, sibi designatum, Xenodochium erigerent, ubi tales sanos & ægrotantes colligerent, ne de nocte per uias reperti iugularenť: & in eodem loco congregatis, de reliquijs fragmentorũ utriusq; monasterij, tam uirorum quàm mulierũ, ad quotidianam sustentationẽ qualemcunq; aliquid ministrareť. Etexerunt etiã in eodem loco altare in honore beati Ioannis Eleymon. Hic uir Deo placens, & per omnia commendabilis, natione fuit Cyprius: tandem suffragantibus meritis, factus est Alexandrinus Patriarcha, uir in operibus pietatis singulariter excellens, cuius pia studia & liberales eleemosinas in perpetuum enarrabit omnis ecclesia sanctorum. Vnde à sanctis patribus uocatus est Eleymõ, quod interpretatur misericors. Huic autem loco uenerabili, quod ita charita-

tiuē se porrigebat ad homines, neque redditus erant, neq; possessiones, sed prædicti Amalphitani annis singulis, tam qui domi erāt, quàm qui negotiationes sequebātur, collecta inter se quasi per symbolū pecunia, per eos qui Hierosolymā proficiscebāt, Abbati qui pro tempore ibi erat, offerebant, ut inde fratribus & sororibus ad uictum & tegimen prouideretur, & de residuo fieret aduenientibus Christicolis in xenodochio aliqua misericordia. Ita ergo per multorum annorum curricula, quousque placuit summo rerū opifici, ciuitatem illam, quam proprio cruore mundauerat, à superstitionibus gentilibus purgare, sub ijs conditionibus mansit locus ille. Adueniente nanque Christiano populo, & principibus à Deo protectis, quibus regnum illud Saluator tradi uoluit in monasterio fœminarū inuēta est Abbatissæ fungens officio, quædā Deo deuota & sancta mulier, Agnes nomine, nobilis secundū carnē, natione Romana. Quæ etiam postquam ciuitas est restituta fidei Christianæ, per aliquot uixit annos. Et in xenodochio similiter repertus est quidam Gerardus, uir probatæ conuersationis, qui pauperibus in eodem loco tempore hostilitatis, de mandato Abbatis & monachorū, multo tempore deuotē seruierat: cui postea successit Raymundus iste, de quo nobis sermo est in præsenti.

Dominus Patriarcha cum plurima parte episcoporum Orientalium, Romam proficiscitur, ad Hadrianum Papam. Caput VI.

Sic ergo de tam modico incrementum habentes, prædictæ domus fratres, prius à iurisdictione se subtraxerunt Abbatis: deinde multiplicatis in immēsum diuitijs, per ecclesiam Romanam à manu & potestate domini Patriarchæ sunt emancipati: qua perniciosa libertate impetrata, nullam prorsus ecclesiarum Prælatis deinceps exhibentes reuerentiam, decimas sibi ex quibuscunque prædijs à se, quocunque iure deuolutis, penitus negant. Hoc exemplo multa de ijs locis, quæ dicuntur uenerabilia tam monasteria quàm xenodochia, quibus ecclesiæ de mera liberalitate & solitæ pietatis officio prima præstiterunt fundamina, & ad optata perduxerunt incrementa, tandem ex adipe recalcitrantes, ab uberibus piæ matris, quibus ab initio quasi modò geniti infantes lacte pasti, & solido pro tempore cibo saginati diuisi sunt, ita ut meritò de eis conqueri possit ecclesia: Filios enutriui & exaltaui, et ipsi spreuerūt me. Parcat eis Dominus, et ad cor redire concedat, ut matri suę quam dereliquerunt, discant seruire in timore, et illi etiam amplius indulgeat, qui cùm haberet centum oues, unicam uidit pauperis, & inuidit: cui à Domino dicitur: Occidisti, & possedisti. Vę illi, quicunq; sit ille: quia iuxta iudicium Prophetę, uir sanguinum est. Postquam ergo sæpe ac sæpius, tam dominus Patriarcha, quàm reliqui ecclesiarum prælati, apud eosdem fratres sua iura reposcendo non proficiebant, ut premisimus, ad Romani pōtificis hinc inde processum est auditoriū. Assumens ergo dominus Patriacha sibi, licet lōgęuus esset, et ferè centenarius, de ecclesiarū Prælatis dominū Tyrēsem Archiepiscopū, et de suffraganeis eius dominū Fridericum Acconensem episcopū, dominū Almaricū Sydoniensem episcopū dominūq; Balduinum Cęsariensem episcopū, dominū Renerū Sebastenū episcopū, dominum Herbertum Tiberiadensem episcopū, uernalis temporis gratia respirāte, cū primū mare flatibus exagitatum hybernis, spirante Fauonio, cœpit se reddere placabilius iter aggressi, auctore Domino, Hydruntū Apuliæ urbē maritimā prospero cursu attigerunt.

Imperator Constantinopolitanus, consentiente domino Papa, Apuliam inuadit: dominus Patriarcha cum suis ad curiam peruenit. Caput VII.

Interea dum pontifices Orientis unà cum D. Patriarcha, fines attigissent Apuliæ, ut præmisimus, Constantinopolitanus Imperator, uerbum D. Papæ prosecutus, immissis de principibus suis cum infinita pecunia, consentientibus eis illarū partium proceribus, regionem uiolenter inuaserant, ita ut postquam D. Patriarcha cum suis ab Hydrunte usq; Brundusiū peruenisset, domini Imperatoris familia, urbē prędictā, tradentibus eam ciuibus, iam recepisset in suam: solo præsidio ciuitatis in quo pauci erant, in fidelitate D. Regis perseuerante. Comes quoq; Robertus, de quo superius fecimus mentionem, cum ijs qui partes suas, tam regis odio, quàm eius gratia sequebantur, Tarentum, Barum, egregias metropoles, & omnē maritimā regionem usq;

usq; ad regni terminos uiolenter occupauerat. Prædicti uerò magni & incliti uiri, Robertus princeps Capuanus, & Comes Andreas, uniuersam Campaniam, quæ uulgari appellatione dicitur Terra Laboris, usq; Salernũ, & usq; Neapolim, & usq; sanctum Germanum, sibi uendicauerant: etatq; tota regio in tanto motu, ut nusquã quies, nusquam securitas esset, transire uolentibus. Romanorum etiam Imperator, dominus Fridericus, circa partes Anconitanas cum exercitibus suis moram faciens, tantam in legionibus, quas in Italiam introduxerat, cladem patiebatur, ut deficiẽtibus maioribus & nobilioribus imperij principibus, uix decimus quisq; superesset: unde eos qui superẽrãt, ad propria redire uolentes, cohibere non ualens, ipse quoq; ad reditũ, licet inuitus, accingebatur. Multa enim supererant negotia, & maxime contra eundẽ Siculum regem, quæ eius exigebant præsentiam. Dominus porrò Patriarcha cum suis consortibus itineris anxiè deliberabat, qua uia ad D. Papam in tanto tumultu posset accedere: undiq; enim prælia, undiq; seditiones, omnem uidebãtur aditum præclusisse. Ansquetinus quoq; quidam regis Siciliæ Cancellarius, urbem obsedit Beneuentanam, nuncijs domini Patriarchæ, qui ad hoc missi fuerant, ut ei à prædicto Cancellario ducatum implorarent, omnino negans per partes illas transitum, quæ tamen uia multò cæteris erat compendiosior. Tandemq; habito quorundam prudentum consilio, uiam maritimã secutus, cum omni comitatu suo Anconam peruenit. Missis inde ex latere suo quibusdam episcopis, qui dominum Imperatorem Romanorum, iam ut diximus ad propria redeuntem, uerbis eius salutarent, & pro negotijs eius ad dominum Papam literas obtinerent Imperiales: quod & factum est: licet ipse urbem Senogallias & Pisaurum iam pertransijsset, pro redeundo sollicitus. At uero D. Patriarcha cum suo comitatu Romam uersus iter dirigens, dominum Papam à ciuitate Narniensi egressum, quasi fugientẽ prosequebatur. Tandẽ Romã ueniens, ibiq; per dies aliquot facta mora, cùm ei nunciatum esset, apud urbem Ferẽtinam D. Papam gressum fixisse, illuc incunctanter properat, ut de negotio pro quo uenerat, experiri tentaret. Dicebant quidam, D. Papam, ut eum tædio afficeret, & grauaret sumptibus, eum studio se declinare: nam muneribus infinitis corruptus, in partem Hospitaliariorum, dicebatur se dedisse procliuem, qui iam ad eum multo antè præuenerãt. Alij dicebant, urbis Beneuentanæ gratia, quæ obsidione claudebatur, ut diximus, eum tam maturato aduenisse itinere. Illud tamen erat euidens, fauorem suum & familiarium suorum, hospitalarijs nimis indulsisse. Dominum uero Patriarcham cum suis quasi adulterinos filios, fastu quodam & indignatione à se repellere, quasi indignos.

Hadrianus Papa Beneuentũ properat, dominus Patriarcha illuc festinat, proponit actiones: sed corrupta muneribus Curia iustitiam opprimit. Reuertitur infecto negotio Patriarcha. Caput VIII.

POstquam igitur ad prædictam urbem peruenit, obtulit se de more Apostolicis aspectibus: ubi & male receptus, & peius habitus, inultis ex plurima parte Cardinalibus, certũ de D. Papæ mentis conceptu, & habitatione reportant argumentum. Ille tamen quorundam prudentum amicorũ suorum fretus consilio, totum hoc dissimulans, sicut homo seuerus erat, D. Papã frequentabat, diebus festis assiduus erat in cõsistorio, episcoporum suorũ cœtu uenerabiliter circumseptus: cui etiam aduocatorum turba, quoties opus erat, iugis assistebat, officiũ adimplere parata. Data igitur utrisq; partibus audiẽtia, cùm iam per multos dies utrinq; inutiliter esset decertatum, uidẽs D. Patriarcha, & per quosdã familiares amicos suos intelligens, quod non proficeret, sumpta licentia, conditionem referens deteriorem, confusione indutus, & reuerentia, aggressus est ad propria redire. De tanta autem Cardinalium turba, uix reperti sunt duo uel tres, dominus uidelicet Octauianus, dñs Ioannes de sancto Martino, qui eiusdem domini Patriarchę, dum esset Tyrensis Archiepiscopus, archidiaconus fuerat: qui Christum sequentes, eius ministrum in caussa sua piè uellent fouere. Alij omnes abeuntes post munera, secuti sunt uias Balaam, filij Bosor. Dominus uerò Papa urgentibus eum curis domesticis, transcursa Campania Beneuentum peruenit. Interea Rex Siciliæ, dominus Vuilhelmus, audiens, & crebris edoctus legationibus, quod in partibus Apuliæ, Comes Robertus de Bassauilla, unà cum Græcis regionem occupassent uiolenter, in Campania uerò princeps Capuanus, & Comes

Andreas latè sua diffunderent imperia, dominus quoque Papa in Beneuentum se rēceperat, unde omnibus prędictis uires & animos ministrabat, congregatis ex uniuersa Sicilia & Calabria militaribus copijs, cum ingentibus expeditionibus in Apuliam peruēit. Vbi statim circa Brundusium, fugiente Comite Roberto, primo marte fudit Græcorum copias: & attrito penitus eorum exercitu, duces eorum captos, uinculis mancipauit. Gazas quoq;, quas intulerant ualde multiplices, suis intulit tam potēter quàm fœliciter ærarijs: inde recepta uniuersa regione, quæ ab eo defecerat, & populis gratia restituta, Beneuentum obsidet: ubi tantis tam dominum Papam, cum suis Cardinalibus, quàm ciues uniuersos affecit molestijs, ut & uictus deficeret, & de salute redderet ualde sollicitos: ubi nuncijs interuenientibus, conditionibus occultis, reformata est pax inter eos, exclusis omnibus illis à fœdere, qui domini Papæ suasionibus, tantis se laboribus immerserunt & periculis. Videntes ergo prædicti nobiles uiri, quod contra spem accidisset eis, & quod D. Papa, non obtenta eis domini Regis gratia, pacē sibi & Romanæ ecclesiæ, illis exclusis fecerat, solliciti, anxij pro se, cœperunt disquirere, quó nam pacto possent sanos & incolumes extra regnū se facere. Comes itaq; Robertus, & Andreas, cū quibusdā alijs nobilibus uiris in Lombardiam properantes, ad dominum Imperatorem se cōtulerunt. Princeps uerò Capuanus, cæteris infœlicior, dum Garilianum nauigio trāsire parat, à suis uectoribus, cùm suos iamiam transituros expectaret, captus est, & regis fidelibus traditus, in Siciliā deductus est, ubi cōtinuo carcere & cęcitate uiolēter inducta, miserabiliter uitā finiuit.

In Aegypto tumultus excitatur ciuilis: fugit Soldanus ab eis, & occiditur à nostris: capitur eius filius Nosceradinus. Caput IX.

PEr idem tempus regno Hierosolymorum satis prospere per Dei misericordiam se habente, contigit regiones ei adiacentes ex utroq; latere, quasi inopinatò mirabiliter concuti. Nam Aegyptiorum quidam potentissimus, Soldanatus agens officium, dominum regionis, Calypham uidelicet, quem Aegyptij pro summo numine colere solent & uenerari, accedens ad eum familiariter, tanquā negotiorū eius domesticus procurator, in secretiore palatij cubiculo fraudulenter occidit: hoc autē dicitur ea intentione fecisse, ut filium suum, Nosceradinum in Calypham erigeret, & in regni administratione filio præsidēte, sine cura & sollicitudine perseueraret. Arbitratus est autē per dies aliquot rem posse occultari, quousq; recepto palatio maiore, & thesauris occupatis ex integro, cœtuq; amicorum & familiarium cōnuocato, uolentibus ei quod egerat ad mortē imputare, resistere posset. Sed res longe aliter accidit. Nā modico interiecto tempore scelus cōmissum innotuit, & omnis populus à maximo usq; ad minimum tanquam uir unus conueniens, domum illius, in quam se perpetrato homicidio contulerat, undique uallantes, unà ad pœnas uirum sanguinum exigunt, qui domino regionis ausu nephario mortem intulerat. Dumq; instāt proteruius, uidens aliam salutis non superesse uiam, thesauros aperiens, aurum, gemmas, & quæcunque habebat desiderabilia per fenestras proijcit uociferanti populo: ut dum in colligēdo esset sollicitior, ipse quocunq; modo ad iter se præpararet. Quid plura? Egressus cum honesto filiorum ac nepotum comitatu, inuitis eis qui eum obsederāt, iter arripit uersus solitudinem, Damascum ut dicebatur profecturus: illi autem nihilo segnius eum insectantes, impedire laborabant. At uerò filius eius primogenitus, & alij de familia uiri prudentes, & in armis strenui, eos à se longius arcentes, sustinebant impetus, & ad suos propius accedere non permittebant. Interdum & uasa aurea siue argentea, uestesq; preciosas & holosericas æstimationis non modicę, post se relinquebant ex industria, ut eis properantibus moras innecterent, & pro diuidendis, quæ colligebant, materiā inferrent contentionis. Tandem uidentes Aegyptij se non posse proficere, infecto negocio, domum sunt reuersi: ille uerò profectus, dum fatorum se erepturum putat insidijs, dum securo graditur itinere, nihil superesse difficultatis arbitrans, dum Scyllā fugit, decidit in Charybdim. Nostri eīm audito eius trāsitu, casu pręstruentes insidias, in eis more nocere uolētiū, absq; strepitu latebāt: ille ex improuiso in prædictas irruens insidias, primis cōgressionibus est cōfossus letaliter, ibiq; statim gladio uitā finiuit. Erat aūt nobili uiro nomē Habeis, filius uerò eius Nosceradinus, et omnis

omnino

omninò familia,& uniuersæ illæ diuitiæ,quas secū ex Aegypto detulerant, in manus hostium tradita sunt. Sic ergo opimis spolijs onusti, & qualia orbis noster prius non audierat,prædā more solito diuidentes,ad propria sunt reuersi. Accidit aūt, quod inter cæteros qui eidem negotio interfuerant, fratres Militiæ Templi plures habuerūt milites, & potiores reportauerant pro numero militum manubiarum & prædæ portiones. Cecidit enim eis in sortem pręter cætera in funiculo distributionis, prædicti nobilis uiri filius Noseradinus, uir audacissimus, rei militaris singularem apud Aegyptios habens experientiam: cuius etiam nomen populis illius regionis est formidabile, aspectus uerò terrorem incutiens, sine consolatione. Hunc porrò, cùm diebus multis prædicti fratres habuissent in uinculis, & auidissimè petens in Christo regenerari, literas iam didicisset Romanas, prima fidei Christianæ rudimenta edoctus, pro sexaginta milibus aureorū Aegyptijs eum ad mortē postulantibus uendiderūt. Traditū aūt uinctū manib. & pedibus, cathenis ferreis in cauea ferrea camelis imponentes, in Aegyptum deduxerunt, ubi inhumanis desiderijs suis satisfacientes, eum mordicus decerpentes, in frusta minutissima conciderunt.

Princeps Raynaldus insulam Cypri occupat, & eius habitatores spoliat uiolenter. Caput X.

ANno sequente idem Raynaldus de Castellione, princeps Antiochenus, consilio peruersorum, quorum maximè studio regebatur, piaculare iterū cōmittens flagitium, Cyprum insulā nobilissimā, populis refertā fidelibus, regno nostro utilem, & amicam semper, immissis hostiliter legionib. uiolēter occupauit. Causa autē huius tam abominandæ inuasionis uidebatur hęc esse: In partibus Ciliciæ circa Tarsum erat quidā nobilis & potentissimus Armenius, nomine Thoros, qui domini Imperatoris gratiam, eius efficiente incōstantia, frequentius demerebatur, & incurrebat offensam. Cōfisus enim de eo quod ab imperio remotus erat plurimū, & quod in montib. arduis habebat domicilium, per plana Cilicię prędam agebat & manubias, non ueritus iram domini sui, modis quibus poterat damnificare, & imperij fidelibus cuiuscūque conditionis graues & indebitas inferre molestias. Audiens hoc Imperator, scripsit prædicto Raynaldo, quatenus conuocata militia, prædictum Thoros à suis arceret finibus, & Cilicum sibi subiectorum possessiones ab eius incursionibus redderet securas: quod si ad opus complendum pecunia esset necessaria, ipse de thesauris suis tempore opportuno mitteret sufficientē. Factum est ergo, quod cōgregatis militaribus copijs, ut imperialib. deseruiret mandatis, in Ciliciā ingressus, prædictū Thoros expulit, exercitumq; eius usq; ad supremā internecionē deleuit. Expectans ergo honestā Raynaldus pro rāto facto retributionē, uidebatur ei differri plurimū: unde morę impatiens, ad prędictū maleficiū conuolauit. Erant aūt insulani à quibusdā de nostris diligēter pręmoniti: unde & de tota insula uires cōtraxerant quales quales: sed ingrediens prædictus princeps, eorum statim fudit exercitū, & uniuersas earum attriuit copias, ut deinceps nec unus inueniretur, qui cōtra eum manū auderet erigere. Habēs igit liberos per totam insulā discursus, urbes cōtriuit, deiecit oppida, monasteria tam uirorū quā fœminarū impudenter cōfregit, expositis ludibrio sanctimonialibus & uirginibus tenellis: nam auri & argenti, & uestiū preciosarū non erat numerus, neq; finis: sed amittendi hæc populo, comparatione læsæ pudicitiæ, quasi stercora reputabantur. Sic ergo per dies aliquot per totā debacchantes regionē, dum nō esset qui resisteret, ætati nō parcūt, uel sexui, conditionū quoq; nullā habētes differētiā. Tandē cōportatis undecunq; spolijs & manubiarū infinitate omnimodarū, ad mare se recipiūt, & inde præparatis nauigijs, in partes descenderunt Antiochenas, profligatis intra modicum tempus quas male acquisierant diuitijs: iuxta id quod prouerbialiter dici solet, Non habet euentus sordida pręda bonos.

Rex contra pacta & pacis fœdus quod cum eis pepigerat, Turcos & Arabes in sylua capit Paneadense. Caput XI.

PEr idem tempus conuenerat pręter solitū multitudo inaudita Arabum & Turcomannorum, qui nihilominus in tentorijs habitant, et de fructu animaliū solent, sicut Arabes, uitam propagare, in sylua quæ Paneadensi adiacet ciuitati, & ab ea hodie cognomē ducit uulgare: nam antiquitus, tam quæ ad Septentrionem, quàm quæ adAu

Nec mora, sumpta ex tempore opportunitate. Noradinus ex prædicto successu factus elatior, apposuit eandem urbem casu prædicto consternatam obsidere: conuocataque militia, & machinis comportatis, ex improuiso ante urbem consistens, locatis agminibus per gyrum, eam uallat obsidione. Erat autem in parte ciuitatis præsidium munitum admodum, armis, uiris, & pro temporis articulo uictualibus: in quo poterat esse ciuibus secundũ capta urbe refugium. Tamen præsumentes de ciuitatis munitione, & quod similia sæpius fuerant in ea perpessi, urbem tueri, atque pro ea uiriliter stare decreuerant: potuissentque uoces consonæ, eam conseruasse intemeratam, nisi de se præsumentes, cœpissent incautius negotiari. At uero Noradinus machinis & tormentis instans iaculatorijs, sagittariorum quoque continua & indeficiente utens opera, obsessis requiẽ negat, & fatigatos multipliciter diu noctuque sine intermissione compellit ad defectum. Interemptis enim pluribus, saucijs quoque letaliter nonnullis, pauci erant, qui defensionis officium exequerẽtur: quod nisi ipse Constabularius cũ filio paternæ probitatis æmulatore præcipuo, quorum uterque tanquã pro hæreditate propria familiarius & certatim stare parati, alios suo exemplo ad resistendum animarent, laboris immensitate superati, & impugnantium uiribus impares proculdubio defecissent: sed reuocabat eos (ut prædiximus) dominorum præsentia, & eorum uirtus indeficiens, ad animandum alios efficax uires reparabat labantes, & ad dimicandum reddebat fortiores. Dumque die quadam hostes solito instarẽt acrius, accidit ut qui in urbe erant, aperta porta, ut cum hostibus se committerent, egrederentur. Dumque incircumspectè se congressionibus offerunt, hostium in se irritant multitudinem: quos dum in se irruunt, ferre nõ ualentes, in urbem se tentant recipere. Factumque est, ut cum præ ingredientium tumultu porta claudi non posset, hostes promiscue cum ciuibus ingressi sint, in tanto numero, ut obtenta uiolenter ciuitate, non sine periculo, & multorum strage nostros in præsidium ingredi cogerent uiolenter. Nunciatur interea domino Regi, quod prædicta ciuitas tantas à Noradino patiebatur angustias, & quod ad supremum penẽ sit inclinata defectum: unde collectis, quas pro tẽpore habère poterat militaribus tam equitũ quàm peditum copijs, ad partes illas cum suis legionibus impiger cõuolat: propositum habẽs, aut obsidione urbẽ prædictã absoluere, aut Martios euẽtus, & belli fortunã cum Noradino experiri.

Rex illuc properans, obsidionem soluit: sed incautè rediens noster exercitus, hostium insidias in itinere patitur periculosas. Caput XIII.

Audiens igitur præfatus princeps Noradinus, quod ea intentione D. Rex aduenire, nolens se dubijs bellorum submittere casibus, soluta obsidione: prius tamen urbe, quã uiolenter expugnauerat, igni succensa & suffossa, ad propria reuersus est: suam tamen, quam semel collegerat, non passus abinuicem discedere militiam, sed eam secum detinẽs, & ampliorem conuocans, in nemoribus finitimis (quasi mentem habens præsagam) latebat in insidijs, rei exitum præstolaturus. Rex uerò ad urbem accedens, & optatum obsessis prǽstitit solatiũ: & tam diu se præsentem exhibuit, quoadusque lapsa erigerentur, consolidarent fracta, & ciuitas in pristinũ, reparatis mœnibus, reformaretur statum: euocatis enim ex urbibus finitimis, & de regno uniuerso cœmentarijs, & quicunque architecturæ aliquam habere uidebantur experientiam, instantia diligenti turres ac mœnia reparant, renouant antemuralia, & intra murorum ambitum ciuibus instaurant ex integro domicilia, & publicis ædificijs statum restituunt pristinum: quæ omnia Noradinus eo tempore, quo eam obtinuerat, funditus deiecerat studiosè (ut prǽdiximus) His itaque peractis, arbitratus Rex, cum suis principibus moram suam in orbe prædicta, ciuibus non multum deinceps necessariam: quippe restitutis iam in integrũ uniuersis: municipio quoque, armis, uictu, hominibusque diligẽter satis pro tempore communito, dimissis peditum manipulis, ipse cum solis equitum turmis Tyberiadem redire proposuit. Egressus ergo ex eadẽ urbe, & in Austrum iter dirigens, secus lacum, cui nomen Meltha, castrametatus est, ubi nocte illa longẽ aliter, quàm disciplina militaris exigeret, & imprudenter se habens, non obseruata castrorum lege, requieuit exercitus. Solet enim usu inter homines euenire, ut in prosperis & pro uoto successibus, minus circunspectè se consueuerint habere. Nam miseris

regula-

regulariter solet adesse solertia rebus. Vnde fortasse dictũ est: Cadent à latere tuo mille, sinistro uidelicet, et decem milia à dextris tuis: plures enim acti prosperis, et successibus elati, solent in præceps ruere: è contrario uerò dispendijs & aduersis casibus fatigati, proprijs edocti periculis, didicerunt se in dubijs habere circumspectius, & semper timere fortunam, quam sæpius experti sunt in suis negotijs amaram. Rex igitur mente recolẽs, quod tantum principem ab impugnatione urbis obsessæ dimouerat, ratusq; eum cum suis expeditionibus longius abesse, nec facile in suam aut suorũ iniuriam iterum tot nationes in unum conuenire posse arbitratus, imprudentius aliquantulum, & pro singulorum arbitrio indulgẽtius cœpit se (ut prædiximus) habere. Nunciatur porrò hostibus in insidijs commorantibus, quod dimissis pedestribus alis domini Regis exercitus, circa lacum Melcha securè nimis, & imprudentius se haberet: quodq; de principibus eius nonnulli, Pilippus uidelicet Neapolitanus, & quidam alij cum suis comitatibus discessissent: uidentes rem pro uoto accidere, castra mouent subitò, & eorum prudentissimo principe rem (prout expedire nouerat) accelerante, ad partes illas contendunt, & ad Iordanem, qui medius erat inter eos, usq; perueniũt: quo transito, in eo loco qui uulgari appellatione uadum Iacob appellatur, cis Iordanem, qua regius exercitus crastina die transiturus erat, se locant in insidijs. At uerò luce terris reddita, iterum ad proficiscẽdum noster exercitus, nocturnarum insidiarum nescius, ex eorum quæ ab hostibus interim præstructa fuerant ignarus, uersus eas partes quas Turci clàm occupauerãt, iter arripiunt: dumq; securi, & nihil prorsus sinistri formidantes proficiscuntur, ecce subitò ex insidijs prodeunt, qui ad hoc specialiter conuenerant, ut incautos aggrederentur, securisq;, & nihil tale uerentibus, strictis se offerunt gladijs, more hostium uulnera & mortem ministraturi. Nostri porrò licet serò, expergefacti, dimissis confabulationibus, uidẽres rem agi ferro, equos armaq; corripiunt: sed antequam ad resistendum præparari & conuenire possent ex ordine, dissoluta sunt (hostibus importunè instantibus, et gladijs cominus strenue decertãtibus) agmina, ita ut nusquam de nostris nisi paucissimi cohærerent.

Rex apud castrum Sapheth fugiens, de prælio se recipit. prosternitur exercitus: & de principibus plurimi capiuntur. Caput XIIII.

REx autem cum paucis qui ei adhæserunt, uidens acies dissolutas, confusum exercitum undiq; hostibus patẽre ad prædam, hostes undiq; inualescere, nostros uerò iam deficere, se ab initio potius defecisse: ut saluti consulat, prudẽter subijt in montem qui uicinus erat: unde cum summis periculis hostes nunc à dextris, nunc sinistris, equi cui insidebat beneficio, declinans, in castrũ cui Saphet nomẽ, quod in eodẽ monte situm erat, uix & cum multa difficultate se recepit. Capta est illa die de principibus nostris maxima multitudo, cęsi uerò pauci: nam omnes indifferenter tam qui rei militaris dicebãtur habere prudentiam, & usum præcipuum, quàm gregarij, hostibus tanquam uilia mancipia, ignominiosæ seruitutis iugum, & perpetuę infamię notam non abhorrentes, ut miseræ uitæ consulerent, sine contradictione se tradebant. Captus est inter cęteros ibi uir nobilis & inclytus, D. Hugo de Hybelim: Oddo quoq; de sancto Amando, regius Marescalcus, Ioannes Gotmannus, Rohardus Ioppensis, & Balianus frater eius. Bertrandus de Blanquefort, magister Militiæ templi, uir religiosus, ac timens Deum: & alij multi, quorum nomina non tenemus. Refudit nobis Dominus iuxta meritum uiarum nostrarum fructum, & qui innocentes & de nostra præsumentes fide, spretis humanitatis legibus, oppresseramus indebite, ęqua lance pẽsam reportauimus confusionem: Dati sunt enim inclyti uiri nostri, gentibus in opprobrium, & hostium expositi ludibrio, peccatis nostris exigentibus. Traditi sunt in cõmotionem capitis in populis, zelus Domini exercituum fecit hæc. Bene tamen, & misericorditer, non oblitus miseri, nec continens in ira misericordias suas, nobiscum fecit: prouidens, ut regem saluum faceret, qui si illa die defecisset, regnum omne proculdubio in supremum, quod Deus auertat, descendisset periculum. In milite enim quantumuis eximio, unius sors est: in rege uerò, multorum periculum: quod satis attendit diligenter qui pro rege sollicitus erat, Dauid fidelis, dicens: Domine saluum fac regem. Rumor interim de rege uarius longe lateq; regionem pro eo sollicitam afficiebat, dicentibus

tistibus alijs, quia gladijs confossus interierat: alijs, quod inter concaptiuos uinctus, hostibus id ignorantibus abductus erat: alijs, quod Diuina eum protegente clementia, illæsum bellicis tumultibus sese subduxerat. Anxiè ergo nimis, & quasi mater unicum habens filium, piam pro eo gerit plebs uniuersa sollicitudinem. Et dum ignorat quid circa eum geratur, quicquid deterius accidere potest, se eum passum affectuosissimè compatiens suspicatur. Ipse uerò, regione ab hostibus aliquantulũ expedita, cum paucis admodum, qui cum eo in prędictum oppidum se contulerant, adiunctis sibi nonnullis qui casu de hesternis periculis euaserant, ad Acconensem properans urbẽ, cum plausu populi & exultatione nõ modica, quasi rediuiuus exceptus est. Factũ est hoc anno regni Domini Balduini quartodecimo, mẽse Iunio, tertiodecimo Calend. Iulij.

Noradinus iterum Paneadem obsidet, sed rege rursum occurrente non proficit. Caput XV.

NOradinus uerò, sicut erat uir strenuus, & successus suos cõtinuare impiger, trãscursis uniuersis regionibus, & prædis hincinde comportatis, factus locupletior, iterum militaribus copijs & lege edictali, ex Damasco & omnibus finibus eius, ac citis amplioribus, adijcit iterum, ut Paneadẽ obsideret: nihilominus suspicens, quum quod per regem uel eius principes, quorum uires attriuerat, obsessis ministraretur subsidium. Locata igitur secundum propositum circa sępedictam urbem obsidione, more iterum hostili, machinis frequẽtibus, & ordine congruo dispositis, turres concutit, mœnia debilitat, & crebra sagittariorum opera, & telorum instat grandinis immissione, eos qui se intus receperant, uires prohibet exercere resistẽtis. Ciues autem loci illius, memores, quomodo in proximè præterita obsidione, ciuitatem tueri cupientes, in proposito defecerant, simile quid præuenire cupientes, in præsidium sponte se receperant uniuersi. Præfecerat autem eidem loco, & curam supremam tradiderat, Constabularius abiens, & alijs tractus negotijs, cuidam consanguineo suo, Guidoni uidelicet de Scandalione, rei militaris experientissimo: sed modicæ fidei, & prorsus Deum ignorante. Is cum mandatis intuitu, tum prætextu propriæ existimationis, ne quos in rebus bellicis egregiè gestis titulos obfuscaret, uerbo simul & exemplo alios ad resistendũ animabat, nec defuturum in proximo subsidium, & perennem gloriam benè merentibus, certius promittens: unde erat, quod omnes quasi pro re propria dimicantes, stupendos se, & admirabiles, pro indeficientibus uigilijs & continuis laboribus, hostibus darent. Qui nihilominus, omnino resistentibus, omnino aduersari parati, sine intermissione molestias inferunt: & maiores habentes numeros, qui alternatim sibi succedere præcipiebantur, eos qui unde uires repararent, penitus nõ habebant, ad defectum, anxietatibus quotidianis compellebant. Nunciatur interea dño Regi, sed & principes qui residui erant in regno non latebat, quãtis anxietatibus, qui in ciuitate obsessi erant, premerent: unde missis legationibus tam ad principem Antiochenum, quàm ad Tripolitanum Comitem, ut mora postposita ad subueniendum maturarent: Rex uerò, quod residuum militiæ in regno erat, missis conuocat præconibus: & accidit diuinitate propitia, ut intra paucos dies, & expectatꝰ citius, uterq; prædictorum Illustrium, cum honesto comitatu, regijs se castris, sub castello nouo, in loco qui dicitur Nigra guarda: unde ciuitatem obsessam erat comminus intueri, se intulerint. Audiens ergo Noradinus, quod principes prædicti cum rege conuenerant & in procinctu erant, ut ad urbem accederent: sicut uir prouidus erat, & in negotijs suis circumspectissimus, licet oppidũ iam ex partibus pluribus effregisset, & iam obsessis nulla spes esset resistendi, tamen bellorum declinãs insidias, & casus præliorum ancipites, obsidione soluta, ulteriores sui regni partes se contulit.

Comes Flandrensium Theodoricus applicat: mittuntur nuncij Constantinopolim, qui domino Regi uxorem petant. Caput XVI.

DVm hęc in regno ita uariè multipliciterq; geruntur, & captiuatis nostris ex maxima parte principibus, regnum in desolatione iaceret accidit, diuina nos respiciente clementia, Comitem Flandrensium, D. Theodoricum, inclytum & magnificum uirum, cuius introitus in regno sæpe fuerat utilis & necessarius, cum uxore Sibylla, quę domini Regis ex patre soror erat, in portu Berytensium applicuisse. cuius

aduentum, tanta mentis exultatione uniuersus suscepit populus, ut iam quasi præsagire uideretur, regni pressuras importabiles, eius & suorum introitu, ex pate plurima, releuandas fore: nec fraudati sunt à desiderio suo, qui pro regni tranquillitate erant piè solliciti. Nam statim post eius ingressum, adfuit magni consilij angelus, qui nostrorum uias dirigens, ad regni compendia, & Christiani gloriam nominis, eos misericoditer præcessit: sicut consequenter dicetur. Interea tamen uidentes regni principes, tam ecclesiastici quàm seculares, quod rex uirilem iam nactus ætatem, sine coniuge hactenus fuerat: & pro liberis solliciti erãt, prout oportebat, ut ei filins tanquam hæres legitimus in regnum succederet: & consulebãt in medium, ut regi liberos non habenti, honesto matrimonio prouideretur. Tandem post deliberationum partes, multiplici concurrente ratione, uisum est omnibus expedientius esse, cum domino Constantinopolitano Imperatore, super huiusmodi negotio uerbum tentare: tum quia nobilium uirginum & proxima consanguinitate iunctarum, in palatio suo non deerat ei copia: tum quia princeps potentissimus, & inter mortales locupletior, de suis copijs, nostram qua regnum maximè laborabat, poterat releuare inopiam, & tenuitatem mutata conditione reddere superabundantem. Missi sunt ergo de communi consensu, ad explendum auctore Domino, quod conceperant, D. Aitardus Nazarenus episcopus, dominus quoq; Hemfredus de Torono, regis Constabularius: qui dispositis pro tempore rebus, mare ingressi, nauigio illuc iter arripuerunt.

Rex cum uniuersis regni uiribus & Comite Flandrensium Antiochiam properat. Noradinus desperatam incurrit ægritudinem. Caput XVII.

INterea ne tanti principis, totíq; nobilium fortium qui cum eo uenerant, deses & sine fructu iaceret aduentus, adijciunt de comuni consilio, diuina eis aspirante gratia, cum omnibus militarbus copijs ad partes se trãsferre Antiochenas: significatóq; eo ipso, tam D. Principi, quàm domino Comiti Tripolitano, suggeritur utriq; familiarius, ut certa die habeat uterq; eorum militiam, ut subitus in terras hostium, die condicta, eorum possit esse introitus. Factum est aũt, præuio cœlesti fauore, quod in Tripolitanis partibus, in eo loco qui uulgo appelatur La Loquea, licet ex partib. diuersis, conuenerunt unanimes. Inde hostiũ fines ordinatis agminibus uiolenter sunt ingressi: sed tamen prima fronte, non multo lætati sunt successu: nam hostiũ oppidum, cui uulgari appellatione Castrum rugium, nomen, multa expugnantes instãtia, pœnitus non profecerũt. Sed debile principiũ melior fortuna secuta est: suggerente enĩ D. Raynaldo Antiochenorũ principe, & ad id obtinendũ plurimum pro uiribus elaborante, uniuersi principes qui conuenerant, cum suis expeditionibus ad partes Antiochenas auspicijs se dirigũt fœlicioribus. Quò cum peruenissent, eis in ciuitate prædicta, dum deliberẽt quid pro tempore sit expedientius, moram faciẽtibus: ecce gratissimi rumoris nuncius, Regem adit, & principes, certo certius asserens, quòd Noradinus hostium nostrorum potentissimus, qui iuxta castrum Nepam cum multa militia castra locauerat, aut mortuus erat, aut incurabilem & disperatam inciderat ægritudinẽ, in argumẽto aũt suæ assertionis allegabat, quod pridie castra eius adeò turbata uiderat, ut seruos & maximè familiares, resq; domesticas passim & sine delectu diripere uolẽtib. data esse ad prędã assereret: & cũ eiulatu & fletu maximo, & cũ intimi doloris euidentib. argumẽtis, soluta agmina, & cõfusum exercitũ, ad partes diuersas secessisse. Erat aũt uero consentaneũ, quod prędictus nuncius attulerat: nã in ęgritudinẽ deciderat desperatissimã, ita ut extra ordinẽ solutis agminib. rapinę impune in exercitu fierẽt, & nullius cohiberent uiolentia: sicut apud eos, defuncto dño, solet accidere. Ipse autem in lectica, quasi mẽbra officium negantia, corpore impotens, per manus fidelium suorum usq; Alapiam delatus est. Comperto igitur nostri rerũ statu, uidentesq; omnia ad propositum cooperari, communi uoto, & approbato consilio, nuncios ad potentissimũ Armeniorum principem D. Thoros dirigunt, rogãtes intimè, & modis quibus possunt id persuadere laborãtes, ut omni excusatione postposita, cum militarib. auxilijs, Antiochenę cũ eis adesse procuret, & tam fructuosi laboris tantis principibus se dignetur adhibere consortem. Ille uerò suscepta legatione gauisus, sicut uir impiger erat, & strenuus, conuocatis suorum ingentibus copijs, matu

rato itinere, Antiochiam peruenit: quo recepto, nostri gaudentes plurimum, eductis expeditionibus egressi, uersus Cæsaream castra dirigunt.

Obsidetur Cæsarea, & postmodum uiolenter effringitur. Caput XVIII.

EST autem Cæsara ciuitas, super Orontem fluuium, qui Antiochiam præterlabitur, sita: hanc uulgari appellatione quidam Cæsaream appellant, & putant eam esse, quæ est Cappadociæ metropolis eximia: cui beatus & egregius doctor præfuit Basilius: sed à uero, qui hoc credunt, exorbitant. Nam prædicta metropolis ab Antiochia distat plusquàm itinere dierum quindecim, uel circa id. Hæc autem est in Syria, quæ ab alia prouincia est, à Cappadocia diœcesi multis medijs prouincijs disiuncta, nec Cæsarea dicitur, sed potius Cæsara, una de suffraganeis urbibus Antiocheni Patriarchatus. Est autem ciuitas satis cōmodè sita, cuius pars inferior in plano iacet, superior uerò in sui fastigio præsidium habet munitissimum longum satis, sed angustum admodum. Cui ex altera parte ciuitas, ex altera fluuius, præter naturalem munitionem, robur præstant, & accessum reddunt imperuium. Ad quam nostri ordinatis iuxta rei militaris disciplinam agminibus, accedentes urbē primo aduentu, locatis ordine congruo singularium principum agminibus obsidione claudunt. Obsessa igitur ciuitate, & ciuibus hostium metu intra urbem collectis, Rex & qui deforis castra locauerant, locatis machinis & iaculatorijs instrumentis, urbem non cessant molestijs quibus possunt, opera continua & continuis laboribus fatigare: certant principes quisq; pro sua portione, quæ ab initio forte contigerat, suos inuitando, & pollicendo præmia, urbem uehementius impugnare: dumq; certatim priores urbē effringere, incipiunt, dum quisq; sibi palmam de prima irruptione quærit, tantam ciuibus inferunt molestiam, ut ex parte qualibet, mortem sibi arbitrarentur imminere. Erant enim ciues loci illius rerum militarium expertes, negotiationi dantes operam, præterea & præsentis casus ignari, nihilominus unquam, quàm obsidionem formidabant, præsumentes & de domini sui, quē sospitem arbitrabantur, potentia, & de loci munitione. Erant ergo ad huiusmodi portanda onera, propter prædicta impares, & assultus continuos simul & martios congressus ferre non ualentes. Factū est igit, ut post dies aliquot deficientibus omnino ciuibus, ad impugnantium iugem instantiā, effractis mœnibus, irruerint nostri in urbem mediam: & capta uiolenter ciuitate, oppidanis in præsidium se recipientibus tradita sunt eis quęcunq; in inferioris partis ciuitate erant residua, & omnia indifferenter sunt ad prædā concessa. Vsi ergo pro arbitrio & ciuium domicilijs, quæ in eis reperta sunt per dies aliquot, cùm satis in expedito uideretur esse: ut et præsidiū nihilominus cum omnibus qui euandendi gratia in illud se receperant, si debita adhiberetur instantia, facilius occuparetur: orta est inter principes nostros, friuola satis, sed tamen multum noxia contentio. Dominus ēm Rex, uolens patriæ saluti consulere, uidens quia dominus Comes Flandrensium cùm militia, tum pecunia sufficienter instructus, locū poterat contra hostium uires & insidias indemnem conseruare, ei ciuitatē ab initio destinauerat: eaq; intentione & præsidium instantius impugnare ut utrunq; receptum D. Comiti traderet conseruandum, & iure perpetuo hæreditario nihilominus possidendum assignaret. Hoc aūt cum ceteris principibus ualde uideretur idoneum, et ad hoc gratuito unanimiter conuenirēt̄ consensu, princeps Raynaldus ambages intexuit, dicens: urbē illam cum suis pertinētijs ab initio hæreditatis Antiocheni principis portionem esse, ideoq; oportere, ut quicunq; eam possideat, Antiocheno principi fidelitatem exhibeat. Comes uerò supradictus pro eadem possessione, domino Regi fidelitatem deuotè paratus erat exhibere: principi autē Antiocheno, siue D. Raynaldo, qui in præsenti administrabant principatum, siue adolescenti Boamundo, qui in proximo sperabatur princeps futurus, omnino se exhibiturum negabat: asserens, Se nunquam nisi regibus fidelitatem exhibuisse. Orta est ergo peccatis nostris exigentibus, super huiusmodi quæstione, inter principes controuersia, neglecto negotio, quod utile plurimum, & ad obtinendum facilè imminebat: suffarcinati spolijs, & præda usq; satietatem onusti, Antiochiam cum suis legionibus reuersi sunt.

Noradini frater ad nos transit. Hierosolymitanus Patriarcha Fulcherus moritur. Spelunca trans Iordanem nostris restituitur. Rex in partibus Antiochenis castrum Harenc obsidet, obsessum occupat. Caput XIX.

EOdem tempore Noradini frater, Myrmicam, audito fratris defectu, credensq; in fata concessisse, Alapiam peruenit, eamq; tradentibus ciuibus, sine difficultate obtinuit: dumq; circa præsidium uehementius instaret ut ei traderetur, cognito, quia frater eius adhuc uiueret, solutis agminibus ab urbe discessit. Per idem tẽpus D. Fulcherus Hierosolymitanus Patriarcha, Latinorũ octauus, religiosus ac timens Deum, Patriarchatus eius anno duodecimo, duodecimo Cal. Decembris, uiam uniuersę carnis ingressus est. Eodem nihilominus tempore studio & industria dominę Melesendis reginæ, & opera eorum qui in regno residui erant, & maximè Balduini de Insula, cui D. Rex abiens curam regni commiserat, sollicitudine & uigilantia receptum est à nostris præsidium trans Iordanẽ, in finibus Galaad situm, spelunca uidelicet munitissima, quam à nostris incautè se habentibus, paucis antè annis hostes fraudulenter surripuerãt. Super quo missis ad dominum Regem nuncijs uniuersas lętificauit cohortes, & audito successu, reddiderat hilariores. Interea principes nostri qui Antiochiæ demorabantur, etsi prius apud Cæsarem dissoni, ut præmisimus, inuenti fuerant, habentes tandem Domino largiente unanimitatem spiritus, in uinculo pacis iterum adijciunt se ad opus insigne aliquod & memoria dignũ perpetua. Placuit enim omnibus, & de communi processum est conniuentia, ut castrum urbi Antiochenæ uicinum, uix ab ea distans miliaribus duodecim, prædictę urbi damnosum ualde, & cuius longa in suburbanis, quę uulgo casalia appellant, potestas & iurisdictio erat, obsiderent. Factumq; est, ut in die natiuitatis Dominicę, uniuersus circa prędictum municipium unanimiter se locaret exercitus. Noradinus autem ea cùm occupauerat adhuc detinebatur ægritudine, ita ut ex omni orientali tractu conuocati prudentiores Physici, adhibitis remedijs quæ illius infirmitas minus exigere uidebatur, de uita eius desperarent penitus. Hoc nostris, fauorabili cœlestis numinis dispensatione, ad propositum maximè cooperari uidebatur. Nam uix esse poterat, ut sospite prædicto principe, & incolumitatis prætogatiua gaudente, noster exercitus in regionibus ei subditis ita liberas haberet ferias. Rex uerò, & qui cum eo erant, in prædicto exercitu occasionem tẽporis ad suũ trahentes cõpendium, tantò feruẽtius urgent propositũ, & cœpto simul instant operi, quanto prædictum magnificum uirũ certo certius norũt non posse superesse negocijs. Municipio igitur prædicto in gyrum obsidione uallato, machinas erigunt, & ea parant instrumenta, quibus solent in præsidijs obsessi amplius molestari. Erat autem prædictum castrum in colle non multum sublimi situm, ita ut uideretur agger, cui superpositum erat, comportatiuus & manufactus. Vnde maximam dabant, qui in exercitu erant prudentiores, operam, ut scrophas materiæ cõpetenti intexerent, in quibus libere delitescerent, qui ad suffodiendum aggerẽ introducerentur. Videbatur enim eis, nec erat à uero dissimile, quod aggere per occultos suffosso cuniculos, ædificiorũ quæ superposita erant, partẽ nonnullam corruere oporteret: crates quoq; usitati, in eis etiã schalas mediæ quantitatis, & omnia quæ in huiusmodi solent usum præstare, maturato accelerãt studio. Quibus cũ omni diligentia præparatis, manipulorũ pedestriumq; turmarum primicerijs, equitumq; magistratibus uoce pręconia & secretioribus suggestionibus inducunt, ut prompta opera & uigilantiore studio ad molestandum obsessos operam darent. Sic igitur certis partibus, singulis principibus designatis, quisque cum domesticis & familiaribus tanquam sibi soli uniuersum incumberet negotium, instabant uehemẽtius: & dum quisq; optimos ostentare curat se habere satellites, tanta opus continuis assultibus & cottidianis congressionibus prosequuntur instantia, ut multorum opus dierum intra duos menses uigili sollicitudine complerent. Accidit sane quadam die, quod machina iaculatoria, qua in prę sidium diebus pene ac noctibus molares immittebant, casu in castri primicerium, & cui omnis commissa erat cura, decidit, subitoq; oppressum, in fragmenta contriuit: quo defuncto, tanquam pastore percusso, dispersi sunt oues, & tanquam arena sine calce, sibi inuicem non cohærentes, destiterunt ab illa quam prius habuerant resisten-

resistendi pertinacia. Nostri autem eo cognito, tanto cœperunt instare uehementius, quanto interiores eis uidebantur ad resistendum esse remissiores: nec mora, paucis interiectis diebus missa ad D. Regem legatione, sub conditione ut liberũ & tranquillum habeant exitũ, & cum rebus suis ad propria reditum, municipium D. Regi restituũt datis eis ducibus, qui eos sine molestia usq; ad locum quẽ ipsi expetierant, securos perducerent. Sic ergo expugnato castro, & domino Principi, cuius iurisdictionis fuerat, resignato, fœlici clausula consummatis negotijs, Antiochiam sunt reuersi: ubi ualedicentes ab inuicem, D. Rex, cum magnifico Flandrensium Comite, in regnũ est reuersus, D. Comite Tripolitano usq; Tripolim eos officiosissimè ꝓsequẽte.

Hierosolymis Amalricus Prior ecclesiæ dominici sepulchri, in Patriarcham eligitur, & de eius electione inter episcopos oritur contentio. Caput XX.

PEr idem tempus cùm Hierosolymitana, mortuo D. Fulchero bonæ memoriȩ, uacaret ecclesia, contigit ecclesiarum prȩlatos Hierosolymam conuocari, ut de substituendo tantæ sedis Antistite, secundum statuta Canonum tractaretur. Factum est autem, ut dicitur, quod contra iuris regulas, tam per interuentum dominȩ Melesendis sororis, quã dominæ Flandrensiũ Comitissæ Sibyllæ, D. Regis uidelicet sororis, electus est D. Amalricus, ecclesiæ Dominici sepulchri Prior, natione Francus, de episcopatu Nouioñẽsi, de oppido Neella, uir commodè litteratus, sed simplex nimium, & penè inutilis: promotus est autem, contradicentibus domino Hernesio Cȩsariensi Archiepiscopo, & domino Radulpho episcopo Bethleemita, & appellationum uoces exhibentibus. Tandem ille sede potitus, domino Friderico Acconensi episcopo negotium committit, qui ad Romanam accedens ecclesiam, apud dominum Hadrianum, qui tunc præerat, absentibus aduersarijs, multa ut dicitur interueniente munificentia, eidem gratiam Romanæ sedis obtinuit, & pallium plenitudinem uidelicet pontificalis officij, secum detulit rediens.

Noradinus in regione Suetæ, speluncam obsidet nostram. Rex occurrens obsidionem soluit: pugnat cum nostris Noradinus, & uincitur. Caput XXI.

COnualuit interim medicorum diligentissima Noradinus cura, & domino Rege in regnum reuerso, ipse quoq; sospitatem plenam adeptus, in partes se contulit Damascenas: ubi ne otium tereret, & à consueta diceretur destitisse uigilantia, æstate sequenti præsidium quoddam in nostra regione, quæ dicitur Sueta, situm congregato exercitu, & ingentibus conuocatis auxilijs repentè obsidet. Erat autem prȩsidium spelunca, in latere cuiusdam montis arduo & admodum deuexo sita: ad quam non erat uel à superioribus, uel ab inferioribus partibus accessus: sed ex solo latere, calle nimis angusto, & propter præcipitiũ imminens periculoso, ad eam ueniebatã. Habebat autem interius mansiones & diuersioria, quibus suis habitatoribus necessarias poterat præbere cõmoditates: sed nec aquæ uiuæ & indeficiẽtis eis uena deerat, ut quantum loci patiebatur angustia, locus satis aptus & regioni plurimum necessarius haberetur. Quod postquam domino Regi fida relatione compertũ est, assumpto sibi domino Comite Flandrensium, & conuocatis regni uiribus, illuc cum omni celeritate contẽdit. Iam enim qui intus erãt, obsidionis onera ferre non ualentes, cõditiones interposuerant, quales necessitas extorquere solet: uidelicet, ꝙ nisi intra decem dies eis subsidium ministraretur, municipium pro certo deinceps resignarẽt. Porrò idipsum domino Regi notum erat: unde & quantum poterat maturans subsidium, iuxta Tiberiadem secus pontem, unde de lacu Genezar Iordanis fluenta se diuidunt, cum exercitu suo castra locauit. Audito igitur Noradinus nostrorum aduentu, consilio tractus Syracuni principis militiæ suæ, uiri strenui & de se plurimum præsumentis, soluta obsidione, cum suis expeditionibus nostris obuiã se facit. Rex uerò audiens, quod Noradinus occurrere proposuerat in castra, cõuocatis summo diluculo principibus, adorato suppliciter uiuificæ crucis domino, quod dominus Petrus prædecessor noster, Tyrẽsis Archiepiscopus, piæ in Dño recordationis gestabat de cõmuni consensu, concurrente omnium fauore gratissimo, bellum indicitur. Motis igitur expeditionibus, & arrepto itinere exultantes animo, tanquam de uictoria securi, ad locum ubi hostiũ exercitus esse dicebatur: tãdemq; pro uotis eos habentes in proximo armati,

ad unguem instructis ordine militari cuneis, quos acies uocant, irruūt in hostes una nimiter & gladijs instant atrocius, rem pro capite gerentes. Hostes uerò nihilominus nostrorum impetus constantissimè & imperterritè sustinētes, gladijs uices referunt, & resistendo uiriliter, illatas iniurias à se repellere contendunt animosius. Tandem uerò post uarios euentus, nostris est diuinitus concessa uictoria, & hostibus non sine multa suorum strage in fugam conuersis, Rex cum suis uictor campum obtinuit. Factum est autem hoc Idib. Iulij, anno regni eius decimoquinto, in loco cui nomen Putaha. Inde progressus, sicuti necessarium uidebatur, ad præsidium quod obsessum fuerat, cum uniuerso contendit exercitu: ubi lapsa reparans, & locum armis, uictu, & uiris prudentibus diligenter communiēs, feliciter impleto proposito, soluto exercitu, & ad propria dimisso, reuersus est.

Redeunt nuncij, qui Constantinopolim pro regio matrimonio missi fuerant, & regi uxorem ducunt, neptem Imperatoris. Caput XXII.

Porrò de nuncijs, unde superius fecimus mentionem, qui gratia coniugij domini Regis Constantinopolim ierant, mortuus est dominus Aitardus Nazarenus Archiepiscopus: corpusq; eius ad propria, studio & uigilātia suorū fidelium, delatus est ecclesiam. Cui successit dominus Lotardus, eiusdem ecclesiæ Prior, uir mansuetus admodum, affabilis & benignus, qui hodie etiam eidem præest ecclesiæ, uicesimum tertium habens in pontificatu annum. Qui autem de prædictis nuncijs superfuerūt, dominus uidelicet Hemfredus cōstabularius, Ioscelinus quoq; Pissellus, & Vuilhelmus de Barris, inclyti & nobiles uiri, & in secularibus exercitati admodum, pro iniuncto sibi uerbo, apud dominum Imperatorem debita instantes diligētia morabantur. Tandem post innumeras dilationes, & uerborum ænigmata, qualia Græci quælibet cauillantes, perplexis ambagibus respondere solent, pro uotis impetrant: & cōditionibus interpositis, tam de dote quàm de donatione propter nuptias, destinatur Regi uxor uirginum illustrissima, quæ in sacris imperij penetralibus nutriebatur. Erat autem eiusdem domini Imperatoris neptis, domini Isaacij fratris eius, natu se prioris filia, Theodota nomine, annum agens tertiumdecimum, formæ uenustate singulariter conspicua, uultus elegantia, & totius corporis habitudine intuentibus fauorabilis. Dotis autem quantitas erat in centū millibus Hyperorū, iusti ponderis, exceptis decē alijs eiusdem monetæ millibus, quos dominus Imperator ad opus nuptialium expensarum liberaliter contulit: & excepto mūdo uirginali, in quo tam in auro, quàm in gemmis, uestibus & margaritis, tapetis & holosericis, uasis quoq; preciosis, quadraginta milia iusta æstimatione poterant computari. Rex autē proprio scripto apud dominum Imperatorem se obligans, quod quicquid eius nuncij cum eo præcise firmarēt, ratum esset habiturus: per legatos spondet firmissimè, quatenus post eius obitum urbem Aconēsem cum omnibus eius pertinētijs, tota uita sua nomine donationis propter nuptias cum omni tranquillitate, sine contradictione esset habitura. Peractis itaq; & ad consonantiam redactis utrinq; pactis, designatis eidem illustri puellæ de maioribus Imperij principibus paranymphis, qui eius iter usq; ad dominum Regem comitarentur, cum regijs legatis iter arripit, ad maritum profectura. Accidit aūt, ut Septembri proximo, cum omni comitatu suo sospes & incolumis apud Tyrum applicans, intra paucos dies Hierosolymis (ut regni obtinuerat consuetudo) consecrata, & regio insignita diademate, peractis solenniter nuptijs, uiro tradita est. Et quoniam per idem tempus Hierosolymitanus electus, cōsecrationis suæ munus nondū obtinuerat, nec missa ab eo propriæ causæ patroni, à sede Apostolica fuerāt reuersi: ascisscitur de mandato regio Antiochenus Patriarcha Americus, qui & Reginæ unctionis gratiā Regiæ conferret, & coniugij usitata solēnia celebraret. Hic demum uxore traducta, omnem leuitatem, qua usq; ad illam diem iusto amplius dicebatur laborasse, ita penitus deposuit, ut cum Apostolo uideretur dicere: Cum essem paruulus, sapiebam ut paruulus, loquebar ut paruulus: Ex quo autem sum factus uir, euacuaui quæ sunt paruuli. Nam & uxorem postmodum commendabili dilexisse dicitur affectu, & thori fidem usq; ad extremū ei crediť conseruasse illibatam: postpositisq; leuibus actibus quasi mutatus ab illo, seria cœpit amplecti, & attentius tractare salubria.

Imperato

Imperator Constantinopolitanus Antiochiam uenit: princeps Raynaldus de eo quod in Cyprios commiserat satisfaciens, ei reconciliatur. Caput XXIII.

EOdem anno, dominus Imperator Constantinopolitanus, conuocatis pro impe̅riali magnificentia ex omnibus imperij finibus, militaribus copijs, & ingenti exercitu ex omnibus tribubus, populis, & linguis, & nationibus congregato, transito Hellesponto, in Syriam descendere proposuit: transcursisq; medijs cum omni celeritate prouincijs, ex improuiso, ita ut uix cuipiam credibile uideretur, cum exercitibus suis in Ciliciam, circa Decembris initium, subitus aduenit. Huius autem tam maturati itineris causa erat præcipua, quod quidam Armeniorum princeps potentissimus, Thoros nomine (de quo superius fecimus mentione̅) uniuersam Ciliciam, quæ montibus, in quibus ille habebat castra munitissima, subiacebat, ab urbe munita usque ad extremu̅ suburbiu̅ uiolenter occupauit, Tharsum uidelicet primæ, & Anauarzan secundæ metropoleos: & alias ciuitates, Mamistra̅, Adama̅, Sisium: eiectisq; inde imperialiu̅ negotioru̅ procuratoribus, in sua̅ redegerat potestate̅. Vt aute̅ eum incaute̅ posset opprimere, & iter accelerauerat, & occultauerat intentionem. Mouerat eum etiam nihilominus Cypriorum causa lugubris, & fauore digna, in quos tanqua̅ in hostes fidei & detestabiles parricidas, princeps Antiochenus, ut præmisimus, tam inhumane suam exercuerat tyrannidem. Tam subitus autem (ut prędiximus) fuit imperialium exercituum aduentus, ut prædictus Thoros, qui tunc Tharsi morabatur, uix liberas ferias habuerit, ut ad montes uicinos gratia salutis se conferret: cum ecce legiones, & primi de exercitu, campis iam infuderāt se patentibus. Quo audito, princeps Antiochenus Raynaldus stimulis conscientiæ agitatus, eo quod nō multo ante eius aduentum tempore, in Cyprios innocentes & immeritos tanta desęuisset insania, & tam eis, eorumq; uxoribus & liberis, Deo & hominibus abominabilem intulisset iniuriam: timens eius aduentum, ne fortè prędictorum uociferantium querulis uocib. exercitus ad ulciscendas eorum iniurias descendisset, cœpit anxius deliberare, nunc secum, nunc quos habebat magis familiares adhibitos, quid eum facere oporteret: & quo satisfactionis genere imperiali se posset de tanta offensa reconciliare amplitudini: tantaq; eum (ut dicitur) de domini Imperatoris aduentu formido corripuerat, ut nec domini Regis, quem tamen in proximo uenturum sperabat, uellet expectare præsentiam: cum tamen certo certius nosse poterat, eius interuentione & studio, & maximè nouæ affinitatis gratia, in causa prędicta, longe meliores inuenturum se conditiones. Vsus ergo domesticorum consilio, assumptis ex eis pro arbitrio nonnullis, domino quoque Geraldo Laodicensium episcopo, sibi facto itineris consorte, in Ciliciam, ubi dominus Imperator erat cum suis expeditionibus, obtēta tame̅ prius quorundam familiarium domini Imperatoris gratia, qui uerbi huius interpretes discurrebant, ad urbem Mamistram peruenit: ubi post multorum uerboru̅ circuitus, cum summa ignominia & populi nostri cōfusione imperiali reconciliatus est excellentiæ. Nudis enim, ut dicitur, pedibus, indutus laneis manicis, usq; ad cubitum decurtatis, fune circa collum religato, gladium habens in manu nudum, quem mucrone tenens, cuius capulum domino Imperatori porrigeret, coram uniuersis legionibus, domino Imperatori præsentatus est: ibiq; ante pedes eius ad terram prostratus, tradito domino Imperatori coram uniuersis legionibus gladio, tam diu iacuit, quousq; cunctis uerteretur in nauseam, & Latinorum gloriam uerteret in opprobrium, & in delinquendo & satisfaciendo uehementissimus.

Rex ad partes illas properans, ab eodem Imperatore honeste suscipitur, & infinita reportat munera. Caput XXIIII.

DOminus quoque Rex Hierosolymorum, audito domini Imperatoris aduentu, assumpto sibi fratre, & de regni principib. electissimo comitatu, relicto Comite Flandriæ, qui in proxime futuro transitu ad propria decreuerat redire, uersus Antiochiam festinus contendit: quo perueniens, nuncios ad dominum Imperatorem, dominu̅ uidelicet Gaufredum Abbatem templi Domini, græcæ linguæ habentem commercium, & nobilem uirum dominu̅ Ioscelinu̅ Pessel dirigit, debitæ salutationis affatu̅ per eos officiosissime dependens, & de eius sciscitans beneplacito, utrum eum

ad se uelit accedere,& domini Regis sibi habere præsentiam: Quibus datum est in responsum,ut regem moneant & inuitent,ut ad eum uenire non differat. Insuper & de imperiali latere mittitur illustris Apocrisarius,qui & literis & uiua uoce,tanq̃ imperij dilectissimũ filium,regem sollicitet,ut ad eum accedere non recuset. Statuto ergo die, assumpto sibi egregiorum equitum selecto comitatu,illuc perueniens, honestissime susceptus est: nam statim in occursum diriguntur ei duo nepotes, uxoris eius fratres uterini,Ioãnes uidelicet Prothosebastos,& Alexius Prothostrator, qui inter illustres sacri palatij primum obtinebant locum,cum maximo nobilium comitatu. Dein ipsis eum ducentibus usq; ad ostium tentorij,ubi dominus Imperator cum suis illustribus residebat,cum multa gloria introductus,humanissimè ab eo salutatus,& ad osculum pacis erectus,secus eum in sede honesta,humiliore tamẽ, locatus est. Vbi & eius consortibus tam debitæ salutationis affatu,quam pacis osculo ab eo humanissimè honoratis, de incolumitate tam domini Regis quàm suorum,qui cum eo aduenerant,diligenter quærit,& uultum exhibens solito lætiorem,& uerbo & toto corporis gestu significat,eorum se aduentum gratissime suscepisse,& oblata tanti principis & suorum delectari pręsentia. Crebris igitur collocutionibus tam secretis quàm in cœtu procerum,& grata circa dominum Imperatorem conuersatione per dies decẽ,quib. apud eum iugẽ se exhibuit,sicuti uir gratiosus erat,tantũ domini Imperatoris & principum suorum fauorem meruit, & tanto charitatis uinculo eorum cordibus conglutinatus est,ut uiuentem unicè de cætero tanquam filium diligerent,& defunctiapud eos,eius memoria usq; hodie non desinat esse in benedictione. Et ne apud dominum Imperatorem mora eius esset infructuosa, sicuti uir argumẽtosus erat, & oculum in secularibus habens perspicacem: uidens quod dominus Imperator extra urbem castra locari pręceperat,ut contra pręedictum Thoros, quem odio persequebatur insatiabili, exercitus dirigeret, impetrata prius licentia, cœpit tractare diligentius, quomodo prędictum principẽ domino Imperatori reconciliare posset. Vocatoq; eo,& præsente constituto,resignatis præsidijs quæ dominus Imperator exposcebat,in gratiã eum restituit pleniorem: ita ut fidelitatem legitimam, per eiusdẽ domini Regis interuentionem,antequam ad propria reuerteretur,manualiter eidem exhiberet. Tandem à domino Imperatore(prout magnificentiã decebat imperatoriam)cum suis principibus donis uberioribus, & immensa munerum liberalitate cumulatus, prosequente eum uniuersorũ gratia,Antiochiam reuersus est. Audiuimus à quibusdã,omni exceptione maioribus & fide dignis,quod exceptis illis,quæ eius consortibus prodiga liberalitate cõtulerat,quæ infinita credebãtur,soli domino regi uiginti duo milia Hypperorum,& tria milia marcarum argenti examinatissimi,exceptis uestibus & holosericis & uasis preciosis,dicebatur largitus. Antiochiam igitur ueniens,fratrem suũ dominum Amalricum Ioppensem & Ascalonitanum comitem, cum domino Hugone de Hiebelino,qui nuperrimè de hostiũ uinculis redemptus,postliminio reuersus fuerat,ibidem reperit Qui ipsi dominum Imperatorem adire cupientes,illucq; postmodum profecti ab eodem domino Imperatore benigne suscepti,tractati honestius,de more imperiali,donis uberioribus honorati, gaudẽtes ad dñm Regẽ reuersi sunt.

Imperator Antiochiam ingreditur,in ciues multam liberalitatem exercens: unde postmodum ad propria reuertitur. Caput XXV.

PEracta igitur in Cilicia Dominicæ paschæ solennitate,transcursis diebus celebribus,uersus Antiochiam exercitus dirigit,& legionibus usque ad urbem applicatis, pro foribus eius astitit infinita multitudine formidabilis. Vbi dominus Patriarcha cum uniuerso clero & populo,cum libris Euangeliorum,& omnimodo ecclesiarum ornatu,obuius adfuit. Rex quoq; cum Principe eiusdem loci, & Ascalonitano Comite,cum uniuersis tam Regni quàm Antiocheni principatus proceribus ei obuiam exiens,cum summa gloria,imperiali diademate laureatum,& Augustalibus decoratum insignibus, cum tubarum stridore, & tympanorum strepitu, cum hymnis & canticis in urbẽ introducunt,& usque ad cathedralem ecclesiam,ad basilicam scilicet apostolorum principis, deinde ad palatium cum eadem patrũ & plebis prosecutione deducunt. Vbi cũ per aliquot dies balneis,& cæteris corporalib. delicijs operam

ram dedisset, effusa in populū ciuitatis more solito dona liberalissima, proposuit uenandi gratia urbem exire,& ad loca uenatu apta, gratia tollendi fastidij dominum Regem secum trahens, eiusdem operis consortem. Accidit autem, ut prædicto studio insistentes, die solenni ascensionis Dominicę, dum saltus more circumierat uenatorio, Rex equi cui insederat raptus impetu, per loca humilibus frutctis & sentibus obsita, casu raptus in præceps, & ad terram cum equo prouolutus, brachiū fregit: quod ut domino Imperatori innotuit, ei multa humanitate compatiēs, chirurgorum implens officium flexo ante eum genu, tanquam unus de popularibus operam ministrabat diligentem: ita ut indignatione stuperent, & mirarentur eius principes & consanguinei, quod maiestatis oblitus imperatoriæ, & Augustalem negligens dignitatem, regi se ita exhiberet deuorum & familiarem, quod etiam eorum cuilibet uideretur indignum. Redeūtes ergo inde ob casum qui acciderat Antiochiam, per singulos dies uisitationis gratia dominū Regem adibat, & cataplasmatibus innouatis cum unguentis necessarijs fascia iterum diligenter inuoluebat: tanta circa eum cura sollicitus, qua maiorem uix posset ægrotanti adhibere filio. Domino igitur Rege plenam conualescentiam assecuto, præcipit Imperator, & uoce præconia notum fieri mandat primicerijs legionum, ut certa die uersus Alapiam acies dirigant, & machinas cum bellicis instrumentis ante se faciant deportari: ipse uerò cum domino Rege, & utriusque regionis principibus, cum tubis & tympanis, & præliorum incētoribus lituis urbe postmodum egressus, in eo loco qui uulgo appellatur Vadū Balenę, substitit, & exercitus uniuersus. Inde missis nuncijs ad Noradinum, qui fortè Alapiæ tunc erat, obtinet per legatos, quendam Bertrādum comitis sancti Egidij naturalem filium, cum quibusdam alijs concaptiuis sibi dari. Ipse uerò postmodū non multo temporis interiecto interuallo, reuocantibus eum curis domesticis, ad propria reuersus est. Rex etiam post domini Imperatoris discessum, cum suis quos secum eduxerat, in regnum se recepit.

Hadriano defuncto, in ecclesia Romana schisma oritur periculosum. Caput XXVI.

PEr idem tempus domino Hadriano Papa apud Anagniā urbem Campanię morbo squinantiæ defuncto, corporeque eius Romā translato, & in basilica Petri apostolorum principis honorificè sepulto: dum de substituendo pastore inter Cardinales haberetur tractatus, & sicut in talibus solet frequenter contingere, diuisa sunt eligentium desideria: ita ut pars eligeret dominum Rolandum eiusdem ecclesiæ presbyterum, Cardinalem, tituli beati Marci, qui idem erat sedis apostolicæ cancellarius, cui manus imponentes, & ordinantes Episcopum, Alexandrum appellauerunt. Alij uerò Octauianū, uirum secundum carnē nobilem, eiusdē ecclesiæ presbyterorū Cardinalem tituli sanctæ Ceciliæ trans Tyberim: cui & nihilominus manus imponētes, episcopū constituerunt, uocātes eum Victorem. Cuius schismatis occasione, uniuersa Latinorum ecclesia, peccatis nostris exigentibus, paulò minus habuit diuidi, & irreuocabiliter ab inuicem separari, maioribus orbis principibus certatim partibus gratiam suam & fauorem ministrantibus. Tandem anno decimonono, redeunte ad unitatem ecclesiæ domino Friderico Romanorum Imperatore, qui parti oppositæ auxilium suggerebat, & consilium: & domino Alexandro papę plena charitate reconciliato, reddita est pax ecclesiæ, & expulsis errorum tenebris, resplenduit tranquillitas, quasi stella matutina in medio nebulæ.

Noradinus Iconiensis Soldani fines ingressus, partem eius uiolenter occupat: Rex Damascenorum fines depopulatur. Caput XXVII.

INterea Noradinus lætus admodum de Imperatoris discessu, cuius aduentus magnum, præsentia maiorem ei terrorem incusserat, securus iam de cætero, de tanti principis suspecta nimis potentia, uidens etiam D. Regem ad propria reuersum, occasionē arbitratus reperisse, qualem à multis retroactis tēporibus desiderauerat: conuocata ex uniuersis finibus suis militia in terrā Soldani Iconiensis, quam sibi habebat conterminam, expeditiones dirigit, & urbem Mares, simul & oppida Cressum & Bethelim, in suam satagit redigere potestatem. Soldanus autem, ab illis remotus partibus, non facile suis poterat ministrare subsidium: unde & ea fiducia contra fortiorem se, hæc præsumpserat aggredi Noradinus. Cognito autem dominus Rex, quod

circa par-

circa partes illas cum omnibus uiribus suis detineretur occupatus, uolens illius occupationes ad suum trahere compendium, sciens Damascenorum fines absq; militarium uirorum robore, hostium facile patere insidijs, congragato exercitu, regionem Damascenorum ingreditur, & cuncta pro arbitrio incendijs radens, & prædæ, ab Ostro, primæ Arabiæ famosa metropoli usq; Damascum, nemine contradicente, liberè traducebat exercitum. Erat autem Damasci quidam nobilis Negemedinus nomine, cui ob plurimam rerum secularium quam habere dicebatur peritiam, suorum curam commiserat Noradinus, & urbem cum suis pertinentijs pro eius arbitrio tradiderat gubernandam. Hic uidens dominum suum in regione remota magnis occupatum negotijs, seq; uirorum militarium copias non habere, quibus regijs uiribus posset resistere, tanquam uir prouidus, & instantia pericula à se quærens propellere, oblatis quatuor millibus aureorum, pacem trium mensium postulat, & multiplicatis sibi data pecunia intercessoribus, impetrat postulatum, datis insuper sex gregarijs militibus, quos in uinculis detinebat. Sic ergo regem cum suo exercitu à patria prudēter amouit. Interea domina Melesendis Regina, mulier prouida, & supra sexum discreta fœmineum, quę regnum tam uiuente marito, quàm regnante filio, congruo moderamine annis triginta, & amplius, uires transcendens fœmineas rexerat, ęgritudinē incidit incurabilem, de qua usq; ad obitum salutem non recepit, licet utraq; sororū eius tam domina Tripolitana Comitissa, quàm domina Abbatissa sancti Lazari de Bethania, omnem circa eam impenderēt diligentiam, & accitis medicorum undecunq; peritissimis, remedia qualia uidebantur necessaria, nō cessarent ministrare: ipsa enim aliquantisper læsa memoria, corpore quasi consumpto, lecto decumbens, multo tempore, paucissimis ad eam reserato accessu, iacebat quasi dissoluta. Rex autem interim effluxo tempore, quod Negemedino Damascenorum procuratori constituerat, temporeq; fœderis quod initū fuerat decurso, Noradino adhuc circa partes prædictas, nondum completis negotijs occupato, hostium fines uiolenter ingreditur, & pro arbitrio regionem discurrens, prædas trahit liberè, incendia procurat, manubias agit sine contradictione. Et depopulata regione, effractis suburbanis, captiuitatis locorū incolis, iterum sospes ad propria reuersus est.

Princeps Antiochenus Raynaldus ab hostibus capitur, & apud Alapiam uinculis mancipatur. Caput XXVIII.

NOn multo autē interiecto tempore, accidit quod princeps Antiochenus Raynaldus, cognito per exploratores, quod in partibus illis, quæ & aliquando fuerant Comitis Edissani, inter Maresiam & Tulupā absq; militaribus uiris, terra armentis & gregibus referta, locorum incolis armorum usum nescientibus, facile posset patere ad prædam: credulus aurem præbet dictis eorum facilem, & collecta ingenti militia infaustis auibus iter aggreditur. Perueniensq; ad locum prædictū, dictorū plenā inuenit fidem: nam proculdubio armentorum & gregū stupendam reperit multitudinem: sed populus cuius hæc erant, populus fidelis erat: tota enim illa regio nonnisi in præsidijs Turcos habet, paucos admodum, qui & præsidia tuentur, & rusticorū præstationes colligunt, dominis maioribus quorum procuratores sunt conseruandas. Suburbana aūt sibi Christiani, Suriani & Armenij inhabitant, & agriculturę operam dant, & rura colunt. Collecta igitur ex diuersis partibus præda, & manubijs nemine prohibēte comportatis, onusti spolijs, & multimoda suppellectile locupletati, sospites & cum omni tranquillitate reuertebantur: cùm ecce Megedin præfectus Alapiensis, Noradino familiaris, & fidei synceritate coniunctissimus, assumpta sibi uniuersæ regionis expeditiore militia, eius præcognito reditu, maturat ei exire obuiā, ut sarcinis & præda oneratos, aliquibus locorū angustijs, aut impeditos opprimeret, aut saltē impedimenta cōpelleret relinquere uiolenter. Factūq; est, ut iuxta prudentis uiri conceptum, properātes illi obuiam, ducibus itineris, qui de exercitu principis aduenerant, ad locum perueniunt destinatū, proximū satis regioni, ubi princeps cū uniuersa præda castra locauerat. Qui cognito hostiū aduentu, cū suis deliberat, quid eum in præsenti necessitate oporteat facere: relictoq; saniore cōsilio, uidelicet, ut præda dimissa, expeditiores sine difficultate redirēt ad propria: elegerūt, ut prædā & spo-

lia non

lia ōn deserētes,cū hostibus,nisi per eos staret,strenuè decertarent. Mane itaq; facto, & die iam aliquantulū adulta,concurrentibus agminibus pugna cōmittitur, instanti bus hostibus arcubus & gladijs,studio ualde pertinaci.Nostri autem,etsi prima facie animū resistendi uisi sunt habuisse,nouissimè tamē mente consternati,terga dederūt, fugam dimissis spolijs eligentes. Princeps autē,peccatis suis exigētibus,omnes quas commiserat impietates,corporaliter luiturus,captus est,& cōpedibus religatus,Alapiam cum alijs concaptiuis spectaculum factus populis infidelibus, eum summa ignominia deductus est. Factum est autem hoc, anno regni Balduini decimo octauo, mense Nouembri,nono Cal.Decembris,inter Cressum & Mares,in loco qui dicitur Commi.

Ioannes quidam Romanæ ecclesiæ Presbyter Cardinalis,in Syriam descendit Legatus:de eius susceptione inter episcopos oritur dissonantia. Amalrico Ioppensi Comiti,fratri Regis,filius nascitur Balduinus. Caput XXIX.

PEr eosdem dies,quidam Ioannes,uir admodum literatus,Romanæ ecclesiæ presbyter Cardinalis,tituli sanctorum Ioannis & Pauli, missus à domino Alexandro Papa ad partes Orientales legatus,apud Biblium, cum quibusdā Ianuensium applicuit. Volens igitur impetrata licentia,tanquam Legatus in regnum introire,prætentauit domini Regis & aliorum regni principum, tam ecclesiasticorum quàm secularium mentes,quid nam de eius ingressu sentirent. Diuisus enim erat, ut prædiximus, occasione schysmatis oborti, penè orbis uniuersus: alijs domino Alexandro Papæ, alijs parti oppositæ fauentibus. Vnde post multam deliberationem,mandatum est ei ex parte,ut subsisteret,nec in regnum præsumeret ingredi, quousq; cum prælatis ecclesiarum & regni principibus pleniore deliberatione,ei de communi consilio mandaretur,quid eum facere oporteret.Interim ergo cōuocatis apud Nazareth, tam domino Patriarcha,quam reliquis ecclesiarum prælatis, de principibus quoq; nōnullis cum domino Rege assistētibus,cœperūt deliberare,quid in tanta ambiguitate facto esset expedientius. Omnes enim Orientis pontifices,de utroq; patriarchatu,in neutram partē manifestè declinauerāt:in occulto tamen,alijs huic,alijs illi suū fauorē præstantibus.Factum est autem,sicut in talibus solet contingere, quod dissentiētibus ab inuicem,& uotis eorum in plura distinctis,alij dicerēt, quod dominus Alexander & eius Legatus susciperetur, utpote caussam fouens potiorem : quorum princeps erat dominus Petrus,prædecessor noster,Tyrensis Archiepiscopus. Alij è cōuerso, domini Victoris caussam præferentes,& eum semper regno amicum & tutorem fuisse asserentes,Legatum nullo modo recipiendum esse censebant. Rex autem mediā uiam quandam sequens,cum suis principibus & de ecclesiarum quibusdā prælatis,timens ne episcopi inter se diuiderentur & scinderetur ecclesia, persuadebat neutram partium recipiendam esse:Legato uerò si tanquam peregrinus,orationis gratia, absque insignibus Legationis,ad loca sancta uellet accedere,dandam esse licentiam,& concedendam libertatem,moram in regno faciendi,usq; ad primum transitum, ex tūc ei redeundum esse. Allegabat etiam, & dictorum suorum causam subiungebat & rationem,dicens: Schisma recens est, necdum orbi innotuit, uter eorum caussam foueat potiorem:periculosum autem esse,in re dubia partem sibi ex sententia deligere,& de re incerta diffinitiuam præcipitare sententiam. Præterea nec Legato opus esse in regno,qui ecclesias & monasteria grauet impensis, extorsionibus attenuet. Hæc erat domini Regis sententia:quæ licet utilior uideretur,tamē præualuit eorū sententia,qui legatum esse recipiendum asserebant. Vocatus igitur in regnum,uenit multisq;:quibus aduentus eius placuerat, postmodum fuit onerosus. Per illud tempus natus est domino Amalrico Ioppensium Comiti,ex Agnete filia Comitis Edissani,filius, quem patris rogatu,Rex de Sacro fonte suscipiens,suum ei nomen imposuit: cumq; ab eo ioco sciscitaretur, Quid nam nepoti & de Sacro fonte suscepto donaret? respondit, sicuti homo iucundi & urbani sermonis erat,regnum Hierosolymorum. Quod uerbum quibusdam prudentibus,qui hoc audierant,altius descēdit in pectus, notantes: Quòd licet iuuenis esset admodū, & uxor eius adolescentula , præsagire uidebatur, quod absq; liberis foret ex hac luce subtrahendus. Quod & factum est.

Rex

Rex ab Antiochenis uocatus, illuc properat: Imperiales Legati adsunt, uxorem Domino suo, unam de consanguineis D. Regis postulantes. Caput XXX.

CApto igitur principe, & Antiochena prouincia rectoris solatio destituta, populus iterum regionis timore & anxietate corripitur, & diebus singulis regionis desolationem, nisi Dominus eos custodiat, animis suspensis expectat: tandem q; uisum est ad solitum recurrere auxilium, & ab eo contra mala imminentia petere solatium, unde sine repulsa sæpius obtinuerant postulatum. Missa igitur legatione, & adiunctis precibus lachrymosis, dominum Hierosolymorum regem suppliciter inuitant, ut ad subueniendum genti desperatę populo pereunti, honorem & gloriam ab hominibus, & à Domino præmia relaturus ęterna, uenire non moretur. Rex autem miserabili regionis Antiochenæ illius casu cognito prędecessorum suorum uestigiis inhærens, eorum anxietatibus compatiens, laborem deuotus complectitur: & assumpta secum honesta militia ad partes accelerat Antiochenas. Vbi cum gaudio & animorum exultatione, eius à patribus & plebe susceptus est aduentus. Residens ergo in ea ciuitate, quantum temporis & loci deposcebat necessitas, negotijs principatus tanquam suis proprijs exactissimam adhibet diligentiam: & regionis procuratione D. Patriarchæ ad tempus, usq; dum redeat Comitissa, honestisq; sumptibus dominæ Principissę constitutis, rerum domesticarum sollicitudine reuocatus, reuersus est ad propria. Porrò domino Rege in regnum reuerso, ecce adsunt domini Imperatoris Constantinopolitani, uiri spectabilis, & in sacro Palatio præclari, Legati Imperiales, literas cum aurea Bulla, simul & uerba secretiora ad dominum Regem deferentes. Horum autem primus erat, uir illustris Guido Stephanus, eiusdem domini Imperatoris cōsanguineus: secundus erat maximus Palatinorum interpretum, Trifillus, homo uafer, & pro negotijs imperialibus ualde sollicitus: qui, ut prædiximus, sacros apices detulerunt, quorum tenor erat, ut in summa dicatur, talis: Noueris nobis dilectissime & Imperio nostro acceptissime, quod fœlix & inclytæ in Domino recordationis Hirene sacri Imperij nostri consors, diem uitæ clausit extremum, electis spiritibus socianda, unica nobis filia communis Imperij hærede relicta. Nos autem de imperij successione solliciti, & melioris sexus sobolem non habentes, de secundis uotis cum illustribus sacri palatij diligentem sæpe habuimus tractatum. Tandem de uniuersorum principum fauore & consensu placuit, ut de sanguine tuo, quem unice diligit nostrū imperium, nobis iungamus in consortium imperij: & utram consobrinarum tuarum seu illustris uiri Comitis Tripolitani sororem, seu magnifici uiri principis Antiocheni germanam iuniorem nobis elegeris, nos pro tua optione, synceritati tuæ omnem fidem habentes, eam nobis in thorum sociam & imperij participem, auctore Domino assumemus. Cognita, ergo Rex, domini Imperatoris, tum ex eius literis, tum ex nunciorum uiua uoce, intentione, spondet obsequium, operam promittit, & gratias multiplices imperatoriæ soluit maiestati, tum quia de sanguine eius in tantā eminentiam sibi associare proposuit, tum quia eius fidem cōmendans, in eius ponit arbitrio, utram ipse deligeret, eam in thori participem & imperij consortem assumpturum.

Rex sororem Comitis Tripolitani, uirginem illustrem, Mellesendam nomine, ei deputat: sed post annum eam repudiat Imperator, & uxorem ducit Mariam principis Raymundi filiam. Caput XXXI.

REx uerò habita deliberatione cum suis familiaribus, quid sibi & Imperiali celsitudini, in præsenti facto magis ueniat, conuocatis Imperialibus nuncijs persuadet, & præcipit, quatenus Melesendem bonę indolis adolescentulā, D. Comitis Tripolitani sororem, Domino suo suscipiant in uxorem. Illi uerò cum summa reuerentia D. Regis amplectentes uerbum, præstiterunt assensum: contestantes tamen, quod hoc ipsum D. Imperatori per nuncios & literas significari oporteret. Preparantur interea uirgini tanto culmini destinatæ, à matre & amita, fratre & amicis, omnibus immensorum sumptuum ornamenta, & modum nescientia, supra uires regias, murenulæ, inaures, spinteres, & periscelidæ, annuli, torques & coronæ ex auro purissimo. Vasa quoq; argentea, immensi ponderis, & magnitudinis inauditæ ad usum coquinæ, escarum,

escarum, potuum, & lauacrorum obsequium præparantur, exceptis frænis & sellis: & ut breuiter dicatur, omnimoda supellectile: quæ omnia infinitis præparabãtur impensis, & tanto studio procurabantur, ut ipsa etiam suum prędicarent excessum, & regium luxũ facilè superarent. Interea dum Græci singula ad unguem perscrutantur & & rimãtur interius de moribus puellę, de occultarum partium corporis dispositione dum nuncios ad Imperatorẽ dirigũt, & eorum præstolantur recursus, annus effluxit: quod ualde moleste ferentes tam D. Rex & Comes, quàm reliqui eiusdem uirginis cognati & amici, imperiales nuncios publice conueniũt, alterutrum duũ proponentes. Vt aut à uerbo præcise diù tractati desistant matrimonij, & expensas resarciant: aut desinant morarum perplexitates intexere, & consummato negotio iuxta cõuentiones initaş finem imponant. Comes aũt multiplicibus grauabatur impensis: nam et duodecim galeas fieri iusserat, & eas instruxerat usq; ad plenum, quibus sororem usque ad maritũ prosequi decreuerat, & tam de principatu quàm de regno omnes maiores apud Tripolim conuenerant, expectantes dominę in proximo futurũ exitum. Quibus Comes aut ex toto, aut ex parte plurima, puidebat necessaria. Gręci aũt more suo amphibologice respondentes, rem adhuc protrahere nitebantur: uerũ D. Rex eorum sophisticis occurrẽs moliminibus, specialem super eo negotio, ad dñm Imperatorem, dñm Ottonem de Rubergis, dirigit nuncium: obnixe postulans, ut ei per eundem uoluntatẽ suam præcise declararet: qui citius speraro ad D. Regem rediens, & uiua uoce & literis edocet domino Imperatori quæ tractata erant, de prędicto matrimonio, omnino displicere: quod intelligẽs dñs Rex, à uerbo destitit, pro multa ducens ignominia, quod id eius interuentu credebatur esse tractatum, & partibus absolutum suis, in irrirum deuenisset, & proculdubiò in suam uidebatur redundare iniuriam. Porrò D. Imperatoris nuncij, Comitis Tripolitani indignationem formidantes, inuenta casu nauicula, in Cyprum se fecerũt deportare. Soluto itaq; cœtu optimatum, qui apud Tripolim conuenerãt, D. Rex in partes secessit Antiochenas: quarum curam, ut prædiximus, à populo regionis diligenter expetitus, sibi assumpserat: ad quas cùm peruenisset, eosdem Imperatoris nuncios reperit, quos à Tripoli credebat abijsse. Hi cum domina Principissa pro filiarum eius nouissima, Maria nomine, quotidianum & familiarem habebant tractatum. Insuper & domini Imperatoris auro signatas habebant in præsenti literas, quibus ratum se habiturum, quod per eorum manum de præsenti matrimonio, cum domina Principissa uel amicis eius firmaretur, promittebat: Præsens ergo factus Rex, communicato ei uerbo, & si in priore facto, læsus uideretur, eatenus ut merito in præsenti operam, & studium domino Imperatori posset subtrahere, tamẽ gratia consanguineæ puellæ, quæ pupilla erat, & patris destituta solatio, partes interponit suas: & post multas dilationes, effectu saragit mancipari. Completo itaq; negotio, galæis in faucibus Orontis fluminis, in loco qui dicitur portus sancti Symeonis, præparatis, tradita puella, prosequentibus eam de magnatibus regionis, qui ad hoc uidebãt idonei, & usq; ad maritũ uię consortib. iter arripiũt.

Rex circa Antiochiam castrum reædificat, quod dicitur Pons Ferri. Regina Melesendis mater eius moritur. Caput XXXII.

INterea dum Rex in partibus illis moram faceret, ut eis præsentia regioni esset utilis castrum quod super pontem fluminis Orontis (qui uulgo dicitur Pons ferri) aliquando fuerat, ab urbe Antiochena quasi sex aut septem distans miliaribus, reędificauit, utiliter satis, ad cohibendum hostium discursus & latrocinantium introitus occultos. Occupato ergo eo circa partium illarum negotia, pia mater eius longo macerata languore, & continuis exhausta cruciatibus, tertio Idibus Septembris uiam uniuersæ carnis ingressa est: quod postquam ad eius peruenit notitiam, ueris contestans argumentis quanta eam synceritate dilexisset in lamenta se dedit, & per dies multos nullam recepit consolationem. Sepulta est autem inclytæ recordationis dña Melesendis, Angelorũ choris inferenda, in ualle Iosaphat, descendentibus ad sepulchrum beatę & intemeratæ Dei genitricis & uirginis Marię ad dexteram, in crypta lapidea, ianuis ferreis præsepta: altare habens uicinũ, ubi tam pro remedio animæ eius, quàm

pro spiritibus omnium fidelium defunctorum acceptabiles creatori quotidie offeruntur hostiæ.

Comes Tripolitanus pro repudio sororis iratus, Imperatori quas potest irrogat iniurias. Caput XXXIII.

INterea Comes Tripolitanus dolore cordis tactus intrinsecus, & ęgrè ferens, quod ab Imperatore sic esset delusus, uidēs se occasione Imperatoris enormes fecisse impensas, sororem suam, tanquam gregarij alicuius filiam, ab eo sine caussæ cognitione repudiatam esse, anxius apud se gemit, & ex corde ducit suspiria, cogitans si qua uia posset Imperatori reddere uices, & pro illata iniuria eadem mēsura referre talionem. Hæc ei cogitanti, ex diuerso occurrebat, quod princeps inter mortales erat potentissimus, nec eius uires sufficere poterant, ut eum uel in aliquo lædere posset: tamen ne illatam iniuriā aut non sentire uideretur, aut negligentius dissimulare, galeas quas ad alium usum præparauerat, dolore compulsus, armari præcipit: & uocatis pyratis, & nephandorum scelerum artificibus eas tradit, præcipiens, ut prædicti Imperatoris terras obambulantes, omnino nec ætati parcerent, nec sexui, & conditionum etiam nullam haberent differentiam: sed passim & sine delectu tam monasteria, quàm ecclesias, omnia traderent incendijs, & rapinas ubiq, siue homicidia ubiq perpetrarent, pro iusta caussa arma & uires illaturi. Illi autem dicto parentes, mare ingressi, regiones Imperatoris, tam quę insulæ erant quàm quæ in terra mari contermina perlustrantes, uerbum Comitis largius interpretātes, ubiq rapinas, ubiq incendia, ubiq homicidia procurant, ecclesias uiolant, effringunt monasteria, locorum uenerabilium omnino nullam habentes differentiam. Sed peregrinis loca sancta adeuntibus, uel inde reuersis, uiaticula sua diripientes, nudos aut inopes, aut mori, aut mendicitate uitam protrahere compellebant. Negotiatoribus nihilominus uictum eo commercij genere, sibi uxoribus & liberis propagantibus, bona quæ congesserant diripientes, uacuos domum redire, sorte cum lucro deperdita cogebant.

Rex apud Antiochiam pharmacum bibit, in supremam deductus ægritudinem, quærebat ad propria reuerti: sed inualescente ægritudine, in itinere apud Berytum uitam finiuit. Caput XXXIIII.

DVm hęc Comes Tripolitanus, zelo proprię ductus iniurię, procurat, Rex apud Antiochiā ante ingruentem hyemem, prout cōsueuerat, pharmaco uti uolens, per manū Barac, medici Tripolitani Comitis, pillulas accepit, et quas in instanti sumeret, & quas postmodum modico interiecto tempore esset accepturus. Nostri enim Orientales principes, maximè id efficientibus mulieribus, spreta nostrorum Latinorum physica & medendi modo, solis Iudæis, Sarracenis, Samaritanis & Syris fidem habentes, eorum curæ se subijciunt imprudenter, & eis se commendant, physicarum rationum prorsus ignaris. Dicebantur autem prædictæ pillulæ ueneno infectæ, nec erat à uero multum dissimile: nam residuum quod regi secundò sumere mandatum fuerat, postea experimento apud Tripolim pane infuso, cuidam datum caniculę, mortem sibi intra paucos dies propinauerunt. Ab ea igitur die, qua prædictam Rex bibit medicinam, cum dysenteria febriculam incurrit, quæ postea in hecticā uersa est, nec ab ea usq in diem obitus remedium sensit, aut conualescentiam. Sentiens igitur apud se doloris instantiam & ægritudinis augmentum, ab Antiochia discedens usq Tripolim peruenit. Vbi mensibus aliquot decubuit, de die in diem expectans remedium. Vbi autē ęgritudinē cognoscens inualescere, & salutis nullam superesse fiduciam, Berythū deportatus, ecclesiarū simul prælatos, simul & regni principes ad se cum omni celeritate præcipit euocari: quibus in præsentia sua constitutis, fidem suā piè ac religiosè articulatim aperiens, in spiritu contrito, & humiliato, præsentibus pontificibus peccata confitēs, carnis solutus ergastulo, animam cœlis intulit, cum electis principibus, auctore Domino, coronam immarcessibilem percepturus. Obijt autem anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo sexagesimo secundo. Regni eius anno uigesimoquarto, Idus Februarij, ætatis uerò tricesimotertio: liberis non extantibus, fratre regni hærede instituto. Inde Hierosolymā cum summa reuerentia & regalibus exequijs, cū uniuersorū gemitu et lachrymis deportatus, occurrēte ei clero et uniuerso po-

uerſo populo ciuitatis, in eccleſia Dominici ſepulchri ante Caluariæ locũ,ubi pro ſalute noſtra crucifixus eſt Dominus,honorificè inter ſuos prędeceſſores ſepulturę traditus eſt. Tãtam autẽ mœſtitiam & tot intimi doloris argumenta in noſtro uel in alio regno,pro defectu alicuius principis extitiſſe,nulla tradit hiſtoria,nulla pręſentiũ hominum tenet memoria:nam exceptis ciuibus, in quorum urbes funus introducebatur regium,quorum luctus & dolor ſine exemplo uidebatur: deſcendebat de montibus fidelium multitudo,cum eiulatu proſequens præcedentes exequias. Sicq; à Berytenſi urbe Hieroſolymam diebus quaſi octo continuis,non defuit lamentum iuge, & luctus horis penè ſingulis renouatus. Dicũtur nihilominus & hoſtes de eius morte doluiſſe:ita ut quibuſdam ſuggerẽtibus Noradino, quod noſtros fines ingrediens interim dum exequijs operam daremus,terram depopularetur, dicatur reſpondiſſe: Compatiendum eſt,& humanè indulgendum iuſto eorũ dolori:eo quod principem amiſerint, qualem reliquus hodie nõ habet orbis.Nos autem de operibus eius hunc librũ cõſummantes, oramus,ut cũ pijs & electis eius anima ſancta requie perfruatẽ.

LIBER DECIMVSNONVS.

Domino Balduino Amalricus frater eius ſucedit in regno. Caput I.

DOmino igitur Balduino tertio,Latinorum Hieroſolymis Rege quarto,abſq; liberis(ut dictum eſt)defuncto, ſucceſſit in eadem ciuitate ſancta, Latinorum Rex quintus, dominus Amalricus, frater eius unicus, comes Ioppenſis & Aſcalonitanus, anno ab incarnatione Domini milleſimo centeſimo ſexageſimo tertio:à liberatione uerò eiuſdem Deo amabilis ciuitatis ſexogeſimo ſecundo,præſidente ſanctæ Romanæ eccleſiæ D.Alexãdro,pontificatus eius anno tertio: ſanctæ uerò Reſurrectionis eccleſiæ, D.Amalrico Patriarcha nono,pontificatus eius anno quarto:ſanctæ aũt Antiochenę eccleſiæ,D.Americo, Latinorũ in eadẽ ciuitate Patriarcha tertio, anno pontificatus eius uigeſimo:ſanctæ uerò Tyrenſis eccleſiæ,D.Petro,Latinorũ in eadem ciuitate poſt urbẽ captam,Archiepiſcopo tertio,põtificatus eius anno decimo tertio. Poſt fratris tamen obitum diſſonantibus inter ſe regni principib. & de Regis ſubſtitutione aliter & aliter affectis,paulominus ſe interpoſuit,regẽs cum periculo & ſchiſmate ortum ſcandalum.Sed optatò affuit diuina clementia, quæ rebus periclitantibus cõpetentia nouit aptare remedia:ſubitò enim,fauente ſibi potiſſimum clero & populo, paucisq; de magnatib. euacuatis aliter affectorũ moliminib.in eccleſia Dominici ſepulchri,à ſuprà dicto D.Amalrico Patriarcha, pręſentibus & cooperantibus Archiepiſcopis,Epiſcopis,& uniuerſis eccleſiarũ prælatis,Regiæ unctionis gratiã, & diadematis inſigne adeptus eſt,& in regni ſoliũ hęreditario ſibi iure debitũ,duodecimo Cal.Martij ſublimatus eſt,die octaua poſt fratris obitum.Hic ſtatim,ex quo miles factus eſt,arma cœpit geſtare militaria. Factus eſt Comes Ioppenſis, cui poſtea frater eius inclytę recordationis D.Balduinus,eximiã Philiſtinorum metropolim Aſcalonam,diebus ſuis expugnatã,& Chriſtiano poſt longa tempora nomini reſtitutã,Regia liberalitate conceſſit:ſicut ſuperius,dum de regno eiuſdem D.Balduini diſſereremus,diligentius comprehenſum eſt.Viginti & ſeptem annorum erat D,Amalricus, cum regnare cœpiſſet.Regnauit autem annis undecim,menſibus quinq;.

Deſcribitur quibus moribus fuerit: & de uita & conuerſatione eius. Caput II.

FVit igitur uir experientia præditus ſeculari, prudens admodum, & in agendis circumſpectus:linguæ aliquantulum impeditioris,non adeò tamen,ut ei pro uitio multum poſſet imputari,ſed ita, ut illam ſponte fluentis eloquij non haberet elegantiam.Conſilijs longè melior,quàm uerborum affluentia, uel ornatu.In iure conſuetudinario,quo regebatur Regnum,ſubtilis plurimum,& nulli ſecundus: imò qui regni principes & mẽtis acumine & diſcretionis præiret ſynceritate uniuerſos.In periculis & ſummis neceſſitatibus quas frequenter incurrit, dũ pro regno ampliando

uiriliter,& sine intermissione decertat,fortis & prouidus, & animũ regia quadam cõstantia cõseruans imperterritũ. Modicè literatus erat,& fratre multo minus,sed ingenij uiuacitate,& tenacis memoriæ beneficio,interrogatione frequẽti:legendi studio, cum aliquid ocij occupationes indulgebant,excellentior: iuxta id quod Regibus solet cõtingere,satis cõmodè erat instructus:in quæstionibus argutior,in eorũ solutionibus.plurimũ recreabatur.Historiarum præ cæteris lectionib.erat auidus auditor, memor perpetuò,et fidelissimus recitator.Totus erat in ferijs:in iocis uel alea nunq̃. Accipitrum & herodiorũ uolatu & præda libentius delectabatur.Patiens erat laboris,sicut erat corpulentior & pinguis nimium,algoris calorisq; inclementia non multum angebatur. Decimas in ea parte uir Euangelicus, cum omni integritate,& sine molestia ecclesiæ dari præcipiebat.Missam omni die (nisi ægritudo aut ingruens prędiret necessitas(audiebat deuotus.Maledictorum conuiciorumq; in eum et publicè & sæpius, & clàm quæ ferebãtur,etiam à contemptibilibus & uilib.personis,patientissimus exceptor, & dissimulator egregius,ut nec quæ audierat,ea audisse uideretur.In cibo potuq; sobrius, in utroq; ebrietatẽ abominabatur. Procuratori. etiã suis tantam dicebaĩ habere fidẽ,ut ex quo eos negotijs præfecerat suis,nec rationẽ ab eis exigeret,nec de eorum infidelitate suggerentibus aurem prębere:quod tamen quidam ducebãt pro uitio,quidã uirtuti ascribentes, argumentũ syncerę fidei asserebãt esse.His animi dotibus,& bonis potioribus detrahebant,quædã in eo notabilia quæ prius dictis nubẽ quandã inducere uidebanĩ.Taciturnus ẽm erat ultra decens,& expertis.Affabilitatis gratiã,quę maximè principib. subiectorũ corda conciliat,penitus non habebat.Rarò,uel nunquã quenquã alloquebaĩ,nisi cõpulsus necessitate,aut sermone prius lacessitus:tãtoq; in eo notabilior occurrebat iste defectus,quanto in fratre fuerat sermonis iucũdi & amplectẽdæ affabilitatis gratia cumulatior.Lubrico etiã carnis,ut diciĩ,impatienter laborans:quod et clementer D.indulgeat,aliena matrimonia attentare dicebatur.Libertatisq; ecclesiarũ uehemẽs impugnator,earũ patrimonia crebris & indebitis exactionib. dieb.suis,usq; ad supremam exinanitionẽ attriuit:ita quod ęre alieno grauari cõpelleret loca uenerabilia,super suarũ obuẽtionũ uires.Pecunię cupidus suprà quàm regiã deceret honestatẽ.Interuẽtu munerũ auferebaĩ sæpe, differebat sępius,aliĩ quã cẽsurę rigior,& iuris modestia pateretur.auaritiæ tamẽ suæ excusatiõnẽ prætendens,mihi etiã familiarius colloquẽti, causas nitebaĩ assignare,dicẽs:Principẽ quẽlibet,& maximè Regẽ, semper hanc debere penes se prouidentiam habere,ne egeat,propter duo:tum quia tuta est opulentia subiectorum, ubi non eget Imperator:tum quidem ut præ manibus habeat,unde necessitatibus regni sui,si fortè inopinatæ occurrant,consulat:& in eo casu,Regẽ prouidum,oportere esse abunde munificum & sumptibus omnino non parcere, ut non sibi,sed regni usibus,quicquid id est,uideatur possidere. Horum alterum in eo fuisse, nec inuidi eius possunt negare. Nam in regni necessitatibus nec expensis parcebat, nec proprij corporis fatigatione reuocabatur. Sed non erat tuta subiectorũ opulentia:ad quorum exhaurienda patrimonia, sumpta qualibet leui occasione, frequẽtius recurrebat.

De corporis eius habitudine, & de quadam quæstione, quam cuidam suo familiari soluendam obtulit. Caput III.

Corporis autem quadã fauorabili statura quasi proportionaliter erat modificatus,ut mediocribus maior,& longissimis minor esset. Facie uenusta, & ignotis etiam reuerendi principis meritò prætenderet maiestatem & dignitatem. Oculis fulgentibus, mediæ quantitatis: naso instar fratris aquilino & decenti.capillo flauo, refugoq; pusillum.Carba,genas mentumq;,grata quadam plenitudine uestitus.Risum tamen habebat incompositum, & quo totus in ridenda concutiebatur.Prudentibus & discretis uiris, & remotorum locorum peritiam habentibus, & externarum consuetudinum tenentibus experientiam, libentissime confabulabatur. Memini me semel,ab eo familiariter euocatum,dum in castello Tyrensi,febricula lẽta,non multum periculosa laboraret,horis quietis & lucido interuallo,sicut interpolatis febribus solet cõtingere, secretius multa cum eo cõtulisse, & ad quasdã eius quæstiones,quãtũ

pro

pro tempore occurrebat, adhibuisse solutiones: multum enim nostra collatione recreabatur. Inter quas unam nobis obtulit quæstionem, unde me multum mouit interius: tum quia inusitatum erat illud quæri, quia nec quęstione dignum uidebat, quod fides uniuersalis edocebat, & firmissimè tradiderat credendum: tum quia animo grauiter uulnus imprimebat, si princeps Orthodoxus, & Orthodoxorum filius, in retam certa pateretur scrupulum, & in conscientia dubitaret. Quæsiuit sanè, si præter doctrinam Saluatoris & sanctorum qui Christum secuti sunt, de qua non dubitabat, posset ratio inueniri, qua posset probari argumentis euidentibus & necessarijs, resurrectionem futuram? Ad quod nouitate permotus uerbi, respondi: Sufficere Domini ac redemptoris nostri doctrinam, qua manifestè multis locis in Euangelio, carnis resurrectionem futuram docet: uenturum se iudicem, iudicare uiuos & mortuos & seculum per ignem. Promittit daturum se electis regnum, præparatum à constitutione mundi: Impijs autem ignē æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius, pollicetur. Sanctorum quoque Apostolorum, & patrum etiam ueteris Testamēti sufficere piam assertionem. Ad quod ille: Hæc omnia firmissimè teneo, sed rationem quæro, qua alicui hæc neganti, & doctrinam non recipienti, futurā resurrectionem & aliam uitam post istam mortē probari possit. Cui ego: Assumite ergo uobis huius hominis sic affecti personam, & tentemus aliquid circa hoc inuenire. Placet, inquit. Tum ego: Deum iustum confiteris esse? tum ille: Nihil uerius, confiteor. Tum ego: Iusti autem est, pro bonis bona, pro malis mala retribuere? Tum ille: Verum est. Ego: In præsenti uita autē non fit istud. Nam & boni quidā in præsenti seculo non nisi molestias patiuntur, & aduersa: mali uerò quadam felicitate gaudent continua, sicut rerum quotidianarum exempla nos edocent. Tum ille: Cerū est. Ego uerò processi: Ergo in alia uita fiet, quia non potest Deus non esse iustus retributor: ergo in alia uita erit huius carnis resurrectio in qua meruit quis bonum uel malum, in ea debet recipere præmium & remunerari. Tum ille: Placet supra modum, ita ut in ore, & omnem detersisti de corde meo dubitationem. His & similibus plurimum recreabatur collationibus. Sed ad propositum redeamus. Pinguis erat supra modum, ita ut more fœmineo mamillas haberet, cingulotenus prominentes. Cæteras autem corporis partes, manu traxerat natura lætior benigniore, ut non solum mediam prætenderent uenustatē, uerum quadam gauderent formę prerogatiua. In sumenda quoque corporis refectione sobrium, uinique abstinentissimum, nec inimici negare possunt.

Quod antequam coronaretur, coactus est ab uxore sua, quam contra sacros canones duxerat, discedere. Caput IIII.

DEenique dum adhuc frater eius in rebus ageret humanis, & regnum feliciter administraret: uxorem duxit Agnetem, Ioscelini iunioris comitis Edissani filiam (ex qua uiuente fratre, prolem suscepit geminam, filium uidelicet Balduinum, quem patruus de sacro Fonte suscepit, & filiam natu priorem nomine Sybillam, Comitissæ sororem utriusque) hanc tamen uxorem suam, defuncto iam fratre, dum regnum ad se iure hæreditario deuolutum uendicaret, coactus est abiurare. Nam & in initio dum eam duxisset, inuito domino Patriarcha Fulchero bonæ memorię, ei contradicente, sibi eam matrimonio copulauit, eo quod quarto consanguinitatis gradu se dicebantur contingere, sicut postea in facie ecclesię per communes consanguineos solenniter est comprobatū. Præsentibus enim dño Amalrico, bonæ memoriæ Patriarcha, domino quoque Ioanne, sanctorum Ioannis & Pauli prosbytero Cardinale, & Apostolicæ sedis legato, iuxta iuris ecclesiastici solennitatem, consanguineis utriusque corporaliter iuramenta præstantibus, & asseuerantibus sic esse ut dicebatur interueniente diuortio, solutum est matrimonium. Hoc audito tamen, ut qui ex ambobus nati erant, legitimi haberentur, & in bona paterna successionis plenum ius obtinerent. Quesiuimus sane nos postea diligenter, tāquam circa talia curiosi, an quarto cōsanguinitatis gradu se contingerēt: quia nondum de scholis redieramus, sed trās mare adhuc, circa liberalium artium studia detinebamur, quando Hierosolymis hæc facta sunt. Et tandem inuenimus per dominā Stephanā Abbatissam ecclesię sanctæ Mariæ maioris quæ Hierosolymis ante sepulchrū D. sita est, quæ domini Ioscelini senioris, comitis

Edissani filia fuit, ex sorore domini Rogerij, filij Richardi Antiocheni principis, religiosam, & nobilem carne & moribus, feminam iam natu grandæuam, sed memoriter hæc tenentem quod eorum generatio sic erat: Dominus Balduinus de Burgo, secundus Hierosolymorũ Rex, uir per omnia magnificus (de cuius uita & moribus, & tam de dextris quam sinistris euentis, latius disseruimus suprà, dũ de regno eius tractaremus) & dñs Ioscelinus senior, duarum sororum filij fuerant. De domino Balduino nata fuit Melesendis regina. Ex Melesende nati sunt dominus Balduinus, & dominus Amalricus reges. Item ex domino Ioscelino seniore, Ioscelinus iunior, ex quo prędicta Agnes Comitissa (domini Amalrici de facto, non de iure, uxor) & tertius Ioscelinus, nunc regis Marescalcus, & domini regis Balduini, qui hodie regnat, auunculus. Porrò domino rege Amalrico absq; coniugio perseuerante, illa statim nobili & magnifico uiro domino Hugoni de Ibelim, senioris Baliani filio, Balduini Ramatensis (qui nunc prædictam urbem post fratrem sine liberis defunctum possidet) & Baliani iunioris, qui uiduam domini Amalrici regis hodie habet uxorem, fratri, copula coniuncta est maritali. Eoq; defuncto, domino Amalrico adhuc superstite, apud dominum Raynaldum Sydoniensem, domini Gerhardi filium, eadem affectione se contulit: cum quo minus licitum, quàm cum domino Amalrico prius, dicitur habere cõtubernium. Nam prædictus pater eius Gerardus, tanquam utriusq; consanguineus (sicut & pro certo erat) consanguinitatem inter prædictas personas esse, sicut à maioribus suis audierat, proprio iureiurando firmauit: unde & secutum fuit diuortium, ut prælibatum est.

Rex in Aegyptum descendit, cum Dargan Soldano pugna committitur. Sanar Syraconum introducit in Aegyptum. Dargan ad Regem, pacem postulans legatos dirigit. *Caput V.*

COnfirmato igitur domino Amalrico in regni solio, in primo eius anno negantibus Aegytijs annuam tributi pensionem persoluere, quam cum fratre suo pepigerant: congregatis militaribus copijs, & exercitu copioso, Calen. Septembribus descendit in Aegyptum: ubi cum innumera multitudine occurrens ei regni illius procurator, qui lingua eorum Soldanus dicitur, Dargan nomine, circa Aegyptum in solitudine cum eo cõgredi non est ueritus: ueruntamen nostrorum impetus non ualẽs sustinere, plurimis suorum interfectis, captis nõnullis, in fugam compulsus, in urbem proximam, quæ lingua eorum Belbeis dicitur, cum residuo coactus est se recipere. Timentes aũt Aegyptij, ne dñs Rex eo confecto, ad ulteriora regni cum exercitu suo uellet contẽdere, nullũ aliud remedium contra impetus nostrorum arbitrati se habere, ruptis aggeribus, qui fluuiũ restagnantem usq; ad certa tempora cohibere solent, Nilum qui iam consueta susceperat incrementa, exuberantem inducũt, ut saltem uel his repagulis nostrorũ cohiberent incursus, & se fluminis beneficio restagnãtis tuerentur. Dominus uerò Rex, habito ex hostibus trophæo: rebus feliciter compositis, in regnum suum inde uictor cum gloria reuersus est. Porrò Dargan iste quem totius regni procuratorem diximus, & Soldanum aliũ quendam potentẽ admodum Sanar nomine, paucis ante diebus ab eadẽ administratione partim dolo, partim uiribus expulerat qui cum amicis & familiaribus, & copijs quas secum poterat deportare, fuga elapsus, ad Arabes contribules suos, auxiliũ ab eis postulaturus se contulit. Expectãs igitur rei exitum, & euentum bellorum operiens latebat apud suos, ut diximus, tempore oportuno aliquid contra æmulũ moliturus. Audiens ergo, quod dominus Rex in regnum suum rediret & quod suus aduersarius, in sua administratione solito insolentior, & quasi gloriosior, eo quod tantum principem in prælio sustinuerat, quodq; regno non multum læso abierat, in eodem principatu potens & fortis perseueraret: ad Noradinum potentissimum principem Damascenorum Regẽ properat, implorans ab eo auxiliũ: quo fretus in Aegyptum rediens, excluso æmulo regnũ resumere posset. Cui Noradinus, muneribus & promissis illectus, sperans quod si semel exercitus eius Aegypti fines posset introire, regnũ sibi posset comparare uiolenter facilem præbuit assensum: tradensq; ei principẽ militiæ suæ, uirum industriũ, & in armis stre-

nuum, liberalem supra uires patrimonij sui, gloriæ cupidum, & in re militari exercitatum, militibus charum efficente munificẽtia, & acceptum, Syraconum nomine. cum igenti militia in Aegyptum dirigit. Erat autem homo iam senior, pusillus statura, pinguis multũ & corpulentior, ex humili locupletior factus, & suffragantibus meritis, ex seruili conditione princeps cõstitutus, in altero oculorum habens albuginem, laboris patientissimus, sed & sitim & famem æquanimiter tolerans supra id quod ætas illa soleat sustinere. Verùm intercurrẽtibus nũcijs, & fama publica Soldanus Dargan edoctus, hostẽ quem prius expulerat, cum infinitis Turcorum milibus aduentare, diffidens rebus proprijs, ad emendicata recurrit suffragia. Legatos enim cum uerbis pacificis, ad dominum Regem mittit, orans & petens, ut cõtra ingruentes hostes auxilium ferat: tributum autem non solum, quale cum domino Balduino rege fratre constitutum, uerùm multo maius, & pro domini Regis arbitrio præstandũ, pollicẽs, subiectionem perpetuam, fœdusq; perenne, datis obsidibus, firmare paratus erat.

Dominus Petrus Archiepiscopus Tyrensis defungitur: succedit ei Fridericus Acconensis episcopus. Caput VI.

PEr idẽ tempus dominus Petrus, uenerabilis archiepiscopus Tyrensis, piæ in Domino recordationis, anno prædicti Regis undecimo, mense Martio, prima die mensis, uiam uniuersæ carnis ingressus est. Cui intra paucos dies, eodem mense substitutus est, D. Rege plurimum ad id aspirante, eiusdẽ ecclesię suffraganeus: dominus uidelicet Fridericus, Acconensis episcopus, uir secundũ carnem nobilis, corpore procerus admodũ, natione Lotharingus, modicè literatus, sed militaris supra modum.

Dorgan in Aegypto, dolo suorum occiditur. Sanar Soldanus efficitur. Regem inuitat, Rex in Aegyptum descendit: Syraconus uiolenter expellitur. Caput VII.

DVm hæc cum domino Rege prædicti Legati tractarent, penes eorum desiderijs esset satisfactum, antequã ad propria redirent, prænominati Sanar & Syraconus, in Aegyptum cum suis auxilijs iam descenderant: et cum Soldano Dargan hostiliter congressi, primo conflictu inferiores, & grauiter prostrati: antequam secundo eadem lege cõuenirent, sæpedictus Dargan, à quodam ex suis sagitta percussus, suis lugendus interijt. Quo mortuo, Sanar tanquam uictor, uotiq; compos, Cahere ingressus, quoscunq; de amicis, consanguineis, & familiaribus illius reperire potuit, gladijs confossis, iterum potitus est sua dignitate. Nam summo eorum principi pro minimo est, uter de contendentibus aut succumbat, aut obtineat, dummodo non desit, qui sua & regni negotia procuret, & se illius mancipet seruituti. Syraconus uero inuadens ciuitatem finitimam Belbeis nomine, eam sibi quasi propriam constanter cœpit uendicare, significãs opere, & fortasse sermone idipsum cõtestans, quod reliquas eiusdem regni partes suæ ditioni, si ita daretur, inuito. Soldano & Calypha, uellet mancipare. Timens ergo Sanar, ne hospitem talem introducendo, suam & Domini sui conditionem fecisset deteriorem, ne ue talem suscepisset, qui tanquam mus uipera & serpens in gremio, male remuneraret hospites suos: cum omni festinantia Legatos & uerba pacis dirigit ad dominum Regem, in Syriam, qui iuxta conuentiones inter dominum Regem, & Dargan Soldanum, prius initas, nõ solum uerbo, sed etiam opere, statim adimplerent: et si opus esset, supererogarent ampliora. Pactis igitur hinc inde firmatis, Rex cum uniuerso suo exercitu anno regni eius secundo, iter arripiens, descendit denuò in Aegyptũ. Vbi occurrens ei Sanar cum suis Aegyptijs, sępedictum Syraconum in ciuitate Belbeis, quasi in propriũ præsidium se recipientem, obsederunt, dictumq; obsidione & alimentorum inopia fatigatum, ad deditionem compulerunt: interpositis cõditionibus, quod cum suis omnibus liberum & sine molestia haberet exitum, & reditum ad propria: quod ei concessum est. Quo obtento, ciuitatem deserens Syraconus, per solitudinem reuersus est Damascum.

Noradinus circa partes Tripolitanas uincitur, & fuga uix nostrorum manus euadit. Caput VIII.

NOradinus interea circa partes Tripolitanas, in eo loco qui uulgo appelatur La Boccha, moram faciens, dum prosperis elatus, aliquantulum se gerit incau-

tius, damnum incurrit penè irreparabile. Aduenerant illa tempestate quidam nobiles, de partibus Aquitanicis, Gaufredus uidelicet, qui cognominatus est Martel, domini Comitis Angolismensis frater, & Hugo de Liuiziaco senior, qui cognominatus est Brunus, orationis gratia. Hi completis de more orationibus, ad partes se contulerunt Antiochenas. Cognito ergo quod Noradinus circa partes Tripolitanas, in loco supradicto, cum suo exercitu moram faceret, minusq́ secure & sine sollicitudine, ocio resolutus quiesceret, conuocatis militaribus auxilijs, super eius exercitum irruentes subito, multis captis, pluribus gladio peremptis, exercitum eius usque ad supremam exinanitionem deleuerunt. Ille uerò relicto gladio, & omissis impedimentis uniuersis, nudus altero pede, iumento insidens, confusus nimium, & de uita desperans uix fuga elapsus, nostrorum manus euasit. Nostri uerò spolijs & multiplicibus locupletati diuitijs, uictores, ad propria redierunt. Fuerunt autem huius expeditionis Duces, Gilbertus de Laci, uir nobilis, & in armis exercitatus. Præceptor fratrũ Militiæ templi in partibus illis: & magni duo prædicti uiri, & Robertus Mansel, qui Galensibus in eadem expeditione præerat, & alij pauci

Noradinus in partibus Antiochenis castrũ Harenc obsidet: Princeps Antiochenus, Comes Tripolitanus, Calamannus Ciliciæ procurator, capiuntur. Caput IX.

NOradinus autem casu consternatus sinistro, ira succensus, indutus confusione & reuerentia, infamiam abolere cupiens, ad ulciscendam suam, suorumq́ iniuriam proximos & amicos sollicitat, uniuersos penè Orientis principes nunc prece nunc precio supplex inuitat, uires reparat, militaria suffragia colligit undecunq́. Collectis igitur immensis copijs, & innumeris milibus conglobatis, oppidum quoddam nostrum in finibus obsidet Antiochenis, Harenc nomine, & ordinatis per gyrum, ut mos est, machinis oppidanos cœpit acriter, nullaq́ data requie incessanter urgere: quod lactũ, postq́ principibus nostris innotuit, D. Boamundus tertius, Raymundi filius Antiochenus princeps: dominus quoq́ Raymundus iunior, Comes Tripolitanus filius Raymundi Comitis: Calamannus etiã præses Ciliciæ, D. Imperatoris consanguineus, & Imperialium in illa prouincia procurator negotiorũ: Toros quoq́, Armeniorum princeps potentissimus, sociatis sibi quæ undecunq́ potuerunt pedium equitumq́ suffragijs, ordinatis agminibus, & in aciẽ dispositis, obuiam ire festinant, & obsidionẽ soluere inuitis hostibus aggrediuntur: sane Noradinus, & qui cũ eo erãt Parthorũ principes, cõmunicato consilio, tutius opinantes, obsidione sponte soluta discedere, quàm cum hostibus iã pene instantibus incautè congredi, compositis sarcinis, recedere moliebantur. Nostri uerò nihilominus eis instantes, dato successu & prosperis abutentes, dum eis non sufficit, quod oppidanos obsidione tantorũ principum expedierant, dum incautius insequuntur, dissolutisq́ agminibus, & contra militarem disciplinam passim discurrentibus euagantur, recurrentibus subitò, animũq́ & uires resumẽtibus Turcis, quibusdã locorum palustriũ angustijs cõprehensi, primo franguntur impetu: quibus prius fuerant formidini, ludibrio satis miserabiliter exponunt. Profligati enim, & fracti turpiter hostiũ gladijs, uictimarũ more cædũtur. Non est qui meminerit uigoris pręteriti, qui paternę memor uirtutis, aut propriã propulsare studeat iniuriã, aut pro merenda libertate & honore patrio gloriosus decertare: præcipites ergo, & suæ dignitatis immemores, armis depositis, uitã indigna supplicatione merent, quam pro patria uiriliter decertando, excellentius fuerat impendisse, & exempli ad posteros fauorabilioris. Porrò Toros Armenius uidens hostiũ præualere cuneos, nostrorum uerò acies è conuerso corruisse, fuga saluti consulẽs, bellicis se exemit tumultibus. Displicuerat sibi sane ab initio, quod hostes ab obsidione discedentes, fuerant insecuti: & dissuadere adorsus erat, sed præualuit inutilior aliorũ sententia. Dominus autẽ Boamũdus princeps Antiochenus, dominus quoq́ Raymundus Comes Tripolitanus, Calamanus etiã Ciliciæ procuraror, Hugo de Liuiciaco, de quo superius fecimus mentionẽ: Ioscelinus etiã tertius, Comitis Edissani secundi Ioscelini filius, & multi alij nobiles, ut uitæ cum probro & ignominia consulerent, hostibus se tradentes, uinculis tanq́ uilia mancipia miserabiliter alligantur: & Alapiam traducti, spectaculũ facti sunt populis infidelibus, & carceribus mancipati. Succes-

sibus tan

sibus tandem & prospera nimium fortuna, Noradinus, & qui cum eo erãt, erecti, Castrum quod prius obsederãt, cõfidentius repetunt, & obsidione iterum uallantes, intra paucos dies expugnãt, & potenter occupant uiolenter expugnatum. Factum est hoc anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo sexagesimoquinto. Regni uerò D. Amalrici anno secundo, quarta Idus Augusti, dum ipse adhuc in Aegypto detineretur proprijs negotijs occupatus.

Comes Flandrensiũ Theodoricus in Syriã descendit. Noradinus Paneadẽ obsidet, & occupat obsessam. Caput X.

REbus nostris interea tanta rerum mutatione, tamq́ sinistris euentis, usq; ad supremam exinanitionẽ penè afflictis, cùm neq; superesset spei saltẽ residuũ, iamq́ animo consternati per singulos dies deteriora formidarent uniuersi, ecce Comes Flãdrensis Theodoricus, D. Regis sororius, cũ uxore religiosa & Deum timente fœmina, & aliquanta militum manu applicuit: cuius tanta lætitia suscepit aduẽtum omnis populus, ut quasi post immoderatum solis odorẽ, auram gratissimã & præsens remedium uiderẽ suscepisse: sperabant enim, quod freti eius auxilio, D. Regis & Christiani exercitus possẽt aduentũ præstolari. Sed hęc quale quale serenũ, orta subito nubes caliginosa, mutilauit miserabiliter conuertit & in tenebras. Noradinus enim rebus secundis, & casu propiore factus sublimior, uidens regnum solitis carere solatijs, & maioribus regni principibus, quos ipse captiuos tenebat, destitutũ: ad hoc & D. Regem & militię robur abesse uniuersum, sumpta ex tempore occasione opportuna, apposuit & Paneadensem obsidere ciuitatẽ. Est aũt Paneas urbs antiquissima, ad radicem Libani famosissimi promontorij sita, antiquissimis temporibus & Israëlitici populi diebus, Dan dicta, terminus à septentrionali plaga possessionis eorum, sicut & Bersabee ab Austro. Vnde quoties longitudo terræ promissionis describitũ, ducitur à Dan usq; Bersabee. Diebus autẽ Philippi, senioris Herodis filij, qui erat Tetrarcha Iturec̨, & Traconitidis regionis, sicut in Luca legitur, eam ampliauit in honorem Tiberij Cęsaris, & in perpetuã sui nominis memoriã Cęsarea Philippi dicta est. Dicitur autẽ & Paneas: sed nostri Latini corrũpentes nomẽ, sicut penè omniũ aliarũ urbium, Belinas uocant. Est aũt ab Oriente agro Damasceno cõtermina iuxta quem fluentorum suorum Iordanis habet originẽ. Hæc est illa ciuitas de qua in Euãgelio dicitur: Quod Iesus uenit in partes Cęsareę Philippi, & interrogabat discipulos suos. Vbi & Petrus Apostolorũ princeps, ob egregię confessionis meritum, regni claues Dño tradente accepit. Hanc obsidens, & immunitã reperiens, absente D. Hemfredo regis Constabulario, & cum D. Rege morã in Aegypto faciente, cuius erat hæreditaria possessio, episcopo quoq; eiusdẽ loci absente, populo quoq; clade imminuto, machinis & tormentis bellicis in gyrũ collocatis, suffosso muro, turribus assiduo lapidũ iactu ex parte maxima debilitatis, intra paucos dies expugnat: eos qui intus erãt ad deditionem cõpellens, pactis interuenientibus quod cum rebus suis omnibus egrediẽtes, liberũ haberent & pacificũ exitum, ciuitatẽ recepit, anno ab incarnatione Do. MCLXVII. Regni uerò D. Regis Amalrici, anno tertio, Calendis Nouemb. Cõmiserat autẽ eandem ciuitatẽ, proficiscens in Aegyptũ D. Constabularius, cuidã militi fideli suo, qui dicebatur Galterius de Quaisneto, quem in custodia loci quidã dicunt negligentem fuisse. Addunt etiã, & in deditione cum quodã sacerdote Rogerio nomine, qui Canonicus erat illius ecclesiæ, sumpta pecunia, malitiosè uersatum: unde & in reditu domini Regis ex Aegypto, timuerunt admodum, uerentes ne imputaretur eis ad mortem. Nos autem horum nihil pro certo compertum habemus, nisi hoc, quod ciuitas hostibus tradita est.

Rex ab Aegypto rediens, Antiochiam proficiscitur. Princeps data pro se pecunia restituitur libertati. Spelunca Sydoniensis hostibus traditur. Item trans Iordanem aliam Speluncam hostes accipiunt. Caput XI.

HIs interea sic gestis in Syria, D. Rex, Syracono de Aegypti finibus expulso, Sanar uerò in sua administratione confirmato, ad propria cum gloria uictoriosus remeauit. Vbi etsi ita prius audierat, compertis quæ in regno acciderant tristibus, & calamitatibus ex integro cognitis: uocatis ab Antiochenis ut rebus eorum penè desperatis subueniret, uocantibus eis fraterna miseratione compatiens, assumpto secum Flandrensi Comite, maritimis itineribus Antiochiam properat, eorum

afflictioni

afflictioni optata solatia præstiturus. Adueniens ergo, præsensque factus, negotia D. Principis tanta diligentia, tantaque sollicitudine, quanta uix propria tractare consueuerat, fideliter, diligenterque administrans, nobiles & plebeios multa mansuetudine pro utroque moderamine regens: dispositisque per urbes singulas prudentibus uiris, qui res ad Dominicalia principis pertinentes, bona fide, sanoque consilio procurarent: ad propria reuersus, non desinens tamen, sed cum eiusdem fidelibus & amicis satagens, de eiusdem redemptione tractare. Effectum est autem per eius industriam, quod in eadem æstate, multo tamen interueniente precio, princeps Antiochiæ, uix per annū integrum apud hostes detentus, libertati simul & honori pristino restitutus est: qui Antiochiam reuersus, non quieuit deses, sed uiuacitate qua potuit, ut obsides quos dederat soluto pro eis precio, recipere non moraretur, ad Imperatorem Constantinopolitanum festinat, qui paucis ante diebus sororem eius in uxorem, Mariam iuniorem duxerat. Vnde ab eo honorifice susceptus, benigne tractatus, munificentissime donis Imperialibus cumulatus, intra paucos dies Antiochiam reuersus est. Videtur autem mirū, quod Noradinus tam prudens, tamque prouidus princeps, & qui captiuos nostros tam inuitus à suis dimittebat carceribus, & in hoc maxime gloriabatur, quod multos ex nostris præsertim nobilibus, suis haberet uinculis mancipatos, cur Antiochenū principem tam citò permisit libertati restitui: Super quo duę nobis oriuntur solutiones: uel quia domini Imperatoris preces timebat, ne forte gratis dominus Imperator uellet eum habere, cui aliquid tale negare uerecundaretur: uel quia cū esset iuuenis, nihilque bonę spei de se promitteret, uerebatur ne si diutius eum teneret Antiocheni fortiorem surrogando, sibi consulerent, & ei durior obijceretur aduersarius: tutius enim uidebatur uiro discreto, & circumspecto plurimum, quod hic, de quo non multum bene sperabatur, Antiochenæ præesset prouinciæ, quam uice eius aliquis prudentior robustiorque eandem administraret regionem, cum quo periculosius esset negotia partiri. Hæc nobis uidetur uiri uigilantissimi mens fuisse. Eadē tempestate, Syraconus, unde superius fecimus mentionem, uir argumentosus, in nostram perniciem, municipium quoddam nostrum, in territorio Sydoniensi situm, speluncam uidelicet inexpugnabilem, quę uulgo dicitur Cauea de Tyrum, corruptis (ut dicitur) precio custodibus, subitis & improuisis occupat machinationibus. Argumentum est, quod per consensum illorū quibus custodienda tradita fuerat, in manus hostium deuenisset, quia statim tradito municipio, qui intus erāt, omnes ad hostium fines declinauerunt, excepto eorum domino, qui casu fortuito comprehensus, suspēdio apud Sydonem, uitam infœlicem finiuit. Eodem anno Vuilhelmus inclytę recordationis, Siciliæ Rex, domini Rogerij regis filius, extremum clausit diem, morte prę uentus. Per idem quoque tempus, eiusdem generis præsidium, spelunca iterum inexpugnabilis, ultra Iordanem in finibus Arabiæ situm, fratrum Militię templi diligentiæ deputatum, eidem Syracono traditur: ad quam eripiendam dominus Rex properans cum multa militia, dum supra Iordanem castrametatus esset, recepit nuncium, quòd præsidium in manus iam deuenerat inimicorū: quo audito, dominus Rex confusus & ira succensus, de fratribus Templi, qui hostibus castrum tradiderant, patibulo fecit suspendi propè duodecim: sicque rebus nostris eo anno, qui erat domini Amalrici tertius, peccatis nostris exigentibus, plurimum accessit detrimenti: ita ut regnum uniuersum in arcto nimis esset constitutum.

Syraconus in Aegyptum descendit, multam secum trahens militiam. Caput XII.

DVm hæc circa nos aguntur, rumor frequens personuit, & fama celebri diuulgabatur, quod sępedictus Syraconus cum magnifico apparatu, conuocatis infinitis militibus, ab orientali & septētrionali tractu, in Aegyptum denuo parabat descensum: nec erat uana opinio. Adierat enim illum maximum Saracenorum principē, qui quasi singularis monarcha, cunctis excellentior, omnibus intelligitur præesse, Calypham uidelicet de Baldac: ad quem perueniens, exhibita solita reuerentia, cœpit exponere diligenter, innumerabiles Aegypti diuitias, bonorum omnium, & singularū cōmoditatū copias admirabiles: principis illius inæstimabiles thesauros, census, uectigalia de terrestrib. & maritimis urbibus, annuas obuentiones quantitatis infinitæ.

Ad

Ad hoc populum delicijs deditum, rei militaris expertem, longa quiete dissolutum adijciens & inculcans. & ad memoriam frequenter reuocans, quomodo tam hic, qui illi regno præerat, quàm eius progenitores, contra eum suosque prædecessores sedem sibi erexerant æmulam, singulari eum excellentiæ, imprudenter se pacificantes: quod etiam legem aliam, contradictoriasque traditiones docere præsumpserant. His & alijs Calyphæ animum reuerberans, quæ intendebat, persuasit. Scripsit ergo uniuersis territorij sui principibus, districte præcipiens, ut uires conferant, impendant auxilium, eumque sequantur. Audiens hæc dominus Amalricus, uolens illius molimina præuenire, Curiam apud Neapolim conuocat generalem: ubi præsentibus domino Patriarcha, Archiepiscopis, episcopis, & alijs ecclesiarum prælatis, principibus & populo, necessitates regni docet ex ordine: omnium suppliciter implorans auxilium. Decretum est ergo, & cõmuni uoto susceptum, ut omnes generaliter, nemine excepto, ad regni subsidium, uniuersarum mobilium decimas darent: quod & factum est. Rumor interim erat non remissior, quod procul dubio Syraconus, sumptis necessarijs ad dies multos alimonijs, utribusque aquas deferens, per solitudinem, qua populus Israel ad terram uenerat promissionis, iter arripuerat. Rex autẽ collatis, quos habere poterat, militibus, obuiam exiens, usque ad Cadesbarne, quæ est in solitudine, cum omni celeritate properat, ut euntem impediret: eoque non inuento, celerius reuertitur.

Rex Syraconum subsequens, similiter descendit in Aegyptum: Aegyptijs auxilium ministraturus. Caput XIII.

CONuocatis ergo ex urbibus singulis per uocem præconiam, tam equitũ quàm peditum uiribus uniuersis, & apud Ascalonam unanimiter congregatis, tertio Cal. Februarij, cœptum aggredientes iter, assumptis sibi ad dies constitutos necessarijs alimentis, uastitatem solitudinis, quæ interiecta est media inter Gazam ultimam regni nostri ciuitatem, & Aegyptiacã diœcesim, recensito numero, & nouissimis expectatis, apud Laris, antiquissimum eiusdem solitudinis oppidum, maturatis transierunt itineribus: tandem apud eam quæ dicitur Belbeis ciuitatem, unde frequentem fecimus mentionem, quæ olim dicta est Pelusium (cuius frequens memoria est in prophetis) uniuersus applicat exercitus. Cognito ergo domini Regis aduẽtu, Sanar Soldanus, de nostrorum subito stupefactus concursu, timens ne aduersus eum strueretur omnis apparatus, & de fide nostrorum dubitans, formidine nimia corripitur: nam licet aliàs uir prudens & industrius, prouiduisque plurimũ haberetur, in ea tamen parte tam supinus, tamque crassa laborans ignorantia repertus est, ut uix caussam nostrorum edoctus, uix crederet, penéque serò, lentusque miserat exploratores per solitudinem, qui ei certa de hostium exercitu nunciarent. Redeuntes autem qui missi fuerãt, Turcorũ expeditiones, ad eum locum qui dicitur Attasi peruenisse denunciãt. Tunc uerò Soldanus fidei nostræ admirans, & laudibus attollens sinceritatem, diligenter considerans, quantam pro amicis sollicitudinem Christianus impendisset exercitus, uniuersas regni & Calyphæ regis obsequijs exponit diuitias, uniuersorumque mandatorum eius sedulum ab illa die se præbuit executorẽ: eiusque D. Rex, ad omnia necessarijs utebatur ministerijs.

Describitur Cahere, & quis eius loci primus fundator fuerit, aperitur. Caput XIIII.

TRanseuntes igitur Pelusium & Cahere, ubi regni solium & totius Aegypti culmen magnificis decoratum ædificijs monstratur, ad læuam habentes nobilem et egregiam metropolim, quæ uulgo Babylonia dicitur, lingua uerò Arabica mater appellatur super ripã fluminis castra locauerant. Huius ciuitatis nomen non potuimus reperire antiquius: nam Babylon, siue Babylonia ciuitas fuit antiquissima in Oriẽte. Iuxta enim ueteres historias, nulla unquam in Aegypto huius nominis audita est ciuitas. Vnde uerisimile est, post tempora Pharaonum, qui primi in Aegypto regnauerant, & Ptolemæorum qui posteriores: sed etiam post Romanorum tempora, qui regnum Aegypti in prouinciam redegerunt, hanc urbem conditam, sicut de Cahere constat, quod Iohar, princeps militiæ Mehezidinalla, qui tunc in Aphrica regnabat postquam domino suo Aegyptiorum omnem diœcesim acquisiuit, fundasse dinoscitur: quod qualiter acciderit, in sequẽtibus dicemus. Aliqui tamen confidenter asserunt, quod

quod iſta ſit illa antiqua nobilis & famoſiſſima Memphis, cuius in ueteribus hiſtorijs & in prophetis multa eſt memoria, quæ totius regni illius, & multarum finitimarum prouinciarum caput & moderatrix dicitur fuiſſe uſq; hodie. Tamen ultra Nilum, qui hanc (de qua loquimur) urbem præterfluit, quaſi ad decem miliaria apparet urbs annoſa, infinita, uetuſtæ nobilitatis, & eximiæ magnitudinis argumenta preferens: quã etiam incolæ regionis Memphim ueterem fuiſſe, pro certo aſſeuerant. Probabile eſt ergo, aut neceſſitate impulſum, aut maioribus commoditatibus tractũ, Mempheos populum citra flumen domicilia tranſtuliſſe, nomẽq; uel tum, uel poſtea mutaſſe priſtinum. Cæterum fixum tenemus, quod Iohar (ut ſuprà diximus) qui exercitibus magni principis Mehezedinalla, ad expugnandam Aegyptum ab Aphrica miſſus fuerat, iuxta hanc eandẽ ciuitatem, ſubacta uniuerſa regione, & populis tributarijs conſtitutis, Cahere cõſtruxit, quaſi domino ſuo precipuũ futurũ et familiare domiciliũ, anno à regno Mahũet trecẽteſimo quinquageſimo octauo: quẽ Mehezedinalla tertio poſtea anno, relicta Carrea, ubi regni ſui ſedes per aliquot annos fuerat, ſecutus, iuxta principis ſui diſpoſitionẽ, prædictũ locũ regni ſolium conſtituit, & domeſtica habitatione reddidit glorioſum, anno à regno Mahumet trecẽteſimo ſexageſimo primo, regni uerò ſui uigeſimo: ſicut alibi in hiſtoria, quam de principibus Orientalibus cõtexuimus, diligentius eſt digeſtum.

Accedenti Syracono, Rex occurrit obuiam: ille Regem præueniendo, tranſit flumen. Caput XVI.

LOcatis igitur noſtris ſupra ripam fluminis, uix à prædicta urbe ſtadijs duobus communicato conſilio, libratisq; multa deliberatione partibus, optimum ducũt Syracono, ſuisq; antequam fluuium tranſeant, occurrere, eumq; à regni finibus arcere, potius quàm flumine tranſmiſſo cum eis cõſerere, quos poſtea comeandi difficultas redderet acerbiores. Solutis igitur caſtris, ad locum ubi hoſtes eſſe dicebantur, feſtinant. Is autem ab eo loco, ubi noſtri prius caſtrametati fuerant, quaſi miliaribus decem dicebatur diſtare. Poſtquam uerò ad prædictum conueniunt locũ, ipſe iam tanquam dux uigilantiſſimus, cum uniuerſo penè exercitu flumen tranſierat: paucis relictis, quos noſtri capientes, uinculis alligarunt. Interrogati tamen de tranſitu eius, de militum numero, deq; multis neceſſarijs noſtros inſtruxerũt: ibi quiddam ſane quod noſtris erat incognitum, eorum patuit relatione: uidelicet, quod in ſolitudine, poſtq; Syriam Sobal tranſierant, oborto ſubito uentorum turbine immaniſſimo, tantus ex harena puluis in modum nubium & denſæ caliginis per aëra diſperſus eſt, ut oculos uel ora, ut ſibi colloquerentur qui in exercitu erant, aperire omnino non auderent, de equis deſcendentes, ad terram proſtrati, manibus quanto alius arenæ imprimere poterant adhęrentes ſolo, ne ui turbinis raperentur in ſublime, iterum ad terrã caſuri. Solent enim in illa ſolitudine ad inſtar maris, arenarum quaſi quidam fluctus attolli, deponiq;, in modum procellarum, ita ut non minus quàm per aquas nauigantibus periculoſum ſit, per illa ut importuna loca tranſire. Amiſſis ergo camelis, & alimentorum parte maxima, uix de uita ſperantes, extinctis pluribus, multis etiam per uaſtitatem latè patentium arenarum diſperſis, reddita demum aeris clementia, incertis itineribus magis deuiantes, quàm de uia certi, poſt dies aliquot, ut prædictum eſt, peruenerunt in Aegyptum. Porrò uidens exercitus noſter, quod ille cum ſuis flumẽ tranſierat, recurſa per quàm uenerant uia, iuxta eandem urbem, quam prius dimiſerant, ſupra fluminis ripam caſtra iterum locauerunt.

Soldanus, ut Regem detineat pactis innouatis, elaborat. Caput XVI.

VIdens igitur Soldanus, quod hoſtem, quem intra regni fines ſuſceperat, nullatenus aut ſuſtinere, aut à regni finibus niſi per dominum Regem poterat expellere ſolicitus erat, quo pacto Regem poſſet in Aegypto detinere: uerebatur enim, ne laboris immenſitate fatigatus, redire ad propria diſponeret: nec alia ratione, quod dominus rex in terra morem faceret, poſſe fieri penitus illi uidebatur, niſi maior ei tributorum ſumma ſtatueretur, & ſufficientes ſibi & ſuis principibus deſignarentur impenſę. Placuit ergo ſibi, & idipſum uiſum eſt noſtris expedire, uetera innouare pacta, pacisq; perpetuę fœdera inuiolabili ſtabilitate inter dominum Regem & Calypham firmare, annuaq; tributa ampliata poſſeſſione, domino Regi certa ſtipẽdia de ærario

Calyphæ

Calyphæ constituerentur. Videbatur enim res non facile finem habitura, sed laboris exigere diuturnitatem, & temporis plurimum postulare. Conuentionum autẽ & facti huius mediatores, pertentatis hinc inde partium desiderijs, et uoluntate prçcognita, decernunt domino Regi quadringenta aureorum milia: ducenta milia statim soluentes, reliqua ducenta milia, placitis temporibus sine difficultate soluturos se spondentes, ea conditione, eoq; tenore: Quod dominus Rex bona fide, sine fraude & malo ingenio, propria manu firmaret, quod regno Aegypti non egrederetur, nisi prius Syracono, omni exercitu eius penitus extincto, aut de omnibus Aegypti finibus propulso. Placuit autem partibus conditio. Dominus Rex his quia Calypha missi fuerant, super placitis conuentionibus dexteram dedit. Missus est autem dñs Hugo Cæsariensis, miræ prudentiæ iuuenis, & supra id quod solet ætas illa ministrare, circumspectus: & cum eo quidam alij, in cuius manu Calypha, iuxta consonantiã placitam pacta firmaret: non enim sufficiens uidebatur, si in eo Soldanus se solus obligaret.

Mittuntur ad Calypham qui fœdus innouent: & describitur regiæ domus magnificentia. Caput XVII.

ET quoniam singularem, & seculis nostris incognitã habet illa principis domus consuetudinem, libet diligenter annotare, quæ fidei relatione eorũ qui ad illum tantum principem sunt ingressi, de statu & magnificentia, et immensitate diuitiarum, & glorię multiplicitate, comperimus: non enim erit minimum profecisse, nec intellexisse diligentius. Prædictus ergo Hugo Cæsariensis, & cum ea Gangefredus Fulchera, frater militiæ Templi, in principio obeundæ legationis, ducente Soldano, Cahere ingressi, ad palatium, quod lingua eorum Casdere dicitur, accedentes, cum appariторum numerositate maxima, qui cum gladijs et strepitu pręcedebãt per angiportus, & loca luminibus egentia ducti ad singulos introitus armatorum Aetiopũ crebrę cohortes, salutationis officium certatim Soldano exhibentes, repererunt. Transeuntes autem primã & secũdam custodiam, ad quędã diffusa & magis spaciosa loca, soli peruia, & duo exposita, intromissi deambulatoria inueniunt, columnis subnixa marmoreis, auratis laquearibus, & prominentibus celata operibus. Pauimento strata uario, ita ut omni suo ambitu, regiã prætenderent dignitatem: quibus tanta inerat materiæ & operis elegantia, ut transeuntiũ etiam inuitos detinerent oculos, & quodam uidendi auiditate, inuitante operũ eximia nouitate, intuentiũ aspectus non sinerẽt satiari. Erant ibi piscinę marmoreę, aquis redundãtes limpidioribus: erant auium multimodarum, quas noster non nouit orbis, uarij garritus, formæ incognitæ & coloris peregrini, figurarum quantũ ad nos prodigiosarũ: cuiq; gustus iuxta speciẽ suam, & edulium cuiq; uarietati eorũ consentaneum. Inde ad ulteriora, pręuijs eunuchorum principibus, admissi, iterum ædificia tanto prioribus elegantiora inueniunt, quanto prius uiderent uulgaribus & usitatis præstantiora. Videbatur hic quadrupedũ stupẽda uarietas, qualem pictorum manus lasciua depingere solet poëtica licentia mentiri, aut somnientis animus uisionibus imaginari nocturnis, qualẽ Oriẽtis, & Anstri solent discesses ministrare: occidens aũt uidere nunq;, audire uerò rarius cõsueuit. Videbatur procul dubio, quod ex ijs locis, Solinus noster Polystoris sui deduxerit historiam.

Complentur pacta, & in eorum confirmationem Calypha dexteram dat Hugoni Cæsariensi. Caput XIX.

ETiam per multos anfractus, & uaria diuerticula, quæ etiam negotiosos poterãt sui contemplatione detinere, uentum ad ipsam regiam: ubi maioris armatorum cunei, satellitum quoq; stipatus numerosior, habitu & frequentia domini gloriã incomparabilem fatebãtur: ita quoq; locorum facies domini opulentiam, & supereminentes diuitias prætendebant. Ingressis porrò eis & in interiorem partem palatij admissis, Soldanus de more consuetam domino exhibens reuerentiam, semel & secundò humi prostratus, quasi in eo debitum cultum, & quoddam adorationis genus cœpit supplex impendere. Tertiò iterum prostratus ad terram, gladium quem de collo gestabat suspensum, deposuit: & ecce subitò contractis mira uelocitate uelarijs, margaritarum uarietate auroq; contexis, quæ media dependebant, & obumbrant solum, reuelata facie, Throno sedẽs aureo, habitu plusquã regio, paucis circa eum de dome-

Subiungitur quare idem ipse dicatur Calypha: & quomodo sit aduersarius Baldacensi Calyphe. Caput XXI.

PRioris aūt nominis hæc est ratio, Mahumet propheta eorum, imò subuersor, qui primus Orientales populos ad huiusmodi traxit superstitionem, successorem habuit statim quendam de cooperatoribus suis, Beberce nomine. Post quem successit in regno Hamar filius Cbata: post hunc Themeni: post quem Haly filius Bethaleb. Hi omnes dicti sunt Calyphæ: sicut & deinceps qui ei successerunt, & eius erāt hæredes. Iste enim ab eo quintus, Haly uidelicet, cùm esset cæteris qui eum præcesserant, magis in armis strenuus, & in re militari supra omnes illius temporis exercitatus, & impius, Mahomet patruelis idignari cœpit plurimum, quod filius diceretur successor & non magis Propheta eximius, & multo maior illo haberetur. Nec satis uisum est ei ita de se uel alios opinari, nisi id publicè prædicaret: adiecit etiā illud blasphemiæ plenum, dicere, & per uulgus disseminare, quod angelus legislator Gabriel, ad se missus fuisset diuinitus, sed errore deceptus eam Mahomet contulisset, unde fuit grauiter à Domino correptus. Hæc etsi absona quibusdā eorum, & aliorum traditionibus multum dissentire uidebatur, inuenit tamen populum qui sibi crederet: sicq; regente illa, exortum est schisma, quod postea non defecit usq; in præsentē diem: alijs dicētibus, Mahomet maiorem esse, omnium eximium prophetarum, & hi lingua eorum dicuntur Sumni: alijs dicentibus, Haly solum esse prophetam Domini, & isti dicuntur Sya. Occisus est autem prædictus Haly, & obtinuit pars aduersa principatum, & fuit penes sequaces Mahomet monarcha in Oriente, & alios contrariæ opinionis uiros opprimebant, tanquā potestatem habentes. Anno igitur ducentesimo octogesimo sexto, à regno sæpedicti seductoris, surrexit uir quidā nobilis, nomine Abdalla, filius Mahomet, filij Iaphar, filij Mahomet, filij Hab, filij Husseret, filij Haly maioris, de quo præmisimus: hic egressus de Semelia ciuitate, quæ est in Oriente, transiuit in Aphricam, & occupatis uniuersarum illarum partiū regnis, uocauit se Mehedi, quod interpretatē Complanans: quasi qui uniuersa ad quietem dirigat, & uias sine offendiculo, populo faciat planiores. Aedificauitq; ciuitatem de nomine suo maximā, Mehodemiā, quam regnorum suorum uoluit esse caput, & supereminentem metropolim. Hic classe ordinata, cepit Siciliam, & quasdam Italiæ partes depopulatus est. Hic primus omnium post Haly attauū suū, ausus est dicere, & se nominare Calyphā, non quod Mahumet se diceret successorē, quem execrabatur: sed maximi & eximij prophetæ Haly, de cuius stirpe descenderat, ut præmissimus. Ausus est etiam nihilominus in Mahumet & sequentes eius, maledicta publicè iaculari, aliumq; ritum, aliumq; modum orandi tradidisse. Huius nepos Abuthamin, cognomento Ebutbediualla, subiugato sibi Aegypto, per Iohar principē militię suæ, costructaq; Cahere, quod interpretatus Vincens, eo quòd domini eorū præcipui & summi principes omnia uincētes, futurum erat domicilium. Egressus de Caroea, quæ est in diœcesi Aphricana, in qua prædecessores eius quatuor habitauerant, descendit in Aegyptū, & prædictū locum cōstituit regni solium. Ab illa igitur die, usq; in præsens, non defuit Calyphę Oriētali, qui tot annos fuerat monarcha, æmulus in Aegypto regnans, tum de paritate contendens, imò etiam se præferēs. Hęc si quis plenius scire uoluerit, illam legat historiā, quam de Orientalibus principibus & eorum actibus, à tēporibus prędicti seductoris Mahumet uidelicet per annos quingentos septuaginta septem, usq; in pręsentem diem, qui est annus ab incarnatione Domini millesimus centesimus septuagesimus secuudus, cum multa scripsimus diligentia, instante & regnante domino Amalrico inclitę memorię, & exemplaria Arabica ministrante.

Rex supra Nilū pontē edificat: Syraconus in insulā descendit, Rex eum insequitur. Cap. XXII.

PActis, ut prædiximus, renouatis, & utrinq; ad consonantiam redactis, ad opus conceptum unanimiter se accingunt, parati hostem insequi, & de regno expellere uniuerso. Nox interim irruens, causam parauerat quietis: manē facto, rerum inuenit aliquam mutationem: nam Syraconus illa nocte ueniens, supra ripā fluminis eiusdem oppositam, è regione nostri exercitus castra posuerat. Comportatis igitur nauibus & trabibus palmaceis, quales illa regio consueuit habere, D. Rex pōtem præci-

pit ordinari. iungebant naues binæ, defixisq́ anchoris, reddebantur stabiles: desuper que trabibus ordinatis terra supponebatur: demum turribus ligneis machinis supererectis, armabant. Sicq́ per dies aliquot, usq́ anni medium, productum est opus: nã reliquum exequi, et ad ulteriorem ripã procedere, hostium formido uetabat. Hic iam per mensem & eo amplius omnis belli euentus, suspensus tenebatur, nostris non ualentib. amnem transire, hostib. non audentibus ne nostri à tergo irruerẽt, ulterius euagari. Dum hęc circa Cahere agunt, misit Syraconus partẽ de suis qui insulã, quæ uicina erat, omnibus referta copijs, si possent occuparẽt, & nostros aliquãdo illuc descensuros pręuenirẽt, quod & factũ est. Sed postquã D. Regi innotuit, hostes in insulã descendisse, misit illuc D. Milonẽ de Planci, & Chemel Soldani filiũ, cũ parte militię: qui ad insulã tandẽ peruenientes, Turcos in ea reperiũt, in loci illius habitatores immanissimẽ seuiẽtes: quibus tandẽ facti obuiã, cõmisso inter eos prçlio, uiriliter hinc inde pugnatũ est. Sed tandẽ D. iuuante, nostri superiores facti, cõpulerunt eos in flumẽ proximũ se dare pręcipites: ubi qui gladios euaserãt, submersi sunt in aquis uehementib. Perierunt ergo ex eis illa die, uarijs casibus equites quingenti. Quod postquam Siracono nunciatum est, cœpit de proposito amplius diffidere, animo plurimum consternatus. His ita se habentibus, quidam de nostri regni principibus, Hemfredus uidelicet de Torono, Regius Constabularius, item Philippus de Neapoli, qui cum D. Rege ex caussis familiaribus, moram domi facientes, egressi non fuerant, cum multa uelocitate exercitum secuti, castris nostris se applicant: quorum aduentum cum multa hilaritate & plausu nostræ susceperunt cohortes. Erant enim uiri fortes, et in armis strenui, in re quoque militari à primis annis plurimum exercitati. Inito ergo consilio, deliberant quid facto opus sit: tandemq́ cõmuni uoto decernunt, classem uniuersam intempestæ noctis silentio, clam hostibus in insulam, quę inferius erat, uix octo milia ribus ab eo loco, in quo castra erant, remota, deducere, exercitumq́ omnem, circa primam noctis uigiliam, illuc trãsfretare: eo uidelicet intuitu, ut hostibus ignorantibus, flumine transito, de nocte super incautos irruerent, damna quãta possent irrogaturi. Mandatur ergo executioni consilium, & classis, nescientibus aduersarijs, ad prędestinatum locum descendit. Exercitus uerò cum summo silẽtio sequens, et nauibus subitò transuectus, insulam occupat: & dum alteram fluminis partem, eodẽ modo, iuxta cõdictum exsuperare nituntur, exacto repentẽ turbine uentorum, opus implere prohibiti sunt: unde et in ea parte, quæ ulteriorem ripã respicit, castrametari coacti sunt. Reliquerunt tamen de nostris, qui pontem cœptum perficiant, et perfectũ tueantur: eiq́ præficiunt D. Hugonem de Hybelim, uirum magnificum et potentẽ, qui ut prædiximus, relictam D. Regis uxorem duxerat.

Describitur insula, & quibus ostijs mare ingrediatur Nilus. Nostri eiectis hostibus insulam occupant. fugit Syraconus in solitudinem. Caput XXIII.

INsula hæc, unde nobis sermo est, apud eos Mahelech dicitur, bonis omnibus copiosior, & gleba ubere lætissima, ex diuisione fluentorũ Nili, fit: ibi enim diuiditur fluuius in partes, quas ab inuicem separat, usq́ ad mare iterum non recepturus: sed tamen iterum non conueniens, quatuor ostijs mari se immiscet. Prima pars quę nostrã Syriã respicit, inter duas urbes antiquissimas maritimas mare ingredit, inter Taphniũ & Pharamiam: sed alterius ædificijs uicinior, locum præterfluendo alluit, ab altera aliquantulum quasi miliaribus tribus aut quatuor distat. Secunda apud Damiatam urbem antiquam et nobilem fretis adiũgitur. Tertia apud Sturionẽ. Quarta apud Ressith: qui locus Alexandriæ conterminus est, uix ab ea distans miliaribus quatuor aut circa, id marinis fluctibus excipitur. Quærentibus sane nobis & inuestigantibus diligenter, nulla alia amnis huius occurrunt hostia: unde miramur plurimum, antiquos Nilum septemfluum dixisse, quasi septẽ ostijs mare ingrediatur. Nec aliud nobis pro solutione occurrit, nisi aut serie seculorum antiquissima locorum faciem alteratam, fluuiumq́, sicut alijs etiam amnibus solet crebrius accidere, alueum mutasse: aut pristinæ ætatis uiros, rei ueritatem non esse assecutos: aut fortasse exuberante flumine, & solitis incrementis facto redundantiore, uias pręter istas quatuor, tumidioris sui tẽpore aquarum decursus reperit, per quos postea infra alueum receptus, pelagus desinit

nit introire. Quas si quę sunt, quia iuges non habēt aquas, sed more torrētiū, certis tantum tēporibus defluunt, inter ostia non computauimus. Occupata igitur insula, minor pars fluminis restabat: iamiāq; inclarescente die, hostes somno soluti, nostros uidentes abijsse, classe subducta, ad arma cōuolant subitū nostrorū timentes incursum. Inde celeritatem secuti, secus fluuium agmina trahentes, nostros conspiciunt insulam occupasse, eamq; quæ transeundum restabat fluminis portionem, classe immissa quasi propriam uendicare. Castra igitur locant ex aduerso, longe tamen à crepidine aluei aliquantulum, unde non habebant prorsus liberum ad aquas accessum. Vnde etiam equos ad aquam trahentes, inferius descendebant. Sequenti igitur die, propositū fuerat modis omnibus fortunam rentare, et aperire ferro uiam, cùm ecce nocte illa nobis ignorantibus, hostes descendunt: mane autem facto, uidētes eos abijsse, flumine celerius trāsmisso, hostes insequi nostri festinant. Hic sane accelerandi gratia, quo expeditius equites proficiscerentur, relictis pedestribus auxilijs, D. Rex cum solis equitibus ad iter accingitur. Dimisit tamen D. Hugonem de Ibelim, & Chemel Soldani filium, cum multa tum nostrorum tum Aegyptiorum militia, qui Cahere, pontemq; quem nostri perfecerant, à subitis hostibus incursibus tuerentur. Hic traditę sunt nostris turres, & uniuersæ nobilis illius urbis munitiones, domusq; Calyphæ nostris hactenus incognita, eis peruia facta est, ita ut & ipse dominus & omnis familia eius, salutis spem omnem in nostris tantum habebant. Tunc reuelata sunt nostris illa sancta sanctorum à seculis abscondita, & stupenda prius & paucis familiaria patuerunt arcana. Misit etiam dominus Rex, Gerardum de Pugi, & alterum Soldani filium Mahadam nomine, in ulteriorem fluminis ripam, cum utriusq; gentis expeditione: qui si forte hostes amnem trāsire tentarēt, ipsi eorū conatibus retinerētur. Depositis igitur, ut prædiximus, ex maxima parte impedimentis, D. Rex hostē insequitur, cōtra descursus aquarum: ipsa enim regionis forma, certū dabat insequentibus de hostiū itinere argumentum.

Describitur Aegypti regio, & qualis sit aperitur. Caput XXIIII.

OMnis enim Aegyptiacus tractus, à prioribus auspicijs suis, quibus Aethyopū regioni continuari dicitur, inter duas solitudines iacet arenosas, perpetua sterilitate damnatas: nec aliquando sentit aut præstat fructuarios prouentus, cuiuscunq; generis, nisi quantum ex beneficio exuberantis Nili certis temporibus fœcundatur. Fluuius autem non nisi quantum locorum adiacentium opportunitas permittit, sua reddit irrigatione frugibus aptam regionem: nam ubi circa se planiorē reperit superficiem, liberius effusus, latius etiam terram cultui præbet hilariorem, & diffusiorē glebæ porrigit ubertatem. A Cahere ergo inferius, uersus mare, planiora penitus inueniens loca, excursus habet liberos: unde & fœcunditatē liberius latiusq; procurat, & regno maximum dans incremētum, fines eius dilatat. Nam ab eo oppido quod dicitur Phacus, quod Syriā respicit, usq; Alexandriā, quæ nouissima illius regni ciuitas, arentem contingit Lybiam, centum & amplius miliaribus culti fœcundiq; commoditas diffunditur. A Cahere uerò suprà usquequo perueniatur Chus, Aegyptiæ diœcesis ultimam ciuitatē, quæ regno Aethiopiæ dicitur esse contermina, tantas patitur arenosorum colliū angustias, ut raro septē uel octo miliaribus, frequentius quatuor aut quinq;, aut altrinsecus, aut ex una tātum parte diffusus ad suæ exundationis modum, regni fines laterales uel contrahat, uel producat: nam quæ loca non irrigat fluuius, solis ardoribus & perpetuæ, ut diximus, sterilitati deputantur. Superior igitur regio lingua eorum Serch appellatur. Cuius nominis nullā aliam adhuc potuimus inuenire rationem, nisi quod priscis temporibus in superioribus Aegypti partibus legitur fuisse una ciuitas antiquissima Says nomine, cuius mentionem Plato noster in Timeo, sub persona Critię discipuli sui, Solonem pręcipuè auctoritatis uirum introducens facit: cuius uerba ad maiorem euidentiam ponenda indicauimus, ne quid deesse auctoritati uideatur. Est (inquit) regio Aegypti, Delta nomine, cuius è uertice Nili scinduntur fluenta, iuxta quam Says nomine, ciuitas magna, quam regit mos uetus, qui lex Satyra nuncupatur. Ex hac urbe Amasus fuit Imperator, &c. Est tamē quędā alia regio ad eandē pertinens Aegyptum, à Cahere distās itinere diei unius, per terrā inhabitabilē, quę eiusdem fluminis beneficio per quosdam meatus uisitata, optimū & fertile nimis

 habet

habet solum, agrorum & uinearum multa gaudens opulentia. Hãc Aegyptij lingua sua Phium uocant, hanc ut ueterum tenet traditio, prudentissimus procurator Aegypti, & optimus utilium prouisor Ioseph, cum prius solũ inutile, aratri prorsus ignarum, & culturæ & curæ expers omnino à mundi iacuisset initio, sicut eiusdem solitudinis partes aliæ, considerato loci situ quia circum adiacentibus locis finitimis humilior uidebatur, & quod solutis quibusdam aggeribus, qui medij erant inter habitabilem tractum & eandem solitudinis partem, facile posset recipere fluminis beneficium, depositis aggeribus, & media quæ interiacebat superficie conplanata, Nilum restagnantem, paratis aquęductibus introduxit, et à seculis solo incognitã familiarẽ fecit fœcunditatem. Nos aũt antiquũ eius uocabulũ non tenentes, opinamur priscis temporibus Thebaidam dictam, unde sanctorum Thebæorum Legio (quæ sub Diocletiano & Maximiano Augustis apud Agaunum martyrio coronata est) legitur fuisse, cuius primicerius magnus Martyr Mauritius dicitur fuisse. Et aliud argumentũ accedit, quod opimum optimum, quod nusquam inuenitur, quod medici Thebanũ uocant, ibi nascitur. Nam terra Gessen, quę fratribus Ioseph data fuisse legitur, in ea parte Aegypti est, quæ Syriam respicit, sicut ex lectione libri Geneseos deprehẽditur, quod diligens lector facile inueniet. Hæc autem oppositam Aegypti partem & ulteriorem fluminis ripam habet uiciniorem quæ Libyam respicit. Est autem regio non modica, imò trecentas sexaginta sex tam urbes, quàm suburbana, finibus suis dicitur coercere. Hac igitur (ut diximus) lege loci, quia regnum erat ita angustum, nec ad dexteram, nec ad læuam poterant declinare, & etiam crebris exploratorum nuncijs edoctus D. Rex & Soldanus de itinere hostium per triduum continuum, secuti quarto deinde die sabbato uidelicet, quæ illam Dominicam præcedit, qua in ecclesia Dei cantatur Lætare Hierusalem, nunciatur hostes esse in proximo.

Inter Regem & Syraconum pugna committitur in solitudine, maximo utriusq; periculo. Caput XXV.

COmmunicato itaq; ad debitũ compendiũ consilio (nam ferias liberiores, instãs non patiebatur necessitas) prudenti consilio et animositate prouida opus esse dicunt, omnisq; desiderijs bellũ decernĩt, gladijs conferendũ acclamat̃. Verùm nimis impar erat accinctorũ ad Prælíũ distributio. Syraconus enim habebat Turcorũ duodecim millia, ex quib. nouẽ millia loricis galeisq; tegebãt̃, reliqua tria millia arcubus tantum & sagittis utebãtur. Præterea Arabum aut decem aut undecim millia lanceis pro more utentium. Nostri uerò equites uix erant CCC.LXXX////. absq; Aegyptijs ulibus & effœminatis, qui potius impedimento & oneri erant quam utilitati. Erant præterea nobis equites leuis armaturæ, quos Turcopoles uocant, sed nescimus ad quem numerum: multorum quoq; relatione audiuimus, quòd illa die in tanto conflictu ex maiore parte, prorsus fuerunt inutiles. Compertum ergo habentes tam nostri de hostium in ciuitate, quàm ipsi de nostrorum aduentu, prout res exigere uidebatur, acies ordinant, cuneos disponunt, arma exerũt: qui rei militaris exercitatione pristina erant prudentiores, alios hortantur, rudes instruunt, sermonibus exhortatorijs inflammant animos, promittunt uictoriam, uictoriæ fructũ laudem immortalẽ. Erat autem locus in quo committendum erat, in confinio cultæ terræ, & solitudinis locus inæqualis arenarum collibus uallibusq; medijs interpollatus, ita ut neq; aduenientes de remoto uidere, nec abeuntes longius liceret intueri. Nomen loco Bebẽ, quod interpretatur, portæ: eo quod inter colles oppositas transitus arcetur. Nam Lamonia, unde quidã huius diei pręlium solent denominare, ab eo loco decem miliaribus erat remota. At uerò hostes sollicitudine non pigri, nihilominus instructis aciebus à dextris & à sinistris colles occupauerant, ad quas tum propter cliuũ, tum propter arenarum mollitiẽ nostris durũ erat cum impetu accedere, eãq; cui Syraconus pręerat, mediã posuerat cohortẽ, cęteris utrinq; collocatis. Et iam uentũ erat ad hoc, ut cominus rem agi oporteret: egressiq; nostri qui in acie regis erãt, unanimiter cohortẽ cui Syraconus præerat, uiriliter prosternunt: prostratos gladijs obtruncãt ipsum etiam insequuntur in fugam uersum. Porrò Hugo Cęsariensis in aciem cui pręerat Salahadinus, Syracóni nepos, impetum faciens, à suis destitutus deficit, deficiẽs capitur multi etiam

etiam cum eo capti, plures interfecti. Ibi cecidit uir nobilis, et in armis strenuus, Eusta
chius Cholet de regione Pontini. Hoc successu elatę cohortes, aliæ conuenientes ad
inuicem, & undiq; uallantes, aciē illā, quæ impedimentis & sarcinis conseruandis de-
putata erat, aggrediuntur, statimq; dissolutam prosternunt. ibi occubuisse dicitur uir
nobilis, Hugo de Creona. Dissipata igitur acie mortuis pluribus, qui gladios euade-
re potuerūt, fuga saluti consulūt. Hostes uerò impedimēta & sarcinas liberè occupāt,
& secum trahunt occupata. Interim dissolutis hinc inde agminibus, & per dictas ual-
liculas dispersis, uarijs euentibus pugna committitur, testibus ijs qui cōferebant: nam
alijs nō dabat̃ uidere: erat aūt anceps prælīū, & nunc ij, nūc illi fiebāt superiores, igna
ri quid alibi ageretur. Vtriq; alibi reputāt se uictores, alibi uictos. Venerabilis quoq;
frater noster, D. Radulphus Bethleemita, archiepiscopus, D. regis Cancellarius, cui
postmodū nos in eodē officio successimus, grauiter uulneratus, uniuersa impedimē-
ta sua in eodē tumultu amisit. Anceps diu prælīū, certum de uictoribus indicium dif-
ferebat: donec iam inclinata dies, dispersos ad signa hortatur redire: tunc demum no
ctis irruentis metu, iam incipiunt, qui liberi erant, ad suos festinare: regemq; studiose
quærendo, ex uarijs partibus prodeuntes, iterum se colligunt. Dn̄s autem Rex, in eo
loco quo pugnauerant, uictor, fœliciter rem gesserat. Alij autē sorte uaria in diuersis
partibus martem experti sunt, hic prospera, ibi aduersa usi fortuna, unde neutrā par-
tem certa coronauit uictoria. Rediens uerò cum paucis admodum, collem quendā
occupans, aliquantulū sublimē, erecto uexillo, ut ad se recolligerentur qui dispersi e-
rant, socios operiebat̃. Quib. pro parte reuocatis, hostes ante se in collibus geminis,
qui impedimentorū dissoluerant aciē, & partim occiderāt, partim occupauerāt, con-
spiciunt dissolutos. Nec aliunde nostris patebat ad redeundū uia, nisi inter mediū col
lium prædictorū pertransirent. Habentes igit̃ redeundi propositū, in aciem ordinati
per hostes medios, quos à dextra læuaq; cōtuebantur, iter agunt gradu lento: contra
quos cum tanta cōstantia proficiscentes, nihil ausi sunt aduersitatis hostes moliri, sed
iuncto agmine uiris fortioribus & armatis optimè per gyrum locatis, ad quendam
fluminis portionem peruenerunt, & eam uado pertransierunt incolumes nostri. Ea
igitur nocte tota abeuntes nostri, per uiam unde prius uenerant, redeunt. Peruenien
tibus aūt Lamoniā, occurrit eis Gerardus de Pugi, qui cum quinquaginta equitib. &
Turcopolis centū, & Mahadā filio Soldani, oppositā fluminis partē tenuerat, ut ho-
stes si fortè fluuiū transire uellent, impediret. Venit autē optato: nam plurimū eis D.
Rex timebat, ne scorsum inuentos, siue citra siue ultra fluuiū hostes eos aggrediūtur.
Sed & pro pedestribus turbis, quas post se dimiserat, ut prædiximus, nihilominus
erat sollicitus, timens ne hostibus subitò & incautè occurrerent. Vnde apud præ-
dictum oppidum per triduum eos sustinens operiebatur, quibus præerat nobilis ho
mo & prudens Ioscelinus de Samosato. Quarto uix die receptis paulatim nostris, &
peditum manu iterum sibi sociata, continuatis itineribus, Cahere peruenientes, ante
Babylonem secus pontem castra metantur. Recensito igitur militum numero, cen-
tum ex eis deesse reperiunt, de hostibus uerò mille quingentos asserunt cecidisse.

Syraconus intra alexandriam se recipit Rex illuc properans, urbem obsidet. *Caput* XXVI.

AT uerò Syraconus, suis nihilominus qui supererant, in corpus unum reuocatis,
per solitudinem nostris ignorantibus Alexandriā tendit, cui protinus Alexan-
drini ciuitatem tradunt. Rex autem ut primum rumorē comperit, uocatis ad se prin-
cipibus, Soldano quoq; & filijs eius, & nobilibus Aegyptiorum, quid facto opus sit,
studiosius quærit. Vbi post multas disceptationes, sicut in rebus dubijs solet contin-
gere, quoniam Alexandria ex se alimentorum copiam, nec frugum quippiā, nisi quā-
tum sibi de superioribus Aegypti partibus nauigio ministratur, noscitur habere, pla-
cuit classem in flumine ad custodiam locari, ut inde Alexandrinis commerciorū om-
ninò nihil posset inferri. Quo facto, ipse cum uniuerso exercitu ad partes illas descen
dens, inter locum qui dicitur Toroge & Domenehur castra ponit, qui locus ab Ale
xandria octo distat miliaribus: inde loca finitima & etiam remota per solicitudinem,
missis excursionibus, penetrans, & discutiens, ne fortè aliquis aut opem ferat ob
sessis, aut inde aliquos exteriores ad eorū adminiculū sollicitet. Nihilominus & clas-

 sis, quos-

sis, quoslibet transire uolentes, aut transitum prorsus inhibet, aut cognitum non nisi diligenter quæsitum, descendere permittit. Euoluto igitur unius mensis spacio cùm ciuitas illa, nihil omnino alimentorũ, medio tempore aliunde suscepisset, cœpit conqueri populus quod panis defecerat in cistertijs, & quod uictum non haberet: quod intelligens Syraconus, timens ne cum alijs ipse cum suis inedia tabefieri compelleretur, relicto nepote Salahadino, quasi cum mille equitibus in ciuitate, ipse nocturnis itineribus per solitudinem, prope tamen nostram expeditionem euadit in superiores Aegypti partes, unde paulo antè descẽderat: quod postquam regi innotuit, impigrè subsequitur, quousque Babylonẽ peruenit. Hic iam cùm in procinctu uniuersus esset exercitus, compositisque sarcinis sequi decreuisset, repente nobilis & potens Aegyptius Benecarselle, regem adijt, Alexandriamque summa inopia laborare docet: consanguineos se in eadem urbe asserit habere potentissimos, & ciuitatis moderatores, qui facile possint populum fame afflictum, in quam partem uelint trahere, & ciuitatẽ cum omnibus Turcis qui in ea relicti erant, in manũ domini Regis dare. Motus itaque Rex ad hoc uerbum: quærit à principibus, quid eis uideatur: tandemque consonantibus omnium desiderijs, approbante etiam Soldano, Alexandriam redeunt, eámque gemino circundant exercitu.

Describitur Alexandriæ situs. Caput XXVII.

Alexandria totius Aegypti diœcesis, in ea parte quæ Libyam respicit, & in occidentẽ protenditur, omnium ciuitatum est nouissima, in confinio culti soli & arentis solitudinis sita, ita quod extra ciuitatis mœnia uersus solis occasum, uasta protinus heremus adiacet, culturę & curæ omnino non sentiens beneficiũ. Hanc ut antiquę tradunt historiæ, Alexander Macedo, Philippi filius, cuius etiam nomen appellatione sua prætendit, condidisse dicitur. Condita est autẽ, ut ait Iulius Solinus, duodecima, centesima Olympiade, Lucio Papyrio L. filio, & Caio Petilio, Gai F. Coss. quam metatus Dinocrates architectus, secundum post conditorem inter memorabilia locum obtinet. Sita est autẽ non longè ab ostio Nili, quod Heracleoticon quidam, alij Canopicon appellãt. Hodie uerò locus à quo denominatur ostium Nili, illi conterminum ciuitati, deletis antiquis nominibus, Ressith appellatur: distat autẽ à flumi-

nis alueo

nis alueo quinque aut sex miliaribus. sed tamen quibusdã meatibus, tempore soliti incrementi fluuij pars urbem influit: quam aquarũ influxionem cisternis amplissimis, ad hoc specialiter deputatis, ad usus proprios toto anno diligenter conseruant: sed & ad pomeria, quæ sunt extra urbem procuranda, occultis draconibus portionem ex ea dirigunt necessariam. Sita est autem, quantum ad celebranda commercia, commodissime. Portus habet duos, lingua quadam interiacente, ualde angusta, disiunctos. In capite autem illius interstitij turris est miræ altitudinis, qui Pharos appellatur, quam Iulius Cæsar ad usus necessarios dicitur erexisse. & illuc deduxisse coloniam. De superioribus autem Aegypti partibus per fluenta Nili, omnimodorum alimentorum copiam, & rerum penè omnium suscipit ubertatem. Verùm & de regionibus transmarinis, si qua sunt quę Aegyptus non habet, nauigio omnis opulentia ministratur: unde amplius qualibet urbe maritima omnibus commoditatibus dicitur abundare. Ad hæc ex utraque India Saba, Arabia, ex utraque etiam nihilominus Aethiopia & Perside, & alijs circũadiacẽtibus prouincijs, quicquid aromatũ, margaritarũ, gemmarũ orientalium, gazarum & peregrinarum mercium, quibus noster indiget orbis, per mare rubrum, unde gentibus illis ad nos iter est, in superiores partes Aegypti, ad eam quæ Aydeb, dicitur, super ripam eiusdem maris sitam infertur, id totum ad flumen & inde Alexandriam descendit. Sic ergo orientalium et occidentalium illuc fit concursus populorum. Estque eadem ciuitas forum publicũ utrique orbi: clara sane & antiquis titulis & modernis, sed & beati Marci, principis Apostolorum spiritualis filij, diuinitus ad eandem ecclesiam missi, illustrata prædicatione, & uerbo sanctorum patrum Athanasij & Cyrilli prælatione, & tumulis decorata, secundum inter Patriarchas locum obtinens, Aegypti, Libyæ, Pentapolis, et multarum prouinciarum reuerẽda metropolis. Deducitur illuc classis uniuersa, portumque & omnem aditum obsidentes, nemini accedendi licentiam permittunt.

Rex obsidionem continuans, ciues Alexandrinos molestat grauissimè. Caput XXVIII.

INterea qui in Syria remanserant, audientes quod dominus Rex Alexandriam obsederat, & quod nauigatione continua intra paucos dies illuc possent peruenire, certatim iter arripiunt, et correptis armis, nauibus uictui imponunt necessaria, et seipsos inuitantes læti nimium proficiscuntur. Inter quos & dominus Fridericus Tyrensis Archiepiscopus, prædecessor noster, zelo motus aliorum, et speciali erga dominũ Regem tractus affectu, cum honesto satis comitatu, nauigio descẽdit in Aegyptum: sed aquis Niliacis causam præstantibus, dysenteria cœpit periculosissime laborare. unde antequam domino Regi traderetur Alexandria, coactus est, inualescente ægritudine, domũ redire. Hic demũ sumptis nauium malis immensæ quantitatis, uocatis artifices, lignorum cæsores, castellum erigunt miræ altitudinis, unde totam erat respicere ciuitatem. machinæ quoque, quas uulgo Petrarias uocant, unde immissi molares graues & magni, muros cędebãt, congruis stationibus locatæ, intolerabilẽ ciuibus, horis pene omnibus inferebant terrorem. Erant circa eandẽ ciuitatem ad instar sylua rum & frondosi nemoris grata amœnitate, & plena fertilitate arboribus consita fructiferis, & herbis referta salutaribus pomœria quę & sui cõtemplatione transeuntes, meritò inuitarẽt ad ingressum, et ingressos hortarẽtur ad requiẽ. In hæc ingressus noster ex magna parte exercitus, prius ex occasione colligendę & erigendis machinis, materiæ, deinde solo nocẽdi affectu, et damni inferendi consideratione, aromaticas & multis usibus aptas, tanto studio ad terram prosternunt arbores, quanto uix labore ab initio fuerunt procuratæ. Fitque subitò ut solo complicato, prioris status nulla re manerent uestigia: idque fuit, in quo se maxime læsa ciuitas, & eius damnificatos habitatores, post adepta pacis fœdera conquerebantur. Instabant ergo nostri, & artes quibus obsessis possent officere, sata gentes inuenire, omnem tentabant nocendi aditũ: et argumẽtis quibus poterãt, in eorũ læsionẽ se instruebãt. Assultus quoque assidui requiem negabant fatigatis. Erãt sane ciues negotiationibus assueti, rerum militarium expertes, quique usum præliandi non haberent: unde molestius insuetum laborem portarant portare. Turci autem qui illic remanserant, tum quia pauci erant, tum quia ciuibus uarij & inconstantis animi non cum multa fiducia se cõmittebant, rari ad conflictus,

ctus,et in congressionibus remissiores,nō multū alios animabant.Quid ultra?Quotidianus conflictus,cædes suorum continuę,uigiliæ perennes,nocturni timores,alimentorum super omnia defectus,populū attriuerāt,deiecerāt animos,& iam urbem deserere,et libertatis immemores,quibuslibet populis mancipari magis eligerent quàm in domesticis laribus cum paruulis & uxoribus famis accerbitate consumi.Serpebat ergo murmur in populis,iamiā ad plures sermo manifestus diffundebatur, urbe pellendos esse hospites pestilentes,qui tantam ciuibus intulerant afflictionem.Quærendum quocunq; pacto esse,quomodo ciuitas,depulsis ingruētibus molestijs, obsidione soluta, pristinis commoditatibus,& solitę restituerentur libertati.Sensit hoc Saladinus,& occultis citatisq; nūcijs, statum urbis miserum,populi à se deficientis propositum,alimentorum supremam inopiam, patruo suo ex ordine pandit:utq; rebus desperatis præsens remedium satagat inuenire,& pereuntibus consulere modis omnibus,implorat.Interim populum simul cum patribus alloquitur,monet pro uxorib. & liberis usq; ad mortem decertandum,hortatur ut legis & paternarum traditionum sint ęmulatores,pro foribus salutē adesse.Syraconum quoq; patruum suum, pro eorum liberatione,& pro amouendis hostibus Aegyptum circuire,in proximo cum infinitis copijs adfuturum. At dominus Rex cognito quod inter ciues esset dissensio, ciuitatem urgeri monet incessanter:quantoq; eos amplius nouit afflictos,tanto acrius instare pręcipit.Soldanus quoq; succinctus ad omnia impiger,sedulus plena sollicitudine circuit principes uniuersos,manu profusa impensas porrigit ad construendas machinas,& sumptus ad omnem belli usum liberales, artificibus competentia salaria largitur,pauperibus & egenis,præsertim saucijs,ut sui curam haberent, munera donat.Bellicosis quoq;,& quos in prçlio nouit strenuos,aliquid distribuitur.

Syraconus hæc audiens,cum Hugone Cæsariensi de pace loquitur, *Caput* XXIX.

DVm hæc apud Alexandriam ita aguntur,superiores Aegypti Syraconus peragrat regiones: perueniensq; usq; Chus,tentat expugnare ciuitatem: uidensq; quod non proficeret,& prolixiora huiusmodi expoſcerēt tempora, ipsum autem ad alia nepotis necessitas urgeret negocia,sumpta ab illis urbibus pecunia,maturat redirum,& ad inferiora reuocat exercitum quem trahebat.Cumq; regrediens Babylonē peruenisset,uidens quod Rex Cahere & Ponti Hugonem de Hibelim dimisisset turorem,& longe secus quàm arbitratus esset,omnia se haberent, Hugonem Cæsariensem,quem captiuum tenebat,familiari compellat alloquio:utq; uir eloquens & urbane facundus,sermone composito cœpit eum conuenire:Magnus princeps es, nobilis,& apud tuos clarissimus,nec est de nostris principibus quispiam,si mihi libera daretur optio,cui magis hoc meum communicare secretum cupiam,& uerbi huius participem constituere.Obtulit sponte fortuna,& euentus donauit bellicus, quod alijs multis conatibus esset quęrendum,ut tuę experientię mihi ad opus pręsens fieret copia.Fateor sane,quod glorię cupidus sum,sicut mortalibus solet contingere,& regni tractus opulentia, de indigenarum quoq; imbecillitate cōfisus, spem aliquando concepi,ut in manus meas regnum hoc aliquando traderetur.Ideo cum sumptibus & laboribus infinitis,infructuosis tamen,ut uideo, cum equitatu copioso nobilium, qui omnes eodem studio trahebantur,per tot pericula descendi in Aegyptum, aliter ratus de rerum euentu quàm occurrit.Aduersa enim,ut uideo, fortuna ingressus sum, utinam uel prospera redire liceat.Homo nobilis es,ut dixi,Regi charus, sermone potens & opere,esto inter nos pacis mediator,prosperum fiat in manu tua uerbum,dic D.Regi:Ocium terimus,& effluunt tempora sine fructu, domi multa restant: ipsius etiam regno,plurimum esse necessariam regis pręsentiam,nunc alijs consumit operā: nam postquam nos repulerit, miseris omnibus & uix uita dignis, huius regni relinquit opulentiam.Recipiat suos quos in uinculis habeo, ipse quoq; obsidione soluta & quos in uinculis habet,& quos in ciuitate cohibet Alexandria, restituat:& ego suscepta prius ab eo securitate,quod in itinere nihil nobis difficultatis per suos occurrat,paratus sum exire.

Hugcum

Hugo cum Rege & principibus fœderis complet tenorem. Caput XXX.

AVdiro hoc uerbo dominus Hugo sicut erat uir prouidus & discretus, multo apud se libramine uerba oblata compensans, licet utilem nostris pacis formã & tenorem fœderis non dubitaret: tamen ne uideretur plus libertatis propriæ capi desiderio quam utilitatis publicę, hoc uerborum tractatu prouidere honestius iudicat per alios primos tentari aditus. Hanc suam intentionem ipse nobis postmodum familiariter exposuit. Missus est uerbi baiulus, qui similiter captiuus tenebatur, quidã Regis familiaris, Arnulfus de Turuassel, qui cum D. Hugone, ut prædiximus, in eodẽ prælio captus fuerat, qui suscepto uerbo, ad regem properat, legationis causam diligenter aperit. Cõuocato cœtu in principũ cõsistorio, præsente Soldano, & filijs eius, cõceptum uerbũ & cõpositionis formã proponit. Placet omnibus pacis tenor, & sufficere uidetur ad gloriam, & ad plenam pactorum inter regem & Calypham initorum fidem: ut ciuitas per deditionẽ in D. Regis transeat potestatem: & tam hi de hostibus, qui obsidione claudebant, quàm qui Syraconũ secuti, per Aegypti fines erãt dispersi, solutis quoque captiuis, quos de nostris trahebant in uinculis, suis etiã nihilominus receptis, de uniuersis Aegypti finibus compellantur exire. Sanat Soldanus cum uniuersis Aegyptiorum Satrapis pactum approbat, fœderis consonantiã libens amplectitur, dummodo hostis suspectissimus & regni ęmulus excludatur, sibi plenius dicit esse satisfactum. Tandem D. Hugo, suã exhibens præsentiam, uerbis hincinde tractatis, nouissimam manum, & placitum finem apposuit.

Resignatur regi ciuitas, & pax indicitur Alexandrinis. Caput XXXI.

INdicitur uoce præconia cohortibus singulis, & omnibus generaliter præliandi finis, & per legem edictalem ne Alexandrinis inferatur molestia interdicitur. Egrediuntur igitur concessa pace, lætantes, qui diuturna fuerant obsidione macerati, angustias quas pertulerant fastidientes, deambulationes tædij releuandi gratia, amant & appetũt liberiores. Inuenta etiã alimentorũ copia & cõmerciorũ libertate permissa, inedia tabefactorũ corporũ ruinam restaurare satagunt, & resocillare animas iam labantes. Iuuat agmina uidere parata, quæ paulo ante se horruerant & oderant: & eorum colloquijs perfrui, quos ante modicũ timuerant, periculorũ suorũ ministros & mortis procuratores. Nostri quoque nõ segnius urbẽ ingrediunt optatã, & liberis discursibus, uias, portus, mœnia lustrantes, diligẽter uidendo colligũt, unde ad propria reuersi, suis aliquãdo texere possint historias, & audientiũ animos gratis cõfabulationibus recreare. Huic splẽdidę ciuitati turris imminet miræ altitudinis, Pharos dicta: ad quã facibus accẽsis, & igne copioso, more sideris micantem, ignari locorũ, nocturnas nauigationes dirigũt. Nam Alexandria cęco mari, & periculoso nimis accessu, & uadis fallacibus aditur: quo antequam ingrediantur nauigantes, ignibus, qui cõtinuo fomite & sumptis publicis super eum nutriuntur, edocti imminentia uitant naufragia, & ad cursus se erigũt salutares. Super hanc uictorię signũ, D. Regis uexillũ erigit: & quod prius paucis innotuerat, fit omnib. signo contuito manifestũ. Quo uiso, qui cautius se habentes ad prima tracti fœderis uerba, nostris se cõmittere pertimuerãt, iam de pace facti certiores, unum præ omnibus admirantes, quod tantam ciuiũ multitudinem, tantamque aduenarum numerositatem, qui omnes ad tutelam ciuitatis fideliter operã ministrabant, tam modicus exercitus intra urbis mœnia facilẽ eo ercuerat, & ad ignominiosam iuxta libitum cõpulerant deditionem: uix enim de nostris equites erãt quingenti, peditum aut quatuor aut quinque millia: obsessorum autem qui arma poterant educere, supra quinquaginta millia.

Rex uictoria potitus, receptis suis uniuersis, ad propria reuertitur. Caput XXXII.

EGressus igitur Salahadinus ad D. regem, quousque iter ad redeundum arripuit, in castris mansit: dato sibi custode, qui eum tractaret honeste, & temerariorum ab eo propulsaret iniurias. At uerò Soldanus cum tubarum clangore, cum tympanis & choris, & omni genere musicorum instrumentorum, stipatus agminibus, præcurrente innumera apparitorum manu, uociferantibus armorum turmis per portas ciuitatis, cum triumpho tanquam uictor ingressus, terrore ciues concutit, hos damnat, illos absoluit: & delicta discutiẽs, potenter omnibus distribuit præmia meritorũ.

Tandem

Tandem in certa pecuniæ quantitate, ciuibus condemnatis, procuratores tributorū ordinat, uectigaliū & ciuilium functionum instituit exactores. Exacta itaq; infinita pecunia, fidelibus suis curam iniungens ciuitatis, in castra gloriosus se recepit. At uerò nostri ad reditum adspirantes, qui nauigio uenerant, sumptis ad iter necessarijs, naues conscendunt, & se flatibus committentes, ad propria cum gaudio reuertuntur. Rex quoq; incensis machinis, & compositis sarcinis, uersus Babylonē iter dirigit. Adiunctis ergo sibi quos ibi dimiserat, Soldano in sua administratione confirmato, exclusis hostibus, suis qui capti fuerāt receptis, duodecimo Cal. Septembris Ascalonem ingressus est, anno regni eius quarto. Ab incarnatione Domini uerò millesimo centesimo sexagesimo septimo.

LIBER VIGESIMVS.

Dominus Ernestus Cæsariensis episcopus, & Otto de sancto Amando regius pincerna, à Constantinopoli redeunt, uxorem futuram domino Regi secum ducentes. Rex in ecclesia Tyrensi coronatur, & uxorem ducit. Caput I.

INterea dominus Ernēstus, bonæ memoriæ, Cęsariensis Archiepiscopus: Otto quoq; de sancto Amando, tunc regius pincerna, procuratam tam prudenter quàm fideliter, domini Regis legatione, per quam missi fuerant, apud dominum Manuelē Imperatorem Constantinopolitanum, impetrato quod petierant post exactum biennium, nauigio redeuntes, domini Imperatoris Protosebasti filiam, domino Regi uxorem futuram ducentes, apud Tyrū applicuerant. Quo cognito, dominus Rex cum celeritate Tyrum peruenit, conuocatisq; ecclesiarum prælatis, & regni principibus, eandem Mariam regiæ unctionis & consecrationis munus adeptam, ipse quoq; habitu regio insignis, & aureo diademate laureatus, per manum domini patriarchæ Almarici, bonæ memoriæ, in ecclesia Tyrensium, debita magnificentia quarto Calend. Septembris uxorem duxit. Hic Iohānes Protosebasto, cuius filiam (ut diximus) Rex duxit, eiusdem domini Imperatoris ex fratre natu prior, ortus est nepos. Misit autem D. Imperator cum prædicta nepte sua, uiros illustres & magnificos, imperialis eminentiæ familiares, dominum Palæologum, & Manuelem Sebaston, consanguineū suum, cum multis alijs, qui magnifice eam domino Regi tradiderant, ut de iniunctis solennitatibus nihil sineret præteriri. Tyrensi autem ecclesiæ præerat, in qua hæc facta sunt, D. Fridericus, qui ex Acconensi ecclesia ad illam fuerat translatus. Hic triduo postquàm Rex in eadem ciuitate fuerat coronatus, & nuptias celebrauerat, præsente, et rogante domino Rege, & alijs multis honestis uiris, Archidiaconatum eiusdem ecclesiæ, unde dominus Vuillhelmus ad Acconensem ecclesiam fuerat uocatus, nobis liberaliter contulit.

Andronicus quidam Imperatoris consanguineus, dominam Theodoram, domini Balduini Regis uiduam, secum per terras hostium abduxit. Caput II.

PEridem tempus Andronicus quidam nobilis Græcus, & potens, D. Imperatoris Constantinopolitani consanguineus, de partibus Siciliæ aduenićs, cum multa militia, dum D. Rex adhuc in Aegypto detineretur, usq; ad eius aduentum apud nos moram fecit nobis consolatoriam, sed more serpentis in gremio, & muris, uipera malè remunerauit hospites suos: uerum esse docens, quod à Marone fuerat, Timeo Danaos & dona ferentes. Cui dominus Rex statim post reditum suum urbem dedit Berythensem: ad quam gratia uidendi ciuitatis, dum dominam Theodoram, domini Balduini regis uiduam, quæ urbē Acconensem nomine donationis propter nuptias possidebat, nepotis sui filiam, apud quem diu fuerat hospitatus, inuitasset, fraudulenter (ut dicitur) abduxit, & in terram hostium, Damascum prius, deinde in Persidem, fauente Noradino, abduxit.

Petracensis ecclesia & Hebronensis episcopis datis ordinantur: Stephanus Regis Siciliæ Cancellarius, & Panormitanæ ecclesiæ electus, in Syriam descendunt. Comes Neuernensis Vuilhelmus apud nos defungitur. Caput III.

EOdem anno nihil penè memoria dignum accidit, nisi quod circa quadragesimale tempus duæ ecclesiæ in regno susceptis episcopis ordinatæ sunt: quarum altera ab ingressu Latinorum in terram promissionis, Latinum non habuerunt pontificem. uidelicet Petracensis, quæ ultra Iordanem in finibus Moab sita est, secundę Arabiæ metropolis: altera uerò, Hebronensis uidelicet, ut dicitur, nunquam. sed tempore Græcorū prioratus fuerat, sicut & Bethleemitica fuisse dinoscitur ecclesia. Sed & Bethleemitica ob natiuitatis Dominicæ reuerentiā prius statim post sanctæ & Deo amabilis ciuitatis liberationem, tēpore D. Balduini Regis primi, cathedrali gaudere prærogatiua meruit. Hebronensis quoq; intuitu seruorū Dei, quorū memoria in benedictione est, Abraham uidelicet, Isaac, & Iacob, eadē tum dignitate primum meruit insigniri. Præficit̄ ergo Petracensi ecclesiæ, & secundæ Arabiæ metropolitanus efficitur dñs Guetricus, Canonicus regularis in templo Dñi: Hebronensi uerò, dominus Raynaldus, D. Fulcherij piæ recordationis Patriarchę nepos. Aestate igit̄ sequēte, uir nobilis D. Stephanus, D. Regis Siciliæ Cancellarius, & Panormitanæ electus ecclesiæ adolescens bonæ indolis, & egregius forma, D. Rotholdi Comitis de Parthio frater, agitantibus eum & aduersus eum conspiratis regionis illius principib. inuito Rege puero, & matre eius reniti non ualēte regno expulsus, cum paucis uix eorum euasit insidias, & ad nos nauigio peruenit: qui non multum postea ualida correptus ægritudine, mortuus est, & Hierosolymis in templi Domini capitulo honorificè sepultus est. Per idem quoq; tempus, D. Vuilhelmus Nemorēsis Comes, magnus princeps, nobilis & potens, de regno Francorū cum honesta militia Hierosolymam uenit, propositum habens, in seruitio Christianitatis contra hostes fidei nostræ, suis expensis militare: sed eius pia & honesta studia, mors immatura felicibus eius inuidens actibus, miserabiliter præuenit: nam subito & diuturno lāguore correptus post longas corporis molestias, in primo gratissimę iuuentutis flore, cum multis omnium suspirijs & gemitu uitam finiuit.

Imperatoris legati ad Regem accedunt, pacta quædam à domino Rege postulantes. Mittitur Tyrensis Archidiaconus, & pacta propositorum Imperatori complet Caput IIII.

EAdem æstate, Comes Alexāder de Grauina, & quidam Michael Hydrontinus, domini Imperatoris Constantinopolitani familiares ac legati, ad dominum regem, adhibitis quos rex de suis uerbis participes uoluit fieri, secretius conueniūt, uię causas exponunt, & super his omnibus scripta porrigunt imperialia. Summa autem legationis hæc erat: Senserat dominus Imperator, quod Aegypti regnum potens admodum hactenus, & opulentum ualde, in manus peruenerat debilium & effœminatorum: & quod finitimis populis in notitiā uenerat, tam dñi, quàm principū suorum impotentia, infirmitas & insufficientia. Vnde, quia uidebatur quòd non posset diù in statu se continere præsenti, quin ad gentes alienas, eius dominium & moderamen oporteret transire, cōcepit apud se, quòd auxilio D. Regis facilè posset illud in suam iurisdictionem recipere. Vnde super hoc prædictos miserat Legatos. Sunt nonnulli qui dicunt quod super eodem facto prius fuerat à D. Rege per nuncios & frequentes epistolas solicitatus, quod uerisimilius est, ut militaribus copijs, classe quoq; & impensis eum iuuaret, certas partes tum regni tum manubiarum sub interpositis conditionibus recepturus. Hac ergo gratia, memorati Legati regem adeuntes, firmatis conuentionibus ad placitam utrinq; consonantiā, adiunctus sum ego comes de Regio mandato, ut Regis & regni uniuersi consilium, cum eorum literis ad D. Imperatorem, properans deferrem: & pactis medijs, quale à me exigeretur, sub certa tamen forma, robur imponerem. Assumptis igitur præfatis D. Imperatoris apocrisarijs, qui apud Tripolim, ut eis Rex literis suis signauerat, nostrum p̄ręstolabantur aduētum, ad urbem Regiam profecti sumus. Detinebatur porrò eo temporis articulo Impera

tor in Seruia, quę regio montosa & nemoribus obsita, difficiles habens aditus, inter Dalmaciam & Hungariam & Illyricum media iacet, rebellantibus Seruijs, & confidentibus de introituum ad se angustijs, & de imperuio situ. Habent uetustę traditiones, hunc omnem populum, ex deportatis & deputatis exilio, qui in partibus illis ad secanda marmora, & effodienda metalla damnati fuerant, originem habuisse, & inde etiam nomen traxisse seruitutis. Est autem populus incultus, absque disciplina, montium & syluarum habitator, agriculturæ ignarus, gregibus & armentis copiosi, lacte, caseo, butyro & carnibus & melle, & cæteris uberius abundantes. Hi magistratus habent, quos Suppanos uocant, & D. Imperatori aliquando seruiunt: aliquando de montibus & syluis egredientes, omnem circa se regionem, ut sunt audaces & bellicosi uiri, depopulantur. Ob hæc ergo intolerabilia uicinis eorũ maleficia, ingressus erat ad eos in uirtute multa & innumera manu D. Imporator. Quibus subactis, & præcipuo eorum principe mancipato, redeunti D. Imperatori post mulriplices uiarum labores, in prouincia Pelagonia, in ciuitate quę uulgo dicitur Birtella, occurrimus, iuxta illam antiquã & Domini felicissimi & inuictissimi, & prudẽtis Augusti patriam, D. Iustiniani, ciuitatem uidelicet Iustinianam primam, quæ uulgo hodie dicitur Acreda: à D. Imperatore honorificè suscepti, benignè & Imperiali clemẽtia tractati, legationis & uię caussam, formamque pactorum diligẽter exposuimus: quæ omnia lęta mente suscipiens, & gratanter amplectens, quod præordinatum fuerat, approbant. Præbitis ergo corporaliter hinc inde iuramentis, eius auctoritate interposita, confirmata sunt quæ prius per nuncios fuerunt ordinata. Receptis ergo Imperialibus literis, pactorum formam ex integro continentibus & consummata fœliciter legatione, munificentissimè de more solito dimissi, Calendis Octobris iter ad reditum accipimus.

Rex in Aegyptum cum suis descendit, & contra fœderis formam, quam cum Aegyptijs pepegerat, eis bellum infert. Caput V.

INtereá statim post exitum nostrum, antequã reuerteremur ad propria, antequam de auxilio D. Imperatoris per nostram legationẽ certior fieret Rex, fama publica personuit, ut dicit̃, quod Sanar Soldanus Aegyptius, frequẽtes ad Noradinũ dirigebat legationes, & eius implorabat subsidium, dicens: Quod à pactis cum Rege initis uellet recedere, & quod inuitus cum inimico populo aliquo pacis fœdere iungeret: quod si de eius auxilio certus fieret, pacta frangeret, ab eo penitus recedens. Vnde Rex, ut dicitur, iusta indignatione motus, conuocato regno uniuerso, collectis equitum peditumque copijs, in Aegyptum festinat descendere. Sunt qui dicunt, prædicta omnia ficta fuisse, & quod Sanar Soldanus innocẽti, & nihil tale merẽti, pacta & conuentionum tenorem bona fide seruanti, contra phas & pium illatum sit bellum: sed ut factum tam notabile aliquam haberet excusationem, hic color uidetur quęsitus: unde & Dominum iustum, secretorũ & conscientiarum arbitrum, omnem nostris conatibus subtraxisse fauorem, asserunt, & prædictis moliminibus, iusticia uacuis, prosperos negasse successus. Caussam porrò & incentiuam huius mali, ut aiunt, ministrabat Gerbertus, cognomẽto Assalit, magister domus Hospitalis, quę est Hierosolymis, uir magnanimus, & quadã liberalitate donãdi ꝓfusus: tamẽ instabilis. Hic omnes eiusdem domus thesauros exponens, insuper & infinitæ quantitatis pecuniam, mutuam sumẽs, omnia militibus erogauit, quoscunque inuenire potuit sibi alliciẽs: unde prædictam domum tanta æris alieni mole grauauit, quod non erat spes solutũ iri. Ipse etiam postmodum desperans, officiumque suum deserens, & administrationi renuncians, in centum millibus aureorum dimisit domum obligatam. Ea tamen consideratione tot & tantas impendisse dicitur expensas, quod capta & subiugata Aegypto, Belbeis, quæ olim dicta est Pelusium, cum uniuerso territorio suo, iuris eiusdem domns, ex pacto prius cum rege initio, cederet in perpetuum. Fratres autem Militiæ templi, eidem se subdudcẽtes pacto, aut quia eis contra cõscientiam suam uidebatur: aut quia Magister, æmulæ domus, huius rei auctor, & priores uidebatur uires penitus ministrare: aut regem sequi negauerunt. Durũ enim uidebatur eis, regno amico, & de nostra fide pręsumenti, contra tenorem pactorum, & contra iuris religionem, immeritis & fidem seruantibus bellum indicere.

Obsidetur

Obſidetur ciuitas Belbeis, & expugnatur obſeſſa. Soldanus regem infinita promiſſa pecunia decipit. *Caput* VI.

ACcinctus igitur, & preliari inſtructus apparatu, regni uiribus conuocatis, anno regni eius quinto, menſe Octobri, deſcendit in Aegyptum: & tranſcurſa heremo, quæ media iacet, quaſi itinere dierum decem, Peluſium applicat, quam mox intra triduum uiolenter expugnat, expugnatamq; ferro aperit, & ſuos immittit incunctanter. Accidit autem hoc, tertio Nonas Nouembris. Capta igitur ciuitate, ciuibus eius ex parte maxima gladio peremptis, non parcitur ætati, aut ſexui: & qui mortem tum quocunq; caſu inueniebantur declinaſſe, iacturam libertatis, quæ honeſtis uiris omni genere mortis ſuſpectior, eſt, incurrentes, miſeræ ſeruituti ſubiugabãtur. Capti ſunt inter cæteros eiuſdem conditionis Mahatzam filius Soldani, & quidam eius nepos qui urbi præerant, exercitus illuc congregati tutamen habentes: effracta igitur ciuitate, irruentibus paſſim & ſine delectu cuneis, penitiores domiciliorũ penetrant aditus, reſerant penetralia, & eos qui mortem deliteſcendo effugiſſe uidebant̃, compeditos educentes, ignominiaſe ad mortem protrahunt: quos ętatis integrę & armorum potentes reperiunt, gladijs tranſuerberant. Vix ſenibus parcitur & paruis, & ſecundæ ſorti non plenius indulgetur. Facta ſunt deſiderabilia eorum hoſtium pręda, & quæq; ſpecioſa in ſortem, dum ſibi diuidunt ſpolia. His igit̃ rumoribus Sanar mente conſternatus, quid faciat ignorat, deliberat prout tempus & rerum & arcto poſitarum patiebatur anguſtia, an muneribus tẽter Regem expugnare, & indignationem eius data emolliat pecunia: an finitimos ſuperſtitionis ſuæ principes, ad ſui auxilium precibus, precioq; ſollicitet: tandem placet, utrunque maturata prouiſione tentare. Miſſa ergo legatione ad Noradinum, implorat ſubſidium, & impetrat imploratum: uocato enim Syracono, cuius ſæpius fecimus mentionem partem exercitus, & nobilium ſuorũ partẽ nõ modicã cumſatrapis qui partẽ ſollicitudinis portarẽt, tradit: ſumptisq; alimentis ad iter neceſſarijs, & camelis, ad deuehenda onera ſufficientibus, eos in Aegyptum dirigit.

Expugnata urbe Belbeis, Soldanus Regem infinita pecunia promiſſa, decipit. *Caput* VII.

REx interim euerſa Peluſio, cum uniuerſis agminibus uerſus Cahere cohortes dirigit, ſed lento nimis gradu, uix unius iter diei decem diebus conficiens: tandẽq; ante urbem caſtrametatus, machinas parat, crates erigit, & cætera ad tales uſus profutura diſponit. Videntur quæ foris ſtruuntur promittere impetus proximè futuros, & obſeſſis incutere formidinem, & quandã mortis imaginem intentare. Qui autem facta illius arcana norunt, huius cauſſam fuiſſe aſſerunt, quod Soldanus interea, aduenientis exercitus terrore concuſſus, prolixiores deliberandi haberet inducias, & pro commouendo exercitu pecuniam paciſceretur: tota enim illuc properabat intentio regis, ut à Soldono pecuniam emungeret: malebat enim precio redemptus abire quàm urbes, ſicut de Peluſio contigerat, popularibus ad rapinam exponere, ſicut manifeſtius infrà dicetur. Soldanus uerò interea per ſuos et regis familiares omnem prętentat aditum, omnem explorat ſubintrandi uiam: tandem regis animũ pecuniarum cupidum, promiſſionibus eneruat, infinitam ſpõdet pecuniam, quam uix uniuerſum regnum, corraſis undiq; copijs perſoluere poſſet. Promittit enim, ut aiunt, aureorum uigeſies centena millia, ut redditis ſibi filio ac nepote, amotisq; expeditionibus, rediret ad propria. Hoc autem, ut poſtea patuit, non eo moliebatur intuitu, ut promiſſionum ſumma ſpes eſſet, aliquando ſolutum iri: ſed ne ſubitò incurſu accedeus ad Cahere, imparatũ immunitumq; reperiens, repentinis eruptionibus expugnaret, quod proculdubio, ut conſtanter aſſerunt, qui interfuerunt: ſi citatis itineribus capta Peluſio, deiectis adhuc & ſtupidis à recenti clade, & inſperata tantæ urbis calamitate, Aegypriorum animis, illuc noſter perueniſſet exercitus, accidiſſet. Veriſimile enim uidetur, quod uiri molles & effœminati, delicijs à multo retro tempore dediti, rerum militarium expertes, adhuc fumante uicinæ urbis incendio, & innumero ſuorum interitu conſternatus, ſibi timentes, quod alijs uidebant cõtigiſſe, nec inde animos uel uires habuiſſe reſiſtendi.

Cahete quinqꝫ aut ſex diſtat miliaribus, pene continuus & pro cuiuſqꝫ ętate erat interpretum & nunciorum diſcurſus. Dum igitur quaſi ſuccedentes ſibi ad Regem Soldanus dirigit legationes, & quàm ſedulus ſit in colligenda pecunia ſignificat, orat etiam ne morem cauſſetur, ſed patienter expectet. Monet etiam & conſulit, ne propius accedendo, Calypham uel populum de contracto pacis fœdere, plenius confidentem, deterreat: ſubitò futurum, ut cenſu tradito, fœlicibus auſpicijs redire ualeat. Dumqꝫ huiuſmodi quaſi deluſorijs pręſtigijs noſtros deludit apparatus, & recta perſuadentium conſilia, & ſalubriores monitus potiora ſuggerentium euacuat: ecce rumor inſonuit quòd Syraconus aduenic̃s, innumeram Turcorum ſecum traheret multitudinem: quo comperto ſolutis caſtris, compoſitiſqꝫ ſarcinis, Rex Peluſium redit. Vbi ſumptis ad iter uictualibus, relictis qui ciuitatem tuerentur, tam equitum quàm peditum copijs, octauo Calendas Ianuarias, Syracono in ſolitudinem obuiam exit: cumqꝫ iam aliquantulum eſſet in heremo proceſſum, ſignificatur Regi per exploratores locorum gnaros, & quibus erat fides habenda, quod Syraconus cum ſuis legionibus iam tranſierat. Hic iam opus erat nouo conſilio. Nam duplicatis hoſtium uiribus, non erat tutum, diuturniorem moram facere. Mora enim enorme ſecum trahebat periculum: nam neqꝫ eum eis ſane tutum uidebatur conſerere, nec Soldanus de cætero pactorum finibus ſtare uolebat, nec nos eum ad legem placitorum obſeruandam compellere poteramus. Ad hoc enim de induſtria, & ſtudioſe dilatorijs ambagibus uidebatur rem protraxiſſe, ut ſic Turcis ſuperuenie͂tibus exire compelleretur. Redeunt igitur noſtri Peluſium, ibiqꝫ recepta parte exercitus, quæ ad urbis illius tuitionem relicta fuerat, altera poſt Calendas Ianuarias die, ordinatis agminibus, redeundi in Syriam iter arripiunt.

Syraconus Aegyptum occupat, Soldanum interficit, & ipſe paulo pòſt uita defungitur. Caput XI.

PORrò Syraconus uidens temporum opportunitatem uotis ſuis cõſonare, & rege abſcedente, non eſſe quippiam quod eius deſiderijs præſter impedimentum, quod prius conceperat, mandat effectui. Caſtra igitur locat ante Cahere: & quaſi pacificus eſſet eius introitus, pacienter per aliquot dies ſuſtinet, tanquam uir prudentiſſimus, nihil ſpirans aſperum, nihil prætendens amarum, uerſutia qua plurimum callebat, celans propoſitum. Egrediebatur ad eum Sanar Soldanus in caſtra quotidie, cum multa gloria & maximo comitatu, & impenſo cotidianæ uiſitationis officio, & deuotæ ſalutationis affatu, datis etiam muneribus, reuertebat̃. Iamqꝫ proſperi ingreſſus & regreſſus aſſiduitas, ſecuritatem uidebatur polliceri: & quòd heri & nudiuſtertius cum reuerentia fuerat ſuſceptus, conſuetudinem inducebat fidentiorem. Securum igitur & nimis de Turcorũ fide præſumentem, ſceleris miniſter præuenit, occultè ſuis præcipit, quod dum die ſeque͂te, ſummo mane, quaſi deambulaturus ad aquas egreditur, ea hora qua Soldanus uiſitationis conſuetudinem faciens, uenientem confoderẽt. Sanar uerò, diei parte ſolita, ut cõſuetæ uiſitationis & debitę ſalutationis dependat alloquium, egreditur ad caſtra: cui occurrentes mortis eius miniſtri, executioni mancipãt, quod fuerat imperatum. Deiectum enim ad terram, capite minuunt, & gladijs obtruncant. Quod uidentes eius filij, citatis equis in Cahere ſe recipientes ante Calypham conſternati, genibus prouoluti pro uita ſupplicant. Quibus ille dicitur reſpondiſſe, ea conditione de uita ſperandũ, ſi nihil occultè eum Turcis molirentur: qui pactorum formam ſtatim uiolantes, clàm per internũcios cœperunt cum Syracono de pace tractare: quod audiens Calypha, utrunqꝫ iuſſit gladio interire. Sic ergo rege abeũte, Sanar de medio ſublato, Syraconus uotis ſatisfacit ſuis, regnũ occupat. Et ingreſſus ad Calypham, reuerentiam impendit debitam. Ipſe quoqꝫ uerſa uice plurimũ honoratus, dignitate & officio Soldanatus inſignitur: & gladij recipiens poteſtatem, Aegyptum ſibi uendicat uniuerſam. O cæca hominum cupiditas, & omni crimine maior, ô nefanda cupidæ mentis & inſatiabilis animi rabies: ecce à quàm quieto & tranquillo penitus ſtatu, in quàm turbulentum & anxietatibus plenum nos deiecit immoderatus habendi amor. Aegypti copiæ, opulentiarum immenſitas, no-

ftris ufibus famulabantur: ex ea parte noftrum regnum tuta habebat latera, non erat quem ab Auftro formidaremus. Mare uolentibus nobis adire, uias præftabat pacatiores: noftri quoque negotiationis & commercionis gratia, fine formidine, bonis conditionibus in Aegypti fines poterāt introire. Ipfi quoque uerfa uice, peregrinas inferentes diuitias, commercia noftris incognita fecum trahētes, utilitati fimul et honori nobis erant, dum ad nos ingrediuntur. Præterea cenfus annui immenfa prçftatio, tam fifco regio, quàm domefticis fingulorum peculijs uires prçftabat, inferebat incrementum. At nunc uice uerfa, cuncta calculum funt fortita deteriorem, mutatus eft color optimus, & uerfa eft in luctum cithara noftra. Quocunque me uertam, fufpectas inuenio partes. Mare portus negat aditus, omnis uicina per circuitum regio hoftibus paret, & in noftram fe accingunt perniciem regna cōtermina. Hæc omnia hominis unius inuexit cupiditas, & auaritia radix omnium uitiorum noftra obnubilauit data diuinitus ferena. Sed ad hiftoriam redeamus.

Salahadinus Syraconis ex fratre nepos, defuncto fuccedit, & regnum Aegypti obtinet. Caput XII.

MOrtuo Soldano & filijs eius, quibus cō tra pietatis formam, necis uidelicet caufas prçbuimus, Syraconus uoti compos obtinuit principatū. uerùm hoc fucceffu non diu eft lætatus. nam uix anno potitus eft imperio, rebus humanis eximitur. Cui fucceffit Salahadinus fratris eius Negemedini filius, uir acris ingenij, ftrenuus, et fupra modum liberalis. Hic primis aufpicijs fui principatus ad Calypham dominum fuum, ut folitam illi exhiberet reuerentiam, ingreffus, claua quā geftabat in manibus, dicitur eum ad terram proftratum, occidiffe, omnemque eius gladio tranfuerberaffe progeniem, ut ad nullum fuperiorem habens refpectum, fibi & Calypha & Soldanus effet. timebat enim, ut ad fe ingredientem aliquando, quia iam Turci populo inuifi habebantur, iugulari præciperet. Peremit ergo eum, & fibi more domini nihil tale uerenti mortem intulit, quam eidem ille, ut dicitur, parabat intentare. Mortuo igitur Calypha, regiam gazam & thefauros & cuncta illius domus defiderabilia, pro libero diripiens arbitrio, cuncta liberaliter nimis, militibus erogauit, ita ut intra paucos dies euacuatis ueftiarijs, ipfe mutuam fumens pecuniam, graui pondere fe obligaret æris alieni. Non defuerunt tamen, ut dicitur, qui de filijs Calyphæ occultè quofdam eriperent, ea intētione, ut reddita Agyptijs aliquando regni adminiftratione, non deeffet qui prçdecefforibus fuis, nominis, dignitatis & fanguinis hæres exifteret.

Dominus Bernhardus Monafterij montis Thabor, Abbas, Liddenfi ecclefiæ præficitur. Dominus Fridericus Tyrenfis Archiepifcopus ab Occidentalibus principibus petiturus auxilium, ad partes dirigitur occiduas. Caput XIII.

DOmino Rege in regnum reuerfo, nihil memoria dignum prima illius anni parte geftum eft, nifi quòd defuncto Raynero, bonç memoriç Liddenfi epifcopo, Bernhardus Abbas ecclefiæ montis Thabor, in eadem ecclefia inthronizatus eft. Vere tamen fequente, quod erat fexti anni domini Amalrici initium, uidentes regni prudentiores, quòd ui fubiugata Turcis Aegypto, plurimum nobis deceflerat, & multo deterior facta erat noftra conditio: nam uiolentiffimus hoftis nofter, Noradinus per mare poterat claffe numerofa ex Aegypto proficifcente, regnum noftrum arctare, non modicum, & quamlibet ex maritimis urbibus utroque uallare exercitu. Et quod formidabilius erat peregrinis ad nos tranfitū impedire aut negare penitus, confulunt opus effe, ut de prçlatis ecclefiarum uiri uenerabiles, prudentes & eloquentia prçditi, ad occidentis principes dirigentur, qui doceant & diligenter infinuant regni prcffuras importabiles. Et populi Chriftiani afflictionem, & cafus afperos fratribus imminentes. Electi funt ergo de communi confilio in opus minifterij huius dominus Patriarcha, dominus Erneftus Cæfarienfis archiepifcopus, dominus Guilhelmus Acconenfis epifcopus: fumptisque tam domini Regis, quàm uniuerforum epifcoporum literis, ad D. Fridericum Romanorum Imperatorem, ad D. Ludouicū Francorū regem, ad D. Henricum regem Anglorum, ad D. Vuilhelmum Siciliç regem: ad Comites quoque nobiles & inclytos Philippum Flandrenfem, Henricum Trecenfem, Theobaldū Carnotenfem, et ad reliquos occidentalium partium principes, nauem confcendunt.

Sed

Sed subitò sequenti nocte oborta tẽpestate maxima, naue quassata, fractis remigijs, malis depositis plurimum turbati: post triduum uix euadentes naufragium, reuersi sunt. Successit eis in eadẽ legatione dominus Fredericus Tyrensis Archiepiscopus, multa precum domini Regis & principum deuictus instantia: ducens secum dominum Ioannem Paneadensem episcopum, eiusdem ecclesię suffraganium. Qui melioribus auspicijs nauem ingressi, feliciter ad optatum portum nauigauerunt: parum tamen in negotio quod eis iniunctum fuerat, proficientes. Nam prædictus postquam in Franciam peruenit, statim apud Parisios ultimum clausit diem. Dominus uerò Archiepiscopus completo biennio, omnino uacuus reuersus est.

Imperator Constantinopolitanus pactis uolens satisfacere, classem in Syriam dirigit, & quosdam de suis principibus. Caput XIIII.

TRansc ursa illa æstate, absq; factis memorabilibus, circa primi autumni sequentis initia, fidei memor, & pacta memoriter tenens, quæ cum domino Rege per nostram mediationẽ, & per interpositũ studiũ dominus Imperator firmauerat, classem dirigit promissam, in eo facto plurimum cõmendabilis: nam imperiali magnificentia pactorum legem plenius interpretatus est, promissum enim uberiore cumulauit solutione. Erant sane in præfato exercitu, naues longæ, rostratæ, geminis remorum ruderibus instructæ, bellicis usibus habiliores, quæ uulgo galeæ dicuntur, cẽtum quinquaginta. Item his maiores ad deportãdos equos deputatæ, ostia habentes in puppibus, ad inducẽdos educẽdosq; eos patenter: pontibus etiã quibus ad ingressum & egressum tam equorũ quàm hominũ procurabatur cõmoditas, cõmnnitę sexaginta. Item harum maxime, quæ dromones dicuntur, alimentis uarij generis armisq; multiplicibus, machinis quoq; & tormentis bellicis usq; ad summũ refectæ, decem aut duodecim. Misit autẽ cum classe de suis principibus Megelducas cõsanguineum suũ, quem uniuersis præfecit: quendamq; alium Mauresiũ nomine, sibi ualde familiarẽ, de cuius experientia (sicut postea plenius patuit) plurimum cõfidebat: nam eundem postmodum uniuersis suo præfecit imperio. Comitem quoq; Alexandrum de Conuersana, nobilem de Apulia uirũ: quem ob insignem fidem, & multam erga se deuotionẽ. dominus Imperator habebat acceptum. His curam sui committens exercitus, in nostrũ dirigit Orientem: qui prospera usi nauigatione, circa finem Septẽbris portũ ingrediũ Tyrensem. Inde Accon profecti, inter fluuium & portũ placida statione componũt.

Rex in Aegyptum descendit cum suis expeditionibus: Græcis quoq; tam nauigio quàm per terras eum sequentibus. Caput XV.

ANno igitur ab incarnatione Dñi millesimo centesimo sexagesimo nono, à liberatione uerò urbis sexagesimo octauo, regni uerò domini Amalrici anno sexto Idib. Octobris: compositis regni negocijs, relicta etiam militia, quæ in regis absentia ab insidijs & incursionibus Noradini, quam circa partes Damascẽas commorantem reliquerat, utregnũ tueretur: congregatus uniuersus exercitus tam Latinorũ quàm Græcorum apud Ascalonam, classe iam à portu Acconensi per dies aliquot egressa, & iter contra fines Aegyptios agentes, XVII Cal. Septembris ab urbe prædicta egredientes, per mãsiones competentes, ubi nẽ aquarũ deesset commoditas, & peditum phalanges supra uires grauarentur, itineribus moderatis, Pharamiam urbẽ antiquissimam, nona demum die perueniunt. Mediam autem hanc uiam, maritimam oram sequi uolẽtibus, fortuitus quidã casus reddiderat productiorẽ. Euictis namq; uerbere assueto, & penè continuo assultu quibusdã arenarum aggeribus, qui medij inter planiora quædã loca & fretum uicinum interponebantur, mare uiolenter fractis obicibus, uiã sibi affecerat, & liberum sibi introitum ad illam ulteriorem uendicauerat planiciem. Quo licentia influens liberiore stagnũ effecerat ore quidem angusto, sed intus campos obtinẽs patentiores. Vbi ab illa die marinis influxionibus tanta solet piscium includi multitudo, ut nõ solum finitimis, uerum etiam remotis urbibus uberiores & inauditas præstet cõmoditates. Occupatis igit̃ solo restagnãte locis mari uicinioribus, uolẽtibus secus æquora trãsire, & in Aegyptũ descẽdere, obiectũ est dispendiũ, quod stagnũ circuire, & miliaribus X uel eo amplius digredi, anteq; ad littus iterũ

redeatur,quadã necessitate compellat. Hoc autem gratia miraculi, & de nouo factæ irruptionis interseruimus, & quod pars solitudinis prius obnoxia solis ardoribus nunc subiecta fluctibus, natantium facta familiaris nauigijs, patens piscatorum implet retia,& preter solitum facta fœcundior,fructus reddit incognitos. Pharamia uero,unde supra fecimus mentionem,ciuitas deserta,olim multo frequentata habitatore,iuxta primum Nili ostium, quo marinis excipitur fluctibus, sita est, quod uulgò Carabes dicitur,heremo iuncta inter fluuium,mare, & solitudinem posita: distat tamen ab ostio fluminis miliaribus tribus:ad quam nostri peruenientes, classem nostrã reperiunt aduenisse. Vbi aptatis nauibus cum remige necessario,uniuersus in ulteriorem ripam deportatur exercitus. Relinquentes igitur à læua Tapium,eximiam olim metropolim,nunc autem paruissimi ad instar redactam oppidi,inter loca palustria & maris littus uiam carpentes mediam,quasi miliaribus uiginti,duobus dieb. Damiatam perueniunt.

Rex Damiatam obsidet: & in eius expugnatione tam Latinorum quàm Græcorum inutiliter desudat exercitus. Caput XVI.

EST autem Damiata inter Aegypti metropoles antiqua & nobilis plurimũ, secus ripam Nili sita citeriorem,ubi secundo ostio prædictus fluuius mare ingreditur, inter fluminis alueum & mare,situ ualde cõmodo posita:à mari tamen, quasi miliario distans:ad quam sexto Calend. Nouembris noster perueniens exercitus,inter urbem & mare castrametati,classem expectantes,quę maris inclementia et uentorũ aduersis flatibus detinebatũ:quę post triduum,pacata maris unda,& uennis usa secundis alueum amnis ingressa, inter ciuitatẽ & mare secus ripam placida se statione locauit. Porrò in ulteriore fluminis ripa erat turris singulariter erecta, armatis sufficienter ad sui præsidium munita. Ab hac usq; ad ciuitatem cathena protendebatur ferrea, quæ nostris maximum dabat impedimentum, ita ut ad superiora nullus omnino pateret transitus. Ad eos de superioribus à Babylonia & Cahere libere & absq; impedimento poterant naues quælibet introire. Classe igitur composita, nostri quoq; pomeria quæ inter castra et urbem media iacebant,transeuntes,urbi uiciniora figunt tentoria, unde liber ad mœnia erat discursus. Vbi dum per triduum assultus differunt, experimento discunt, quàm uerum sit illud, Nocuit differre paratis. Aduenientes enim de superioribus Aegypti partibus, Turcorum infinitæ multitudines, & armatis onustæ naues,nostris uidentibus,nec impedire ualentibus,urbem,prius pene uacuam,replebant. Et quam primo accessu uix primos impetus sustinere posse iudicauerant,nunc nõ nisi machinis & tormentis bellicis expugnandam asserunt. Eligunt ergo artifices, & pro uotis subiecta materia,sumptu numerosiore & labore maximo erigitur castellum mirę altitudinis,septem habens solia,unde ciuitas tota uideri poterat. Cõstruũtur & aliæ uarij generis machinæ quædam,quibus magnis molaribus cædantur mœnia:quædã,quib.quasi caueis occultis, fossores muros urbis suffodiãt,& subterrancis meatib. suffossos cõpellãt ad ruinã. Fabrefactis interim machinis, & per itinera complananda secus murum collocatis,qui in castello erant urbanos sagittis,saxis pugillaribus & armis,qualia furor & loci angustię ministrabat,urgebant cum instantia. Qui uerò sub iaculatorijs tormentis,missis molaribus, certatim mœnia, & iuncta mœnibus domicilia deijcere adoriuntur. Hoc uidentes oppidani, ut artem arte deludant, & nostris moliminibus eadem subtilitate obuient,è regione nostri castellum educũt in sublime, armatos imponunt,qui nostris renitantur à pari & eis æquipollenti conatu respondeant. Tormenta nihilominus tormentis obijciunt,& ad nostra confringẽda argumentis quibus poterant tota sollicitudine se suspendunt. Fiunt aũt ad sui tuitionẽ solertes,& ingeniũ à necessitate uires sumit. Quiq; prius arbitrabãtur se ad hoc nõ sufficere,necessitatis pressi articulo,uias inueniũt prius incognitas,& ad propriæ salutis tutelã fiũt ex obtusis subtiliores. Ibi erat experimẽto cognoscere, q̃ uerũ sit illud prouerbialiter dictũ:Miserisq; uenit solertia rebus. Nostri uerò cũ instare acrius debuissent,timide gelideq; cœperũt cuncta ministrare: erãt q fraudi,erãt & qui incuriæ & negligẽtię imputarẽt. Ibi profectò patuit statim, nostros aut minus experiẽtiæ

habuisse,

habuisse, aut à solita defecisse prudētia, aut exercitus moderatores malitiosè uersatos: cū castellū quod erectū fuerat, per loca cliuosa & penè inuia muris applicari iusserūt. Nā cùm esset in eadē parte ciuitatis mœnia in multis locis humiliora et infirma nimis, et loca multis assultib. & expugnationib. facilius peruia, castellū erexerūt in ea parte ciuitatis, quę firmior & magis munita habebat. & ubi cū tanta difficultate mœnibus est applicatū, quāta alibi nusquā occurrisset: nec ibi ciuib. quicq̧ inferebat molestiæ, aut eorum ædificijs, sed solū basilicæ sanctæ Dei genitricis, quæ iuxta muros sita est. Illud sanè nihil habet ambigui, quia de malitia Græcorū processerit, quod primo nostrorum aduentu dilata est urbis impugnatio: nam uacuam reperientes eam, dum nō nisi domesticos haberet suos, uiros imbelles, effœminatos, præliorum ignaros, si pro debito animosius institissent, primis congressionibus eam occupassent uiolenter. Cōcessæ namq̧ feriæ, tantum uirium obsessis intulerunt, tantamq̧ medio tempore uirorum fortium & egregiè armatorum accessit numerositas, ut non solum intra mœnia, sed etiam in campestribus nostrorum impetus possent sustinere.

Oritur in castris fames, & nostra classis penè tota incenditur: tandem soluitur obsidio, opera consumpta inutiliter. Caput XVII.

Accessit præterea miserabile quiddam, quod omnis illa Græcorum quę uenerat in classe multitudo, tanta cœpit inopia alimentorum laborare, ut omnino panis eis omnibus deficeret, nec ciborum quippiam apud eos inueniretur. Cędebatur ad usus uarios sylua palmarū castris contermina: deiectis certatim ad terram arboribus, in summo earū, unde rami habent originem, Græci fame laborantes, quærebant summo studio quandam teneritudinem, unde ramis humor uitalis ministratur, esui quodammodo habilem: unde suam, licet miserè, consolabantur esuriē. Quęrendi uictus artem fames auxerat, & uentris appetitus rugientis solertiam induxerat ampliorem. Hoc sane per dies aliquot edulio uitam misere protrahentes, famem laborabant depellere. Quibusdā tamen, qui non erant penitus alimonia destituti, auellanæ passæ, et siccæ castaneæ contra famis importunitatem solatia ministrabant. Nostris autem panis, & uarij generis alimentorum nō deerat sufficientia: sed cogitantes de crastino, sacculis parcebant, timentes ne si ipsi cibos non habentibus, incaute diuiderent, aliquādo & ipsis deficeret. Iterum & de mora incerti, tempus prolixum habebant suspectū. Præterea tanta imbrium abundantia, tanta pluuiarum intemperies per idem tempus incubuit, ut neq̧ tugurijs pauperes, nec papilionibus diuites atte qualibet arcere possent stillicidia, imò nymborum abundantiam. Vallo igitur cingentes tentoria, ut illuc pluuiarum deflueret impetus, uix in tuto se poterant collocare. Accidit quoque per eosdem dies grande nimis infortunium. Nam cùm galeas, & cęteras diuersi generis naues, à mari eductas, in fluminis alueum introduxissent, & iuxta ciuitatem tuta, ut uidebatur, statione ordinassent: uidentes oppidani quod uentus à superioribus descēderet, & quasi Nili fluenta sequeretur aliquantulum uehementius, quod conceperāt, in opus trahere nituntur. Accipiētes enim mediæ quantitatis cymbam, lignis aridis, pice & liquamine, & omnibus his quæ solent ignibus incentiuum ministrare, eā usq̧ ad summum eius replentes, ignem subijciunt: & accensam, in classem nostram, flamine eam gratis deferente, dirigunt: sed & aderant Austri flatus, qui suppositis ignibus, ministrarent irritamētum, sumpta occasione ex subiecta materia. Descendens igitur incensa nauicula in classem, reperiensq̧ eam quasi contiguam, transire nō ualens, hæsit inter rates: præbitoq̧ quod gestabat incendio, sex ex rostratis nauibus, quas galeas uocant, usq̧ in fauillas exussit, uniuersamq̧ classem ignis inualescens penitus occupasset, nisi domini Regis sollicitudo, qui comperto incendio, nudis adhuc pedibus, equum uelociter conscendens, nautas ad resistendum ignibus, manu, multisq̧ clamoribus excitasset. Diuidentes itaq̧ eas abinuicem, latè uagantis incendij furorem declinabant. Sic uerò quæ uicini ardore incendij conflagrare cœperant, ignis fomitē, uel in fauilla, uel alio modo secum trahentes, beneficio fluminis, & uicinarum asperginе aquarum, remediū consequebantur. Fiebant præterea, sed diebus interpolatis, in urbem assultus, in quibus, secūdum hoc quod bellorum dubius solet esse euentus, nunc

nunc nostri, nunc hostes deteriorem calculum reportabant: frequentius tamen nostri pugnandi occasionem ministrabāt. Nam hostes raro nisi lacessiti, ad congressum prouocabant: nonnunquam tamen per adulterinam portam, quæ Græcorum respiciebat castra, in eos irruptiones subitas faciebant oppidani, nescimus qua fiducia adducti, aut quod nostris eos audierant naturaliter inualidiores, aut quia fame periclitantes, ad sustinendos impetus minus reputabant idoneos. Eorum tamen magistratus Megalducas, & alij uiriliter & satis strenuè, quoties opus erat, in acie decertabāt, Vnde eorum exemplo inferiores animati, plerunque etiam supra solitum & instabant acrius, & animosius resistebant. Augebantur porrò ciuibus tam per terras quàm nauigio turbæ militares, ut iam de cętero nostris magnis essent formidini, qui intra mœnia tenebantur, quàm molestiæ aliquid pati qui dicebantur obsessi, uiderentur. Murmur ergo iam serpebat in populo, & erat omnium pene una sententia, nostros operam inutiliter consumere, irata diuinitate hoc opus cœpisse: tutius esse redire ad propria, quàm in Aegypto fame tabescere, uel hostiū gladijs deputari. Mediantibus ergo nostris, & de satrapis Turcorum nonnullis, & maxime quodam eorum principe, fideliter operam dante, Ieuelino uidelicet, consentientibus in idipsum Gręcis, occultis quibusdam conditionibus fœdus initur, mox uoce præconia pax indicitur.

Reuocatis expeditionibus, Rex ad propria reuertitur. Græcorum classis in redeundo pene tota deperit, sinistros acta flatibus. Caput XVIII.

EGrediuntur ergo tam de ciuibus, quàm de his qui in eorum subsidium uenerāt, ad nostrorum castra, pro libero arbitrio: nostris quoque uolentibus urbem introire, liber introitus & egressus sine difficultate patebat. Hic tandem mutuorum data facultas commercium, & quod cuique libitum erat emere uel permutare, facta est licentia. Sic ergo quasi per triduum nostri communi cum hostibus usu rerum uenalium foro, ad iter se accingunt. Depositis igitur machinis, & igne succensis, qui terrestri uenerant itinere, dominum Regem secuti, eadem qua uenerant uia in Syriam reuertentes maturatis gressibus, duodecimo Calend. Ianuarias Ascalonem peruenerunt. Dominus uerò Rex gratia uicinæ festiuitatis, Accon properanter in uigilia natiuitatis Dominicæ, eandem attigit ciuitatem. Qui autem nauigio uenerant, omine sinistro & infaustis auibus naues conscenderunt: nam statim in primo obeundi itineris initio, exorta subito ualidissima tempestate, fretorum experti insuperabilem malitiam, confractis nauibus, & collisis ad littora, omnes pene passi sunt naufragium. Sic itaque de tāta classe, quę ad nos descenderat, tam de maioribus, quàm de minoribus, paucæ naues reseruatæ sunt incolumes, & quæ ad redeundum ex seipsis præstarent habilitatē Infecto igitur negocio, omni tamen diligentia, qua compleri debebant, à nuncijs domini Imperatoris impensa, & debita sollicitudine procurandis negotijs exhibita, domum redeunt, deiecti animo, fati aduersitate consternati: timentes, ne sibi pręter meritum Imperialis excellentia sinistrum imputaret euentum: & quod casus ineuitabilis attulerat, ira accēsus eorum dominus, indebite eorum abscriberet aut malitiæ, aut neglectui. Meminimus tamen, post reditum nostrū, tam à domino rege, quàm à quibusdam regni princibipus, sollicitē & diligenter quæsiuisse, quænam causa fuerit, quod tantus exercitus, tantorum principum studio procuratus, ita in proposito defecerit. Nam nos eo anno, familiaribus tracti negotijs, & domini Archiepiscopi nostri declinantes indignationem immeritam, ad ecclesiam nos contuleramus Romanam: reuersi autem, prædictæ quæstionis solutionem quærentes, uarijs multorum relationibus de rei ueritate cupiebamus edoceri Nam longe à spe nostra dicebatur accidisse, quàm sollicitudine nostra nos trahente, hoc omnino scripto mandare iam conceperamus. Inuenimus Gręcos etiam in prædicto negotio, non sine culpa fuisse. Nam cùm pecuniam ad alendum tantum exercitum sufficientem, se missurum firmissime promisisset dominus Imperator, in ea parte est sermo eius inuētus, minus soliditatis habuisse. Ex qno enim in Aegyptum descenderant eius Archontes, ubi etiam alijs indigentibus, de Imperiali magnificentia subuenire debuissent, cœperunt ipse primitus indigere, & mutuam quærere pecuniam, unde suis legionibus tam ad uictum quàm ad stipendia prouiderent, & nemo illis dabat.

Terræmotus maximus pene totum concutit Orientem, & urbes deijcit antiquissimas. Caput XIX.

AEstate uerò sequente, anno uidelicet domini Regis Amalrici septimo, mense Iunio, tantus, tamq; uehemens circa partes Orientales terræmotus factus est, quãtus qualisq; memoria seculi presentis hominum nunquam legitur accidisse. Hic uniuersi Orientalis tractus urbes, antiquissimas & munitissimas, funditus diruens, habitatores earum ruina inuoluens, ædificiorum fastus contriuit, ita ut ad exiguam redigeret paucitatem. Non erat usque ad extremum terre locus quem familiaris iactura, dolorq; domesticus nõ augeret: ubiq; luctus ubiq; funebria tractabant. Inter quas & puinciarũ nostrarũ, Syrie & Phœnicis urbes quam maximas, & serie seculorum antiquitate nobiles, solotenus deiecte. In Cœlesyria multarum prouinciarum metropolim, olimq; multorum moderatricẽ regnorum Antiochiam, cum populo in ea commorante, strauit funditus: mœnia, & in eorum circuitu turres ualidissimas, incomparabilis soliditatis opera, ecclesias, & quælibet edificia tanto subuertit impetu, quod usq; hodie ecclesiæ sumptibus immensis, & multis laboribus, continua sollicitudine, & indefesso studio uix possunt saltem ad statum mediocrem reparari. Ceciderunt in eadem prouincia urbes egregiæ de maritimis quædam, Gabulum & Laodicea: de mediterraneis uerò, licet ab hostibus detinerentur, Nerea, quæ alio nomine dicitur Alapia, Cæsar, Hamum, Emissa, & aliæ multæ: municipiorum autem non erat numerus. In Phœnice autem, Tripolis, ciuitas nobilis & populosa, tertio Calendas Iulij, tanto terræmotus impetu circa primam diei horam subitò concussa est, ut uix uni de omnibus, qui intra eius ambitũ reperti sunt, salutis uia pateret. Facta est tota ciuitas quasi agger lapidum, & oppressorum ciuium tumulus, & sepulchrum publicum. Sed & Tyri, quæ est eidem prouinciæ metropolis, terremotus uiolentior, absque tamen ciuium periculo, turres quasdam tamen robustissimas, deiecit. Inueniebãtur tam apud nos quàm apud hostes oppida semiruta, & insidijs hostium latè patentia. Sed dum quisq; districti iudicis iram sibi metuit, alium molestare pertimescit. Sufficit cuiq; dolor suus, & dum quemlibet cura frangit domestica, alij differt molestias inferre. Facta est, sed breuis, pax, studio hominum procurata, & fœdus compositum, diuinorum iudiciorum timore conscriptum: & dum indignationem peccatis suis debitam expectat quisque desuper, ab ijs quæ solent hostiliter inferri manum reuocat, & impetus moderatur. Nec ad horam, ut plerunq; solet, fuit ista iræ Dei reuelatio, sed tribus aut quatuor mensibus, uel etiam eo amplius, ter aut quater uel plerunq; sepius, uel in die uel in nocte, sentiebatur motus ille tam formidabilis. Omnis motus tam suspectus erat, & nusquam tuta inueniebatur quies. Sed & dormientis animus plerunque, quod uigilans timuerat, perhorrescens, in subitum saltum, rupta quiete corpus agitari compellebat. Superiores tamen nostre prouinciæ, Palestinæ uidelicet, & horũ omnium, fuerunt Domino protegente expertes malorum.

Salahadinus nostros fines ingreditur, & castrum cui est nomen Daron obsidet. Caput XX.

EOdẽ anno, mense Decembri, & anno uidelicet domini Amalrici sexto, frequẽs fama circumuolat, & crebris nuncijs diuulgatur, quod Salahadinus conuocatis ex uniuersa Aegypto, & finibus Damascenorum militaribus copijs, ampliatoq; ex plebeis & secundæ classis hominibus militum numero, regnum nostrum depopulaturus, ad partes Palestinas moliebatur accedere. Quo audito, D. Rex sub omni celeritate in fines ascendit Ascalonitanas. Vbi fida suorum relatione, pro certo cognouit, quod prædictus magnus & potentissimus princeps cum exercitu copioso ualde, & solito ampliore, castrum cui nomen est Daron, per biduũ obsederat: tantamq; illo biduo, obsessis nulla data requie, intulerat molestiam, tantis tamq; frequentibus sagittarũ immissionibus, eos qui in præsidio erãt, lacessiuit, ut omnib. penè saucijs, pauci pro loci defensione arma possẽt corripere. Muro etiã suffosso, et effracto uiolẽtius, partem municipij iam occupauerat: oppidanis in arcẽ, quæ munitior uidebat, de necessitate

se reci-

ſe recipientibus. Eius quoq; turris partem inferiorem, effracto & incenſo oſtio, uiolenter irruperant, militibus qui intus erãt eius partes ſuperiores, adhuc tuentibus: ita domino Regi nunciabatur, & uerè ſic erat. Erat autem eidem pręſidio dux, & cuſtos datus, uir nobilis & in armis ſtrenuus, religioſus ac timens Deum, dominus Anſellus de Paz: cuius ſi forte præſentiã illa die prædictum caſtrũ non habuiſſet, procul omni dubio in manus hoſtium deueniſſet. Quo comperto, Rex, tactus dolore cordis intrinſecus, & ſuccenſus ira, quantum anguſtia temporis & hoſtium uicinitas patiebat, conuocatis undecunq; tam equitum quàm peditum ſuffragijs, urbe Aſcalona egreſſus, octaua decima die menſis prædicti Gazam cõtendit. Affuit ibi cum eo dominus Patriarcha, cum uenerabili & pręcioſo uiuificæ crucis ligno. Adfuerunt & uiri uenerabiles, dominus Radulphus Bethleemita epiſcopus, & regni Cancellarius. Item dominus Bernhardus Liddenſis epiſcopus, & de regni principibus pauci admodũ. Recenſitoq; ſuorum numero, uix inueniunt equites ducentos quinquaginta, de peditibus uerò ad duo millia. Illam ergo noctem in prædicto loco præ ſollicitudinis & curarum pondere, inſomnem trahentes, aſſumptis ſibi fratribus templi, qui illuc pro tuitione loci conuenerant, circa ortum ſolis urbem unanimiter egrediuntur, iter ſuũ ad prædictum caſtrum dirigentes. Eſt autem, ut credimus, prędictum caſtrum in Idumæa, ipſa eſt Edom, ſitum trans torrentem illum qui dicitur Aegypti, qui etiam terminus eſt Palæſtinæ & prædictæ regionis. Hoc idem ipſum D. Rex Amalricus paucis ante annis in loco aliquantulum eminente fundauerat: occaſione uetuſtorum ædificiorum, quorum ibi aliqua adhuc ſupererant ueſtigia. Traditur autem à ſenioribus illarum partium incolis, quod priſcis temporibus ibi fuerat monaſterium Græcorũ unde & adhuc nomen tenet, Darum: quod interpretatur domus Græcorum. Fundauerat autem, ut prædiximus, D. Rex illic caſtrum modicæ quantitatis, uix tantũ ſpacium intra ſe continens, quantum eſt iactus lapidis, formæ quadræ, quatuor turres habens angulares, quarum una groſſior & munitior erat alijs: ſed tamen abſque uallo erat, & ſine antemurali. Diſtat autem à mari quaſi ſtadijs quinq;, à Gaza uerò milliaribus quatuor. Conuenerant autem aliqui ex locis finitimis agrorum cultores, & negotiationibus quidem operam dantes, ædificauerant ibi ſuburbium & eccleſiam nõ longe à pręſidio, facti illius loci habitatores. Erat enim locus commodus, & ubi tenuiores homines facilius proficerent quàm in urbibus. Condiderat autem Rex ea intentione prædictum municipium, ut & fines ſuos dilataret, & ſuburbanorũ adiacentium, quę noſtri caſalia dicunt, & annuos redditus, & de tranſeuntibus ſtatutas conſuetudines plenius & facilius ſibi poſſet habere.

Rex cum modica manu Salahadino occurrit: plures ex noſtris tam in urbe Gaza, quàm in itinere, ab hoſtibus obtruncantur. Capat XXI.

EGreſſus ergo Gaza noſter exercitus, et in edito quodam loco, qui in ipſo itinere erat conſtitutus, caſtra uidet hoſtium: & præ nimia multitudine territi, cœperũt ſe ſolito arctius comprimere, ita ut prę turbæ denſitate uix poſſent incedere. Illi ſtatim in noſtros irruentes, tentabant, ſi unquam eos poſſent ab inuicem ſeparare: ſed noſtri, propitia diuinitate, ſolidius inter ſe conglobati, & hoſtium ſuſtinebant impetus, & iter maturatis greſſibus conficiebant. Tandem uentum eſt ad locum deſtinatũ, ibiq; defixis tentorijs, ſtetit uniuerſus exercitus: dominoq; Patriarcha in arce locato, ſeliqui omnes extra & iuxta ſuburbium caſtrametati ſunt. Erat autem hora diei quaſi ſexta. Habitis ergo illa die ſingularibus conflictibus, & per turmas nonnullis, noſtri & audacter inſtiterunt, & reſtiterunt uiriliter. Nocte autem accedente, Salahadinus, ordinatis agminibus uerſus Gazam ſuos dirigit exercitus, nocteq; illa ſecus torrentẽ quieuerunt: facto mane, ante Gazam conſtituti, urbi cœperunt approximare. Fuit autem Gaza urbs antiquiſſima, Philiſtijm metropolis egregia, cuius in hiſtorijs tam eccleſiaſticis quàm ſecularibus, multa fit mentio: cuius etiam hodie, uetuſtæ nobilitatis, in nobilibus ædificijs, multa extant argumenta. Iacuit autem multis temporibus deſerta, ita ut nec uno incoleretur habitatore, quouſq; dominus Balduinus, illuſtris memoriæ Hieroſolymorum Rex quartus, ante captam Aſcalonam, collectis regni uiribus & publicis ſumptibus, caſtrum in quadam parte ciuitatis munitum ſatis ædificauit,

ficauit,

ficauit,constructumq́ statim fratribus Militiæ templi donauit, iure perpetuo possidendum. Castrum ergo totum collem, supra quem ciuitas fundata fuerat, ut prædiximus non potuit occupare: sed conuenientes quidam ad loci illius habitationem, ut tutius ibi morarentur, reliquam partem collis, portis & muro, sed humili & infirmo, tentauerant munire. Audito ergo hostium aduentu, loci illius habitatores, cum uxoribus & liberis decreuerant in præsidium introire (erāt enim homines inermes, agrorum cultores, talibus insuęti) reliquam uerò ciuitatis partem immunitam hostibus exponere. Sed Milo de Planci, quidam de regni magnatibus, sed uir nequam, uolens quasi populum animare, introire penitus prohibebat, & ad tuendam urbis partem inualidiorem hortabatur. Erant porrò iuuenes ibi expediti, & ad arma prompti sexaginta quinque, de partibus Hierosolymitanis, de uico qui dicitur Macomena. Hi ad exercitum properantes, casu nocte illa in eādem urbem deuenerāt: qui dum de mandato prædicti Milonis, secus portam exterioris ciuitatis, pro libertate & patria strenuè decertant, & hostibus uiam ferro aperire uolentibus fortiter resistunt, hostes ex alia parte in ciuitatem irruentes, inter præsidium & dictam portam, adhuc introitum hostibus negantes, reperiunt: irruentesq́ à tergo incautos uallant undique, & etiam resistere non ualentes, gladijs obtruncant. Sed tamen multis ex eis peremptis, uulneratisq́ pluribus, cruentam de eis uictoriam retulerunt. Volentes autem loci habitatores iterum in præsidium introire, receptis ab hostibus intra mœnia, & eos passim & sine delectu neci tradentibus, non est permissum ingredi, nec ulla alia salutis occurrebat uia. Irruentes igitur Turci ciuitatē occupauerūt, nec ętati parcunt, nec sexui: & uagientes saxis allidentes, iram uix poterant satiare. Qui autem in præsidio erant, hostes à turribus & muris lapidum iactu, & crebra telorum immissione longius arcentes, castrum propitio Domino seruauerunt incolume. Sic ergo occupata ciuitate, ciuibus interemptis, quasi palmam tenentes, uersus Darum reuertuntur: dumq́ proficiscuntur, inueniunt de peditibus nostris quasi quinquaginta, qui ad exercitū nostrū incautè properabant. Hos satis uiriliter se tuentes, & resistentes fortiter, gladijs enecant, & interficiunt uniuersos.

Salahadinus ad propria reuertitur. Rex quoq; reparat castrum, quod ex parte dirutum fuerat: rediit Ascalonam. Caput XXII.

COmpositis igitur agminibus, & in aciem prout rei militaris exigit disciplina, digestis, quadraginta duas instruunt cohortes, quarum uiginti duas littus iubent sequi marinum, ut inter Daron & mare proficiscantur: reliquas autem Rex iter mediterraneum tenere præcipiunt, quousq́ castra prærerito, omnes in unū corpus iterum se recipiant. Videntes ergo nostri, hostes instructis redire ordinibus, ad conflictum se præparant. Et licet pauci sint, confidunt tamen de Domini clementia, inuocatoq́ de superius auxilio, accinguntur ad prælium, Domino ministante uires & animorum constantiā, nihil putātes eis certius, quàm eos ad hoc redire, ut cū nostris cōgrediant: at illi longe aliud habentes propositū, nec ad dextrā nec ad læuam declinantes, in Aegyptum redire festinabant. Quod postquā regi per certos constitit nūcios, quod iter arripiunt non redituri, relictis qui castrum semidirutum reædificarent, reędificatum muniant amplius, & munitum fideliter custodiant, Ascalonam Domino ducente iterum reuersus est. Dicebat ab ijs qui frequentius in regno expeditones uiderāt, quod nulla ætate tantam Turcorum multitudinem collectam audierant: reputabatur hostium numerus, in quibus non nisi equites erant, ad millia quadraginta.

Hoc anno gloriosus martyr Christi, Thomas Cantuariensis Archiepiscopus, in propria occiditur ecclesia. Caput XXIII.

PEr idem tempus, quarto Calend. Ianuarias, in Anglia apud Cantuariam, nobilem & eximiam eiusdem prouincię metropolim, celebrata est passio beatissimi et gloriosissimi martyris Thomę, eiusdem ciuitatis Archiepiscopi. Hic fuit natione Lundoniensis, & sub bonæ memoriæ Theobaldo Cantuariensis ciuitatis antistite, meruit in Archidiaconatum eiusdem ecclesiæ promoueri. Vnde ab Hērico secundo, eiusdem prouinciæ rege, in partem Regiæ solicitudinis uocatus, factus est eius Cancellarius,

& uniuersi regni fidelis & prudens, & maximus dispensator & procuraror. Tandem suffragantibus meritis, & post prædicti beati patris obitum, ad Cantuariensem, ordinante Dño, uocatus ecclesiam, dum pro ecclesiæ suæ iustitia uiriliter & constantissimè contra tyrannicas decertaret impietates, eundem regem persecutorem fugiens, exilium cõpulsus est subire, quod in Francia septennio cõtinuo mirabili & prędicanda, tulit patientia. A quo dum pacẽ promissam expectat, rediens, impiorum gladijs, intra eandẽ ecclesiam, cui autore Domino præsidebat, contumelijs affectus, pro persecutoribus orans, capite cæsus, proprio sanguine laureatus, fœlici commercio, coronatus est: per quẽ pius & misericors Deus, in sæpe dicta ecclesia, & uniuersa prouincia, tot & tanta diebus penè singulis operari dignatus est miracula, ut Apostolorum uideantur innouata tempora.

Rex assumptis secum aliquot principibus suis, Constantinopolim proficiscitur. Imperator eum multiplici honore præuenire satagit. Caput XXIIII.

SEquenti anno, qui erat regni D. Amalrici septimus, uidẽs sępe dictus Rex, quantis molestijs regnum cotidie fatigabatur, & quod hostium incessanter augebatur numerus, uirtus suscipiebat incrementum, in immẽsum quoque facultates eorum multiplicabantur & diuitię: Regni aũt nostri prouidi principes & discreti iam penitus defecerant, & in eorum loco soboles succrescebat perniciosa, quæ locum tantorum uirorum inutiliter occupabat, & bona paterna in usus dilapidabant detestabiles: unde regnum in tantam deuenerat debilitatem, quantam cognoscere poterant, etiam qui sensus habebant minus exercitatos. Conuocat igitur uniuersos regni principes, ibique eis præsentib. regni necessitates aperit, expetit ab eis consiliũ, quod neque ad impugnandum aduersarios, neque ad sustinẽdos eorũ impetus sufficiebat. Opus esse dicũt, ut implorato occidentalium principum auxilio, tentent his malis resistere: aliam autem salutis uiam asserunt se omnino inuenire non posse. Visum est demum, & de communi consilio placuit, ut honestas personas ad sollicitandos, & de regni anxietatibus edocendos, dominum Papam, & illustres dominos Romanorum Imperatorem, Francorum, Anglorum, Siciliæ & Hispaniarũ reges, & inclytos Duces & Comites dirigant, qui ab eis contra imminentia pericula auxilium implorẽt. Decretum est etiam, ut domino quoque Imperatori Constantinopolitano, quia nobis uicinior, & cæteris longè opulentior, facilius optata nobis posset ministrare suffragia, regni status anceps & periculosus significetur. Addunt etiam, ut talis ad eum persona dirigatur, quæ prudentia, facundia, & auctoritate tanti principis animum ad nostra sciat & possit inclinare desideria. Dum super hoc, quis ad tantam legationem implendam idoneus esset, deliberaretur, Rex habito cum paucis & familiaribus consilio, propositum pãdit, & coram omnibus mentis reuelat conceptũ, dicens: Istud per neminem posse fieri, nisi per se: adiecit etiam, Separatum esse pro regni necessitatibus subleuandis, & labores & quælibet subire pericula. Hic cùm stupidi & admiratione pleni maiores regni dicerent, Durum est nimis, ut absque regis præsentia, regnum quasi desolatum inueniatur: respõdit: Regat Dominus regnum suum, cuius minister ego sum: apud me fixum est ut uadam: non est qui hoc à proposito me possit reuocare. Assumpto ergo domino Vuilhelmo Acconense episcopo, et de regni magnatib. Guarimundo Tyberiadense, & Ioanne de Arsur Gerardo de Pugi Marescallo, Reardo Hierosolymitano Castellano, Reynardo de Nemphis (nam Philippum Neapolitanum, qui iam Militiæ templi deposuerat magistratum, per terras præmiserat) & maximo comitatu, qualis Regiam decebat maiestatem, sexto Idus Martij iter aggreditur in galeis decem. Vnde propitio Domino, prospera usus nauigatiõe, fauces Abydenas, & ostia Bosphori, quod uulgari appellatione Brachium S. Georgij dicitur, fœliciter ingressus est. Audiens ergo dominus Imperator, uir magnificentissimus, prouidus & discretus, & per omnia commendabilis, quod tantus princeps, & tam famosi & Deo amabilis regni moderator, imperium suum præter solitum ingrederetur, primum uehementer admirans, quænam tanti laboris & insueti itineris caussa posset esse: deinde gloriæ suæ considerans incrementum, honoris amplitudinẽ, gratiæ cœlestis donũ incomparabile, quod sibi gratis uideret oblatũ diuinitus, quod nulli prædecessorum suorum legitur accidisse

disse, uidelicet quod Rex Hierosolymorum, locum uenerabilium Dominicæ passionis & resurrectionis defensor, & aduocatus ad se ueniat, plurimum exhilaratur, & ad uenientem cum multiplici disponit honore præuenire. Accersitoq; Ioanne Protoseba sto nepote suo, & inter sacri palatij principes eminentissimo, cuius filiam idem dominus Rex uxorem habebat, ei dirigit in occursum, ut iuxta pristinam & inuiolabilem imperij disciplinam, & incomparabilem magnificentiam, in urbibus & locis ad quæ perueniret, eum faceret haberi honestissimè, et instrueret tanquam filiū, ut de introitu eius in urbem Regiam domini Imperatoris nuncios expectaret. Tunc idem magnificus princeps, cum honesto Comitatu domino Regi occurrens, usq; Calliopim peruenit, quæ est in littore Bosphori sita, à faucibus non multū distans Abydenis. Inde quoniam uentus ad urbem Regiam uolentibus properare, non multum erat idoneus, descendens de galeis usq; Heracleam, quæ in eodem maris est sita littore, cum suo familiari comitatu eques peruenit: ubi & classem suam, quæ recepta aura secundiore, prosperis usa flatibus, eius iter præuenerat, in portu reperit. Vnde iterum classem cōscendens, uento prosequente fauorabili, Constantinopolim usq; peruenit.

Introductus ante Imperatorem, honestè tractatur, & frequentia cum eo de rebus necessariis miscet colloquia. Caput XXV.

EST autem in ipsa urbe super littus maris, ad orientem prospiciens, Imperiale palatium, quod Constantinianum appellatur, introitum habēs ad mare, miro & magnifico tabulatu: gradus habēs marmoreos, usque in idipsum mare: leones habens & columnas, fastu erectas Regio, ex eadem materia. Huic soli Augusto solet introitus patere ad superiora palacij: sed domino Regi, honoris intuitu præcipui, præter communes regulas, aliquid indultū est, ut ea parte ingredi permitteretur. Ibi uerò occurrentibus ei magnis Sacri palatij principibus, cum maximo Curialium numero in summa honorificentia receptus est, unde per angiportus & miræ uarietatis diuersoria, multis tam suorum quàm palatinorum stipatus ordinibus, usq; ad supereminentem Regiam, ubi dominus Imperator cum suis illustribus residebat, deductus est. Dependebāt ante consistorium uelaria preciosæ materiæ, & operis non inferioris, imò quibus illud Nasonis merito posset aptari, Materiam superabat opus. Extra quas maiores principes domino Regi occurrentes, introduxerunt eum intra prædicta uelaria. Hoc autem dicitur factum esse, conseruandæ Imperialis gloriæ caussa, & pro reconcilianda sibi domini regis gratia: nam in cœtu procerū suorum, solis astantibus inclitis, dicitur ei familiariter assurrexisse: quòd si præsente generali curia factum fuisset, nimis uisus esset dominus Imperator suę derogasse maiestati. Ingresso ergo domino Rege, contractis subitò uelarijs, his qui extra uelaria fuerant relictis, apparuit dominus Imperator throno sedēs aureo Imperiali, uestitus schemate: iuxta eum dominus Rex throno sedens honesto, humiliore tamen. Hic nostris principibus & pacis osculum, & debitæ salutationis, cum multa humanitate dependens affatum, de salute domini Regis, & principum suorum quærens diligentius uerbo & uultu, significat cum multa mentis hilaritate, eorum suscepisse aduētum. Præceperat autem dñs Imperator domesticis suis, & sacri palatij sui procuratoribus, quædam miræ excellentiæ diuersoria intra palatij ambitū, domino Regi suisq; familiaribus aptari. Suis autem principibus singulis singula honesta multū in urbe, non tamen longè à se, hospitia præparari. Sumpta igitur licentia à facie domini Imperatoris, dominum Regem secuti recesserunt ad tempus: statutaq; hora, qua ad eum redirēt, dominus Rex principes suos iubet ad propria descēdere hospitia. Singulis ergo diebus, horis ad hoc specialiter deputatis, tum cum domino Imperatore, tum secum de negotijs pro quibus uenerat sollicitus, habentes tractatus omnimodam dabant operam, quomodo consummata tandem laboris & itineris caussa, cum fine optato redire possent ad propria. Habitis ergo frequenter cum domino imperatore colloquijs tum seorsum, tum in cœtu illustrium suorum familiaribus, uiæ caussam aperit, regni necessitates edocet, immortalitatē famæ, quā dominus Imperator in subiugando sibi Aegypti regno comparare posset, diligentius exponit, facultatem quoq; obtinendi propositi euidentibus astruit argumentis. Quibus persuasus, aurē benignam dominus Imperator eius assertionib. accōmodat,

& desiderijs plenum & optatum pollicetur effectum. Interim munerum immensitate, iuxta Imperialem magnificētiam tam dominum Regem, quàm eius principes honorat multipliciter, frequentibus uisitationibus de eorum statu & incolumitate sollicitum se ostendit. Interiores etiam palatij partes, penetralia non nisi domesticis suis peruia, lares quoq; secretioribus usibus dedicatos, basilicas uulgaribus inaccessas hominibus, thesauros & uniuersorum desiderabilium repositiones auitas, eis tanquam familiaribus suis præcipit reserari. Sanctorum etiam reliquias, dispensationis quoq; Domini nostri Iesu Christi preciosissima argumenta crucem uidelicet, clauos, lanceam, spongiam, arundinem, coronam spineam, syndonem, sandalia, exponi iubet: non est archanum, non est mysticum à temporibus beatorū AVGG. Constantini, Theodosij, Iustiniani, in abdytis sacri cubiculi repositum, quod eis non reueletur familiariter. Interdum etiam ferijs intermissis, dominum Regem cum suis ad recreationes, & ludorum nouitates quæ utriusq; non dedeceant honestatem, aliquoties inuitat: ubi & musicorum genera instrumentorum uaria, & cātus admirādę suauitatis, consonantijs distinctos artificialibus: choreas quoq; uirginum, & histrionum gesticulationes admiratione dignas, seruata tamē morum disciplina, præcipit exhiberi. Sed et spectacula quoq; publica, quę nos ludos theatrales uel Circenses consueuimus appellare, urbanis, domini Regis gratia, cum multis sumptibus, & solita magnficentia præcipit exhiberi.

Completis negotijs, & muneribus cumulati, tam Rex quàm eius principes, ad propria reuertuntur. Caput XXVI.

FActa autem per dies aliquot in palatio Constantinopolitano mora, causa inducendę uarietatis, quę maximè solet releuare fastidium, ad palatium nouum, quod Bachernis dicitur, se & dominum Regem transtulit: ubi etiam plenis humanitatis legibus infra palatium suum honestis conclauibus, deputatis in ipsis penetralibus patrum suorum, eum per dies aliquot benignè habuit. Sed & suis nihilominus non longè ab eodem palatio honesta simul & commoda fecit hospitia præparari. Vbi etiam, sicut & prius, impensas non solum necessarias, sed uoluptuarias superfluè habentes: & hi quibus id officij deputatum erat, magnificè et superabundanter non cessabāt ministrare. Sed & urbem totam, tum interius, tum exterius, simul & ecclesias & monasteria, quorum pene infinitus erat numerus, columnas etiam trophæorum argumenta, arcus quoq; triumphales, ducentibus eum magnis proceribus & locorum gnaris, dominus Rex peragrauit, & singulorum rationem & causam inquirens à uiris antiquissimis, & prudentibus, plenius edoctus est. Descendit etiam per eosdem dies idem D. Rex per Bosphorum, usq; ad ostia maris Pontici, unde est introitus & initium huius influxionis, quæ Bosphorus dicitur, in mare mediterraneum. Circuibat itaq; loca incognita, tanquam uir curiosus, & causas rerum scire desiderans: quibus ad plenum cognitis, in urbem rediens, iterum ad familiares domini Imperatoris recurrit affatus, negocijs quæ uiæ causam præbuerant, finem cupiens optatum imponere. Habitis ergo ferijs conpetentibus tractatis necessarijs, completo feliciter & pro uotis negotio, pactis hinc inde ad placitam utrinq; consonantiam redactis, utriusq; bulla signata, sumpta licentia, & uniuersorum gratia prosequente, ad iter se accingit. Ibi tunc primum in dominum Regem & suos imperialis quasi prodiga, sed planè commendabilis, claruit munificentia: nam immensa D. Regi conferens auri pondera, holosericorumq; multitudinem, simul & peregrinarum eximia bona dimitiarum: suos etiam usq; ad puerorum nouissimum donis ingentibus cumulauit. Sic & Protosebasto in omnes tanquam uir inclytus suam effudit liberalitatem. Sed & reliqui principes eodem zelo accensi certatim se mutuò munificentia uincere cupientes, munera domini Regi offerunt: quibus & materiæ dignitas, & operis elegātia, & fauor nō deerat in utroq;. Composita ergo classe, negotio feliciter consummato, descendens in Bosphorum, qui Europæ Asiæq; terminus esse dignoscitur, ducētis ab urbe miliaribus per illud mare nauigans, inter Seston & Abydon urbes famosissimas, Leandri Heroq; domicilia, mare ingreditur mediterraneum: inde secundis actus flatibus, decimo septimo Calend. Iulij, ad urbem applicat Sydonensem.

Rex

Rex apud Sephorim exercitus conuocat. Dominus Fridericus Tyrenſis Archiepiſcopus ab ultramontanis partibus rediji. Vuilhelmus Acconenſis Epiſcopus in Romania moritur. *Caput XXVII.*

INgreſſus itaq; in regnum audiẽs quod Noradinus in finibus Peneadenſibus cum exercitu copioſo reſideret, timens ne in regnum irruptiones inde moliretur, ſollicitudinem contra hoc, quantum expedire uidebatur, obijciens, in Galilęam deſcendit: & conuocatis regni principibus, iuxta fontem illum celleberrimum, qui inter Nazareth & Sephorim eſt, caſtrametatus eſt: ut quaſi in centro regni conſtitutus, commodius inde ad quaslibet regni partes, ſi uocaret neceſſitas, ſe transferret. Illuc enim tam ipſe quàm ſui prædeceſſores conuocare exercitus eodẽ intuitu cõſueuerant. Eiſdem diebus D. Fridericus Tyrenſis Archiepiſcopus prędeceſſor noſter, miſſus ad hoc, ut à principibus Occidentalibus, nobis conſilium & auxilium imploraret, conpleto biennio, ſpe fruſtratus, nihil obtinẽs eorum quæ noſtro nomine petierat, uacuus redijt. Comitem tamen Stephanum, uirum quidem carne nobilem, moribus uerò non ita, D. Theobaldi ſenioris Bleſenſium, Carnotenſium, Trecenſium Comitis filium, præmiſerat, quem D. Rex per eundem Archiepiſcopum ad hoc, ut filiam ſuam uxorem ei daret, euocauerat: qui in regnum perueniens, & ſuper eodem uerbo à D. Rege benignè commonitus, oblatas & prius placitas renuit conuentiones, & turpiter & immunde in regno conuerſatus per menſes aliquot, per terras redire diſpoſuit. Cumq; Antiochiam perueniſſet, & inde in Ciliciam, ut per terram Soldani Iconienſis, impetrato prius eius ducatu, Conſtantinopolim properaret, cõtigit quod iuxta Mamiſtrã urbem Ciliciæ in inſidijs, quas ei prætenderat Milo Armeniorum princeps potentiſſimus, frater Thoros, caſu incidit. Et irruẽtibus in eum qui latebant in inſidijs, uniuerſa quæ ſecum aſportabat precioſa & deſiderabilia multum, prædæ datus, amiſit: uixq; à prædonibus, equũ uilem quo deferretur, multa obtinuit precũ inſtantia. Inde cum paucis multo labore Conſtantinopolim, uniuerſorũ Orientalium eum odio ꝓſequẽte, ignominioſus peruenit. Eodẽ anno comes quoq; Stephanus æquiuocus eius, ſed morum honeſtate longe diſſimilis, uir modeſtus, et plane cõmendabilis, filius comitis Vuilhelmi de Sauna, & dux Burgundiæ Henricus iunior, ſuperioris Stephani ex ſorore nepos, in regnũ orationis gratia & deuotionis intuitu ingreſſi, et morã modicam facientes, per Imperatorem Cõſtantiopolitanũ ad propria reuerſi ſunt, ab eo ſuſcepti honorifice, & cum multis muneribus dimiſſi. Sequenti anno, qui erat regni D. Amalrici octauus, D. Vuilhelmus bonę memorię, Acconẽſis epiſcopus, ab urbe Conſtantinopolitana, à D. Rege in Italiã directus, peragratis eius partibus & omni uia ad obtinendum, quod petebat, prudenter fideliterq; prætentata, dum in redeundo ad propria reuerſo itinere ad D. Imperatorem ex condicto rediturus, apud Adrianopolim ſecundæ Thraciæ claram metropolim perueniſſet, caſu ſiniſtro mortẽ immeritus ſubijt inauditã. Nam dum hora meridiana, longo fatigatus itinere, poſt ſumptũ cibum membra ſopori conceſſiſſet, quidam Robertus de comitatu eius, quem ipſe ad ſacerdotium prouexerat, & inter familiares receperat, in eodem in quo D. Epiſcopus conclaui iacens, iam de longa ægritudine, qua plurimũ laborauerat, conualeſcens, furia inuectus, Dñm Epiſcopum dormientem, accepto gladio pluribus inflictis uulneribus, lætaliter cõfodit. Quem cùm ſui qui exterius erant clamantem audirent, & præ mortis anguſtia gemitus edentem & ſuſpiria intelligerent, uolentes irruere, ut laborãti ferrent opem dño, oſtio ab intus firmiter obſerato ingredi non potuerũt. Tandem effracto uiolenter oſtio, dñm ſemianimẽ & adhuc circa pręcordia modicũ ſpiritus habentem, repererunt. Volentes igiť prædictũ maleficũ uinculis mancipare, & homicidarũ lege ad pœnas rapere debitas, uoce & manu prohibuit, orans & petens, ut pro remedio animæ ſuæ ei plenior fieret indulgentia, nec ad mortem ei præſens factum imputareť: poſtulans anxius, ultimũ dño tradidit ſpiritũ, tertio Cal. Iulij. Huius aũt tanti maleficij cauſſam hactenus non potuimus certam deprehẽdere. Quidam enim dicunt, prædictum Robertum, tanti ſceleris perpetratorem, longa ægritudine laboraſſe, & in conualeſcẽtia poſitum, phreneſis raptum uiolẽtia, in tam piaculare flagitium deſcendiſſe neſcienter. Alij dicunt, odio cuiuſdam cubicularij eius, qui de D. Epiſcopi nimis præſumens gratia, tam eum quam reliquos male dicebatur tractare, tam immane ſce-

lus perpetrasse. Eodem anno quidam totius eiusdem ecclesiæ Canonicus, & subdiaconus, nono Cal. Decembris in eadem ecclesia substitutus est.

Melier Armenius, frater D. Thoros, Noradino coniunctus, partes uexat Antiochenas. Rex illuc properat, ut eius compescat malitiam. Caput XXVIII.

PEr idem tempus defuncto magnifico & nobili uiro, de quo frequenter fecimus mentionem, Armeniorũ principe maximo D. Thoros. quidam frater eius Melier nomine, uir nequissimus, ut eius hæreditatem sibi posset uendicare, accessit ad Noradinum, petens ab eo, & cum omni instãtia postulans, ut militares eius copias ei concederet, quibus fratris hæreditatem sibi posset uiolenter occupare: eius aũt fratre defuncto, quidam Thomas, communis ex utriusq; sorore nepos, uocantibus eum regionis pricipibus, omnẽ auunculi principatum tranquille possidebat. Erat aũt uir Latinus, sed minus habens industriæ, nec multum prudẽs, eis qui se uocauerant liberalem se & conformẽ exhibere. Interpositis itaq; conditionibus, quales Noradino uidebantur posse placere, obtinuit apud eum, ut partem militiæ suæ non modicam ei cõcederet: cuius fretus auxilio, præter morem patrum suorum in paternam, & auitã hęreditatem primus infideles introduxit. Ingressus itaq; uiolenter in terram patris, nepotem expulit, & sibi regionẽ uendicauit uniuersam: statimq; potestatem consecutus, quicquid fratres Militiæ templi in partibus habebant Ciliciæ, licet eorum frater aliquãdo fuisset, primis auspicijs sui principatus funditus abstulit, tanto fœdere deinceps Noradino & Turcis coniunctus, quanto uix inter se solent fratres conuenire. Factus ergo tanquam infidelis, lege Domini neglecta, Christianis quantum poterat, inferebat dispendia, captosq; casu siue in prælio, siue in expugnatis municipijs, uinculis mancipatos, in terras hostiũ inferebat uenales. Princeps ergo Antiochenus, & de regione illius maiores & prudẽtes audiẽtes quolibet hostiũ proteruius prædictũ nequam hominẽ in Christianos desæuire, arma cõtra eum corripiũt: licet exemplũ sit periculosum, fideles cõtra eos qui eadem professione cẽsentur, arma corripere, instarq; belli ciuilis uideatur habere: mala tamen confratribus illata, non audent dissimulare, sed bellum inferunt, & hostem publicum denunciant. Interea dominus Rex audiens, quod in partibus illis exortum esset scãdalum, partes suas in his quæ ad pacẽ sunt, interponere cupiens, cum familiari comitatu ad partes descẽdit Antiochenas: inde domesticos nuncios ad immanissimum & à Deo destitutum Melier dirigit, petẽs ab eo, & obnixẽ postulans quantocyus cum eo in loco sibi bene placito, die competente ad colloquium descenderet: cumq; ter uel quater dominus Rex idipsum per nuncios tentasset efficere, in fine tamen maliciosi hominis deceptus neneficijs, in ea parte non profecit. Tandem collectis de uniuersa prouincia militaribus copijs, in terrã eius omnis illarũ partium Christianus descẽdit exercitus: ubi in cãpestribus Ciliciæ (nã conscẽdere in montes durũ erat, & difficile) regionẽ obambulãt, fruges incendunt, municipia cõtendũt expugnare: ecce nũcius uerbi sinistri baiulus ad D. Regẽ accedit, significans, quod & uerũ erat, qnod Noradinus secundę Arabiæ metropolim Petram, quæ alio nomine Herac appellatur, obsederat. Quo audito, D. Rex anxius plurimum, cum suo familiari comitatu, sumpta à D. Principe licentia, cum omni celeritate reuertitur: sed antequam se in regnum reciperet, principes regionis prudẽter & strenuẽ regni robur collegerunt uniuersum: domino quoq; Radulpho Episcopo Bethleemita crucem Dominicam deportẽte, D. Hemfredo cõstabulario exercitus curã committunt. Dumq; impigre, & sine dilatione ad locum properant destinatum, ecce nuncius proficiscentibus occurrit, dicens (sicut & uerum erat) salua urbe, obsidione soluta, ad própriare uersum. Adueniens ergo Rex in regnum, præter spem uotis tamen consonam, inuenit tranquillitatem.

Salahadinus trans Iordanem castrum, cui nomen est Mons Regalis, obsidet: sed nihil proficiens, ad propria reuertitur. Caput XXIX.

ANno sequente, Salahadinus cum ingẽtibus copijs, & infinito equitatu circa initium autumni, in regiones nostras introitum parat, ex omni Aegypto copias educens innumerabiles: transcursaq; solitudine, ad eum locum peruenerat, qui dicitur Cauneum Turcorum, Rex aũt eius aduentum præsentiens, exercitus suos colligerat:

gerat: & assumpto sibi domino Patriarcha, cum mirifico & uenerabili Dominicæ crucis ligno, circa Bersabee castra locauerat, ut de uicino aduenientibus hostibus commodius posset occurrere. Distabat autem locus, ubi ille cum suis expeditionibus dicebatur esse à castris regijs uix miliarib. sedecim: nondum tamen apud D. Regē pro constanti habebatur, quod ad illum locum peruenisset. Verū tamen erat, quod aquarum cōmoditatem secutus, ibi castrametatus erat. Habita igitur deliberatione cum principibus suis, quasi de industria eius occursum declinarēt, diuersas studiosè ingrediuntur uias. Expeditiones igitur, & omnem populum uersus Ascalonam dirigunt, eius occursum uerbo quærentes quem in proximo positum declinauerant studiosè. Deinde ad Daron uenientes, indeq; ad locum supra nominatum reducentes exercitum, inutiliter impensas & operam consumpserunt. Ille enim Idumææ campestria secutus, in Syriam Sobal cum suis cohortibus ascendens, castrum Montem regalem, quod uniuersæ regionis caput est & singulare præsidium, obsidet: & quantum loci patitur opportunitas, studijs impugnat ardentibus. Erat autem municipium in colle situm ędito, turribus, muris, & antemuralibus egregiè munitū: eratq; ei suburbium extra præsidiū suum in decliuo collis, in loco tamen adeo sublimi et arido, ita ut neq; assultus, neq; arcuum uel machinarum formidarent ictus: erantq; loci illius habitatores fideles uniuersi: quo amplior eis fides haberi poterat. Preterea armis & uictu, & uiris pro captu loci sufficientibus diligenter satis erat instructum. Vbi cùm per dies aliquot inutiliter consumpsissent operam uidens quod non proficerent, indicto suis reditu, uiam solitudinis ingressus, in Aegyptum reuersus est.

Salahadinus terram uniuersam trans Iordanem depopulatur. Rex in loco cui nomen Carmelus, exercitum detinet. Comes Raymundus Tripolitanus de carcere reuertitur, Caput XXX.

SEquenti anno, qui erat regni domini Amalrici decimus: uidēs idem Salahadinus quod anno pręcedenti non multum profecerat, uolens prędictos redimere defectus, congregata ex uniuersis Aegypti finibus infinita militia, & ingentibus copijs, in regnum iterum introire disponit. Et ingressus solitudinem, ut magis occultè accedat, tantoq; maiorem nocendi inueniat habilitatem, eandem regionē, in quam anno proxime pręterito ascenderat cum suis exercitibus, mense Iulio ingressus est. Rex autem eius aduentu, uniuersæ militię regni robur secum trahens, illi usq; in solitudinem occurrit: ubi cùm ei nunciatum esset, quod in Syriam Sobal sicut anno prædicto declinasset, timens eum illuc sequi, ne forte Regem audiens post se uenientem, ex opposita parte regnum depopulaturus ingrederetur: ascendit in montes, & locum sibi eligens ad stationem congruam, secessit in Carmelum. Est autem hic Carmelus non ille mons, qui in maritimis situs est Heliæ familiaris: sed uiculus quidam, ubi olim stulti Nabal domicilium legitur fuisse. Hunc ergo locum prudenter sibi elegit, propter aquarum commoditatem: erat enim ibi uetus & ingentis magnitudinis piscina, quæ ad usum uniuersi exercitus aquarum ministrabat copias. Sed & uicinus erat ei regioni quæ est trans Iordanem locus prædictus, ita ut sola uallis illustris, in qua mare iacet mortuum media, utranque disterminet regionem. Facilius ergo & crebrius erat nostris de factis hostium audire noua, & eorum statu cognoscere. Interea Salahadinus, dum Rex propter prędictam causam ad prędictas partes dubitat accedere, quicquid extra pręsidia reperit, tradens incendijs, arbusta succidens & uineas, suburbana confringens, in regionē totam pro arbitrio deseuit. Tandem pro uotis tyrannide potitus, in Aegyptum circa finem Septembris reuersus est. Per idem tempus dominus Raymundus iunior, Raymundi senioris filius, Comes Tripolitanus, octauo anno captiuitatis suæ, quibus in mēdicitate & ferro apud hostes detentus fuerat, datis pro se aureorum milibus octoginta, pristinę se restituit libertati, ad auitum rediēs comitatum: quem D. Rex benignè suscepit redeūtem: & terram suam, quam medio conseruauerat tempore, sine difficultate restituit. Insuper etiam, ut ad persoluendum redemptionis suæ precium esset idoneus, Regia liberalitate plurima in eum cōtulit. Sed & principes suos & ecclesiarum pręlatos, exemplo sui itidem facere cum effectu persuasit.

Describitur Assysinorum secta, & missio Legati eorum ad D. Regem. Caput XXXI.

ACcidit eisdem diebus apud nos res periculosa nimis, & detestabilis regno, ecclesiæ usque in præsens tempus & fortasse in perpetuum lugenda. Quod ut plenius innotescat, sumendum est altius narrationis exordiū. In prouincia Tyrensi, quæ Phoenicis dicitur, circa episcopatum Antaradensem, est quidam populus, castella decem habens cum suburbanis suis: estque numerus eorum, ut sæpe audiuimus, quasi ad sexaginta millia, uel amplior. Hi non hæreditaria successione, sed meritorum prærogatiua magistrum sibi solent præficere, & eligere preceptorem: quem spretis alijs dignitatū nominibus, Senem uocant: cui tanto subiectionis & obedientiæ uinculo solent obligari, ut nihil sit tam durum, tam difficile, tamque periculosum, quod ad magistri imperium, animis ardentibus non aggrediantur implere. Nam inter cætera, si quos habent principes odiosos, aut genti suæ suspectos, data uni de suis, uel pluribus, sica, non considerato rei exitu, utrum euadere possit, illuc cōtendit, cui sica mandata est, & tam diu pro complendo anxius imperio, circuit & laborat, quousque casu iniunctum peragat officium, præceptoris mandato satisfaciens. Hos tam nostri, quàm Sarraceni (nescimus unde deducto nomine) Assysinos uocant. Hi etiam annis quadringentis Sarracenorum legem, & eorum traditiones tanto zelo coluerunt, ut respectu eorum omnes alij quasi præuaricatores iudicarentur, ipsi autem legem uiderentur implere. Contigit autem diebus nostris, quod magistrum sibi prefecerunt facundissimum, subtilem, & acris ualde ingenij. Hic preter morem maiorum suorum, cœpit habere penes se Euangeliorum libros, & codicem Apostolicum: quibus continuato studio incumbēs, miraculorum Christi & præceptorum seriem, sed & Apostoli doctrinam multo labore aliquantisper assecutus erat. Inde conferens Christi & suorum suauem & honestam doctrinam, cum ijs quæ miser & seductor Mahumet complicibus suis, & deceptis ab eo tradiderat, cœpit sordere quicquid cum lacte biberat, & prædicti seductoris immunditiam abominare. Eodemque modo populum suum erudiens, ab obseruantia illius superstitionis cessare fecit, oratoria quibus antea usi fuerant deijciens, eorum ieiunia soluens, uinum & suillas carnes suis indulgēs. Tandem ad interiora legis Dei uolens procedere, uirum prudentem, in consilijs prouidum, eloquentem, & magistri sui doctrinam redolentem, nomine Bohadelle, ad D. Regem dirigit, uerba secreta deferentem: quorum precipuus & maximus erat articulus, quod si fratres Militiæ templi, qui castella regioni eorum habebant contermina, duo millia aureorū, quę singulis annis de hominibus eorū quasi pro tributo solebant assumere, eis uellent remittere, & fraternam deinceps obseruare charitatem, ipsi ad fidem Christi & baptisma conuolarent.

Occiditur à fratribus Militiæ templi, Assysinorum Legatus, & ingens in regno excitatur tumultus. Dominus Radulphus Bethleemita episcopus uita decedit. Caput XXXII.

REx autem eorum legationē lęto animo & gratanter suscipiens, petitioni eorum sicut uir discretissimus erat, plenius annuēs, aureorum duo millia, quorū ipsi annuam præstationē relaxari postulabant, de suis proprijs redditibus, prædictis fratribus refundere, ut dicitur, paratus erat: nunciumque quem apud se pro uerborum consummatione diu detinuerat, ad proprium magistrū, dato sibi ducis itinere, & proprij corporis custode, ut oblatum uerbū penitus absolueretur, remisit. Qui dum cum itineris consorte, & dato conduce Tripolim pertransisset, fines suos ingressurus, in proximo, subito de fratrib. supradictis, ex improuiso strictis gladijs irruentes, hominē de Regio ducatu, & nostræ gentis fidei synceritate præsumentē, incautum, & nihil uerentem, tale lęsę maiestatis crimen incurrentes, occiderunt. Quod audiens Rex, præ facti atrocitate ira, & quasi insania succensus uehementer, cōuocatis regni principib. in iniuriam suā quicquid acciderat, asserens redundare: instrui quęrit, quid eum oporteat facere? Tandemque de communi principum consilio, consulitur, uerbum quod acciderat non esse negligendum: nam in eo & auctoritas Regia uidebatur deperire & Christiani nominis fides & constantia immeritam contrahere infamiam, & Orientalis ecclesia, Deo iam paratū incrementū amittere. Mittūtur ergo de cōmuni cōsilio nobiles quidā, Seyher de Mamedimi, & Godescaldus de Tuchotrit, ad hoc specialiter

selecti

selecti, qui à magistro prædictorum fratrum, Ottone de sancto Amando, exigant, ut tanti excessus & tam piacularis flagitij, Regi & regno uniuerso satisfactionem exhibeant. Dicebatur autē quidā frater eorum Galtherus, uidelicet de Maisnilio, uir nequā & monoculus, cuius spiritus in naribus eius, omnino penes se nihil discretionis habens, de conscientia tamen fratrum hoc fecisse. Vnde, ut dicitur, ei prçter debitum parcendo, D. Regi per nuncios significauit, fratri qui hoc commiserat pœnitentiam iniunxisse, & ita cum iuncta pœnitentia, se eum ad D. Papam directurū. Inhibere autem ex parte D. Papæ, ne in prędictum fratrem manus quis auderet inijcere uiolentas. Adiecit etiam & alia à spiritu superbiæ, quo ipse plurimū abundabat, dictata, quç præsenti narrationi non multum necessarium est interserere. Rex autem pro eodem negotio apud Sydonem constitutus, eundem magistrū cum multis ex fratribus eius, & eodē malefactore reperit: habitoq; cōsilio, cum ijs qui eius uiam illuc comitabantur, prædictum maiestatis reum, de domo eorum uiolenter educi fecit, & Tyrum traductum, in uinculis carceri fecit mancipari. Tandem huius uerbi occasione paulo minus uniuersum regnum habuit ruinam irreparabilem sustinere. Rex tamen & apud Assysinorum magistrum, cuius tam sinistro casu legatus deperierat, de sua allegans innocentia, immunis apparuit: & cum prædictis fratribus, temperato satis usus moderamine, usque ad obitus diem rem dimisit indiscussam. Dicitur tamen, quod si de suprema illa sua conualuisset ęgritudine, cum regibus & principibus orbis terrarum, quęstionem illam proposuerat per honestissimos nuncios diligentius pertractare. Vere autem proxime subsecuto, uenerabilis frater dominus Radulphus fœlicis memoriæ Bethleemita episcopus, & Regius Cancellarius, uir liberalis & benignus admodum, diem fatalem ingressus est, in capitulo ecclesiæ suæ honorificè sepultus: post cuius obitum, dum in eadem ecclesia de pastore substituēdo tractatus haberetur, uotis dissonis deciderunt in quæstiones difficiles, quę. D. Balduini successoris, D. Amalrici & filij eius, uix terminatæ sunt anno secundo, quę prædictam ecclesiam ad multa traxerunt dispendia.

Moritur Noradinus. Rex Paneadem obsidet. fit treuga: recedit, collecta ægritudine Hierosolymā proficiscitur. Vbi & intra paucos dies uita decedit. Caput XXXIII.

EOdemq; tempore, uix unius mēsis elapso spacio, Noradinus maximus nominis & fidei Christianę persecutor, princeps tamen iustus, uafer & prouidus, & secundum gentis suæ traditiones religiosus: regni eius anno uicessimo nono, mense Maio defunctus est. Huius defectum Rex audiens, confestim sine dilatione uniuersas conuocās regni uires, urbem Paneadensem obsedit. Quod audiens prædicti uxor principis uires transcendens fœmineas, missa legatione ad D. Regem, ut ab obsidione discedat, eiq; pacem concedat temporalem, certā pecuniæ in multa quātitate summam promittit: quam Rex, ut ampliorem extorqueret, prima fronte uisus est respuisse, obsidionem nihilominus continuans. Cumq; ibi per dies quasi quindecim, uigili opera & studio diligenti obsessos impugnasset, & tam machinis quam modis alijs, multiplices eis molestias intulisset, uidens eos ad resistendum singulis diebus animosiores, & plenius cognoscens quod non proficeret, & prędictę nobilis matronæ Legati pro pace impetranda instarent uehementius, suscepta pacta pecunia, & uiginti captiuis equitibus de nostro populo libertati restitutis, animo maiora concipiens, soluta obsidione reuersus est: apud familiares cōquerens, quod nō satis sanus esset, nec in bona corporis habitudine. Inde dimissis expeditionibus, cum familiari comitatu Tyberiadem peruenit, ubi dysenteria cœpit periculosissimè laborare. Inde morbum metuens per Nazareth & Neapolim, eques tamen, nec ita prorsus inualidus, Hierosolymā ingressus est. Vbi ingrauescente ualetudine, febre etiam cœpit uehementissime laborare, cessante physicorum artificio dysenteria. Cumq; per dies aliquot ea febre supra uires affligeretur, pręcepit ad se accersiri medicos Gręcos, Syros, & illarum nationum homines, petens instantissime ab eis, ut aliqua decoctiuncula aluum eius soluerent: quod cum ab eis impetrare non posset, fecit cōsequentur ad se uocari Latinos: à quibus idipsum exigens, adijciens etiam, ut sibi omnis rei imputaretur euentus: dederūt ergo ei decoctiūculā unā, qua sumpta, sine difficultate sedes habuit aliquoties ita ut sibi uidereť quod ei esset melius: anteq; tamē corpus medicinę uiolētia exhaustū,

sumpto

sumpto cibo posset reficere, febre solita recurrente, in fata concessit. Mortuus est autem anno ab incarnatione Dñi millesimo cẽtesimo septuagesimo tertio, quinto Idus Iulij, regni uerò eius duodecimo, mense quinto, ętatis trigesimo octauo. Sepultus est autem inter prædecessores suos, secus fratrem, in eadem linea, ante locum Caluariæ, uir prudens & discretus, & ad regni gubernacula prorsus idoneus. cuius precibus & instantia, gesta tam prędecessorum suorum, quàm sua, scripto mandare proposuimus præsenti.

LIBER VICESIMUSPRIMUS.

De primis auspicijs Balduini quarti, Hierosolymorum regis sexti: de moribus, ætate & forma corporis. Caput I.

SExtus Hierosolymis Latinorum Rex fuit, D. Balduinus quartus, D. Amalrici, illustris memorię regis, de quo prędiximus ex Agnete Comitissa Ioscelini iunioris, Edissani Comitis filia, cuius sæpe in superioribus fecimus mentionem. Hanc, ut prædictum est, dum ad regnum auitum & iure hęreditario debitum uocaretur cõpellente D. Almarico, bonæ memoriæ, tunc Hierosolymorum Patriarcha D. Fulcherij prædecessoris sui uestigijs inhęrendo, coërctione ecclesiastica coactus est dimittere. Dicebatur enim, sicuti uere erat, proxima consanguinitatis linea se contingere: sicuti diligentius compræhensum est à nobis, dum de regno D. Amalrici in ordine tractaremus. Hunc puerum adhuc, annorum circiter nouem, dum nos Archidiaconatũ administraremus Tyrensem, pater multum pro eius eruditione sollicitus, multis precibus, & sub obtentu gratiæ suę, nobis erudiendum tradidit, & liberalibus studijs imbuendum. Dumq; apud nos esset, & ei uigilem curam, & quantum regio puero conuenit, tum in morum disciplina, tum literarum studio sollicitudinem impenderemus, accidit, quod colludentibus pueris nobilium qui secum erant, & se inuicem, ut mos est pueris lasciuientibus, unguibus per manus & brachia uellicãtibus, alij sensum doloris clamoribus significabant, ipse autem quasi doloris expers patienter nimis, quãuis ei coætanei eius non parcerent, supportabat. Hoc autem cum semel ac sæpius accidisset, nihilq; nunciatum esset, credidi prius, de uirtute patientiæ & non ex insensibilitatis uitio procedere: uocãsq; eum, percunctari cœpi, Quid nam esset: tandemq; comperi brachium eius dexterum manumq; eandem pro parte dimidia obstupuisse, ita ut penitus uellicationes, aut etiam morsus non sentiret. Dubitare cœpi, reputans mecum illud Sapientis uerbum: Certum est à salute plurimum abstinere membrum quod obstupuit, & ęgrum non sentientem periculosius laborare. Sed nunciatum est hoc patri: cõsultisq; medicis, crebris fomentis, unctionibus, pharmacis, ut ei subueniretur, diligenter, sed frustra procuratum est. Erat enim, ut processu temporis ipsi rerũ experimento postea plenius cognouimus, incurabilis doloris initium, quod prę mittebatur: quodq; siccis oculis dicere non possumus, cum ad pubertatis annos cœpit exurgere, morbo elephantioso cœpit periculosissimè laborare: quo per dies singulos ingrauescente nimium, extremitatibus maxime lęsis, & facie suorum fidelium corda, quoties eum intuebantur, compassionis affectu molestabat. Proficiebat tamen in studio literarũ, singulisq; diebus magis & magis bonę spei & amplectendæ indolis succrescebat. Erat autem iuxta illius cõditionem, forma uenusta, & pręter morem maiorum suorum equis admittendis: regendisq; aptissimus, memoriæ tenacis, & confabulationũ amator: parcus tamen, sed & beneficiorum pariter & iniuriarũ ualde recolens: patri per omnia, non solum facie, uerum toto corpore, incessu quoque & uerborum modulo similis: ingenij uelocis, sed uerbi impeditioris. Historiarũ more patrio auidus auditor, & salubribus monitis ualde obtẽperans.

Quo

Quo tempore inunctus & coronatus fuerit. Caput II.

HIc defuncto patre, uix erat annorum tredecim, habens sororem Sibyllam nomine, natu se priorem, ex eadem matre, quæ in claustro sancti Lazari in Bethania, apud dominam Iuetam, eiusdem loci Abbatissam, patris eius materteram, nutriebatur. Defuncto igitur patre, conuenientibus in unum uniuersis regni principibus, tam ecclesiasticis quàm secularibus, consonante omnium desiderio, in ecclesia Dominici sepulchri solenniter & ex more, à D. Amalrico bonæ memoriæ, Hierosolymorū Patriarcha, cū ministrantib. Archiepiscopis, episcopis & alijs ecclesiarū prælatis, Idibus Iulij, quarta die post patris obitū, inunctus est, & coronatus: præsidente sanctæ Romanæ ecclesiæ D. Alexandro, Papa tertio: sanctæ uerò Antiochenæ ecclesiæ, domino Americo, Hierosolymitanæ D. Amalrico, Tyrensi uerò D. Friderico: Imperante apud Constantinopolim, inclytę recordationis & piæ memoriæ D. Manuele, apud Romanos D. Friderico, apud Francos D. Ludouico, in Anglia D. Henrico Gaufredi Comitis Andegauiensium filio: in Sicilia D. Vuilhelmo secundo, domini Vuilhelmi senioris filio. Antiochiæ autem præerat D. Boamundus, Raymundi principis filius: Tripoli uerò, D. Raymundus iunior, senioris Comitis filius.

Anno regni eius primo, classis Siculorum regis, Alexandriam ueniens, damnum incurrit enorme. Comes Tripolitanus regni procurationem, & regis tutelam, tanquam agnatorum proximus, poscit. Caput III.

HVius D. Balduini, anno primo, circa Augusti initium, ducētarum nauiū classis à D. Vuilhelmo Siculorū rege, ad impugnandā Alexandriā missa, honestas tam peditum quam equitum copias deferens, descēdit in Aegyptum. Vbi dum eius procuratores & primicerij incautius se habent, amissis ex utroq; ordine quamplurimus, tam captiuatis quā peremptis gladio, per morā quinq; aut sex dierū, quam circa urbē fecerāt, cōfusi recesserunt. In regno uero nostro, procurante Milone de Planci regni negocia, obortę sunt graues inimicitiæ, inter eum & quosdā regni principes: inuidebant eū, & anxie mouebātur, quod ipsis ignorantibus, nec uocatis, ipse solus, nimiū de se præsumens, spretis alijs, regni semper assisteret: & cæteris à Regia familiaritate exclusis, eis incōsultis, regni negotia procuraret. Interea Comes Tripolitanus, ad D. Regem accedens, apud principes, qui tunc forte aderāt, regni procurationem petit, allegans D. Regis adhuc infra pubertatis annos degentis, tutelam legitimam, iure agnationis sibi deberi. Hanc multiplici ratione sibi dicebat cōpetere, tum quia cōsanguineorū suorū omnium erat proximus, tum quia ditissimus & potētissimus erat omnium regis fideliū. Tertiā quoq; annectebat rationē ualidissimā, quod dum ipse captus fuisset, ex ipso carcere, fidelibus suis, sub obtētu fidelitatis, pręcepit, quatenus D. Regi Amalrico patri eius, uniuersam terram suam, arces & castella traderent, & eius mandatis & omnimodæ ditioni suæ ponerent uniuersa. Hoc adijciens etiam, in calce uerborum, quod si humanitus in carcere uitam finire contingeret, prædictum dominum Regem, quia consanguineorum suorum omnium esset proximus, ex asse cōstitueret hęredem. Pro ijs omnibus, hāc sibi rependi uicissitudinē magis honoris gratia, quàm spe futuræ alicuius utilitatis, postulabat. Dilata est itaq; ad has D. Comitis allegationes responsio, eo prætextu, quod paucos haberet D. Rex de regni maiorib. secum, quorum consilio in præsenti uteretur. Promisit tamen, quod tempore opportuno eos citius & generalius conuocaret: habitoq; eorum consilio, congruum super hoc, auxiliante Domino omnibus daret responsum. His ita gestis, Comes ad sua se contulit: fauebat autem Comiti populus pene omnis. De Baronibus uerò Hemfredus de Torono, regius Constabularius: Balduinus Ramatensis, Balianus frater eius, Raynaldus Sydoniensis, episcopi uerò omnes.

Milo de Planci apud Accon occiditur, Tyrensis Archiepiscopus moritur. Caput IIII.

PRædictus ergo Milo de Planci, unde prædiximus, nobilis homo erat, de Campania ultramontana, de terra Comitis Henrici Tyrensis, fueratq; D. Amalrico regi nimium familiaris, & consanguineus, ita ut regni sui eum Senescallum constitueret. Tandē mortuo Hemfredo iuniore, senioris Hemfredi filio, Stephaniā eius uiduā, Philippi Neapolitani filiā, uxorem ei dedit. Erat aūt ex parte uxoris dominus,

Syriæ

Syriæ Sobal, illius uidelicet regionis quæ est trans Iordanē, quæ uulgo dicitur Montis regalis. Susceperat tamen ex priore marito sobolem geminam prædicta uidua, filium uidelicet & filiam. Hic ut prædiximus confisus de nimia familiaritate, quā apud D. Regem huius patrem habuerat, regni principes, etiam se maiores, despectui habebat. Erat autem homo incircumspectus, superbus quoq; & arrogans, uerborum inutilium prodigus, & de se plus æquo præsumens. Hic ut uideretur aliquorum lenire inuidiam, arte quadam, sed nimium manifesta, ad colorem quæsitum, alium quendā Robardum nomine, arcis Hierosolymitanæ custodem, gregarium hominem, & minus sufficientem, subornauerat, tanquam is præesset, Milo uerò obsequeretur eius mandatis. Erat autem uersa uice unus, qui nomen magis splendidum quàm solidum gestabat: ille sub hoc colore, de regni negotijs pro sua uoluntate tractabat. Dum ergo incaute se gerit, dum imprudentius loquitur, & omnia regni negotia, inuitis alijs, ad suam reuocat sollicitudinem, omnia disponit, omnia pro arbitrio dispensat, conflato aduersus eum odio pertinaci, subornati sunt quidam, qui uitę eius insidias molirent: quod cùm ei nunciatum esset, pro nihilo duxit. Dumq; more solito incaute se habēs, in Acconensi ciuitate moram faceret, circa primum noctis crepusculum, in uia publica gladijs confossus turpiter, & ignominiose tractatus, interijt. Porrò de eius nece uarię sententiæ ferebantur in populo, dicentibus alijs, quia pro sua fidelitate, quam D. Regi deuotus exhibebat, hoc ei acciderat. Alijs è contra, quod sibi regnum occulte parabat, missis nuncijs ad amicos & notos suos in Franciam, ut ad eum properarent, quorum suffragijs regnum sibi uidebatur posse obtinere. Nobis autem neutrum horum pro certo compertum est. Notorium tamen erat, Balianum Ioppensem Reardi prędicti fratrem, ad partes transmontanas missum, cum regijs epistolis et muneribus, cuius indies præstolabatur aduētum. Per idem tempus eodem mense, D. Fridericus Tyrensis Archiepiscopus, prędecessor noster, uir secundū carnem nobilis admodum, cuius supra fecimus mentionem, dum apud Neapolim ægritudine aliquandiu esset grauissima detentus, tertio Cal. Nouemb. uiam uniuersæ carnis ingressus est. Cuius funus decentibus exequijs et debita honorificentia Hierosolymam delatum est, et in capitulo templi Domini, unde prius Canonicus fuerat regularis, sepultus est.

Describitur Comes Tripolitanus, quibus moribus & quibus maioribus fuerit, quomodo regni procurationem susceperit. Huius historiæ Conscriptor, Cancellarius Regius efficitur. Caput V.

Eodem quoq; tempore, conuocatis regni principibus & ecclesiarum prelatis, dum Rex esset Hierosolymis, Comes Tripolitanus iterum redijt, auditurus super petitionibus suis de obtinenda regni procuratione, quas porrexerat prius, responsum. Iteratoq; uerbo, dum eisdem insisteret, habita Rex per consilium biduum deliberatione, nouissimè de communi omnium conniuentia, in capitulo dominici Sepulchri tradita est ei uniuersa regni, post dominum Regem, populo acclamante, procuratio & potestas. Et quoniam de Comite nobis sermo, rerum serie sic exigente, se obtulit, dignum est ut de eo quæ pro certo comperimus, posteris memorię tradamus: non quod panegyricos propositum sit scribere, sed ut quantum compendiosæ historiæ sermo patitur succinctus, quis qualisq; fuerit edoceamus. Hic de quo nobis sermo est, Raymundus Comes, à domino seniore Raymūdo, sementinam traxit carne originē. Qui in exercitu Domini, cuius opera & studio & laboribus, regnum Orientale Christi seruitio restitutum est, tantus princeps fuit, quemadmodum superius diligenter edocuimus, cùm de primis principibus, qui in prima expeditione uenerant, tractaremus. Prædictus igitur dominus Comes senior Raymundus, bonæ memoriæ, filium habuit Bertrandum nomine, qui post mortem patris, & Guilhelmi Iordani necem, qui prædicti Comitis nepos erat, Tripolitanum obtinuit Comitatū. Hic filium habuit Pontium nomine, qui eundem Comitatum post mortem patris hæreditario iure possedit, qui Ceciliam Philippi regis Francorū filiam, Tancredi uiduam, duxit uxorem. Ex qua suscepit filium Raymundum nomine, qui eidem in Comitatu successit. Hic Hodiernam domini Balduini Hierosolymorū Regis secundi filiam,

liam,duxit uxorẽ, ex quibus iste Raymundus,de quo nobis in præsenti est sermo,natus est:qui patri in porta urbis Tripolitanæ,ab Assysinis repentinis inuasionibus occiso,in eodem Comitatu successit. Erat ergo prædictus Comes domini Amalrici,& domini Balduini Regum ex parte matris,consobrinus:erant enim duarum sororum filij:ex parte patris erat uno gradu inferior:eius namq; auia,mater patris uidelicet Cecilia,de qua prędiximus,soror fuit domini Regis Fulconis,patris dominorum Balduini & Amalrici regum,ex eadem matre,non ex eodem patre. Nam utriusq; mater, soror domini Amalrici de Montfort, Fulconi seniori Andegauensium Comiti in uxorem tradita fuit: quæ postmodum Fulcone iuniore iam edito, maritum deserens, ad Francorum Regem,dominum Philippum,se conferens, hanc Ceciliam & quosdam alios edidit. Rex autem nihilominus uxorem suam legitimã, unde iam Ludouicum & Constantiam susceperat, extra legem ecclesiasticam amore prædictæ Comitissæ infatuatus,expulerat.Ita ergo ex utroq; parente,uinculis cõsanguinitatis sibijnuicem erant connexi,dominus Comes,& prædicti reges duo. Erat autẽ prædictus Comes uir carne tenuis,submacilentus,statura modeste procerus,facie aquilus,capillo plano mediocriter fusco,acutis luminibus, erectus humeris,mente compositus, prouidus multum,et in actibus suis strenuus,cibo et potu quasi supra hominem sobrius,alienis munificus,suis uerò non ita affabilis admodum: & quod in hostium uinculis summo labore collegerat,literatus modice, se magis tamen naturali mentis uiuacitate,scripturarum intelligentiam more domini Amalrici regis nitebaẽ apprehendere. Frequẽs in quęstionibus si pręsentem haberet quem ad earum solutionem arbitraretur sufficere. Is eodem anno quo regni procurationem suscepit, dominam Eschinam, domini Galtherij principis Galileę uiduam locupletem, ualde filijs fœcundam ex priore marito,duxit uxorem:sed postquam ad eum peruenit,causa occulta parere desijt:quam cum filijs ita tenere dicitur diligere,tanquam ei uniuersos illos peperisset. Verùm decursa breuiter hac digressione, ad historiæ seriem redeamus. Per idem tempus, quia pręcedente tempestate dominus Radulphus bonæ memoriæ, Bethleemita Episcopus,regni cancellarius,ex hac luce migrauerat, ut esset qui regiarum epistolarum curam haberet,de cõsilio principum suorum,nos ad predictum uocauit officiũ,& Cancellarij nobis tradidit dignitatem.

Salahadinus,uocantibus eum Damascenis,Damascum obtinet,& reliquas regionis partes. Dirigitur contra eum Tripolitanus comes,qui eius obsistat molminibus. Caput VI.

EOdem anno Salahadinus Negemẽdi filius, Syraconi ex fratre nepos,qui patruo suo Syracono in Aegypti regno successerat, uocantibus occulte eum Damascenus optimatibus,legitimo eorum D.Melehe Salah,filio uidelicet Noradini adhuc impubere,apud alapiam commorante, commissa Aegypti cura cuidam fratri suo Seyfedin nomine, ut regnum Damascenorum occuparet, per uastitatem solitudinis in Syriam festinans Damascum peruenit. Vnde non post multos dies ciuitate, tradentibus ciuibus,recepta, uersus Cœlesyriam properat.sperans quod omnes illius urbes in suam sine bello ditionẽ reciperet: nec spe frustratus est,nam intra modicũ tempus, tradentibus locorum incolis,& ultro reserantibus aditus, contra fidelitatem domini sui,cuius seruus fuerat,omnes illius prouinciæ urbes recepit,Heliopolim græce uide licet.quæ hodie Malbec dicitur,Arabice dictam Bahalbeht:Emissam,quæ uulgò Camela dicitur:Hamã Cæsar,quę uulgò dicitur Cæsarea magna.Præsumebat aũt præterea Alapiam,& ipsum puerum,per quorundam proditorum operam sibi tradi:sed illud casu quodam impeditum est.Nam dum hæc in partibus illis aguntur,D.Rex,cõmunicato consilio,quid in tam subito euentu, & in tanta rerum permutatione opus esset factu,dum diu cum principibus suis deliberat, placuit demum uniuersis, quod D.Comes cum exercitu tam de regno quam de suo comitatu, ad partes Cœlesyriæ quantocyus deproperet.Additur etiam in mandatis,quatenus omni conamine pro fectibus Sahaladini contrarium se obijciat:& meritò:suspectum enim nobis erat omne eius incrementum,& quicquid ei accedebat,nobis totum decedere uidebaẽ.Erat enim uir consilio prouidus, armis strenuus,supra modum liberalis,in quo prudentioribus nostris maxime erat suspectus.Nam nullo alio in se hodie subiectorum,& eti

L am

am quorumlibet aliorum hominum corda magis solent principibus cōciliari, nihilq; alienos animos magis obligat, quàm munificentia, maximè principis. Suspectus ergo nimirum nobis erat, ne geminatis pensionibus, duplicato cum uiribus imperio, acrior in nos insurgeret, & fatigaret uehementius. Quod tamen euacuatis nostris molimimibus, lachrymosis hodie inspicimus oculis, quod tantus terra mariq; in nos insurgit: quod, nisi nos misericorditer uisitauerit oriens ex alto, nulla spes sit resistendi. Tutius sanè uidebatur puero, adhuc intra annos pubertatis constituto, ministrare subsidium, non ut gratia eius aliquid humanitatis uideretur ei præstandum, sed ut superiori æmulo nutriretur aduersarius, quo remorante eius proposito, in nos fierēt eius impetus infirmiores.

Assignantur causæ, quare contingat, quod super populum nostrum solito amplius hostes inualescant. Caput VII.

Libet paulisper ab historiæ textu, non euagandi inutiliter gratia, sed ut inferatur aliquid non absq; fructu, discedere. Solet quæri, & uerè meritò quærendum uidetur, quid causæ sit, quod partes nostri in numero pauciore maiores hostium copias in conflictu sæpe sustinuerunt fortius & frequentius, propitia Diuinitate in manu modica maiores eorum cuneos & innumeram plerunq; multitudinem contriuerunt: ita tamen etiam, quod ipsum nomen Christianum, gentibus Deum ignorantib. esset formidini, & in operibus patrum nostrorum glorificaretur Dñs. Nostri aūt temporis homines uersa uice à paucioribus sæpius deuicti, & cum pluribus nonnunquam aduersus pauciores frustra aliquid tentasse, & succubuisse aliquoties reperiuntur. Considerantibus ergo nobis, & statū nostrum diligenter discutientibus, prima occurrit causa, in Deū autorē respiciens, quod pro patribus nostris, qui fuerūt uiri religiosi, & timentes Deū, nati sunt filij perditissimi, filij scelerati, fidei Christianę pręuaricatores, passim & sine delectu per omnia currentes illicita: tales aut talibus peores, qui dixerūt Dño Deo suo, Recede à nobis, Scientiam uiarū tuarum nolumus. Quibus meritò, peccatis eorum exigentib. gratiā subtraxit Dñs, tanq; ad iracundiā prouocatus. Tales sunt pręsentis seculi, & maxime Orientalis tractus homines: quorū mores imò uiciorū monstra, si quis diligentiori stilo prosequi, turpiter materiæ immensitate lucubraret, potius Satyram mouere uideatur, quàm historiā texere. Secunda nobis causa ex latere occurrit, quod tēpore pręterito, cum illi uiri uenerabiles, zelo ducti diuino, ardore fidei interius succēsi, primū ad Orientales partes descenderunt, erant bellicis assueti disciplinis, prælijs exercitati, usum habentes armorū familiarē. Populus uerò Orientalis è cōtrario lōga pace dissolutus, rei militaris expers, inexercitatus legib. præliorū uocatione gaudebat: unde non erat admiratione dignum, si pauci sustinerēt plures leuius, aut eis deuictus in bellicis euentibus meliorē calculum, & cum palma uictoriā reportarent. In talibus (ut melius me norunt, qui sensus circa talia habent plenius exercitatos) experiētia usu cōparata longæuo & continuo, aduersus indoctas uires & carentes industria, solet sępius obtinere. Tertia quoq; causa nō inferior, nec minus efficax, iterum nobis se ingerit, quod priscis temporibus singulæ penè ciuitates dominos habebāt diuersos (ut more Aristotelis nostri loquamur) non subalternatim positos, qui rarò parib. frequētius contrarijs studijs agebantur. Contra quos diuersa sapiētes, uel sępius aduersos, sibiq; suspectos inuicem, minore periculo decertabatur: quippe qui nec ad cōmunes iniurias propulsandas facile possent aut uellent cōuenire, nec in nostram leuiter perniciē armarentur, qui suos nimirū non minus quàm nostros formidini haberent. At nunc omnia regna nobis contermina, in unius potestatem, Domino ita sustinente, reducta sunt: nam proxime pręteritis temporibus, uir immanissimus, & nomen Christianū abhorrēs, quasi pestem aliquam, Sanguinus, huius qui nuper obijt Noradini pater, post alia quæ uiolenter occupauit regna, nostra memoria nobilem & egregiam Medorum metropolim Rages, alio nomine Edissam dictam, fidelibus qui in ea erant, neci datis, cum omnibus finibus suis occupauit uiolēter. Item Noradinus eius filius, expulso Damascenorum rege, magis fraude suorum quàm uiribus proprijs, regnum illius sibi uendicauit, atque ad paternam adiecit hæreditatem. Nouissimè idem Noradinus per ministerium & industriam Syraconi, regnum Aegypti

gypti antiquissimum, & opulentum nimis, sibi mancipauit: sicut superius, dum de regno D. Amalrici tractauimus, latius disseruimus. Sic ergo ut diximus omnia uicina nobis regna, unius parent imperio, cuius nutibus seruiunt uel inuiti. Ab unius nomine, quasi uir unus in nostram armantur læsionem: non est qui dispari rapiatur studio, non est qui domini mandata impunè prætereat. Hęc sane omnia Salahadinus, de quo sæpe mentionem fecimus, uir genere quidem humilis, extremæ conditionis homo, secunda nimis arridente fortuna, possidet. Ex Aegypto & finibus adiacentibus auri primi & purissimi, quod obryzum dicitur, inęstimabilem habens copiam, ex alijs prouincijs equitum, pugnatorum, & aurum sitientum turmas habens innumeras: quas auri habentibus copiam, facile est satis congregari. Sed nunc ad historiam redeamus. Placuit igitur omnibus, ut præmisimus, qui aduenerant, quod huic uiro tam magnifico, & ita per successus continuos ad supremum culmen acceleranti, modis omnibus resisteretur: ne cùm amplius posset, in nos durior insurgeret aduersarius. Assumptis igitur regni principibus, congregatisque undique militaribus auxilijs, ad partes Tripolitanas dominus Comes festinans contendit: ibique circa fines Archenses castrametatus, in ea regionis parte quæ dicitur Galipha, consedit.

Mussulæ dominus in nepotis subsidium uenire proponit. Salahadinus proficit, regionē occupat uniuersam. Comes cum eo pacificitur. Obsides recipit. Caput VIII.

DVm hæc apud nos geruntur, audiens filij Noradini patruus, princeps maximus, & inter Orientalis gentis Parthorum potentissimus, nomine Cotobedi, quòd fratre mortuo, Salahadinus spretis humanitatis legibus, immemor factus suæ conditionis & beneficiorum sibi à patre pueri collatorum ingratus, ita contra dominum suum adhuc impuberem insurrexisset, congregata equitū numerosa manu, quorum maxima dicitur esse illi copia, Euphrate transmisso, contra proditores suos, nepoti opem laturus aduenit. Erat autem hic maximus princeps, dominus illius antiquissimæ & famosissimæ ciuitatis Niniuæ, quæ olim Ionæ prophetæ exhortationis uerbo in cinere & cilicio dicitur egisse pœnitentiam. Nunc autem mutato nomine, loco etiam non multum longe ab illa antiquiore remota, ex residuis ædificiorum & populi restituta, Mussula dicitur: retenta adhuc metropoleos dignitate, in omni Assyria. Hic postquam aduenit in campestribus circa Alapiam castra locauit. Salahadinus interea nihilo segnius Bostra primæ Arabiæ metropoli maxima, Heliopoli quoque, quę hodie uulgo dicitur Melbec, spontanea ciuium traditione sine bello receptis, urbem Emissenam, quæ dicitur Camela, obsederat, absque cunctatione aliqua tradita est ei à ciuibus eiusdem urbis pars inferior: nam in colle aliquantulum edito erat ciuitatis præsidium, satis munitum, in quod fideles prædicti pueri se contulerant, quod tamen armis & alimentis prius satis & attentius cōmunierant. Susceperat etiam nihilo minus eiusdem prouinciæ urbes illi cōterminas, tradentibus locorū incolis Hamam, Cæsaream, & regionem uniuersam, usque ad ipsam Alapiam. Hi ergo qui in arce erant ciuitatis Emissenæ, missis nuncijs ad Comitem Tripolitanum, & nostros qui erant in castris, ut prædiximus, expectantes, ut ab alterutra parte, in tanto tumultu optatis conditionibus euocarentur, rogant, ut ad eos uenire non differrent, pollicentes non absque emolumento & condigno fructu esse, si sibi contra huiusmodi pestilentem hominem subsidia ministrarent. Porrò D. Comitis obsides in eodem municipio seruabantur, quos pro sua redemptione & certa pecunia usque ad quadraginta milia aureorum, Noradino patri pueri dum à carcere solutus egrederet, obligauerat. Erāt etiam ibidem & D. Raynaldi Sydoniēsis pro fratre suo Eustachio obsides nōnulli. Sperantes ergo, quod aliquo pacto eos pro spe subsidij, quod postulabāt, à principe arcis, in qua erāt, possent recipere, illuc celerrimè cum omni militia cōtendunt: ubi cùm nihil ponderis in eorū uerbis reperissent (erat enim spes eis, per supradictū principē suum posse obsidionem solui) post multas tamen deliberationis uarietates, in castra unde prius exierant, reuertuntur. Salahadinus interea uidens, quod nostri indignati recesserant, factus inde erectior, & de eorum absentia præsumens plurimum, Alapiæ uicinius approximans, exercitum prędicti principis cœpit ad pugnam lacessere, crebrisque irritare incursionibus: quo sæpius instigante, commissum est, & cominus &

grauiter inter eos pugnatum. Tandem deficientibus Niniuitis proditione suorum, ut dicitur, pecunia corruptorum, uictoriam obtinuit Salahadinus. Inde Emissam rediēs, sicut prius ciuitatem, ita demum ciuitatis præsidium recepit. Inde ad Comitem legationem dirigens, D. Comitē orat, ne suis successibus se opponat, sed permittat se cum filio Noradini, & alijs qui in auxilijs ei uenerant, experiri: ne autem & hoc ipsum sine condigna retributione contemnat, obsides suos & D. Raynaldi gratis offert restituendos. Placuit hoc uerbum D. Comiti, receptisq́ obsidibus, prout pactis fuerat insertum, cæteris quoq; nobilibus qui in eadem expeditione erant, non sine decenti munificētia dimissis, solutis castris, ad propria remearūt. Dicebat̄ horū omniū uerborū D. Hemfredus de Torono, regius Cōstabularius, mediator fuisse, qui prędicto Salahadino nimiæ familiaritatis affectu deuinctus arguebatur. Factū est igitur contra propositum nostrum, ut cui penitus fuerat obuiandum, ne contra nos factus potentior, solito uehementius insolesceret, eidem fauor noster accederet, & de nobis auderet sperare, qui in nostrum continuè ampliabatur detrimētum. Egressi itaq; à nobis circa Calend. Ianuarij, Calend. iterum Maij domum reuersi sunt.

Mainardus Berythensis episcopus moritur: huius conscriptor historiæ, ad Tyronensem Metropolitanum promouetur. Caput IX.

IIsdem diebus dominus Mainardus, bonæ memoriæ, Berythensis Episcopus, dum in urbe Tyrensi languore aliquantulum correptus ægrotasset, morte præuētus est septimo Cal. Maij, cuius anima requiescat in pace. Eodem mense, cùm Tyrensis ecclesia septem uacasset mensibus continuis, consonante cleri & populi uoto: Regis quoque, ut moris est, conueniente assensu, Dei patientia potius, quàm meritis nostris, ad regimen illius ecclesiæ uocati sumus, & infra decem dies in ecclesia Dominici sepulchri, per manus domini Amalrici Hierosolymitani Patriarchę munus consecrationis sexto Idus Iunij, autore Domino suscepimus, licet indigni.

Rex Damascenorum regionem ingreditur, eam depopulatur. Hernestus Cæsariensis Archiepiscopus defungitur. Caput X.

PEr idem tempus Salahadino circa partes illas arctius occupato, nunciatū est domino Regi Damascenorum fines absq; militia, & sine rectore patêre, satis apertè ad prædicta & ad alia incommoda sustinenda, quæ hostibus iure belli possunt inferri. Quo comperto, congregatis militaribus copijs, Iordanem transiens, per syluam quæ Paneadensi adiacet ciuitati, & ab ea nomen ducit, Libanum firmissimū promontorium habens ad lęuam, agrum Damascenum attingit: Erat autē tempore messis. Discurrentes ergo nostri, & totam regionē obambulātes liberè, fruges siue in areis comportatas, siue solo hærentes, siue per agros manipulatim congestas, incendijs tradunt. Homines autem pręcognito eorum aduentu, ad loca munitiora cum uxoribus & paruulis se contulerunt: sicq; pro arbitrio nostri regionem habentes, peruenerunt usq; Dariam. Is locus suburbanus est, Damasco conterminus, uix ab ea distans miliaribus quatuor: inde etiam Bedegene, qui locus ad radicem Libani situs, perspicuas emanat aquas, unde domus uoluptatis dicitur, perueniūt: & inuitis & multū renitentibus incolis, occupant locū uiolenter: spolijs inde ditati prędam & manubias secum trahētes, nec cōtradicere ualētibus Damascenis, sani et incolumes post dies aliquot reuersi sunt. Per idem tempus dominus Hernestus bonæ memoriæ, Cæsariensis Archiepiscopus defunctus est: in quo locus eius, dominus Heracleus Hierosolymitanus Archidiaconus delectus & consecratus est.

Rex iterum fines hostium ingressus, uallem cui cognomentum est Bacbar, deprædatur. Raynaldus de Castellione, & Ioscelinus Regis patruus, à uinculis hostium soluuntur. Caput XI.

ANno secundo regni D. Balduini quarti, Salahadino adhuc circa partes Alapiæ negotijs occupato, mēse Augusto, prima die mensis, cōuocatis regni magnatibus & collecta militia, iterum Dn̄s Rex hostium fines ingredit̄, pertrāsiensq́ agrum Sydonensem, & montana, quæ media sunt inter nostros & hostium terminos conscendens, peruenit ad locum bonis temporalibus commodum pene omnibus, gleba uberem, fontibus irriguum, cui nomen Messabara: inde in uallem quæ dicitur Bacar descendens, terrā reperit, ut legitur, lacte & melle manantem. Hanc regionē exist-

man

mant quidam dictam fuisse olim Ituream, cuius in Euangelio Lucæ, Philippus Herodis senioris filius tetrarcha dicitur, simul ac Trachonitidis regionis. Antiquitus autem, uidelicet tempore Regum Israel, saltum Libani nuncupata, eo quod ad radices Libani porrecta distenditur uallis, opimo solo, aquis salubribus, populorum numerositate, suburbanorum frequentia, & aeris grata temperie commendabilis. In huius partibus submissioribus ostenditur ciuitas usque hodie ualidis mœnibus circumsepta, multa prætendens nobilitatis pristinis ædificijs argumenta, cui nomen est modernum Amegara: hanc quidam antiquitatis perscrutatores, arbitrantur esse Palmyrenam, nobilem quondam in Phœnice coloniam: cuius memoriam facit Vlpianus Tyrius Digesto nouo, tit. de Censibus. Huc peruenientes nostri, cœperunt omnem regionem libere, nemine contradicente, perlustrare, incendijsque uastare uniuersa: incolæ autem regionis ad montes confugerant, ad quos non erat facile iter nostris peruium: greges uero & armenta pro maxima parte in paludibus, quę erant in uallis medio ubi pascua erant uberrima, aduentu nostrorum præcognito, collocauerant. Interea Comes Tripolitanus, ex condicto per agrum Bibliensem, iuxta castrum quod Manoth era dicitur, subitò in fines Heliopolitanos ingressus, in ea ualle, cum suis cuncta incendijs eremare nunciatur. Quod audientes nostri, obuiam illis properantes, illi quoque nihilominus occurrere nobis optantes, conuenerunt quasi in uallis medio: quod audiens Semsedolus Salahadini frater, qui Damasci residebat procurator, congregata militia, locorum etiam incolis conuenientibus, resistere tentat, acies instruit, nostris obuiam ire parat. Nostri quoque ordinatis agminibus animo pro more occurrunt forti, decertatur utrinque uiriliter: sed diuinitate propitia multis interfectis, captis innumeris, hostis in fugam uersus est. Sensedolus cum paucis euadens, ad montis ardua se contulit. Nostri uerò hostilibus onusti spolijs, cum armentis & maxima pręda redeunt: paucis tamen, qui imprudenter paludes præliandi gratia fuerant ingressi, dum uias ignorant, & nostrorum ita subitum non opinantur egressum, amissis. Reuersus ergo dominus Rex, & sui, cum omni sospitate, trahentes boum armenta, ouiumque greges & supellectilem omnimodam, uictoriæ argumenta & felicitatis insignia, Tyrum auctore Dño peruenerunt. Comes quoque Tripolitanus, eodem quo uenerat itinere, secum etiam prędam referens innumeram, ad propria fœliciter cum suis omnibus se contulit. Eodem anno D. Raynaldus de Castellione, qui D. Raymundo principi Antiocheno, in eodem principatu successerat, uxorem eius Constantiam nomine ducens, post multos annos captiuitatis suæ, quam apud Alapiam duram nimis passus fuerat, interuenientibus amicis, & multæ quantitatis pro eo numerata pecunia, libertati restitutus: simulque cum eo Ioscelinus, Ioscelini Comitis Edissani filius, D. Regis auunculus, studio & industria Agnetis Comitissæ, uxoris Raynaldi Sydoniensis, sororis suæ, matris uidelicet regis, ereptus à uinculis, in pristinam libertatem se recepit. Eodem anno, mense Maio, secunda mensis die, per nostrum ministerium in ecclesia Tyrensi, munus consecrationis susceperunt, D. Otto Sydoniensis electus, qui eiusdem ecclesiæ Tyrensis fuerat præcentor, & D. Raynaldus, Berythensis electus.

Dominus Imperator Constantinopolitanus, apud Iconium ignominiose conficitur. Caput XII.

Eodemque tempore Manuel Imperator Constātinopolitanus, illustris memoriæ et in Christo recordationis, cuius beneficia & liberalitatem eximiam uniuersus pene sentit mundus, dum contra immanissimam Turcorum gentem, & impium eorum ducem Iconij Soldanum, pro ampliando Christiano nomine, pietatis commendabili motu decertat, peccatis nostris exigentibus, suorum stragem infinitā, & copiarum Imperialium, quas secum supra hominum etiam opinionem tradebat, enormia circa Iconium passus est dispendia: ubi etiam de consanguineis eius uiri illustres, & inclyta recordatione digni in acie occubuerunt: inter quos Ioannes Protosebastos eiusdem D. Imperatoris ex fratre nepos, uir egregiæ liberalitatis & memorandæ magnificentiæ, cuius filiam Mariam dominus Amalricus uxorē duxerat, dum strenuè resistit hostibus, multis confossus uulneribus interijt. Ipse tamen, ex plurima parte receptis exercitibus, sed sinistro casu, monte supra modum consternatus, in suos fines corpore

 incolu-

incolumis se recepit. Dicitur autem suorum ductu qui præibant agmina, magis impru dentia quàm hostium uiribus id accidisse: nam cùm patentes amplæq; uiæ, ad producendas acies, & sarcinarum moles commode trahendas, & impedimentorum omne genus subuehendum, quod numerum dicebatur excedere & mensuram, non deessent, incautè nimis in periculosas locorum angustias præcipites se dederunt. Nec hostibus qui loca eadem iam occupauerant, dabatur resistere, nec referendi uices copia ministrabatur. Ab ea die, huius tam sinistri casus, prædictus D. Imperator, adeo uehementem dicitur impressisse memoriam, ut de cætero nec solitam mentis hilaritatem, qua singulariter præeminebat, exhiberet, nec corporis sospitate qua plurimum pollebat, usq; in supræmum uitæ diem frueretur: ita sane continua facta refricatione urebatur, ut animo nec quies, nec menti consueta tranquillitas indulgeretur.

Guilhelmus iunior, Marchio de Monte ferrato, in Syriam ueniens, domini Regis sororem uxorem duxit: sed mox moritur. Caput XIII.

Tertio eiusdem domini Balduini regni anno, circa Octobris initium, dominus Vuilhelmus Marchio, qui cognominatus est Lōga spatha, filius Marchionis Vuilhelmi senioris de Monteferrato, uocatus à domino Rege, & uniuersis regni principibus, tam secularibus quàm ecclesiasticis, apud Sydonem applicuit: cui intra quadraginta dies, postquam aduenit, quoniam anno præcedente dum ad hoc specialiter citaretur, id per manum domini Regis, & omnium principum iuramentis corporaliter præstitis firmatum fuerat, dominus Rex sororem suam, natu se priorem, dedit uxorem: & cùm ea Ioppen & Ascalonē urbes maritimas cum pertinentijs suis, & uniuerso Comitatu, sicut prius pactis insertum fuerat, eidem contulit: inuitis tamen & palàm contradicentibus quibusdam, quorum consilio uocatus fuerat, nec satis attēdentibus, quàm uarij & inconstantis hominis est, aduersus sua facta uenire. Erat autem prædictus Marchio, adolescens decenter procerus, forma commendabilis, crine flauus, animosus, uiriliter iracundus, ita ut modum excederet, liberalis plurimum, profusus mente, & qui nihil unquam uellet occultare propositi: talem se suis exhibens, qualem intus gerebat animum: multum in cibo. in potu quoq; superfluus, non usque tamen ad animi læsionem: armorum usum & experientiam, ab ipsa ineunte ætate plenius dicebatur habere. Nobilis secundum seculi dignitatem, ita, ut in eo aut nullum, aut rarissimum diceretur habere parem. Pater quippe eius domini Philippi Francorum Regis auunculus erat, matris eius uidelicet frater: Mater uerò eius, domini Conradi, illustris Romanorum Imperatoris, soror fuerat: domini Friderici, qui nunc post dominum inclytæ recordationis, Conradum patruum suum, strenue Romanum administrat Imperium, amita: & ita utriusq; illorum illustrium Regum, pari gradu consanguinitatis, erat præfatus Marchio. Ducta demum uxore, cùm uix tribus mensibus cum ea fuisset corpore incolumis, decidit in ægritudinem difficilem nimis: qua quasi mensibus duobus sine intermissione laborans, sequenti Iunio, domino quoque Rege apud eandem Ascalonam grauiter ægrotante, in fata concessit, uxore prægnante relicta: cuius corpus Hierosolymam deuectum, in uestibulo ecclesiæ domus Hospitalis, intrantibus ad læuam, magnificè satis per nostrum ministerium tumulatum est. Circa id temporis Hemfredus de Torono regius Constabularius, dominam Philippam, D. Raymundi Antiochiæ Principis filiam D. Boamundi tertij, qui nunc eundem regit principatū, & dominę Marię Imperatricis Cōstantinopoleos sororem, uxorem duxit, quam Andronicus D. Imperatoris consanguineus prius uxorē habuerat: hacq; dimissa, Theodorā, D. Regis Balduini uiduā, neptē suam, imprudēter nimis sed & impudicè non minus, clàm abduxit. Hic de quo prędiximus D. Hemfredus, statim ex quo illam in domum traduxit suam, cœpit desperabiliter infirmari: illa quoq; nihilo minus languore nimio correpta, intra paucos dies uitam finiuit.

Comes Flandrensium diu expectatus regnum ingreditur. Caput. XIIII.

Qvarto anno regni eiusdem D. Balduini quarti, mense secundo, circa Cal. Augustales, diu expectatus Philippus Flandrensium Comes, apud Acconensem applicuit ciuitatem: cuius aduentu D. Rex, qui ab Ascalona Hierosolymam, in lectica adhuc ægrotans se fecit deferri, exhilaratus plurimum, mittens de principibus suis

& eccle-

& ecclesiarum prælatis, multiplici fecit eum honore præuenire. Cui etiam postquam Hierosolymā peruenit, ubi adhuc Rex grauiter infirmabatur, cōmunicato consilio, domino uidelicet Patriarchæ, archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, & priorū, magistrorum quoq; Hospitalis & Templi, & omnium principum Laicorum obtulit ei potestatē, & liberam & generalem administrationem super regnū uniuersum, ut & in pace & in guerra, intus & foris, super maiores & minores plenam habeat iurisdictionem, & ut super thesauros & redditus regni libere exerceret arbitrium. Qui habito consilio cum suis respondit, Quod ipse non uenerat ad hoc, ut potestatem aliquam acciperet, sed ut seruitio se manciparet diuino, cuius gratia uenerat: nec erat eius propositi, quod alicui administrationi se obligaret, quin liberè posset, cùm eum sua reuocarent negotia, ad propria redire. Sed D. Rex in regno suo procuratorem ordinaret quem uellet, & ipse tanquā dño suo Francorum regi, ob regni utilitatem ei uellet obèdire. Vidētes ergo quod ita penitus, quod obtuleramus, renueret, iterū per principes suos D. Rex eū fecit deuotissimè rogari, ut saltē expeditionis in proximo futuræ, quā multo prius tempore cum D. Imperatore Constantinopolitano ordinauerat, & uniuersi exercitus Christiani dux uellet esse, & prælia Domini contra Aegyptios procuraret. Ad quod uerbū, sicut & prius respondit. Constituit ergo D. Rex, sicut & prius ante introitum Comitis fecerat, regni & exercituum procuratorem D. Raynaldum, quondam Antiochiæ principē, uirum approbatæ fidei & mirabilis constantiæ. Qui si D. Rex in propria persona uenire non posset, administraret regni negotia, cum consilio tamen D. Comitis per omnia regeretur. Cùm hoc ipsum D. Comiti nunciatum esset, respondit, Quod non uidebatur ei talis procurator necessarius, sed talem ordinaret, cuius & belli gloria si deus ita prouideret, & dedecus, si dominus ita pateretur, esset proprium, & cui regnum Aegypti cederet, si Dominus id in nostram traderet ditionem. Ad hoc respondimus nos, qui missi à Rege fueramus: Quod si non posset Dominus Rex constituere procuratorem, nisi eundem regem crearet: quod neque D. Regis, neq; nostri erat propositi. His ita se habētibus, tandem aperuit euidentius mentis arcanum, & quo tota eius properabat intentio, non habuit occultum dicens: Mirum esse quod de matrimonio consanguineæ suæ nullus eum cōueniret. Audientes hoc uerbum, admirati sumus hominis malitiā, & sinistrū mentis conceptum, quod qui tam honestè à D. Rege susceptus fuerat, contra leges consanguinitatis, hospitalitatis immemor, in supplantationem D. Regis hæc moliri attentaret.

Qui cum Comite uenerant, seducunt eum, monentes ne regni principibus acquiescat. Caput XV.

Libet paulisper digredi, ut plenius sensibus auditorum ingeratur, quid'nam sit, in quo prædictum Comitem, malitiosè uersatum, tum ex multorum relationibus, tum etiam ex eius confessione cognouimus: Quidam potens homo, cum D. Comite peregrinationis illius comes uenerat, aduocatus uidelicet de Britannia: qui duos secū traxerat filios iam adultos. Hic ut suffragio usus Comitis Vuilhelmi de Mandeuilla, qui cum eodem Comite, eadem uia uenerat, D. Comitē circumueniens, persuadere cœpit, quod maximis sibi compendijs uti posset D. Comes, in facto regni: dicens se amplissimū habere patrimoniū, in eius Comitatu, quod uniuersum D. Comiti hæreditario iure possidendum daret, si elaboraret prædictus Comes, ut duæ filiæ domini Regis Amalrici, apud duos filios suos nuptui locarentur. Erant autem D. Amalrici profectò duo filiæ, una quæ uxor fuerat Marchionis, altera intra annos nubiles constituta, cum domina Regina matre eius apud Neapolim degens. His ergo uerbis assensum præbens Comes, pronum se dabat, ut hoc uerbum effectui mandaretur: sed nunc redeamus ad propositū. Intellecto ergo quorsum spiritus Comitis anhelabat, respondimus, Quod domino Regi id prius oporteret nunciari, quod'q; illi uideretur de communi consilio respondendum, die crastina nunciaremus. Facto mane, prius tamen habito consilio, redeuntes ad Comitem, respondimus, quod apud nos cōsuetudo erat, usu approbata longæuo, Quod uiduam, & maximè prægnantem, intra annum luctus non sit honestum, ad uota migrare secunda: & uix prætererierunt tres menses à morte mariti. Vnde esset nobis imputandum ad malum, si contra disciplinam

 cem-

temporum & regionis nostræ, de matrimonio prædictę dominæ ullum haberemus tractatum. Tamen uniuersis nobis gratum esse & acceptũ, si cum eo, ex quo præsens erat, cõsilio, de uerbo prędicto tractaretur: nam pro certo D. Rex, & in hoc, & in omnibus alijs negotijs, eius semper proposuerat specialiter regi consilio, & eius quantũ cum suo honore posset, deseruire uoluntati. Præiret ipse in uerbo, & nominaret aliquam personam, ad hoc idoneam: & nos de communi uoluntate, in facto præsenti, parati erimus procedere. Quod uerbum moleste ferens, dixit: Se id omnino non facturum, nisi prius uniuersi principes iurarent, quod sine contradictione eius starent uerbo: nam hoc esset personã alicuius nobilis dehonestare, si eo nominato, repulsam pateretur. Nos autem respondimus: Quod illud omnino contra domini Regis, & nostram esset honestatem, si eius sororem personæ ignotę, & cuius etiam nomẽ ignoraretur, traderemus. Tandem cognita regis & omnium principum uoluntate, licet plurimum indignatus, & iratus, ab hoc uerbo destitit.

Imperatoris Constantinopolitani Legati petunt instanter pacta, quæ cum domino eorum Rex inierat, impleri, ut contra Aegyptum expeditiones præparent. Caput XVI.

ERant per idem tempus Hierosolymis, D. Imperatoris nuncij, uiri inclyti & eminentes, D. Andronicus, qui cognominatur Angelus, D. Imperatoris ex sorore nepos: Ioannes uir magnificus, Megaltriarcha: uir nobilis Alexander, Comes Rupecanensis de Apulia: Georgius Syrahites, aulæ Imperialis familiaris. Hi ex præcepto imperiali ad D. Regem uenerant, arbitrantes esse tempus, sicut & sperabatur, ut in aduentum D. Comitis Flandrensis, pacta, quæ aliquando inter D. Imperatorẽ & D. Regem Amalricũ inita fuerãt, postmodum inter dominũ eundẽ Imperatorẽ, & D. Balduinum qui in præsenti regnat, non dissimilibus conditionibus fuerant innouata, auctore Domino, traherentur ad effectũ. Et ob hoc curia generalis apud eandẽ sacratissimã urbẽ indicta fuerat, conuenientibus in unum uniuersis regni magnatib. Erat omnibus spes una, eaq; quasi fouebat uniuersos, quod auxilio & cõsilio prædicti Comitis & suorum, regnũ Deo amabile, optatum susciperet incrementum, & de cõterendis Christi hostib. diligẽs haberetur tractatus: cum subitò, ut præmisimus, in sinistrũ latus mutatus est Comes, & promissorum immemor, ad alia se conuertit negotia, omne spei nostræ firmamentum euacuãs. Instant tamẽ Imperiales Apocrisarij, ut pactis staretur, allegantes, morã periculum secum trahere: per eos nõ stare, quo minus in cõcepto negotio procederetur: uerùm se paratos esse asserũt, omnes pactis insertas conditiones, fideliter & larga interpretatione uelle adimplere. Nos aũt audientes legatorum uerba, deliberatione habita, uisum est expedire, ut D. Comiti uerbum ex ordine panderetur: quo accito, & pręsente, propositus fuit ei pactorũ inter nos & D. Imperatorem in scriptis fideliter tenor, eius aurea bulla munitus. Quo diligenter lecto, & intellecto plenius, quæsitum est ab eo, Quid sibi uideretur? Qui respondit, Se hominẽ esse peregrinum, locorum ignarum, & maximè regionis Aegypti, quę longe ab omnibus alijs regionibus, alterius dicit esse cõditionis, quę certis temporibus aquis irrigetur, & occupetur uniuersa. Nos autẽ melius nosse & locorum faciẽ, & abeundi opportunitatẽ: tamẽ se audiuisse ex eis qui frequẽter in Aegyptum descẽderãt, tempus ad eius impugnationẽ nõ conuenire. Adiecitq;, quod hyems in proximo erat, Aegyptus uerò aquis Nili restagnantis operiebatur. Iterum infinitã Turcorum multitudinem illuc cõfluxisse audierat. Timebat præterea, & maxime, ne iter agentibus, aut etiã peruenientibus, alimenta deficerẽt, & inedia cõficeretur exercitus. Adiecit etiam, quod ipse & quę eũ sequerẽtur, fame perire cõpellerentur. Ad hoc nos, uidẽtes quod caluas quæreret occasiones, ne sub hoc prętextu uiã declinaret, obtulimus ei sexcẽtos camelos, ad uictualia, arma & cætera impedimẽtorũ genera per terras deportãda: ne et naues quotquot haberet necessarias, ad machinarũ moles per mare deuehẽdas. Quib. omnib. spretis, subintulit: Quod omnino in Aegyptũ nõ descẽderet nobiscũ, fortè ipse, qui cõsueuerat, per opulẽtas regiones suos trahere exercitus, egere cogeretur, nec possẽt sui huiusmodi tolerare inopias: sed eligeremus alias partes, ubi cõmodius & facilius ad Christiani nominis incrementũ, & exercitus ducere, & hostes Christi conterere possemus: & ad hoc ipse cum suis libenter se accingeret.

Comes

Comes factum impedit, ab honesto alienus proposito. Caput XVII.

PORrò nobis nec tutum erat, nec honestum à pactis discedere. Nam D. Imperatoris nuncij, præclari & nobiles uiri, cum infinita pecunia præsentes erant, paratos se asserentes, ut præmisimus, conuentiones inter nos & dominum Imperatorē initas adimplere. Habentes in portu Acconensi septuaginta galeas, exceptis alijs nauibus, ad iter & opus condictum sufficientes: item iuramentis nostris obuiare, inhonestum nimis & periculosum uidebatur. Quod si etiam cum assensu Imperialium nunciorum res in aliud tempus differri potuisset, præsens domini Imperatoris auxilium deserere, non reputabamus tutū, timentes indignationē eius, quæ nobis poterat esse nimis periculosa. Igitur iuxta condictum nostrum, secundum quod prius conuenerat, consentientibus partibus utrisq;, iter nostrum firmauimus, ad opus nos accingentes, quod ante multo cum domino Imperatore tempore cōstitueramus. Quo audito, Comes Flandrensis iterum contra nos uehementius cœpit inflamari, dicens: Quod per nos in eius contumeliam totum hoc fuerat fabricatum. Et factum est post multa, ut eius quocunq; modo satisfaceremus uoluntati, quod de cōmuni tam nostrorū quàm Græcorum consilio, iterum expeditio dilata est, usq; per totū Aprilem. His ita gestis, D. Comes, cùm Hierosolymis quasi per quindecim dies fuisset, cōpletis orationibus & sumpta palma, quod est apud nos consummatæ peregrinationis signū, quasi omnino recessurus, Neapolim abijt. Vnde post dies aliquot, ad nos misit Hierosolymā aduocatum de Britānia, cum quibusdam alijs de suis hominibus: qui nobis ex parte D. Comitis nunciarunt, quod Comes paratus erat, & hæc erat eius deliberationis summa, quocunq; nobis uidetur optimum, siue in Aegyptum, siue ad partes alias nos sequi. Quo cōperto, et si nobis uideref ridiculum toties mutare sententias, & nimię instabilitati uideretur meritò imputādum, nulli certò hærere proposito: tamen Gręcos, licet inuiti conuenimus, uidentes Comitis intentionem: non enim erat eius propositi dicta cōpensare operibus: sed ad id summa ope nitebatur, quod nos in culpā traheret, & scribere ultramōtanis principibus posset, per nos stetisse, quo minus in negotio esset processum. Culpā ergo suā in nos retorquere uolens, prædictos ad nos miserat: nullo modo arbitrans, quod Cræci ad nostram iterum redirent uoluntatem.

Imperatoris Legati ad propria redeunt: Comes uersus partes Antiochenas contendit. Balianus D. Regis Amalrici uiduam uxorem duxit. Caput XVIII.

COnuenimus ergo Gręcos, tentātes eos, si uellent iterū pactis stare prioribus. Et si Comes nobiscū ueniret, utrum uellent in Aegyptū descēdere? Qui respōdentes: Quāuis tempus esset arctū nimis, ut exercitus possent præparare suos, tamē si Comes propria manu uult iurare quod ueniat nobiscū, & si cōtigit, uel hic uel in uia eum infirmari, quod suos mittat, & quod in tota expeditione bona fide, sine fraude, & malo ingenio, pro Christianitatis incremēto laboraret: & quod nō sit in cōsilio uel auxilio, quod pacta inter D. Regem & D. Imperatorē tractata & cōscripta, ex aliqua parte infringantur: & idipsum suos homines iurare fecerit, licet nobis nimis durū & contra uirilem constantiā uideatur, toties mutare consilia, tamen ut regni Deo amabilis, & D. Imperatoris amplietur gloria, ueniemus. Hic cùm suum iuramentum, aduocatus & qui cum eo missi fuerant, super dictis conditionibus offerrent, nec omnia tamē prędicta in suo iuramēto uellent cōprehendere, nec Comitis promitterent iuramentum, noluimus amplius uerbis inutilibus insistere: solutū est colloquiū nostrum: sumptaq; licentia, Imperiales Legati, negotiū sæpe dictū, usq; in tempus opportunū differentes, ad propria redierunt. Post hoc cœperūt nuncij Comitis quęrere, ex quo prędicta non posset esse in præsenti expeditio, Quid'nam cum auxil[illegible]regni D. Comes posset facere, ne omnino uideretur ociosus? Placuit tandem ijs quibus uerbum erat hoc propositū, quod in Tripolitanā aut Antiochenam regionē proficisceretur: ibi enim uidebatur quod ad honorem suum, & Christianitatis incrementū, aliquid posset operari. Erant autem nonnulli, qui domino principi Antiocheno, qui pręsens erat, & D. Comiti Tripolitano imputabāt, quod Comes ita erat aduersus profectioni in Aegyptū: nitebantur enim, ut dicif, ad suas eum partes trahere, sperantes eius auxilio aliquid adoriri, ad incrementū suarū regionū respicientes: sed spe sua frustrati sunt: quod

nec apud eos, nec apud nos quippiam memoria dignum ei datum est diuinitus consummasse. Dignum quippe erat, ut cui Dominus suam subtraxerat gratiam, in nullo prosperaretur. Quia superbis resistit Deus, humilibus autem dat gratiam. Promisit tamen dominus Rex, se cooperatorem & adiutorem futurũ: tradiditq; ei illuc eunti, centum equites de suis, & peditum duo millia. Et in hoc statu erant res nostræ, circa Cal. Octobris. Assumptis ergo suis, & Domino Comite Tripolitano, Magistroq; domus Hospitalis, & multis ex fratribus Militiæ templi, ad partes contendit Tripolitanas. Per idem tẽpus dominus Balianus de Ibelim, frater domini Balduini de Ramis, uiduam domini Regis Amalrici, Reginam Mariam, filiam Ioannis Protosebasti, unde superius fecimus mentionem, domino Rege id promittente, uxorem duxit: cum qua etiam Neapolitanam urbem, quam illa possidebat nomine donationis propter nuptias, in uita uxoris habendam suscepit.

Comes Flandrensis, unà cum principe Antiocheno & Tripolitano, castrum Harenc obsidet, & sine fructu laborat. Caput XIX.

PEruenìens igitur ad partes destinatas Comes, compositis aditer necessarijs, ordinatisq; agminibus, cum Tripolitano Comite & suis terras hostium ingreditur, circa Emissenam & Hamam, moram facientes aliquam, non sine hostium damno. Salahadinus enim completis pro uoto in illa regione negotijs, facta cum filio Noradini pro suo arbitrio pace, in Aegyptum descenderat: timens ne ille de quo prædiximus, agnatus Imperium arriperet, & diu promissa expeditio, illuc, sicut dispositum multò antè fuerat, properaret. Traxerat ergo secum quoscunq;, & undecunq; eos in regione poterat habere, maximas militũ copias, illuc robur congerens, ubi uidebantur maiora emergere posse negotia. Inuenientes igitur Comes & sui regionem q; uiribus uacuam, liberius poterant euagari: municipia tamen, & ciuitatum præsidia, alimẽtis, armis & custodibus satis erant et sufficienter munita. Cognito uerò dominus Princeps, quod hostium fines ingressi essent, sicut ex condicto inter eos conuenerat, ipse uerò alia uia properans, adiungit se illis. Conuenientes itaq; copię, conuenerũt & mente: idq; temporibus præsentibus magis opinantes expedire, placuit ut castrum Harenc obsiderent. Est autem prędictus locus, in territorio Chalcidensi, quæ ciuitas hodie uulgò appellatur Artasia, nobilis aliquando, nunc ad instar paruissimi redacta oppidi. Distat autem uterque locus ab Antiochia quasi miliaribus duodecim. Ad quem locum ubi peruentũ est, locatis in gyrum castris, locum ex omni uallant parte, ut nec obsessis exitus, nec ad eos subsidium ministrare uolentibus, liber pateret introitus. Proinde machinas quæ ad usus huiusmodi solent esse necessarię, cõstruunt: & quãdam quasi perpetuitatem obsidionis & propositi constantiam promittentes, casas cõponunt uimineas, & propter urgentem hyemem uallis castra muniunt, ne torrentũ impetu damna rerum sustineãt in aliquo. Porrò ab Antiochia & suburbanis confinibus incolæ, & illius professionis homines, certatim stupent necessariam ministrare alimoniam. Erat sæpe dictum castrum filij Noradini, idq; solum in partibus illis Salahadinus ei dimiserat. Vallato igitur undiq; municipio, tẽporibus certis, & per uices, more solito, oppidanis dabant assultus, & machinis & tormentis quatiẽtes, obsessis negabant requiẽ.

Salahadinus cum multitudine infinita ab Aegypto ueniens, regnum ingreditur, ante Ascalonam se Rex cum uniuersis regni uiribus illi obuiam occurrit. Caput XX.

INterea dum hæc in partibus Antiochenis geruntur, Salahadinus audiẽs, quod Comes, & totius exercitus Christiani robur, quodq; ipse non sine timore uehementi in Aegypto præstolatus fuerat, ad partes se contulerat Antiochenas: arbitratus non imprudenter, quod regnum uiribus uacuum non impunè posset euadere, & duorum alterũ facilius obtinere, aut obsidionẽ ab obsesso dimouere municipio, aut hostibus illic perseuerãtibus, de his qui in regno remanserant, obtinere triumphum. Collectis igitur undiq; militaribus copijs, in multitudine graui, & armis & omnibus penè quæ in bello usui esse solent, solito instructiore egressus de Aegypto, per uastitatem interiectæ solitudinis, maturato itinere peruenit ad urbem antiquissimam desertam, Laris nomine: ubi deposita impedimentorum parte, & sarcinarum onere subleuato, assumptis sibi qui expeditiores, & pugnandi peritiores uidebantur, relictis post se oppidis

nostris Daro & Gaza urbe famosissima, subito ante Ascalonam, præmissis quibusdã præcursoribus, irruit. Dominus uerò rex, aliquot diebus ante, de aduentu eius præmonitus, id quod residuum erat in regno militiæ, celeriter conuocans, cum suis eandem urbem, paucis antè diebus ingressus fuerat. Aberat (ut præmisimus) comes Tripolitanus cum centum ex nostris militibus, de multo numero electis. Magister quoque Hospitalis cum fratribus suis, & pars maxima Militiæ Templi: reliqua uerò pars fratrum in Gazam se receperat, timentes ne eam, quia prima de urbibus nostris ei occurreret, Salahadinus obsideret. Item Hemfredus regius Constabularius, ægritudine maxima (ut diximus) laborabat. Paucos igitur secum habens dominus Rex ut comperit, quod per campestria nobis contermina liberè & hostiliter uagarentur et discurrerent hostes, inuocato diuino auxilio, relictis qui ciuitatem tuerentur, urbe cum suis egreditur, tanquam cum eis pugnaturus. Salahadinus uerò prope ciuitatem gentem suã in unũ collegerat. Egressus aũt Christianus exercitus, inspecta partis aduersæ multitudine infinita, qui sensus habebant magis exercitos in talibus, tutius esse dicebant in se subsistere, quàm dubijs belli euentibus inconsultè se committere. Ita ergo usque ad uesperum, habitis tamẽ interdum singularibus conflictibus, quamuis proximæ essent utrinque acies, eorum impetus sustinuerunt nostri. Aduesperascente autẽ die, periculosum credentes, in tam modica manu, castris se committere illa nocte, pręsertim cùm tanta esset hostium immensitas, in ciuitatem Ascalonam iterum prudenter se receperunt. Quod factum, in tantam Salahadinum cum suis erexit pręsumptionem, ut iam non in se solidè subsisteret, sed ambularet in mirabilibus super se: & iam quasi uictor, commilitonibus suis regni subiugati portiones certas designaret. Cœperunt ergo de cætero, quasi pro uotis obtinentes omnia, incautius discurrere, habere se imprudentius, passim per turmas inordinatis agminibus uagari.

Hostes regionem longè lateque depopulantur, urbes & suburbana succendunt. Caput XXI.

Nocte ergo illa opinati sumus, quod ante urbem castra locarent sua, in ea regione, ubi pridie fuerant, aut urbi uicinius se conferentes, ipsam obsidione clauderent. Verum ipsi neque sibi neque alijs requiem indulgentes, cateruatim uniuersam perlustrantes regionem, prout cuique impetus erat, ad diuersa rapiebãtur. Erat autem inter eos satrapas quidam, Iuelinus nomine, uir bello strenuus, ad quælibet tentanda pronus, uir apostata: qui relicta mediatoris Dei & hominum fide, ad gentilem impietatem deuia secutus, se contulerat, natione Armenius. Hic cum acie cui præerat, usque Ramam urbem in campestribus sitam peruenit: inueniensque eam uacuam, succendit: diffidentes enim illius loci ciues, eo quòd non esset munita commodè, partim cum D. Balduino rege in expeditione apud Ascalonam fuerant, pars cum infirmiore manu cũ mulierib. & paruulis in Ioppen se cõtulerãt, pars in castrũ in montibus, situ muniũ satis, cui nomen Mirabel, ascenderant. Incensa igitur urbe prædicta, Iuelinus Lidam, finitimam urbem, cum omni suo comitatu properat, locum partitis agminibus, subitò uallat in circuitu. Deinde sagittarum immissa grandine, & omni armorum genere inclusos aggreditur, & incessanter fatigat. Contulerat sane se populus omnis sũ per ecclesiam beati martyris Gregorij. Porro tantus nostros inuaserat timor, ut iam non esset spei residuum, nisi in fuga: nec solum his qui in campestribus habitabant, ubi tam liber erat hostium discursus, uerùm etiam & montium incolis tantus incumbebat horror, ut ciuitatem sanctam prope desererent eius ciues, & de urbis tuitione diffidentes, in arcem quæ dicitur Dauid, reliqua parte ciuitatis neglecta, se certatim cõferrent. Processerant quippe excursores usque ad locum qui dicitur Calcalia, & obtexerant pene uniuersam superficiem terræ eorum præambuli: & iam etiam dimissis in campestribus, ad montana conscendere disponebant. Hæc erat facies regionis dicto luto, & oppressę amaritudine, in die qua obtexit eam caligine Dominus, in furore suo ad iracundiam prouocatus: tamẽ non continuit in ira sua misericordias suas, nec oblitus est misereri, sed conuersus, consolatus est nos, & apposuit ut complacatior sit adhuc, & secundum multitudinem dolorum nostrorum, in corde nostro consolationes eius lętificauerunt animas nostras.

Rex

Rex Ascalonam egressus, hostibus occurrit: ordinantur utrinque acies: procinctus fit ad dimicandum. Caput XXII.

DVm hęc ita in partibus illis gerũtur, Rex audiens quod fines eius longe lateq́, hostium multitudo diffusa penitus occupauerat, ex Ascalona cum suis egredič, ac hostibus obuiam ire parat: satius ducens, etiam cum hostibus dubio euentu prælíandi fortunam tentare, quàm prædam, incendia, suorum stragem intueri. Egrediens igitur per maritimam oram, littus quoq; secutus, ut subitò & occultus posset inimicis occurrere, peruenit ad eum locum, ubi Salahadinus è regione erat in campestribus. Quò perueniens, aciem, omnemq; apparatum bellicum, tam equitum quàm peditũ aduersus eum dirigit: ubi adiunguntur ei fratres Militiæ templi, qui in Gaza remanserant. Inde instructis ordinibus militum, hostibus obuiam ire parant: dumq; proficiscuntur unanimes, iniurias suas ultũ iri, incendijs quę ex omni parte intuebãtur, & stragesuorum audita, in uirilem audaciam diuinitus succensi, quasi uir unus facti, properant: cum ecce ex aduerso non multum distantia hostium agmina conuentur. Erat autem hora diei quasi octaua. Sahaladinus interea audiens nostros spe pugnandi aduentare, timens quem prius uidebatur optasse congressum, missis qui suos passim dispersos congregarent, clangore quoq; buccinarum, & tympanorum strepitu, uerbis quoque, sicut in talibus fieri solet, manipulos suos ad conflictum animabat, & dictis uires addere nitebatur. Erat ibi cum D. Rege, Otto de sancto Amando, magister Militiæ templi, cum octoginta ex suis: Princeps Raynaldus, Balduinus de Ramis, & Balianus frater eius: Raynaldus Sydoniensis, Comes Ioscelinus, regis auunculus, & Senescallus. Omnes uerò quotquot erant promiscuæ cõditionis, uix termille & septuaginta quinq; inuenti sunt. Hi omnes inuocato de superius auxilio, pręuio uiuificę crucis ligno mirabili, quod D. Albertus heremita episcopus gestabat in manibus, instructis ordinibus, ad dimicandum uiriliter se accingunt. At uerò interea ad hostium cuneos, qui largius prædam secuti, & procurantes incendia discesserant, certatim ex diuersis partibus addebantur, fiebatq; maior numerus: ita quod nisi Dominus, qui nõ derelinquit sperantes in se, nostros interiore quadam inspiratione, clementius erigeret omnino, non solum de uictoria, sed & de salute desperare cogerentur. Ordinant autem hi nihilominus acies suas, & iuxta militarem disciplinam agmina dirigunt, disponentes qui primi aggrediantur, & qui eis sint subsidio.

Committitur pugna, uincitur Salahadinus, & in fugam cum supremo periculo & ignominis uertitur. Caput XXIII.

INterea accedentibus hinc inde gradatim bellatorum ordinibus, commissum est prælium, prius casu dubio, sed uiribus lõge imparibus: postmodum nostris animosius resistentibus, infusa cœlitus gratia, quę eos solito redderet fortiores, cõfractis eorum legionibus, post multam stragem hostes in fugam uertunt. Quis autem esset hostium numerus, inuestiganti mihi & quærenti diligentius, ueridica multorum relatione innotuit, quod uiginti sex millia equitum expeditorum, exceptis ijs qui summarijs insidebant, & camelis, intra fines nostros immiserat: ex quibus erant octo millia egregiorum, quos ipsi lingua sua Toassin uocant: reliqua uero decem & octo millia erant gregariorum, quos ipsi appellant Catagolam. De egregijs autem erãt mille, qui omnes induti croceis super loricas examentis, Salahadino cõcolores, eidem familiarius ad tutelam proprij corporis assistebant. Solent enim Turcorum satrapę maiores principes, quas ipsi lingua Arabica uocãt Emyr, adolescẽtes, siue ex ancillis natos, siue emptos, siue capta in prelijs mancipia studiosè alere, et disciplina militari instruere diligenter. Adultis aũt prout cuiusq; exigit meritũ, dare stipendia, & largas etiã possessiones conferre. In dubijs autem bellorũ euentibus proprij cõseruandi corporis solent his curam committere, & de obtinenda uictoria spem habere non modicam: hos lingua sua uocãt Mameluc. Hi assistẽtes dño suo perseuerãter, unanimiter ab eo nitunt̃ propulsare iniurias, & usq; ad mortem non destituere. Hi sane in conflictu perseuerantes, quoadusq; fugit dominus eorum, unanimiter persistunt: unde contigit, quod cæteris fuga elapsis, hi penè omnes incumbunt. Conuersis itaq; hostibus in fugam, insecuti sunt nostri, usq; dum inclinata iam die nox irrueret: ab eo loco, qui dicit̃ mons Gisardi,

Gifardi,usque ad paludem illam,quę uulgò dicitur Cametum Esturnellorum:toto autem illo fugæ tempore & spacio,non desijt hostium strages fieri continua, per duodecim uel amplius miliaria:nec de omni numero superfuissent aliqui,nisi nox importunè irruens,gladijs persequentium eos eripuissent expeditius fugiendo saluti consulere,abiectis armis & uestibus,sarcinis expositis, relictis infirmioribus qui fortiores erant,& equorum uelocium sessores, fugiendo pro uiribus,beneficio noctis imminentis,neci subtracti sunt: alij autem omnes aut capti, aut gladijs interempti,grauiores exitus sunt consecuti. De nostris autē in primo conflictu quatuor aut quinque occubuerunt equites,pedites autem ad centū,quem nos ignoramus,numerum. Peruenientes aūt,qui fuga fuerant elapsi, ad prædictam paludem,si quid residuum erat oneris,uidelicet & caligas ferreas,in carectum aquę,& in ipsam aquam proiecerunt interius,ut & ipsi expeditius incederent,& arma in aquis proiecta,nostris nullo tempore possent esse aut usui,aut uictoriæ signo. Quorum tamen utrunque nostri postea sunt plenius assecuti:nam inhærentes eorum uestigijs, & nocte instante,& sequenti die,prædictum arundinetum diligētius perscrutantes, paludem quoque ipsam contis & uncis percunctantes,quicquid illi occultauerant,celerius repererunt. Audiuimus à quibusdam fide dignis quod centum inde uiderant una die loricas extrahi,exceptis galeis & ocreis ferreis,& minoris ponderis,rebus tamē utilibus & preciosis. Collatum autem nobis est hoc tam insigne & seculis memorabile beneficium diuinitus, anno D. Balduini quarto,mēse Nouembris octauo Calend. Decembris,die festo sanctorum martyrum Petri Alexandrini & Virginij. Reuersus autem D. Rex Ascalonam,expectauit quousque suos reciperet,qui diuisis itineribus insecuti fuerant fugientes,quos intra dies quatuor recollegit. Viderat redeuntes, manubijs onusta trahentes mancipia,camelorum armenta,equos,tentoria referentes, exultantes secundum prophetæ dictum:Quasi uictores capta præda,quando diuidunt spolia.

Pluuiarum intemperies & frigus insolitum eos qui ex acie fugerant,fatigant supra uires:occiduntur ex eis innumeri,accipiuntur quamplures. Rex Hierosolymam uictor reuertitur. Cap. XXIIII.

Accessit & aliud,in quo manifeste innotuit præsentem esse diuinam nobis clementiam: nam sequenti die, & per decem dies continuos, tanta uis imbrium, tanta algoris præter solitum uiolentia incubuit, ut uere credi posset, etiam ipsa contra eos coniurasse elementa. Equos nimirum omnes amiserant,quibus per illud triduum,quo in finibus nostris moram fecerant,nec cibum nec potum, nec ullā indulserant requiem:item indumenta,& uestium genera quælibet(ut præmisimus)omnino ab se reiecerant. Accedebat ad miseriarum cumulum,quòd nec uictū penitus habentes,frigore,inedia,uiarum tędio,& laboris insueti pondere tabescebant. Reperiebantur ex eis passim aliquando plures,aliquando pauciores, in quos quāuis etiam impotens & debilis, impunè poterat in eos desęuire:ignari enim locorum ex eis plerique,putantes se domū redire,nostris se uicis aut uiatoribus,aut eos quærētibus offerebant. Arabes interea,infidū genus hominū,uidentes quidē casum qui Turcis acciderat,properāt:quos superius cum sarcinis apud Laris ciuitatē diximus relictos,nunciata suorū strage,territos in fugam uertunt, eosque nihilominus,qui quocunque casu nostrarum manus euaserāt,durius insequuntur:& qui à nobis elapsi uidebantur, illis dabantur ad prædam:ita ut impletum uideretur quoque illud Propheticum, Residuum locustæ comedit bruchus. Id enim moris huic generationi nequam esse dicit̄, ut sub quocunque duce ingrediātur ad prælia, anceps soleant declinare certamen: & quādiu bellorum dubitus est euentus, de remoto cōspicere:demumque adhęrere uictoribus: uictos uerò tanquam hostes insequi,& de eorū locupletari spolijs. Igit̄ per dies multos de syluis,de montibus, de ipsa etiam solitudine educebantur captiui: aliquando etiam spōte nostris occurrebāt,satius arbitrantes carceri & uinculis mācipari, quam frigore & inedia tabescere & cruciari. Interea D. Rex præda, & manubijs lege belli distributis,uotiuas gratiarū actiones pro collatis sibi à Dño beneficijs persoluturus, Hierosolymā ꝓperauit. Salahadinus aūt,qui cum tāta superbia,& tā multiplici equitatu ascēderat,diuina percussus manu,uix cum centū equitib. reuersus est,ipse quoque camelo inuectus est. Intueri libet & cōsiderare interius, diuini huius muneris largitatem,&

M tem,&

tem,& quomodo in exhibita nobis liberalitate,hāc uniuersam sibi uoluit plus cōsolator gloriā uendicare. Nam si pręsenti operi diuinitus procurato,comes Flādriæ,princeps Antiochenus,comes Tripolitanus,& illa militiæ multitudo quę aberat,interfuisset,more imprudentiū,& qui solet in prosperis irrepere fastus, etsi nō uerbo,saltem cogitatione nō uererent dicere: Manus nostra excelsa,& nō Dn̄s fecit hęc omnia. At nūc iuxta uerbū suū,quod scriptū est,Ego gloriā meā alteri nō dabo: reseruata sibi penitus autoritate et gloria,nō in multitudine,sed paucorū usus ministerio: et Gedionis innouās clemēter miracula,innumerā statuit multitudinē: significās,quod ipse sit, & non alius,cuius beneficio unus persequit̄ mille, & duo fugāt decē milia. Ei ergo ascribitur,à quo est omne datum optimū,& omne donum perfectum: quia non est in pręsenti articulo,quod operibus suis imputare possit homo. Diuinę enim gratię munus est,& nō meritis exhibitū,pium est opus Domini,extendisti enim manū tuam,& deuorauit eos terra,& in multitudine glorię tuę deposuisti omnes aduersarios meos.

Qui in partibus Antiochenis castrum Harenc obsederant, infecto negotio reuersi sunt ad propria. Caput XXV.

DVm hæc apud nos peraguntur, Comes,& qui cum eo erant,in obsidione supradicti castri perseuerabāt,sed inutiliter: nam in dissolutionē dati, aleis & noxeis uoluptatibus maiorem dabant operam, quàm disciplina militaris aut obsidionis lex exposceret,continuis itineribus Antiochiam properabant,ubi balneis,commessationibus,ebrietatibus & cæteris lubricis uoluptatibus dediti,desidijs obsidionem deserebant. Sed neq; ij qui ibi iuges & assidui uidebantur, negligentia torpentes aliquid utilitatis operabantur,terebant ocia,& palustres trahebant dies. Ipse etiā Comes singulis diebus minabatur, quod eum redire oporteret, quodq; inuitus ibi detinebatur: quod uerbū non solū eos qui in obsidione erāt exterius,ab honesto reuocabat proposito,sed etiam obsessos reddebat ad obsistendum promptiores: sperantes autem in uicino soluendam obsidionem,proponebant hoc modico tempore melius esse cuncta tolerare, etsi dura uiderentur quæ possent inferri, quasi municipium fidei suæ creditum,inuisis prodere gētibus,& proditionis notam incurrere perpetuam. Erat autem prædictum castrum in edito loco situm,in colle constitutum,qui ex maxima parte uidebatur congestus,ex uno solo latere impugnantibus aditum præbens: in reliquis autem etsi assultus dare uolentibus minime peruius, tamen undiq; machinis libere poterat flagellari. Post uarios igitur euentus & frequentes assultus, quibus si ex animo res gesta esset, & propitia esset diuinitas, posse capi uiderentur: decidit res in negligentiam,ut prædiximus,& peccatis nostris exigentibus, ita omnis nostrorum emarcuit uirtus, & uacuata est omnis prudentia, ut cùm iam qui inclusi tenebantur, in supremam desperationē incidissent,nostri cœperint de reditu ad propria tractare. Admirari non sufficimus (res enim uidetur amplior opinione hominum) quod tantis principibus tantam induxit Dominus mētis caliginem,& ita in indignatione sua eos cęcitate percussit,quòd nemine compellente,castrum iam pene expugnatum,sola stimulante inuidia,& negligentia reuocāte,hostibus dimitterent. Videns ergo D.princeps,quòd ita Comes Flandrię fixerat propositum,quodq; in hoc uerbo irreuocabiliter erat obstinatus,sumpta ab obsessis nobis incerta quantitate pecuniæ,obsidionē soluit. Comes autem Flandriæ Hierosolymam rediens,cōpletis ibi solennibus sanctę Paschæ diebus,ad reditum se parat, aptatisq; galeis & nauibus ad onera deuehenda necessarijs,per D. Imperatorem Constantinopolitanum ad propria rediturus,à Laodicea Syriæ,nauigationis suæ iter arripuit, in nullo relinquens post se in benedictione memoriam. Eodem tempore D. Fridericus Romanorum Imperator, post uicesimum annum schismatis,cum D. Alexandro Papa,apud Venetias pacificatus est. Per idem quoq; tempus cum sanctæ urbis Hierusalem,propter nimiam uetustatem, muri iam ex parte corruissent,facta collatione inter principes,tam seculares quàm ecclesiasticos, collecta est certa quantitas pecuniæ annuatim persoluenda, quousq; autore Domino opus consummaretur: ut impleretur illud, Benigne fac in bona uoluntate,sic ut ædificentur muri Hierusalem.

Romæ generalis synodus indicitur. Rex super effluenta Iordanis, infaustis auibus castrum ædificat, ædificatum Templarijs tradit. Caput XXVI.

Anno ab incarnatione Domini, M.C.LXXVIII. qui erat regno D. Balduini quarti annus quintus, mense Octobri, cùm anno præcedente indicta esset per uniuersum Latinorum orbem Romæ Synodus generalis, ad eãdem Synodũ uocati, profecti sunt de nostro Oriẽte, Ego Vuilhelmus Tyrẽsis Archiepiscopus, Albertus Bethleemita episcopus, Heraclius Cæsariensis Archiepiscopus, Radulphus Sebastenus episcopus, Iotius Acconensis episcopus, Romanus Tripolitanus episcopus, Petrus prior ecclesiæ Dominici sepulchri, Raynaldus Abbas ecclesiæ montis Sion. Prædictus uerò Iotius non solum in Synodum properabat nobiscum, uerùm ad D. Henricum Burgundiæ Ducem legatione fungebatur, ut eum ad nos euocaret. Conueneramus enim unanimiter, ut D. Regis sororẽ, quam prius Marchio habuerat, eisdem conditionibus eidem in matrimonio concederemus: quod uerbum cùm idem Dux per manũ prædicti D. Episcopi, prius grataner suscepisset, & etiam, ut dicitur, iuramento propriæ manus, se uenturum firmasset, causis quibusdã adhuc nobis incognitis uenire renuit, iuramenti quòd præbuit immemor, & fidei qua se obligauerat prodigus inuentus. Eodem mense quo nos iter ad Synodũ arripuimus, D. Rex, cum omnibus regni uiribus, castrũ quoddã super ripas Iordanis, in eo loco qui uulgo uadum Iacob appellat̃, aggressus est ædificare. Habent traditiones ueterũ, eum esse locũ, ubi Iacob de Mesopotamia rediens, missis nuncijs ad fratrẽ, factisq; duabus turmis dixit: In baculo meo transiui Iordanem istum, & nunc cum duabus regredior. Est autem in pago Cades Nepthalim, inter Nepthalim & Dan, quæ alio nomine appellat̃ Paneas, alio etiam Cæsarea Philippi dicitur, quarũ utranq; Phœnicis constat esse portionem, & Tyrensis metropolis, urbes suffraganeas. Distat autem à Paneade miliaribus decem. Porrò collis erat ibi mediocriter eminẽs, super quem fundamẽta iacẽtes, profunditate congrua murum miræ spissitudinis in quadrũ ædificauit opere solidissimo, ad conuenientẽ altitudinẽ, eũq; intra sex mẽses erexerunt. Cõtigit aũt, dum in ædificando ibi morã faceret, egressi sunt latrunculi de partibus Damascenis, qui uniuersas ita obsederant uias, quod non nisi cum periculo ire ad exercitum, aut inde redire, aut uias carpere quaslibet uiatores possent. Erant autem prædicti latrunculi de loco in montibus sito, cui Baccades nomẽ, qui uulgo Buccahel dicitur. Hic locus in finibus Zabulon situs est, amœnus admodum. Et licet in summis montium, tamen aquis irriguus est, & arborum fructiferarum frequentia consitus, habitatores habens insolentes armis strenuos, & numerositate superbos: adeò, ut uicinorum agros & suburbana finitima sibi facerent tributaria: maleficis & debita supplicia fugientibus, grassatoribus quoq; & uiarum effractoribus tutum apud se præbentes refugium, ob prædę & ui raptarũ rerũ, quod eis dabatur, participiũ. Erant ergo omnibus per circuitum propter intolerabilem eorum arrogantiam, tam nostris quàm etiam Sarracenis inuisi & odibiles facti, ita ut sępius fuerit attẽtatum eos funditus extirpare: sed successum res non habuit: unde & singulis diebus fiebant proteruiores: quorum intolerabilem superbiam, furta commissa, perpetrata homicidia, dominus Rex non ferens, locum prædictum subitò & uiolenter occupans, quos comprehendere potuit, neci dedit: sed fugerunt ex parte maxima, præcognito domini Regis aduentu, & ad partes Damascenas cum uxoribus & liberis se contulerunt. Inde frequentes in partes nostras, occultẽ tamen, irruptiones, ueteris consuetudinis non immemores, facere consueuerant. Nunc aũt adiunctis sibi eiusdem facinoris consortibus, fines nostros ingressi erant, ut præmisimus. Quod audientes nostri, indignati, quod huiusmodi homines uias publicas ita fecerant periculosas, locis competentibus eis ponentes insidias operam dabant sollicitam, quomodo eos possent pręuenire. Accidit autem nocte quadam, quod ipsi facta præda de montibus Zabulon descendentes, uolentes se ad partes unde exierant conferre, in nostros, qui eis insidias parauerant, incidentes, uiarum suarum fructum collegerant: captis etenim ex eis nouem, septuaginta & plures interẽcti sunt. Accidit aũt hoc mense Martio, duodecimo Cal. Aprilis. Per idem tempus Romæ celebrata est Synodus in Basilica Constantiniana, quæ dicitur Lateranũ, tre-

centorum episcoporum. Pontificatus D. Alexandri uigesimo, mense Martio, indictionis duodecimæ, quinta die mensis. Cuius si quis statuta & episcoporum nomina, numerum & titulos scire desiderat, relegat scriptum quod nos ad preces sanctorũ Patrum, qui eidem Synodo interfuerunt, confecimus diligenter: quod in Archiuio sanctæ Tyrensis ecclesiæ, inter cæteros, quos eidem contulimus ecclesiæ libros, cui iam sex annos præfuimus, iussimus collocari.

Rex in terras hostium ingressus, damna patitur enormia. Hemfredus regius Constabularius occasionem mortis colligens, ibi defungitur. Caput XXVII.

Constructo igitur castro ex partibus suis absoluto, nunciatum est D. Regi, quod in eam syluam quæ Paneadensi adiacet ciuitati, hostes incautè pascua sequẽtes, greges immiserant, & armenta, non habentes secum illas militum copias, quibus freti nostris irruentibus possent resistere. Arbitrantur ergo nostri quod inimicos eos, sicut nunciatum fuerat, et præliaribus auxilijs destitutos, facile possent opprimere, illuc occulte contendunt: & ut latenter & ex improuiso inuadere, celareq; eorum aduentum hostibus possent, ac in eos irruere, de nocte aggrediuntur iter, & de nocte accelerant. Mane igitur facto ad locum destinatum perueniunt: ubi alijs ad alia præliandi gratia properantibus loca, alijs lente nimis, & de remoto subsequentibus, ea acies in qua Rex erat, imprudenter nimis quibusdam septis lapideis se immergit, ubi ex hostibus latebant nonnulli: audito enim nostrorum aduentu, latère disposuerant, ut declinato nostrorum impetu, propriæ saluti eo modo possent cõsulere. Videntes nostros super eos irruisse incautius, licet inuiti & de uita desperantes, facti sunt, ipsa necessitate urgente, fortiores: & subitò exilientes, uidentes nostros inter angustias, instãt animosius: & quibus prius satis fuerat, latendo posse declinare aduersariũ, interfectis equis, sagittis eminus missis, nostros comprimunt uiolenter. Videns itaq; D. Cõstabularius hostem ex insperato emersisse, eis cum multo impetu se ingerit mediũ: dumq; de more uiriliter dimicat, dominumq; Regem in arcto positum, ne in eum periculosius irruat, fideliter protegit, & ab iniurijs uendicat crebris, & uiolentis ictibus lassatus, & letalibus confectus uulneribus: tandem suis eum eripientibus, uix in equo reuocatus est. Ceciderunt porrò in ea congressione uiri memorabiles, & pia recordatione digni: Iuuenis quidam elegantis formæ, & honestis pollens moribus, nobilis & diues, Abraham de Nazareth, & Godescalcus de Turohe, qui etiam bonam sui reliquit existimationẽ, & alij pauci inferioris manus. His ita se habentibus, de casu tam periculoso D. Rex suorum ereptus opera, ad castra unde exierat, reuersus est: ubi suos qui ad uaria inordinatè dispersi fuerant, recepit. Dominus uero Hemfredus regni Constabularius, ingrauescentibus doloribus, ad Castellum nouum quod ipse adhuc ędificabat, delatus est. Factum est autem hoc, quarto idus Aprilis. Decubens ergo ibi per dies quasi decem, cum dolore uitam pertrahens, supremo iudicio memoriter & prudenter ordinato, uir per omnia commendabilis, decimo Calend. Maij, patriæ perpetuo lugendus, uiuendi fecit finem: & in ecclesia beatæ Dei genitricis & semper uirginis, apud nobile, & famosum castrum eius Toronum uidelicet, debita magnificentia sepultus est. Quo defuncto, statim intra eundem mensem, Salahadinus prædictum castrum, quod de nouo fuerat constructum, sexto Calend. Iunij obsedit, crebrisq; insultibus & denso sagittarum nimbo fatigare cœpit uiolenter inclusos: cum ecce unus de interioribus, cui nomen erat, ut dicitur, Raynerius de Maron, larum de ditioribus Admiraldi sagitta saucium, interemit: pro cuius obitu, omnes ita consternati sunt, ut infecto negotio, soluta obsidione discederent.

Salahadinus regionem ingreditur Sydoniensem. Rex conuocatis regni uiribus, hostibus occurrit. Caput XXVIII.

Sequenti mense, cum iam prędictus Sahaladinus, bis, uel iam eo amplius in pago Sydoniensi uiolenter esset ingressus, & liberè satis, nemine cohibente, prædam, incendia, hominum quoq; stragem exercuisset, adiecit iterato, intròire: locatisq; castris inter urbem Paneadensem, & fluuium Dan, excursores præmiserat frequenter, qui prædas agerent, incendiaq; procurarent. Ipse autem quasi pro subsidio castra nõ deserens, eorum reditum & aggressionum euentum expectabat. Nunciatum est interea

terea D. Regi, quod ita per fines nostros Sahaladinus desæuiret: qui assumpto sibi Dominicæ crucis ligno, conuocatisq; suis, quoscũq; colligere undecunq; potuit, ad urbem properat Tyberiadensem: inde per oppidum Sepher, per urbẽ antiquissimam Naasson, ad prædictum Toronum cum suis peruenit. Vbi frequentibus nuncijs intercurrentibus pro certo comperit Sahaladinum cum exercitu suo adhuc in eodem perseuerare loco, suos, aut læuioris armaturæ milites, qui præmissi fuerant, agros Sydonienses hostiliter depopulari, cædes, incendia, prædas exercere. Habito itaq; deliberatione, placuit omnibus hostibus obuiam ire. Inde ergo iuxta condictum contra Paneadem exercitum dirigentes, perueniunt ad uicum qui dicitur Mesaphar: unde quia in summis montibus situm erat, prospicere erat totam subiectam regionem usque ad radices Libani, castraq; hostiũ dabatur eminus intueri. Patebant quoq; nihilominus prospectibus singulorum inimicorum discursus & incendia. Descendentes igitur per montis decliuum, cum festinatione, turmas peditũ secum trahere non poterant: fessi eñ erant oppidò, uię longinquitate, nec poterãt equites passibus adęquare. Vnde cum paucis peditibus, qui agiliores inuenti sunt, in planiciẽ quæ statim mõtibus subiecta est, deuenerunt in eum locũ, qui uulgo Mergiũ appellatur. Per aliquot igitur horas, ut plenius deliberaretur quid facto opus esset, ibi substiterũt. Interea Sahaladinus de subito regis aduẽtu aliquantulũ perterritus, timẽs suis excursorib. quos quasi à se & suis uidebat exclusos, timẽs itẽ ne in castra irruerẽt, impedimẽta, sarcinas & omnẽ suppellectilem inter murũ & antemurale uicinę urbis cõportari præcepit, ut ad quęlibet belli euẽtũ expeditior inueniatur. Succinctus ergo & dubius plurimũ rei exitũ præstolabatur. Verum excursores qui prædatum ierant, audito nostrorũ aduentu, perterriti, postpositis alijs optimũ ducunt, si suorũ agminibus se possint aggregare. Transmisso ergo flumine, quod per mediũ diuidit Sydonicẽsium agros & prędictam planiciem, in qua diximus nostros esse, occurrũt nostris: ubi inito cominus pręlio, nostri statim propitio Dño fiunt superiores, multis interfectis & ad terram deiectis, pluribus in fugam uersis, hostes ad castra suorum se conferre nituntur.

Committitur pugna: nostri uincuntur, capiuntur ex eis quamplures. Caput XXIX.

DVm hæc ita se haberent, Otto magister Militiæ templi, & cum eo Comes Tripolitanus, deinde alij sequẽtes, collem sibi quendam obuium ascenderunt, flumen habentes ad lęuã, à dextris uerò erat eis planicies maxima, & castra hostium. Audiens ergo Salahadinus suos grauari, expositos periculo, neciq; datos, parat eis subsidium ministrare: in quo proposito dum fixus maneret ecce suos qui euaserant uidet: Quibus occurrens, cognito rei statu, animos uerbis addit, in aciẽ reuocat, nostrisq; insequentibus & nimium securis, subitò se immergit. At uerò pedites nostri de spolijs eorum qui interfecti fuerant, ditati, putantes nihil superesse ad consumarã uictoriam, secus ripam, fluminis castrametati, quieti consederant: equites uerò hostes super se, quos deuictos putabant, reparatis uiribus uidentes irruere, non habentes ferias uel ocium, ut iuxta militarẽ disciplinam, acies instruerentur, ac ordinarentur agmina, ordine confuso decertantes resistunt ad tempus, & hostiũ perseuerãter sustinent impetus. Tandem uiribus impares, nec se cùm dispersi essent, mutuò iuuantes, in fugã uersi succumbunt turpiter. Cumq; satis commodè hostes insequẽtes, per alia loca possent declinare, & in tutũ se locare peccatis nostris exigentibus, deteriorẽ deliberationis partẽ secuti in angustias scabris rupibus obsitas, & penitus exitũ negãtibus se immergunt: ubi nec ad anteriora procedere, nec nisi cum mortis periculo, per hostiũ manus redire permittebatur: qui fluuiũ transierunt uitæ & saluti cõsulentes, ex maxima parte, in municipium proximũ cui nomen Belfrot, se contulerunt: alij flumen transeuntes & ulteriorem ripã secuti, uersus Sydonem euntes, confusi, prælij æstum declinauerunt. Quibus cùm D. Raynaldus Sydoniensis, cum suis qui ad exercitũ festinabat, occurreret, intellecto quod acciderat infortunio, eis etiam monentibus Sydonem reuersus est: quod factum in illa die multiplex damnũ dicitur intulisse. Verisimile est enim, quod si in castrum suum continuato itinere se recepisset, cooperantibus oppidanis, & rusticis locorum peritis, multos eripuisset hostibus, qui nocte illa in cauernis, in rupibus latentes, sequenti mane discurrentibus & cuncta perlustrantibus inimicis, in-

uenti capti, uinculis mancipati sunt. Dominus autem Rex, quorundam fidelium suorum fretus auxilio euasit incolumis. Comes quoq; Tripolitanus cum paucis Tyrum peruenit. Capti sunt ibi de nostris, Otto de sancto Amando Militiæ templi magister, homo nequã, superbus & arrogans spiritũ, furoris habẽs in naribus, nec Deũ timens, nec ad homines habẽs reuerentiam. Hic iuxta multorum assertionem, damni prędicti & perẽnis probri occasionem dicitur dedisse: qui eodem anno quo captus est, in uinculis & squalore carceris, nulli lugendus, dicitur obijsse. Balduinus quoq; de Ramis, nobilis uir & potens: Hugo quoque de Tyberiade, Dñs Comitis Tripolitani priuignus, adolescens bonæ indolis, & acceptus plurimum: & alij multi, quorum nomina non nouimus, nec numerum, capti sunt.

Salahadinus castrum quod de nouo ædificatum fuerat, obsidet, obsessum occupat, diruit occupatum: Henricus Comes Trecensis, Petrus domini Regis francorum Ludouici frater, in Syriam ueniunt Caput XXX.

Rebus igitur nostris sic se habentibus, & in imo collocatis, ecce D. Henricus Comes Trecensis, uir magnificus, senioris Theobaldi Comitis filius (quem nos à Synodo redeuntes, apud Brundusium ciuitatem Apuliæ dimiseramus) apud Acconensem ciuitatem, cum multo nobilium comitatu applicuit. Venerãt ut premisimus, nobiles multi in eodem transitu, dominus uidelicet Petrus de Corteniaco, D. Ludouici Francorum regis frater: dominus quoq; Philippus, D. Comitis Roberti, eiusdem D. Regis fratris filius, Beluacensis electus: quorum aduentu, nostri, anterioribus casibus plurimum consternati, aliquatenus tamen in spem erecti, sperantes quod tot tantorumq; nobilium patrocinio propulsare preteritas, futurasq; ulcisci possent iniurias: uerum aduersa nobis diuinitate, nec priores depulerunt, sed etiã in maiores descenderunt molestias. Nam hostis noster immanissimus Salahadinus, dextris euentibus & prospera fortuna, in tantam est elatus superbiam, ut subitò antequam nostris ad modicum respirare liceret, castrum nostrum, quod nuper anno proximè præterito fuerat consummatum, obsideret. Traditũ sane fuerat sæpe dictum castrum fratribus Militiæ templi, qui omnem illam regionem de concessione Regum sibi uendicabant, statim postquam fuerat consummatum, eorumq; diligentiæ commissum. Quod ubi D. Regi fuit nunciatum, conuocans regni robur omne, & militiã uniuersam, accito quoque D. Henrico Comite, & alijs nobilibus uiris, qui aduenerant, apud Tyberiadem properat: ubi collectis uniuersis regni principibus, opem ferre obsessis, hostes ab obsidione amouere contendit: dumq; expectat, & in diem apparatus differtur, nunciatur castrum prædictum, sicut uerè erat, ab hostibus uiolenter captum, funditusq; usque ad solum dirutum, occisis omnibus aut captiuatis, qui in eo ad tuitionem relicti erant: sicq; accessit damnis prioribus, maior confusio: ut uerè dici possit, Recessit ab eis dominus Deus eorum: uere iudicia Dei abyssus multa, uere terribilis est Deus in consilijs super filios hominum. Nam qui tantam fidelibus suis, anno proximè præterito contulerat sui muneris immensitatem, tanta eosdem nunc indui reuerẽtia passus est, & confusione. At quis nouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? Quis es domine Deus? quia hic præsens multitudo, & nobilium numerus: subtraxisti gratiam, ne sibi ascribant, quod meritis non datur, sed gratia. Aut quia de collatis gratis prioribus beneficijs, non satis uberes tibi benefactori suo gratiarũ persoluerant actiones: aut quia flagellas Domine filium quem recipis. Imple facies nostras ignominia, ut quæramus nomen tuum sanctum, quod est benedictum in secula. Scimus Domine, & confitemur, quia tu non mutaris. Tu enim dixisti: Ego Deus, & non mutor: quicquid tamen id est, scimus quia iustus es Domine, & rectum iudicium tuum. Per idem tempus renouatum est uerbum, quod anno proximè præterito de duce Burgundiæ motum fuerat, cum domino Henrico Comite, separabatur in proximè futuro transitu: sed sicut postea euidenter patuit, caussis occultis adhuc uenire recusauit.

LIBER

LIBER VICESIMVS SECVNDVS.

Rex sororem suam, quæ Marchionis uxor fuerat, cuidam adolescenti Guidoni uidelicet de Lizimaco uxorem tradit: cum Salahadino paribus conditionibus præter solitum treuga firmatur. Caput I.

EOdem quoq; tempore dominus Boamundus Antiochenorū princeps, & D. Raymundus cum militia in regnum ingredientes dominum Regem terruerunt, timentem, ne res nouas moliri attentarent: uidelicet ne rege, regno priuato, sibi regnum uellent uendicare. Premebatur solito acrius Rex ægritudine sua, & singulis diebus lepræ signū magis & magis euidēs prominebat. Soror autē dñi Regis quæ Marchionis uxor fuerat, adhuc in sua uiduitate perseuerabat, Ducē, ut præmisimus, expectans. Cognoscens ergo Rex illorum nobilium, & licet uterq; esset eius consanguineus, suspectum habens aduentū, sorori maturat nuptias: & quamuis nobiliores & prudenciores, & ditiores etiam in regno, tum de aduenis tum de indigenis potuissent reperiri, penes quos multo commodius, quantum ad regni utilitatem, illa posset locari: non satis attendens, quod male cuncta administrat impetus, tamen caussis quibusdam intercuenientibus, cuidam adolescentulo satis nobili, Guidoni uidelicet de Lizimaco, filio Hugonis Bruni, de episcopatu Pictauiensi, ex insperato traditur, intra Paschalia, præter morem, solennia. Prædicti uerò nobiles uiri, uidentes quod eorum aduentus, domino Regi suspectus habebatur, orationibus deuotè completis, domum reuersi sunt. Medio autem tempore dum ambo apud Tyberiadem, per aliquot dies moram facerent, ignarus de eorum pręsentia, in ipsam urbem impetum fecit Salahadinus: nihil tamen damni ciuibus irrogans, uerum in fines Pancadenses se recepit: dumq; ibi moram cum suis exercitibus haberet, exspectans, ut postea patuit, naualem exercitū, quem tota hyeme præcedente, quinquaginta galearum parari fecerat, dominus Rex suspectam eius habens moram, nuncios mittit, qui de treuga haberent cum eo tractatum: quod uerbum ille, ut dicitur, gratanter admisit, non quia de uiribus suis diffideret, aut nostros quos toties eo anno confoderat, aliquatenus haberet formidini: sed quia ariditate nimia & propter pluuiarum inopiam, omne alimentorum genus, tam equis, quàm hominibus, in regione Damascena, per continuū defecerat quinquennium. Factæ sunt igitur, tam per mare quàm per terras, tam aduenis quàm indigenis & hinc inde iuramentis interpositis roboratæ, humilibus satis quantum ad nos conditionibus induciæ: quodq; nunquam dicitur contigisse, paribus legibus fœdus initum est, nihil præcipuum nostris sibi in ea pactione reseruantibus.

Salahadinus partes Tripolitanas hostiliter inuadit, & segetes & terræ bona depopulatur. Caput II.

EOdem anno, ęstate quæ proximè secuta est, idē Salahadinus, locata Damascena & Bostrensi in tuto prouincia, equitum copias omnes, uersus partes dirigit Tripolitanas, ibiq; locatis castris dirigit per uniuersam regionem militares copias: ipse autem cum suis in urbē Achis se cōtulerat, operiens si eis daretur opportunitas cum hostibus absq; graui periculo committendi. Porrò fratres Militiæ templi, cùm essent in eadem regione, in suis municipijs clausi tenebantur, expectantes omni penè hora uallari obsidione, nec se congressibus temere committere audebāt: Identidem & fratres Hospitales, timentes in castrum suum, cui nomen erat * se contulerant, arbitrantes satis esse, si in tanto tumultu præfatū oppidum ab iniurijs hostium possent uendicare. Erant ergo media hostium agmina inter prædictorum Fratrum & domini Comitis expeditiones, ita ut mutuum sibi non possent ministrare auxilium, nec etiam dirigere internuncios, qui de singulorum statu ualerēt instruere. At uerò Salahadinus per campestria, & maximè per loca culta passim obambulans, & nemine se opponente, liberè cuncta perlustrans, fruges partim in area congestas, partim per agros manipularim collectos, partim adhuc solo hærentes, suppositis ignibus incendit, prædas abigit, depopulatur uniuersa.

Classis Aegyptiorum ad insulam Aradum accedit. Comes Tripolitanus cum Salahadino foedus init. Caput III.

DVm hæc in partibus illis geruntur, ecce circa Cal. Iunias, naualis exercitus eius in partibus subitò apparuit Berythēsibus: cuius exercitus primicerij postquam pro certo cōstitit, quod Salahadinus cum domino Rege fœdus inierat, reuerentiam habētes ad leges pacis quas indixerat, timuerūt Berythensium finibus & infra totius regni terminos, iura fœderis uiolare. Audientes quoq;, quod eorum dominus in partibus Tripolitanis cum suis expeditionibus moram faceret, & insulam Aradum (quę urbi Antaradensi opposita est) uix tribus miliaribus ab ea distans, galeis in portu cōmode locatis, occupant. Hanc insulam dicitur primus habitasse, & in ea urbem munitissimam sui nominis ædificasse Aradius Chanaan filius, nepos Noë, unde Arados dicta est. Huic ab Oriente uicina est ciuitas olim ualde nobilis, quæ ex eo, quod prædictæ ciuitati è regione opposita est (ut superius diximus) Antarados, hodie uerò corrupta nuncupatione Tortosa dicitur: ubi apostolus Petrus Phœnicen circumiens, in honorem Dei genitricis dicitur Basilicam fundasse modicam, quæ multo populorū usq; hodie frequentatur accessu: & ubi diuinitus per eiusdē semper uirginis intercessionē multa dicitur indigentib. fidelibus præstari beneficia. Hæ urbes ambæ Tyrensi metropoli Suffraganeę, cum alia illis cōtermina, quæ Maradeæ dicit̄, prouincię Phœnicis tantum portio intelliguntur. Applicati ad prędictam insulam, regionem uniuersam terrore concutiunt, ibiq; mandatum domini sui operientes, supra portum Antaradensem damna intendere maiora ciuibus, sed incassum inferre moliētes. Interea Salahadinus regionē pro suo arbitrio depopulatus, classi mandat ut redeat: ipse quoque reuocatis agminibus, in suos fines se recepit. Paucis tamen postmodum euolutis diebus, inito fœdere cum domino Comite, interius in regionem se contulit Damascenorum.

Tyrensis Archiepiscopus ad Constantinopolim regreditur. Rex Francorum uita decessit. Caput IIII.

PEr idē tempus cùm per menses septē continuos, cum illustris memoriæ domino Manuele Constantinopoleos Imperatore magnifico, moram nobis & ecclesiæ nostræ perutilem fecissemus, quarta post pascha feria, licentiam redeundi ad propria per multam obtinuimus instantiam. Qui commēdatis nostræ deuotioni legatis suis, uiris nobilibus & magnificis, in galeis quatuor, quas nobis more Imperiali liberaliter nimis concesserat, transcursis Tenedo, Mytilene, Chio, Samo, Delo, Claro, Rhodo, Cypro insulis: à læua autem relictis Phrygia, Asia minore, Lycia, Lycaonia, Pamphilia, Isauria, Cilicia prouincijs, fauces Orōtis fluminis, & Seleuciæ portū, qui hodie dicitur sancti Symeonis, quarto idus Maias attigimus, propitia Diuinitate, saluis rebus, & corpore incolumes. Nō uidetur tamē prætereundū, sed erit præsentis historiæ articulus non modicus, quod dum in urbe regia morā (ut prædiximus) tum ingruentis hyemis necessitate, tum felicissimi domini Imperatoris mandato faceremus, contigit. Cum paterna prouisione, & mente quodammodo præsaga, de maturo ex hac luce exitu cogitaret, geminam sobolem suam, filium uidelicet & filiam, matrimonij legibus alterum uxori, alterā uiro copulauit. Filio sanè adhuc impuberi, uix annorum tredecim, Alexio nomine, aui paterni nomen retinenti, illustris Francorum regis domini Ludouici filiam, uix annorum octo, Agnetem nomine, solenniter contulit, imperialibus insignijs utrique collatis, in palatio domini Constantini senioris, in ea parte palatij quæ dicitur Trullus: ubi & sancta & uniuersalis Synodus sexta, temporibus Constantini, filij Constantini, filij Heraclij, dicitur fuisse congregata. Filiam uerò nuptui collocauit apud adolescentem nomine Remeriū, Vuilhelmi senioris marchionis de Monte ferrato filium, dñi item Vuilhelmi fratrē, cui nos Regis nostri sororem contuleramus. Hunc quasi annorū decem & septem, per suos apocrisarios D. Imperator fecerat euocari, qui ante nostrum aduentū in urbē regiam diebus circiter quindecim descenderat: factaq; mora tam in urbe quàm in expeditione cum D. Imperatore, redeunte quoq; D. Imperatore, circa Epiphaniarum dies in urbem uenit, mense Februario in palatio nouo, quod Blachernas dicitur cōuocata curia sua, cū imperiali magnificentia, per manū Theodosij eiusdē urbis Patriarchę, eidē filiam suā nomine

Mariam, uxorem dedit, & de nomine patris sui Ioannem appellatum, Cæsarem constituit. Hac filiam, Hirene uxor eius prior, Imperatrix piæ memoriæ, quæ ei de regno Theutonico in uxorem data fuerat, peperit: nam ex Maria, quam secundo duxit, solū Alexium, qui hodie imperat, suscepit. Verum si ludos Circenses, quos ciues illius urbis Hippodromos nominant, & uariorum gloriam spectaculorum populo per illos dies cum solennitate exhibitam, si imperialem circa uestes, & proprij corporis indumenta in lapidibus preciosis & margaritarum pondere & numero excellentiā: si palatij supellectilem auream, argenteam, numero & pondere infinitam: si uelorum ad ornatum dependentium precium: si famulorum & curialium numerositatem scripto comprehendere tentemus: si apparatus, nuptiarum magnificentiam: si effusam in omnes, tam in suos quàm exteros immensæ liberalitatis munificentiam, per singula uelimus prosequi, immensitate materię sermo succumberet, etiam si specialis ad hoc deputaretur tractatus. Sed nunc ad historiam redeamus. Completis ergo apud Antiochiam, iniunctis nobis ab Imperiali excellentia, cùm D. Principe, cum D. Patriarcha mandatis, D. Rege apud Berythum inuento, eoq; terrestri itinere Tyrum prope rante, nos propitia Diuinitate, continua nauigatione pridie nonas Iulij, post annum & menses decem, ex quo ad Synodum profecti eramus, ad Tyrensem reuersi sumus ecclesiam. Anno septimo, regni D. Balduini quarti, decimotertio Cal. Octobris pijssimus & Christianissimus Francorum Rex, uir uirtutum & immortalis memorię D. Ludouicus, oncre carnis deposito, cœlis intulit animam, cum electis principibus pręmia possessurus ęterna: filio uno superstite & hærede, Philippo nomine, ex Ala Regina, filia Theobaldi senioris, sorore D. Henrici Comitis Trecensiū, Theobaldi Comitis Carnorensiū, Stephani Comitis Sanisorensiū, D. Vuilhelmi Remensis Archiepiscopi. Mortuus est anno regni eius quinquagesimo, uitæ uerò sexagesimo. Sequenti mense, pridie nonas Octobris, anno Pontificatus sui uicesimo secūdo, D. Amalricus bonæ memoriæ Hierosolymorum Patriarcha, uir simplex nimium, & pene inutilis, uiam uniuersę carnis ingressus est. In cuius loco, D. Heraclius Cæsariensis Archiepiscopus, intra dies decem substitutus est.

Rex sororem suam iuniorem, Hemfredo tertio uxorem tradit. Constantinopolitanus Imperator uita defungitur. Caput V.

Eodem mense, dominus Rex sororem suam, uix annorum octo, cuidam adolescenti Hemfredo nomine, despondet. Hic tertius Hemfredus, iunioris Hemfredi filius fuit, ex Stephania Philippi Neapolitani filia. Qui secundus Hemfredus, senioris Hemfredi de Torono Regis constabularij, cuius suprà sæpius fecimus mentionē, fuit filius. Cuius auus maternus, uidelicet Philippus, dominus fuit Arabiæ secundæ, quę est Petracensis, qui locus hodie Crach dicitur: Syrię Sobal, qui locus hodie montis Regalis appellatur, quarum utraq; est trans Iordanem. Hic postea conuersus, factus est Magister Militiæ templi. tractante ergo & plurimū elaborante principe Raynaldo, matris eiusdem pueri iam puberis, tertio marito, celebrata sunt Hierosolymis prædicti adolescentis, & sororis domini Regis sponsalia. Communicauit præterea patrimonium suum, quod in finibus Tyri per mortem aut paterni hæreditario iure ad se fuerat deuolutum, Toronum uidelicet, & Castrum nouum, & Paneadem, cum pertinentijs suis, cum domino Rege certis cōditionibus: quarum tenor in Archiuijs regijs, nobis dictantibus per officium nostrum, continetur introductus. Eodem die, tertia eiusdem mensis die, uir eminentissimus & immortalis memoriæ, omnium principum terræ munificentissimus, dominus Manuel Constantinopolitanus Imperator, sarcina carnis deposita animā cœlo reddidit: cuius memoria in benedictione, cuius eleemosynas & beneficia largissima enarrabit omnis ecclesia sanctorum. Defunctus autem dicitur anno Imperij sui quadragesimo, uitæ uerò (quātum adhuc nosse datur) quadragesimo primo.

Princeps Antiochenus occasione pellicis, quam uxori uiuenti superduxerat, anathemati subijcitur. In Alexium Imperatorem conspiratur. Caput VI.

Per idem quoq; tempus dominus Boamundus Antiochiæ princeps, relicta domina Theodora uxore sua, domini Imperatoris nepte, quandā Sibyllā, maleficijs

utentem

utentem, ut dicitur, ecclesiastica seruitute contempta, in uxorem ducere præsumpsit. Per idem tempus, cùm dominus Ioscelinus Regis auunculus & Senescallus, à domino Rege missus pro quibusdam regni negocijs, in urbe Constantinopolitana, & D. Balduinus de Ramis pro redemptione sua, à D. Imperatore auxilium postulaturus, similiter in eadem ciuitate moram faceret, mortuo iam domino Manuele, piæ recordationis Imperatore, Cal. Martij detecti sunt quidam nobiles magni & illustres uiri, res nouas molientes, contra dominum Alexium Imperatorem, filium domini Manuelis, cōspiraſſe: quos compræhensos, tanquam maiestatis reos, uinculis mancipari, tradi carceribus, licet eius quidam ex eis essent consanguinei, præcepit Imperator, matris adhuc tutelę, patris arbitrio suppositus. Inter quos erāt, quasi totius factionis opifices, Manuel senioris Andronici (unde superius fecimus mentionem) filius: Alexius quoque Protostrator, Theodoræ Calusinæ neptis domini Imperatoris filius. Insuper Logotheres, qui Canacliui utebatur officio: et alij quidam magnates eximij circiter duodecim. Sed & eiusdem domini Imperatoris soror, domina Maria, factionis eius dem conscia, cum marito Marchionis filio (cuius superius etiam fecimus mentionē) ad ecclesiam sanctę Sophiæ nocte cōfugiens, impendulo sortis dubiæ, septis ecclesię conseruabatur: ubi cum marito cōtra Imperatorem fratrem, eadem ecclesia armis & militibus communita, cum fautoribus & eiusdem propositi complicibus, tentabat aliquid moliri, fauente sibi eiusdem ciuitatis Patriarcha. Sed tandem conualescentib. Imperatoris partibus, Latinorū maximè fretus auxilio, illa cōfractis uirib. de uita desperās, supplex per intercessores ueniā postulat, et fratri, indulta gratia, recōciliata est.

Hierosolymitanus Patriarcha Antiochiā dirigitur, ut rei periclitanti lentet afferre remedium. Dominus Alexander Papa uita decedit. Caput VII.

EOdem tempore, occasione pellicis, quam abiecta uxore legitima, Boamundus princeps Antiochenus subduxerat, turbatus est Orientalium Latinorum status, & maximè Antiochenorum partium principatus. Nam commonitus semel & secundo idem princeps, ut à tam manifesto adulterij commisso recederet, & uxorem ad se reuocaret legitimam: more peccatoris, qui cùm in profundum uenerit uitiorum, contemnere solet, obturatis auribus, uocem noluit sapienter incantantium exaudire, obstinate in peccato perseuerans, sententiam excommunicationis in solarium meritò suscepit. Qui tamen nō multum differens, sed delictum ingeminans, tam dominum Patriarcham, quàm eiusdem regionis Episcopos, & alios ecclesiarum prælatos, hostiliter persequi cœpit, manus in eos injciens uiolentas, & uenerabilium locorum tam ecclesiarum quàm monasteriorum septa uiolans, res sacras diripiens, & eius nefario spiritu. & ausu temerario perturbans possessiones, ipsum etiam dominū Patriarcham cum clero, qui ad eum confugerat, in quodam ecclesiæ municipio firmo, armis quoque & militia simul & uictualibus sufficienter cōmunito, dicitur obsidere, & frequētibus more hostili eos impugnare congressionibus. Vnde quidam de magnatibus regionis illius, eius non ferentes insaniam, cognoscentes se plus debere Deo quàm hominibus, ab eo corpore & mente recesserunt, eius maleficia detestantes: inter quos uir nobilis & potens Raynaldus cognomento Mansuetus, in præsidium suum inexpugnabile & munitissimū (adiunctis sibi quibus cordi erat causa honestior, & timor Dei ante oculos) se recepit, in eo præbens præsulibus à proprijs eiectis sedibus, & alijs indifferenter ob eam causam profugis, refugium. Ob quod factum tota regio in tantum descendit tamq; periculosum discrimē, ut uiris prudentibus, & sensus habentibus exercitatos, procul omni dubio uideatur, ut nisi nobis mature diuina subuenerit clementia, hostibus ad nostrā ruinā, & Christiani nominis perennē iniuriā patere debeat introitus, & in eorū potestatē uniuersa redire prouincia: de quorum manibus opitulante Domino, fidelū principum sollicitudine, & Christianę plebis multis laboribus & sumptibus est erepta. Vnus em̄ ueritatis sermo, & omni acceptione dignus: Quia omne regnum in seipso diuisum desolabitur, & domus supra domū cadet. Dominus autem Hierosolymorum rex unà cum D. Patriarcha, & alijs ecclesiarum prælaris, simul & laicis principibus, debitam gerentes sollicitudinem, conuenientes apud se, & quid in tam periculoso rerū statu agendū sit, summa diligentia laborantes,

licet

licet prædicti imprudentis & dissoluti principis merita uideantur exigere, uim inferre dubitant, ne fortè hostium uiribus, & rogatis auxilijs, uolens resistere, Turcis exponat regionem, unde eos postmodum, etiam uolens & enitẽs plurimum, non possit amouere. Item apud hominem insanum, & ad mala præcipitem, maleficijs præoccupatum, & precibus & salutaribus monitis locũ non esse intelligentes (nam hoc esset surdo asino narrare fabulam, & uerba uentis dare) mittere uiros prudẽtes & exhortationis habentes gratiã, non pręsumũt: sustinent ergo malũ hoc, ne deterius incurrant, ab eo expectãtes subsidiũ, qui solet cõuertere in profundo maris positos, & dare niuẽ sicut lanã, mittens cristallum sicut bucellam panis: ut illa diuina uisitatione cõmonitus, & ad cor rediens, ad frugem uitæ melioris se erigat, & optimi moderatoris uirtute induatur ex alto. Tandẽ uidentes nostri malum illud ingrauescere, & nullum in proximo sperantes remediũ (iam enim non solum persona principis anathematis uinculo tenebatur astricta, uerùm uniuersa regio, propter rapinas, incendia, quę in bonis uenerabilium fiebant locorum interdicto erat supposita, ita ut præter baptisma paruulorum, nullum de sacramentis ecclesiasticis populo ministraretur) cœperunt nostri timere amplius, uidentes rem in eum casum descendisse, in quo non sine uniuersorum periculo diu stare posset. Qui ordinant itaq; de cõmuni consilio, ut dominus patriarcha, D. quoq; Raynaldus de Castellione, qui aliquando princeps Antiochenus fuerat, huius domini Boamundi iunioris nutricius: magister quoq; Militiæ templi frater Arnaldus de Troge, Magister quoq; domus Hospitalis, frater Rogerus de Moris, ad partes illas properent, tentantes, si, præuia Dei gratia, aut ad tempus, aut in perpetuum, tantis malis aliquod possit inueniri & aptari remedium. Timebamus enim, ne fortè à domino Papa & transmarinis principibus, nobis ad negligentiam, uel potius ad malitiam imputaretur, si uicinis nostris tam misera sorte laborantibus, nullum daremus compassionis signum, nullum studeremus adhibere remedium. Dominus igitur Patriarcha assumptis ex ecclesiarum prælatis domino Monacho Cæsariensi electo, domino Abbate Betthleemitico episcopo, domino Raynaldo Abbate montis Syon, domino Petro ecclesiæ Dominici sepulchri priore, prudentibus uiris & discretis subsequentibus, cum alijs eiusdem itineris consortibus, ad partes illas descendit, assumptoq; sibi Comite Tripolitano, eidem principi familiari admodum & accepto, ut eorum uerbum facilius effectui posset mancipari, apud Laodiceam conueniunt: tandemq; tam dominum Principem, quàm dominum Patriarcham seorsim conuenientes, diem utrisq; constituũt apud Antiochiam, non pretẽtato hinc inde uerbo, pacẽ constituunt tẽporalem: ita uidelicet, ut refusis tam dño Patriarchæ quàm episcopis & locis uenerabilibus quæcunq; amiserant, cesset interdictum, & populis ecclesiasticorum sacramentorum restituantur munera. Ipse autem in propria persona, ab episcopis latam patienter ferat sententiã: aut si penitus quærat absolui, pellicem abijciat, uxore legitima reuocata. His peractis, putantes se regionis incendium aliquantulum mitigasse, ad propria reuersi sunt. Princeps uerò nihilominus in eisdem sordibus obstinatus irreuocabiliter perseuerat. Adiecit præterea & quod regioni periculosius est, eo solo quòd eius factum eis dicebatur displicere, fidelium suorũ optimos, inclytos, & nobiles uiros extra ciuitatem, & omnem terram suam expellere: uidelicet Constabulariũ suum, Camerariũ quoq;, & Guiscardum de insula, Bertrandũ quoq; filium Comitis Gisleberti, & Garium Gamart: qui ad dominum Rupinum Armeniorum principem magnificum necessariò declinantes, honestissime ab eo sunt suscepti, ut singulis statim daret munera ingentia, & uictum singulis sufficientem assignaret. Eodem anno, mense Augusto, uicesima septima die mensis, põtificatus eius uicesimo tertio, dominus Alexander Papa uiam uniuersæ carnis ingressus est, & in ecclesia Lateranensi sepultus: cui substitutus est dominus Lucius Papa tertius, qui & Hugbaldus, Hostiensis episcopus, natione Tuscus, Patria Lucẽsis, uir grandęuus admodum & modice literatus. Eodẽ quoq; tempore, uenerabilis in Christo frater noster, piæ in domino recordationis, dominus Raymundus ecclesiæ Berythensium episcopus, Idibus Septembris ex hac luce subtractus est, lucis perpetuę, præuia Domini misericordia, pręmijs perenniter potiturus. Cui postmodum in eadẽ ecclesia cõstitutus est

hone-

honestus & literatus magister Otto, ecclesię nostrę archidiaconus, cui nos in ieiunijs Decembris & sacerdotij gradum, & pontificalem, auctore Domino, contulimus dignitatem.

Noradini filius moritur, domino Mussulæ consanguineo suo hæreditate relicta. Caput VIII.

PEr idem tempus mortuus est Melechsala, Noradini filius, adolescens adhuc, cui de omni hæreditate paterna, sola manserat Alapia, cum paucis admodum municipijs. Hic moriens, testamento nouissimo dicitur Alapiam & omnem suam hæreditatem, ex asse, in quendam patrui sui filium Hezedin nomine, filium Thehebet, Mussulæ dominum contulisse. Quo defuncto, principes eius nuncios ad prædictum dominum Mussulæ, illustrem & magnificum satrapam, dirigunt, monentes, ut non differat cum omni celeritate ad eos uenire: qui suscepta legatione festinus adueniens, auita bona & sibi iure hæreditario debita suscepit, timens ne Salahadinus, qui prædictum patruelem suum, ex parte plurima exhæredauerat, ab Aegypto rediens, hanc etiam urbem inuitis ciuibus uiolenter occuparet: præsertim cùm quidam de maioribus, occultum ei præstarent fauorem. Salahadinus uerò composita usque ad completum biennium nobiscum pace temporali, in Aegyptum descenderat, ut sua ibidē studiosius procuraret negotia. Anxius enim plurimum sollicitabatur, eo quod audierat classem Regis Siculi, cum ingenti apparatu & infinitis copijs in mare descendisse, & ad partes Aegyptiacas properandi habere propositum: superfluam autem super eo articulo conceperat formidinem: nam prædicta classis in Orientem iter arripuit, ad Baleares insulas Hispanię conterminas citeriori: quarum altera uulgari appellatione Maiorica, altera Minorica dicitur, contendens: ubi infausta nauigatione, & sinistris acta flatibus, tota pene deperijt, circa Sacuam Albenguenam: & uiginti hominū millia ad urbes maritimas, freto intumescente, littoribus allisa. Interea dum regnum pace, ut prædiximus, gauderet temporali, natio quædam Syriorum, in Phœnice prouincia circa iuga Libani, iuxta urbem Bibliensium habitans, plurimam circa sui statum passa est mutationem. Nam cùm per annos pene quingentos cuiusdam Maronis hæresiarchæ errorem fuissent secuti, ita ut ab eo dicerentur Maronitæ, & ab ecclesia fidelium sequestrati, seorsum sacramenta conficerent sua, diuina inspiratione ad corre deuntes, languore deposito, ad Patriarcham Antiochenum Haimericum, qui tertius Latinorum nunc eidem præest ecclesiæ, accesserunt: & abiurato errore, quo diu periculosæ nimis detenti fuerant, ad unitatem ecclesiæ Catholicæ reuersi sunt, fidem Orthodoxam suscipientes, parati Romanæ ecclesię traditiones, cum omni ueneratione amplecti & obseruare. Erat autem huius populi turba non modica, sed quadraginta millium dicebatur excedere quantitatem, qui per Bibliensem, Botriensem & Tripolitanum episcopatus, iuga Libani & montis deuexa, ut prædiximus, inhabitabant: erantque uiri fortes, & in armis strennui, nostris, in maioribus negotijs, quæ cum hostibus habebant frequentissima, ualde utiles. Vnde & de eorum conuersione ad fidei synceritatem maxima nostris accessit lætitia. Maronis autem error, & sequaciū eius, est & fuit sicut ex sexta Synodo legitur, quæ contra eos lata esse dinoscitur, & in qua damnationis sententiam pertulerunt: quod in domino nostro Iesu Christo una tantum sit, & fuerit ab initio, & uoluntas & operatio. Cui articulo ab Orthodoxorū ecclesia reprobato, multa alia perniciosa nimis, postquam à cœtu fidelium segregati sunt, adiecerunt: super quibus omnibus ducti pœnitudine, ut prædiximus, ad ecclesiam redierunt Catholicam, unà cum Patriarcha suo & episcopis nonnullis, qui eos sicut prius in impietate præcesserant, ita ad ueritatem redeuntibus, pium ducatum præstiterunt.

Inter regem & Tripolitanum Comitem simultas oritur periculosa, & usque ad odium manifestum procedit. Caput IX.

POrrò dum regnum ita, ut prædiximus, pace ad tempus inter dominum Regem & Salahadinum inita, quadam tranquillitate frueretur, non defuerunt filij Belial & impietatis alumni, qui spiritum habentes inquietum, turbas in regno mouerent, & mala intestina molirentur. Cùm etiam Comes Tripolitanus, quasi per continuum biennium

circa partes Tripolitanas multiplicitate negotiorum impeditus, moram agens, in regnum non potuisset ascẽdere, accidit, quod inuitãte sollicitudine, quam pro urbe gerebat Tyberiadensi, quæ uxoris erat hæreditas, in regnũ ire disposuit: cumq; omnem ad iter prosequendum fecisset apparatum, & iam usq; Biblium peruenisset, prædicti uiri nequam regem nimis simplicem, maligna suggestione conuenerunt, persuadentes, prædictum Comitem sinistra intentione uelle regnum introire, ut de eius supplantatione tractaret occulte: unde factum est, quòd eorum uerbis seductorijs, Rex autem nimis credulam præbens, missa legatione, regni aditum ei inconsultè nimis interdixit. Quo facto, Comes, cui præter meritum tanta irrogata erat iniuria, confusus & iusta succensus indignatione, desistens à proposito, licet inuitus, sumptibus innumeris factis, niutiliter Tripolim reuersus est. Erat autẽ prædictorum ea intentio seductorum, ut absente Comite, qui uir industrius erat, & ad omnia circumspectus, ipsi negotia Regia pro libero tractarent arbitrio, & regis infirmitatem ad suum traherent compendium. Inter quos Regis mater, mulier planè Deo odibilis, & in extorquendo importuna: & eiusdem frater, Regius Seneschallus, cum paucis eorum sequacibus, uiris impijs, Regem ad hoc proteruius impellebant. Quod factum postquam regni principibus innotuit, eorum qui sensus magis habebant exercitatos, maxime corda molestauit: timebant enim, ne tanti principis patrocinio regnum destitutum, in præceps rueret, & iuxta Domini uerbum, in seipsum diuisum desolaretur: maximeq; cùm Rex inualescente singulis diebus ægritudine, reddebatur impotentior, & ad procuranda regni negotia minus minusq; fieret idoneus: imò uix in seipso potẽs subsistere, totus dissolueretur. Videntes ergo regni maiores periculum, quod ex prædicto facto certum erat imminere, ad reuocandum Comitem, et eius mitigandam indignationem, omnimodam impendunt operam: & tandem post multos circuitus & diuersa consilia, Rege inuito, sed tamen permittente, prędictum illustrem uirum, iniurias sibi illatas prudenter dissimulantem, in regnum intro duxerunt, pace inter eum & dominum Regem plenius restituta.

Constantinopoli tumultus oritur, & præualente uiro nequam Andronico, Latinorum populus exturbatur. Caput X.

Dum hæc ita in nostro sic geruntur Oriente, apud Constantinolim grandis circa Imperium factum est permutatio, & casus accidit uniuersæ Latinitati lugubris, & irrogans cum enormi damno contumeliam. Dolor enim, quem pridem perfida et fallax Græcia conceperat, edidit & peperit iniquitatem. Defuncto enim domino Manuele, inclitæ recordationis Imperatore, successit ei, tum ex testamento patris, tum ex iure hæreditario, impubes filius, Alexius nomine, uix annorum tredecim. Quo sub matris tutela constituto, dum per Alexium Protosebasto domini Imperatoris senioris nepotem ex fratre, se priore natu, imperialia procurarentur negotia, uisum est tam maioribus quàm populo, ciuitatis illius, oportunitatem inuenisse, ut quod aduersus nostros conceperant, possint effectui mancipari. Regnante enim Deo amabili dicto Imperatore, merito fidei & strenuitatis suæ, tantam Latinus populus apud eum repererat gratiam, ut neglectis Græculis suis tanquam uiris mollibus & effœminatis, ipse tanquam uir magnanimus & strenuitate incomparabilis, solis Latinis grandia committeret negotia, de eorum fide meritò præsumens, & uiribus. Et quoniam apud eum optime habebãtur, & erga eos profusa liberalitate abundabat, ex omni orbe, quasi ad benefactorem præcipuum, tam nobiles quàm ignobiles concurrebant certatim. Quorum exigentibus obsequijs, magis & magis in nostrorum attẽdebatur amorem, & eos amplius in statum promouebat meliorẽ. Vnde Græcorum nobiles, & maxime eius consanguinei, & reliquus populus odium insatiabile aduersus nostros conceperant. Accedente etiam ad indignationis cumulum, & incendiorum fomitem & incentiuum ministrante sacramentorũ inter eos & nos differentia. Arrogantes enim supra modum, & à Romana ecclesia per insolentiam separati, hæreticum omnẽ eum reputant, qui eorum friuolas non sequitur traditiones: cùm ipsi magis hæreticorum nomen adaptant, cùm contra Romanam ecclesiam, & Apostolorum Petri & Pauli

fidem, aduersus quam portæ inferi non possunt prævalere, nouas, & pestilentes opi niones gignũt, aut sequuntur. Denique ijs & huiusmodi à multo retro tempore, simultatem hanc apud se conceperant, opportunitatem quærentes, ut saltem post Imperatoris obitum inuisum Latinorum populũ, tam in urbe, quàm in Imperij finibus commorantem, delerent penitus, odium inexorabile sanantes.

Caussæ tumultus & defensionis assignantur. *Caput XI.*

PRædicto igitur rebus humanis exempto, dum, ut prædiximus, Alexius Protosebasto Imperium procuraret, uisum est non satis commodam adhuc ad complendam malitiam suam reperisse opportunitatem: nam & ipse Imperatoris exemplo nostrorum consilio utebatur & auxilio, eosque quantum poterat, sibi reddebat familiariores: imò tamen tam à nostris quàm omnibus, generaliter se penitus exhibebat odiosum. Quod licet Græcorum more mollis esset supra modum, & carnis curã toto studio immundis perficere satageret desiderijs, auarus tamẽ erat, & thesauris parcebat Imperialibus, tãquam, si eos proprio comportasset sudore. Dicebatur etiam cum imperatrice, uiuente adhuc marito, sed in extremis laborante, cum uitam sanctimonialem esset professa, stupri habere consuetudinem. Arrogans præterea, & neminem præ se ducens hominem, alijs inconsultis principibus, cũcta pro suo disponebat arbitrio, ita ut de cæteris æquè nobilibus, & uiris magnificis, nihil uideretur curare. Vnde factum est, quod per studium & operam principum palatij, qui ei plurimum ob ea quæ præmisimus inuidebant, euocatus est ex Ponto, cui præerat Andronicus senior, D. Imperatoris prædefuncti patruelis, ut ad complendam eorum malitiam cooperator accederet, et Alexium Protosebasto depelleret ab administratione quam gestabat. Erat aũt prędictus Andronicus, D. Imperatoris defuncti patruelis, uir perfidus & nequam, conspirationum seminator, & erga Imperium semper infidelis: unde ob multiplicia eius scelera, tẽpore D. Imperatoris uincula passus fuerat, & carceres, & exigentibus meritis ignominiose tractatus, uagus & profugus super terram, orientem circuerat uniuersum, in ipsoque suo exilio multa turpia cõmiserat, & animaduersiõe digna: nouissime tamen uix tribus ante Imperatoris obitum mensibus reconciliatus in gratiam redierat. Et ne more solito circa urbẽ turbas posset excitare, et cõspirationes moliri, ut regioni præesset, missus est in Pontum sub honoris prætextu præsidialis. Hunc igitur Imperatoris, & ipsius etiam Protosebasto consanguinei, & ij maximè in quibus maiorem uidebatur habere fiduciã, clandestinis euocauerunt legationibus, monentes, ut aduersus eum armaretur, qui eius filios et alios illustres quosdã ignominiose in uincula coniecerat. Porrò hic, ut prædiximus, illustres quosdam in conspiratione deprehensos, carceri mancipauerat. Vocatus ergo prædictus Andronicus, innumeras Barbarorum nationum secum trahens copias, ad urbem accessit, et secus Hellespontum è conspectu ciuitatis castrametatus, uniuersam occupauit Bithyniam: contra quẽ missi quidam potentes, ut eius resisterent moliminibus, proditorum more, ad eum se contulerunt: inter quos primi erãt & præcipui Andronicus Angeli, princeps militiæ quæ contra eum directa fuerat, & Alexius Megalducas qui classi erat præfectus, uterque Imperatoris consanguineus: nec solum ij qui ita manifeste ad eum transfugerũt, partem nostram reddiderant debiliorem, uerùm omnes alij tam illustres, quàm ciuium multitudo iam non occulte, sed in propatulo suum Andronico præstabant fauorem, & eius in urbem desiderabant aduentum, modis quibus poterant, ut mature transfretaret procurantes.

Vrbem & palatia interfectis nobilibus Andronicus occupat, & uiolenta dominatione populum opprimit. *Caput XII.*

FActum est itaque quod inualescente eorũ conspiratione, captus est Protosebasto, & priuatus oculis, & argumentis uirilibus decurtatus: unde nostri plurimũ mẽte consternati, timentes ne ciuiũ super eos repẽtina fieret irruptio, præmoniti à quibusdam qui coniurationis habebãt conscientiã, qui ualidiores erant, alij in galeis quadraginta quatuor, quas in portu repererant, Græcorũ effugerunt molimina: alij in nauibus, quarũ in portu maxima erat copia, omnẽ domũ imponentes, euaserũt discrimen. Qui aũt segniores erãt, uel infirmi reperti sunt, & ad fugã minus idonei, ij in domibus

suis

suis relicti,impietatis quam alij effugerant rabiē perpessi sunt. Nam parato clam naui gio sæpedictus Andronicus, uniuersas quas secū trahebat in urbē introduxit copias, quæ uix ingressæ,unà cum ciuibus in eam urbis partem,quam nostri incolebant irruentes,residuū populi,qui alijs abeuntibus aut noluerant,aut non poterāt exigere,de sæuientibus gladijs peremerunt:& licet pauci essent,qui ad arma possent sufficere,restiterunt tamē diu,& cruentā de se hostibus reliquerunt uictoriā.Immemores igitur fœderis,& obsequiorū quæ plurima Imperio nostri contulerāt:peremptis ijs qui resistere posse uidebantur,ignē eorū domicilijs subijciunt,& uniuersam eorū regionē subitò conuertunt in fauillam.Mulieribus & paruulis,senibus & ualetudinarijs incendio consumptis.Nec sufficiebat eorū impietati,in loca desæuire prophana,uerū ecclesias & loca,quælibet uenerabilia succendentes,qui ad ea salutis caussa confugerant, cum ipsis pariter sacris ædibus concremabāt.Nec erat differentia plebeiorū & cleri,nisi quòd attocius in eos desæuiebāt,qui religionis & honestatis habitū prætēdebāt.Monachis enim & sacerdotibus primas irrogabāt iniurias,& exquisitis perimebāt cruciatibus.Inter quos uirū uenerabilem Ioannē nomine,sanctæ Rom.ecclesiæ subdiaconū,quē pro negotijs ecclesiæ,D.Papa illuc direxerat,cōprehendentes, in cōtumeliā ecclesiæ decollauerunt,caput eius ad caudā canis immundæ religātes. Sed nec mortuis,quibus omnis parcere consueuit impietas, ut inter tam detestabiles & peiores parricidis sacrilegas,tuta erat quies,quos de monumentis extractos per uicos & plateas,quasi illatas sentirēt iniurias,distrahebāt.Accedētes præterea ad Xenodochiū,quod dicebatur sancti Ioānis,quotquot in eo repererūt lāguidos,gladio peremerūt.Qui aūt ex officio pietatis oppressorū meritò tenebātur afflictiones releuare,eorū sacerdotes uidelicet & monachi,data precio,grassatores & sicarios,ad stragē inuitabāt,disquirētes secessus & domorum penetralia,ne qui in eis delitescerēt,ut mortis discrimē declinare possent,inuctosque & uiolētet extractos tradebāt carnificibus:quibus etiam,ne gratis operam impenderent, precium sanguinis pro miserorum interfectione porrigebant. Qui autem clementius cum eis uidebātur operati,hi eos qui ad se cōfugerant,& quibus spem dederant salutis,Turcis,& alijs infidelibus populis in perpetuā uendebant seruitutem:ex quibus promiscui sexus ætatis,& conditonis plus quàm quatuor millia barbaris nationibus,precio interueniente,distracta esse dicuntur.Sic ergo impius Græcorum populus,& genimina uiperarū,more serpētis in gremio,& muris in pera, nihil tale meritos,nihilque tale uerētes,male remunerauerunt hospites suos:quibus tamen filias suas,neptes quoque & sorores,uxoresque dederant, & ex diutino coniunctu sibi reddiderant familiroes.

Populus Latinorū,qui in galeas se receperant,insulas & loca maritima hostiliter depopulatur. Cap. XIII.

VErùm non omnino tantum, & à seculis inauditum facinus impunè cōmisisse dicuntur.Nam qui ut præmisimus,in galeis exierant,& qui postmodū eos alijs nauibus sunt secuti,habenres secum multitudinē maximam,& classem non modicā,circa urbē,satis in uicino se collegerant,tei expectātes exitū.Qui postquam plenius cognouerūt, quod ij qui in ciuitate tumultū excitauerāt,eorū succēderāt regiones,uxores quoque & liberos et omnē familiā partim gladio,partim cōsumpserāt incēdio,iusta indignatione cōmoti,exarserunt in irā.Et cupientes uehementi feruore, ultū iri suorum sanguinem,circūierunt utrunque Hellespontū,littus ab hostio matis Pōtici,quod ab urbe Constantinopolitana distat triginta miliaribus, usque ad ostium maris mediterranei,quod ab eodē distat miliaribus ducentis,urbes & quælibet municipia, in utroque sita littore comprehendentes uiolenter,& eorum habitatores ferro perimentes uniuersos:sed & monasteria,quæ tam in utroque eiusdem maris littore,quàm in insulis modicis,quæ per illud mare dispersæ sunt,sita erant,peruadentes, pseudomonachos & sacrilegos eorū sacerdotes,in ultionem fratrum sanguinis gladio peremerunt,ipsa monasteria cum ijs qui ad ea confugerant,succendentes.Ex quibus locis,infinitas auri,argenti,gemmarum & holosericorum dicuntur extraxisse copias. Vnde damnum rerum amissarum, & dispendia bonorum suorum in duplici fœnore sibi poterant recompensare.Nā præter Monasteriorū diuitias innumeras,& thesauros infinitos,quæ à multis retro congesserant temporibus, ciues Constantinopolitani,ingētia ibidem deposuerant auri & cæterarum gazarum pondera:quæ omnia secū deferentes,& ma

ris illius deferentes angustias, inter Seston & Abydon, urbes antiquissimas & maritimas, mare ingressi sunt mediterraneum, littora Thessaliç, & mari adiacentium prouinciarum urbes, & oppida perlustrantes diligentius, & cuncta incendio & rapinæ tradentes, stragē innumeram operati sunt. Sed & galeas alias à prioribus circa Chrysopolim, urbem Macedoniæ, dicuntur reperisse decem, aliasq; in locis alijs quamplures. Vnde sibi classem maximam & Græcis omnino formidabilem, in eorum perniciem dicuntur ordinasse. Alij uerò, qui stragē & rapinam abominabantur operari, cum uxoribus & liberis, & residuo substantiali suo, nauem ingressi, quorum illis multus occurrebat numerus, à prædicto declinantes exercitu, ad nos in Syriam descenderunt. Andrônicus interea urbem pro uotis obtinens, & nullum habens contradictorē, Imperatorem cum futura uxore, regis Francorum filia, in die festo Pentecostes solenniter fecit coronari, omnem ei exhibens reuerentiam. Sororem quoq; & sororis maritum, simul & matrem Imperatoris intra septa palatij adhuc tractans humanius: ipse tamen tam in urbe, quàm extra, quælibet Imperij negotia, pro suo libero disponens arbitrio: timetur tamen, ne hanc fraude palliata, personis exhibeat humanitatem, quousq; Imperio paulatim occupato, & subiectis omnibus liberius ostendat, qualem circa eos gerat uoluntatem. Factum est autem hoc, anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo septuagesimo nono, mense Aprili.

Salahadinus fœdus quod cum rege inierat, rescindit. Rex illi ultra Iordanem occurrit. Turci uicum Buriam effringunt, habitatoribus eius in captiuitatem redactis. Caput XIIII.

INterea dum hæc in Græcia sic geruntur, nauis quædam mille quingentos peregrinos deferens, apud Damiatam, in finibus Aegypti flatibus acta sinistris confracta est: passis tamē naufragium, spes erat salutis, eo quod Salahadinus nobiscum tam per terras quàm per mare treugam diceretur habere, et pacem temporalem. Sed longe aliter accidit eis, quàm uel pacis tenor, uel pactorum series exigeret. Salahadinus enim prædę uictus cupidine, & tantam Christianorum turbam occasione nolens de regno suo exire liberam, omnes cōiecit in uincula, & eorū sibi bona confiscari pręcipit: missaq; legatione ad dominum Regem, contra formam pactorum, & quæ pene impossibilitatem continebat, ab eo cœpit reposcere: adijciens, Quod nisi pro omnibus illis, & pro uoto satisfieret, ipse nauim prędictam sibi uellet in compensationem detinere, & pręterea renunciare paci, de qua inter eos conuenerat. Quod cùm non obtinuisset eius nuncius, quoniam caluas occasiones magis innectabat, ut nauem sub aliquo quęsito colore detinere posset, quàm iustas caussas allegaret, soluto fœdere, cogitare cœpit, quomodo suo more, uetus exercens odium, regnum posset aggrauare. Conuocatis igitur expeditionibus, & uniuersis tam peditum quàm equitum copijs simul & eorum multitudine, qui à Damasco & adiacentibus ei finibus annis præteritis, famis acerbitatem declinantes in Aegyptum descenderāt, proposuit redire Damascum ut inde quasi de uicino non amplius molestaret. Adiecit etiam ut in ueniędo regionem nostram, quæ est trans Iordanem, pro posse damnificaret, aut fruges succendendo, quę iam albæ erant ad messem, aut plures de præsidijs nostris quæ in ea erant prouincia uolenter expugnando. Id autem eo maximè dicebatur proposuisse intuitu, ut sibi satisfaceret, de principe Raynaldo, qui ei præerat regioni, eo quòd Arabes quosdam intra tempus fœderis contra legē pactorum cepisse diceretur, & repetitos reddere negauit. Cognito ergo per exploratores eius aduentu & proposito, Rex habita Hierosolymis curia generali, & super petitionibus Salahadini diligenti tractatu, de quorundā consilio, cum totis regni uiribus, in prædictam regionē, uallē pertransiens syluestrem, in qua est mare mortuum, peruenit, ut uenienti Salahadino occurreret, & se opponeret prouinciam uastare uolenti. Porrò Salahadinus transcursa cum suis expeditionibus solitudine, quod iter cum multa difficultate uix diebus uiginti confecerat, iamq; terram habitabilem in finibus nostris, iuxta præsidium nostrum, quod dicitur Mons Regalis, quasi ad decem miliaria castrametatus: expectans ut de statu regionis, & ubi'nam esset Rex cum suis expeditionibus, certus fieret. Rex uerò iuxta urbem ueterem, cui nomen Petra Deserti, in secunda Arabia sitam, castra locauerat, ab exercitu Salahadini triginta sex distans miliaribus, eratq; ibi cum eo uniuersum regni robur: sed & Comes Tripolitanus ibi inuitus detinebatur: cōtra cuius consilium

Rex

Rex illuc profectus erat, et reliquas regni partes inobseruatas, et absq; militia delique rat: fauore enim prędicti Raynaldi principis, magis quàm cõsideratione maioris com pendij, quidam ad hoc regẽ impulerant, non multum attendẽtes, quid interim regno uiribus destituto posset accidere: quod quàm imprudenter factũ fuerit, rei exitus subsequens statim declarabit. Nam qui circa Damascum, Bostrum, Bohabel & Emissam erant principes, uidentes regni robur abesse, & militia destitutam regionem uniuersam, conuocatis clàm & sine tumultu copijs, Iordanem secus mare Galileæ, quod est Tyberiadis, transeuntes, fines nostros latenter ingressi sunt: & percurrentes ex parte Galileam, peruenerunt ad locum qui est sub monte Thabor, cui nomen Buria, iuxta Naim urbem antiquissimã. Homines aũt illarum partiũ de treuga pręsumentes, quam nondum nouerãt defecisse, securi, minus minusq; sibi prouidebant: unde factum est, quod clàm & de nocte super eos irruentes, locum ex omni parte uallauerũt, ita ut neque ad montẽ, qui loco imminebat, fuga non pateret obsessis. Luce igitur reddita, uidentes loci habitatores infinitam circa se hostium multitudinem, in turrim quę subur bio præerat, certatim se contulerũt: quem undiq; circumdantes, & cum summa instan tia suffodientes, intra quatuor horarũ spaciũ suffossam solo deiecerunt in ruinã. Tamẽ cùm iã ruinã duceret, & casum minaret, eos qui in eã confugerãt, in deditionẽ suscepe runt. Colligentes igi͡t pro libero, & sine contradictore, arbitrio, tũ illius tum adiacenti um locorum prædam uniuersam, exceptis his qui in conflictu acciderunt penè quingentas animas secũ detulerunt in uinculis. Nam quia locus erat frugifer, & messis tem pus aderat, multi ex locis finitimis metendi gratia illuc se contulerãt, quos omnes (ut prædiximus) secum sine contradictore ducentes, iterum Iordane transito, sani & incõ lumes reuersi sunt ad propria.

Idem castrum in nostra regione Sineide, speluncam uidelicet munitißimam occupat uiolenter. Cap. XV.

Accidit præterea per eosdẽ dies, dum adhuc Rex & exercitus in Syria Sobal detineretur Christianus, casus periculosus admodum, & nostris perpetuò lugendus. Erat enim nobis in regione Suitæ trans Iordanem à Tyberiade sedecim miliaribus distans, præsidium munitissimũ, & (ut dicitur) inexpugnabile, ex quo nostris multa dicebatur prouenire utilitas: nam cum prędicta regio hostium magis esset contermina finibus, quàm nostris, & ipsi eã facilius pro suo possent tractare arbitrio, & eius habitatoribus confidentius imperare, huius tamen præsidij beneficio multis annis obtentũ fuerat, & obtinebatur nihilo minus in præsenti, quod nostris & illis ex æquo diuidebatur potestas, & uectigalium par fieret distributio. Erat autem spelunca in latere cuiusdam montis sita, cui subiectum erat immane præcipitium. A parte uerò superiori nullus omnino accessus: ex altero uerò latere, tantũ arcta nimis semita, & per quam homini libero, & ab omni onere expedito, uix absq; periculo iter præberetur. Erat autẽ commissum fidei & diligentię nobilis uiri & ditissimi Fulconis Tyberiadensis. Ad hunc locum accedentes prædicti hostium principes, qui Buriam (ut præmisimus) effregerant, & nostrum ceperant populum, repentè ante præsidium astiterunt, & intra quinq; dies obtinuerant expugnatum. Super quo facto non eadem omnium erat opinio: quibusdam asserentibus, quod qui erãt in præsidio, pecunia redemptum locum hostibus tradiderant: alijs uerò, quod ex latere speluncam effregerant, quia lapis cretaceus erat, & facile soluebatur, & uiolẽter ingressi stationem primam quæ inferior erat, occupauerãt: unde postmodum eos qui erant in medio & supremo cœnaculo (nam ibi tres dicebantur esse mansiones) ad deditionem compulerunt. Compertum est autem postmodum, quod culpa magistratuum, qui cæteris præerant, municipium ad hostes peruenerit: nam alijs resistere uolentibus, ipsi autoritate qua præeminebant, cohibebant defensionem, & postmodum resignando municipio ad hostes se contulerunt. Dicebantur autem esse qui loco præerant Syri, qui apud eos effœminati & molles habentur. Vnde maior culpa in prædictũ Fulconẽ refunditur, qui tales lo co præfecerat tam necessario. Erat sermo iste longe lateq; diffusus per regnum, perue nitq; usq; ad nostros qui erant trans Iordanẽ, prępedire uolentes transitũ Salahadini, ex Aegypto ascendentis in Syriã, & properantis Damascum, quo cõperto, consterna ti sunt annimo uniuersi, & maxime Triopolitanus comes ad cuius curã prędictum municipium respiciebat. Vnde factum est, ut qui regnũ negligenter reliquerũt, ibi ne

gligentius se habentes, nihli Deo placitũ, nihil regno utile operari possent: nã cùm usque ad fines regionis nostrę, aduenięti Salahadino debuissent occurrere, & regni prępedire introitũ imprudenter nimis usq; ad locũ cui nomen Gethe, hostẽ permiserunt accedere, ubi aquarũ, quibus maxime sitiens indigebat exercitus, omnẽ reperit abundantiam, & inde missa expeditionũ parte circa pręsidium nostrũ, cui nomen Mõs Regalis, uineta succiderunt, & alia quędã oppidanis intulerũt damna. Quod si ad eum locum nostri peruenissent, eum proculdubiò oportuisset in Aegytpum redire: trahebat enim secũ infinitã imbellis populi multitudinẽ, quibus & aqua iam defecerat in utribus & panis in cistarijs, quos omnes in solitudine oportuisset inedia deperire: nã procedere non poterat, & cum nostris erat periculosum cõmittere. Audiẽtes ergo, quòd ad prædictũ iam peruenisset locũ, iterum decreuerunt nostri ad aquas Rasel Rasir, illi occurrere: quod si factũ fuisset, per ulteriorẽ solitudinẽ oportuisset eum iter cœptum agere: quod nõ nisi cum multa tam hominũ quàm iumentorũ potuisset cõsummasse iactura. Quod ꝓpositũ cum non fuisset effectui mancipatũ, accessit ad prędictas sine difficultate aquas: & inde sine cõtradictore fines suos cum omni incolumitate ingressus, Damascũ peruenit. Quod nostri cognoscẽtes, iterũ eadẽ uia qua prius trãsierant, reuersi sunt ad propria: timẽtes uerò, ne à Damasco, in quam se cum omni suo comitatu receperat, regno aliquid insidiarũ, & damni moliretur congegatus est uniuersus regni populus ad fontem Sephoritanum, inter Sephorim & Nazareth: ubi habentes secum Dominicę crucis lignum, præsente rege. & patriarcha, & alijs tam ecclesiasticis quàm secularibus regni principibus, de die in diem expectabant hostium incursus.

Salahadinus fines nostros uiolenter ingreditur, apud castrum Forbelet pugna committur, ancipiti uictoria. *Caput* XVI.

SAlahadinus interea congregata ex uniuersis finibus suis, super ea, quam ex Aegypto proficiscens secum transtulerat, militia, propositũ habens, ut fines nostros ingrederetur, ad eum locũ accessit, qui dicitur lingua eorum Rasiline, quod interpretatur Caput aquæ. Is autem locus à nostris finibus ab urbe Tyberiadense modicũ distare dicitur. Vbi cùm per dies aliquot morã fecisset, subitò fines nostros ingressus est inter duo flumina, in loco qui dicitur Canan, qui à Tyberiade uix quatuor distat miliaribus, castrametatus. Quod ubi nostris per exploratores cognitum est, ad urbẽ prædictam sub omni celeritate exercitum dirigunt, ut militares copias, quæ ad eius loci & finitimorum municipiorũ tuitionem, Saphet uidelicet & Belueir, deputatæ erant, secum assumerent, hostem protinus insecuturi. Porrò Comes Tripolitanus, uir prudens & in armis strenuus, & in re militari plurimã habẽs experientiã, duplici tertiana ibi laborabat periculosissime: unde nostris, qui de eius consilio & prudẽtia plurimum præsumebant, multa accreuit mœstitia, eo quòd tanti principis solatio, in tãto necessitatis articulo, fraudarentur. Conuocatis tamen ex locis finitimis auxiliaribus copijs, erectis uexillis hostem insecuti sunt. Salahadinus uerò nostrorũ audiens aduentum, transito Iordane, cum suis expeditionibus in partes Scytopolitanas se cõtulit. Est aũt Scytopolis tertiæ Palestinę metropolis, inter mõtes Gelboe & Iordanẽ, in campestribus & agro sita irriguo, quę alio nomine dicta est Bersan, cuius prærogatiua Nazarena hodie, quæ in eadẽ diœcesi sita est, gaudet ecclesia. Nã urbs pręscripta raro hodie incolitur habitatore, ad instar modici redacta oppidi. Ad quẽ locũ peruenientes hostium cunei, præsidiũ modicũ quod ibi est in paludibus situm, cœperunt fortiter impugnare: sed resistẽtibus uiriliter oppidanis, uidentes quod non proficerẽt uersus castrũ nouũ, cui nomẽ est hodie Belueir, inter prædictã urbẽ & Tyberiadẽ in mõtib. situ ut nostris occurrerẽt, acies direxerũt. Nostri uerò Iordanis fluẽta secuti, ubi ad prędictũ peruenerũt locũ, deserentes uallẽ, ascenderũt in mõtes: multa tamẽ immẽsi caloris, qui supra modũ proficiscentibus incubuerat, incõmoditate sagittati: ubi noctẽ illã uicinis hostibus suspectã cõtinuatis excubijs transegerũt, mane facto, descẽdentes in planiciem, quæ inter prædictum oppidum & uicum, cui nomen Frobolet, hostes uiderunt circumpositos, in tanta multitudine, quanta uidere non consueuerant. Dicebatur enim à senioribus regni principibus, quod à primo Latinorũ in Syriam introitu, nunquam tantas uidissent hostium copias. Eratq; numerus expeditorum ad pugnã, quasi ad uiginti milia: nostri aũt equites uix reputabantur septingenti. Erat autem

tem Salahadino & principib.eius una & communis intentio,nostros ex omni parte uallare,ut nec unus euadere posset:nam de iam dicta multitudine præsumentes, nostram contemnentes paucitatem,quod eis nostri possent resistere,nullatenus arbitrabantur.Verum ei,cui non est difficile in paucis maiorem superare multitudine,aliter uisum est.Nam præuia misericordis Dei clementia, licet eorum respectu nostri nulli uidebantur,tamen ordinatis iuxta militarem disciplinam agminibus,& in hostiũ cuneos solita irruentes animositate, & hostium impetus multa sustinentes constantia, in eo conflictu superiores inuenti sunt:licet multi de nostris,quos nominatim tangere supersedemus, ignominiosissimè, & cum perpetuo opprobrio bellicis sudoribus se subtraxerint.Optimè se habuerunt illa die,strenuè & uiriliter decertantes, Balduinus Ramatensis,& Balianus frater eius. Sed & Hugo iunior,D.Comitis Tripolitani priuignus,cũ acie Tyberiadensiũ,memoriã ea die meruit et benedictionẽ celebrandã: qui licet esset adolescentior,tamẽ supra illius ætatis uires,cũ acie supradicta, cui præerat,tres hostiũ cuneos uiolenter effregit,& conuertit in fugã, ad suos per Dei gratiã rediens illæsus. Ceciderunt in eo conflictu de nostris, ex equestri ordine pauci, sed sanctorum adepti consortium:de popularibus uerò plures: hostium autem maior facta est strages: sed & de principibus eorum ceciderunt aliquot, quorum cæde consternata pars aduersa,campũ deseruit certaminis. Sed ne illud prætereundũ est cum silentio,quod tanta per eos dies præter solitũ fuit caloris inclementia, quod ex utroque exercitu nõ pauciores caumatis ceciderunt importunitate,quàm gladio. De numero autẽ interemptorũ hostium nihil certum colligere potuimus: nam ut suorum casum nostris occultarent,eos qui in acie ceciderant,secũ deportabant: quos sequenti nocte in castris occultè sepelierũt,ne eorũ manifestatus interitus,nostros redderet fortiores. Dicitur aũt, utroq; supradicto casu,de eis quasi ad mille cecidisse. Quo facto,uidens Salahadinus,quod præter spem ei acciderat,& quod duriores, q̃ esset arbitratus,inuenerat aduersarios,cõfusus,trãsito iterũ Iordane,reuersus est ad propria: & in eodẽ loco,unde egressus fuerat,denuò castrametatus est. Nostri uerò reuocatis agminibus,ad fontẽ Sephoritanũ unde prius egressi fuerãt,reuersi sunt. Quo itinere quidã Dominici sepulchri Canonicus, Balduinus nomine,ecclesiæ thesaurarius, & uiuificæ crucis baiulus,caloris immensitatẽ non ferens, delatus in lectica,sub monte Thabor,iuxta torrentẽ Cyson,expirauit. Sed & alter quidam eiusdẽ ecclesiæ frater & Canonicus, Ganfredus uidelicet de Nouo uico,qui prædicto Balduino in eo itinere deputatus erat ad solatiũ,dũ alienis capit studijs,in prædicto cõflictu sagitta cõfossus interijt. Dignũ est enĩ,ut qui gladiũ accipit,iuxta uerbum Dñi, gladio debeat perire.

Salahadinus classe uocata ex Aegypto,urbem obsidet Berythensium. Caput XVII.

DOmino igitur Rege cum suis expeditionib.ad locum supradictũ reuerso, Salahadinus ægrè ferens nimiũ,quod ita eius & suorũ euacuatus esset conatus, iterum conuocat copias,iterũ omnia percurrit argumentorũ genera,anxie cum suis deliberãs,quomodo iterũ nostris recidiua posset inferre grauamina. Videns autẽ quod nulla uia cõmodius nostros posset opprimere,quàm si ex plurib. partibus nostros attentaret molestare,fratri quem suorũ pro curatorem negociorũ reliquerat in Ægypto mandat,& districtè præcipit,quatenus sub celeritate classem ab Alexãdria & uniuersa Aegypto dirigat in Syriã,significans ei propositũ,quod in uotis haberet, classe recepta,Berythensiũ urbẽ,tam per mare q̃ per terras obsidione uallare:& ne regni populus ad eius liberationẽ cũ rege posset accelerare,eidẽ præcipit, ut collectis equitũ uirib. quæ in Aegypto erant residuæ,ipse etiã ab Austro ingrediens, omnẽ Gazã & Ascalonã,& Darũ,quæ sunt regni nostri oppida nouissima.Aegyptiacã respicientes diœcesiũ regionẽ, depopulaturus ingrederet.Hæc autẽ eo tractabat studio,ut dum regni pars illis qui ab Ægypto irrumperent, tentarent occurrere, debilitatis cæteris, & factis paucioribus,ipse urbem obsessam acrius & liberius oppugnaret. Factumq; est iuxta mentis illius conceptum,& mandati formã.Nam intra paucos dies, & classis nauiũ rostratarũ triginta affuit iuxta cõdictũ: & frater quas ex uniuerso Aegypto corradere potuit,circa Darũ introduxit copias.Ipse autẽ ut aduenięte classe paratior inueniret,in eam regionẽ quę uulgari appellatione dicit uallis Bacar, expeditiones dirigit,cõstitutisq; exploratorib.super mõtes illos q̃ medij sunt int regionẽ prędictã

N iiij &agrum

& agrum Berythensium, in mare prominentes, qui de aduentu galearum ipsum redderent instructiorem. Ipse autē hoc interuallo ex locis adiacentibus pedestria conuocabat auxilia, & quæ in futurā obsidionem arbitrabatur necessaria solicitus procurabat. Nec mora, circa Augustales Calend. sępedicta classis in littore appulit Berythensium: quod ut prædicto Salahadino per deputatos ad hoc specialiter nunciatum est exploratores, illico sine mora superatis medijs montibus (de quib. præmisimus) uniuersas expeditiones suas dimisit in campestria, & urbem sæpe nominatā, ut diu antè destinauerat, undiq; uallat obsidione. Nostris autē qui ad Sephorū in castris erant, uarius de Salahadini proposito rumor ferebatur, dicentib. alijs, quod urbē Berythensiū sicut pro certo patuit, obsidere decreuisset: alijs uerò asseuerantib. quod circa obtinēdam Alapiā, tota eius anhelabat intentio: nonnullis etiā astruentib. quod dño Mussulæ, magnifico & potenti Turcorū satrapę, qui eius quædā oppida circa Euphratē obsidere dicebatur, tentabat occurrere. Verum dum hic sermo tam dubius in castris uerteretur, affuit nuncius, uerbi ambiguitatē dirimens, qui urbē Berythensiū procul omni dubio asserebat obsessam. Adfuit nihilominus, qui eiusdem Salahadini fratrē cum ingentib. copijs fines nostros circa Darum inuasisse, & triginta sex leuis armaturę milites, quos Turcopolos appellāt, interfecisse, & quædam succendisse suburbana pro certo nunciant. Quo comperto, Rex habita cum principibus deliberatione, elegit morbo periculosiori occurrere, et urbē obsessam ab ingruente molestia liberare: nam ei suæ sufficere non uidebantur copiæ, ut utrunq; hostem à suis finibus eodē momento posset arcere.

Rex ad Berythi obsidionem soluendam properans, usq; Tyrum peruenit. Salahadinus obsidionem soluit. Caput XVIII.

Conuocatis igitur expeditionibus, & translato uniuerso exercitu, Rex usq; Tyrum peruenit. Classem quoq; nihilominus quam tum in Acconensi, tum in Tyrensi portu repperit, præparari præcipiens, subitò & præter spem omnium, intra dies septem, armatā optimè, & uiris fortibus instructā Galearum triginta trium classem ordinauit. Interim tamen, dum hæc apud nos studiose nimis & uotis ardentibus præparantur, Salahadinus, ut prędiximus, urbem obsidens, quantas poterat molestias utroq; circa id desudante exercitu, ciuibus inferebat: nam ordinatis circa urbē legionibus, & sibi uicissim succedentibus agminib. tantas per triduum continuum obsessis intulit angustias, ut negata requie nec ad refectionem corporis necessariam ferias indulgeret aliquas. Machinas tamen seu iaculatorias, seu alterius generis, quibus solent ab hostibus expugnari præsidia, nullas secum detulerat, aut quia absq; eorum adminiculo urbem subitò, & sine difficultate se arbitrabatur posse effringere, & obtinere. uiolenter: aut quia nostrorum celerem expectans aduentum, tantam operā inutiliter consumere recusabat: quod tamen absque machinis poterat, diligenti studio & tota procurabat sollicitudine. Nam, ut prędiximus, infinitam multitudinem sibi per uices alternatim succedentem, seriatim circa urbem collocauerat, quæ tantam in eos, qui in muris erant & turribus & ad tuitionem urbis desudabant, sagittarum immittebant multitudinem, quod instar grandinis et urbem replerēt & mœnia. Nec solum eo modo obsessos, ab urbis tuitione nitebantur arcere, uerum & fossores, qui ad hoc specialiter ut murum suffoderent, uocati fuerant, uiolenter laborabant intromittere, ut antemuralia murosq; effringendo & aditus, quibus armatorum copiæ, inuitis ciuibus ingrederentur, ut & ipsi liberius huic studio operam possent impendere. Alij, ut præmisimus, arcubus instabant & balistis, & infinita telorum immissione: & tanta instabant proteruia, quod uix sine mortis periculo, qui intus erāt, digitū audebāt exerere. Ciues tamen licet pauci essent admodum, præfecti tamen urbis & episcopi maximi, quorum multa in eo facto, merito commendatur uirtus & constantia, monitis & exhortationibus acquiescentes. His omnibus argumentis, argumenta obtinebant contraria, & nullam resistendi artem relinquebant intentatā. Nam & contra exteriores sagittarios tela & sagittas, arte nō dispari uel studio retorquebant, & caussas mortis illis irrogabant frequentius, qui cum maiore proteruia uidebantur instare. Et his qui murum uidebantur suffodere, arte occurrebant eadem, ita ut ipso opere desudantibus plerunque aut mortem inferrent, aut fodiendi aufferrent instrumenta. Nec solum qui per terras aduenerant, has tantas ciuibus obsessis inferebant molestias: uerum &

uerùm & qui nauigio accesserant, non minus proteruè hostiliter obsessis instabant. Ipse autem Salahadinus non longè ab urbe in colle constitutus & propria pręsentia, exhortationis uerbo suos ad instantiam animabat: eatenusq; profecit, quod quidam de principibus eius, Cohelinus nomine, scalas mœnibus applicandas decerneret, & uiolenter ingrediendum esse denunciaret. Turpe etenim ei uidebatur & ignominiosum, quod tantæ, tantorum uirorum multitudini, populus tam modicus posset uel auderet resistere. In quo proposito dum perseueraret attentius, & alios tũ uerbo tum exemplo animaret, subitò sagitta iuxta oculum in facie percussus, sic & se & alios reuocauit ab opere incepto: cumq; per triduum pene continuum, ita urbem impugnasset, uidentes quod nõ proficerent, qui per mare aduenerant, de mandato Salahadini in Galeas se recipientes, circa noctis initium tertiæ, clàm & de nocte reuersi sunt. Salahadinus quoq; reuocatis agminibus, ab urbe discedens aliquantulum, per campestria quæ urbi prædictæ adiacent, turmas cœpit diuidere, turres quę erant in adiacentibus suburbanis funditus deijci præcipiens: sed nec pomerijs & uineis, quæ in circuitu urbis erant plurima, parcentes, in securi & ascia deiecerunt. Vt autem in obsidione tutius & liberius perseuerare posset, uiarum quandam difficultatem, & angustias quæ inter urbem prædictam & Sydonem positæ, per quas nostro exercitui ad urbis liberationem accedere uolenti, de necessitate futurus erat transitus, non solum à suis pedestribus turbis occupari fecerat, uerum ubi erant maiores angustiæ, siccis lapidibus absq; cemento, usq; in ipsum mare fecerat deduci mãceriam, ut utroq; impedimento nostræ retardatæ legiones eo minus liberè ad eum possent accedere, ipseq; interim non desineret urbem molestare. Cumq; firmum fixumq; prius diceretur habere propositum, ab urbis obsidione, nisi ea uiolenter effracta, non discedere: mutata uoluntate, ut prædiximus, reditũ accelerauit ad propria. Cuius rei caussa fuisse dicitur, quod quendã literarũ cumulũ, qui in urbem ad solidandos animos obsessorũ, à quibusdam dirigebatur fidelibus, casu cœperant, qui obseruabant transitus: quem ad Salahadinum deductum, grauissimis quæstionibus subiecerũt. Vbi cum ex eius confessione uiolenter extorta, tum ex literarum tenore cognoscentes, quod nostrorum uterq; paratus erat exercitus, & intra triduum procul omni dubio affuturus, mutato proposito, soluerunt (ut prædictum est) obsidionem. Classis tamen nostra usq; ad locum peruenit destinatum: sed urbem repetiens liberam, in portum unde prius exierat, non multo interiecto tempore, reuersa est. Rex autem et uniuersus exercitus eius, cognito quod hostes ab urbe discesserant obsessa, cum apud Tyrum per dies aliquot moram fecisset, reuocatis expeditionibus, Sephorum reuersus est.

Salahadinus Euphraten transit, Mesopotamiam ingressus. Caput XIX.

SAlahadinus interea, sicut erat uir uigilantissimus, et toto mentis ardore ad dilatandam nominis sui gloriam, & regni incrementum anhelabat, nostrorum uires quasi pro nihilo ducens, & ad maiora spirans, ad partes disposuit ire Orientales. Id tamen non pro certo liquet, utrum proprio ductus spiritu, & solita præceps magnanimitate, sit aggressus, an à principibus illius regionis euocatus, rem adeò difficilem, & quæ supra uires uidebatur, attentauerit: quacunq; ergo fiducia fretus, ingentes equitum collegit copias, & compositis pro locorum & temporum opportunitate sarcinis, & quę ad tantum iter conficiendum sufficere posse uidebãtur, necessarijs, uersus Euphraten properat. Apud nos aũt sermo diuulgabatur frequens, quod uersus Alapiam contenderet, ut eam sibi uendicare niteretur. Ea enim sola cum paucis oppidis adiacentibus sibi de tota Noradini hæreditate supererat, quę nondum in eius peruenerũt ditionem. Mortuo enim Noradini filio, frater quoq; Rebedim, domino Mussulæ fratre permittente, ad quem iure hæreditario defuncto prædicto adolescẽte deuoluta fuerat, possidebat: credebatur ergo, sicuti & erat uerisimile, quod ut eã urbem obtineret, ad partes illas festinasset. Sed sicut rei patefecit exitus, longe sublimiora mente cõceperat, relicta eñ post se urbe prædicta, & Euphrate trãsmisso, Mesopotamię urbes splendidissimas, Edissã, Carrã, & alias quamplures cũ oppidis suffraganeis, & uniuersam pene regionem, quæ sub potestate prædicti principis, uidelicet Mussulæ, prius iacuerat, tam uiribus, quàm munerum interuentione, intra paucos dies

sibi uen-

sibi uendicauit. Corruptis enim multa liberalitate regionum magistratibus, qui Domino sæpedicto fidelitate tenebantur astricti, receptisq; eorum municipijs, in suum obsequium omnes conuerterat, ita ut sæpedictus magnus & nobilis princeps suorũ penitus destitutus auxilio, ei occurrere, aut resistere non posse diceretur: sed & publicè dicebatur, quod corruptis eius domesticis & familiaribus, potum ei mortiferum, unde uix postmodum euasit, propinasset, unde liberius usque Mussulam, cum suis expeditionibus iam peruenisse (fama referente) credebatur. Varius tamen super eo facto apud nos disseminabatur sermo, dicentibus alijs, quod prosperè incederet, & omnia illi suppeterent ad uotum: alijs è diuerso asserentibus, quod per maiores illarum regionũ principes, contra illius insolentiam conuenientes, eius malè tractatus esset exercitus.

Rex fines Damascenorum hostiliter depopulatur. *Caput* XX.

REx igitur & regni nostri principes, uidentes regionem hostium, uiribus destitutam militaribus, arbitrati, sicut & meritò uideri poterat, quòd nocendi hostibus optato pateret occasio, eoq; amplius indignati, quod tantã eius qui abierat, notabant superbiam, quod contemptis regni uiribus, ut regna sibi uendicaret extera, proficiscens, cum Rege nec treugam nec fœdus inierat: communicato consilio, collectis regni uiribus, assumpto sibi uiuificæ crucis ligno precioso, domino quoque Patriarcha eos prosequẽte, hostium fines ingressi sunt, regionem pro uiribus depopulaturi. Pertranseuntes ergo Traconitidem regionem, quæ Bostrensis diœceseos pars est non modica, Syriam minorem, cuius caput est Damascus, ingressi, & ad Orientalem eius plagam contendentes, locum celebrem & famosum Zora nomine, multis refertum habitatoribus, qui à Damascena non multum distat urbe, uiolenter effregerunt, & inde regionem perlustrantes ex parte plurima, laca suburbana quę uulgo Casalia dicuntur, suppositis ignibus & alijs quibus poterant nocẽdi artibus deiecerunt. Regionis autem habitatores, præcognito nostrorum aduentu, cum gregibus & armentis, cum liberis & uxoribus ad loca se contulerunt munitiora. Vnde factum est, ut prędę & manubiarum aut nihil, aut modicum secum nostri reportauerint: fruges tamen & cætera uitæ necessaria, quæ illi abeuntes secum transferre non poterant, nostri uel incendio, uel alijs quibus id modis fieri poterat, consumpserunt. Redeuntes uerò depopulando uniuersa quę occurrebant, iuxta nobilem illius regionis metropolim, Bostrum nomine, quæ uulgari appellatione dicitur Bosseret, habuerunt transitum. Vbi cùm de effringendo eiusdem ciuitatis suburbio, inter nostros tractatus haberetur, uidentes quod id subito fieri non posset, sed moram exigeret diuturniorẽ, quam tamen nõ dabat aquarũ inopia, ad redeundum se præparant, sibi & equis & iumentis omnibus suis, formidantes importunitatem. Est enim regio prædicta, arens prorsus & inaquosa, fontes, riuos, & flumina non habens penitus: hybernis enim mensibus è lacunis solent aquas colligere pluuiales, & eas tota conseruare diligentia, ad usus necessarios per annum integrum calore solis, & assiduitate limi cui superiacent, factas insipidas. Has etiam aduentu nostrorum præcognito effractis lacubus, aut emiserant, aut immissis corruperãt immunditijs, ne pertransiens exercitus moram ibi posset nectere: sed neq; depopulationem quantam uellent exercere, temporis, patiebatur pars illa: iam enim fruges & cætera illa quæ incendiũ solet consumere, congesserant in horrea, quæ in specubus subterraneis regio illa habere consueuit, quas etiam terra coopertas & atte occultatas multa, difficile erat inuenire: sed etsi quid reperiebatur in areis, id exustum stramine, & mundatũ à palea, nõ facile admittebat incendiũ, graui solitudine ignem nõ admittente. Vixq; aliud areis damnũ poterãt inferre, quàm ut fruges dispergerent, & ad opus equorũ abeuntes, secum deferrent. Multi tamen artẽ nocendi quærentes, alij enim paleas frugibus immiscebant, iam purgatis, ut facilius admittere possent incendia. Residuum autẽ militiæ, quam in eadem regione Salahadinus abiens dereliquerat, quoniã de uiribus non pręsumebãt eatenus, ut cum nostris auderẽt cõgredi, uel eis de proximo ministrare impedimentũ, gregatim de remoto sequebãtur, ut circa abeuntis exercitus posteriora aliquid possent latenter moliri. Sed neq; sic nostris impedimentũ ministrare potuerũt, aut lędere totũ uel partẽ exercitus.

Rex

Rex præsidium quod maximè Salahadinus occupauerat, obsidet: obsessum occupat, & Christianitati restituit. Caput XXI.

TRansc ursa igitur regione, & ea quantum nocere dabatur damnificata, redeuntes in ea eiusdem prouinciæ parte, cui Suites nomen est, substiterunt. Hæc autē est regio, in qua præsidium situm est, quòd à nostris paulo antè, ut prædiximus, hostes dum in Syria Sobal moram facerent, fraudulenter eripuerant. Est autem regio cōmoditatibus uini, & frumenti & olei, simul & salubritate commendabilis, & amœnitate præcipua: de qua fuisse traditur Baldac, ille Iob amicus, qui ab ea cognominatus est Suites. Ad hanc ergo peruenientes, honestum iudicāt, & ita fieri oportere decernūt, ut prædictum municipium obsideant, & quàm nobis intulerant in eiusdem captione fraudulenta, hostes iniuriam, locum recipiendo, si eis concedatur diuinitus, resarciant. Iuxta ergo condictum, ante locum castra locant supra nominatum, omnem adhibentes operam & studium, ut ij qui intus erant, ad deditionem compellerentur. Et quoniam locus erat munitissimus, & situs eius huiusmodi quòd ei nullatenus, nisi à parte superiori, noceri posset ibiq; non alias quàm si rupes usq; ad ipsam habitationē incideretur, decernunt à parte superiori cæsores lapidum, eisq; quotquot haberent ministros necessarios, simul & operariorum custodes, ut tutè & sine irruentium periculo laborare possent, collocare. Erat enim spelunca in altissimo montis latere posita, non habens nisi cum multa difficultate accessum, in quo uix pediti iter esse poterat expeditio: nam inferius atq; in profundum subiectæ uallis ingens est & horribile præcipitium. Ex latere autem ad eam accedebatur itinere, unius pedis uix habente latitudinem. Erant autem in eadem spelunca mansiones tres, sibi inuicem superpositæ, in quibus mutuus per quasdam scalas ligneas, & per quædā angusta foramina interius ascensus erat & descensus. Sic ergo sola qua eis noceri poterat uia, aggressi sunt speluncam desuper, ut præmisimus, incidere, tentantes si ad primam & superiorem speluncę habitationem, incidendo sic possent penetrare. Erat igitur in eo omnis nostrorum intentio, & totus in eo labor impendebatur. Ordinatis enim ad id operis exequendum artificibus, quotquot erant necessarij, & cooperatoribus ministris, qui lapides incisos & lapidum fragmenta, per præceps in uallem subiectam deuoluerent, ut sine intermissione opus procederet, uicarias tam interdiu quàm de nocte constituebant successiones, ut defatigatis prioribus noui recentesq; uenirent, qui operis possent & scire & portare pondus. Proficiebat ergo labor impendia, tum ex frequentia & feruore eorum qui prædicto instabant operi, tum ex quadam habilitate quam ex se præbebat saxi, quod incidebatur, materia. Erat enim lapis cretaceus: & ad frangendum facilis, nisi quod uenas durissimas silicis, interpolatim habebat immixtas, quę sępius & ferrea læderent instrumenta: & ijs qui in opere feruebant, aliquoties ministrarent impedimētum. Porrò quicquid fragmentorum, ut locus expediretur, in uallem subiectam, ut prædiximus, deuoluebatur, totum id qui in spelunca erant obsessi, contemplabantur de proximo: unde eis timor incutiebatur amplior, tanquam qui singulis expectabāt horis, ut incisione perfecta ad eos uiolenter introiretur. Noster aūt bipertitus erat exercitus: nam pars eius, ut prædiximus, in monte supremo, in quo erat spelunca, castra locauerat, ut eos qui erant in opere sollicit, ab hostiū protegerent insidijs: pars uerò inferius residebat in plano quibus id erat propositi, ut obsessis introitum negarent & exitum. Hi etiam nonnunquā per illam arctam, unde præmisimus, semitam, ad inferiorem eiusdem speluncæ stationem accedentes, eos qui intus erant, licet non proficerent, assultibus molestare nitebantur. Erant autem intus uiri fortes & bellicosi, tam uictualium quàm armorum habentes copiam, quasi ad septuaginta: quos tanquam uirtute probatos, de quorum fide & constantia præsumebat plurimum Salahadinus, abiens intus dimiserat, eorum diligentiæ cōmendans municipium. Qui in spelunca erant, præ frequenti & pene continua malleorum percussione, intus quiescere non poterant: uidebatur enim, ad omnem ictuum ingeminationem, speluncā tremiscere & uniuersa cō cuti: ita ut iam non timerent, quod nostri ad eos irrumperēt uiolēter, sed quod tota spelunca, repetitione malleorū fatigata, subitò corruens, uniuersos opprimeret. Deniq; quod eis subsidium ministraretur, omnino

sperare

sperare non licebat: nam prius nouerant, ad partes nouissimas, & unde non facile redire poterat, demigrasse Salahadinum, & militares secum deduxisse copias. Unde factum est, quod post quam obsidionem tribus uel modico amplius septimanis perpessi fuerant, missa legatione ad dominum Regem, per interuentũ domini Comitis Tripolitani obtinent, ut resignato præsidio, cum armis, quæ ipsi intulerant, & proprio supellectile, liber eis usque Bostrum indulgeretur transitus. Sic ergo illis abeuntibus, recepto præsidio confusionem, quam ex eodem prius uidebantur induisse, auctore Domino, & per eius superabundantem gratiam, diluimus. Porrò tam domino Regi, quàm alijs principibus curæ fuit non modicæ statim, sicut expediens uidebatur, ut locum resignatum & armis communirent, & uictualibus & uiris fidelibus, de quorũ fide non dubitaretur & industria, committerent. Quo cum omni diligentia completo, noster ad propria reuersus est exercitus. Factum est autem hoc, anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo octogesimo, secunda die mensis Octobris,

Rex iterum fines Damascenorum cum suis expeditionibus ingreditur. Caput XXII.

MOdico autem, post hoc, interiecto temporis interuallo, id est Decembre proximo subsecuto, uidentes nostri quod Salahadinus non redierat, & adhuc maioribus negotijs impeditus, circa partes Mussulæ detineretur occupatus, nolentes opportunitatem amittere, quam idem de sua absentia ministrabat, iterum cõuenientes, communicato regni consilio, apud Cæsaream urbem maritimam condicunt unanimiter, & de communi decernunt uoluntate, ut collectis regni uiribus, & præparatis ad dies quindecim, tam ad usus hominũ quàm iumentorũ necessarijs, fines hostium iterum ingrediantur, porrectam occasionem nõ neglecturi. Facta ergo expeditione occulta, in qua solos equites secum habuerunt, ad ostium finibus Bostro adiacentib. sicut ab initio condictum fuerat, prædam in gregibus & armentis, nec non & mancipijs quampluribus, secum traxerunt, cum omni incolumitate redeuntes ad propria. Cui negotio quoniam à partibus Tyberiadensibus & profectum habuerunt, & ad easdem partes regressum, dominus Comes Tripolitanus præfuit. Quintadecima uerò demũ die, Rex cum uniuersis regni principibus equitum ac peditum copijs, quas regnum ministrare potuit, assumpta secum cruce Dominica, iuxta Tyberiadẽ, secus mare Galileæ, in loco cui nomen Castelletum, adfuit: & exinde, per locum cui nomẽ uadum Iacob, fluuiũ pertranseuntes, hostiũ regiones ingressus est. Unde progrediẽs exercitus Libanum à sinistris deferens, & loca planiora secutus, prius locum cui nomen Bettegene, cum adiacentibus uiculis, partim incendio, partim ruina deiecerũt funditus: uniuersa eius bona, modis uarijs, tradentes exterminio. Consequenter uerò continuato itinere, ad locum peruenerunt, cui nomen Daria, quæ ab urbe Damascena uix quatuor aut quinq; distat miliatibus, quam etiam cum adiacentibus uiculis eodem modo depopulati sunt. Regionis autem incolæ, partim ad iuga Libani se cõtulerant. partim confugerant Damascum. Unde in tota regione, uix unum de hostibus ualuerunt comprehendere: de nostris tamen quosdam qui pabulatum egressi, incautè se habebant, amisimus. Egressi enim ab urbe Damascena equites nonnulli, de quorum uelocitate fidentes, exercitum eminus aliquando præibant, aliquando subsequebãtur, exspectantes, si nocendi tempus aut locum inuenirent. Qui in nostros, de quibus prediximus, irruentes, more hostili in eos uersati sunt, uniuersos obtruncantes. Ciues autem Damasceni ab urbe egressi, iunctis agminibus circa pomeria, quæ urbi adiacent plurima, conglobati, nostrorum cohortes eminus contemplabantur, procedere nõ audentes. Factumq; est ita, quod neq; nostri in eos, neq; ipsi in nostras expeditiones attentauerunt irruere: sed abeuntibus nostris, ipsi in urbem se receperunt. Nostri uero regione, ut predictum est, decursa, & damno illato, ut prediximus, sine difficultate & impedimento, reuersi sunt ad propria, D. Rege Tyrum, ut ibi Dominicæ natiuitatis nobiscum solennia celebraret, properante.

Census in regno colligitur, quo contra futuros casus regnum se tueatur. Caput XXIII.

INterea de Salahadino rumor incertus ferebatur, dicẽtibus alijs, quod in Mesopotamia circa partes Mussulæ multum proficeret, & sibi regionem subiugaret uniuersam.

Alijs autem dicentibus,quod uniuersi Orientales principes conuenerunt,ut eum ab illis regionibus expellerent uiolenter:& eas partes, quas ipse dolis & interuentu pecuniæ sibi uendicauerat,ab eo reuocarent. Nobis autē ualde suspectus erat eius profectus:& ne maius susciperet incrementum,plurimum solliciti,timentes ne multiplicatis uiribus ad nos rediret fortior. Vnde factū est, quod subsequente Februario, conuenerunt regni principes uniuersi,apud Hierosolymam,de rerum statu,qui præsens erat, consilium habituri. Multum enim, ut prædictum est, de eius reditu timebatur. Vnde & anxiè magis ad omnia resistendi argumenta, se nitebantur attollere. Factum est igitur post multas deliberationum partes, quod de uniuersorum placuit consilio,ut census de uniuersis regni finibus colligeretur:unde necessitatis tempore,equitum peditumq; copias habere possemus, ut rediens prædictus hostis, nos ad resistendum paratos inueniret. Rex enim & alij principes, in tantā descenderant egestatem,quod ad complenda debita munia,omnino erant insufficientes. Collecta est ergo de publico pecunia,cuius descriptionis quis fuerit modus,ex rescripti,quod super eo negotio factū est,serie,plenius innotescet,quod sic se habet. Hæc est forma colligendi census,qui de cōmuni omnium principum,tam ecclesiasticorū quàm secularium,& de assensu uniuersæ plebis,regi Hierosolymorū,pro communi utilitate eiusdem regni,contra imminētes necessitates,colligi debet. Decretum est publicè,quòd in qualibet ciuitate regni,quatuor eligantur uiri prudentes & fide digni,qui & ipsi iuramento corporaliter præstito,quòd in præsenti negotio bona fide debēt uersari,primum pro se debent dare,deinde alios ad idipsum compellere,de singulis centum Bizantijs,quos habent, uel eorum ualens, siue in rebus penes se constitutis,siue in debitis quę sibi debentur,Bizantiū unum. De redditibus uerò, de singulis centum Bizantijs,Bizantios duos. Debent aūt circa alios compellendos ita se habere,quod unumquemq; de ciuibus,seu habitatoribus ciuitatum, uel locorum quibus præsunt, iuxta id quod eis uidebatur bona fide,quod eorum substantia ualeat,unicuique secundum possibilitatem suam iniungere secrete,quod ad prædictam collationem soluat. Quod si ille cui iniunctum est quantum debeat dare,dixerit,se grauatum esse, & supra uires eius iniunctum esse,afferet iuxta propriam consciētiam quantum ei uidebitur, quod sua mobilia ualeāt,præstito iuramento, quod amplius non debeat dare:iuxta dictam conditionem recedet quietus. illi autem quatuor tenebuntur ex debito iuramenti secretum tenere, quicquid à ciuibus eis oblatum fuerit, siue magnum siue paruum, & diuitias siue paupertatem eorum tenebuntur ex iuramento non detegere. Hoc autem debent obseruare in his omnibus, qui habent ualens centum Byzantiorum, cuiuscunq; linguę,cuiuscunq; nationis,cuiuscunq; fidei,non habita differentia sexus,& siue sint uiri,siue sint fœminæ,omnes huic legi subiacebunt. Si uerò prędicti quatuor selecti,qui ad hoc deputati sunt,cognouerint pro certo,quod alicuius substantia non ualeat centum Byzantios,accipiant super eum Fragium,id est,pro foco Byzantiū unum:quod si non poterint integrum,accipiant dimidium:& si dimidiū non poterint, accipiant Rabunium: secundum quod bona fide uidebitur eis faciendum. Huic autem conditioni subiacebunt omnes illi cuiuscunq; nationis, linguæ, & fidei & sexus: nisi quorum mobilia non ualent centum Byzantios. Decretū est etiam,quod singulę Ecclesię,et singula monasteria,et Barones omnes,quotquot sunt,et uauasores etiam, de singulis centū Byzantijs quos habent in redditibus,sicut & alij, de regno quicunque redditus habent,debent dare duos Byzantios. Solidarij uerò de singulis centum Byzantijs,Byzantium unum. Quicunq; uerò casalia habent,tenētur iurare, quod de singulis focis quos habent in uillis & casalibus suis,pręter prędicta bona, fide tenentur dare unum Byzantium:ita quod si casale eorum focos habuit cētum, inde Byzantios persoluere centū rusticos compellat. Erit autem postmodum domini casalis, inter rusticos eiusdem loci prædictos Byzantios congruis portionibus diuidere, ita ut iuxta possibilitatem suam ad solutionem prædictam, unusquisq; cōpellatur:ne ditiores leuius transeant,uel grauentur pauperes, Idem autē erit,& si plures uel pauciores

O habeat

habeat casale focos. Hanc autem pecuniam sic collectam de singulis urbibus, quæ sunt à Caypha citra uersus Hierosolymam, illi qui(ut prædiximus) præerunt singulis urbibus & castellis, deferant Hierosolymã: & eam tradent sub certo numero & pondere, his qui Hierosolymis ad hoc opus præsunt, & ipsi seorsum sicuti de singulis ciuitatibus uel locis alijs recipiẽt, in sarcinis singulis sigillatã, præsẽte domino Patriarcha, uel eius nuncio, præsente quoque Priore Dominici sepulchri, præsente quoque Castellano urbis eiusdem, debẽt collocare in arcã, quæ erit in thesauro sanctæ Crucis, quam habebit dominus Patriarcha, secundam Prior sepulchri, & tertiam Castellanus: & quatuor prædicti ciues, qui ad colligendam pecuniam sunt deputati. A Caypha uerò usque Berythum qui urbibus præerunt, collectam pecuniam similiter deferẽt ad Acconensem ciuitatẽ, & ibi tradetur sicuti de singulis ciuitatibus & castellis deferetur, sub certo numero & pondere illis quatuor qui in eadem ciuitate colligendæ præsunt pecuniæ, & reponetur in singulis sarcis & sigillatis in arcam, quæ habebit seras tres, & totidem claues. Quarum primam habebit dominus Tyrensis Archiepiscopus, secundam Ioscelinus regius Senescallus, tertiam uerò prædicti quatuor ciues, qui ad hoc opus urbi præsunt Acconensi. Recipient autem prædictam monetam isti, præsentibus dictis dominis qui claues habebunt. Hæc autem sic collecta pecunia, expendi non debet in minutis regni negocijs, sed in defensione terræ tantummodo: & quamdiu hæc pecunia superertit, cessare debebunt tam ab ecclesijs, quàm à ciuitatibus exactiones, quæ uulgò Tagliæ appellantur: fietque semel, & non reputabitur pro consuetudine in posterum.

Salahadinus Alapiam obsidet, & obsessam quibusdam opinionibus interpositis obtinet. Princeps Antiochenus cum Rupino Armenorum Duce Tarsum commutat. Caput XXIIII.

INterea uir impiger, & per omnia strenuũ principem agens, Salahadinus, in Mesopotamia Syriæ regiones occupat, & præcipui nominis sibi uiolenter uendicat ciuitates: inter quas egregiam metropolim Amidã, quæ & populi numerositate, & murorum ualore, ambitu, simulque loci situ, uidebatur inexpugnabilis, obsidet, obsessam expugnat, & expugnatam tradit ex compacto cuidam Turcorum principi, Noradino nomine, filio Carasselem, cuius obsequijs & auxilio fretus, liberam in partibus illis morã egerat, & subegerat regionẽ. Vere demũ proximè subsecuto, reuocatis expeditionibus & uniuersa regione apud fideles suos in tuto collocata, remenso Euphrate in Cœlesyriam reuertitur, circa Alapiã disponens exercitũ, & urbem modis omnibus satagens molestare. Qui aũt eidem urbi præerat, uidens quòd frater eius, qui fecerat multo fortior & potentior, uidelicet Mussulæ dominus, eundem Salahadinũ nõ potuit à suis finibus arcuisse, sed eo inuito omnes trans Euphratẽ subegerat prouincias, timens ne simile sibi aliquid cõtingeret, missa clàm legatione, absque Alapiẽsis consciẽtia, eam Salahadino paciscitur, ut reddita sibi Semar, & quibusdam alijs oppidis, quorum nomina nõ tenemus, ipse Alapiam eidem resignaret. Quam legationem Salahadinus cum omni iucunditate suscipiens, quia nihil auidius ab initio sui principatus affectauerat, quam ut Alapiam, totius regni robur, sibi modo quocunque uendicaret, grato concurrens assensu, conditionem amplectitur: & tradita ciuitate prænominata, cum adiacentibus pertinentijs recepit Alapiam, in nonis Iunijs. Hic primum nostros geminatus corripuit timor: nam quod maximè uerebantur, acciderat. Visum enim erat ab initio nostris, quod si sæpe nominatam urbem suo posset adiungere principatui, omnis nostrorum regio undique uideretur, & quasi per circuitum eius potentia & uiribus obsidione uallata: unde rumore comperto, nostri in uaria se attollunt argumenta, elaborantes circa urbium & oppidorũ, maximè quæ in confinib. hostium posita erant, munitionem: præcipue autem, circa Berythensium urbem, quæ huiusmodi opera plurimũ uidebatur, indigere. Sed & princeps Antiochenus de tanti hostis uicinitate sollicitus, uidens sibi duriorẽ oppositum aduersarium, cum modico comitatu, ne terrã suam militaribus copijs relinqueret destitutã, assumpto secum Comite Tripolitano regem adijt, qui per eosdem dies in urbe Acconensi moram faciebat. Vbi in præsentia regni principum, contra prædictum Salahadinum auxilium

lium postulans, iuxta uotum meruit exaudiri. Designati sunt enim ei in optatū subsidium, de regni militia promiscuę conditionis quasi equites trecenti: qui eum ad partes Antiochenas secuti, dum in eius parati erant militare obsequio, intra modicum tempus, sumpta ab eo licentia, reuersi sunt. Ipse uerò cum prædicto Salahadino pace temporali composita, uisus est aliquam tranquillitatem assecutus: utq; minus sollicitudinis haberet, magisq; circa fines Antiochenas inuigilare posset, curamq; impendere propensiorem, Tarsum primæ Ciliciæ metropolim, quam à Græcis acceperat, Rupino Armeniorum Satrapæ potentissimo, qui eiusdem regionis urbes reliquas possidebat, multarum pecuniarum tradidit interuentu, consulte id faciens: nam cùm esset ab eo remota nimis, & prædicti Rupini terra in medio constituta, non nisi cum difficultate, & infinitis sumptibus eius curam princeps gerere poterat, quod prædicto nobili uiro erat facile. Salahadinus autem, in ea regione rebus pro uoto compositis Damascum cum suis legionibus se transtulit. Vnde etiam priore multo uehementior nostros formido corripuit, eoq; periculosior, quo de eius proposito per exploratores nullatenus certificari poterant. Alijs enim uidebatur, quòd aduocato nauali exercitu, Berythensium urbem, sicut anno proximè præterito fecerat, moliretur obsidere: alij uerò nitebantur asseuerare, quod in montanis qui Tyrensi prominent ciuitati, præsidia duo, Toronum, & Castellum nouum eius esset propositum expugnare. Alijs uerò uidebatur, quod regionem trans Iordanem, uidelicet Syriam Sobal cordi haberet depopulari, & oppida quæ in ea regione sunt, euertere. Nonnulli etiam erant qui persuadere nitebantur, quòd diuturnis longisq; expeditionibus fatigatus, pace ad tempus impetrata, propositum haberet in Aegyptum descendere, ut fatigatos exercitus repararet, & sumptus iterum ad futuras expeditiones colligeret necessarios. Inter hæc tam ambigua Rex, & regni principes uniuersi, cum multa formidine tenebantur suspensi. Vnde collectis regni uiribus apud fontem Sephoritanum, ubi conuenire de prisca consuetudine solent exercitus, desidentes, rei euentum pręstolabantur. Vocatisq; tam principe Antiocheno, quàm Tripolitano Comite, uires & subsidia corrogabant, undecunq; de die in diem expectantes, ut aliquas regni partes subitus irrumperet, & legiones induceret solito plures.

Rex apud Nazareth ægritudine correptus ualida, Guidonem de Lizimaco, Comitem Ioppensem, regni procuratorem constituit. Caput XXV.

DVm igitur noster apud fontem Sephoritanum ita suspensus detineretur exercitus, contigit Regem apud Nazareth febre continua grauissime laborare, morboq; elephantioso, quo ab initio regni sui, à primis adolescentiæ auspicijs molestari cœperat, præter solitum ingrauescente, lumen amiserat, & corporis extremitatibus læsis & computrescentibus omnino, pedes manusq; ei suum denegabant officium: Regiam tamen dignitatem, & administrationē nihilominus (licet à nonnullis ei suggereretur ut cederet, & de bonis regijs sibi tranquillam seorsum eligenti uitam honeste prouideret) hactenus non decreuerat deponere. Licet enim corpore debilis esset & impotens, forti tamen pollebat animo, & ad dissimulandam ægritudinem & supportandam Regiam sollicitudinem supra uires enitebatur. Febre igitur, ut præmisimus, est correptus: & de uita desperans, conuocatis ad se suis principibus, præsente matre & domino Patriarcha, Guidonem de Lizimaco sororis suæ maritum, Comitem Ioppensem & Ascalonitanum, de quo in superioribus sæpissime fecimus mentionem, regni constituit procuratorem, salua sibi Regia dignitate, retentaq; sibi Hierosolyma, cum redditu decem millium aureorum, annuatim soluendorum: reliquarum regni partium generalem, & liberam ei contulit administrationem, præcipiens omnibus, ut eis uasalli fierent, & ei manualiter exhiberent fidelitatem. Quod & factum est. Iurasse tamen prius de mandato domini Regis perhibetur, quod eo uiuente non aspiraret ad coronam, & quod de uniuersis ciuitatibus & castellis quæ rex in præsentiarū possidebat, nihil transferret in alium, uel à fisco alienaret. Creditur

tamen id studiose, & de multa industria eidem iniunctum fuisse, & ad id firmiter observandum iurisiurandi religione in præsentia uniuersorum principum obligatum fuisse, eo quòd singulis eorum, fere de maioribus regni membris, portiones promiserat non modicas, ut ad id obtinendum quod petebat, eorum suffragijs iuuaretur & studio: quibus ut promissa compleret, simili uinculo, dicebatur astrictus. Nos uerò id asserẽdo dicere non cõuenit, quia pro recto compertum non habemus: ita tamen fama frequenter diuulgabatur in populo. Erãt tamen nonnulli, quibus hęc mutatio non multum placuit, quorũ alij familiaribus studijs, & ex causis occultis ad id ut displiceret procliues se dabant: alij publicam agentes causam, & de regni statu anxie soliciti, publicè contestabantur, prædictum Comitem, tantæ administrationis imparem, oneri ad procuranda regni negotia non posse sufficere: alij uerò, quibus de eius promotione spes suberat, ut suas meliores possent facere conditiones, utiliter factũ affectebant. Eratq; murmur, & uox dissona plurimum in populo, iuxta id quod prouerbialiter dici solet: Quot homines, tot sententiæ. Verumtamen hac diu desiderat, & iniuncta sibi pro uotis administratione, qua in primis satis inconsideratè uisus est gloriari, non diu lætatus est, sicut in sequentibus dicetur. Inconsideratè autem onus huiusmodi præfatum sibi assumpsisse Comitẽ, ea diximus ratione, quod non satis diligenter uires suas cum eo quod iniungebatur munere compensauit, Impar enim uiribus & prudentia, pondus importabile humeris imposuit, parabola non satis edoctus Euangelica, qua suggeritur ei qui turrim uult ædificare, ut sedens prius computet sumptus, & discutiat diligenter utrum pares cum assumpto proposito uires habeat, ne deficiens audiat: Iste homo cœpit ædificare & non potuit consummare.

Salahadinus cum ingentibus copijs fines nostros ingressus, circa partes Scythopolitanas consedit: nostri occurrunt ei. Caput XXVI.

HIs ergo apud nos scita habentibus, exercitu quoq; nostro apud Sephorum in unum ex parte plurima congregato, sæpe dictus Salahadinus, post multam deliberationem, accitis sibi uiribus de regione quæ trans Euphratẽ est, cõuocatis quasundecũq; potuit asciscere equitum copijs, in multitudine graui, & ad unguem armata, nouissimum fines nostros ingressus est. Subitò enim transcursa Auranitide regione, quæ secus mare Tyberiadis est, in cãpestribus Iordanis, eo loco cui nomen est Cauan, cum suis legionibus apparuit, in partes uarias distributo exercitu. Vnde profectus, secus Iordanis fluenta uersus Scythopolim propetat. Scythopolis autem (ut sępe dictum est) ea est quæ hodie dicitur Bethsan, olim uniuersæ metropolis Galilææ: cuius nobilitatis argumenta, ædificiorum ruina pristinorũ & multo marmore quod in effractis ædificijs inuenitur, est colligere: nunc uerò ad nihilum redacta, raro incolitur habitatore, solo oppidulo, quod in paludibus situm est, paucorum habitatorum reseruato. Hi uerò, licet armis & uictualibus pro suo numero, & loci capacitate satis abundarent, de præsidij tamen munitione diffidentes, antequam hostis omnino accederet exercitus, castrum deseruerunt, relictis impedimẽtis omnibus Tyberiadem se tranferentes. Vnde factũ est, quòd hostes ad pręedictũ accedentes locum, & uacuum reperientes, eum pro arbitrio tractauerunt: quicquid armorum, quicquid uictus, quicquid utiliũ deniq; intus erat, secũ deferentes. Vnde profecti, diuisoq; procedentes exercitu, pars quędã circa fontem Turbania, qui ad radices mõtis Gelboe oritur, secus urbem antiquitus nobilem, quæ dicta est Iezrahel, nunc aũt uulgari appellatione dicitur paruum Gerinum, castra locauerunt, commoditatem aquarum secuti. Nostri autem qui apud fontem Sephoritanũ (de quo sepissime in his tractatibus nostris fecimus mentionem) adhuc detinebantur in castris, expectãtes suspensi, ex qua nam parte hostiles in nostrã regionem uellent irrũpere legiones: cognitoq; quod campestria Bethsan iam tenerẽt, & multiformiter iam partitis legionibus occupassent, illas partes correptis armis unanimiter, uiuificę crucis lignum, regiaq; uexilla secuti, transcursis mõtibus, in quibus sita est Nazareth, Dñi ciuitas, descẽderũt in campũ magnũ cui nomen uetus Esdirelon, Vnde ordinatis aciebus, & iuxta militarem disciplinam

modo

modo competenti dispositis, uersus fontem Tubaniæ, ubi sæpè dictus Salahadinus cum ingenti egregiorum selectorum militum manu secus aquas se locauerat, cuneos dirigunt: quasi propositũ habentes, hostibus expulsis, aquarum sibi uendicare commoditatem. Quò peruenientes, rati sunt, quòd non sine difficultate, & periculosis congressionibus aquas possent obtinere: subitò Salahadinus castra soluens, ex insperato fontem deserit, inferiusq; uersus Bethsan fontis eiusdem fluenta sequẽs, uix unius miliarij spacio à nostris semotus, castrametatus est. Porrò antequam nostri ad eum peruenissent locum, hostes turmatim se diuidentes à maioribus copijs, regionẽ adiacentem circuire, & more hostili tractare iam inceperant: ex quibus quidam uicum suprà nominatum, uidelicet paruum Gerinum, confregerant, cuncta quæ in eo repererant, tradentes exterminio: de loci tamen habitatoribus paucos, aut nullos repererũt: nam hostium aduentu præcognito, ad loca munitiora se contulerant. Quidam autem eum locum, qui uulgari appellatione dicitur Frobeleth, adeuntes uicum effregerunt, cuncta quæ illis se dabant obuiam, tractantes hostiliter: alij uerò uias secuti publicas, quibus ad nostrum, ex partibus diuersis, tam equites quàm pedites properabant exercitum transeuntibus multiplicia inferebant pericula: ita ut sine discrimine, & mortis dispendio, ad nostrum alicunde perueniretur exercitum. Nonnulli ex ijsdem in montem Thabor (quod prius fuerat inauditum) ascenderunt: & monasterium Græcorum, quod dicitur sancti Heliæ, pro libero tractantes arbitrio, ipsum etiam maius cœnobium effringere tentauerũt: sed receperant se intra septa monasterij, quæ muro & turribus erant uallata, tam monachi, quàm eorum uniuersa familia: & de uiculis nonnullis finitimis, qui eos qui in montem ascenderant hostes, ab uniuerso monasterij ambitu uiriliter abegerunt. Ascenderũt etiam nihilominus ex eodem comitatu in eum montem, super quẽ Nazarena sita est ciuitas: ita ut de prominentibus collibus uniuersam infra se positam respicerent ciuitatem: qui tanto fuerunt formidini mulieribus, paruulis, senibus, aut debilibus qui in urbe erant relicti, ut dum certatim in maiorem ecclesiam inueniendę gratia salutis se conferre niterentur, multi à turba præfocati interijsse dicerentur. Armipotentum enim magna pars ciuium, aut castra secuti erant, aut ad urbes maritimas, maximẽ Ptolemaidem, cum suis se transtulerant famulis.

Fames in exercitu oritur ualida: tandem sine commisso prælio, tam nostri quàm hostes ab inuicem discedunt. Caput XXVIII.

Sic igitur qui à maiore hostium se diuiserant exercitu, longè lateq; per regionẽ uniuersam dispersi, uolentibus ad nostras accedere legiones dura & grauissima inferebãt pericula: quo terrore, iam nemo uel commerciorum gratia, uel auxiliarium more ad castra nostrorũ auderet accedere. Vnde subitò fames orta est in exercitu. Nam ut expeditius hostibus occurrerent, absq; omnibus impedimentis, nostræ illuc se transtulerant acies, sperantes quòd intra biduum, aut triduum saltem, res esset finem habitura. Indigebant autem maximè pedites, & præsertim qui ab ora maritima instantissime uocati fuerãt, Pisani, Ianuenses, Veneti, Lõgobardi, qui relictis nauibus & transfretandi apparatu (instabat enim transitus octobre iam penè mediante) simul cum peregrinis quos reuehendos susceperant, nostris se adiunxerunt castris. Hi autem omnes uix ad arma ferenda sufficientes, quia castrorum locus à mari quasi uiginti distabat miliaribus, nihil omnino uictualium intulerant. Mittuntur igitur legati ad urbes finitimas, qui eorum præfectos, promittendis cibarijs sub omni celeritate sollicitent: qui debita diligentia, Regiæ parentes iussioni, certatim & sine dilatione, quanta possunt, illuc dirigunt uictualia: quorum pars maxima ad castra perueniens, opulentiam intulit pro loco & tempore sufficientem. Pars uerò quædam incautius delata, ad manus hostium peruenit, multam inferens commoditatem: nam & ipsi nihilominus inopia præmebantur. Præmissi sanè fuerant de nostris equitibus nonnulli, quibus id erat muneris specialiter iniunctum, ut ijs qui cum alimentis ad exercitum accedebant, tutum procurarent accessum: qui quos repererunt sibi obuiam, cum incolumitate perduxerunt ad castra: quibus autem hi tales non fuerunt præsidio, manus hostium in-

currentes, aut gladio, interempti sunt, aut hostibus perpetuò seruire compulsi. Hic sanè si nostra peccata, nobis Deum passa fuissent esse propitium, uidebatur robur hostium facile in ruinam uerti potuisse, & intolerabilē superbiam descendisse in lubricum. Nunquam enim legitur tantam ex uniuerso Oriētali tractu conuenisse, tam equitum quàm peditum multitudinem: nec ab aliquibus traditur senioribus, adeò armatam in unum coijsse manum, ex priuati regni uiribus. Erant enim eis equites ad mille trecentos, peditum uerò armatorū egrægiè, quindecim milium summam dicebatur numerus excedere. Præterea magni & admirabiles præerant exercitui duces, illustres genere, & armorum experientia præclari, D. Raymundus Comes Tripolitanus, D. Henricus Dux Louaniæ, nobilis de Imperio Theutonicorū princeps: Radulphus de Malerne, inclytus de Aquitania uir: exceptis regni principibus, qui erant, Guido Comes Ioppensis, Raynaldus de Castellione, dominus terræ ultra Iordanē, qui aliquando fuit princeps Antiochenus: Balduinus de Ramis, Balianus Neapolitanus frater eius, Raynaldus Sydoniensis, Galtherus Cæsariensis, Ioscelinus regius Senescallus. Ex his omnibus uidebatur satis probabile, hostes nostros inconsideratè nimis trāsisse Iordanem, & nostris finibus insedisse: sed peccatis nostris id merentibus, effusa est contentio super principes, ita ut in publicis negotijs, quę tantam uidebantur exigere diligentiam, non solum negligenter, uerumetiā malitiose dicerentur uersari. Nam qui negotia præsentia uidebantur maximè promouere potuisse, hi (ut dicitur) comitis Ioppensis odio, cui regni curam nudius tertius Rex cōmiserat, indignè ferentes, quod homini incognito, indiscreto & penitus inutili tantorum negotiorū summam in tantis periculis, & tantæ necessitatis articulo cōmisisset. Vnde factū est, quod per octo dies continuos, castra hostium circa se posita, & uix à nostris distantia spacio unius miliarij patienter nimis, imò probrose, quod nusquam alibi in regno accidisse legitur, passi sunt moram facere, & in regionē pro libero arbitrio desæuisse uniuersam. Mirabantur qui aderant uiri simplices, & militiæ principum nostrorū expertes, quid nam esset, quod tanta opportunitate oblata non fieret cum hostibus congressio: neq; de cōflictu quicquam ordinaretur. Prætendebāt tamen occasionē, ubi de his in publico tractabatur, quod Salahadinus hostiliū princeps legionum, in loco resideret, scopulis obsito, ita quod ad eum non sine periculo graui nostræ possent acies accedere. Præterea & cohortes haberet ualidas, quasi in circuitu disposita, quæ in nostros propositum haberent undiq; irruere, si cum Salahadino nostrę tentarent acies, congredi. Dicebatur à quibusdam, quòd uerè sic erat quod iuste à principibus sic allegabatur: alij uerò asserebant, quia color quæsitus erat, & fraudulenter fabricabatur belli fuga, ne Comiti adscriberetur si quid prosperum in eo facto accideret, & sub eius ducatu rem bene gessisse uiderētur. Hæc tam multipiciter à pluribus dicta, ita conscripsimus, nihil assertiuè ponētes, tanquā qui rei ueritatē non sumus plenius assecuti. Certū est tamē, quod septē aut octo diebus cōtinuis, circa Iordanē in finibus nostris hostes morā egerūt liberā, nostris quotidie impunè dāna irrogātes multiplicia. Octaua tandē die uel potius nona reuocatis expeditionib. suis, ad propria reuersus est indēnis. Nostri uerò ad fontem iterū se contulerāt Sephonitanum, non penitus, quin adhuc rediret, securi. Accidit autem per eosdem dies, quibus ad fontem Tubaniam noster exercitus detinebatur, quiddam memoria dignum. Nam cùm hactenus tam satis suprà nominatus fons quàm qui ex eo riuus profluit, pisces aut nullos, aut rarissimos habere crederetur, illis diebus tantam dicitur copiam ministrasse, quæ uniuerso exercitui sufficere posset.

Salahadinus urbem Petracensem trans Iordanem obsidet, & obsessam impugnat hostiliter. Caput. XXVIII.

ACcidit porrò non multum ab eorum opinione secus: nam uix euoluto unius mensis spacio, renouatis uiribus, bella parat recidiua, reuocat cohortes, congregat legiones, comparat machinas, & eorum omnium quæ urbes obsidentibus usum solent præstare necessarium, curam gerit diligentem. Quibus ritè dispositis, transcursis Basan & Galiat, Ammonitarum quoque & Moab, quę sunt ultra Iordanem regionibus,

nibus,urbem cui nomen pristinum de Petra deserti,modernum uerò Crath,obsidere disponit. Quo per exploratores præcognito, Raynaldus de Castellione,qui regionis illius tanquam hæreditatis uxoriç curam gerebat,trahens secum militiam,quę ad castri tuitionem sufficere posset ad partes illas citus pertransijt.Erat autem ei ibidem & aliud negotium.Nam Hemfredus tertius,iunioris Hemfredi filius, senioris Hemfredi qui cognominatus est de Torono,Regŋ constabularij ex filio nepos, prædicti Raynaldi priuignus,domini Regis sororem iuniorem, quam quadriennio penè antè desponsauerat,ductutus erat illis diebus in uxorem. Vix ergo ad locum peruenerat suprà nominatum,uixq; nuptiarum compleuerant solennia,cùm ecce eadem die ut dicitur, Salahadinus cum innumerabili affuit multitudine, machinas & tormenta iaculatoria,quibus obsessa solent flagellari pręsidia,secum deferens,& castris circum positis locum obsidione uallauit. Fuit autem prædicta ciuitas in monte sita sublimi admodum,& uallibus ambitu profundis, iacuitq; multis temporibus confracta, redacta penitus in solitudinem. Tandem uerò regnante domino Fulcone Latinorum Orientalium rege tertio,Paganus quidam qui cognominatus est Pincerna,regionis ultra Iordanem Dominus,in eodem monte,in quo ciuitas sita fuerat,pręsidium fundauit,in ea montis parte, qua idem mons minus cliuosus est, & quæ plano exterius adiacenti magis est contermina.Qui uerò successerunt ei,Mauritius uidelicet nepos eius,& Philippus Neapolitanus,locum prædictum uallo & turribus reddiderunt in signiorem.Extra prædictum autem pręsidium,ubi olim ciuitas ędificata fuerat,suburbium nunc erat,in quo eius loci habitatores quasi satis tuta sibi posuerant domicilia.Nam ab Oriente erat eis oppidum,quasi pro munitione summa ex reliquis uerò partibus totus mons,ut prædictum est,imis uallibus cingebatur:ita,ut si uel modicò muro esset procinctus,nullius hostilitatis formidaret accessus: duobus enim tantum locis,ad montis fastigium ascendendi patet opportunitas, qui à paucis facile contra hostium ingentes copias possunt defendi.Reliquæ uerò partes omnino dicuntur im peruiæ. Videns ergo princeps Raynaldus,quòd hostes aduenerant, proposuit, improuidè satis,sicut ŋs qui circa huiusmodi sensum non habent exercitatum,locum exteriorem,& suburbiū præsidio adiacens,tueri:inhibuitq; habitatoribus loci, res suas in pręsidium transferri uolentibus,& suæ prouidere saluti,ne sua deferrent domicilia,nec aliquid de suis friuolis pręsumerent asportare . Sed dum tam equitū quàm peditum manipuli circa hoc essent solliciti, & ad impediendum hostium ascensus desiderarent,uicit hostium multitudo:et illis in fugam uersis,qui eis iter prępedire moliebantur,montem obtinuerūt,ferro iter aperientes uniuersum:ita ut paulò minus cum nostris in præsidium se recipere certantibus,hostes uiolentum habuissent ingressum: ita ut nisi unius equitis,cui nomē Iuerius erat, restitisset,admiranda probitas, qui iam de hostibus accesserant,per pontem, & portam ponti conterminam liberum suis, & sine difficultate uendicassent introitum. Sic ergo miseri ciues , imprudentis rectoris consilio , rerum suarum passi sunt dispendium , hostibus eorum lares obtinentibus, cum utensilibus omnimodis,& suppellectile uniuersa.Qui autem in præsidium se receperant,timentes hostium impetum, imprudenter nimis & inconsiderate penitus pontem,qui super uallum erat unicus, quo ŋs qui obsessi erant , introitus patebat & exitus,deiecerunt.Erant autem intus promiscuæ conditionis & sexus turba plurima & inutilis,quę obsessis potius oneri erant quam utilitati,histrionum,tibicinum uidelicet & psaltriarum, quę ex omni regione ad diem nuptiarum conuenerant: quibus pręter spem accidit:nam dū ludicra quærerent & lasciuiā nuptialem,martios inuenerunt congressus,& largè suis studijs dissimiles præliorum occupationes. Contulerāt se pręterea in locum prædictum ex locis suburbanis,Suriani cum uxoribus & paruulis, locumq; repleuerant. Ita ut discurrere uolentibus,pręturbis non pateret uia libera,essentq; uiris expeditionibus,& defensionis studio dantibus operam oneri & impedimento. Victualibus tamen dicebatur locus abundare,sed armorum nō erat tanta copia, quantam loci tuitio uidebatur exigere.

Rex Comiti Ioppensi administrationem aufert, Balduinum nepotem suum regio diademate coronat. Caput XXIX.

Rex uerò interea uidens, quod supradicto negotio apud fontem Tubaniarum Comes Ioppensis, cui ut præmisimus, regni commiserat administrationem, minus strenuè minusq; prudenter se gesserat, quodq; eius imprudentia, & omnimoda insufficientia regni status pene lapsus fuerat, saniore usus consilio, reuocat ad se suā quam illi commiserat administrationem. Dicūtur & aliæ subesse causæ. Nam ut prædiximus, ubi curam regni ei commiserat, urbem Hierosolymorum cum decem millibus aureorum persoluendorum annuatim pro expensis familiaribus sibi retinuerat; postmodum facti pœnitens pro Hierosolyma Tyrum eisdē conditionibus, eo quod munitissima totius regni esset ciuitas, & suis conditionibus aptior esse uideretur, sibi uoluit permutari. Quam eius petitionem, quoniam Comes ægre uisus est suscepisse, Rex prædictā dicitur mutasse sententiā. Factumq; est meritò, ut qui in modico erga eum qui sibi uniuersa contulerat, noluit esse liberalis, ab uniuersa summa rerum decideret. Nec solū regni cura & administrationis honor ei subtractus est, uerumetiam successionis spes, ei penitus amputata. Nam de communi principum consilio, maximè domini Boamundi Antiochenorum, domini quoque Raymundi Tripolitani Comitis, Raynaldi Sidoniensis, Balduini Ramatensis, Baliani fratris eius, præsente ipso & contradicere nō audente, suggerente hoc et ad id penitus hortante matre, Balduinus adhuc puerulus uix annorum quinq;, prosequente eum uniuersæ plebis suffragio, cleri quoque qui præsens erat assensu, in ecclesiæ Dominicæ resurrectionis, Regia decoratus est unctione, & solenniter coronatus: statimq; sine dilatione exhibitę sunt eidem puero, uniuersorum Baronum cum solita iuramentorum forma, manualiter fidelitatis honor & gloria, Regiæ debita maiestati, cumq; omni plenitudine sunt depensa: solus autem Ioppensis comes, ut ei suum exhiberet hominium, à nemine est inuitatus: quod factum prudētioribus, sicut erat proculdubio, cōceptæ simultatis, imò manifesti odij euidens uisum est argumentum: sicut ex post facto liquebat manifestius. Verum super hoc tantę mutationis articulo uaria erat, & multiplex uirorum prudentium opinio, dicēntibus alijs, quod in hac pueri promotione nihil com pendij regno, nihil utilitatis rebus accessisset publicis. Nam uterq; regnum, alter morbo, alter ætate præpediente, prorsus erat inutilis: magisq; uideretur expediens, si de communi consilio procerum, alicui uiro strennuo, consilio pollenti, regiorum cura negotiorum, & Reipublicæ committeretur administratio: alijs autem uidebatur, quod de puero factum erat, etsi uerò poterat usquequaq; utile iudicari, in eo tamen publicæ uidebatur consultum esse utilitati: quod prędicto Comiti ad regni successionem anhelanti, uiro, ut dicebatur insufficienti succedendi spes esset pręcisa: in quo futurorum materia scandalorum, & periculosæ seditionis quæ post regis obitum timebatur, fomes, finem accepisse sperabatur. Omnibus tamen mens una erat & desiderium, ut gerendis publicis, maximeq; educendis & reducēdis exercitibus, contra hostium solito uehementiorem instantiam præficeretur procurator: idq; soli Comiti Tripolitano conuenire, eumq; solum ad prædicta posse sufficere, penè omnium una erat sententia. Factum est autem hoc, anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo octogesimo tertio, indictionis primę, mense Nouembri, uicesima die mensis.

Rex congregatis copijs ultra Iordanem festinat, ut obsessis subueniat. Saladinus obsidionem soluit. Caput XXX.

At uerò Salahadinus interim dū hæc Hierosolymis fie aguntur, obsessam urbem cura nihilominus propensiore & totis uiribus fatigabat, ijs qui intus erāt obsessi, requiem importuna denegās instantia. Octo enim erectis machinis, sex ab interiori parte, ubi antiqua fuerat ciuitas, duabus uerò ab exteriori loco, qui uulgari appellatione dicitur Abelet, castrum tanta importunitate non minus nocte quàm interdiu, immissis miræ magnitudinis molaribus flagellabat, quod uel manum exerere, uel respicere per cancellas, aut aliquo defensionis genere, nemo illorū qui intus erant, præ sumeret

sumerẽt attentare: eoq; uentum erat, quod eis præ nimio terrore confusis, nec audentibus comparere, hostes ad prædam, quam miseri ciues in uallum quod pręsidio conterminũ suberat, introduxerant, immissis funibus impunè occiderent, & diuisa membratim animalia sibi extraherent ad cibum, indemnes, omnino aduersitatis nihil ab oppidanis perpessi. Sed & qui in exercitu hostium erant coquorum uel pistorum habentes officium, quiq; rerum uenalium procurabant forum, hi in domibus ciuiũ omni commoditate refertis officinas locauerant suas, libere suis professionibus utentes. Repererant sanè in eis frumenti, ordei, uini & olei abundantiam, quibus inuitis eorũ dominis uiolenter utebantur. Porrò qui in præsidio erant, & ipsi machinam aliquando tentauerunt erigere: sed tanto artificio dirigebant contorta, qui machinis pręerãt exterioribus, quod præ assiduis ictibus & mortis formidine, quam singuli lapidũ immissorum intentare uidebantur, nostri à proposito deficientes, satius iudicabant, patienter quicquid inferebatur portare, quam ad illud defensionis genus cum mortis se attollere periculo. Nec solum qui egrediebanť de abditis, accedẽtes ad propugnacula, ut uel tela uel lapides in hostes iacularentur, uel ut obsidentes inspicerent legiones, tanto erant expositi periculo, terroreq; quatiebantur ad desperationem compellente: uerum & qui erant in conclauibus, in rimis, & qui ad loca secretiora se contulerant, accedentium fragore molarium & sonitu perterriti, uidebantur quasi audire tonitrua, expectantes quasi fulminum ictus, & suspensi semper, ne confracta super eos ruerent ædificia. Sollicitus erat Rex interea, & tota procurabat diligentia quomodo subueniretur obsessis, quomodo eis desideratum maturaretur subsidium. Assumpto igitur secum uiuificæ crucis ligno salutari, & regni uiribus ex omni parte cõgregatis, ad partes illas properat, opem laturus obsessis: perueniensq; ad Mare salis, quod alio nomine dicitur lacus Asphaltitis, secus locũ cui nomen Segor, qui hodie uulgari appellatione dicitur Palmer, post multas deliberationes, uniuerso exercitui Ducem ac pręceptorem Comitem instituit Tripolitanũ. Salahadinus uerò cognito per exploratores, quod exercitus Christianus in proximo esset, & quod Tripolitanus Comes præfectus esset legionibus, depositis machinis, & indicto suis reditu, obsidionẽ, qua per mensem continuum, locum afflixerat prędictum, soluit ad propria reuersus. Rex tamen nihilominus cum omni exercitu ad locum perueniens destinatum, optatam ciuibus intulit cõsolationem: indictoq; reditu, & reuocatis agminibus, sospes Hierosolymam reuersus est.

LIBER VICESIMVSTERTIVS.

PRAEFATIO.

PRoposueramus sinistrorum tędio casuum, qui frequentius solito, imò qui penè continuè regno accidũt, amodò calamis ociũ indicere, & sepulta mandare silentio quæ posteris publicanda susceperamus. Nemo enim est, qui non inuitus languorem patriæ, & suorum defectus in lucem proferat: cum quasi usu inter homines eueniat, & tanquam naturale reputetur, unumquęq; totis niti uiribus, patriam laudibus attollere, & titulis non inuidere suorum. Verùm pręconiorum nobis omnis subducitur materia, & solum apta fletibus & lachrymis extorquens nobis se offert lugentis patriæ calamitas, & miseria multitudinis. Qui enim hactenus in superioribus libris, uirorum fortium qui in nostro Oriente, maximeq; Hierosolymis, per annos octoginta & amplius principatum tenuerunt, egregia facta, quali quali stilo descripsimus, deficimus in nobisipsis detestatione præsentium, obstupescentes materiam, quæ se oculis & auribus ingerit, quæ nec Codri carmine, nec cuiuslibet Mæuij digna est relatu. Nihil enim in nostrorum principũ actibus occurrit, quod memorię thesauris, uir

prudens

licet & Hospitalis, in eo uerbo habens consortes, dominum Regem conuenire, & etiam genu flexo, & pro Comite intercedere, ut rancore deposita, eum in suam gratiam restituat: cumq; statim exauditi non fuissent, recesserũt cum indignatione simul, non solum à Curia, uerùm etiam à ciuitate. Fuerat autem in præsentia principum qui conuenerant, uerbum propositum de mittendis nuncijs ad reliquos principes ultramontanos, qui eos ad Christianitatis & regni auxilium inuitarẽt. De quo cùm prior habendus esset tractatus, Patriarcha, ut prędiximus, incidens, uerbum præferẽs principale, in sermonem priorem descenderat: itaq; cum motu intemperato, ut præmisimus, ab urbe discesserat Acconensi. Comes uerò Ippensis cognito, quod ad eius pacem Rex animum suum nollet inclinare, adiecit peiora prioribus, & assumens eam quam secum habebat militiam, uersus castrum, cui nomen Darum, suos direxit, & in castra quorundã Arabum, qui in partibus illis gratia pascuorum, tentoria locauerant sua, à rege habentes securitatem, & sub eius fiducia commorantes securi, repentinus irruit, & imperatos reperiens, prędam & manubias agens reuersus est Ascalonam: quo cognito, Rex, iterum reuocatis principibus, Tripolitano Comiti regni curã & generalem administrationem committit, in eius prudentia simul & magnanimitate spem habens. In quo facto, populi uniuersi & principum, ex parte plurima uidebatur satisfecisse desiderijs: unica enim & singularis uidebatur omnibus salutis uia, si prędicto Comiti regiorum committeretur negotiorum cura.

Reliqua in exemplari manuscripto deficiebant.

FINIS.

BASILEAE PER NICOLAVM BRYLINGERVM, ANNO SALVTIS HVMANAE M. D. LXIIII. Mense Martio.

quo res & Personæ memorabiles ordine continentur.

LIBER PRIMVS.

PRAEFACIO.

LIBER SECVNDVS.

LIBER TERTIVS.

24 Baldui-

LIBER QVARTVS.

LIBER QVINTVS.

LIBER SEXTVS.

LIBER SEPTIMVS.

LIBER OCTAVVS.

LIBER NONVS.

LIBER DECIMVS.

Rex

LIBER VNDECIMVS.

LIBER DVODECIMVS.

LIBER TREDECIMVS.

LIBER DECIMVS QVARTVS.

LIBER DECIMVS QVINTVS.

Franci

8 Hadria-

LIBER DECIMUSNONUS

LIBER VICESIMVSPRIMVS.

LIBER VICESIMVSSECVNDVS.

castrum

FINIS.